LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
Téléphone : COBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)
Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
1
ՄԱՅԻՍ
MERCREDI
1 MAI
1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4337

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԱՅԻՍ 1

Ամիսներուն ամէնէն չփացածը, իբրեւ աղբիւր գարնանային վերածնունդի, բանաստեղծութեան եւ ուրիշ խոյանքներու։ Բայց նաեւ ամէնէն դժբախտը, ընկերային տեսակէտէն, կապուած ըլլալով Աշխատանքի Տօնին հետ։

Պատերա՞զմ է, եւ այս տարի արգիլուած են աւանդական ցոյցերը, որոնք շարժման մէջ կը դնէին միլիոնաւոր քաղաքացիներ, այս երկրին ինչպէս ամբողջ աշխարհի մէջ։ Տարօրինակ դրութիւն մը։

Բայց, պատերազմէն աւելի, բոլորովին նոր կացութիւն մըն է որ կը թելադրէ այդ դրութիւնը։

Ինչպէս բոլոր ազմկալի ցոյցերը, Մայիս 1ի տօնակատարութիւնն ալ թանկագին առիթ մը դարձած էր թողացնելու համար բոլշեւիկեան աւետաբանը, այլ մանաւանդ հնչեցնելու անոր քաղաքական դիտումները։

Արդ, համայնավարութիւնը լուծուեցաւ այս երկրին մէջ, 1939 Սեպտեմբերին, բուն իսկ այդ քաղաքական դաւանանքին պատճառաւ։ Դաւանանք մը որուն դէմ ըմբոստացած է նոյնիսկ երէկուան ուղեկիցը, ընկերվարական կուսակցութիւնը։

Հիթլէր-Ստալին դաշինքը ծանր տապանաքար մը դրաւ բոլշեւիկեան վարդապետութեան վրայ։ Լեհաստանի եւ Ֆինլանտայի արշաւանքները խորապէս ցնցեցին անոր հիմերը։ Եւ դեռ «սկիզբն է երկանց»։

Ամէն բանէ առաջ, յեղափոխական ոգին էր որ լքընուեցաւ։ Շատերը դարձի եկան, բայց վարիչները մեծ մասամբ կը մնան հաւատարիմ Ստալինի եւ անոր քարոզներուն, «յանուն խաղաղութեան»։

Խաղաղութեան կարօտը չէ՞ որ կը տառապին միլիոնաւոր բանուորներ, — այսօր դրօշի տակ։

Բայց ի՞նչպիսի խաղաղութիւն է այդ, երբ անոր քարոզիչները իրարու նուէր կը թողեն փոքր երկիրներ, կը յօշոտեն հարեւան ժողովուրդներու հողերն ու իրաւունքները, — իսկ հաւատացեալները ձայն-ծպտուն չեն հաներ...

Այս դիւային հակասութիւնը չէ՞ր որ պղտորեց նաեւ աշխատանքի եւ արդարութեան դատին ըմբռնումը, դանդուած դանդուածի դէմ հանելով, փոխանակ միացնելու զանոնք մէկ դրօշի տակ։

Եւ նոյն դառն իրականութեան հետեւանքով չէ՞ որ Մայիս Մէկի տօնն անգամ կը դառնայ կասկածելի, ազատութեանց օրրանին մէջ։— Շ.

Իտալիա եւ Գերմանիա մէկ թշնամի ունին — Անգլիան

»»» · «««

Տոքթ. Լէյ, Գերմանիոյ աշխատանքի ճակատին առաջնորդը, բուռն ճառ մը խօսեցաւ Դաշնակիցներուն դէմ, Քէօլնի երկաթագործութեան առջեւ։ Ահա քանի մը հատուածներ, այնպէս ինչպէս հրատարակուած է տեղական թերթերուն մէջ.

— «Առաջնորդը մեզի պարզած է իր նպատակները։ Մենք փոքր ժողովուրդ մըն էինք առաջ, սահմանափակ տեսութիւններով։ Այսօր ունինք մէկ ժողովուրդ, մէկ հաւատք, մէկ կամք, մէկ Առաջնորդ։ Ուստի կը քալենք դէպի մեծ նպատակ մը։ Մեր ձեռքն են Զուտէթեան երկիրը, Մէմէլը եւ Լեհաստանի կէսը։ Անգլիացիները կ'ուզեն խափանել մեր կայսրութիւնը։ Անգլիացիները ունեւորներ են, որոնք միայն մէկ բան կ'ընեն, — դրամ դիզել եւ շահեր ընել ուրիշ ժողովուրդներու կռնակէն։ Անոնք կ'ուզեն պաշարել, անօթի ձգել մեզ։ Բայց մենք պիտի կործանենք Մեծն Բրիտանիան։ Գերմանիոյ յետին բանուորը աւելի կ'արժէ քան անգլիացի լորտ մը։ Մենք պիտի չհանդուրժենք գոյութիւնը ժողովուրդի մը որ կ'ուզէ եւ կրնայ անօթի ձգել մեզ, որ կրնայ առնել մեր հացը եւ աշխատանքը եւ որ կը ջանայ իր չարաշուք նպատակները իրականացնել իր նաւատորմին միջոցաւ։ Մենք պիտի ոչնչացնենք բրիտանական նաւատորմը։ Այնտեղ, հիւսիսի մէջ, ժայռեր եւ ծովախորշեր կան. այդ ծովախորշերը բրիտանական նաւատորմին գերեզմանները պիտի ըլլան։ Երբ ջախջախուի բրիտանական միջոցը, ամբողջական ազատութիւն պիտի վայելէք դուք, երիտասարդներ։ Որովհետեւ, Մեծն Բրիտանիոյ ոչնչացումէն վերջ պիտի ունենանք.— 1. Ուտելիք որքան որ կ'ուզէք — 2. Ազատ մուտք ամբողջ աշխարհի մէջ»։

Ցետոյ խօսքը ուղղելով իտալական պատուիրակութեան, բանախօսը յայտարարեց.

— «Իտալիան ալ մեր կացութեան մէջ կը գտնուի։ Ան ալ մեզի պէս պէտք ունի ազատութեան եւ կենսական տարածութեան։ Թող Անգլիա եւ Ֆրանսա չկարծեն թէ կրնան խափանել Իտալիոյ այս իրաւունքները։ Քորսիքա կղզին ֆրանսակա՞ն է։ Ոչ։ Մեծ Քորսիքացին՝ Նափոլէոն, Իտալացի էր։ Անգլիա ի՞նչ գործ ունի Միջերկրականի կամ Մալթայի մէջ։ Ինչպէս որ մենք չենք կրնար Անգլիան ձգել Պալթիկի մէջ, նոյնպէս ալ Իտալիա չի կրնար թոյլատրել որ Անգլիա տիրապետէ Միջերկրականի մէջ։ Մենք Գերմանները այլեւս չենք կրնար հանդուրժել որ Անգլիա խնամակալ դառնայ մեզի։ Մենք վստահ ենք գերմանօ-իտալական բարեկամութեան վրայ եւ գիտենք որ երկու երկիրները պիտի օգնեն իրարու եւ միասին պիտի ըլլան, մինչեւ պատերազմին յաղթական վախճանը»։

*** Պերլինի իտալական դեսպան նշանակուեցաւ Վատիկանի դեսպանը, Ալֆիէրի, որ նախապէս եղած է քարոզութեանց եւ մշակոյթի նախարար։ Իտալական մամուլը ջերմապէս կը շնորհաւորէ այս անուանումը, որ ապացոյց մը կը համարուի Առանցքին զօրացման։

*** Մօտերս անգլիական պատուիրակութիւն մը պիտի երթայ Հռոմ, առեւտրական բանակցութիւններ կատարելու համար։

** Իտալական մամուլը կը շարունակէ արծարծել Իտալիոյ պահանջները։ «Սթամփա» կը յայտարարէ խմբագրականի մը մէջ.

— «45.000.000 Իտալացիներ կ'ամփոփեն իրենց կորովը օրէ օր, միշտ պատրաստ խոյանալու, վճռական ազդանշանին վրայ։ Բացարձակապէս անըմբռնելի է իտալական չէզոքութիւնը։ Իտալիա պէտք ունի ծաւալման եւ ծովերու ազատութեան։ Ան կ'ուզէ որ Միջերկրականի դուռները իրապէս բաց ըլլան դէպի ովկիանոսները»։

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՃԱԿԱՏ

ՎՃՌԱԿԱՆ ԿՌԻՒՆԵՐ ԿԵՆՍԱԿԱՆ ԴԻՐՔԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Գերմանները կը սաստկացնեն օդանաւային արշաւները

Բրիտանական սպայակոյտութիւնը հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց ապրիլ 29ին.— Կուտպրանտի հովիտին մէջ կացութիւնը անփոփոխ կը մնայ։ Թշնամին օդանաւային ծանր յարձակումներ կատարեց Անտալնէս եւ Մոլտէ քաղաքներուն վրայ։ Նամսոսի շրջանին մէջ պահակախումբերու գործունէութիւն։ Ոչ մէկ նոր դէպք Նարվիքի շրջանէն։

Դարձեալ անգլիական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ բրիտանական զօրքը ետ մղեց գերման պահակախումբերը Շթայնքէրի հիւսիսային կողմէն, կորուստներ պատճառելով եւ քանի մը գերիներ բռնելով։ Դաշնակիցներուն դիրքը բարւոքած է Շթայնքէրի հիւսիսային շրջանին մէջ, Թրոնտհայմի ծովախորշին գլուխը։ Դաշնակիցները իրենց զօրքը կեդրոնացուցած են չորս կէտերու վրայ, ետ մղելու համար գերման զօրամասերը որոնք կը ջանան գրաւել Թրոնտհայմի երկու դուռները, Շթորէն եւ Տոմպաս։ Միեւնոյն ատեն նոր զինուորներ կը հասցնեն։ Գերմաններն ալ օգնական ուժ կը հասցնեն Օսլօ։ Անգլիացիները ընկղմեցին գերմանական երեք փոխադրանաւեր եւ սուզանաւ մը, ինչպէս եւ վար առին օդանաւ մը։ Շուէտական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ գերմանական գլխաւոր բանակը մօտեցած է Ռորոսի եւ աճապարանքով կը նորոգէ քանդուած կամուրջը։ Կ'ըսուի թէ Գերմանները կը փորձեն անցընել իրենց հեծելանաւորդ զօրամասերը, նեղ կամուրջներ շինելով ձորախէժի լայն կտորներէ։ Գերմանական բազմաթիւ օդանաւեր կը սաւառնին Թրոնտհայմի վերեւ։ Ուրիշ զրոյցի մը համաձայն Գերմանները յառաջ խաղալով դէպի Տոմպաս, գրաւած են Քվամը։ Նորվեկեան զեկոյց մը կը հաստատէ թէ Գերմաններուն ձեռքը անցած է Վոսը, որ կը գտնուի Պէրկէնի արեւելեան կողմը, Օսլօյի երկաթուղիին վրայ։ Գերմանական օդանաւերը կրակ կը տեղան, խափանելու համար դաշնակից զօրքին փոխադրութիւնը։ Ծովային գործողութիւններն ալ կը շարունակուին նոյն սաստկութեամբ։ Գերմանական օդատորմիղ մը յարձակեցաւ Նորվեկիոյ առեւտրական նաւերուն եւ ձկնորսանաւերուն վրայ, ռումբեր տեղալով։ Նորվեկեան նաւ մը բռնկելով կործանեցաւ։ Ընդհարումներ պատահեցան նաեւ գերմանական եւ նորվեկեան մարտանաւերուն միջեւ։ Գերմանական օդանաւերը ռումբեր ձգեցին Մոլտէ քաղաքին վրայ։ Կատաղի ճակատամարտ մը տեղի ունեցաւ անգլիական եւ գերմանական օդանաւերու միջեւ, մէկ գերմանական, մէկ ալ անգլիական օդանաւ բռնկեցաւ։ Ուրիշ կէտի մը վրայ գերմանական օդանաւ մը վար առնուելով, երկու օդաչուներ սպաննուեցան, միւսները գերի բռնուեցան։ (Նորվեկեան զեկոյց)։

*** Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ կարեւոր ճակատամարտներ կը սպասուին այս օրերս։ Դաշնակիցները կը ջանան պաշարել Թրոնտհայմի գերման զօրքը, իսկ թշնամին կը ջանայ խզել շղթան, օգնական զօրք հասցնելով եւ միացնելով երկու դունդերը։ Գերմանական սպայակոյտութիւնը մաքրելով Սքակէրրաքի ականները, յաջողած է բազմաթիւ փոխադրանաւեր եւ սպառազէն ձկնորսանաւեր ղրկել, օգնական ուժ հասցնելու համար։ Ձիւները հալած ըլլալով, դժուարացած է զինուորներու փոխադրութիւնը օդանաւերով. բայց եւ այնպէս Գերմանները կը շարունակեն զօրք փոխադրել, 30 հոգի տեղաւորելով իւրաքանչիւր օդանաւի մէջ։

*** Անգլիոյ ծովակալութիւնը կը հերքէ գերման սպայակոյտութեան այն լուրերը թէ հինգ յածանաւեր եւ 13 փոխադրանաւեր ընկղմած կամ ծանրապէս վնասուած են։ Հրատարակուած զեկոյցին համաձայն, ընկղմած են միայն երկու ձկնորսանաւեր։ Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ ապրիլ 8էն ի վեր 28 գերմանական փոխադրանաւեր ընկղմած են դաշնակից մարտանաւերու կողմէ։

*** Լոնտոնէն կը հաղորդեն թէ Պ. Չէյմպըլէն առ այժմ յարմար չի դատեր որ եւ է յայտարարութիւն ընել գործողութեանց ընթացքի մասին։ Պառլամենտական երեսփոխան մը հարցումներ պիտի ուղղէ պատերազմական նախարարին, Նորվեկիա ղրկուած զինուորներու ապահովութեան մասին։ Ուրիշ մը պիտի հարցնէ վարչապետին թէ կառավարութիւնը անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առա՞ծ է, քանի որ Գերմանիա մեծ ուժեր կը ղրկէ Նորվեկիա։ «Տէյլի Մէյլ» կը գրէ թէ կարգ մը երեսփոխաններ աւելի կատարեալ տեղեկութիւններ պիտի պահանջեն քան այն լուրերը որ կը տրուին պաշտօնական զեկոյցներով եւ Սթոքհոլմէն հասած հեռագիրներով։ Կը խորհուի նաեւ գաղտնի նիստ մը առաջարկել երեսփ. ժողովին մէջ։

*** Նորվեկիացի հռչակաւոր գրագիտուհին, Տիկին Սիկրիտ Ունսէթ, որ Նոպէլեան գրական մրցանակը ստացած էր քանի մը տարի առաջ, արտայայտ կոչ մը ուղղեց իր հայրենակիցներուն։ Ցիշելէ վերջ թէ Նորվեկիացիները խաղաղասէր ժողովուրդ մըն են, կը բացատրէ թէ խաղաղասիրութիւնը վատութիւն չի նշանակեր։ «Մենք մեր պատմութեան ընթացքին ապացուցած ենք թէ գիտենք կռուիլ, երբ հարկը պահանջէ։ Զարաչար կը սխալին այն ատի մը անհատները կարծելով թէ կրնան Նորվեկիոյ զինանշանին վրայի առիւծը վերածել դիկտատուրայի պահակ շունի մը»։ Տիկինը կը վերջացնէ ողջունելով երկիրը պաշտպանող այրերն ու կիները, ինչպէս եւ դաշնակից զինուորները «որ կը մարտնչին փոքր ժողովուրդներու գոյութեան իրաւունքին համար»։

Նոր խստութիւններ Թուրքիոյ մէջ

380 օտար արուեստագէտներ կը ճամբուին

Պոլսէն կը հեռագրեն ապրիլ 29 թուականով.— Կասկածելի Գերմաններու դէմ հսկողութիւնը կը շարունակուի անընդհատ։ Թուրք հակալրտեսային վարչութիւնը սերտօրէն կը գործակցի Ապահովութեան Տնօրէնութեան հետ։ Հակառակ ոստիկանութեան եւ մամուլին գաղտնապահութեան, զրոյց կը շրջի թէ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին հիթլէրական գործակալներուն դէմ։ Այսպէս առջի օր ձերբակալուեցաւ Գերմանացի մը որ քաջածանօթ է միջազգային շրջանակներու մէջ,— Փրոֆ. Ֆոն Տէր Օսթէն, հռչակաւոր հնագէտ, տնօրէնը Պոլսոյ գերման ազգագրական թանգարանին։ Օսթէն բազմաթիւ բարեկամներ ունէր, մանաւանդ Ամերիկացիներու մէջ։ Կը ծանուցուի նաեւ ձերբակալութիւնը երկու գերման թղթակիցներու, երկու առեւտրականներու եւ Պոլսոյ գերմանական դեսպանատան երկու օժանդակ պաշտօնեաներու։

Աւելի կարեւոր լուր մը.— Այն բոլոր օտար արուեստագէտներն ու արուեստագիտուհիները որ կ'աշխատէին կապէլաներու, պարասրահներու եւ ուրիշ զբօսավայրերու մէջ, իբրեւ երգիչ, պարուհի եւայլն, իրենց գործը պիտի ձգեն մինչեւ Մայիս 1, անմիջապէս հեռանալով Թուրքիայէն։ Բացառութիւն կը կազմեն միայն Ֆրանսացիները եւ Անգլիացիները։ Այս տնօրինութեան առթիւ կ'ըսեն թէ ոստիկանութիւնը պարզապէս կը գործադրէ այն օրէնքը որ կարգ մը արհեստներ կ'արգիլէր օտարականներուն։ Բայց բուն պատճառը այն է որ պայքար մը կը մղուի լրտեսութեան դէմ, որովհետեւ կասկած կայ թէ այդ օտար պարուհիները եւ սպասուհիները գրեթէ ամբողջովին ենթակայ են լրտեսական գործակալութեանց եւ փորձած են կապեր հաստատել Թուրք սպաներու հետ։ Հեռանալու հրաման ստացած օտար արուեստագէտներուն 85 առ հարիւրը եկած են կեդրոնական Եւրոպայէն,— Չեխոսլովաքիա, Հունգարիա, Գերմանիա եւն.։ Գրեթէ բոլորն ալ գերմաներէն կը խօսին իրենք իրենց միջեւ։ Վտարման հրամանին ենթակայ են 380 հոգի, մեծ մասով կիներ։

*** «Ճիւմհուրիյէթ» կոչ մը հրատարակեց, որով կը թելադրէ պալքանեան-դանուբեան դաշնակցութիւն մը կազմել հետեւողութեամբ անգլօ-ֆրանսական դաշնակցութեան։ «Այսօրուընէ իսկ, կարելի է, նոյնիսկ անհրաժեշտ է կազմել այդ միութիւնը, անոր մէջ առնելով նաեւ Հունգարիան, եւ այսպէս պիտի ունենանք 80 միլիոննոց հզօր զանգուած մը, ընդունակ՝ իր հողերը պաշտպանելու։ Վտանգը, որ ամէն օր աւելի սպառնալից կը դառնայ, կը պարտադրէ պալքանեան եւ դանուբեան պետութեանց ամուր միութիւն մը. բայց անոնք պարտաւոր են այսօրուընէ իսկ զգուշանալ քաղաքական վիճաբանութեանց լաբիւրինթոսէն։ Այդ խնդիրներուն կարգադրութիւնը շատ աւելի կը դիւրանայ ընդհանուր յաղթանակէն վերջը։ Այսօր միայն զինուորական դաշնակցութիւնը կրնայ փրկել Եւրոպայի վաղուան խաղաղութիւնը, պաշտպանելով միլիոնաւոր մարդոց գոյութիւնը»։

Պալքանեան պետութեանց հոգերը

Պելկրատէն կը գրեն թէ այս տարուան ցորենի հունձքը մեծապէս վնասուած է սաստիկ ցուրտէն եւ ողողումներէն, այնպէս որ գիւղացիները պիտի չկրնան արմտիք ստանալ Եուկոսլավիայէն։ Այս պարագան հաստատեց փոխ-վարչապետը, հասկցնելով թէ ոչ Գերմանիա, ոչ ալ ուրիշ եւրոպական երկիր մը կրնայ յոյս դնել Եուկոսլավիոյ արմտիքին վրայ, Միայն ցորենի հունձքը սովորականէն 50 առ հարիւր պակաս պիտի ըլլայ։ Հարաւային արեւելեան Եւրոպայի միւս երկիրներն ալ մտահոգ են։ Մեծաքանակ ցորեն ամբարուած է Եուկոսլավիոյ, Հունգարիոյ եւ Ռումանիոյ բանակներուն համար, այնպէս որ Գերմանիոյ բան չի մնար։ Այս տարուան ցորենին տեսակն ալ սովորականէն վար է։ Տակաւին ապրիլ է եւ Եուկոսլավիա ներածել սկսած է։

Փոխ-վարչապետը, Տոքթ. Մաչէք (Խրուաթ) այս առթիւ խօսելով նաեւ միջազգային կացութեան վրայ, ըսաւ թէ Դաշնակիցները եւ Գերմանիա առայժմ զբաղած ըլլալով սկանտինաւեան երկիրներու մէջ, Հարաւ-արեւելեան Եւրոպան կրնայ դուրս մնալ պատերազմէն։ «Աւելի հաւանական է որ յաջորդ յարձակումը կրեն Հոլանտա եւ Պելճիքա։ Մենք չէզոք մնացինք պատերազմին սկիզբէն ի վեր եւ այդպէս ալ պիտի մնանք։ Սակայն եթէ յարձակում կրենք, Սերպ թէ Խրուաթ միասին պիտի կռուին։

*** Ռումանական կառավարութիւնը նոր եւ աւելի խիստ միջոցներ ձեռք առաւ, ի խնդիր ապահովութեան։ Մասնաւոր պահակներ դրուած են հաղորդակցութեանց գլխաւոր կէտերուն վրայ, ինչպէս եւ հեռագրի եւ անթելի կայաններուն մէջ։ Բոլոր կայանները կը պաշտպանուին հրացանակիր եւ սուինաւոր զինուորներով։ Կիրակի օր գերմանական խորհրդաւոր օդանաւ մը հասաւ Պուքրէշ, Պերլին-Փէշթա ճամբով։ Աղմկարարներ կը փափսային թէ օդանաւը վերջնագիր մը կը բերէ. բայց ի վերջոյ հաստատուեցաւ թէ Ռիպպէնթրոփի ծանուցած փաստաթուղթերն են, Դաշնակիցներուն դէմ, Նորվեկիոյ արշաւանքին առթիւ։

Հունգարական կառավարութիւնը առաջարկեց միացեալ հսկողութիւն մը հաստատել ամբողջ Դանուբի նաւարկութեան վրայ, փոխանակ ձգելու որ իւրաքանչիւր պետութիւն առանձին հսկողութիւն կատարէ իր մասին (Հունգարիա, Պուլկարիա, Ռումանիա եւ Եուկոսլավիա)։ Եթէ այս առաջարկը ընդունուի, Գերմանիան ալ պիտի մասնակցի, քանի որ Դանուբը Աւստրիայէն կ'անցնի։ Կ'ըսուի թէ այս գաղափարը ներշնչած է Գերմանիա, որպէսզի ճնշէ Ռումանիոյ վրայ։

*** Պուլկարիոյ արտաքին նախարարը ճառ մը խօսելով անգամ մը եւս յիշեցուց թէ չէզոք պիտի մնան։ Այս առթիւ ըսաւ թէ Պուլկարիա եւ Եուկոսլավիա եղբայր ազգեր են, միշտ համերաշխ եւ խաղաղասէր։

*** Ռումանիոյ ոստիկանութիւնը խստացուց քարիւղի հանքերուն պաշտպանութեան միջոցները։ Մասնաւոր ջոկատներ հաստատուեցան Փրահովայի հովիտին մէջ։ Ով որ երեւայ նաւթահորերուն մօտ, անմիջապէս բացատրութիւն տալու պիտի հրաւիրուի։ Եթէ չկարենայ արդարացնել իր ներկայութիւնը, հրացանի պիտի բռնուի։ Պուքրէշի օդակայանին մօտ ալ մարտկոցներ հաստատուեցան։

*** Թրքական պատուիրակութիւն մը հասաւ Պուքրէշ, առեւտրական բանակցութիւններ կատարելու համար։

Երբ վառօդը կը խօսի...

Սեպտեմբեր — Ճշգրուեցաւ այլեւս։ Զանազան մասնագէտներէ բաղկացած յունդը առ նուազն երեք ամիս պիտի մնայ զօրանոցին մէջ։ Գլխաւոր զօրաբաժինները դացին, ու մնացորդներուն կեանքը մտաւ իր բնական հունին մէջ։ Նոչարանները, ճաշարանները, իւրաքանչիւրին աշխատանքը որոշուեցաւ։ Ուտելիքը մաքուր է եւ առատ։ Երբեմն պարզապէս կը հիանաս խոհարարներուն ճարպիկութեան վրայ։ Դիւրին բան չէ հարիւրաւորներու՝ ճաշը պատրաստել միակ կաթսայի մը մէջ, երկու հոգինոց ընտանիքի մը մէջ եփուածին չափ համով։

Ճակատէն հասնող լուրերը գոհացուցիչ են, եւ Ֆրանսացիներու բնածին զուարթութիւնը մէջտեղ ելած է արդէն։ Զինուորական համազգեստը ամէնուն տարիքը հաւասարապէս իջեցուցած է քանի, եւ քառասունըհինգնոց մարդիկ կան, Մեծ պատերազմին ծայրէ ծայր՝ կռուած — կուրծքերնու չքանշանները վկայ — որ խնդութիւն մը աւելի կ'ընեն միւսներէն։ Կ'արժէ դիտել զինուորներուն ճաշը։ Սրամիտ ազաքը չեն պակսիր։

Դիւրսը ծայրայեղօրէն անհատապաշտ է Ֆրանսացին․ զօրանոցին մէջ՝ նուազ։ Օր մը բաժնելիք վառանցը եղբայրացուցած է շատերը, ու փոխադարձաբար օգտակար ըլլալու ճիգը՝ յաճախ աչքի կը զարնէ ամէնուն քով։

Այս զօրաբաժիններուն չախչախիչ մեծամասնութիւնը կը կազմեն Պրըթոնները եւ Քորսիկացիները։

Առաջինները ինքնամփոփ, դժուարահաղորդ, սակաւախօս։ Վայրի եւ մառախլապատ ծովափերու դրոշմը իրենց դունատ դէմքերուն վրայ։ Ընդհանրապէս յաղթանդամ, բայց տարիքէն առաջ յոգնած երեւոյթով։ Աւանդի կարգ անցած յամառութիւնը ճիշդ ըլլալու է։ Երբ իրարու քով գան, շատ կը սիրեն խօսիլ իրենց գաւառաբարբառը, որմէ «գաւառացի» բառ մը անգամ կարելի չէ հասկնալ։ Գերմանացիներուն պէս «այրուծին ցեղ» կ'ըսեն։

Նափօլէոնի հայրենակիցներուն, քիթաղէմ Քորսիկացիներուն վրայ յատկանշական բանը իրենց օրօրուն քաղուածքն է։ Խօսելու տեղ կ'երգեն ծննդավայրի բանկիչներուն պէս։ Սպաներուն գլխաւոր տարրը իրենք են։ Զափազանց տաքարիւն են, եւ լաւ է բարեկամ ըլլալ քան թէ հակառակորդ։

Հաճոյք մըն է հաստատել սպաներու եւ զինուորներու յարաբերութեանց մտերմութիւնը։ Հպարտ չեն ստորինաւորները։ Կարգապահութիւնը հաստատուած է փոխադարձ վստահութեան եւ համակրութեան վրայ։ Ուրիշ բանակներէ եկած խելքը գլուխը մարդիկ կան որ կը պատմէին, թէ ինչպէս կը վարուէին իրենց ենթասպաները զինուորներուն հետ։ Կը նախընտրէին մնալ մեր մէջ։

Սեւամորթ սպայ մը, քանըհինգ տարի ծառայած զինուորական իշխանութեան, կ'ըսէր թէ միշտ ալ վստահած է իր զինուորներու խօսքին, եւ ոչ մէկ անգամ յուսախաբ է եղած։ Միջանկեալ ըսեմ, որ մէկ գաղթավայրէն միւսը, բազմաթիւ ժողովուրդներու հետ ապրած, շատերը անոնց լաւ յատկութիւններէն աւելի թերութիւններն են ընդօրինակած եւ անիրաւօրէն անբաղձալի անուն հանած։

Աշխատանոցին գործատէրը, Պրըթոն մը եւ ենթասպայ, ազնուութիւնն իսկ է։ Բազմանդամ եւ խեղճ ընտանիքի մը զաւակ, մինչեւ իր նախանձելի դիրքին հասնիլը ճաշակած է մարդկային եսասիրութեան բոլոր դառնութիւնները, եւ փոխանակ ինքը եւս դառնանալու — ինչպէս կը պատահի շատ յաճախ — ընդհակառակն բարութեամբ առողջուած է։

— «Շատ տառապած եմ ուրիշներու ձեռքը, եւ չեմ ուզեր որ ինծի պէս ըլլան այս խեղճ մարդիկը», կ'ըսէ մեղմօրէն, երբ աշխատաւորներու եւ զինուորներու մեկնելէն վերջ, խմիչքի գաւաթները լեցուած կը խօսի մտերմաբար։ Իր շնորհիւ գրեթէ չեն զգար զինուորական կեանքի դժուարութիւնները։

Համակրելի երիտասարդ մը վարպետին փոխանորդը՝ Քոսըը։ Գրեթէ տարեկից, բնաւորութեան եւ նկարագրի նմանութիւն մը քիչ ատենէն մտերմացուց։ Չի ծխեր։ Չի խմեր։ Փոխարէնը զօրանոցի ծաղարարին լաւ յաճախորդ։ Մարդիկ, եւ մանաւանդ խնդի պէս սիրահարած բանակուժի։ Դաւը կը բացուի արմուկով, եւ պողպատէ գնդիկներով այս տղեկը, ոտքերը օդը, ձեռքի վրայ քալելով ներս կը մտնէ։ Արթուն եւ պատրաստաբան, միշտ խնդալիք պատմութիւն մը շրթունքին։ Մինչեւ հիմա թերթ չտեսայ ձեռքը, եւ քունը կու գայ երբ քաղաքականութեան մասին խօսինք։ Գիտէ միայն վարչապետին անունը։

Ահա նաեւ աղջակից մը՝ Մինաս։ Գարտիղակցի տաքարիւն տղայ մը, հանդուցեալ հայր Արսէնին աշակերտ։

Կարճահասակ — գրեթէ թեւխատէն կ'անցնի — բայց տարօրինակ պէս ուժեղ։ Ամբողջովին ուժանակ, քառասունի մօտ Մինասը։ Պէտք է պտտայ, բարձրաձայն խօսի, այլապէս կը խեղդուի։ Մասամբ իւրացուցած ֆրանսական բառերը, քար մը կը նետէ մէկուն, խայթոց մը միւսին։ Վա՜յ ն է եկեր անոր, որ նոյնիսկ ընկերաբար Հայերու մասին աննպաստ կատակ մը կ'ընէ։ Քաջալիք ունի ձեռքէն։

Խելօք տղայ մը՝ Թանկին։ Գործատիրոջ հայրենակից։ Հայրն երեսունոց, եւ արդէն կեղծ ատամնաշարով։ Կապոյտ աչքեր, եւ աշխարհահռչակ հապիտի մը՝ Կաօկի կզակը։ Հաճոյքներու անծանօթ, յամառ աշխատող, իր հօրիզոնը կը կազմեն զաւակը եւ կինը, որուն առօրեայ նամակին խղճամտօրէն կը պատասխանէ, հոգ չէ թէ տքալով։ Յաճախ կարօտի արցունքը աչքերուն, երբ խօսքը կու գայ զաւկին վրայ։

Ո՞վ պիտի չափէ օր մը, խորութիւնը լուռ ցաւերուն։

ՀՐԱՆՏ ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ

ՀԻՒԱՆԴԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ դասընթացք Հ. Կարմիր Խաչի Օգն. Մասնաճիւղի, 15 Rue Jean Goujon, Փարիզ, 1 Մայիս Առաւօտեան ժամը 10.30ին։ Տօքթ. Ալեքսանեան կը խօսի՝ «Աչքի հիւանդութեանց մասին»։

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme — Paris (13)
Le Gérant : H. STEPHAN

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԾԽԱԽՈՏԻ ՄՇԱԿՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Հայաստանի ծխախոտի մշակները, մօտ 200 հոգի, համաժողով մը դումարեցին Երեւանի մէջ, Փետրուար 25ին եւ 26ին։ Համագումարին աշխատանքներուն ներկայ էին յանուն կառավարութեան եւ կուսակցութեան՝ Ա. Փիրուզեան, Ն. Ցակոբջանեան, Լ. Ցովսէփեան, Զարչօղլեան, Մարջանեան։

Հող. գործավար Մարջանեան զեկոյց մը կարդաց ծխախոտի մշակութեան զարգացման մասին Հայաստանի մէջ։

Հայաստան մեծ հեռանկարներ ունի ծխախոտի մշակութեան համար։ 1937ին, Հայաստանի մէջ ցանուած էր 2500 հեկտար, 1939ին՝ 3350։ Այս տարի՝ 4000։ Արտադրական տեսակէտով եւս նոյն յառաջդիմութիւնը, — 1937ին մէկ հեկտարէն ստացուած է 6,2 կենդինար, 1939ին՝ 8 կենդինար։ Որակը եւս զարգացած է։ Մասնաւորաբար Թովուզի ծխախոտը (Շամշադինի շրջանէն) գլխաւոր տեղ մը կը գրաւէ Հայաստանի մէջ։

Հայաստանի ծխախոտի մշակները Մոսկուայի գիւղատնտեսական ցուցահանդէսին մասնակցելով ստացան առաջին կարգի վկայական։

ՇԵՐԱՄԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆԸ

«Խորհ. Հայաստան» կը գրէ (Փետրուար 22) —

Կլիմայական եւ աշխարհագրական իր պայմաններով, Հայաստան կը համարուի շերամապահութեան զարգացման բարեյարմար հանրապետութիւն մը, իսկ բոժոժի իր բերքով՝ ամբողջ Խորհ. Միութեան մէջ կը գրաւէ առաջին տեղը, — մէկ տուփ հունտը կուտայ 56,7 քիլօ բոժոժ, մինչդեռ Խորհ. Միութեան մէջ բոժոժի միջին բերքը 41.5 քիլօ էր 1939ին։ Անցեալ տարի Հայաստան տուաւ 130 թոն բոժոժ, բայց նոր կարգադրութիւններ եղան, որպէսզի 1942ին երկիրը տայ 200 թոն։

Հայաստանի մետաքսի ընկերութիւնը մեծ ճիգեր կը թափէ այդ ուղղութեամբ։ Մեղրիի հնտարուծական գործարանին տնօրէնը Սարգսեան եւ մասնագէտ Տիրացուեան, Երեւանի հնտարուծական գործարանին տնօրէն Աթայեան եւ մասնագէտ Հէքիմեան կ'աշխատին արտադրութիւնը բարձրացնել, իսկ արժեգինը իջեցնել։

Հայաստանի մէջ 167.9 հեկտար տարածութեան վրայ տնկուած են 325.537 բարձրահասակ թթենիներ։

Շերամապահութեան իրենց յաջողութիւններով ուշադրութեան արժանի են Մեղրիի, Ղափանի, Կոտայքի, Շամշադինի, Ալավերդիի, Վաղարշապատի շրջանները, որոնք իրաւունք ստացած էին մասնակցելու Մոսկուայի գիւղատնտեսական ցուցահանդէսին։ Մեղրեցիները մէկ տուփ հունտէն ստացած էին 66.5 քիլօ բոժոժ, Ղափանցիները՝ 71.5 քիլօ Կոտայքցիները՝ 79.1 քիլօ։ Անհատական յաջողութեան տեսակէտով՝ Մեղրիի շրջանէն Աղնիւ Մովեան մէկ տուփ հունտէն ստացաւ 83.1 քիլօ, Ոսկի Փեցեան՝ 82.1, Զարուհի Օհանեան՝ 92, Կոտայքի շրջանէն Անուշ Ցարութիւնեան՝ 76.5, Իսգուհի Դաւթեան՝ 76, Ղափանի շրջանէն Հրանտ Փարսադանեան՝ 98.5։

ԱՂԻՂԲԵԿՈՎԻ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐԸ

«Խորհ. Հայաստան» կը գրէ (Փետրուար 29).—

Տարուէ տարի կը ծաղկի ու կը բարգաւաճի Աղիղբէկովի շրջանը։ Լեռներով ու ձորերով կտրուած հին Փաշալուն չէ այլեւս։ Աղիղբէկով դարձած է մշակուած շրջան։ Եւ այդ՝ շնորհիւ իր նորաշէն ճամբաներուն։ Գիւղերը կապուած են իրարու։

Անցեալ չորս տարիներու ընթացքին, այս շրջանին մէջ տնկուած է 136 հեկտար այգի եւ 202 հեկտար մրգաստան։ Շրջանը կը մշակէ նաեւ ծխախոտ, 230 հեկտար տարածութեան վրայ։ Շերամապահութիւնը եւս մուտք գործած է շրջանին մէջ։ Այսպէս Աղիղբէկով դարձած է ծխախոտ ու հացահատիկ արտադրող կարեւոր շրջան մը։

Երեւակայեցէք, 5 — 6 տարի առաջ տակաւին նոր կը շինուէր առաջին ճանապարհը, որ իրար կը կապէր Դաշչի, Հերհեր, Կարմրաշէն գիւղերը, եւ երբ առաջին ինքնաշարժ բեռնատարը այդ ճամբայով մտաւ գիւղերէն ներս, գիւղացիները զարմանքով կը նայէին ինքնաշարժին։

Աղիղբէկովի աշխատաւորները ներկայիս կը շինեն 24 քիլոմեթր երկար ճամբայ մը, շրջանը կապելու համար սահմանակից շրջանին։ Փետրուարի վերջերը, ամէն առաւօտ տասնեակներով կը հնչէր ու կը հասնէր Սեւո, Աղխաշ, Մարտիրոս, Արմալու գիւղերու հարիւրաւոր աշխատաւորները, որոնք ձիւնապատ լեռներէն կ'իջնէին ձոր, աշխատելու համար ճամբուն վրայ։ Աշխատաւորներու մէջ կան նաեւ վաթսուն, նոյնիսկ եօթանասուն տարեկան ծերունիներ, որոնք օգնութիւն կը ցուցնեն երիտասարդներուն մէջ, եւ այսպէս գեղատուրան ձորէն մինչեւ ճամբան հետզհետէ կը կարճեցնէ գիւղէն մինչեւ երկաթուղիի կայարան տարածութիւնը։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Լէնինականի կօշիկի գործարանը անցեալ տարի տուաւ 170 հազար զոյգ կօշիկ։ Գործը ընդարձակուած ըլլալով՝ այս տարի կը յուսացուի 200 հազար զոյգ։

*** Լէնինականի Աշէրիներու թաղին մէջ ձեռնարկուեցաւ հանգստեան պարտէզի մը մշակութեան։ Պարտէզին մէջ տնկուած են անկեղ դեղազարդիչ ծառեր,— բարտի, հացենի, թեղի, ակացիա, եւայլն։ Պարտէզին մէջ եւս պիտի տնկուին ծառեր, ընդամէնը 20 հազար ծառ։ Լէնինականի պիտի ունենայ նաեւ ծաղկանոցներ։ Այս ամէնուն համար բացուած է մօտ կէս միլիոն րուբլի վարկ մը։

*** Մարտ 11ին բացուեցաւ Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան 13րդ համագումարը, Երեւանի Օփերային մէջ։

** Զօրաստութեան մէջ է «Խորհ. Միութեան ժողովուրդներուն լեզուները» աշխատութիւնը, որու մէջ կը ներկայացուին յաբեթական (վրացերէն, հայերէն, կաւկասեաններէն), իրանական (օսեթերէն, տաճկերէն, քիւրտերէն, թաթարերէն), մերձպամիրեան եւ հիւսիսային ժողովուրդներու լեզուները։ Այսպէս, այս աշխատութիւնը պիտի պարունակէ 160 լեզուներ, անոնց ծագումը, քերականութիւնը, գրականութիւնը։

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

Զինուոր մը կը պատմէ.— Ընդհ. զօրաշարժին վեցերորդ օրը մօտաւորապէս 30 հայ զինուորներ կը գտնուէին Օրլէանի մէջ, ալ չեմ խօսիր ուրիշ ցեղերու եւ գոյներու մասին։ Բոլորն ալ եղբայրական զուրգուրանք ունէին իրարու հանդէպ, կարծես թէ մէկ մօր զաւակ ըլլային։ Բժշկական քննութենէն բոլորն ալ քաջառողջ ելան։ Ցետոյ մեզ երկու խումբի բաժնեցին։ Մէկ շաբաթ մարզանք ընելէ վերջ յատկացուեցանք ձիավարութեան, իբրեւ թնդանօթաձիգ։ Գրեթէ բոլորս ալ առաջին անգամ էր որ ձի պիտի նստէինք, բացի մէկ երկու ընկերներէ, որոնք քիչ շատ վարժութիւն ունէին։ Երբ առաջին շաբաթը վերջացաւ, սպաները եկան քննելու եւ հաստատեցին որ բոլորն ալ լաւ ձի կը նստին։ Շատ գոհ մնացին եւ շնորհաւորեցին։

Մօտ երեք ամիս մնացինք այդ քաղաքին մէջ։ Վերջին անգամ կրկին քննեցին շողարձակումով եւ բոլորն ալ քաջառողջ ելան։ Վերադարձին ես հիւանդացայ, մինչդեռ յաջորդ օրը ճամբայ պիտի ելլէինք անյայտ ուղղութեամբ։ Նոյն օրը կէս օրէ վերջ զիս զարմանատուն տարին եւ միւս օրը կարգով եկան հրաժեշտ առնելու, խորապէս յուզուած։ Ես մէկ ամիս հիւանդանոց մնալէ վերջ մէկ ուկէս ամիս հանգիստի համար տուն դրկուեցայ։ Երկուքուկէս ամիս վերջ նորէն Օրլէան փոխադրուեցայ։ Այս անգամ ուրիշ հայ զինուոր մը եւս կար, որը մը, ամուսնացած Ֆրանսուհիի մը հետ եւ երեք զաւկի տէր։ Մարտ 27ին երկուքս ալ փոխադրուեցանք անյայտ վայր մը։ Այս առթիւ ընդարձակ տաւ իմ զինուորական տետրակս, յոյսովին փոխելու համար։ Մեր նոր տեղը գիւղ մըն է։ Առաջին գործս եղաւ Հայ փնտռել։ Ֆրանսացի ընկերներ յայտնեցին թէ երկու Հայեր կան գիւղերուն մէջ, շատ լաւ տղաքներ են, ութ ամիս է միասին են։ Ցաջորդ առաւօտ ճամբայ ելանք մեր կառքերով։ Զարս ձիերը զմուռքոս կը քաշէին կառքը առհավին զառիվերէն։ Ճամբու կէսին յանկարծ, «Բարեւ տարերը» երգել սկսայ։ Ֆրանսացի ընկերներս բոլորն ալ գոհ մնալով խնդրեցին — «Օն ա ռիէն քոմփրի, էքսփլիքէ նու լը շանսօն»։ Բացատրեցի։ Ֆրանսացի ընկեր մը բաւ — Եկուր հետս, հայրենակից մը ներկայացնեմ քեզի։ Ձորէն վար իջանք եւ բարձունքի մը վրայ ինծի ներկայացուցին յաղթանդամ թուխ պատանի մը,— Անհատական բալըրէն սիրուած Գ. Օնիկ Վարդանեան։ Այս տղան շատ համակրելի եւ կրթուած զինուոր մըն է, ամուսնացած Ֆրանսուհիի մը հետ, սիրուած հաստատ զինուորներէն մինչեւ հրամանատարները։ Հետաքրքրուեցաւ հայկական կեանքով։ Ես հինգօ միջոցաւ երկու օրը մէկ «Յառաջ»ը կը ստանամ, այսուհետեւ միասին պիտի կարդանք։ Հարիւր մեթր անդին կը գտնուի ուրիշ հայ զինուոր մը, «մեր փոփիւլէր ծաղին, քիւստոն (խոհարար)։ Ի՜նչ բախտ, սրբանոցի ընկերներս Գէորգն էր։ Թերթ ուզեց, գրպանէս հանեցի երկու «Յառաջ»։ — «Եղբայր, երեք ամիսէ ի վեր Մեսրոպեան տառերը չեմ տեսած, մատաղ ըլլամ ստեղծողներուն»։ Արագ ակնարկ մը նետելէ վերջ, իր Ֆրանսացի օգնականին դառնալով, խնդրեց սուրճ պատրաստել եւ ծանօթացուց իր ընկերներուն։ 1919էն ի վեր իրար չէինք տեսած։ 15 օր երեքս միասին մեր գետնափոր բնակարանը կը հաւաքուէինք, եւ ամէն անգամ մեր խօսակցութեան նիւթը հայկական կեանքն էր։ Քանի մը օր վերջը զիս կանչեցին եւ բաժնուեցանք, միշտ մտակամելով նոյն մարտկոցին։ Ապրիլ 19ին զիս նշանակեցին պաշար փոխադրելու մեր եղբայրներուն։ Շատ ուրախացայ, քանի որ նորէն պիտի տեսնէի սիրելի ընկերներս։

Ճամբու ընթացքին հեռուէն զինուոր մը նշմարեցի, վկայի պէտք չկար, Հայու որդի է։ Կը բարեւեմ հայերէն եւ կը պատասխանէ։ Կէս ժամ վերջը երկրորդ մը։ Ֆրանսացի ընկերներս կը զարմանան որ բոլորս ալ իրար կը ճանչնանք։ Կիրակի օրուան համար ժամադրուեցանք, հայկական խնջոյք մը սարքելու։— Հր. Ցովճ.

ՓՈՒՆԻԱ.— Մէկ ամիս է որ գիւղ մը կը գտնուիմ եւ իբրեւ Հայ առանձին եմ։ Միակ ընկերս է սիրելի «Յառաջ»ը զոր ամէն օր կը ստանամ, շնորհակալութեամբ։

Ծանօթացայ վրացի զինուորի մը որ Վրաստանէն հեռացած է երբ բոլշեւիկեան բանակը երկիրը գրաւած է։

Մեր գիւղը, Փունիա, կը գտնուի Բըլֆոր-Ֆէրանի արեւմտեան կողմը, ծովէն 900 մեթր բարձրութեան վրայ։ Օդը շատ ցուրտ բայց մաքուր է։ Գիւղացին միակ զբաղումն է անասնաբուծութիւնը։ Հովիւ մը եւ մէկ երկու շուներ կը վարեն հօտայ հօտեր։ Մայրիի ծառեր շրջապատած են ամէն կողմ եւ կը յիշեցնեն մեր հայրենիքը։ Մեր զբաղումն է փայտ տաշել։ Չիմել, «Յառաջ»ի մէջ կարդալով «Հայ զինուորներու կեանքէն»ը, կ'ուրախանամ որ այսինչ զինուորը այսինչ տեղն է։ Ամէն օր Ֆրանսացի ընկերներ քովս կը հաւաքուին ու կը հետաքրքրուին հայկական գիրով։ Նախ կը կարդամ թերթին ճակատի ֆրանսերէն բացատրութիւնները եւ հարցումներ կ'ուղղեն Հայոց պատմութեան եւ մշակոյթի մասին։ Կըցածիս չափ կը բացատրեմ։ Հրամանատարը, որ 1914էն 18ի ամբողջ պատերազմին մասնակցած է, անդեակ է հայկական ջարդերուն։ Ես ալ վերատացայ զինուորական տետրակս, ծանօթ կարմիր արձանագրութիւնը ջնջուած։

*** Ապրիլ 20ին Բըլֆոր Ֆէրանի գացի, որ ծանօթ է իր հռչակաւոր Միշլէնի ձգախէժի գործարանով։ Հոն ծանօթացայ Գ. Լ. Թիւթիւնճեանի, հայր երկու զաւակներու, 26 եւ 33 տարեկան, երկուքն ալ զինուոր։ Ջերմօրէն հիւրասիրեց իր տանը մէջ։ Քանի մը հայ ընտանիքներ կան այս քաղաքին մէջ, որոնք նոյնպէս զինուորներ տուած են, իսկ ուրիշներ սուրիական հպատակ ըլլալով ազատ ձգուած են։ Ոչ մէկ հայկական կազմակերպութիւն։ Երբեմն հայ քահանաներ կ'այցելեն։ Ընդհանրապէս շրջուն վաճառորդներ են, ամէնքն ալ բարեկեցիկ են։— Գ. Խաչերեան

Զգուշացէք շատախօսութիւններէ

Տեղեկութեանց նախարարութիւնը դեկոյց մը հաղորդեց, որով կը հրաւիրէ ժողովուրդը զգուշանալ անխոհուրդ արտայայտութիւններէ հանրային վայրերու մէջ։ «Թշնամի գործակալներ կրնան ականջ դնել ճաշարաններու, սրճարաններու, կառախումբերու, հանրակառքերու մէջ եղած խօսակցութեանց։ Անոնք կը փորձեն զինուորական տեղեկութիւններ քաղել արձակուրդ առած զինուորներու ազգականներէն, սպաներէ, ենթասպաներէ կամ զինուորներէ, հոգ չէ թէ ակամայ արուած։ Ամէն մարդ պէտք է մտածէ որ անխոհեմ խօսքեր կրնան թանկագին մասնանշումներ ընծայել թշնամի գործակալներու։ Այս կարգի տեղեկութեանց շնորհիւ է որ թշնամի սուզանաւեր եւ օդանաւեր երբեմն յարձման մէջ կը դրուին դերման սպառնալեացութեան կոզմէ։ Այսպէս անխոհեմներ կրնան պատասխանատու դառնալ իրենց հայրենակիցներուն եւ երբեմն իրենց իսկ զաւակներուն մահուան։ Դատական հետապնդումներ պիտի կատարուին անոնց դէմ որ կը բռնուին այս կարգի անդաղտնապահութիւններ կատարած ատեն»։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ — Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան (243րդ օր) — Զեկոյց թիւ 477, 29 ապրիլ, առաւօտ — Ոչ մէկ դէպք։— Զեկոյց թիւ 478, իրիկուն — Օրը հանդարտ անցաւ ընդհանուր ճակատին վրայ։

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ցնցումներ զգացուեցան Իյնէկէօլի մէջ (Թուրքիա)։ Մարդկային կորուստ չկայ։

ԹՈՒՂԹԻ ՍՊԱՌՈՒՄԸ կանոնի տակ առնելու եւ անպէտ թուղթերը հաւաքելու համար նոր հրամանագիր մը պիտի հրատարակուի մօտերս, ինչպէս եղաւ մետաղի կտորներու համար։

Զանազան լուրեր օտարան դէպքերու մասին

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ զուիցերիացի կին լրագրող մը։ Ժէամէն Մօրի, որ սովորաբար Պերլին կը բնակէր եւ ձերբակալուած էր 1938ին, Փարիզի մէջ։ Մահուան դատապարտուեցաւ նաեւ իր մեղսակիցը, Ֆրից Էրլէր, չարժանկարի արուեստագէտ մը։ Երրորդ մեղսակիցը մեռած էր Սանթէի բանտին մէջ։

ԱՆԴԱՐԱՑԷՆ կը հեռագրեն թէ Տաղլարի մէջ (Սուրիոյ սահմանէն 45 մղոն հեռու) երեւան հանուած քարիւղը կը բաւէ Թուրքիոյ բոլոր պէտքերուն։

ԱՅՆ ՏԱՆԸՄԱՐԹԱՑԻՆԵՐԸ որ Անգլիա կը գտնուին, թշնամի պիտի չհամարուին, համաձայն ներքին նախարարին որոշման։

ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԻՉՆԵՐՈՒՆ արգիլուած է գործիք առնել կամ լուսանկար քաշել զինուորական շրջաններու մէջ, առանց մասնաւոր արտօնութեան։ Այս առթիւ հրատարակուած հրամանագիրը կը յիշէ բոլոր արգիլեալ շրջանները։

15.000.000 ԶԱՐԴԱՆԻՇԵՐ (քօքարտ) բաժնուեցան ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, կիրակի օր, հարիւր հազար նախկին ռազմիկներու, որբներու եւ այրիկներու կողմէ, ի նպաստ ազգ. օգնութեան (այլուր փոխադրուած հարիւր հազարաւոր քաղաքացիներու համար)։

ԱՆԳԼԻՈՑ մէջ զինուոր արձանագրուեցան 26 տարեկանները ալ, եւ բանակ պիտի մտնեն մայիս 20ին։ Ասոնց թիւը կ'անցնի 300.000ը։

ԱՌԱՋԻՆ ԿԻՆ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐԸ խումբերու բաժնուած ըլլալով, խումբ մըն ալ պիտի երթայ Մօտաւոր Արեւելք։ Իւրաքանչիւր խումբ կը բաղկանայ հինգ զինուորէ, մէկ սպայէ, մէկ ենթասպայէ, մէկ խոհարարէ, մէկ մեքենավարէ եւ 18 կիներէ, որոնց մէկը սպայ, մէկը ենթասպայ, միւսներն ալ զանազան պաշտօնեաներ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ամերիկեան դեսպանը, որ վերջերս պտոյտ մը կատարած էր մինչեւ Կովկաս, Ամերիկա մեկնեցաւ արձակուրդով։ Մեկնելէ առաջ անգամ մը ասքեց ի պատիւ Գ. Մոլոթովի որ մնաց մինչեւ գիշերուան ժամը 2։

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆԻՆ կողմէ մահուան դատապարտուած քաղաքացիներու պատիժը պիտի գործադրուի առանց կանուխ, այնպիսի ձեւով մը որ հետաքրքրութիւն չյարժէ ժողովուրդին մէջ։

ԹՈՒՂԹԻ ՏԱԳՆԱՊԻՆ առթիւ, Անգլիոյ Երեսփ. ժողովը միաձայնութեամբ վաւերացուց կանոնագիր մը որ խստօրէն կը սահմանափակէ թուղթին եւ անոր շինութեան ծառայող բոլոր արտադրութեանց բաշխումը։ Այս օրէնքին տրամադրութեամբ, կառավարութիւնը պիտի կրնայ գրաւել որոշ քանակութեամբ թուղթ կամ անոր արտադրութեան նիւթերը այն հաստատութիւններէն որոնք մեծաքանակ մթերք դիզած են։

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ ԼԵՀԵՐ պարտաւորիչ ծառայութեան ենթարկուած են Գերմանիոյ մէջ, դաշտերը մշակելու համար։ Հազարաւոր դերման զինուորներ ալ տասնօրեայ արձակուրդ ստացած են, նոյն պարտականութեամբ։ Կ'ըսուի թէ հարիւր հազարաւոր բանուորներ պիտի հաւաքուին նաեւ Նուկոսլավիոյ, Հունգարիոյ, Իտալիոյ եւ Պուլկարիոյ մէջ, արտ վարելու համար։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :—: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : COBelins 15 - 70
17, Rue Dameame, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 2 ՄԱՅԻՍ
JEUDI 2 MAI 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4338

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԸ ԲԱՐՁՐԱՑՆԷ ՁԱՅՆԸ

Թրքական տեղեկութիւնները կը յորդին միջազգային մամուլին մէջ, Եւրոպայէն մինչեւ Ամերիկա։ Նոյն իսկ այն թերթերը որ շատ չեն հետաքրքրուիր քաղաքական խնդիրներով, աչք - ականջ կտրած են, բան մը աւելի լսելու, հաղորդելու համար Պոլսէն եւ Անգարայէն ։

Ընթերցողները օրը օրին կը կարդան այդ լուրերը, որոնք բոլորն ալ չափազանց նպաստաւոր են Թուրքիոյ համար։ «Հիւանդ Մարդը չատոնց մեռցած, նոր եւ հզօր Թուրքիան է որ կը փառաբանուի, շողշողուն ածական-ներով եւ ամէնէն փաղաքշական բառերով։ Անշուշտ անոր համար որ Թուրքիա տիրական դիրք մը կը գրաւէ Մօտաւոր Արեւելքի մէջ, Պալքաններէն մինչեւ Կովկասեան եւ իրանեան սահմանագլուխը, Սեւ ծովու եւ Միջերկրականի ափերուն վրայ։

Իսկ Անգարա, խորապէս գիտակից այդ բացառիկ դիրքին, հետզհետէ կը բարձրացնէ իր ձայնը, ձգտելով դործել իբրեւ առաջնորդ պալքանեան եւ արեւելեան ժողովուրդներուն ։

Ահա վերջին ապացոյցը,— Թուրք մամուլին առաջարկը՝ պալքանեան-դանուբեան դաշնակցութեան մը մասին, որ պիտի համախմբէ 80.000.000 ժողովուրդ, ճակատելու համար որ եւ է նախայարձակման դէմ։

Անոնք որ ուշադրութեամբ կը հետեւին Թուրք մամուլին հրատարակութեանց, անշուշտ նկատած են թէ երբեք այսքան բուռն եւ տիրական լեզու մը չէին բանեցուցած Թուրք թերթերը ։

Պոլսոյ կամ Անգարայի չնորին թերթն ալ օրը օրին հետեւելով միջազգային կացութեան , կը պարզէ այնպիսի տեսութիւններ որոնք մէկ իմաստ ունին,— մեզի հետեւեցէք, եթէ կ'ուզէք պահել ձեր անկախութիւնը եւ գոյութիւնը ։

Ազդարարութիւնը, անշուշտ, ուղղուած է պալքանեան պետութեանց եւ իսլամական աշխարհին — Իրան, Իրաք, Արաբիա եւ Աֆղանիստան։

Թուրքերը գոհ չեն մինչեւ հիմա կնքուած դաշինքներէն, եւ բայց ի բաց զինակցութիւն կը պահանջեն ։

Այս առթիւ, մէջտ ալ կը չեշտեն թէ իրենց կռնակն են երկու մեծ ժողովրդապետութիւնները, Մեծն Բրիտանիա եւ Ֆրանսա ։

Ինչ կը վերաբերի Գերմանիոյ, ամբողջ Թուրք մամուլը գետնէ գետին կը զարնէ զայն, առանց խնայելու բառերը ։

Նմոյշ մը, շատերու մէջէն։ Նախկին Իթթիհատականներ, Հիւսէյին Ճահիտ՝ է որ կը յայտարարէ ։

— « Գերման նացիներուն ամէնէն նշանաւոր քաղաքականութիւնն է այսպէս», օձի նման մուտ գործել այն երկիրը, զոր կ'ուզեն գրաւել։ Երբ չկրցան Թուրքիոյ մէջ հայրենիքին դաւաճանող ցածոգիներ գտնել, երկիրն ներսը պղտորել եւ տեղացի նացիական հրոսախումբեր կազմելու համար, սկսան իրենց խօսքերուն հաւատացող ապուշներ փնտռելու ճամբուն հետեւիլ, իրենց Թուրքերէն հրատարակութիւններովը կեղտոտ արձակել Թուրք հայրենիքին վրայ ։

... « Սակայն, մեր երեսին ժպտելով, բայց մեզի հանդէպ դաւադրական ժողովուրդի նման վարուող իբր թէ մեր զինակից Գերմանացիներուն պտոնէկ ընթացքը եւ ստորին դաւաճանութիւնները այնպիսի ստորնութեան արատներ կը կազմեն որ, առանց յիշատակը դարերով Թուրքին սիրտէն ու Գերմանիոյ ճակատէն չեն կրնար ջնջուիլ»։ (ՏԷՆի Սապահ, 23 ապրիլ)։

Ինչպէս կ'երեւայ, վիճակը ծպուած է արդէն, եւ Թուրքիա իր ճակատագիրը վերջնապէս կապելով Դաշնակիցներուն հետ, մասնաւորապէս կը ճնշէ Պալքաններուն վրայ, որպէսզի համախմբուին նոյն դրօշին տակ։

Բայց պատկերին մէկ երեսն է այս։— Շ.

ՆՈՐԷՆ ԹՈՒՆՈՒՋ ԵՒ ՔՈՐՍԻՔԱ...

Անգլիոյ զգուշութիւնները Միջերկրականի մէջ

Հավասի թղթակիցը կը հեռագրէ Լոնտոնէն.— Իրաւասու շրջանակներէ քաղուած տեղեկութեանց համաձայն, Իտալացի պատասխանատու պաշտօնատարներու յայտարարութիւնները եւ իտալական մամուլին դիրքը վերջերս այնպիսի հանգամանք մը ստացած են որ, բրիտանական կառավարութիւնը հարկադրուած է կարգ մը զգուշական միջոցներ ձեռք առնել Միջերկրականի մէջ բանող առեւտրական նաւերու մասին։ Կառավարութիւնը չուզեր պէտք եղածէն աւելի շարունակել այս զգուշութիւնները եւ կը յուսայ թէ պարագաները թոյլ պիտի տան զանոնք ջնջել մօտաւոր ապագայի մը մէջ։

*** Այս տնօրինութեան իմաստը հասկնալու համար, ըսենք որ խոկապէս պատահարդ վիճակ մը կը տիրէ Իտալիոյ մէջ։ Ոչ միայն թերթերը, այլեւ պատասխանատու անձեր Իտալիոյ պահանջները կ'արծարծեն յարաճուն ուժգնութեամբ։ «Թանծի իրազեկ թղթակիցը յոռետես տեղեկութիւններ կը հաղորդէր երէկ։ Մուսոլինիի օրկանը, «Փոփոլօ տ'Իթալիա» խմբագրականով մը կը մերժէ որ եւ է խօսակցութիւն Ֆրանսայի հետ, որ մէջտ արամադիր է բանակցելու, ինչպէս յայտարարեց վարչապետը անցեալ շաբթու։ Պատմական դէպք մը եւս, 1849 ապրիլ 30ի ընդհարումը Ֆրանսացիներու եւ Իտալացիներու միջեւ, օգտագործուեցաւ իտալական մամուլին կողմէ, կրակ տեղալու համար Ֆրանսայի դէմ։ «Ճօրնալէ տ'Իթալիա» երկու յօդուած (8 սիւնակ) նուիրելով այս տարեդարձին, կը ջանայ հաստատել թէ Ֆրանսա միշտ թշնամի եղած է Իտալիոյ ազգային միութեան եւ զարգացման։ Վ. Կայտա, Մուսոլինիի թարգմանը, այս առթիւ նորէն կը յուզէ Թունուզի եւ Քորսիքայի խնդիրը, որ մոռցուած էր ամիսներէ ի վեր։

Փարիզի մէջ յոռետես են մասնաւորապէս անոր համար որ, իտալական թերթերուն այս արտայայտութիւնները կը զուգադիպին Գերմանիոյ աշխատանքի ճակատի առաջնորդին՝ Տոքթ. Լէյի բուռն ճառին։ Ամէն պարագայի մէջ, Հռոմի մամուլը միաբերան կը յիշեցնէ թէ Իտալիա չի կրնար չէզոք մնալ՝ ներկայ պատերազմին մէջ։ Շատ բան կախում ունի Նորվեկիոյ պատերազմին ելքէն։ Վերջապէս, միջազգային մամուլը նշանակալից կը գտնէ Գեր-

(Շարունակութիւնը երկրորդ Բ. էջ)

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՃԱԿԱՏ

ԿԱՏԱՂԻ ԿՌԻՒՆԵՐ ՏՈՄՊԱՍԻ ՇՈՒՐՋԸ

Չէյմպըրլէն կը յետաձգէ իր յայտարարութիւնը

Բրիտանական սպարապետութիւնը հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց ապրիլ 30ին — Կուտպրանտի հովիտին մէջ, կիրակի օրուան ճակատամարտի ընթացքին թշնամին ուժգնօրէն յարձակեցաւ, աջակցութեամբ հրասայլերու եւ ցածէն թռչող օդանաւերու։ Բոլոր յարձակումները ետ մղուեցան ծանր կորուստներով։ Երեք մէջին մեծութեամբ հրասայլեր քանդուեցան։ Գիշերուան ընթացքին մեր զինուորները կարճ նահանջ մը կատարեցին Տոմպասի մէկ դիրքին վրայ։ Օդանաւային յարձակումները շարունակուեցան Անտալնէսի եւ Մոլտէի վրայ։ Նամսոսի եւ Նարվիքի շրջաններուն մէջ կացութիւնը կը մնայ անփոփոխ ։

*** Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Դաշնակիցները տակաւին կը պահեն Տոմպաս - Շթորէն երկաթուղին, որ կը տիրապետէ Թրոնտհայմի ճամբուն ։ Գերմանական լուրերու համաձայն, իրենց ուժերը յառաջ խաղալով հիւսիսէն եւ հարաւէն, միացած են Թինսէթի մէջ եւ կտրած Տոմպաս-Շթորէն երկաթուղին։ Այս լուրը չէ հաստատուած տակաւին։

Ամէնէն կատաղի կռիւները կը մղուին Տոմպասի հարաւակողմը եւ Շթայնքէրի շրջանին մէջ, ուր Դաշնակիցները զօրաւոր դիրքեր գրաւած են։ Գործունէութիւնը վերսկսած է Նարվիքի մէջ ալ։ Դաշնակիցները կը շարունակեն օդնական զօրք հասցնել, ցամաք հանելով զանազան կէտերու վրայ։ Բրիտանական օդանաւերը անընդհատ կը ռմբակոծեն գերմանական դիրքերը։ Անցի օր ուրիշ կրակ մը տեղաց Ֆորնէպուի օդակայանին վրայ, Օսլոյի մօտ։ Անգլիական զեկոյցը կը հաստատէ թէ կորսուած են երկու սուզանաւեր, որոնցմէ յուր չկար բաւական ատենէ ի վեր։ Սուզանաւերէն մէկը ունէր 1090 թոն տարողութիւն եւ 53 նաւազ, միւսը՝ 670 թոն եւ 40 նաւազ։ Պատերազմին սկիզբը Անգլիա ունէր 57 սուզանաւեր, որոնց 7ը միայն կորսուած են։ Երկու սուզանաւերուն հետ խորտակուած են նաեւ երկու ձկնորսանաւեր, Սքակէրրաքի նեղուցին եւ Նորվեկիոյ ջուրերուն մէջ։ Անգլիոյ ծովակալութեան տեղեկագրին համաձայն, վերջին երեք շաբթներու ընթացքին Գերմանիա կորսնցուցած է առ նուազն 40 փոխադրանաւ, որոնց 28ը ընկղմած, մէկը՝ գերման նաւազներուն կողմէ խորտակուած, մէկը կրակի տրուած եւ տասը հատ ալ թորփիլահար կամ հաւանաբար ընկղմած ։ Կը կարծուի նաեւ թէ ուրիշ գերմանական նաւեր կորսուած են ականներու զարնուելով ։

Հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ անգլիական մարտանաւերը անընդհատ կը ռմբակոծեն Թրոնտհայմի ծովախորշը, ուր կը գտնուին գերմանական երեք թորփիլահալածներ եւ սուզանաւ մը։ Ուրիշ լուրի մը համաձայն, Դաշնակիցները ետ մղելով գերմանական յարձակում մը, հետզհետէ կը սեղմեն Նարվիքի պաշարումը։ Կրակի տրուած է երկաթի արտածման ընկերութեան մը շէնքը, բայց չի վերցուիր թէ անգլիական ռումբերը՞ն յառաջ եկած է հրդեհը, թէ Գերմանները իրենք կրակ ձգած են ։

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ նոր հասած զինուորներուն մէջ կը գտնուին զաւակներ, մասնաւորապէս Ֆրանսայի ալպեան զինուորները, որոնք վարժուած են լեռնային կռիւներու։ Դաշնակցաւոր զօրախումբեր կը պաշտպանեն Դաշնակիցներուն արեւելեան կողերը, մինչեւ Շուէտի սահմանագլուխը ։

Լոնտոնի թերթերը յաղթանակներ կը ծանուցանեն Շթայնքէրի շրջանին մէջ, ինչպէս նաեւ օդանաւային յաջողութիւններ։

Գերման սպարապետութեան զեկոյցը, որ հրատարակուած է «Նիւ Եորք Հէրըլտ» եւ «Մաթէն»ի մէջ , կ'ըսէ թէ Օսլոյէն մեկնած զօրագունդեր կապ հաստատեցին Թրոնտհայմի պահակազօրքին հետ։ Պերլինի անթելը այս առթիւ կ'ըսէ թէ Նորվեկիոյ լեռնային հանգամանքը տաժանելի կը դարձնէ կռիւը, դրեթէ ամէն առաւելութիւն ընծայելով պաշտպաններուն։ Այս վերջիններ կրնան ուժանակով պայթեցնել ժայռերը եւ դրեթէ անանցանելի պատուարներ կազմել, չափազանց դժուարացնելով հաղորդակցութիւնները ։

*** Իտալական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ Գերմանները 80.000 քաջավարժ զինուորներ ունին Նորվեկիոյ մէջ։— Հռոմի թերթերը կը գրեն թէ հակ-իտալական թռուցիկներ բաշխուած են Եուկոսլավիոյ մէջ։ Այս առթիւ Ֆիորէնցայի ուսանողները ցոյց մը կատարեցին Դաշնակիցներուն դէմ ։

ԲՈԼՈՐ ԳԵՐՄԱՆՆԵՐԸ ԻՐԱՐ Կ'ԱՐԺԵՆ ...

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ, պատասխանելով զանազան հարցումներու, Պ. Չէյմպըրլէն մերժեց տեղեկութիւններ հաղորդել Նորվեկիոյ կռիւներու մասին եւ ըսաւ թէ կը յուսայ կացութիւնը պարզել այս շաբթուան ընթացքին։ Աշխատաւորական երեսփոխան մը առաջարկեց տարբերութիւն մը դնել ի նպաստ գերման ժողովուրդի այն մասին որ միշտ հակառակ է եղած հիթլէրականութեան։ Վարչապետը պատասխանեց թէ իր յունուարի ճառին մէջ չեշտած էր որ Դաշնակիցները որ եւ է վրէժխնդրական դիտում չեն սնուցաներ

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐ Կ'ՈՐՈՃԱՅ

« Նիւզ Քրոնիքըլ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կ'իմանայ թէ Թուրքիա կը ջանայ երկու ընդարձակ խմբակցութիւններ կազմել, դիմագրելու համար որ եւ է յարձակման, Մօտաւոր Արեւելքի եւ Պալքաններու մէջ։ Այս խմբակցութիւններուն առաջինը պիտի ըլլայ զինակցութիւն մը Մօտաւոր Արեւելքի իսլամ պետութեանց միջեւ։ Երկրորդը, աւելի կարեւոր, կը ձգտի զինակցութիւն մը հաստատել Թուրքիոյ, Յունաստանի, Պուլկարիոյ, Եուկոսլավիոյ, Ռումանիոյ եւ Հունգարիոյ միջեւ, զինակցութիւն մը որ պիտի միացնէ 80.000.000 քաղաքացիներ։ Թուրքիա հետեւեալ պատճառաբանութիւնները կը ներկայացնէ, համոզելու համար պալքանեան պետութիւնները.— 1. Ձէք կրնար առանձին կռուիլ նախայարձակին դէմ.— 2. Միշտ պիտի վայելէք հինգ պետութեանց աջակցութիւնը.— 3. Եթէ հարկադրուիք ընկրկիլ թշնամի պետութեան մը առջեւ, միշտ պիտի գտնէք զինակիցներ որոնք ձեզի պիտի օգնեն երկրորդ, երրորդ, նոյնիսկ չորրորդ ճակատ մը հաստատելու.— 4. Ոչ միայն ձեր ընակիչներէն իւրաքանչիւրը մաս պիտի կազմէ 80 միլիոննոց խմբակցութեան, պալքանեան եւ դանուբեան շրջաններուն մէջ, այլեւ պիտի վայելէ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի աջակցութիւնը ։

*** Անգարայէն կը հեռագրեն թէ նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւ ապրիլ 30ին ժամը 4ին ունկնդրութեան ընդունեցաւ Ֆրանսական դեսպանը, ժամը 5ին՝ անգլիականը, իսկ ժամը 6ին՝ ռումանականը, որ Պուքրէշ պիտի երթայ մօտերս, իբրեւ փոխ - նախարար քարտուղութեանց։ Տեսակցութեանց ներկայ էր արտաքին նախարարը, Սարաճօղլու ։

*** Անգարա հասաւ Ֆրանսայի պետական խորհուրդի անդամներէն Լուքուս Կայլ, նիւթական մասնաւոր պաշտօնով մը։

*** Իրազեկ աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ գերմանական դիւանագիտութիւնը մեծ գործունէութիւն կը ցուցնէ այս միջոցին։ Գերմանական թերթ մը քննելով Խ. Միութեան քաղաքականութիւնը, այն եզրակացութեան կը յանգի թէ Խ. Միութիւնը լռելեայն համաձայն է Նորվեկիոյ գրաւման։ «Խ. Միութեան մէջ գիտեն որ Գերմանիոյ խոյանքը անհրաժեշտ էր պատերազմին պատճառով եւ թէ այդ գործողութիւնը ուղղուած է միայն Անգլիոյ դէմ ։ Գիտեն նաեւ որ անգլիական նաւակայաններու հաստատումը հիւսիսային Նորվեկիոյ մէջ պիտի կազմէ առաջին քայլը Անգլիոյ մէկ վազեմի ծրագրին, ընդդէմ Սպիտակ ծովու խորհրդային խարիսխներուն։ Կարճ խօսքով, Մոսկուայի մէջ գիտեն որ Մեծն Բրիտանիա չէ հրաժարած Ռուսաստանը Սառուցեալ ովկիանոսի ափերէն քշելու պատմական ծրագրէն։ Եթէ Անգլիա եւ Ֆրանսա փորձեն պատերազմին մէջ խրել Շուէտը, ասոր անմիջական պատասխանը պիտի ըլլայ ոչ միայն Գերմանիոյ, այլ եւ Խ. Միութեան երեւումը»։

Ուրիշ աղբիւրէ մը կը հաւաստեն թէ Մոսկուա եւ Հռոմ կը խորհրդակցին, խաղաղօրէն կարգադրելու համար պալքանեան խնդիրները ։

*** Հունգարիոյ առեւտրական նախարարը երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ խորհրդային դեսպանին հետ, թեւ թեւի պտտելով Փէշթայի ցուցահանդէսին մէջ, ամբողջ 40 վայրկեան։ Խ. Միութեան եւ Եուկոսլավիոյ բանակցութիւններէն ալ մեծ արդիւնքներ կը սպասուին ։

բուն գերման ժողովուրդին դէմ, բայց նոյն ժողովուրդը պէտք է ըմբռնէ որ պատերազմին երկարաձգումը եւ անոր պատճառելիք տառապանքները նոյնքան պատասխանատու կը դարձնեն զինքը որքան նացի վարիչները։ Աշխատաւորական երեսփոխանը գոհ չմնաց եւ ուրիշներ ալ խառնուելով բանավէճին, յայտարարեցին թէ կարելի չէ որ եւ է տարբերութիւն դնել նացի վարիչներուն եւ գերմանական կարգ մը շրջանակներու միջեւ։ Երեսփոխան մը աւելի յառաջ երթալով թելադրեց որ կառավարութեան ներկայացուցիչները հասկցնեն Անգլիոյ ժողովուրդին թէ «բոլոր Գերմանները նոյնքան ցած են որքան իրենց նացի վարիչները»։ Չէյմպըրլէն յայտարարեց, բուռն աղմուկի մը մէջ,— «Այո, այդպէս է»։

*** Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Խ. Միութեան հետ կատարուած առեւտրական բանակցութիւնները յուսախաբութիւն պատճառած են Անգլիոյ մէջ։ Մոսկուա կը մերժէ դադրեցնել կամ սահմանափակել Գերմանիոյ յատկացուած արտածումները։

Կը խնդրուի առժամապէս տուն վերադարձնել 42—48 տարեկանները

Լիոնի քաղաքապետական խորհուրդը նիստ գումարելով նախագահութեամբ Պ. Էռիոյի, բանաձեւ մը քուէարկեց 1912էն 1918ի զօրադասերու մասին։ Պ. Էռիօ յանձն առաւ վարչապետին ներկայացնել բանաձեւը, որ կը խնդրէ առժամապէս իրենց տուները վերադարձնել 1912էն 1918ի զօրադասերուն զինուորները (42էն 48 տարեկան)։ Բանաձեւը հետեւեալ պատճառաբանութիւնները կը ներկայացնէ, արժեցնելու համար իր առաջարկը.— 1912էն 1918ի դասերու զինուորները արդէն մասնակցած են նախորդ պատերազմին, ամբողջ տեւողութեան ընթացքին կամ անոր մէկ մասին մէջ.— Շարունակ նոր զինուորներ կը հասնին դաշնակից բանակներէն եւ ֆրանսական գաղթավայրերէն.— Ներկայ պատերազմը կը պահանջէ յարաճուն արտադրութիւն, հետեւաբար քաղաքային տարրը պէտք է ի վիճակի ըլլայ գոհացնելու ներքին եւ արտաքին առեւտուրի պահանջները.— Հին դասերու զօրաշարժը ծանր խանգարումներ պատճառած է արտադրութեան մէջ։ Բանաձեւը առ-ժամեայ վերադարձ խնդրելով հանդերձ, համաձայն է որ կառավարութիւնը անհրաժեշտ միջոցները անօրինէ, ի հարկին նորէն դրօշի տակ առնելու համար զանոնք ։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ — Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան, (244րդ օր) — Զեկոյց թիւ 479, ապրիլ 30, առաւօտ —Ոչմէկ դէպք գիշերուան ընթացքին։— Զեկոյց թիւ 480, իրիկուն — Սովորական գործունէութիւն յառաջապահ խումբերու։ Մեր պահակախումբերը քանի մը գերիներ բռնեցին։ Ետ մղուեցան թշնամի ջոկատներու երկու յարձակումներ։

Երեքշաբթի օր ահազանգը հնչեց հիւսիսային շրջանին մէջ, ժամը 11.45էն 12.15, իսկ արեւմտեան շրջանին մէջ՝ ժամը 16ին, տեւելով 45 վայրկեան։ Ոչ մէկ դէպք ։

ՍԹԱՓՈՒՄ

... Գիշերուան մէկ պահուն տարօրինակ զգայնութիւն մը ունեցայ : Կը գտնուէի անծանօթ վայր մը, որու հետ ի զուր կը ճգնէի շփում հաստատել, յիշողութիւնս, կէս - քուն, կէս - արթուն, փրթած էր կեանքիս ափերէն, ու կը ծփար մթին ալիքներու վրայ :

Յանկարծ սթափեցայ, մտածումս կառչեցաւ իրականութեան. բոպէներուս փրթած թելը միացած էր կրկին ճախարակին որ կը դառնար : Կը վերագտնէի ինքզինքս, հոն ուր եմ, վայրկեանը զոր կ'անցնի :

Առաջին տպաւորութիւնս բնախօսական տհաճութիւն մըն էր : Մարմինս վարժ չէր աս խոռկուռ խշտեակին : Ոսկորներս ջարդուփշուր էին կարծէք : Մթնոլորտը, մարդկային բոյրերով թանձրացած, կը մնար անշնչելի, կը ճնշէր վրաս : Բայց ոչ, տրամադրութիւնս ոճացնողը այդ դժգոհութիւնը չէր միայն :

Սրահը կը պարզէր խառնաշփոթ տեսարան մը : Պատերու երկայնքը, խշտեակներու վրայ, իրարու սեղմ, ահա մարդկային ձեւեր : Տմոյն լոյսը թոյլ չի տար զանազանել անոնց դէմքերը. բայց մութին մէջ կը բարձրանայ անոնց պղտոր ու խուլ շնչառութիւնը : Անքուն, մտացրիւ մտիկ կ'ընեմ տարօրային այդ երաժշտութիւնը : Ի՞նչ կը միացնէ զիս այս անծանօթ, քնաթաթախ մարդոց : Այս զգայնութիւնն է մանաւանդ որ կը ճնշէ վրաս : Կը թուի թէ մոլորած եմ օտարոտի գետնի մը վրայ :

Անկարելի է այլեւս քնանալ, կը համակերպիմ տխուր գիշերուան մը, որու խորքին վրայ, տեսիլներ կը ծլին, կը պարեն ու կը չոգիանան :

Սրահը կը խռխռայ շարունակ :

Վերջ ի վերջոյ սառնօրէն կը ջանամ վերլուծել պահը զոր կ'ապրիմ :

Ու կը զգամ այն ատեն որ պատմական վիթխարի ողբերգութեան մէջ անհատական պարագան ոչ մէկ նշանակութիւն ունի : Թաթառին անձնատուր՝ փոշիի հատիկ մըն եմ եւ ուրիշ ոչինչ : Ու ո՞վ այդպէս չէ : Յորձանքը խլեր կը տանի մարդիկ եւ ազգեր, հովիւը եւ հօտը, գլուխը եւ ոտքը, եւ ոչ ոք ի վիճակի է տիրապետելու կացութեան : Ու այժմ ամէնէն զօրաւոր գլուխներն անգամ ենթարկուած են դէպքերու հոսանքին :

Մտածումս աստիճանաբար կ'ամփոփուի, զարկերակիս մէջ ուժգնօրէն կը սկսի բաբախել մեծ ընտանիքին, «ցեղին սիրտը», ինչպէս ըսած է բանաստեղծը :

Գիշերուան այդ պահուն, սահմաններու երկայնքը, «մի անյայտ վայր Ֆրանսայի մէջ», քուն կամ արթուն, կը հսկեն հայ մարդիկ, որոնք ամէնքն աւելի կրնան հասկնալ զիս : Թերեւս պահակ՝ կրակի գծին վրայ, խրամներու խորը, զօրանոցներու խճողուած սրահներուն մէջ, տարէց կամ երիտասարդ հայորդիներ, քուն ըլլան թէ արթուն, ամէնքն ալ միեւնոյն հարցերու կատուցը չե՞ն զգար ամէն վայրկեան, սեւեռուն գաղափարի մը նման :

— « Ի՞նչ կրնայ բերել այս պատերազմը մեր մնացորդացին ...

... Կարելի չէ ապրիլ ու գործել բացասական, թէական այս լքման գետնին վրայ : Ամէնէն յուսահատական կացութեան մէջ անգամ մարդկային հոգին կրնայ, շարժառիթներ փնտռել, կը խորացնէ զանոնք, կը խանդավառուի անոնցմով : Ու ի չգոյէ լաւագոյնի իր պատրանքները կը վերածէ յոյսի, հաւատքի, անոնցմով կը զինէ, կը կազմակերպէ իր հոգին :

Շուրջս սրահը կը խռխռայ շարունակ : Պատուհանը կը բանամ պահ մը. տերեւազուրկ ճիւղերու ցանցին ետեւէն, բլուրի մը վերեւ կախուած է լուսնին հեգնական կիսադէմքը : Այս սպանիական երկնքին տակ կը ջանամ բարձրացնել մտածումի ճարտարապետութիւն մը :

Կ'ըսեմ ինքն իրենս, կ'ըսեմ անոնց որ շփոթութեան մէջ են եւ ճամբայ կը փնտռեն :

— Անկարելի է ապրիլ երկրի մը մէջ, առանց շահագրգռուելու անոր ճակատագրով :

Տասնեւհինգ, քսան տարիէ ի վեր, ալեկոծութիւնը մեզ ցիրուցան նետեց Ֆրանսայի ափերը : Ծովէրէ ծով կ'երաղինք, ինկանք կայաններու դուռը :

Հայուն փորձանքն է սակայն վերածնիլ, «Մարիամի թաթոյին» այն զօս ճիւղին նման, որ ափ մը ջուրի մէջ կը թարմանայ, քանի անգամ ալ չորցած ըլլայ : Թիթեղեայ տաղաւաներէ օգտուած, այսօր նոյնիսկ վիլլաներ կանգնէր են, իրաւազուրկ գաղթականներ՝ շատերը բարձրացեր են ֆրանսական հպատակութեան : Հակառակ մեր կարգ մը տրտունջներուն, այս քանակական ֆրանսահայ աշխատաւոր զանգուածին համար կորսուած ժամանակ մը չեղաւ ամենեւին :

Ֆրանսան՝ երկրորդ հայրենի՞ք. — Գրական զարդուանք մը չէ այլեւս այդ բառը : Քրտինքով, եւ ափսոս, արիւնով շաղախուած իրականութիւն մը կը դառնայ այդ գաղափարը աստիճանաբար : Իմացական դայեակ մը ըլլալէ վերջ, երկար ժամանակ, այս երկրին հողը եւ ջուրը, գինին ու արեւը կը թափանցեն մեր բջիջներէն ներս : Իր հորիզոնները կը հիւսուին մեր յիշատակներուն, մեր մտապատկերներուն հետ : Ու այդ մեր ինքնութեան կորուստը չի նշանակեր, որքան ատեն որ առհաւական ձայնը չէ լռած մեր մէջ :

Ու աւելի շատ մեր զաւակներուն հայրենիքն է Ֆրանսան, ուր անոնք այսուհետեւ, շնորհիւ իրենց ծնողքին քրտինքի եւ արիւնի տուրքին, աւելի հպարտ ապրելու, աւելի խիզախ խօսելու իրաւունքը պիտի ունենան անսայթաք :

Երբ չարիք մը անխուսափելի է, անկէ առաւելագոյն օգուտը քաղելու երկընտրանքը կը մնայ միայն մեր առջեւ. ապա ուրեմն պատերազմը թող դառնայ առիթ մը՝ ամրապնդելու հայ անհատին իրաւական դիրքը այս երկրին մէջ :

Յետոյ, յուսանք թէ այս պատերազմը միանգամ ընդ միշտ ոչ միայն օտարներուն, այլ մանաւանդ հայ անհատի հոգիէն արմատախիլ պիտի ընէ այն դժխեմ մտասեւեռումը, զոր «Ջարդի մղձաւանջ» կը կոչենք : Յեղափոխական շարժումը, նախորդ պատերազմի կորովի դրուագները մեր եւ օտարներու գիտակցութեան մէջ հայու տարբեր մտապատկեր մը շինած էին արդէն : Ներկայ պատերազմը — կը հաւատանք — կրակի մկրտութիւնը պիտի ըլլայ ցեղային կաւին, վերջնականապէս պատռելով անարժան այդ էջը :

Գիտեմ, աւելի պատշաճի, բեմական բառեր են այս ամէնը, որոնք երեւոյթներու խորը չեն իջներ : Բայց գրպանի մանրուք դրամի նման այդ բառերը եթէ հարստութիւն չեն, թոյլ կուտան յարմարելու առօրեայ կեանքին հետ :

Բոպէներ կան, երբ մտքիս առջեւ աշխարհի ներկայ պատկերը կ'ընդլայնի դէպի հեռաւոր հաւանականութիւններ : Ներկայ դէպքերու ծփանքին տակ պատմութեան շատ աւելի խոր, շատ աւելի լայն հեւքը կայ որ կ'ուռեցնէ ժողովուրդներու սիրտը : Պատերազմը մէկ զառանցանքը չէ՞ երկունքի մը, թերեւս տենդի մը...

Եւ ո՞վ գիտէ, Ակոսի մեծ կարասին շուրջ երբ օր մը գան դարման փնտռելու մեր հիւանդ աշխարհին, արո՞նք պիտի ըսեն վերջին բառը, — աւագ իշխա՞նք, մեծ պարոնա՞յք, մաճի ու սալի շինակա՞նք... Դէպքերը խլեր, կը տանին մեզ, ի՞նչպէս կրնանք ձեռնպահ մնալ :

... Զօրանոցի պատերուն ետեւէն կ'իմանամ աքլորի մը հեռաւոր կանչը. քիչ վերջ պիտի հնչէ զարթօնքի փողը : Արշալոյսը մօտ է, ինչպէս պիտի ըսէր բանաստեղծը :

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

Թրքական քրոմը

«Ժիւմհուրիյէթ» ապրիլ 19ի թիւով կը հրատարակէ հանքագէտ Էթհաֆ - Ժոփուլըտի հետեւեալ ուսումնասիրութիւնը թրքական քրոմին մասին.

— Աշխարհի վրայ քրոմի տեսակէտով ամէնէն հարուստ երկիրը Թուրքիան է : Թուրքիա բնական շատ հարստութիւն ունի, բայց իր այդ հարստութեանց մէջ ամէնէն արժէքաւորը քրոմն է :

Թրքական քրոմին յատկանիշներն են. 1.— Որակը բարձր է եւ մշակուելու ամէն յարմարութիւն ունի, 2.— Աշխարհագրական տեսակէտով՝ շահագործումի նպաստաւոր վայրերու մէջ կը գտնուի :

Քրոմ կ'արտադրեն նաեւ Եուկոսլաւիա եւ Յունաստան, բայց շատ քիչ : Ռուսիա եւս քրոմ արտադրել սկսաւ, բայց աւելի քիչ քան Եուկոսլաւիա եւ Յունաստան : Այնպէս որ քրոմի արտադրութեան տեսակէտով՝ Թուրքիա առաջին երկիրն է :

Քրոմը մետաղ մըն է, որ երբ հալէ՝ զմրուխտ գոյն կը ստանայ : Այս պատճառով կոչուած է քրոմ, որ կը նշանակէ գոյն : Բնական, տաշուկին հում կամ հանքային վիճակի մէջ գորշ գոյն մը ունի, բայց փայլուն : Քիմիական տեսակէտով՝ հում քրոմը կը ներկայանայ երկու ձեւով, 1.— Երկաթախառն (fer chromé կամ chromite), 2.— Կապարախառն (chromate de plomb կամ croïcose) : Առաջինն է, սակայն, որ կը շահագործուի :

Քրոմը առաջին անգամ գտնուած է 1797ին, քիմիագէտ Վօքլէնի կողմէ : Բայց Թուրքիոյ մէջ շահագործման ձեռնարկուած է 1870ին : Արտածման առաջին յանձնառուներն եղած են Անգլիացիները : Այնուհետեւ կատարուած հանքային հետախուզութիւնները երեւան հանած են նոր նոր հանքավայրեր :

Ինչի՞ կը գործածուի քրոմը :

Քրոմին ճարտարարուեստական կեանքը շատ դանդաղ զարգացած է : 1880 թուականին ամբողջ աշխարհի վրայ, քրոմին տարեկան արտադրութիւնն էր 40 հազար թոն : Քրոմի արտադրութեան մեծագոյն մասը կը սպառի մետաղագործութեան մէջ, պողպատի շինութեան համար : Քրոմի եւ երկաթի բաղադրութեամբ շինուած պողպատը չափազանց կարծր է, ու կը գործածուի զրահներու, ռումբերու, լաւարձակներու շինութեան մէջ եւ նաւերը անխոցելի դարձնելու նպատակով : Կը գործածուի նաեւ դանակ, վիրաբուժական գործիք, կոնք, գուռ շինելու համար : Երբ նիքէլով խառնուի, կը դիմանայ ջերմութեան, այնպէս որ քրոմը կը գործածուի նաեւ ելեկտրական փուռեր, ելեկտրական ջեռուցիչներ շինելու համար : Նիքէլով եւ քրոմով բաղադրուած պողպատը չի ժանգոտիր, եւ այնքան կարծրութիւն կը ստանայ, որ կը գործածուի ազամանդագործութեան, օդանաւերու եւ ինքնաշարժներու շինութեան մէջ : Վերջապէս քրոմը կը գործածուի ներկարարութեան եւ թթուածինի արտադրութեան մէջ :

Ո՞ր վայրերուն մէջ կը գտնուի թրքական քրոմը —

1.— Պրուսայի եւ Քէօթահիոյ շրջանը : Այս շրջանը կը բաժնուի երկու հանքավայրերու,— Պրուսա եւ Տաղարար : Վերջին հանքավայրին մէջ քրոմին բաղադրական համեմատութիւնն է աւելի քան 50 առ հարիւր :

2.— Էսկիշէհիրի շրջանը : Այս շրջանին մէջ գտնուած հանքավայրերը երեւան հանուած են քանի մը տարի առաջ միայն : Այդ հանքավայրերուն մէջ եւս բաղադրական համեմատութիւնը բարձր է, 44 — 51 առ հարիւր :

3.— Տէնիզլիի եւ Թաւշանլըի շրջանը : Այս շրջանի հանքերուն քրոմի բաղադրութիւնն է 54 առ հարիւր :

4.— Մարմարիսի շրջանը : Այս շրջանին մէջ քրոմի հանքավայրերը կը գտնուին ծովին շատ մօտիկ :

5.— Ֆէթհիէի շրջանը : Հարուստ շրջան մը եւս այս, ուր քրոմին բաղադրութիւնը կը ներկայացնէ 44 — 51 առ հարիւրի համեմատութիւն մը :

6.— Անթալիոյ շրջանը : Այս շրջանին մէջ հանքի բազմաթիւ երակներ կան, բայց անոնց բաղադրութիւնը աղքատ է : Անցեալ տարի շահագործելու համար գործարան մը շինուեցաւ հոս :

7.— Մերսինի շրջանը : Հանքին բաղադրութիւնն է 40—47 առ հարիւր :

8.— Էրղանիի շրջանը : Հանքավայրըն է Կէօլմէն, որու հանքային բաղադրութիւնը հարիւրին 48էն աւելի բարձր է : Շահագործումը յանձնուած է անանուն ընկերութեան մը :

Արեւելեան Թուրքիան կը համարուի քրոմի հայրենիք : Հանքավայրերուն մէջ, որ 30 քիլոմեթր տարածութիւն ունին, քրոմի երակները կը գրաւեն 18 քիլոմեթր տարածութիւն մը :

Ի՞նչ գինով կը ծախուի քրոմը. — Հարիւրին 48 համեմատութեամբ քրոմ պարունակող հանքը վաճառման հիմ նկատելով, հարիւրին 48էն վեր ամէն մէկ աստիճան համեմատութեան համար երկու շիլին աւելի գին դրուած է : Փոշիի կամ փշրանքի ձեւին տակ ծախուած հանքը պէտք է որ ունենայ առաւելագոյն հարիւրին 10 համեմատութիւն մը :

Սոսոյդ կերպով հարիւրին 48էն վեր համեմատութեամբ մը քրոմ պարունակող հանքերը կը ծախուին 75 — 85 շիլին : Մաքրուած հանքերուն համար, երբ կը ստուգուի որ 52 առ հարիւր քրոմ կը պարունակեն, 12 շիլին աւելի կը վճարուի : 40 առ հարիւր համեմատութեամբ քրոմ պարունակող հանքերը՝ 50 շիլին :

Թուրքիա ո՞րքան քրոմ կ'արտադրէ.— 1923ին Թուրքիա արտադրեց 3400 թոն քրոմ : Այնուհետեւ տարուէ տարի աւելցաւ արտադրութիւնը. —

1934ին 110.844 թոն
1935ին 150.514 թոն
1936ին 163.880 թոն
1937ին 192.508 թոն
1938ին 208.405 թոն

Մասնագէտներու գնահատութեամբ՝ կ'ենթադրուի որ 1939ի արտադրութիւնը կը հասնի 240.000 թոնի :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան Երեւանի Երք. ժողովը, իր վերջին նիստին մէջ, որ գումարուեցաւ Մարտ 10ին, ընտրեց 55 հոգինոց քաղաքային կոմիտէ մը : Դիւանը կազմուած է հետեւեալներէն. —

Գրիգոր Յարութիւնեան (Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան կեդր. Կոմիտէին քարտուղարը, որ միաժամանակ աւագ քարտուղարն է Երեւանի քաղաքային կոմիտէին), Սարգիս Ղեւոնդեան՝ Բ. քարտուղար, Արմօ Յարութիւնեան (Ա. Հարենց) Գ. քարտուղար :

Այս վերջին նիստին մէջ խօսք առին Ա. Մանթաշեան, որ գնահատեց «Ժողովուրդի թշնամիներուն մաքրագործումը», Համայնական դրամատան տնօրէն Անահիտ Սարգսեան, որ ըսաւ թէ չեն օգտագործուած բնակարանային շինութեանց յատկացուած վարկերը, արուեստի գործերու վարչութեան տնօրէն Անդրանիկ Շահինեան, որ նկարագրեց հայկական արուեստի տասնօրեակին յաջողութիւնը եւ մատնանշեց արուեստագէտներուն աղքատութիւնը մարքս - լենինեան գաղափարականութեան տեսակէտով, կրթական գործավար Բալաբեկ Մարտիրոսեան, որ յայտարարեց թէ 1920ին ամբողջ Հայաստանի մէջ դպրոց կը յաճախէին 18.000 երախայ, իսկ այժմ միայն Երեւանի մէջ՝ 36.000 երախայ, յետոյ ցաւ յայտնեց որ «կոմունիստական դաստիարակութիւն չի տրուիր երախաներուն» :

ՏԻՏՂՈՍՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդը վերաքննելով տիտղոսներու կանոնագրութիւնը՝ որոշեց (հրովարտակ մարտ 2 թուակիր) —

1.— «Գիտութեան վաստակաւոր գործիչ» տիտղոս տալ այն անձերուն, որոնք կը հեղինակեն գիտական արժէքաւոր գործեր, կամ գիւտեր կ'ընեն, կամ գիտութիւնը ժողովուրդին մատչելի դարձնելու համար կարեւոր աշխատանքներ կը կատարեն :

2.— «Արուեստի վաստակաւոր գործիչ» տիտղոս տալ այն անձերուն, որոնք նկարչութեան, թատրոնի, ճարտարապետութեան, երաժշտութեան, քանդակագործութեան մէջ կը կատարեն մեծարժէք գործեր :

3.— «Ժողովրդական արուեստագէտի» տիտղոս տալ այն անձերուն, որոնք բացառիկ վարպետութեան հասած են երաժշտական, թատերական, նկարչական իրենց գործունէութեան մէջ :

4.— «Վաստակաւոր ուսուցիչի» տիտղոս տալ այն անձերուն, որոնք նուազագոյն 10 տարիէ ի վեր կը ծառայեն կրթական ասպարէզի մէջ եւ մանկավարժական գնահատելի գործունէութիւն ցոյց տուած են :

5.— «Վաստակաւոր բժիշկի» տիտղոս տալ այն անձերուն, որոնք հիւանդանոցներու եւ բժշկական հաստատութիւններու մէջ գնահատելի ծառայութիւն ցոյց տուած են եւ աշխատած նուազագոյն տասը տարի :

ՁԱՅՆԸ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՊՐԻԼ 11Ը ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ, 28 ապրիլ.— Այս տարի Տիկնանց Եկեղեցասէր Միութիւնը եւ Կրօնական Ընկերակցութիւնը ձեռնարկեցին ապրիլեան սգահանդէսին, հայ մատուռին մէջ, մինչեւ ամէն տարի կը տօնուէր համազգային կազմակերպութեամբ : Խորանին առջեւ զետեղուած էր մահարձան մը, զարդարուած զալարադեղ ծաղկազարդակներով եւ հետեւեալ արձանագրութեամբ.—«Յարգանք քեզ, Նահատակ Ժողովուրդ» : Թաթուլ քահանայ պատարագէն անմիջապէս վերջ, կանգ առնելով մահարձանին առջեւ, պարզեց 1915ի հայաջինջ սարսափները : Ժողովուրդը խորապէս յուզուած էր : Ամէնէն վերջը երգուեցաւ «Ի վերին Երուսաղէմ» :

Ամէն տարի այս տարեդարձին առթիւ պատանիներ եւ երիտասարդներ բեմ ելլելով արտասանութիւններ կ'ընէին : Այս տարի թէեւ շաբաթներ առաջ յայտարարուած էր պատմոնը, բայց նոր սերունդին մէկը չերեւցաւ բեմին վրայ :— Ա. Գ.

ՅԱՌԱՋ ՍՏԱՑՈՂ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒՆ

Հասցէներու փոփոխութիւնը յաճախադէպ ըլլալով, երբեմն թերթեր ետ կը ստանանք իբրեւ «inadmis» :

Կը խնդրենք նկատի առնել հետեւեալ պարագաները.—

1.— Երբեք որ եւ է թերթ չենք ղրկեր ինքնաբերաբար :

2.— Երբ թերթ մը ետ կուգայ, ստիպուած ենք սպասել նոր հասցէին, զոր թղթատարական վարչութիւնը ինք կը հաղորդէ, երբեմն մէկ շաբաթ վերջը :

3.— Տեղափոխութեան պարագային, անոնք որ ի վիճակի են, ԹՈՂ ՕՐ ԱՌԱՋ հաղորդեն նոր հասցէն, յստակ, ՉՄՈՌՆԱԼՈՎ ՆՇԱՆԱԿԵԼ ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ ԱԼ :

Զինուորներուն համար

Մարսէյլէն Յովթօ Մանուկ 50 Փր. կը տրամադրէ, «Յառաջ» ղրկելու համար հայ զինուորներու, հասցէ մը ալ հաղորդելով :

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme — Paris (13)
Le Gérant : H. STEPHAN

լինի իտալական դեսպանին փոփոխութիւնը : Նոր դեսպանը, Ալֆիէրի, ջերմ կուսակից է երկու երկիրներուն գործակցութեան, եւ ինքն էր որ Առանցքին հաստատումէն առաջ, սերտ յարաբերութիւններ հաստատեց Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ, իբրեւ նախարար քարոզչութեանց եւ մշակոյթի : Ցոււսեւներուն գլուխը կը գտնուի Լէոն Պլում, որ շարք մը խմբագրականներ նուիրեց ֆրանքօ-իտալական յարաբերութեանց : Ընկերվարական առաջնորդին կարծիքով, երբ Մուսոլինի շաչեցնէ մտրակը, ամբողջ իտալացի ժողովուրդը կը շարժի : Պլում նշանակալից կը գտնէ նաեւ Լոնտոնի նախորդ դեսպանին՝ Կրանտիի ճառը, զոր թարգմանած էինք քանի մը օր առաջ : Կրանտի միշտ բարեկամ եղած է Դաշնակիցներուն, եւ սակայն ամէնէն կրակոտ ճառը խօսեցաւ, բացարձակ հնազանդութիւն եւ կոյր վստահութիւն յայտնելով Առաջնորդին :

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ՊՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆ ՄԸ երեւան հանուեցաւ Սիթէ Պէրժէռի մէջ, եւ վեց հոգի ձերբակալուեցան : Այս առթիւ բռնուած թուղթերը կը հաստատեն թէ Մոսկուայի գործակալներուն գաղտնի գործունէութեան կեդրոնն էր այս կոմիտէն որ կը ջանար վերակազմել Փարիզի շրջանը : Վարիչն է Մարսէլ Վիթէ, խափանուած «Աւան - Կարտ» (Յառաջապահ) թերթին վարիչը, որ գրասենեակ մը հաստատած էր թիւ 3 շէնքին մէջ : Այստեղէն կը փոխադրուէին Փարիզի 20 շրջաններու յեղափոխական թռուցիկները, համաձայն իւրաքանչիւր շրջանի պահանջներուն : Մարսէլ Վիթէ թռուցիկները պատրաստելով, կը յանձնէր Տիկին Վիկտուարի, որ կը բաժնէր որոշուած հասցէներուն : Այս կինը միեւնոյն ատեն կը մեքենագրէր գաղտնի հրահանգները : Թռուցիկներուն տպագրութիւնը կը կատարուէր Քէյէր փողոցին մէկ յարկաբաժնին մէջ, զոր համայնավար կին մը տրամադրած էր դաւադիրներուն : Այստեղ գտնուեցան երեք բազմագիր մեքենաներ եւ մեծ քանակութեամբ թուղթեր : Շարժավար մը կը կատարէր փոխադրութիւնները : Խուզարկութեանց ատեն բռնուեցան քանի մը հարիւր քիլօ թռուցիկներ, որոնք տպուած էին բարակ թուղթի վրայ :

ՄԱՅԻՍ 1Ի ԱՌԹԻՒ յայտարարութիւն մը հրատարակուեցաւ Մոսկուայի մէջ, Կոմինթէրնի կողմէ (Գ. Միջազգային) : Յայտարարութիւնը ուժգնօրէն կը յարձակի Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի վրայ — «Անգլօ-ֆրանսական հրէշները եւ իրենց ընկերվարական ծառաները կատղեցան, որովհետեւ Խ. Միութիւնը չէզոք մնաց : Անոնք զայրացած են, որովհետեւ Խ. Միութիւնը, որ խաղաղութեամբ կ'ապրի Գերմանիոյ հետ, խաղաղութիւն կ'ուզէ այն բոլոր երկիրներուն հետ որ չեն բռնաբարեր իր իրաւունքները : Անոնք զայրացած են, որովհետեւ ձախողեցաւ Ֆինլանտական գրգռութիւնը եւ կարմիր բանակը քանդեց այն խարխուլ ուրկէ պատերազմ պիտի յայտարարէին Խ. Միութեան դէմ : Դրամատէրները կ'ուզեն որ Խ. Միութիւնը համակերպի իրենց շահերուն, բայց Խ. Միութիւնը կը շարունակէ անկախ քաղաքականութիւն մը, ծառայելով ընկերվարութեան շահերուն » :

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ժողովուրդին թշուառութիւնը պարզելով, Մ. Նահանգներու նախկին նախագահը, Հուվըր, յայտարարեց թէ 30 — 40 միլիոն տոլար պէտք է, նպաստ հասցնելու համար : Այս առթիւ յանձնարարեց ուտեստ ղրկել Ամերիկային :

ՅԱՏՈՒԿ ԾԱՌԱՅՈՒԹԵԱՆՑ համար անհատական դիմումներ պիտի չընդունուին այլեւս, ինչպէս յայտարարեց սպառազինութեանց նախարարը : Բայց հաւանական է որ հաւաքարար պաշտօնի կոչուին մասնագէտներ, ազգ. պաշտպանութեան հաստատութեանց մէջ, համաձայն օրուան պահանջներուն : Գալով բանուորներուն, նոր որոշումէն կրնան օգտուիլ միայն 30 տարեկանէն վեր եւ առ նուազն երկու զաւկի տէր պաշտօնեաները, եթէ մանաւանդ արհեստ մը գիտեն :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ իսլամական կոմիտէն բանաձեւ մը քուէարկեց, որ կը մերժէ երկրին քաղաքական անդամատումը համաձայն ցեղերու կամ կրօններու եւ կատարեալ անկախութիւն կը պահանջէ :

ՍԼՈՎԱՔԻԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Գերմանիոյ տիրապետութիւնը հետզհետէ կը զօրանայ : Գերմանական յանձնաժողովներ կը չափեն կամուրջներու բարձրութիւնը եւ ճամբաներուն վիճակը, ի հարկին փոխադրութիւններ կատարելու համար դէպի Ռութէնիա (Հունգարիա) եւ Ռումանիա : Գերմանները գրաւած են արեւելեան Սլովաքիոյ մեծ օդակայանը :

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ կառավարութիւնը արգիլեց օտար դրօշներու եւ խորհրդանշաններու գործածութիւնը : Անհնազանդները պիտի դատապարտուին երեքամիս բանտարկութեան եւ առաւելագոյն 4000 զ. ֆրանք տուգանքի : Օրինազանց օտարականները պիտի արտաքսուին :

ՖԻՆԼԱՆՏԷՆ կը հեռագրեն թէ միջոցներ ձեռք առնուած են, արտասահմանի Գերմաններն ալ զինուորագրելու կամ պարտաւորիչ աշխատանքի ենթարկելու համար :

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ ընկերվարական կուսակցութիւնը բանաձեւ մը ներկայացուց Դաշնակցային Խորհուրդին, պահանջելով բանակէն եւ պետական վարչութենէն հեռացնել այն բոլոր պաշտօնեաները ու պաշտօնատարները որ կասկածելի են իբրեւ հիթլէրական կամ ֆաշական : Բանաձեւը կը պահանջէ նաեւ լուծել բոլոր հակազգային եւ օտար կազմակերպութիւնները :

ԱՆԳԼԻՈՅ վերջին մարդահամարին համաձայն կիները այրերէն 1.631.000 հոգի աւելի են : Այս բազմութեան աւելի քան 500.000ը կը գտնուին Լոնտոնի մէջ : Մեծ մասը քսանէն վեր են, իսկ 15 տարեկաններու եւ աւելի փոքրերու մեծամասնութիւն կը կազմեն մանչերը :

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
Chèque Postal Paris 1678 - 63

Téléphone : COBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՈՒՐԲԱԹ 3 ՄԱՅԻՍ — VENDREDI 3 MAI 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4339

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԳՈՒՐԳՈՒՐԱՆՔ ԵՐԵՔ ԹԵՒԵՐՈՎ

Թէեւ մը եւս աւելցաւ հայ զինուորներու եղբայրական աջակցութեան ճակատին վրայ,— « Զինուորին Տունը », նախաձեռնութեամբ Ֆրանսական բանակի նախկին Հայ Կամաւորներու Միութեան :

Հասցէն ծանօթ է արդէն,— Բարեգործականի Տունը, որ նախապէս կը պատկանէր Հայ. Երիտ. Միութեան :

Բոլորովին չքնած՝ պատերազմէն սպառնալից անմիջապէս վերջը, անճանաչելի դարձած էր այս շէնքը: Անոնք որ առիթ ունեցան տեսնելու այս օրերս, կը գնահատեն կատարուած բարեկարգութիւնը :

Գետնայարկին երկու մեծ սրահները բոլորովին մաքրուած եւ գեղեցկօրէն զարդարուած, ամէն յարմարութիւն կը ներկայացնեն հիւրընկալելու հայ զինուորները: Բակին սենեակին մէջ թէյի սպասարկութիւն մըն ալ սարքուած է, սեղաններով եւ աթոռներով :

Կը խոստանք որ իրենք հաղորդեն մնացեալ մանրամասնութիւնները, որպէսզի արձակուրդ առած զինուորները անտրտունջ չմնան :

Այսօրէն ուրեմն, եղբայրական աջակցութեան համար ունինք երեք օրգաններ —

1. Հայ Զինուորներու Օգնութեան Մարմինը, որ կը բաղկանայ զանազան միութեանց ներկայացուցիչներէն :— 2. Ֆր. Կարմիր Խաչը.— եւ 3. Զինուորին Տունը :

Քանի մը խորհրդածութիւններ, այս առթիւ :

Դժբախտաբար ամփոփել է վեր լուր չունինք Հայ Զինուորներու Մարմինէն: Գիտենք որ կը գործէ, տեղական որոշ գումար մը ստանալով Բարեգործականէն եւ դրամական օգնութիւն եւ ծրարներ հասցնելով կարօտ զինուորներու կամ անոնց ընտանիքներուն: Գիտենք նաեւ որ անոր քարտուղարը ձեռնարկած է ընդհանուր ցուցակագրութեան մը :

Բայց, ոչ մէկ զեկուցում՝ կատարուած աշխատանքի եւ ուրիշ առաջարկութեանց մասին: Մինչեւ հիմա կը սպասէինք վերակազմման: Իմացանք որ ստացեր են, բայց նորէն կը նախընտրեն իրենց պատնէշին մէջ ամփոփուիլ:

Կարմիր Խաչը պարբերաբար տեղեկութիւններ կը հաղորդէ իր գործունէութեան մասին, իսկ Զինուորին Տունը դեռ նոր բացուեցաւ :

Արդ, ժամանակը չէ՞ միութեան գիծ մը հաստատելու այս երեք թեւերուն միջեւ, որպէսզի ներդաշնակութիւն առնուի եւ որ եւ է հոգ երեսի վրայ չմնայ :

Մեր կարծիքով, հարկ է ժողով մը սարքել — յատուկ պարբերական ժողովներ — թէ աշխատանքի բաժանում կատարելու եւ թէ աւելի զօրացնելու համար եղբայրական աջակցութեան գործը:

Անջատ - անջատ գործելը կը ներկայացնէ շարք մը անպատեհութիւններ:

Յաճախ ծրար եւ դրամ կը ստանան միեւնոյն անձերը, երկու - երեք աղբիւրներէ, իսկ ուրիշներ կը մոռցուին :

Ցերոյ կան իրաւական խնդիրներ, որոնց աշխատանք եւ քննութիւն կը պահանջեն :

Վերջապէս հարկ է, ստեղծել կապ հաստատել բուն ժողովուրդին հետ, աւելի առընելու համար անոր սիրտը, քանի որ պահանջները կ'աճին օրէ օր: Այդ կապը միեւնոյն ատեն կը նշանակէ սերտ յարաբերութիւն գաւառի հետ:

Շ.

Մահապատիժ կ'ուզեն գործակալներուն

Երէկ հաղորդած էինք թէ Սիթէ Գերժէրի մէջ (Փարիզ) ձերբակալուած են վեց համայնավար գործիչներ, որոնք նոր կեդրոն մը հաստատելով կը ջանային վերակազմել կուսակցութիւնը: Տեղական թերթերը կը գրեն թէ համաձայն ապրիլ 10ի հրամանագրին, այս կալանաւորները ենթակայ են մահապատիժի: Պատժական օրէնքին 76րդ յօդուածը կ'ըսէ — Ամէն Ֆրանսացի որ գիտակցօրէն կը մասնակցի բանակը եւ ազգը կազմալուծելու ձեռնարկի մը, մնաւորու համար ազգ. պաշտպանութեան, կը համարուի հայրենադաւ եւ ենթակայ է մահապատժի:

Նոր հրամանագրին հրատարակութենէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով, Փարիզի զինուորական կառավարիչը զինուորական Գ. ատեանին յանձնեց վեց ամբաստանեալներուն թղթածրարը: Կալանաւորներէն երկուքը կիներ են:

*** Տեղական թերթերը կը գրեն թէ համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, Թորէզ, որ բանակէն փախած էր, այժմ կը գտնուի Գերմանիա, Տոքթ. Կէօպէլսի հրամանին տակ:

*** Սէնի Նահանգային ժողովին մէջ, քանի մը ժողովականներ գանգատեցան թէ հակառակ կառավարութեան եւ ոստիկանութեան ձեռք առած միջոցներուն, համայնավար քարոզութիւնը կը շարունակուի գործարաններու մէջ, գաղտնօրէն: Ընկերվարական անդամ մը ըսաւ թէ ինք տարբերութիւն չի դներ համայնավարութեան եւ հիթլերականութեան միջեւ եւ պահանջեց աւելի խիստ միջոցներ ձեռք առնել: Ուրիշ ժողովական մը, Ֆիանսէթ, յայտարարեց.

— « Բոլոր անոնք որ կը դաւաճանեն Ֆրանսայի, պէտք է կառափնատ առաջնորդուին: Անոնք անարժան են որ եւ է գթութեան եւ պէտք չէ յոյս դնեն որ եւ է ներողամտութեան վրայ: Հիթլերական ըլլան թէ համայնավար, ազգը պէտք է ջախջախէ բոլոր դաւաճանները»:

Ոստիկանութեան վերատեսուչը իր կարգին խօսք առնելով, ըսաւ թէ 2170 ձերբակալութիւններ կատարուած են եւ թէ դատաւորը պիտի շարունակուի անխնայ, առանց կուսակցական խտրութեան: «Մեր հետապնդած մարդիկը դաւաճաններ են եւ զինակիցները թշնամիին: Ահա թէ ինչու դատաւորը պիտի ըլլայ անողորմ: Այս է մեր պարտականութիւնը մեր ռազմիկներուն հանդէպ»:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ.— Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան (245րդ օր).— Զեկոյց թիւ 481, մայիս 1, առաւօտ.— Պահակախումբերու գործունէութիւն Նիտի շրջանին մէջ: Քանի մը հրետաձգութիւն Պլիսի շրջանին մէջ:— Երէկ միենախին կարճ ընդհարում մը Վոժի շրջանին մէջ, մեր հետախուզական պահակախումբերուն եւ թշնամի ջոկատի մը միջեւ.— Զեկոյց թիւ 482, իրիկուն.— Օրը հանդարտ անցաւ ընդհանուր ճակատին վրայ:

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՃԱԿԱՏ

ՀԱԿԱՍԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՎԵՐՋԻՆ ԿՌԻՒՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

»»» · «««

Գիծեր կը փոխուին կայծակի արագութեամբ

Անգլիոյ պատերազմական նախարարութիւնը հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց մայիս 1ին.— Նորվեկի մէջ Դաշնակիցներուն գրաւած շրջանները ընդարձակուեցան եւ գործողութիւնները կը շարունակուին գոհացուցիչ կերպով: Նամսոսի շրջանին մէջ կացութիւնը անփոփոխ է: Տոմպասի շրջանին մէջ մեր զօրքը յամառ դիմադրութենէ մը վերջ թշնամի ուժերուն յարձակումներու առջեւ, քաշուեցաւ նախապէս պատրաստուած դիրքեր:

*** Տեղական թերթերը հակասական տեղեկութիւններ կը հրատարակեն վերջին կռիւներու մասին: Հեռագրի մը համաձայն, Տոմպասի արեւելեան կողմը հաստատուած Նորվեկեան զօրքը Ռորէոսէն քշած է գերման ուժերը: Անգլիոյ զինուորական շրջանակներուն մէջ առանց վերջնապէս հաստատելու, կ'ընդունին թէ կրնայ ճիշդ ըլլալ Տոմպասի եւ Շթորէնի գրաւումը Գերմաններու կողմէ: Կարճ խօսքով, կացութիւնը անորոշ է Թրոնտհայմի հարաւակողմը, իսկ Դաշնակիցներուն դիրքը զգալապէս բարւոքած է քաղաքին հիւսիսային շրջանին մէջ: Գերմանական երկու պահակախումբեր ոչնչացած են Շթայնքէրի մօտ: Տոմպասի ճակատամարտին ելքը դեռ անորոշ ըլլալով հանդերձ, Փարիզի եւ Լոնտոնի թերթերը չեն ծածկեր թէ դաշնակից զօրքը դժուարին կացութեան մը մատնուած է: Տոմպաս Թրոնտհայմի բանալին ըլլալով, ամբողջ ուշադրութիւնը կեդրոնացած է այդ ռազմաճակատին վրայ:

Բրիտանական օդատորմիղը շարք մը բուռն յարձակումներ կատարեց Սթավանկէրի գերմանական օդակայանին վրայ, գիշեր ցերեկ: Ուրիշ յարձակումներ ալ կատարուեցան Ֆորնէպուի օդակայանին վրայ, Օսլոյի շրջակաները, ինչպէս եւ Ալպէրկի (Տանիմարքա) օդակայանին վրայ, որ Գերմանիոյ գլխաւոր խարիսխն է, զօրք եւ պաշար փոխադրելու համար Նորվեկիա: Ասոնց չորս գերմանական օդանաւեր խորտակուած եւ ուրիշներ վնասուած են: Անգլիական եօթը օդանաւեր չեն վերադարձած: Տասներեք անգամ է որ Անգլիացիները կը ռմբակոծեն Սթավանկէրի կայանը: Մէկ անգամ ալ ցորեկին ծովէն: Այս անգամ զարհուրելի հանգամանք ունէր օդամարտը: Գերմանական ռմբաձիգ օդանաւերը կը պատասխանէին նոյն ուժգնութեամբ: Անգլիական ծանր ռումբեր պայթեցան գլխաւոր խճուղիներուն վրայ, սարսելով շրջակայ շէնքերը :

Գերմանական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ անգլիական օդանաւակիր յածանաւ մը ընկղմած է Նամսոսի բացերը, ուրիշ մըն ալ վնասուած: Դարձեալ գերմանական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ գերի բռնուած են երկու նորվեկեան գունդեր, 200 սպաներով եւ 3500 զինուորներով: Անշուշտ այս լուրերը հաստատութեան կը կարօտին :

*** Փարիզի եւ Լոնտոնի թերթերը եւ մասնաւորապէս անոնց զինուորական աշխատակիցները չեն ծածկեր կացութեան դժուարութիւնները: «Թանսի զինուորական աշխատակիցը կը գրէ թէ զօրք հանելու գործողութիւնները կը դանդաղին թշնամի օդանաւերու ռմբակոծութեան հետեւանքով, ինչպէս եւ անոր համար որ յարմար նաւահանգիստներ կը պակսին: «Թայմզ» խմբագրականի մը մէջ կ'ըսէ թէ «ստոյգ է Օսլոյի եւ Թրոնտհայմի գերման ուժերուն միացումը» եւ թէ «դաշնակից ուժերը ծանր փորձի շրջան մը կ'անցընեն»: «Տէյլի Հէրըլտ» ալ կը պահանջէ որ օրուան վարիչները աւելի իրատեսութեամբ շարժին, քանի կը ծաւալի պատերազմը: Բայց այս պարագաները պատճառ մը չեն չյաղթանակելու: «Պիտի գայ ժամանակը երբ Դաշնակիցները ի վիճակի պիտի ըլլան վերականելու փորձը, Գերմանները քշելու համար Նորվեկիոյ հարաւային շրջանէն: Անգամ մը որ Դաշնակիցները օդանաւային կայաններ ունենան Նորվեկիոյ մէջ, հաւասարակշռութիւնը կրնայ արագօրէն հակիլ ի նպաստ իրենց» (Թայմզ):

Դաշնակից մամուլը բացատրելով ձախողման պատճառը, զայն կը վերագրէ «երկար ատենէ ի վեր պատրաստուած եւ նենգամիտ նախայարձակումի մը, որուն զոհ գնաց փոքր եւ անմեղ երկիր մը»:

Փարիզի թերթերը եւ Ֆրանսական անթելը պարզելով կացութեան ելեւէջները, անտեղի կը գտնեն յուսահատութիւնը, քանի որ պատերազմը դեռ նոր կը սկսի: «Մաթէն»ի զինուորական աշխատակիցը, Գնդ. Ֆապրի, դիտել կու տայ թէ նախորդ պատերազմին Գերմանները մինչեւ Նուայոն հասած էին, եւ սակայն Դաշնակիցները ի վերջոյ շահեցան յաղթանակը :

Մէկ միլիոն տոլար պարգեւ Հիթլերը բռնելու համար

Ութսուն եւ մէկ տարեկան Ամերիկացի մը, Զըրչ, նախագահ Քարնէկի Կրթական Հաստատութեան, մէկ միլիոն տոլար պարգեւ սահմանեց, Հիթլերը ողջ կամ անվնաս բռնելու եւ Ազգերու Դաշնակցութեան յանձնելու համար: Այս առաջարկը հրատարակուեցաւ «Նիւ Եորք Թայմզ»ի մէջ, մեծ ազդուկ հանելով: Պ. Զըրչ կ'ըսէ թէ իր նպատակն է վերջ տալ նոր արիւնահեղութեանց: «Իմ համոզումս է թէ Հիթլեր պէտք է համարուի իբրեւ թշնամի մարդկութեան եւ դատուի Ազգաժողովի ատեանին առաջ»:

Թերթերը կը գրեն թէ այս առաջարկը եղած է անոր համար որ, Եւրոպայէն հասած լուրերու համաձայն, Հիթլեր կը խորհի ընդհանուր յարձակողական մը ձեռնարկել արեւմտեան ճակատին վրայ եւ ճնշել Մաժինոյի գիծը, 500.000 հոգի զոհելով: Պայմանաժամ սահմանուած է մինչեւ մայիս 31 : Պ. Զըրչի կարծիքով, երբ Հիթլէր բռնուի Ազգաժողովին առջեւ դատուելու համար, պէտք է Անգլիա փոխադրուի եւ ոչ թէ Զուիցերիա, որպէսզի Գերմանիա պատրուակ չունենայ այդ փոքրիկ երկրին վրայ յարձակելու:

Ուաշինկթընի գերմանական դեսպանատան բարձր պաշտօնեաներէն մէկը հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրաւ այս առաջարկին առթիւ .

— «Մենք այնքան գործ ունինք որ չենք կրնար զբաղիլ այսքան ծիծաղելի բաներով»:

Պատերազմը պիտի վերջանա՞յ ձմեռէն առաջ

« Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի դիւանագիտական խմբագիրը կարգ մը տեղեկութեանց վրայ հիմնուելով, կ'եզրակացնէ թէ պատերազմը պիտի սաստկանայ մօտերս, բոլոր ճակատներուն վրայ, ոչ միայն այն շրջաններուն մէջ որ բռնկած են արդէն, այլեւ ուրիշ վայրերու մէջ: Դաշնակից շրջանակներու մէջ հաստատապէս համոզուած են թէ Նացիները որոշած են ամէն բան ընել, պատերազմը վճռական ելքի մը հասցնելու համար ձմեռէն առաջ :

— « Պերլինի քաղաքական շրջանակներուն մէջ վստահ են թէ Գերմանիա պիտի կրնայ ջախջախիչ յաջողութիւն մը շահիլ ներկայ ամրան վերջը: Պատճառներ կան հաւատալու թէ Հիթլեր երբ անցեալ ամսու կը տեսակցէր Մուսոլինիի հետ, պարզելով իր ծրագիրները, յաջողած է մեծ չափով ներշնչել այս համոզումը: Հաւանական է որ Գերմանիոյ վարչապետը համոզուած յայտնած ըլլայ թէ Սկանտինաւիոյ գրաւումը պարզ պատրուակ մը պիտի ըլլայ եւ թէ անմիջապէս վերջը պէտք է սկսին հարաւ - արեւելեան Եւրոպայի գործողութիւնները: Իտալիա եթէ չուզէ ամբողջ Եուկոսլաւիոյ գրաւումը ձգել Գերմանիոյ, կրնայ աւելի հեռաւոր կէտերու վրայ տեղաւորուիլ Տալմաթիոյ ծովեզերքը եւ Ալպանիայէն տարածուիլ դէպի արեւելք, ձեռք ձեռքի տալու համար Պուլկարիոյ հետ: Միեւնոյն ատեն Գերմանիա պիտի գրաւէ Հունգարիան, յառաջ խաղալով դէպի Ռումանիա: Նոյն շրջանակներուն կարծիքով, մեծ դիմադրութեան չպատահիր եւ Գերմանիա տակաւին տրամադրելի զինուոր պիտի ունենայ Դաշնակիցներուն դէմ կռուելու համար Ֆրանսական ճակատին վրայ, մասնաւորապէս եթէ կողմնակի գործողութիւններ կատարուին Հոլանտայէն, Պելժիայէն կամ Զուիցերիայէն: Պատերազմը տարածելով նախ դէպի հիւսիս եւ յետոյ դէպի հարաւ - արեւելք, Գերմանիա կը կարծէ թէ Դաշնակիցները իրենց ուժերը բաժնելով անկայուն կացութեան մը պիտի մատնուին ռազմագիտօրէն: Պերլին մինչ այն համոզումն ունի թէ ինք առաւելութիւնն ունի իր իսկ երկրին կեդրոնէն գործելու, մինչդեռ Դաշնակիցները հարկադրուած են դիրք բռնել զանազան կէտերու վրայ:

Իտալիոյ դիրքը միշտ անորոշ

Քաղաքական աշխարհը լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւի Իտալիոյ բռնելիք դիրքին: Մ. Նահանգներն անգամ իրար անցած են, վերջին դէպքերու հետեւանքով: Հռոմի ամերիկեան դեսպանը մայիս 1ին Մուսոլինիի ներկայանալով, լուսաբանութիւններ խնդրեց Իտալիոյ քաղաքականութեան մասին: Իրատեսու շրջանակներու տեղեկութեանց համաձայն, Մուսոլինի հաւաստիքներ տուած է թէ Իտալիոյ դիրքը պիտի չփոխուի յանկարծ:

Այս տեսակցութիւնը տեղի ունեցաւ Իտալիոյ նախարարական խորհուրդի նիստէն առաջ, որ նոյնպէս հետաքրքրութիւն շարժած էր:

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, անգլիական կառավարութիւնը զգուշական միջոցներ ձեռք առած է Միջերկրականի մէջ, իբրեւ հետեւանք իտալական մամուլին արշաւանքներուն եւ կարգ մը ճառերու: Անգլիական շոգենաւերը ատեն մը պիտի հեռանան Միջերկրականէն: Կացութիւնը պիտի վերահաստատուի, երբ աւելի պարզուի Իտալիոյ դիրքը:

Հռոմէն կը հեռագրեն թէ զինուորական կառախումբեր անընդհատ կը բանին դէպի Եուկոսլաւիոյ սահմանագլուխը. այն ատենէն որ գերմանական ածուխի ներածումը կանգ առած է: Հրամանագիր մը հրատարակուեցաւ, արագօրէն վերահաստատելու համար հեռագրի, հեռաձայնի եւ անթելի հաղորդակցութիւնները ամբողջ Իտալիոյ մէջ :

Պելկրատէն կը հեռագրեն թէ Իտալիոյ եւ Գերմանիոյ զինուորական գործունէութիւնը մեծ մտահոգութիւն պատճառած է քաղաքական շրջանակներու մէջ: Ֆիումէէն եւ Թրիէսթէէն հասած բանուորներ կը պատմեն թէ հակօդային պատսպարաններ կը շինուին իտալական երկու քաղաքներուն մէջ:

Հռոմի բրիտանական դեսպանը տեսակցութիւն մը ունեցաւ Իտալիոյ արտաքին նախարարին հետ: Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Անգլիայէն Մոտաւոր Արեւելք բանող նաւերը Բարեյուսոյ Հրուանդանէն պիտի անցնին առ այժմ (Հարաւ. Ափրիկէ): Տիրող անորոշութեան հետեւանքով, Եգիպտոս ալ կարգ մը զգուշական միջոցներ ձեռք առաւ:

*** Վատիկանի օրկանը, «Օսսէրվաթորէ Ռոմանօ», կը շարունակէ ուժգնօրէն քննադատել Նորվեկիոյ գերմանական արշաւը, մեծ զայրոյթ պատճառելով իտալական մամուլին: Կառավարութիւնը արգիլեց այդ թերթին վաճառումը Հռոմի մէջ: Ֆաշականները այս անօրինութենէն ալ գոհ չեն եւ կը պահանջեն խափանել թերթը, որուն սպառումը տասնապատկուած է այս օրերս :

*** Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Ռումանիա եւ Եուկոսլաւիա պաշտօնապէս մերժած են Հունգարիոյ վերջին առաջարկը,— Գերմանիոյ հետ իրաւունք տալ մասնակցելու Դանուբի հսկողութեան: Ռոյթէր կ'իմանայ թէ կարգ մը գերմանական զրահապատ պահականաւեր հասած են Ստորին Դանուբ :

Գերմանական օդանաւ մը բռնկեցաւ Անգլիոյ մէջ

Գերմանական օդանաւ մը, որ յատուկ էր ականներ տեղաւորելու եւ բեռնաւորուած՝ պայթուցիկներով եւ հրձիգ ռումբերով, ջախջախուեցաւ Անգլիոյ Էսեքս նահանգին Քլէքթըն քաղաքին մօտ: Հետեւանքը եղաւ ահռելի պայթիւն մը, որ սարսեց ամբողջ շրջանը: Չորս գերման օդաչուներ եւ երեք քաղաքացիներ սպաննուեցան, իսկ 156 քաղաքացիներ վիրաւորուեցան, 35ը ծանրապէս: Մօտ յիսուն տուներ քանդուեցան կամ ծանրապէս վնասուեցան օդանաւէն եւ ռումբերու պայթումէն: Օդանաւը դեռ կը վառէր անկումէն մէկ ժամ վերջը: Կը կարծուի թէ զարնուած էր հակօդային թնդանօթներու կողմէ կամ արկածի մը հանդիպած: Ուրիշ գերմանական օդանաւեր ալ երեւցած էին յարձակման ատեն:

Զոհերու փրկութեան գործը շարունակուեցաւ ամբողջ գիշերը, թէեւ ուրիշ օդանաւ մը երեւցած ըլլալով, բոլոր լոյսերը մարած էին:

Պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ հիւանդանոց փոխադրուած են 49 հոգի, փլատակներէն հանուած՝ հինգ մեռեալներ, որոնց չորսը Գերմանացի:

*** Նորվեկիոյ համար հանգանակութիւն պիտի կատարուի ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, Մայիս 26ի կիրակին: Այս առթիւ հրապարակային ժողովներ պիտի սարքուին Փարիզի եւ գաւառի մէջ :

Եգիպտոսի Ազգ. Սահմանադրութեան փոփոխումը

Ապրիլ 14ին Եգիպտահայ Համագումարը ուշագրաւ որոշում մը առաւ. զանցուած հռչակեց Ազգ. Սահմանադրութիւնը եւ նոյն սահմանադրութեան ոգիէն ներշնչուած նոր կանոնագրութիւն մը որդեգրեց, եգիպտահայ գաղութի նոր պայմաններուն ու ժամանակի ոգիին յարմարցուած: Մեր նախընթաց օրուան խմբագրականով, մասնանշած էինք արդէն մեր մտահոգութիւնները:

Անշուշտ, լաւ պիտի ըլլար, եթէ անցեալին քիչ մը աւելի աշխատուած ըլլար եւ որ եւ է տարակոյս մնացած չըլլար միտքերու մէջ: Նոյն մտահոգութիւնները ունեցած են նաեւ Համագումարի անդամները, բոլորը անխտիր, որովհետեւ Համագումարը, ինչպէս ծանօթ է, նոր կանոնագրութիւնը ընդունած էր անցեալ տարի միաձայնութեամբ եւ երկար քննութիւններէ ետք:

Ոչ մէկ վերապահութիւն ուրեմն նոր կանոնագրութեան շուրջ, ժողովէն ներս թէ դուրս, որովհետեւ անիկա Ազգ. Սահմանադրութիւնն է, մեր ժամանակակից կեանքին պատշաճեցուած:

Հարկ է չեշտել այս առթիւ այն համերաշխ մթնոլորտը, որուն մէջ մշակուեցաւ եւ ընդունուեցաւ նոր կանոնագրութիւնը, ինչպէս նաեւ այն հաշտ ոգին, որ այս անգամ ի յայտ եկաւ կանոնագրութեան կիրարկութեան որոշումին մէջ: Երկու անգամին ալ չկային կողմեր, եւ համագործակցութեամբ տոգորուած երեսփոխաններ էին որ իրարու քով եկած, կը ջանային լաւագոյն եզրակացութեան յանգիլ: Եղան վարանումներ ու վերապահութիւններ անշուշտ, բայց ոչ թէ ընդդիմութեան ու հակամարտութեան համար, այլ գործնական մտահոգութիւններու. ոչ թէ սկզբունքներու, այլ կիրարկութեան ժամանակի շուրջ:

Արդ, գիտենք թէ այս մտահոգութիւններէն առաջնորդուած Համագումարը որոշեց նոր կանոնագրութիւնը անմիջական գործադրութեան դնել, հետաձգելով հանդերձ անոր վաւերացումը:

Իրաւէկներ կը հաւատեն թէ կանոնագրի անմիջական գործադրութիւնը ոչ միայն դժուարութիւն մը չի ներկայացներ այլեւ կրնայ դիւրացնել նոյնիսկ վաւերացման ձեռնարկը: Ուրիշ համայնքներ, ինչպէս յունական, հրէականը եւայլն, առանց վաւերացման սպասելու կիրարկած են իրենց ներքին կանոնագրութիւնը. նոյնը կրնանք ընել մենք, մանաւանդ որ մեր կանոնագրութիւնը ազգ. սահմանադրութենէն բխած, փոփոխութիւններ կրած է առաւելապէս ընտրական եւ յարակից կէտերու մէջ եւ ոչ թէ ոգիին: Անկէ զատ, ունինք աւելի քան ութ ամիս մինչեւ յառաջիկայ դեկտեմբեր, եւ կարելի է այդ ժամանակաշրջանին հաշտ ու համագործակից ջանքերով վաւերացումը ձեռք բերել կանոնագրութեան, առնուազն իշխանութեանց հաւանութիւնը առնել, լուսաբանելով պետական համապատասխան շրջանակները:

Արդ, տրուած ըլլալով արդէն Համագումարի որոշումը, հարկ է վաւերացման մասին միայն մտածել այսուհետեւ:

Չմոռնանք մինչ, որ համայնական կանոնագրութիւնները առաւելապէս մեր ներքին կեանքին հետ կապ ունին, ու անոնք զօրաւոր են այնքան աւելի, որքան կը կիրարկուին մեր կողմէ խղճմտութեամբ, հաւատարմութեամբ եւ միահամուռ վստահութեամբ: Հաշտ մթնոլորտ, կանոնական կեանք ու գործունէութիւն առաջին պայմանը կը կազմեն որ եւ է կանոնագրութեան վաւերականութեան ու արդիւնաւէտութեան: Կասկած չկայ, որ պիտի յարգուին այս պայմանները թէ իշխանութեանց եւ թէ ժողովուրդին կողմէ, եւ հիմա որ գաղութիս բարձրագոյն Մարմինը, Համագումարը, նոր օրէնսդրութիւն մը կ'որդեգրէ եւ կը կիրարկէ, բոլորիս պարտքն է, իբրեւ մշակութային, օրինապահ ու կարգապահ ժողովուրդ, աջակից ըլլալ իշխանութեանց եւ դիւրացնել անոնց գործը:

Տարակոյս չկայ, որ շուտով պիտի վայելենք նոր կանոնագրութեան անմիջական օգուտները: Պիտի փոխուի ապահովաբար նախ՝ մեր կրթական կեանքը, Ուսումն. Խորհուրդի մը առնչութեամբ: Ցոյց ունինք որ, ինչպէս համագումարը որոշած է, երկու քաղաքներու Թաղ. Ժողովները անմիջապէս պիտի ընտրեն յարմարագոյն անձերը, զուր ժամանակ չկորսնցնելու եւ անմիջապէս գործի ձեռնարկելու համար, ինչպէս պահանջուած են իրաւամբ կարգ մը երեսփոխաններէ Ուսումն. Խորհուրդը, զուտ կրթական Մարմին մը, որ եւ է կապ չունի յառաջիկայ ընտրութեանց նոր մարմիններուն հետ: Լաւագոյն ձեռնարկներն ու արդիւնաւէտ գործերը վաւերացուելու ալ պէտք չունին: Կրնայինք տարիներ առաջ ալ ունենալ, քանի որ Ուսումն. Խորհուրդը նախատեսուած է արդէն սահմանադրութեամբ եւ կիրարկուած ոչ միայն Պոլսոյ, այլեւ այլ շրջաններու մէջ, մինչեւ այսօր: Երկրորդական խնդիր է նոր ծախքերու պարագան, որոնք անշուշտ պիտի ըլլան եւ պէտք է ըլլան: Ձեռնարկն ու իր արդիւնքը կը բռնեն ծախքերու հայթայթումն ալ դիւրացնել: Պէտք է համոզուինք վերջնապէս, որ առանց նոր զոհողութիւններու, նոր արդիւնքներու եւ յառաջդիմական նոր հանգրուաններու չենք կրնար հասնիլ:

Չենք կրնար լճանալ եւ գոհանալ հինով. պարտաւոր ենք քայլել կեանքին հետ, նոր միջոցներ ձեռք առնել, համապատասխան հարկադրանքներով, նիւթական թէ բարոյական, վարչական, նման պայմաններուն մէջ, նկատելով վտանգ ու յանցանք:

Նոր օրէնսդրութեամբ ժամանած համայնք մըն ենք, իրաւունքներով՝ զորս պէտք է ճանչցնել դիտունք եւ արժեցնենք. եւ վերջապէս պարտականութիւններով՝ զորս պէտք է ճանչնանք ու կատարենք մեր կեանքին ներս: Կարելի՝ այս երկու աշխատանքներն ալ, եթէ համերաշխութեան ու համագործակցութեան ոգին շարունակէ վարել մեզ ու մեր գործերը եւ եթէ մենք պատրաստ ըլլանք համոզումով ու գիտակցութեամբ տէր մնալ թէ մեր իրաւունքներուն եւ թէ մեր պարտականութեանց, նոր զոհողութիւններ ալ առանձնելով: Յիշենք մինչ, որ օրէնքները այնքան կ'արժեն, որքան անոնց տէր ժողովուրդները կ'արժեն եւ անոնք այնքան կը յարգուին ուրիշներէն, որքան նոյն ժողովուրդները նախ իրենք կը յարգեն զանոնք ու կ'ենթարկուին անոնց:

Եգիպտահայութեան համար կրնայ ազգային ու մշակութային նոր Թուական մը բացուիլ, եթէ գիտնանք հաւատարիմ մնալ մեր նորաճշակ կանոնագրութեան եւ կիրարկել զայն բարեխղճութեամբ, եւ նաեւ հաշտ ու համերաշխ ոգիով:

(Խմբագրական ՅՈՒՍԱԲԵՐԻ)

ՌԱԶՄԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ

Սկանտինաւեան ռազմաճակատ

Հազիւ թէ թնդանօթը լռեց Ֆինլանտայի մէջ, ամիսը չլրացած, ահա, կրակը տարածուեր է Նորվեկիոյ վրայ:

Նորվեկիան, տնտեսական թէ ռազմագիտական տեսակէտով մեծ արժէք կը ներկայացնէր Գերմանիոյ համար: Ամբողջ ձմրան ընթացքին, Նորվեկիան ամենադիւրաւոր ճամբան հանդիսացաւ, Գերմանիոյ երկաթի ներածման համար:

Դաշնակիցները — որոնք առաւելապէս տնտեսական պատերազմ կը մղեն, չկրցան աւելի հանդուրժել Նորվեկեան ջուրերու չէզոքութեան եւ ազատութեան: Ու բաւական վարանումներէ վերջ, պաշարումի օղակը հասցուցին մինչեւ Նորվեկիական ջուրերը:

Գերմանիա, որ արդէն առիթի կը սպասէր նախայարձակում կատարելու համար, անմիջապէս գործի անցաւ: Գաղտնապէս բոլոր նախապատրաստութիւնները լրացնել վերջ, ապրիլ 9ի արշալոյսին յանկարծակի արշաւեց դէպի Տանըմարքա եւ Նորվեկիա:

Տանըմարքա խելօքութիւն համարեց չդիմադրել: Իսկ Նորվեկիան — հակառակ ներքին դաւադրութեան — ընդվզեցաւ եւ ռումբերը սկսան որոտալ ծովէն, ցամաքէն, եւ օդէն:

Գերմանական արշաւախումբը Նորվեկիա մտաւ ծովային եւ օդային ճամբաներով:

յայտնեցին թէ գերմանական երկու

Զինուորական մասնագէտները զօրաբաժին օդային ճամբով Նորվեկիա փոխադրուեցան: Հաւանաբար չափազանցութիւն մըն է այդ: Իրողութիւն է որ գերմանական բազմաթիւ փոխադրանաւեր եւ մարտանաւեր ապրիլ 9ի առաւօտեան արդէն Նորվեկիոյ գլխաւոր նաւահանգիստները բռնած էին — Նարվիք, Թրոնտհայմ, Պէրկէն եւ Օսլոյի ծովախորշը:

Յետագային, գերմանական արշաւախումբին լրացումը կատարուեցաւ օդային ճամբով, բայց սկզբնական շրջանին փոխադրութեանց մեծագոյն մասը ապահովուեցաւ ծովէն: Ապացոյց՝ բուռն ծովամարտը բրիտանական եւ գերմանական ուժերու միջեւ:

Արդարեւ թշնամին, բրիտանական երակին զարկած եղաւ: Մեծն Բրիտանիան այլեւս չէր կրնար կրաւորական դերի մէջ մնալ: Գերմանական նախայարձակման առաջին օրերուն իսկ, կատաղի օդամարտ եւ նաւամարտ մը մղուեցաւ Նորվեկիոյ ափերուն վրայ, առաւելապէս Նարվիքի շրջանին մէջ, ուր լրջօրէն կոտորակուեցաւ գերմանական նաւատորմիղը:

Նախայարձակումէն 8 օր վերջ, Դաշնակիցները յաջողեցան զինուոր հանել Նարվիքի եւ Նամսոսի շրջաններու մէջ, որոնք շուտով կը ջանան կապուիլ նորվեկիական ուժերու հետ եւ ռազմաճակատ մը յարդարել Գերմանացիներու դէմ:

Գերմանացիներ իրենց ձեռքը կը պահեն Նորվեկիոյ արեւմտեան ծովեզերքի մեծագոյն մասը: Օսլօ մտնող զօրամասը կը յառաջանայ դէպի հիւսիս, երկու գլխաւոր հովիտներով: Ինչպէս կ'երեւայ, այդ զօրամասերը կ'ուզեն կապուիլ Թրոնտհայմի գերմանական զօրակայանին հետ, տիրելով Թրոնտհայմ — Օսլօ գծին: Մինչ արեւելեան կողմէն, անոնք կը հասնին Շուէտի սահմանին, տիրելով Թօրէնոփ:

Դաշնակից ուժերը, միանալով Նորվեկեան զօրախումբերուն հետ, կը ջանան Գերմանացիները չպրտել դէպի հարաւ:

Ստոյգ տեղեկութիւններ կը պակսին երկու կողմերու զօրքի քանակի մասին: Գերմանական արշաւագունդը կը հաշուեն մօտ 50.000 մարդ, բայց ամէն օր նորանոր ուժեր կը փոխադրուին: Բնականաբար Դաշնակիցները ալ, շուտով, այդ ճակատին վրայ պիտի կեդրոնացնեն աւելի կարեւոր ուժեր, մանաւանդ որ ծովերու տիրապետութիւնը կը վայելեն բացարձակապէս:

Սակայն պէտք է նկատել թէ, այդ ճակատին վրայ, կռուի ամենադիւրաւոր զէնքը՝ սաւառնակն է: Սաւառնակը կը փոխադրէ, կը ռմբակոծէ, կը հալածէ, ու կը հետազօտէ: Կարգ մը տեղեկութեանց համաձայն, Նորվեկիա կը գտնուի Կէօրինկի աջ բազուկը, զօրավար Միլխ: Յայտնի է նոյնպէս որ Զօր. Միլխ պատրաստած ու կազմակերպած է օդային հետեւակազօրքը: Այսինքն առանձին մարզանքի շրջան մը սահմանած է այն զօրամասերուն, որոնք պիտի փոխադրուին օդանաւերով:

Նորվեկիոյ մէջ տեղի կ'ունենայ բուռն շարժուն կռիւը, իր ամբողջ թափով: Լիլէհամմէրի եւ Թրոնտհայմի կռիւները տարբ լաւագոյն ապացոյցներն են: Մեծ դեր կը կատարեն նոյնպէս մեքենաշարժ զօրամասերը:

Ինչպէս գրեցին թերթերը, Կլոմէնի հովիտին մէջ Գերմանացիներու կատարած պաշարողական շարժման հետեւանքով, Անգլիացիները ստիպուեցան քաշուիլ դէպի հիւսիս: Զինուորական մասնագէտներու կարծիքով, այդ ռազմաբեմի վրայ, առայժմ, գերազանցութիւնը կը մնայ Գերմանացիներու կողմը: Հաւանաբար Դաշնակիցները իրենց գլխաւոր պաշտպանողական գիծը հաստատեն Թրոնտհայմի հիւսիսը:

Եթէ մեր ընթերցողները քարտէսին նային, պիտի նկատեն խոկոյն որ Նորվեկեան հողամասը, այդ վայրերու մէջ կը նեղնայ, ու ծովէն շուէտական սահմանը ուղիղ գիծով հազիւ հարիւր քիլոմեթր տարածութիւն մը կը ներկայացնէ: Դժուար թէ Գերմանացիներ փորձեն այդ տեղէն հիւսիս բարձրանալ:

Արդ, խնդիր է թէ այնուհետեւ կռիւը շարունակելու համար, Գերմանացիները պիտի կրնա՞ն խուսափիլ Շուէտի չէզոքութիւնը բռնաբարելէ:

Եթէ իրականին մէջ, հիւսիսային այս ռազմաճակատի վրայ, երկաթի կռիւն է որ կը մղուի, ապա ուրեմն Շուէտը այդ պայքարի մարզին մէջ կը գտնուի անկասկած:

Զինուորական գործողութեանց աստիճանական ծաւալումով, Նորանոր երեւոյթներու ականատես պիտի դառնանք շուտով:

Տ. ԲԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

Զինուոր մը կը պատմէ —

Հինգ Հայեր ենք մեր զօրագունդին մէջ, Ռոմանէն, Սէնթ Էթիէնէն, Կըրընոպլէն եւ Փոն տը Շէրիւէն: Ամէնքս ալ 8 ամիսէ ի վեր զինուոր ենք: Վալանսի մէջ մօտ 25 Հայեր էինք, բայց ամէնքս ալ զանազան կողմեր բաժնուեցանք եւ այժմ միայն հինգ հոգի մնացինք:

Այլեւս վարժուեցանք մեր կեանքին: Ոչ մէկ խտրութիւն մեր եւ ընկերներուն միջեւ. ընդհակառակն մեզի լաւ աչքով կը նային եւ մենք ալ հպարտ ենք: Գրեթէ ամէնքս ալ դիմումներ կատարած ենք հպատակութեան համար, կը սպասենք պատասխանի: Անցեալ օր մեզի ըսին թէ հայ զինուորներուն հպատակութեան այս հարցը միայն պատերազմէն ետք պիտի կարգադրուի: (ԽՄԲ.— Ճիշդ չէ, հետզհետէ կը փոխուին տետրակները, ինչպէս կը հաստատեն զանազան զօրակայաններէ):— Հ. Օհանեան

Ուրիշ զինուոր մը, «Ֆրանսայի մէկ անկիւնէն» —

Բարի լուր մը սիրելի «Յառաջ»ին, — եւ բժիշկին հրամանով կը մնամ գիծէն հեռու: Պարտականութիւնս է առաւօտները մաքրել գրասենեակը եւ յետոյ զբաղիլ մեքենագրով: Ապրիլ 26ին երբ գրասենեակ մտայ, երեք հոգի ուրախութեամբ աւետեցին թէ այլեւս Ֆրանսացի եմ: Մէկը թուղթ մը ներկայացուց, որ կ'ըսէր թէ պատերազմական նախարարութիւնը մեր տետրակները կը պահանջէ: Անուններուն մէջ կային 7 Հայեր եւ նոյնքան Ռուսեր: Պաշտօնական գիրը կ'ըսէր թէ տետրակները պիտի փոխուին այս ամսուն վերջը, ջնջելով «Հպատակ չէ» բացատրութիւնը: Կրնաք երեւակայել թէ ո՛րքան ուրախացայ: Հիմա որ այս խնդիրը կարգադրուեցաւ, ոտքերս աւելի ուժով կը քալեն. ութ ամիսէ ի վեր անորոշութեան մատնուած էի:— Ն. Թաթարեան

ՊՈՒԹԺ — Այս քաղաքին հինգ քիլոմեթր հեռու կը գտնուի Պետրոս Քահանայ Գասպարեան, (Փարիզի Եկեղեցին), իբրեւ զինուոր: Զինուորական իշխանութիւնը նկատի առնելով իր կրօնական հանգամանքը եւ կարողութիւնը, զայն պաշտօնի կոչած է հաշուապահական ճիւղին մէջ: Ուտելիքը շատ լաւ է եւ առատ: Նոյն գումարտակին մէջ կը գտնուի նաեւ Ծիրայր Ֆէրհատեան, երբեմն գրավաճառ: Անշուշտ ուրիշ Հայեր ալ կան, բնիկ թէ քաղաքացի, բայց դեռ չկրցայ ճշդել:— Պ.

ՀԱՅ ՀԱԶԱՐԱՊԵՏ ՄԸ

Հարիւրապետ Շմաւոն Դանիէլեան Արեւելքի անգլ. բանակի ընդհ. հրամանատարին կողմէ հազարապետի աստիճանին բարձրացած է: Գ. Շմաւոն Դանիէլեան բնիկ Գոնիացի է, ծնած 1894ին: Աւարտած է Գոնիայի Ճէնանեան Գոլէճը լաւագոյն վկայականով: Կը գրէ եւ կը խօսի անգլիերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն, թուրքերէն, յունարէն եւ հայերէն: Թարգմանած է անգլիերէնի, թուրքերէնի եւ հայերէնի: Պալքանեան պատերազմէն վերջ Աղեքսանդրիա եկած հաստատուած է, պաշտօնավարելով առեւտրական վաճառատան մը մէջ, իբրեւ հաշուակալ քարտուղար:

1914ի մեծ պատերազմին, շնորհիւ իր լեզուագիտութեան անգլ. արեւելեան բանակին Ա. Թարգման կը նշանակուի՝ տասնապետի աստիճանով: Յետոյ Պաղտատ կը փոխադրուի նոյն պաշտօնով եւ հոն յիսնապետի աստիճան կը ստանայ Պաղտատի մէջ Ինթելիճընս Սըրվիսի մէջ կ'առնուի: Անգլիոյ Ճորճ Թագաւորին Թագադրութեան առթիւ Լոնտոն կը մեկնի իբրեւ կայսրութեան Արեւելքի ներկայացուցիչ պատուիրակ եւ ներկայ կ'ըլլայ թագադրութեան հանդէսին: Այս առթիւ Թագաւորէն հարիւրապետի աստիճան եւ պատուոյ ոսկի շքանշան կը ստանայ: Ապա Պաղեստին, Եաֆա կը հաստատուի ուր կը մնայ մինչեւ այժմ, խիստ պատասխանատու պաշտօնով:

Հազարապետը ամուսնացած է եւ ունի երեք զաւակներ որոնց մէկը կը յաճախէ Բէյրութի համալսարանը:

Ֆ. Հ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի յառաջիկայ ընդհ. ժողովը շաբաթ (4 Մայիս) կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3ին, Տիկին Գալաղեանի բնակարանը, 6 Rue St. Sulpice, Փարիզ (6): Մէթրօ Օտէոն: Կարեւոր օրակարգ:

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme — Paris (13)
Le Gérant : H. STEPHAN

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ՓԱՐԻԶԷՆ ԳԱՂԹԱԾ ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ քաղաքացիները նպաստ պիտի ստանան մինչեւ մայիս 20 (նախապէս որոշուած էր Մայիս 1): Փախստականները կրնան Փարիզ վերադառնալ կառավարութեան ծախքով: Մայիս 20էն վերջը բոլոր վճարումները պիտի դադրին եւ այլուր փոխադրուած քաղաքացիները իրենք պէտք է հոգան իրենց ապրուստը կամ վերադարձի ծախքը:

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ Մայիս 1ի առթիւ, խօսքը մասնաւորապէս ուղղելով աշխատանքի բանակին: Բացատրելէ վերջ թէ պատերազմը կը մղուի ազատութեան համար եւ թէ պայքարը դաժան պիտի ըլլայ, Գ. Ռէնօ յայտարարեց.— «Զինուորին մեծութիւնը վտանգն է. բանուորին մեծութիւնը՝ ճիգը: Եթէ դժբախտ օր մը ձեր ճիգը պակսի, ճակատի զինուորն է որ պիտի զարնուի կռնակէն: Զինուորը պէտք ունի ձեզի, ինչպէս դուք իրեն»:

ՊՈԼՍԷՆ հասած հեռագիր մը համաձայն, Թուրքիոյ, Իրանի, Իրաքի եւ Աֆղանիստանի սպայակոյտներուն նախագահները մօտերս ժողով պիտի գումարեն Անգարայի մէջ, քննելու համար Սաատապատի դաշինքին զինուորական տրամադրութիւնները:

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ մէջ պիտի դատուի բարձրաստիճան սպայ մը, գնդ. Թրուէպ, որ ձերբակալուած էր ապրիլ 17ին, իբրեւ լրտես, իր կնոջը եւ թղթատարական պաշտօնեայի մը հետ: Գնդապետը ամբաստանուած է թէ գաղտնի տեղեկութիւններ կը յանձնէր իր կնոջը, որ զանոնք անմիջապէս կը հաղորդէր թղթատարական պաշտօնեային, այս վերջինն ալ չորրորդի մը, ղրկելու համար դրացի պետութեան մը:

ՊԵԼԺԻՈՅ մէջ պայթեցաւ ռազմանիւթի մթերանոց մը, վառօդով եւ ռումբերով: Հրշէջները եւ զինուորները երկու ժամ աշխատեցան, կրակը մարելու համար: Զինուորական իշխանութիւնը քննութիւն բացաւ:

Այրի Տիկին Փայլածու Գառաւեան, Տէր եւ Տիկին Սոփան Գառաւեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Գառաւեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Ոսկանեան եւ զաւակները (Ռումանիա), Այրի Տիկին Թագուհի Ուզունեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Վառվառ Գառաւեան եւ զաւակները (Տէսին), Տէր եւ Տիկին Միհրան Գառաւեան եւ զաւակները (Տէսին), Տէր եւ Տիկին Սարգիս Առաքելեան եւ զաւակները (Տէսին), Այրի Տիկին Մարիամ Տիլանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Մկրտիչեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Գէորգեան եւ զաւակները ինչպէս նաեւ բոլոր ազգականները շնորհակալութիւն կը յայտնեն Առնուվիլի Արարատ Միութեան եւ ամէն անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրելի որդւոյն, եղբօր, հօրեղբօր, եղբօրորդւոյն եւ ազգականին՝

ՕՆՆԻԿ ԳԱՌԱՒԵԱՆի

դառնաղէտ մահուան առթիւ որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 27ին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Ապրիլ 29ին, Առնուվիլի Հայոց եկեղեցիին մէջ եւ մարմինը ամփոփուեցաւ տեղւոյն գերեզմանատունը:

ԿՈՒԶՈՒԻ 14—15 տարեկան պատանի մը courseur ընելու եւ արհեստանոցի մէջ աշխատելու համար: Դիմել Tolomgian Frères, 161 Rue du Temple, Paris (3):

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ բուռն երկրաշարժ մը պատահեցաւ Աստակոսի շրջանին մէջ: Երեսուն տուներ փլան: Զոհերուն թիւն է 20 մեռեալ կամ վիրաւոր:

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ կառավարութիւնը որոշեց 20 հազար թոն ցորեն ղրկել Նորվեկիա, Նորվեկեան նաւերով, առանց պայմանաժամ սահմանելու վճարման համար:

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԲՐԹԵՒՆԿԻ ՀԱՄԱՐ)

Téléphone : COBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)
Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.— ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

	Տարեկան	Վեցամսեայ	Եռամսեայ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 Ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՇԱԲԱԹ 4 ՄԱՅԻՍ SAMEDI 4 MAI 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4340 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐԸ ՊԱՐՊԵՑԻՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՆՈՐՎԵԿԻԱՆ

Անգլիոյ վարչապետին յայտարարութիւնները կացութեան մասին

«Ձեռք ուզեր ծուղակը իյնալ»

ԵԹԷ ՄԵՆՔ ՄԵՐ ՆՊԱՏԱԿԻՆ ՉՀԱՍԱՆՔ, ԳԵՐՄԱՆՆԵՐՆ ԱԼ ՉՀԱՍԱՆ. — ԹՇՆԱՄԻՆ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ Է ՀՈԼԱՆՏԱ ԿԱՄ ՊԵԼՃԻԱ ԿԱՄ ԵՐԿՈՒ ԵՐԿԻՐՆԵՐԸ ՄԻԱՆԳԱՄԱՅՆ ԱՐՇԱՒԵԼՈՒ — ԻՐ ՎԱՅՐԻ ԽՈՒԺԱՆԸ ԿՐՆԱՅ ՆՈՐԷՆ ԱՐՁԱԿՈՒԻԼ ՀԱՐԱՒ - ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԱՆՄԵՂ ԴՐԱՑԻՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ — ԱՆԳԼԻՈՅ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԱՐՏԱՆԱՒԵՐԸ ԿԱԶՄ ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏ ԿԸ ՍՊԱՍԵՆ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԻ ՄԷՋ (ՉԷՅՄՊԸՐԼԷՆ)։

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին հինգշաբթի օրուան նիստին մէջ, վարչապետը շատ կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ Նորվեկիոյ պատերազմի եւ ընդհանուր կացութեան մասին, առանց շատ բացուելու։ Աւելի մանրամասն յայտարարութիւններ պիտի ըլլան երեքշաբթի օր, Պ. Չէյմպըրլէնի և Պ. Չըրչիլի կողմէ, եւ հաւանական է որ կարեւոր որոշումներ տրուին։ Այս առթիւ Ռիպէնը եւ Լոնտոնի թերթերը չեն ծածկեր թէ երեքշաբթի օրուան նիստը քննութեան շրջան մը պիտի ըլլայ դահլիճին համար։ Վիճաբանութիւնները պիտի տեւեն երկու օր։

Վարչապետը իր ճառը սկսաւ, խնդրելով երեսփոխաններէն որ «քիչ մըն ալ սպասեն, մինչեւ որ կարենայ կատարեալ պատմութիւն մը ներկայացնել», որովհետեւ տակաւին անկարելի է երեւան հանել ծրագիրներ եւ շարժումներ որոնք չեն լրացած։ Առժամեայ յայտարարութիւն մը պիտի ընեմ այսօր, բայց կը յուսամ թէ Պ. Չըրչիլ եւ ես ի վիճակի պիտի ըլլանք աւելի շատ բաներ ըսելու յառաջիկայ շաբթուան նիստին մէջ։ Ըսաւ յաջորդաբար.

— «Մենք ամխնիքէ ի վեր գիտէինք որ Գերմանները փոխադրանաւեր եւ զինուորներ կը համախմբէին Պալթիկի նաւահանգիստներուն մէջ։ Բացորոշ էր թէ նախայարձակման գործողութիւն մը կը ծրագրուէր։ Այդ ուժերը նոյնքան տրամադրելի էին յարձակումներ կատարելու համար Ֆինլանտայի, Շուէտի, Նորվեկիոյ, Հոլանտայի կամ նոյնիսկ Անգլիոյ վրայ, եւ անկարելի էր առաջուընէ ըսել թէ ո՛ւր պիտի իջնէր հարուածը։ Եթէ գիտնայինք որ Տանիմարքա եւ Նորվեկիա առաջին զոհերը պիտի ըլլան, կրնայինք խափանել այդ գործողութիւնը։ Բայց կարծելով թէ իրենց չէզոքութիւնը պիտի փրկէ այդ երկիրները, անոնք որ եւ է զգուշութիւն ձեռք չառին եւ լուր չառին մեզի յարձակումի մը մասին որ արդարեւ երբեք չէր անցներ իրենց մտքէն։ Նորվեկիոյ պատերազմը սկսաւ ապրիլ 7ին, երբ լուր առինք թէ գերմանական կարեւոր տորմիղ մը յառաջ կը խաղայ դէպի Նորվեկիոյ արեւմտեան ծովեզերքը։ Այդ իրիկուընէ իսկ մեր զրահաւորներու գլխաւոր տորմիղը եւ յածանաւերու երկրորդ նաւարաժինը ճամբայ ելան, թշնամին զարնելու յոյսով։ Ապրիլ 8ին յածանաւերու առաջին նաւարաժինը ճամբայ ելաւ մասնակցելու համար այդ գործողութեան։ Ապրիլ 9ին գերմանական բանակ մը մտաւ Տանիմարքա եւ, աջակցութեամբ ներքին դաւաճանութեան մը որ շատոնց սարքուած էր, Գերմանիոյ նաւային ուժերը գրաւեցին Օսլոն, Սթավանկէրը, Պէրկէնը եւ Թրոնտհայմը, զինուոր հանելով։ Ապրիլ 13ի նաւային յարձակումը յաջողութեամբ պսակուելով, բոլորովին խորտակեց Գերմանիոյ նաւային ուժերը Նարվիքի մէջ, եւ ատոր շնորհիւ հարկ չեղաւ Նորվեկիոյ գրաւման յատկացնել մեր բոլոր ուժերը որոնք նախապէս պիտի մասնակցէին այդ գործողութեան։ Նամսոսի մէջ, դէպի հիւսիս, մեր նաւային ուժերը բրիտանական զինուորներ ցամաք հանեցին ապրիլ 14ին, 16ին եւ 18ին։ Քանի մը օր վերջը, Ֆրանսայի ալպեան զինուորներն ալ ցամաք ելան իրենց կարգին։ Այս զօրքին մէկ մասը արագօրէն յառաջ խաղաց դէպի Շթայնքէր, օգնելու համար Նորվեկիացիներուն որոնք բռնած էին այդ վայրը։ Թրոնտհայմ-հարաւակողմը ծովային ջոկատ մը ցամաք ելաւ Անտալնէսի մէջ, ապրիլ 17ին, իսկ անոր ետեւէն ցամաքային զինուորներ՝ ապրիլ 18ին եւ 19ին։ Այս վերջինները յառաջ խաղացին դէպի Տոմպասի կարեւոր երկաթուղին, եւ զօրամաս մը ուղղուեցաւ դէպի հարաւ, միանալով Նորվեկիացիներուն։

Դաշնակից ուժերը մեծ դժուարութեանց հանդիպեցան այդ շրջաններուն մէջ. նախ եւ առաջ, թշնամին արդէն գրաւած էր բոլոր տրամադրելի օդակայանները։ Այդ պարագաներուն մէջ, բացորոշ երեւցաւ, քանի մը օր առաջ, թէ Գերմաններու օդանաւային տեղական գերազանցութեան առջեւ, անկարելի էր թնդանօթներ եւ հրասայլեր ցամաք հանել, որպէսզի մեր զինուորները կարենային դիմադրել հարաւէն եկող թշնամի զօրքին յառաջխաղացութեան։ Հակառակ բրիտանական սուզանաւերու եւ ֆրանսական տորմղիկի մը եւ արքայական օդատորմիղին աքանչելի ճիգին, Գերմանները միշտ յաջողեցան նոր զինուորներ ղրկել Նորվեկիա, մեզմէ շատ աւելի գերազանց թափով մը։ Անգնալ շաբթու որոշեցինք մէկդի դնել Թրոնտհայմը հարաւէն գրաւելու գաղափարը, հետեւաբար մեր զօրքերը քաշելով այդ շրջանէն, այլուր փոխադրել։ Տակաւին չեմ կրնար մանրամասնութիւններ հաղորդել կորուստներու մասին, բայց քանի մը պատճառներ ունիմ կարծելու թէ անոնք ծանր չեղան, բաղդատելով գործողութեանց տարողութեան հետ։ Թէեւ կարելի չեղաւ գրաւել քաղաքը, բայց ես կը կարծեմ թէ առաւելութիւնը այժմ դաշնակից ուժերուն կողմն է։ Երեք շաբթուան պատերազմէն վերջը, Նորվեկիան նուաճուած չէ տակաւին։ Այդ շրջանին, Գերմանիոյ նաւային կորուստները կը հասնին ծանրակշիռ համեմատութեան մը,— մասնաւորապէս երկու զրահաւորներ վնասուած, երեք, թերեւս չորս յածանաւեր ընկղմած, երեսուն փոխադրանաւեր եւ պաշարաբարձ նաւեր ընկղմած, քանի մը հազար կեանքերու կորուստով։ Ուրիշ տասը պաշարաբարձ նաւեր զարնուած մեր թորփիլներուն կողմէ եւ հաւանաբար ընկղմած։

Միեւնոյն ժամանակաշրջանին, բրիտանական նաւատորմին կորուստն եղած է չորս թորփիլահալածներ, երեք սուզանաւեր, փոքր նաւ մը եւ հինգ ձկնորսանաւեր ընկղմած։ Ուրիշ հինգ մարտանաւեր վնասուած են օդանաւային յարձակումներէ։ Պաշարաբարձ նաւ մը եւս ընկղմեցաւ գերմանական սուզանաւի մը արձակած թորփիլէն։ Այս թիւերուն վրայ հիմնուելով, կը տեսնենք որ բրիտանական տորմիղին ուժը եւ կարողութիւնը երբեք չեն ազդուած, իսկ թշնամի տորմիղը այնքան ծանր հարուած մը կրած է որ ամբողջովին կը փոխուի նաւային ուժերու հաւասարակշռութիւնը եւ մենք կրնանք կարեւոր վերադասաւորում մը կատարել դաշնակից տորմիղներու։ Այս առթիւ, կրնամ յիշել թէ կրցանք վերահաստատել մեր մարտանաւերուն սովորական բաշխումը Միջերկրականի մէջ. բաշխում մը որ առանց մը ի վեր ազդուած էր հիւսիսային ծովու գործողութեանց հետեւանքով։ Բրիտանական եւ ֆրանսական զրահաւորներու նաւարաժին մը, յածանաւեր եւ ուրիշ օժանդակ նաւեր կը գտնուին արդէն արեւելեան Միջերկրականի աւազանին մէջ, Աղեքսանդրիա երթալով։ Գերմանիոյ զինուորական կորուստները չենք կրնար հաշուել ճշգրօրէն, բայց պէտք է քանի մը հազարի հասած ըլլան։

Այսպէս վերջացաւ պատերազմին մէկ պարզ շրջանը։ Կրնանք ամենայն վստահութեամբ ըսել որ եթէ մենք մեր նպատակին չհասանք, Գերմաններն ալ չհասան, իսկ իրենց կորուստները շատ բարձր են մեր կորուստներէն։ Կ՚ուզէի ազդարարութիւն մը ուղղել երեսփ. ժողովին եւ երկրին,— մենք երբեք մտօք չունէինք մեկնելու որ Նորվեկիան դառնայ գործողութեանց երկրորդական դաշտ մը, բայց թոյլ պիտի չտանք որ ծուղակը ձգեն մեզ, ցրուելով մեր ուժերը, ինչ որ ծանրապէս պիտի տկարացնէր մեզ կենսական կեդրոնին մէջ։ Մեր թշնամին բռնած է կեդրոնական դիրքերը։ Ան ունի ահագին ուժեր, միշտ կազմ եւ պատրաստ յարձակելու։ Յարձակումը կրնայ կատարուիլ կայծակի արագութեամբ, բազմաթիւ հաւանական ռազմադաշտերէ որ եւ է մէկուն վրայ։ Թշնամին պատրաստուած է — եւ ոչ մէկ խղճահարութիւն չի կասեցներ զայն— արշաւելու Հոլանտա կամ Պելճիա, կամ երկու երկիրները միանգամայն։ Եւ կամ, իր վայրենի հրոսախումբերը կրնան նորէն արձակուիլ հարաւային - արեւելեան Եւրոպայի իր անմեղ դրացիներուն դէմ։ Կրնան նոյնիսկ այս բաներուն մէկէն աւելին ընել, պատրաստելու համար լայն փորձ մը ռազմական ճակատին վրայ, կամ նոյն իսկ կայծակնային յարձակում մը Անգլիոյ դէմ։ Ցիմարութիւն պիտի ըլլար թշնամիին յայտնել մեր ռազմագիտական ամէնէն նպատակայարմար ըմբռնումը՝ պարտութեան մատնելու համար թշնամին։ Մենք պէտք չէ ցրուենք կամ դրադեցնենք մեր ուժերը, տկարացնելով մեր գործելու ազատութիւնը կենսական պարագաներուն մէջ որ կրնան ծագիլ որ եւ է ատեն։ Մենք պիտի շարունակենք օգտուիլ ամէն առիթէ Նորվեկիոյ մէջ կորուստներ պատճառելու համար թշնամիին։ Բայց պէտք չէ մոռնանք երկարատեւ ռազմագիտութեան պահանջը որուն շնորհիւ պիտի շահինք պատերազմը։ Կարգ մը գործողութիւններ կը շարունակուին եւ մենք պէտք չէ ընենք որ եւ է բան որ կրնայ վտանգել անոնց մասնակցողներուն կեանքը։ Հետեւաբար կը խնդրեմ ժողովէն իր խորհրդածութիւններն ու հարցումները յետաձգել յառաջիկայ շաբթուան»։

*** Պ. Չէյմպըրլէնի ճառէն անմիջապէս վերջը, Պ. Ֆրանսար ալ ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, կրկնեց Անգլիոյ վարչապետին տեղեկութիւնները եւ շեշտեց թէ Դաշնակիցներուն վճիռը կը մնայ անսասան եւ թէ երկաթի ճամբան փակուած է Գերմանիոյ առջեւ։

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՃԱԿԱՏ

Վերջին գործողութիւնները Նորվեկիոյ մէջ

Անգլիոյ պատերազմական նախարարութիւնը հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց մայիս 2ին.—

Դաշնակից ուժերը, որոնք վերջին քանի մը օրերու ընթացքին գործողութիւններ կատարեցին Թրոնտհայմի հարաւակողմը, ուշացնելու համար թշնամիին յառաջխաղացութիւնը, շատ մը յարձակումներ ետ մղելէ վերջ, քաշուեցան, թշնամի զօրքին յարաճուն ճնշման առջեւ։ Անոնք յաջողեցան նորէն նաւ նստիլ Անտալնէսի եւ ուրիշ նաւահանգիստներու մէջ։ Այս գործողութիւնը կատարուեցաւ հակառակ այն անընդհատ փորձերուն զոր կը կատարէր թշնամին, օդանաւային յարձակումներով, քանդելու համար այդ նաւահանգիստները եւ հաղորդակցութիւնները։ Նարվիքի շրջանին մէջ գործողութիւնները կը շարունակուին եւ ջոկատներ շփման մէջ են թշնամի զօրքին հետ։ Ոչ մէկ նորութիւն Նամսոսի շրջանէն։

*** Վերջին լուրերու համաձայն, Նորվեկեան զօրքը կողմնակի յարձակում մը կը փորձէ գերման զօրքին դէմ, Օսթէրի հովիտին մէջ, Թինսէթէն Ռէնա, որ միայն 20 մղոն հեռու է Էլվէրումի կարեւոր կեդրոնէն։ Նորվեկեան զօրքը, որ բլուրները քաշուած էր երբ Գերմանները առաջին անգամ յարձակեցան Օսթէրի հովիտին մէջ, այժմ կը ջանայ կտրել անոնց հաղորդակցութիւնները։ Նորվեկեան զինուորները կը համախմբուին Ռէէրոսի շրջանին մէջ, կապ հաստատելով դաշնակից զօրքին հետ, խափանելու համար Օսլոյի եւ Թրոնտհայմի գերման զօրամասերուն միացումը։

Անգլիական օդատորմիղը նոր յարձակումներ կատարեց Սթավանկէրի, Ֆորնէպուի եւ Ալպորկի օդակայաններուն վրայ։ Հետադօտիչ օդանաւեր թռիչք մը կատարելով Հէլիկոլանտի ծոցին վրայ, վար առին գերմանական օդանաւ մը։ Սթավանկէրի օդակայանին դէմ կատարուած յարձակումը 16րդն է։ Անգլիական աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ օդակայանը շատ ծանր վնասներ կրած է եւ թէ ոչ մէկ թշնամի օդանաւ դիմադրեց։

Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, նաւամարտ մը տեղի ունեցած է Քաթէկաթի նեղուցին մէջ։ Անգլիական օդանաւեր յարձակեցան նաւային կարաւանի մը վրայ որուն կ՚ընկերանային մարտանաւեր։ Հակառակ հեռաւորութեան, թնդանօթաձգութիւնը այնքան ծանր էր որ ծովեզերեայ տուներու պատուհանները սարսեցան ամբողջ երկու ժամ։ Կ՚ըսուի թէ նաւ մը բռնկած եւ ուրիշ մը ընկղմած է։

Գերմանական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ Անգլիացիները Թրոնտհայմէն հեռացան անկարգ - անկանոն, թէ «անհաշուելի քանակութեամբ» մթերք անցաւ իրենց զօրքին ձեռքը Տոմպասի մօտ եւն.։ Ուրիշ լուրի մը համաձայն գերի բռնուած են 300 Նորվեկիացիներ որոնք կը շարունակէին դիմադրել, պաշտպանելու համար Անգլիացիներուն նահանջը եւ թէ շրջանի մը Նորվեկիացի հրամանատարը առաջարկեց անձնատուր ըլլալ, հրամայելով իր զօրքին զադրեցնել կրակը։ Դարձեալ նոյն աղբիւրէն կը հաղորդեն թէ անգլիական յածանաւ մը զարնուելով բռնկած է, առեւտրական նաւ մը ընկղմած, ուրիշ վեց նաւեր ալ ծանրապէս վնասուած են։

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆ

Ամերիկայի նոր հարցումները Իտալիոյ

»»» . «««

Մ. Նահանգներու նախագահը եւ կառավարութիւնը կը շարունակեն լարուած ուշադրութեամբ հետեւիլ Իտալիոյ դիրքին։ Հռոմի ամերիկեան դեսպանին ձեռնարկէն վերջը, Պ. Ռուզվէլթ ունկնդրութեան ընդունեցաւ Ուաշինկթընի իտալական դեսպանը եւ խօսակցեցաւ մօտ կէս ժամ։ Տեսակցութեան ներկայ էր նաեւ արտաքին նախարարութեան խորհրդականը, Պ. Սըմնըր Ուէլլըս,— այն որ վերջերս Եւրոպա եկաւ իբրեւ մասնաւոր պատուիրակ։ Բացարձակապէս գաղտնի կը պահուի խօսակցութիւնը, բայց իրազեկներ կը հաւաստեն թէ իտալական դեսպանը հաւաստիքներ տուած է որ Մուսոլինի միտք չունի փոխելու Իտալիոյ ոչ - պատերազմիկի դիրքը։ Հռոմի ամերիկեան դեսպանն ալ այս հաւաստիքը ստացած էր առջի օր։ Դեսպանը յայտնած է Մուսոլինիի թէ Ամերիկա պիտի արգիլէ իր նաւերուն երթեւեկը Միջերկրականի մէջ, եթէ շարունակուի ներկայ անկայուն կացութիւնը։

Իտալիոյ արտաքին նախարարն ալ տեսակցութիւն մը ունեցաւ ամերիկեան դեսպանին հետ, նոյն հարցերու մասին։ Ըստ ամերիկեան դեսպանատան մէջ խորհրդակցութիւն մը տեղի ունեցաւ դեսպանին եւ ֆրանսական դեսպանին միջեւ, որ լուսաբանութիւններ խնդրեց։ Քիչ վերջը դեսպանատուն այցելեց նաեւ բրիտանական դեսպանատան գործակատարը, նոյն նպատակով։

Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կ՚ընծայեն այս անցուդարձին. մանաւանդ որ Մուսոլինի սովորութիւն չունի ունկնդրութեան ընդունելու օտար դեսպաններ, բացի հանդիսական այցելութիւններէ։ Կ՚ըսուի թէ Հռոմի ամերիկեան դեսպանը հրահանգ ստացած էր անմիջական ունկնդրութիւն մը խնդրելու Իտալիոյ Առաջնորդէն, բուն աղբիւրէն սորվելու համար կացութեան ելեւէջները։ Ան այժմ տագնապը մեղմացած կը թուի, տրուած հաւաստիքներուն վրայ։ Իտալիոյ արտաքին նախարարը տեսակցութիւն մը ունեցաւ նաեւ խորհրդային դեսպանին հետ։ Իրազեկներու կարծիքով, Մուսոլինի կ՚ուզէ ժամանակ շահիլ, վերջնական վճիռ մը արձակելէ առաջ։ Ուրիշ խօսքով, կացութիւնը անորոշ է տակաւին։

Մինչ այս մինչ այն, պալքանեան երկիրները կը շարունակեն զգուշական միջոցներ ձեռք առնել։ Յուգոսլաւ զէնքի տակ հրաւիրեց պահեստի սպաներու տասը դասեր, մէկ ամսուան մարզանքի համար։ Զօրակոչը պիտի կատարուի չորս անջատ խումբերով, առաջինը՝ մայիս 15ին, Բ.ը յունիս 15ին, Գ.ը Յուլիս 15ին, Դ.ը Օգոստոս 15ին։

Յուկոսլավիոյ կառավարութիւնը զէնքի տակ հրաւիրեց կարգ մը զօրադասեր, մասնաւորապէս Ալպանիոյ եւ Գերմանիոյ սահմաններուն վրայ։ Կը կարծուի թէ գերմանական չորս զօրաբաժիններ եւ 3—400 օդանաւեր կը գտնուին սահմանագլուխին մօտ։

Պուլկարիա եւս արթուն կը հսկէ։ Թուրք թերթերը ջերմապէս կը գովեն Պուլկարիոյ արտաքին նախարարին վերջին յայտարարութիւնները չէզոքութեան մասին եւ յոյս կը յայտնեն թէ այդ երկիրն ալ ի վերջոյ պիտի մտնէ պալքանեան ընտանիքին մէջ։

Ռումանիա աւելի մեծ մտահոգութեամբ կը հետեւի կացութեան ելեւէջներուն։ Շատ բան կախում ունի Իտալիոյ դիրքէն։ Կ՚ըսուի թէ ներքին դաւադրութիւն մը երեւան հանուած է Պուքրէշի մէջ։

Եգիպտոս ալ նոր միջոցներ ձեռք առաւ, ի նախատեսութիւն անակնկալ դէպքերու։ Զօրաբաժին մը տեղաւորուեցաւ Գահիրէի կեդրոնին մէջ եւ աւելի խստացաւ օտարականներու հսկողութիւնը, իբրեւ հետեւանք Միջերկրականի կացութեան։ Այս միջոցները ձեռք առնուեցան մէկուկէս ժամուան խորհրդակցութենէ մը վերջ, Եգիպտոսի վարչապետին, ազգ. պաշտպանութեան նախարարին, բրիտանական բանակի հրամանատարին եւ դեսպանին միջեւ։ Ըստ վարչապետը ունկնդրութեան ընդունեցաւ իտալական դեսպանը, որ տեսակցութենէն առաջ յայտարարեց թէ որ եւ է հրահանգ ստացած չէ իր կառավարութենէն եւ թէ պէտք է լաւատեսութեամբ դիտել կացութիւնը։

Քարիւղի հանք Թուրքիոյ մէջ

Գրած էինք թէ քարիւղի հանք մը գտնուած է Թուրքիոյ մէջ, Իրաքի եւ Սուրիոյ սահմանագլուխին մօտ։ Թուրք թերթերը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդեն այս մասին.—

Քարիւղը գտնուած է Սղերդի Պէշիր գաւառակին Ռաման լերան վրայ։ Այս շրջանին մէջ ամիսներէ ի վեր խորաչափութիւններ կը կատարուէին մեծ յոյսերով։ Մօտ երեք ամիս առաջ փորուած հորէ մը ո եւ է արդիւնք ձեռք բերուած չըլլալով, հորին բերանը պէթոնով կափարիչով գոցուած էր։ Այդ միջոցին, դարձեալ նոյն շրջանին մէջ երբ ուրիշ հոր մը կը բացուէր, կը տեսնուի որ նախապէս փակուած հորին կափարիչը ներքին ճնշումով դուրս նետուած է։ Ասոր վրայ այս կէտին շուրջը գործունէութեան նոր թափ կը տրուի եւ քարիւղի այս երակը ձեռք կը բերուի։

Նոր հանքին մէկ առաւելութիւնն ալ այն է որ երկաթուղիին մօտ կը գտնուի եւ շատ հարուստ է։

1937ին Թուրքիոյ քարիւղի, պէնզինի եւ «մօթէօրին»ի ներածումը 125.000 թոն եղած է. 1938ին այս քանակութիւնը 160 հազարի, իսկ անցեալ տարի ալ՝ 180 հազար թոնի բարձրացած էր։ Այս քանակին կէսը պէնզինը կը կազմէ։ Այս թիւերն ալ ցոյց կուտան թէ, քարիւղի նոր երակը ինչ մեծ դեր կատարելու կոչուած է Թուրքիոյ տնտեսական կեանքին մէջ։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ — Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան (246րդ օր).— Զեկոյց թիւ 483, մայիս 2, առաւօտ.— Ոչ մէկ դէպք.— Զեկոյց թիւ 484, իրիկուն.— Գործունէութիւն յառաջապահ զօրախումբերու։ Վոժի շրջանին մէջ պահակախումբերու ընդհարում մը վերջացաւ ի նպաստ մեզի։ Հիւսիսային ծովու վերջին գործողութեանց ընթացքին, մեր թորփիլահալածներէն մէկը ծանրապէս վնասուեցաւ։ Մեր շրջուն պահականաւերէն մէկը ականի մը զարնուելով ընկղմեցաւ։ Անմիջապէս լուր տրուեցաւ զոհերու բոլոր ընտանիքներուն։ Միւս կողմէ, մեր սուզանաւերէն մէկը թորփիլահարեց թշնամի սուզանաւ մը։

Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին ընտրութիւնը

Երկու տարի առաջ, 1938 Ապրիլ 5ի գիշերը, Ս. Էջմիածնի կաթողիկոսարանի մէջ, խորհրդաւոր եւ եղերական պարագաներու տակ խեղդամահ եղաւ Ամենայն Հայոց վերջին կաթողիկոսը, Խորէն Ա. Մուրադբէկեան: Հարկ չկայ նորէն քրքրելու բռնամահութեան պատմութիւնն ու չարժամութիւնները, որոնք շատ խոր են եւ ունին մութ ու ժանուածապատ ծալքեր...

Եկեղեցական օրէնքի համաձայն, կաթողիկոսի վախճանումէն մէկ տարի վերջ պիտի կատարուի նոր կաթողիկոսին ընտրութիւնը:

Էջմիածինը, կաթողիկոսական տեղակալ Գէորգ արք. Չէօրէքճեանի եւ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդին միջոցաւ քանիցս պաշտօնապէս կամ անպաշտօն կերպով յայտ ու հաւաստը ներշնչեց արտասահմանի հայութեան թէ խորհրդային կառավարութիւնը պիտի արտօնէ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին ընտրութիւնը: Այս մասին պարբերաբար արձագանգ տուին նաեւ արտասահմանի թերթերը: Շատեր բարեմտութիւնն ունեցան կարծելու թէ կրօնն ու կրօնականները հալածանքի ենթարկող խորհրդային կառավարութիւնը բացառիկ արտօնութիւն պիտի շնորհէ Էջմիածնի, որպէսզի ձեռնարկէ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի ընտրութեան: Սակայն ճիշդ երկու տարի անցաւ նահատակ կաթողիկոսի մահէն ի վեր եւ դեռ անորոշ կը մնայ կաթողիկոսին ընտրութեան գործը:

Կիլիկիոյ ծերունազարդ կաթողիկոս Սահակ Բ. վախճանեցաւ 1939 Նոյեմբեր 8ին: Կաթողիկ. փոխանորդը եւ Թեմական ժողովը որոշած էին 1940 մարտ 7ին կատարել Կիլիկիոյ կաթողիկոսի ընտրութիւնը: Այս մասին գրած եւ հեռագրած էին նաեւ Էջմիածին՝ ի գիտութիւն Ամենայն Հայոց կաթողիկոսական տեղակալին, որ իր կարգին հեռագրեց Կիլիկիոյ կաթող. փոխանորդ Պետրոս արք. Սարաճեանի, Երուսաղէմի պատրիարք Մեսրոպ արք.ի եւ Հալէպի առաջնորդ Արտաւազդ արք.ի, որպէսզի Կիլիկիոյ կաթողիկոսին ընտրութեան թուականը նշանակեն 1940 յունիս 30ը, Վարդավառի տօնին օրը:

Արդ, երբ Էջմիածինը ցանկութիւն յայտնած է մասնակցելու Կիլիկիոյ կաթողիկոսին ընտրութեան եւ պաշտօնապէս ալ հեռագրած է, որ այդ ընտրութիւնը յետաձգեն, կը նշանակէ թէ այստեղ «մի բան կայ...»: Չփորձենք ծուռ մեկնութիւն տալ եւ անպատեհ եզրակացութիւն հանել: Միայն այսքանը կ'ըսենք, որ Էջմիածնի հեռագրի «մի բանին» կարեւոր եւ անակնկալ երեւոյթի մը առջեւ պիտի դնէ Սփիւռքի հայութիւնը, Կիլիկիոյ կաթողիկոսական ընտրութեան առթիւ:

Կ'ենթադրենք թէ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի ընտրութեան գործը խորհրդային կառավարութեան կողմէ կամ արգիլուած եւ կամ վերջնական անկարելիութեան առջեւ դրուած է: Այս պատճառով ալ, Էջմիածինն ու կաթող. տեղակալը կ'ուզեն մասնակցիլ Կիլիկիոյ կաթողիկոսի ընտրութեան, որպէսզի գէթ այս կերպով պահած ըլլան Ամենայն Հայոց հայրապետութեան աւանդական իրաւասութիւնն ու գոյութիւնը: Անցեալին մէջ Էջմիածինը բնաւ մասնակցութիւն ունեցած չէ Կիլիկիոյ կաթողիկոսական ընտրութեան: Հետեւաբար, յառաջիկայ ընտրութեան մասնակցութիւնը ունի ներքին եւ կարեւոր շարժառիթներ, որոնց մասին դեռ կանուխ է խորհրդածութիւններ ընել:

Կիլիկիոյ կաթողիկոսին ընտրութեան առթիւ, Սփիւռքի հայութեան եկեղեցական, ազգային եւ հանրային մարմիններու ինչպէս նաեւ մամուլի ուշադրութիւնը կը հրաւիրենք հետեւեալ կարեւոր հանգամանքին վրայ.—

Երբ Էջմիածինը կը ցանկայ մասնակցիլ Կիլիկիոյ կաթողիկոսական ընտրութեան, այս մասնակցութիւնը պէտք չէ համարել միայն Էջմիածնի քանի մը միաբաններու կամ կաթողիկոսական տեղակալին, մէկ խօսքով միայն Էջմիածնի մասնակցութիւնը: Էջմիածնի այդ առաջարկը համազգային նշանակութիւն ունի, հետեւաբար կը շօշափէ Ամենայն Հայոց Հայրապետութեան իրաւասութեան հարցը: Էջմիածինն իր մասնակցութիւնը բերելով Կիլիկիոյ կաթողիկոսական ընտրութեան, կ'ուզէ իր ձայնն ու իրաւասութիւնը եւ աւանդական գերակայութիւնը պահել եւ կերպով մը Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան տալ Ամենայն Հայոց հայրապետութեան հանգամանք: Մէկ խօսքով, քանի որ խորհրդային իշխանութեան սահմաններուն մէջ անկարելի է պահել Ամենայն Հայոց կաթողիկոսութիւնը եւ քանի որ Կիլիկիոյ կաթողիկոսական յառաջիկայ ընտրութիւնը շատ յարմար պատեհութիւն մըն է, Էջմիածնի եւ կաթող. տեղակալին մասնակցութիւնը Կիլիկիոյ կաթողիկոսական ընտրութեան պիտի տայ նոր ձեւ եւ պիտի ճշդէ իրաւասութեան նոր սահմաններ, որոնց ենթակայ պիտի ըլլան Սփիւռքի համայնքները՝ իրենց առաջնորդական թեմերով եւ եկեղեցական ու ազգային մարմիններով:

Եթէ մեր ենթադրութիւնը ճիշդ ըլլայ, այն ատեն յառաջ կուգայ նաեւ նոր հարց մը — Սփիւռքի հայութեան մասնակցութիւնը՝ Կիլիկիոյ յառաջիկայ կաթողիկոսական ընտրութեան, որուն պէտք է տալ համազգային եւ ժողովրդական հանգամանք եւ հիմակուընէ մտածել կաթողիկոսական թեկնածուներու եւ ընտրութեան մասնակցող պատգամաւորներու մասին:

Ամենայն հաւանականութեամբ, Կիլիկիոյ յառաջիկայ կաթողիկոսական ընտրութիւնը եւ անոր իրաւասութիւնը Ամենայն Հայոց Հայրապետութեան հանգամանքով երեւան պիտի գան, հետեւաբար եւ Սփիւռքի հայութիւնը ամենայն իրաւամբ՝ իր պատգամաւորներով մասնակցութիւն պիտի ունենայ այդ ընտրութեան մէջ, թոյլ չտալով, որ ընտրութիւնը սահմանափակուի միայն Էջմիածնի, Երուսաղէմի եւ Կիլիկիոյ միաբանութեան անդամներու եւ կամ միայն Կիլիկիոյ թեմին մէջ:

Ամենայարմար առիթն է այս, որ Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան տրուի Ամենայն Հայոց հայրապետութեան իրաւասութիւն եւ յառաջիկայ ընտրութեան մօտենանք այդ առումով: Էջմիածնի բացառական դրութիւնը առանալէ վերջ, արտասահմանի հայութիւնը եւ եկեղեցական ու ազգային մարմինները գործի պիտի լծուին, պատրաստելու համար Կիլիկիոյ կաթողիկոսական ընտրութեան համազգային մասնակցութիւնը: Ամէն թեմ ու շրջան իր կրօնական եւ աշխարհական պատգամաւորներով պիտի մասնակցի յառաջիկայ ընտրութեան, որ պէտք է հիմնուի Հայ. Եկեղեցւոյ աւանդ եւ ժողովրդավար սկզբունքներու վրայ:

Յառաջիկային կը խօսինք թեկնածուներու մասին:

ՍԻՓԱՆ

Հայաստան եւ հայ ժողովուրդը

ԽՄԲ.— Աթէնքի [illegible] պատկերազարդ շաբաթաթերթի զատկական բացառիկ թիւին մէջ, այս խորագրով յօդուած մը հրատարակած է Տիկին Եօաննա Խրիսանթօփուլու: Հրատարակած է նաեւ մեծ ու փոքր Մասիսներու նկարը: Ահաւասիկ այդ յօդուածին հիմնական մասերը:

Հայ ժողովուրդն ալ մէկն է այն ժողովուրդներէն, որոնք պայքարեցան եւ այսօր ալ կը պայքարին փրկելու համար իրենց նախահայրերուն կրօնքը, քաղաքակրթութիւնն ու աւանդութիւնները: Փոքրաթիւ ժողովուրդ մը, անտարակոյս, բայց հինաւուրց ու փառապանծ պատմութիւնով եւ ինքնուրոյն քաղաքակրթութեամբ ու իմացական կեանքով, ժողովուրդ մը՝ որ մեծ շահեկանութիւն կը ներկայացնէ:

Հայաստան, աշխարհագրականօրէն, սահման երկիր մըն է, որ կը տարածուի Կովկասի եւ Սեւ ծովու հարաւակողմը եւ որ ժամանակին տարածուած էր հիւսիսային Պարսկաստանի եւ ասիական արեւելեան Թուրքիոյ կարգ մը նահանգները: Այս հողերուն մէկ մասը, 27 հազար քառակուսի քիլոմեթր տարածութեամբ եւ մօտաւորապէս մէկ միլիոն բնակչութեամբ կը կազմէ այսօր Հանրապետութիւն մը Խորհրդային Ռուսիոյ մէջ: Բոլշեւիկեան տիրապետութեան հետեւանքով, բազմաթիւ հայ հայրենասէրներ լքեցին իրենց հայրենիքը եւ հաստատուեցան աշխարհի զանազան կողմերը: Անկախ հայրենիքի մը մասին իրենց հայրենասիրական երազը, սակայն, չէ մարած եւ կը մշակեն զայն անընկճելի խանդավառութեամբ մը:

Այսօր Յունաստանի մէջ կ'ապրին մօտաւորապէս 32.000 Հայեր, 80.000 ուրիշներ Ֆրանսայի եւ 150.000 Սուրիոյ մէջ, ուրիշ բազմաթիւ Հայերու կարգին, որոնք կ'ապրին Ամերիկա եւ աշխարհի ուրիշ մասերուն մէջ: Եւ ամէն տեղ անոնք աչքի կը զարնեն իրենց խելացութեամբ, պարկեշտութեամբ եւ անխոնջ աշխատասիրութեամբ, որոնք իրենց յատկանիշներն են: Աչքի կը զարնեն մինչեւ անգամ երաժշտութեան եւ արուեստներու մէջ:

... Հին Հելլէններու կողմէ, Հայաստան կը նկատուէր այդ ատենուան աշխարհի կեդրոնը, ուր կ'ուղղուէր գաղթի շարժումը: Կ'ըսուի թէ Հայաստանի առաջին բնակիչները հելլէնական ծագում ունէին: Կայ սակայն ուրիշ վարկած մըն ալ, որուն համաձայն, այս ժողովուրդը եկած է Ասիոյ խորքերէն:

Հայերը, բաւական ուշացումով, ազգային գրականութիւն մը ունին: Նոր ժամանակներու մէջ, Հայերու գրական կեդրոնը կը նկատուէր Վենետիկը, ուր, հայ կաթոլիկ վանական մը՝ Մխիթար, 1740ին հիմնեց Մխիթարեաններու վանք մը: Հիմնեց նաեւ դպրոց մը եւ տպարան մը, որոնք մեծ ծառայութիւններ մատուցին հայ գրականութեան եւ կրթութեան: Հոն խմբագրուեցան եւ հրատարակուեցան հայերէն լեզուի քերականութիւններ եւ բառարաններ, ինչպէս նաեւ թարգմանութիւններ հելլէն հին գրագէտներէն: Այս միաբանութեան կը պատկանի նաեւ Զամչեանը, հեղինակ եռահատոր Հայոց պատմութեան եւ Ղուկաս Ինճիճեանը, որ հայկական հնագիտութեան չորս երկասիրութիւններ հրատարակած է:

Ռուսահայ Խաչատուր Աբովեան առաջինը ըլլալով հնչեցուց հայրենասիրութեան քնարը, գրելով գիւղական վէպ մը, «Վէրք Հայաստանի» անունով: Անկէ վերջ ուրիշ բազմաթիւ գրագէտներ հետեւեցան գծուած ճամբուն, ուր, մամուլի միջոցով կ'արտայայտուէին ցեղին վիշտերն ու երազները:

Հայերը, նմանապէս, աշխարհի զանազան կէտերուն վրայ հրատարակած են օրաթերթեր եւ պարբերաթերթեր իրենց լեզուով, ինչպէս Մոսկուա, Թիֆլիս, Վան, Մուշ, Փարիզ, Մարսէյլ, Պոլիս, Եգիպտոս եւ Ամերիկա:

Աթէնքի մէջ կայ հայկական համայնք, Առաջնորդարանով եւ եկեղեցիով: Կը հրատարակուի նաեւ հայերէն օրաթերթ մը՝ «Նոր Օր»ը:

Պ. Բույիս Ակէֆիսի «Արմէնիքի Մուսան» գրքէն կ'արտատպեմ քանի մը տուներ քերթուածէ մը, զոր ստորագրած է նշանաւոր հայ բանաստեղծ Դանիէլ Վարուժան եւ կը ներկայացնեմ ընթերցողներուս, որպէսզի աւելի լաւ կերպով գնահատեն հայ ժողովուրդին խորունկ զգայնութիւնը (արտատպուած է «Կարօտի Նամակ»ը, ԽՄԲ.):

Այսպէս «Արմէնիքի Մուսան» ամէն խօսք աւելի լաւ կերպով ցոյց կուտայ այս ցեղին զգայնութիւնն ու վիշտը՝ իր պանդուխտ զաւակներուն հանդէպ:

ԵՕԱՆՆԱ ԽՐԻՍԱՆԹՕՓՈՒԼՈՒ

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme — Paris (13)
Le Gérant : H. STEPHAN

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Փետրուարի ընթացքին, Հայաստանի գլխաւոր քաղաքներուն, մասնաւորապէս Երեւանի մէջ զանգուածային փորձեր կատարուեցան օդանաւային յարձակումներու դէմ պաշտպանութեան տեսակէտով:

Այսպէս, Փետրուար 18ին, աւելի քան 4000 Երեւանցիներ, կազադէմ դիմակ դրած՝ հինգ քիլոմեթր ճամբայ քալեցին: Նոյն թուականին, գիշեր ատեն, Կոտայքի աշխատաւորները ռազմական փորձեր կատարեցին: Ալավերդիի դպրոցին աշակերտութիւնը եւս կազադէմ դիմակ դրած զանազան մարզանքներ ըրաւ: Աւելի քան հազար աշխատաւորներ, Զարխեցի, Շաքախեանցի, Գոլովինցի, ցուցադրեցին իրենց ռազմական հմտութիւնը: «Խորհ. Հայաստան» կը գրէ (22 փետրուար) թէ աւելի քան 80.000 աշխատաւորներ, քաղաքներու թէ գիւղերու մէջ, կրաւորական ինքնապաշտպանութեան փորձեր կը կատարեն:

ՃԱՄԲԱՅ ԿԸ ՇԻՆԵՆ

Փետրուար 17ին Կիրովականի շրջանին մէջ՝ Շահալի, Եղեգնուտ, Ցաղուրլի, Վարդանլի, Փամբակ, Սարմաշալի գիւղերուն մշակները, աւելի քան հազար հոգի, մրցումի եկան՝ մասնակցելով ճանապարհաշինութեան աշխատանքներուն, Կիրովական — Շահալի գիծին վրայ:

Այս գիծը մէկն է Հայաստանի լեռնային ճամբաներէն եւ քաղաքական ու տնտեսական մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ:

Արթիկի շրջանին մէջ եւս եռուն աշխատանքի լծուած են գիւղացիները, իրենց սեփական միջոցներով շինելու համար Արթիկ — Ալագեազ ճամբան, 15 քիլոմեթր երկար, եւ Արթիկ — Մարալիկ ճամբան, տասը քիլոմեթր երկար: Անկէ զատ, անոնք յանձն առած են լայնցնել Թալին — Արթիկ ճամբան:

Թղթակից մը Կոտայքէն կը գրէ «Խորհ. Հայաստան»ի.—

Կոտայքի շրջանը ժամանակ մը զուրկ էր ճամբաներէ: Այս վերջին տարիներու ընթացքին հսկայական աշխատանք կատարուեցաւ՝ շրջանը օժտելու համար բարեկարգ ճամբաներով: Այժմ այն գիւղերը, որոնք 40 քիլոմեթր հեռու են շրջանային կեդրոնէն, բարեկարգ ճամբաներով կապուած են իրարու եւ կեդրոնին: Եւ այս ճամբաները շինուած են գիւղացիներուն սեփական միջոցներով:

Կիրովականէն կը գրեն նոյն թերթին.—

Ներկայիս աշխատաւորութիւնը ճամբայ կը շինէ միացնելու համար Համզաչիման գիւղը Թայշարուխ գիւղին, 19 քիլոմեթր երկար ճամբայով մը: Երեք գիւղեր, Վերին ու Ներքին Ֆիլիպանները եւ Մոլլա-Կշլաղը, ուր կը բնակին Ազերիներ, ձեռնարկած են ճամբու մը շինութեան, այս գիւղերը միացնելու համար կեդրոնին: Մինչեւ այժմ, ճամբաներու բացակայութեան պատճառաւ, ոչ մէկ ինքնաշարժ մտած էր այս գիւղերը: Հաջիղարայի գիւղացիները եւս սկսած են ճամբայ մը շինել, գիւղը միացնելու համար Կիրովականի խճուղիին:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Հայաստանի նկարիչները կազմակերպեցին ցուցահանդէս մը, որ երեք բաժին ունի. 1.— «Լենինն ու Ստալինը հայ ժողովուրդի ազատարարներ», 2.— «Կարմիր բանակը եւ երկրին պաշտպանութիւնը», 3.— Հայաստանի արդիւնաբերութիւնը, գիւղատնտեսութիւնը եւ մշակութային կեանքը:

*** Երեւանի մարմարի գործարանին մէջ բացուեցաւ արհեստանոց մը, ուր նիկէլով կ'օծուին մետաղեայ առարկաներ:

*** Լենինականի պետական թատրոնը սկսաւ ներկայացնել «Լէնինը 1918ին» ռուսական թատերախաղը: Լենինի դերը կը խաղայ վաստակաւոր դերասաններ Ռշտունի եւ Արծրունի Ցարութիւնեան, իսկ Ստալինի դերը՝ Գեղամ Ցարութիւնեան: Բեմադրիչն է Վ. Աճէմեան:

ՏԽՐՈՒՆԻ

Ցաւով կ'իմանանք մահը Պ. Ց. Գասրիի, որ Փարիզէն գաւառ փոխադրուած էր պատերազմէն ի վեր:

Հանգուցեալը քեռայրն էր սիրայելի Բարսեղ Շահպազի եւ Պոլսոյ մէջ ծանօթ՝ իբրեւ փորձ իրաւագէտ: Մասնակցած է նաեւ հերոսական կեանքի, իբրեւ երեսփոխան: Մօտ եօթանասուն տարեկան, ունի երկու աղջիկ եւ 2 մանչ զաւակներ որոնց մէկը, ապարանատէր, զինուոր է այժմ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Մովսէսեան կը ծանուցանէ թէ վաղը կիրակի, Ապրիլ 5ին, Լիոնի հայ եկեղեցին մէջ, 69 Rue Louis Blanc, անդի կ'ունենայ հոգեհանգիստ Խաչիկ Մովսէսեանի մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հրաւիրուին բարեկամները, ազգականները եւ հանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

Զինուորներու համար

Տէրունեան Պ. Սարգիս Աստրիկեան 20 ֆրանք կը տրամադրէ «Յառաջ»ի դրկելու համար հայ զինուորներուն:

Կ. ԽԱՉԻՆ.— Տիկին Եսիմէ Մանուկեան եւ զաւակները 50 ֆրանք կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին, փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Արմենուհի Վ. Փոյաճեանի զաւակին մահուան առթիւ:

Ց. Հ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի յառաջիկայ ընդհ. ժողովը շաբաթ (4 մայիս) կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3ին, Տիկին Գաղաղեանի բնակարանը, 6 Rue St. Sulpice, Փարիզ (6): Մէթրօ Օտէօն: Կարեւոր օրակարգ:

Զանազան լուրեր օտար դէպքերու մասին

ՇԱՔԱՐԻ ՏԵՂ ՍԱՔԱՐԻՆ գործածելու համար հրամանագիր մը հրատարակուեցաւ հինգշաբթի օր: Այս հրամանագրին համաձայն, սաքարինը, որ 500 անգամ աւելի անուշ է քան շաքարը, կրնայ գործածուիլ կարգ մը գինիներու, մրգօղիներու, սուրճի եւ թէյի մէջ: Արգիլուած է հարիւր կրամէն աւելի սաքարին ծախել ո եւ է մէկուն, բաց ի անոնցմէ որ զայն կը գնեն գործածելու համար զանազան ըմպելիներու մէջ: Սաքարինը պէտք է ծախուի հինգ կրամնոց սրուակներով կամ իբրեւ քոմփրիմէ, 0.025 կրամ, անունը վրան արձանագրուած:

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւ ունկնդրութեան ընդունեցաւ ծանօթ [illegible], Ժէնաւ Թապօ, որ այս միջոցին պտոյտներ կը կատարէ Մօտաւոր Արեւելքի մէջ, իբրեւ թղթակից:

ՃԻՊՈՒԹԻՈՑ մարզպանը չաւարտելով իր քննական պտոյտը, Ճարպայլուս գնաց եւ ջերմապէս դիմաւորուեցաւ երեւելիներուն եւ ժողովուրդին կողմէ: Սահմանամերձ կայարանին մէջ կը գտնուէին նաեւ Քինիսի եւ Գիրէնիքի դամաղաները, որոնք մարզպանը դիմաւորեցին յանուն թրքական կառավարութեան: Մուսպուճի մէջ ալ նոյն ընդունելութիւնը եղաւ: Ժողովուրդը ամէն տեղ իր հաւատարմութիւնը յայտնեց Ֆրանսայի:

ՄԱՐԴ ԳԼՈՒԽ 500 ԿՐԱՄ ՀԱՑ երկու օրը անգամ մը,— այսպէս որոշեց Սպանիոյ կառավարութիւնը, երկու ամսուան համար, իբրեւ հետեւանք 1939ի հունձքին անյաջողութեան (11 միլիոն կենդինար պակաս): Մեծ քանակութեամբ ցորեն պիտի գնուի Հարաւ. Ամերիկայէն եւ շատ մը նաւեր ճամբայ ելած են արդէն: Մատրիտի գործակալութիւնը 850.000 թոն կը հաշուէ ներածելի ցորենը:

ԳԵՐՄԱՆԻԱՅ ոստիկանութիւնը հրամայեց գրաւել գրքոյկ մը, «Մեր Առաջնորդը», որ հրատարակուած էր Հիթլէրի ծննդեան 50ամեակին առթիւ, անցեալ տարի: Պերլինի խորհրդային դեսպանը բողոքած էր այս հրատարակութեան դէմ, որուն մէջ կը գտնուի Ստալինի պատկերը, հետեւեալ ծանօթութեամբ,— «Իր համայնավարական ասպարէզը սկսաւ դրամատուն մը կողոպտելով»:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ միշտ կ'արծարծուի Դաշնակիցներուն աւելի գործնապէս օգնելու խնդիրը: Նոյն իսկ պնդողներ կան թէ Ամերիկա չի կրնար շարունակել չէզոքութիւնը, եթէ պատերազմը աւելի սաստկանայ: Դրամական օգնութեան մասին ալ շատ կը խօսուի: «Նիւ Եորք Հէրըլտ» հաւանական չի գտներ որ Մ. Նահանգները դադրեցնեն ռազմական պիտոյքներու յանձնումը, եթէ Դաշնակիցներուն տրամադրելի գումարը սպառի, որովհետեւ այդ պարագային 1. Անգործութեան պիտի դատապարտուին հարիւր հազարաւոր բանուորներ.— 2. Եթէ ամերիկեան օժանդակութիւնը անհրաժեշտ է պատերազմը շահելու համար, կարելի չէ մերժել զայն: Միւս կողմէ մասնագէտներ դիտել կուտան թէ Ամերիկա չի կրնար թէ Դաշնակիցներուն զէնք եւ ռազմամթերք ճարել եւ թէ իր պաշտպանութիւնը զօրացնել:

ԴԷՊԻ ԵՐԿԻՐ կոչին շնորհիւ 20.000 ընտանիքներ, համագումար 70.000 անձ Իտալիա վերադարձած են աշխարհի զանազան մասերէն: Այս կոչը հրատարակուեցաւ 1939 փետրուարին, եւ մասնաւոր յանձնաժողովը կ'աշխատի կարելի եղածին չափ շատ Իտալացիներ վերադարձնել հայրենիք:

ԱՆԳԼԻԱ մեծաքանակ հաւկիթ ապսպրեց Թուրքիոյ մէջ, նաւեր ալ ճամբայ հանելով: Նախապէս շատ քիչ հաւկիթ կը գնէր Թուրքիայէն, բայց Տանիմարքայի գրաւումէն ի վեր հաւկիթի տագնապ մը կը տիրէ երկրին մէջ:

ՈՍՏԻԿԱՆԱՏԱՆ վերատեսչութիւնը նորէն ազդարարութիւն մը ուղղեց ժողովուրդին, որպէսզի փողոցները չթափառին, երբ հակօդային թնդանօթներ կ'արձակուին, ոչ ալ պատուհաններէն դիտեն: Ցեւոյ, պէտք է խստօրէն գործադրել լոյսերը մարելու հրահանգը, մանաւանդ որ երբ թնդանօթ կ'արձակուի, կը նշանակէ թէ թշնամի օդանաւեր երեւցած են Փարիզի վրայ: Օրինազանցները խստօրէն պիտի պատժուին:

ՀՈՒՆԳԱՐԻԱՅ երեսփ. ժողովին մէջ բուռն հարցաքննումներ եղան, Օթթօ արհիդուքսին դէմ միապետական պայքարին եւ դրաքննութեան մասին: Հիթլէրական երեսփոխան մը գանգատեցաւ թէ իշխանը ինքզինքը Աւստրիոյ գահաժառանգ հռչակելով, կ'առաջարկէ դաշնութեան դաշնակցութիւն մը կազմել մասնակցութեամբ Պոհեմիոյ, Մորավիոյ, Սլովաքիոյ, Հունգարիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ եւ «դաւաճան» ու «դաւալիր» անուանեց զայն, քանի որ իր զինուորական ծառայութիւնը չէ կատարած Գերմանիոյ մէջ: Գալով դրաքննութեան, նոյն երեսփոխանը դիտել տուաւ թէ հունգարական թերթերը Անգլիոյ տեսակէտները կը պաշտպանեն: Ներքին նախարարը պատասխանեց թէ վերջերս բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան, քաղաքական գաղտնի կազմակերպութիւն մը երեւան հանուած ըլլալով, բայց մերժեց մանրամասնութիւններ հաղորդել:

ԿՈՒԶՈՒԻ 14 — 15 տարեկան պատանի մը courseur ըլլալու եւ արհեստանոցի մէջ աշխատելու համար: Դիմել Tolomgian Frères, 161 Rue du Temple, Paris (3):

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
Chèque Postal Paris 1678 - 63

Téléphone : COBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԿԻՐԱԿԻ
5
ՄԱՅԻՍ
DIMANCHE
5 MAI
1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4341

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ԻՐԱ՞Ւ ԵՐԿՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՈՒՆԻՆՔ»

Զինուոր մը կը գրէ, ֆրանսերէն.

— «Վերջերս Լառուս մը թղթատելով, տեսայ թէ երկու Հայաստան կայ, մէկը Թուրքիոյ, միւսը Ռուսիոյ մէջ, մէկուն մայրաքաղաքը Էրզրում, միւսինը՝ Երեւան։ Ճի՞շդ է։ Երախտապարտ պիտի ըլլայի, պարոն խմբագիր, եթէ լուսաբանէիք զիս»։

Պատասխանեցինք ֆրանսերէն, տալով անհրաժեշտ լուսաբանութիւնները։

Ինչպէս կ'երեւայ, այս հայ տղան ալ մէկն է այն դժբախտներէն որոնք զրկուած ըլլալով հայկական կրթութենէ, գաղափար չունին տարրական գիտելիքներու մասին։ Եւ ահա կը սթափին զինուորական կեանքի մէջ, ուր հայրենիքի գաղափարն է որ կը խանդավառէ անհամար բազմութիւններ։

Ո՞վ կրնայ գտնել համրանքը այս կարգի երիտասարդներուն, այժմ ցիրուցան Ֆրանսայի ամբողջ տարածութեան վրայ …

Ո՞վ կրցած էր համրել, երբ զօրանոցներու տեղ զբօսավայրերն էին անոնց հաւաքատեղիները, մասնաւորապէս մեծ քաղաքներու մէջ։

Ահա, ուրեմն, լուսաւոր, կազդուրիչ պարագայ մը եւս,— տեսակ մը սթափում, եթէ ոչ զարթ։

Զօրանոցի կեանքը, իրենց ֆրանսացի ընկերներուն հայրենասիրական անեղը վարակած են նաեւ այս տղաքը։ Եւ անոնք հարցումներ կ'ուղղեն, իմանալու համար անհրաժեշտ գիտելիքներ,— երկո՞ւ Հայաստան ունինք թէ մէկ։

Այս առթիւ, թելադրութիւն մը եւս այն օրկաններուն որ նուիրուած են զինուորներու եղբայրական օժանդակութեան գործին։

Զի բաւեր միայն դրամ եւ ծրար զրկել հայ զինուորներուն։ Անոնց մէջ շատեր կան որ ամէն բանէ առաջ մտաւոր սնունդ կը պահանջեն,— թերթ, գիրք, մանաւանդ ֆրանսերէն հրատարակութիւններ՝ հայ ժողովուրդի պատմութեան եւ մշակոյթի մասին։ (Վերջերս զինուոր մը «Մուսա Տաղի Քառասուն Օրերը» ֆրանսերէնը եւ ուրիշ գիրքեր կը խնդրէր, լրացնելու համար իր պաշարը)։

Թերթը կայծ մըն է միայն։ Անհրաժեշտ է ճարել նաեւ գիրքեր, ուր որ կարելի է։ Եւ գիրքեր չեն պակսիր, կը բաւէ որ այս գործն ալ կազմակերպուի խորհրդակցութեամբ եւ աշխատանքի բաժանումով։

Կարելի է զրկել նաեւ կարգ մը հայերէն հրքերու եղանակները, քանի որ ամէն տեղ հայերէն կ'երգեն։

Այս տարրական պարտականութիւնները կատարելով, կրնանք վստահ ըլլալ թէ՝ պատերազմէն վերջը, այլեւս պիտի չունենանք երիտասարդներ որ հարցնեն, այնքան սրտառուչ եղանակով մը.

— Իրա՞ւ է որ երկու Հայաստան ունինք։— Շ.

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԻ ՄԷՋ

Դաշնակից նաւատորմի՛ղը Աղեքսանդրիա հասաւ

Անգլիական եւ ֆրանսական նաւատորմիղները Աղեքսանդրիա հասան Մայիս 3ին, պաշտպանելու համար Սուէզի ջրանցքը եւ ուրիշ ռազմագիտական դիրքեր։ Ուրիշ մարտանաւեր ալ կը սպասուին։ Բրիտանական անթելը կը ծանուցանէ թէ Ճենովայի անգլիական նաւերուն հրաման տրուած է հեռանալ իտալական ջուրերէն։

*** Անգարայի գերման դեսպանը, Ֆոն Փափէն, Պերլին կը սպասուի այս օրերս, զեկուցում տալու համար թուրքեւգերման յարաբերութեանց մասին։ Թուրքիա լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւի Միջերկրականի անցուդարձին եւ Իտալիոյ դիրքին, քանի որ իր դիմացն է Հռոդոս կղզին։ Ֆոն Փափէն անգամ մը Իտալիոյ դիրքէն, քանի որ իր դիմացն է Հռոդոս կղզին։ Ֆոն Փափէն անցեալ շաբթու կարգ մը խօսակցութիւններ ունեցաւ Թուրքիոյ տնտեսական նախարարին հետ, բայց արդիւնքը յայտնի չէ։

*** Եգիպտոսի կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առաւ, երկրին պաշտպանութեան համար։ Զինուորներու եւ ոստիկաններու արձակուրդները ջնջուեցան։ Խորհրդարանին յանձնուեցաւ օրինագիծ մը, որ մահապատիժ կը նախատեսէ լրտեսութեան եւ խափանարար ձեռնարկներու համար։ Վարչապետը տեսակցութեան մը առթիւ յայտարարեց թէ կացութիւնը «ծանր է, բայց առ այժմ իրար անցնելու պատճառ չկայ եւ թէ երկիրը պատրաստ է ամէն պատահականութեան հանդէպ»։

*** «Տէյլի Մէյլ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Ռումանիոյ զօրաշարժը մեծապէս աճած է երկու օրէ ի վեր։ Այն զինուորները որ 15 օրուան արձակուրդ ստացած էին, ետ կանչուեցան եւ միայն 10 ժամ տրուեցաւ իրենց զօրակայանները վերադառնալու համար։ Բոլոր օդանաւային ուժերը կը սպասեն կազմ եւ պատրաստ։

«Փարի - Սուար»ի թղթակիցն ալ կը հեռագրէ թէ Գերմանուհի մը, Էօմիթ Ֆոն Բէօհլէր, որ Թերթին կողմէ մատնանշուած էր իբրեւ գաղտնի գործակալ, ձերբակալուած է, իբրեւ հետեւանք ոստիկաններու նոր օրէնքին։ Ոստիկանները իր թուղթերը քննելով, հաստատեցին թէ կանոնական արտօնագիրը չունի, երկրին մէկ վայրէն միւս վայրը երթալու համար։ Գերմանական դեսպանը անմիջապէս միջամտեց, Տիկինը ազատ արձակելու համար։

*** Ռումանիոյ զինուորները հրաման ստացած են առանց ազդարարութեան զարնել անոնք որ վար կ'իջնեն անկարգելով։ «Բոլորն ալ թշնամիներ են եւ երբ տեսնէք որ վար կ'իջնեն, կրակեցէք»։ Հակօդային մարտկոցներուն ալ հրաման տրուած է կրակել այն օդանաւերը որ ռումանական կամ պաշտօնապէս արձանագրուած չեն։ Գողպատեայ ապաստարաններ եւ կազարքէլ գիմանալու զինուորներ կը շարունակեն հսկել Պուքրէշի հանրային շէնքերուն, կամուրջներուն եւ օդակայաններուն վրայ։ Նոյն միջոցները ձեռք առնուած են գաւառի, մասնաւորապէս Դանուբի եւ Սեւ ծովու նաւահանգիստներուն մէջ, ուր կը բնակին գերման եւ հունգար քաղաքացիներ, Թրանսիլվանիոյ մէջ ուր կը բնակին գերման եւ հունգար փոքրամասնութիւնները։ Կ'ըսուի թէ Պերլինի դրդումով Հունգարիա նորէն առաջարկած է որ Գերմանիան ալ մասնակցի Դանուբի հսկողութեան, բայց Ռումանիա եւ Եուկոսլաւիա կրկին մերժած են։ Ուրիշ զրոյցի մը համաձայն, Ռումանիոյ թագաւորը եւ Եուկոսլաւիոյ խնամակալ իշխանը տեսակցութիւն մը պիտի ունենան մօտերս։ (Հերքուեցաւ այս լուրը)։

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՃԱԿԱՏ

ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐԸ ՆԱՄՍՈՍՆ ԱԼ ՊԱՐՊԵԼՈՎ ԿԸ ԿԵԴՐՈՆԱՆԱՆ ՀԻՒՍ. ՈՐՎԵԿԻՈՑ ՄԷՋ

Բուռն յարձակումներ օդէն եւ ցամաքէն

»»» · «««

Անգլիոյ պատերազմական նախարարութիւնը հեռուեւալ գեկոյցը հրատարակեց Մայիս 3ին.— Համաձայն Թրոնտհայմի անմիջական շրջանէն քաշուելու համար պատրաստուած ընդհանուր ծրագրին, դաշնակից զինուորները նորէն նաւ նստան Նամսոսի մէջ, անցեալ գիշեր։ Նահանջի եւ նաւ նստելու գործողութիւնները կատարուեցան կատարեալ յաջողութեամբ եւ առանց կորուստի։ Նարվիքի շրջանին մէջ յառաջացող դաշնակից զօրքը հակայարձակում կրեց Մայիս 1ին եւ 2ին, թշնամի ուժերու կողմէ։ Երկու յարձակումներն ալ ետ մղուեցան։ Թշնամին մեր դիրքերուն առջեւ ձգեց բազմաթիւ մեռեալներ եւ գերիներ բռնուեցան։

*** Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ ոչ մէկ անգլիացի կամ ֆրանսացի զինուոր մնացած է Թրոնտհայմի հիւսիսային եւ հարաւային կողմը։ Անտալսնէսի զօրքը դուրս հանելէ վերջ, անգլօ-ֆրանսական ուժերը պարպեցին նաեւ Նամսոսը (դէպի հիւսիս)։ Մայիս 3ի առաւօտեան բրիտանական վերջին փոխադրանաւը հեռացած էր արդէն։ Ֆրանսական զօրքը, որ քանի մը հազարի կը հասնէր, պարպեց իր դիրքերը Անտալսի լճին արեւմտեան կողմը, ձգելով միայն քանի մը պահակախումբեր որոնք աւելի վերջը համախմբուեցան եւ հեռացան ինքնաշարժ կառքերով։ Բոլորն ալ նաւ զրուեցան գիշերանց ու թէեւ գերմանական ռմբաձիգ օդանաւեր երեւցան քանիցս, բայց փոխադրութիւնը կատարուեցաւ առանց նշանաւոր կորուստի։

Անգլիոյ պատերազմական նախարարութիւնը կը հերքէ այն լուրը թէ Նորվեկիոյ ապարապետութեան լուր տրուած չէր Թրոնտհայմի պարպումի մասին կամ թէ հրամանատարը բանակցութիւններ կը կատարէ, հաշտութիւն կնքելու համար Գերմանիոյ հետ։ Նորվեկիոյ բանակին ընդհ. հրամանատարը եւ իր սպայակոյտը բրիտանական մարտանաւ մը նստան Մայիս 1ի գիշերը։ Սթոքհոլմի նորվեկեան դեսպանատունն ալ կը հերքէ այն լուրերը թէ հաշտութեան բանակցութիւններ կը կատարուին։ Կը հերքուին նաեւ այն զրոյցները թէ Թագաւորը Անգլիա փախած է։ Նոյն աղբիւրէն կը հաւաստեն թէ Թագաւորը, իր ընտանիքը եւ կառավարութիւնը Նորվեկիա կը գտնուին դեռ եւ միտք չունին հեռանալու։ Թագաւորը եւ կառավարութիւնը հեռանալով Անտալսնէսի շրջանէն, ուրիշ վայր մը փոխադրուած են, հաւանաբար դէպի հիւսիս։

*** Նոր տեղեկութեանց համաձայն, Դաշնակիցները Նամսոսէն հեռացած են չորեքշաբթի եւ հինգշաբթի, գերմանական օդանաւերու կրակին տակ։ Շուէտական թերթի մը թղթակիցը կը հեռագրէ թէ անգլիական մարտանաւ մը ընկղմեցաւ, 30 հոգի սպաննուեցան եւ 60 հոգի վիրաւորուեցան։ Գերմանական օդանաւերը ռումբեր կը տեղային Նամսոսի քաղաքին վրայ։ Դաշնակիցները մարդկային կորուստ չեն կրած, բայց մեծ քանակութեամբ պաշար ձգած են քաղաքին մէջ։ Անգլիացի զինուորները քաղաքէ երթալով, նաւակներով փոխադրուեցան մարտանաւ մը որ խարիսխ նետած էր ծովախորշին մէջ։ Ֆրանսական զօրքը մեկնած էր չորեքշաբթի օր։

Նորվեկեան աղբիւրէ կը հաստատեն թէ գերման զօրքը յառաջ խաղալով Թրոնտհայմէն, գրաւած է Շթորէնը։ Բուռն կռիւ մը տեղի կ'ունենայ նորվեկեան զօրքին հետ։ Շատ մը նորվեկեան զինուորներ շրջակայ բլուրները կը քաշուին դահուկներով (սքի)։ Գերման զօրքը նորէն մօտեցած ըլլալով Ռօէրոսի, քաղաքին բնակիչները շրջակայ բլուրները կը քաշուին, միասին տանելով տրամադրելի միսը, հացը եւ պահածոյ ուտելիքները, որպէսզի Գերմաններուն ձեռքը չանցնին։

Գերմանները կը շարունակեն ճնշել Շթայնքէրի շրջանին մէջ, Նամսոսէն 25 մղոն դէպի հարաւ։ Նորվեկիացիները կը շարունակեն դիմադրել, որպէսզի Գերմանները չկարենան դէպի հիւսիս յառաջանալ Թրոնտհայմէն։

*** Բրիտանական օդատորմիղը չորս հինգ օրէ ի վեր անընդհատ կը ռմբակոծէ Նորվեկիոյ եւ Տանըմարքայի գերմանական օդակայանները։ Նորէն եւ աւելի ուժգնօրէն ռմբակոծուեցան Սթավանկէրի եւ Ֆորնէպուի օդակայանները, մինչ ուրիշ անգլիական օդանաւեր կը պաշտպանէին զօրքին փոխադրութիւնը։ Անգլիոյ օդանաւային նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ ոչ մէկ բրիտանական օդանաւ կորսուած է այս գործողութեանց ընթացքին։ Անգլիացիները զարկին նաեւ նոր կայան մը, Ռի, Եութլանտի արեւելեան կողմը (Տանըմարքա), հրդեհներ յառաջ բերելով։ Շրջակայ անտառները կը վառէին կատաղօրէն, ծուխի ամպեր բարձրացնելով։ Պայթիւն մըն ալ տեղի ունեցաւ։ Գերմանական ոչ մէկ օդանաւ երեւցաւ, պատասխանելու համար։ Երկրորդ արշաւ մը տեղի ունեցաւ մութը կոխելէ վերջ, տեւելով կէս ժամ։ Այս անգամ ալ հրդեհներ ծագեցան եւ պայթիւններ տեղի ունեցան։ Օդանաւային նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ յարձակում կատարուեցաւ Փոքրում կղզին մօտ եւ կատաղի ճակատամարտ մը տեղի ունեցաւ, որու ընթացքին անգլիացի թնդանօթաձիգ օդաչուն սպաննուեցաւ եւ երկու հոգի վիրաւորուեցան, բայց կրցան իրենց կայանը վերադարձնել օդանաւը։

*** Անգլիոյ ծովային նախարարութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց, որ կ'ըսէ թէ վերջին տասը օրերու ընթացքին առ նուազն տասը գերմանական օդանաւեր վար առնուած, ուրիշներ վնասուած, օդակայաններ քանդուած եւ թշնամի նաւեր կորսուած են, նաւատորմի օդանաւերուն կողմէ։ Առնէ զատ, առ նուազն քսան թշնամի օդանաւեր վար առնուած եւ ուրիշներ վնասուած են մարտանաւերու կրակով։

*** Գերմանական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ անգլիական զօրքին նահանջէն վերջը, թշնամի ուժեր յարձակեցան Նարվիքի շրջանին մէջ, բայց ետ մղուեցան։

*** Անգլիոյ ծովային նախարարութիւնը որոշեց այսուհետեւ նաւային կորուստները ծանուցանել մէկ շաբաթ վերջը, որպէսզի թշնամին չօգտուի տրուած տեղեկութիւններէն։

*** Վերջին լուրերու համաձայն, Դաշնակիցները քանդած են Տոմպասի փապուղին։ Կ'ըսուի թէ քաղաքն ալ կործանած է ռմբակոծութիւններէն։

Ամերիկայի վճռական դիրքը

Իտալիոյ դիրքը միշտ կը զբաղեցնէ դաշնակից կառավարութիւնները, ինչպէս եւ Ամերիկան։ Ցասնեսութիւնը չէ փարատած դեռ, հակառակ տրուած հաւաստիքներուն։ Մ. Նահանգներու նախագահը եւ կառավարութիւնը կը շարունակեն իրենց ձեռնարկները, կանխելու համար պատերազմին ծաւալումը։ Նախագահը ճառ մը խօսելով մամուլի ներկայացուցիչներուն առջեւ, յայտարարեց թէ կառավարութիւնը պիտի ջանայ խափանել պատերազմին ծաւալումը, ինչպէս ըրած է մինչեւ հիմա։ Այս որոշումը հաղորդուած է Ուաշինկթընի իտալական դեսպանին։ Երբ մանրամասնութիւններ խնդրուեցան Մ. Նահանգներու ձեռք առնելիք միջոցներու մասին, նախագահը բաւականացաւ պատասխանելով թէ «կառավարութիւնը կրցածը կ'ընէ»։ Թղթակից մը հարցուց թէ ճի՞շդ է որ Մուսոլինի հաւաստիքներ տուած է Հռոմի ամերիկեան դեսպանին։ Պ. Րուզվէլթ բաւականացաւ պատասխանելով թէ «Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը կը շարունակէ աշխատիլ խաղաղութեան համար»։

*** Իտալական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ Ռ. Միութիւնը բազմաթիւ ամրութիւններ շինած է Սեւ ծովու ափերուն վրայ։ Մասնաւորապէս զօրացուած եւ արդիական վիճակի մը վերածուած են Պաթումի ամրութիւնները։

*** Գերմանական թերթերը կը գրեն թէ Դաշնակիցները կը ջանան պատերազմը տարածել Միջերկրականի մէջ, սպառնալով Իտալիոյ։ Հռոմի թերթերն ալ կը մեղադրեն Եուկոսլաւիան որ արտակարգ միջոցներ ձեռք առած է (նոր զօրագասեր կանչած են)։

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութեան խորհրդականը տեսակցութիւն մը ունեցաւ Եուկոսլաւիոյ դեսպանին հետ։

ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ ԵՒ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՆԱՀԱՆՋԻ ՄԱՍԻՆ

Փարիզի եւ Լոնտոնի թերթերը կը շարունակեն զանազան կարծիքներ յայտնել դաշնակից զօրքի նահանջին առթիւ։ Լոնտոնի թերթերը գիտել կու տան թէ՝ հակառակ այս ձախողանքին, Գերմանիա կորսնցուցած է իր ծովային ուժին մէկ երրորդը եւ բրիտանական նաւատորմը զօրաւոր է աւելի քան երբեք։ «Թայմզ» յանդուգն ձեռնարկ մը համարելով Դաշնակիցներուն արշաւանքը Նորվեկիոյ մէջ, կ'եզրակացնէ թէ անհրաժեշտ է շարունակել պաշտպանողական կռիւները։ Այս առթիւ կը հարցնէ թէ քանի որ գիտէին թէ Գերմանիա շատոնց պատրաստուած էր, լաւ չէ՞ր ըլլար աւելի երկար պահել Ֆինլանտայի համար կազմակերպուած արշաւախումբը, որպէսզի անմիջապէս ճամբայ ելլէր։ Ցեռոյ ռազմագիտական սխալներ ալ մատնանշելով, գիտել կու տայ թէ անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնուած չէին պաշտպանութեան համար։ «Տէյլի Մէյլ» գովելով զօրքին քաջութիւնը, «անհոգութիւն եւ ձգձգում» կը տեսնէ արշաւանքին կազմակերպութեան մէջ, ինչպէս եւ «վարանում եւ անորոշութիւն»։

Ֆրանսական թերթերն ալ զանազան բացատրութիւններ կը հրատարակեն նահանջի մասին։ Թերթ մը Տարտանէլի արշաւանքին կը նմանցնէ Նորվեկիոյ ձեռնարկը։ Ուրիշ մը, «Փարի - Սուար», անփորձութիւն կը վերագրէ անգլիական հրամանատարութեան եւ զօրքին, միեւնոյն ատեն գիտել տալով թէ «քննադատութիւնը արդար է եւ յաճախ անիրաւ»։ Իբրեւ ընդհանուր կարծիք, բոլոր թերթերն ալ կը շեշտեն թէ Նորվեկիոյ ձախողանքը պարզապէս պատերազմին մէկ դրուագն է եւ չի կրնար վճռապէս ազդել վերջնական ելքին վրայ։

Իտալական թերթերը բնականաբար կը փառաբանեն Գերմանիոյ յաջողութիւնները, աւելի զօրացած համարելով անոր դիրքը, քաղաքական թէ զինուորական տեսակէտով եւ դասեր հանելով։ «Նիւ Եորք Հէրըլտ» ալ Տարտանէլի արշաւանքին հետ բաղդատելով նորվեկեան ձեռնարկը, գիտել կու տայ թէ «Անգլիացիները շատ ուշ հասան եւ շատ փոքր ուժերով»։ «Նիւ Եորք Թայմզ» նահանջը կը նկատէ «լուրջ ձախողանք մը Դաշնակիցներու ռազմագիտութեան համար», միեւնոյն ատեն հաստատելով թէ անոնք գրեթէ անյաղթելի դժուարութեանց առջեւ կը գտնէին սկիզբէն իսկ։ Շուէտական թերթերը կը թելադրեն փոքր երկիրներուն որ միայն իրենց սեփական ուժերուն ապաւինին, երբ վտանգի մէջ են։

*** Պ. Իտըն, Անգլիոյ գաղթաշխատութեանց նախարարը, ճառ մը խօսելով, յայտարարեց.— «Ես երբեք չեմ ծածկած իմ համոզումս թէ մեր թշնամին զօրաւոր է։ Բան մը չենք շահիր մեր աչքերը փակելով այս իրականութեան առջեւ։ Պատերազմի ատեն միշտ սխալ է ստորագնահատել թշնամին։ Հաշտութեան խօսք չի կրնար ըլլալ ցորչափ Նորվեկիոյ ժողովուրդը չվայելէ իր ազատութիւնը, իր իսկ թագաւորին հովանաւորութեամբ եւ իր անունով։ Չի բաւեր կրկնել թէ ժամանակը կը բանի մեզի համար։ Պէտք է օգտագործել ժամանակը»։

205 համալսարանական գործիչներ աքսորուած

Զինուորական վերաքննիչ ատեանը մերժեց 28 նախկին համայնավար երեսփոխաններու վերաքննութեան առաջարկը։ Տեղական թերթերը կը գրեն թէ 125 ծանօթ գործիչներ աքսորուած են Վանտէի նահանգը, ուր կղզի մը յատկացուած է իրենց բնակութեան համար։ Պիտի արգելափակուին բերդի մը մէջ։ Անոնց մէջ կը գտնուին երեսփ. ժողովին նախկին գեր-նախագահին եղբայրը, Տիւքլօ, Ռ. Ժան, Ֆիլիփոռ, Ռաքամոն եւ ուրիշ յայտնի դէմքեր։ Իսկ ուրիշ 80 համայնավար դատապարտեալներ ալ աքսորուած են Նուառմութիէ կղզին, Վանտէի ափերուն վրայ։

Ապահովութեան Տնօրէնութիւնը 27 համայնավար գործիչներ եւս ձերբակալեց, Լիոնի, Մարսէյլի, Տիժոնի եւ ուրիշ գաւառական կեդրոններու մէջ։

«Նիւ Եորք Հէրըլտ» կը գրէ թէ՝ ֆրանսական իշխանութեան կարծիքով, փախստական համայնավարները նոր կեդրոն մը հաստատած են Սեւ Անտառին եւ Հաննովրի ուրիշ շրջաններուն մէջ, ուր կը շարունակեն իրենց գաղտնի գործունէութիւնը, խորտակելու համար ժողովուրդին բարոյական կորովը։ Նոյն աղբիւրին համաձայն, նախկին ընդհ. քարտուղար Թորէզի հետքը գտնուած է Պատէնի մէջ (Գերմանիա)։ Պատերազմին սկիզբէն ի վեր ձերբակալուած են աւելի քան 4000 համայնավարներ, որոնց 2150ը Սէնի նահանգին մէջ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

Բանաստեղծ Յովհ. Յովհաննիսեան

ԽՄԲ.— Անցեալ տարի լրացաւ բանաստեղծ Յովհ. Յովհաննիսեանի մահուան 10րդ տարեդարձը: Այս առթիւ «Խորհ. Հայաստան» կը հրատարակէ հետեւեալ ուսումնասիրութիւնը.—

Յովհ. Յովհաննիսեան յայտնի դարձաւ այնպիսի ատեն մը, երբ բանաստեղծ սերունդին վրայ տակաւին կ'իշխէր Պատկան-Ռաֆֆիական, իսկ Շահազիզի երգին կախարդանքը չէր մոռցուած: Այսուհանդերձ կրցաւ հաւասար իրաւունքով տեղ գրաւել ծանօթ հեղինակներու շարքին մէջ:

Ինչո՞ւ բազմաթիւ բանաստեղծներ, որոնք նոյն տարիներուն՝ հատոր-հատոր գիրքեր նետելով հրապարակ, աստղի նման փայլեցան ցայտին, մնացին անանուն եւ անյիշատակ, իսկ Յովհաննիսեանի փոքրիկ գիրքը բաւական եղաւ որ ճանչցուի բանաստեղծ, անուն ու համբաւ չինէ: Անո՞ր համար արդեօք, որ, ինչպէս Շէյքսփիրի մէկ հերոսը կ'ըսէ՝ անոնք ունէին աւելի փայլ քան ջերմութիւն, իսկ Յովհաննիսեան՝ թէ մէկը եւ թէ միւսը: Ի հարկէ ոչ:

Յովհաննիսեանի բանաստեղծութիւններուն հատորը լոյս տեսաւ 1887ին, այն շրջանին՝ երբ հայ բանաստեղծութիւնը «[illegible]» կը դառնար: Յովհաննիսեան սահմանագծեց ու բաժնեց նորը հինէն: Յովհաննիսեան, իբրեւ գրական երեւոյթ, Շահազիզի շարունակութիւնն է բանաստեղծներու նախորդ սերունդին՝ Ռաֆֆիայի հակադրութեան մէջ: Սակայն որովհետեւ հայ բանաստեղծութիւնը կը գտնուէր իր անկիւնադարձին վրայ, Յովհաննիսեան վերջնապէս չայրեց այն բոլոր կամուրջները, որոնք զինք կը կապէին նախորդ սերունդին աւանդութիւններուն: Այդպէսով, Յովհաննիսեան դարձաւ բանաստեղծական խօսքի անփոփոխ ափերուն վրայ կամուրջ կապող արուեստագէտ մը: Բայց ատիկա արգելք չեղաւ, որ կանգնի նոր շարժումին գլուխը: Յովհաննիսեան գրական սերունդ ստեղծեց:

Ծատուրեան, Թումանեան եւ Իսահակեան կը սերէին իր բանաստեղծական տունէն: Թումանեան կ'ըսէ թէ կը պատկանի հայ բանաստեղծութեան զարգացման այն «շրջանին», որ կը սկսի Յովհաննիսեանով: Իսահակեան եւս նամակի մը մէջ կը գրէ թէ խմած է Յովհաննիսեանի երկերուն ակնկէն աղբիւրէն:

Ի՞նչը Յովհաննիսեանը դարձուց նման մեծ ուժերու նախորդող, ո՞րն է իր բանաստեղծութեան գլխաւոր արժէքը,— այն որ կը ներկայացնէ քնարական նոր խօսքի առաջին որոնումները: «Յովհաննիսեան կարծես առաջադրութիւնն ունէր ցոյց տալու քնարերգութեան բոլոր ուղիները եւ անոր նմոյշները: Երգ, ներբողական, եղերերգութիւն, պատմական տաղասպէլի վերամշակում, փիլիսոփայական խոհանքներ,— քնարերգութեան այս եւ այլ հիմնական ձեւերը Յովհաննիսեան մշակած է սիրով ու փութով» կը գրէ Վալերի Բրիւսով՝ երբ կը ներկայացնէ բանաստեղծին պատմական արժէքը: Ինչպէս նիւթի եւ գրական սեռերու, նոյնպէս եւ լեզուի տեսակէտով՝ Յովհաննիսեան նոր երեւոյթ էր հայ բանաստեղծութեան մէջ: Յովհաննիսեան կանգնեցաւ գլխովին բարձր իր նախորդներէն, ըստեղծեց մաքուր եւ կիրթ լեզու, իր միանական ոճով:

Յովհաննիսեան առաջինը քալեց այն շաւիղէն, որ յետագային պիտի դառնար բանաստեղծներուն բանուկ ճանապարհը: Յովհաննիսեանի «Հայրենիքը» գտաւ իր պարարտ հողը, ծիլ արձակեց, եկաւ ուրիշ աշուղ մը եւ ձեռքը «չոնգուրը» վերցնելով՝ երգեց Մանթաշի խաղերը եւ վէրքը: Յովհաննիսեանի երգերը դարձան ակունքը այն յորդառատ գետերուն, որոնք «յափրին աղօթք» գացին թափել ծովին մէջ, ուր ոչ շատ ուշ՝ դէպի հեռուն եւ անհունը յանդուգն լողընթաց մը պիտի կատարէին Թումանեան եւ Իսահակեան: Յովհաննիսեանի յաջորդներուն մեծութեան մէջ ցոլաց իր վաստակին պատմական արժէքը: Թումանեան եւ Իսահակեան շարունակեցին Յովհաննիսեանի բակամը: Բայց ատիկա բանաստեղծական հնարքներու չփման հարց չէ միայն, այլեւ հոգեկան մտերմութեան, մտածումի հարազատութեան: Որքան ալ իրարմէ տարբեր ըլլան անոնք՝ բնութեամբ եւ խառնուածքով, ըստ էութեան՝ Յովհաննիսեանը մեղմ, Թումանեանը վեհ ու խաղաղ, Իսահակեանը անհանգիստ եւ հեղեղուն, միեւնոյն է, զիրենք միացնողը հասարակական հոգեբանութեան միասնականութիւնն է, ժողովուրդին հետ ունեցած իրենց կապը:

Ազգային ազատագրական յոյսերուն խորտակումը խոր կնիք մը ըստեղծած էր 80ական թուականներուն: Ամէնքը մխրճուած էին յուսախաբութեան մէջ եւ «սրտի խօսք» կ'ուզէին լսել: Յովհաննիսեան իբրեւ գրական երեւոյթ՝ արձագանգն էր այդ պահանջին: Ու Յովհաննիսեան խօսեցաւ նոր եւ անծանօթ ձայնով: Այդ ձայնը կուգար մարդկային հոգիին խորերէն, յոյզերու անտեսանելի աշխարհէն: Մինչեւ Յովհաննիսեանի գալը, հայ բանաստեղծութիւնը «ամաչում էր զգացմունք յայտնելուց, աշխատում էր ամէն տեղ լինել խելօք խորհող, մտածող, զգացմունքներ զսպող, պայքարանութիւն սանձող»: Կսկիծ, յուսահատութիւն, կարօտ, երազ, ձգտում, յոյս, մէկ խօսքով՝ ներաշխարհի ամբողջ զգացումները եւ մտածումները գտան իրենց ցոլացումը Յովհաննիսեանի բանաստեղծութեան մէջ: Բանաստեղծին զգացումները խառն են եւ, երբեմն ալ, հակասական: Հակասութիւնները ամբողջութեան մը մէջ կը հաշտուին բանաստեղծին վայելչասիրութիւնը եւ մարդասիրութեան վսեմ ուղին, բարձր գաղափարները: Կեանքի դառն խոկութիւնը ըմբոշխնած բանաստեղծին ականջին նոր ճշմարտութեան մը պէս կը հնչէն հնադարեան խօսքերը, beati possidentes,— երջանիկ են տիրողները: Յուսախաբ երգիչը կը տեսնէ, որ մարդոց խիղճը կաշառուած է, անկեղծութիւնը վաճառուած, իսկ մարդոց,— Թալէյրանի խօսքով—, լեզու է տրուած որ լռեն, ծածկեն իրենց միտքը եւ զգացումները: Յովհաննիսեանի երգը խօսեցաւ այն հոգիներուն, որոնք մնջացեր էին հայրենիքի ցաւերէն: Ազգային վիշտին հետ հնչեց քնքոյշ սիրոյ լուռ խոստովանանքը: Բանաստեղծին երգերուն մէջ ընթերցողը գտաւ սիրոյ դիւթական աշխարհը, զգաց երազանքներու հմայքը: Թախիծն ու մեղմութիւնը ճամբայ գտան դէպի մարդոց հոգիները: Այլեւս խռոված հոգիի արտայայտութիւնն էր, որ կ'իշխէր երգին վրայ: Բանաստեղծը պատմութեան ընդերքէն դուրս քաշեց հեռաւոր անցեալին, անյիշատակ ժամանակներու մէջ հիւսուած ժողովրդական աւանդավէպերը:

Այդ գրուածքներուն մէջ, ըլլայ գեղօն թէ եղերերգութիւն, Հայոց լեզուին ճոխութիւնը կը հնչէ ժամանաւոր վսեմութեամբ եւ դասական խրատութեամբ, իսկ իւրաքանչիւր շեշտ կ'իջնէ կռանի ուժգնութեամբ: Ակամայ կը յիշես հին ու մեծ զանգերու ծանր եւ հանդիսաւոր ղօղանջը:

Յովհաննիսեան շատ չէ գրած: Բայց իր երգերը, հայ ազգային բանաստեղծութեան լեռնոտ ճանապարհին վրայ ինկած առաջին կոթողներ ըլլալով, անսովորական կատարելութեան դասական օրինակներ կը մնան տակաւին մինչեւ այսօր: Յովհաննիսեանի «Մխտ» գրիչին տակէն դուրս ելած են այնպիսի տողեր, որոնք, ինչպէս շատ ճիշդ կ'ըսէ Իսահակեան, խոկական զոհարներու պէս կը շողան եւ գերագոյն հրճուանքով կը լեցնեն ընթերցողի հոգիները այնքան ատեն որ «Արազը կը գայ լափին տալով, իսկ ձիւնը կը կիտուի Ալագեազի կատարին»:

Յովհաննիսեանի, ինչպէս Թումանեանի եւ Իսահակեանի, աւելի վերջ՝ Տէրեանի բանաստեղծութիւնը դարձաւ հայելի մը, որ կը ցոլացնէ ժողովրդական զանգուածներու, գիւղացիութեան, արհեստաւորութեան եւ հալածական մտաւորականութեան ձգտումը դէպի լոյս, դէպի բարին ու գեղեցիկը, անոնց շարժումը դէպի յեղափոխութիւնը, անոնց մարդկային-ազգային արժանապատուութեան զարթօնքը, բողոքն ու վարանումը, խռովքն ու ընդվզումը, մէկ խօսքով՝ շարժումը իր տարբեր եւ հակասական ուղիներով: [illegible] ծառայում եւ ըմբոստական քարոզ, խռովութիւն եւ հնազանդութիւն,— ահա Յովհաննիսեանի բանաստեղծութիւնը, ուր համերաշխութեան հովանիին տակ խաղաղ կը հանգչի մէկ կողմէ ազատ միտքի ընդոստ խոյանքը, միւս կողմէ հնազանդ բարոյախօսը: Բայց երբեք յուսահատութեան մէջ չխեղդուեցաւ բանաստեղծին հաւատքը, ընկերային չարիքին հակադրեց անձնազոհ սէրը, եղբայրութեան եւ համերաշխութեան քարոզը: Բանաստեղծը կը սպասէր այն օրուան, երբ «մեծ ու անվախճան սէրը» համերաշխութիւն պիտի բերէ մարդոց: Իր բոլոր երգերուն մէջ, մաքառումի գոյնով ըլլայ թէ անհուն մորմոքի յուսակտուր աղերս, կը ճառագէ յոյսին շողը: Անսահման հաւատքը իր աչքերուն մէջ՝ ան միշտ երազեր է այն օրը, երբ մշտավառ կանթեղ մը կը բոցավառի Արարածի կատարին.

Ամէն անգամ՝ երբ վերջալոյս ծիրանի
Հանգչում է մեղմ Արագածի կատարին,
Եւ գիշեր մանկան պայծառ աչեր գեղանի՝
Աստղերն յերկնից փայլ են տալիս կամարին,
Նայում եմ ես ու սպասում, որ վառուի
Մի այլ ճրագ ծերունի լերան ճակատին:

Ժողովուրդը իր սեփական ձեռքերով վառեց երջանկութեան կանթեղը: Բանաստեղծը վկայ դարձաւ այդ երջանիկ պահին, ապրեցաւ առաջին բերկրանքը: Համոզուեցաւ որ հուր յաւիտեան անշէջ պիտի մնայ ժողովուրդին վառած «լուսոյ ջահը նուիրական»: Եւ ոչ մէկ յանդուգն ձեռք կը յանդգնի մարել, որովհետեւ բիւր հազարներու ձեռքով վառած է ան, որովհետեւ այնտեղ կը բոցավառին ազատութեան կռիւին մէջ ինկած նահատակներու յաւերժօրէն անմահ հոգիները:

Թ. ԶԱՐԵԱՆ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Նոր գիւտեր, նոր խօսքեր

Լոյսը արեւէն կուգայ:

Անկէ վերջը պատէն ալ լոյս պիտի գայ: Արեւէն եկած լոյսով չկրցանք լուսաւորուիլ ու տաքնալ եւ աժան ռնտղեղէն ունենալ, տեսնենք պատէն եկող լոյսով ինչ վիճակ պիտի ունենանք:

Անգլիական ընկերութիւն մը, քիմիական նիւթեր, իւղեր ու գոյներ պատրաստող, հրապարակ պիտի հանէ լուսատու ներկեր: Երբ մեր սենեակներուն ներքին պատերը պատկերազարդենք այդ ներկերով, ալ լոյսի պէտք պիտի չունենանք, թէեւ ըլլայ թէ գիշեր: Պատերը պէտք է ճնարկել իւղաներկով ու նոր ներկերով ալ չինել նկարներ: Պէտք է գծել այնպիսի պատկերներ որոնք լուսաւորութեան գաղափարին ալ մօտ ըլլան: Օրինակ — լոյսի աստուածներուն նկարները, Աստղիկին մերկութիւնը, Չանկիանոս աղային ճաճանչաւէտ գանկը, Թուրքի մը գլուխը կամ մէկական տոլարնոց յիսուն հատ թղթադրամ:

Ու այս փոփոխութիւնը ասացուածքներու փոփոխութիւն ալ պիտի բերէ իրեն հետ:

Մինչեւ հիմա կ'ըսէինք.
— Իմ արեւ, իմ աչքի լոյս...
Անկից վերջը պիտի ըսենք.
— Իմ պատ, իմ աչքի լոյս...
Մինչեւ հիմա կ'ըսէինք.
— Արեւուդ մեռնիմ...
Անկից վերջը պիտի ըսենք.
— Պատիդ մեռնիմ:

Երբ քսաներորդ դարու պատը արեւ կ'ըլլայ, երբեք մի զարմանաք որ քսաներորդ դարու [illegible] դժոխք եղած է:

×

Քալիֆորնիացի գիտնական փրոֆ. Էսլէտ ալ գիւտ մը ըրեր է: (Կամաց կամաց գիւտ չընողը մատով ցոյց պիտի տրուի):

Այս փրոֆէսէօրը մարդոց բան պիտի սորվեցնէ, բոլորովին նոր ձեւով:

Իր աշակերտները պիտի քնացնէ՝ ու երբ տեսնէ որ անոնք խոր քունի մէջ են ու սկսած են պառ մայնով խռմփալ՝ պիտի սկսի իր դասախօսութիւնը: (Աչքը լոյս դպրոցին մէջ գրօ առնողներուն):

Էսլէտ շինած է նորօրինակ գործիք մը: Սեւեռակական ձայնագիր մը կապած է մետաղէ զանգի մը՝ որուն ներսի կողմը գրուած է «գլխու ժամբախօսք»: Քնացող աշակերտը իր գլխուն վրայ պիտի ունենայ մետաղեայ զանգը: Զանգակին մէջ պիտի կրկնուի դասախօսութեան նիւթը եւ գործիքին շնորհիւ գիտելիքները պիտի ծծուին, պիտի իւրացուին քնացող ծոյլ երանելիին կողմէ:

Զարգացումն ալ տասը փարայի բան պիտի ըլլայ, եթէ արդէն եղած չէր:

Փրոֆ. Էսլէտի այս գործիքին ալ պիտի ստեղծէ նոր առածներ:

Մինչեւ հիմա կ'ըսէինք.
— Դուն քուն, բախտդ արթուն:
Այդ խօսքը բանել պատ պիտի կրկնենք նաեւ ըսել.
— Դուն էշու պէս խոռկա ի քուն,
Միտքդ յանկարծ կ'ըլլայ գիտուն:

×

Երրորդ գիւտ:

Ամէնքի համալսարանի փրոֆէսօրներէն Տոնդաս տասնեւհինգ տարի հետազօտութիւններ կատարելէ վերջ, հաստատած է որ աղը հրաշալի դեղ մըն է խելագարութեան, յուսահատութեան եւ ուրիշ հոգեկան հիւանդութեանց դէմ:

Տոնդաս իր փորձերը նախ ըրած է շուներուն, խոզերուն ու աւանակներուն վրայ եւ յետոյ միայն մարդոց վրայ: (Սխա՞լ մը մարդոց խելայեղուն համար, թէ ճիշդ դասաւորումով գործելու համար...):

Իր ապացուցումները սկսած է, երկու տարիէ ի վեր, գործադրութիւն Տրուա-Ֆայթոնի հիւանդանոցին մէջ, առանց եղերական արդիւնքի: Ընդհակառակն շատ լաւ արդիւնքներով: Աղը անբուժելի համարուած հիւանդներու վրայ իսկ բարերար ազդեցութիւն ըրած է: Տոնդաս շուտով լոյս պիտի ընծայէ մատեան մը, պարզելով իր գիտական աշխատութեան մեծարժէք մանրամասնութիւններ:

Նոր ասացուածք մըն ալ այս գիւտէն պիտի ելլէ:

Անկէ առաջ կ'ըսէինք.
— Աղեմ որ չհոտիս:
Անկէ վերջը պիտի ըսենք.
— Աղեմ որ չխենթենաս:

Մե՞ղք որ աղը պակսիլ սկսած է, Եւրոպայի մէջ: Մե՞ղք մանաւանդ որ աշխարհի վրայ մնացած աղը հատիլ սկսած է...:

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

Մեռելներու ձայնը
(ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ)

...Ապրելի ասպարէզ այլեւս դաշտանների ծայրին չէ եւ ոչ էլ գահերի վրայ կուչ եկած այլասերածների ձեռքի մէջ: Ժողովուրդների բախտը ժողովրդական կամքի մէջն է: Ստրուկները իրանք ստեղծեցին պալատները, իրանց ձեռքերով էլ պիտի քանդեն ստրկութեան կռատուները: Պատմական անարդարութիւնը ստեղծուած է մարդով — մարդոց ձեռքով էլ պիտի քանդուի նա, որպէսզի հաւասարութեան խրամատների տեղ բարձրանան Աշխատանքի տաճարները եւ հարթուի ճամբան նոր կեանքի, նոր վայելքի, նոր խնճոյքների...

Տուր ձեռքդ, եղբայր...

Դեռ երկնքայի է մեր անցնելիք ճամբան,— օդի մէջ արեան հոտեր կան, հորիզոնի վրայ մրրիկի նշաններ...

Այդ կացութեան հանդէպ յիշենք մօտիկ անցեալի դիւցազնական զոհաբերութիւնները, վերյիշենք մանաւանդ այն յաղթանակները, որ երէկ իսկ երազ կը թուէին: Լացի ժամանակ չմոռնանք որ ծիծաղ կայ: Եւ մահուան տագնապի մէջ միշտ բերենք թէ վերածնունդի կողքին օրօրոց կայ...

Գերագոյն իմաստութիւնը՝ յաւէտ տեւութեան մէջ չէ, եւ ոչ էլ խելքի նշան է միշտ չհաւատալ, միշտ ատել-անձնալ, միշտ ողբալ: Մեծագոյն առաքինութիւնը վտանգը արհամարհելն է: Այս արիւնոտ աշխարհապարի մէջ Հայը շատ անգամ ինկաւ, բայց շատ անգամ ոտքի կանգնեց: Ընկած դիակները ամենալաւ պիտի լինեն նորերի համար, եւ առաջամարտ բազուկները՝ կոչ յետագաներին: Օրուան մեր ցաւերը չի խառնենք անցեալ եղեռնի վերյիշումով, թեթեւացնենք մեր ցաւը՝ ապագայի մաքուր լոյսով, եւ լինենք բանաստեղծ վաղուան հանդէպ, եւ փիլիսոփայ վտանգի դիմաց...

Ու այդպէս էլ երգենք:

Ե. ԱԳՆՈՒՆԻ

×

...Մենք ալ կ'ուզենք ապրիլ: Մենք ալ կը բաղձանք բարեկեցիկ ըլլալ:

Կը բաղձանք մեր ազգեխեղ, թշուառ վիճակը մարդավարի կեանքի փոխել: Մարդ, մարմին, սիրտ ունենք ատանալ ու վայելել: Բայց այդ բոլորը ունենալու համար անհրաժեշտ է աշխատանք ունենալ, վաստակ ունենալ, ապահով գործ ունենալ, ի վիճակի ըլլալ վաղուան հոգը չունենալու, օրուայ պարէնին համար մտատանջ չըլլալու: Իսկ ատոր համար՝ անհրաժեշտ է գիտնալ գործ չինել, գործ ստեղծել, աշխատելու ընդունակութիւններն ու հմտութիւնները զարգացնել:

Ի՞նչ ունինք մենք ապրելու իրաւունքին համար:

Ապրիլ կ'ուզենք արեւմտեան արուեստներին դէմ, շրջապատող հակամարտ տարրերու մէջտեղ, կեանքի այս բազմազան ու տնտեսային կռուին մէջ՝ մեր անպատրաստ կմախքին էութիւնովը:

Ո՞վ պիտի կանգնի ու ո՞վ պիտի իյնայ:

Կռուի էութիւնն իսկ անողոքութիւնն է:

Յաղթողը այն է՝ որ ոչ միայն բազուկի բարօրութեան պահանջներով սնուած, զինուած եւ ուժեղ է, այլեւ գիտէ օգտուիլ մրցակիցներու սխալներէն ու թերութիւններէն:

Անպատրաստներու, տկարներու համար ճակատամարտ չկայ: Անոնց բաժինն է ոտքի տակ երթալ, ճմլուիլ, փշրուիլ:

Տնտեսական այս հսկայ շարժման անտեսական-գիտական առաջնորդ վարքի ընթացքին՝ անշարժութեան մատնուածներէն ո՞վ իրաւունք կրնայ ունենալ աւելորդ տեղ գրաւելու եւ սրարշաւ վաղքերը կանգնեցնելու: Ու մենք կողոպտուած ենք եղեր միշտ, ոտքի տակ ենք գացեր միշտ: Ու դեռ ձենք զգար վտանգը վաղուան փոթորիկին, վերջնական հարուածին:

Ց. ՇԱՀՐԻԿԵԱՆ

ԵՐԲ ՈՐ ՊԷՏՔ ՈՒՆԵՆԱՔ
ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆ, 11 Square Alboni:
UNION FRANCO - ARMÉNIENNE, 8 Rue Bossuet (10):
FOYER DES COMBATTANTS ARMÉNIENS, 8 Rue Bossuet:

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ (247րդ օր) — Զեկոյց թիւ 485, Մայիս 3, առաւօտ.— Քանի մը հրետաձգութիւն գիշերուան առաջին մասին մէջ:— Զեկոյց թիւ 486, իրիկուն.— Ցերեկուան ընթացքին հրետաձգութիւններ կատարուեցան մեր կողմէ, Վոժի արեւմտեան շրջանին մէջ:

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՆՊԱՍՏՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ նոր շրջաբերական մը ուղղուեցաւ նահանգապետութեանց, ճշդելով կարգ մը թիւրիմացութիւններ (պաշտօնաթերթ, 4 Մայիս): Շրջաբերականը կը պատուիրէ ամենամեծ բարեացակամութեամբ վարուիլ խնդրարկուներուն հետ: Նպաստ պիտի զրկուին անոնք որոնց նիւթական կացութիւնը բարւոքած է կամ երբ խարդախութիւն մը երեւան հանուի: Յետոյ, Նպաստ կրնան ստանալ անոնք որոնց նիւթական աղբիւրները պակսած են եւն.:

ՀԻՆԳ ՖՐԱՆՔՆՈՑ մետաղ դրամներու չինութիւնը յառաջ կը տարուի շտապով, օրական 400.000 — 450.000 հատ: Արդէն պատրաստ են 40 միլիոն հինգնոցներ, պղինձէ եւ ալիւմինիոմէ: Հակառակ պաշտօնեաներու 50 առ հարիւրին զինուորագրութեան, փողերանոցը կը բանեցնէ 13 մեքենաներ, օր առաջ լրացնելու համար ամբողջ քանակը, որմէ վերջ հինգնոց թղթադրամները պիտի քաշուին հրապարակէն:

ԳԱՂԹԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ բացուեցաւ ուրբաթ օր, Կրան Փալէի մէջ: Պիտի տեւէ երկու շաբաթ: Մայիս 15ին Հանրապետութեան նախագահը պիտի այցելէ ցուցահանդէսը: [illegible] եւ ամենամեծ նուագախումբերը պիտի նուագեն ամէն օր եւ ուրիշ անակնկալներ պիտի սարքուին:

ՄՕՏԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ անգլիական բանակը հետզհետէ կը զօրանայ: Ամէն օր նոր զօրագունդ մը հասնի Թոմէկիայի գաղթավայրերէն, ամէն տեսակ զինուորներով եւ զէնքերով:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ կառավարութիւնը արգիլեց Ատոլֆ, Հէրման կամ Ռիպէնթրոփ անուններով կոչել ու եւ է նորոյդ, [illegible] մէջ:

20 — 48 ՏԱՐԵԿԱՆ հայրենադարձ զինուորացուներու բժշկական քննութիւնը սկսաւ Սէնի նահանգին մէջ: Ենթակաները կը կանչուին անհատական կոչնագիրներով, առանց տարիքի որոշ դասաւորման:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Մեթոտական եկեղեցին ընդհ. ժողով գումարելով, բանաձեւ մը քուէարկեց որ կը խնդրէ նախագահ Րոզվէլթէն ետ կանչել Վատիկանի ներկայացուցիչը, Գ. Թէյլըր: Բանաձեւը կ'ըսէ թէ նախագահին այս անուանումը մեծ սրտնեղութիւն պատճառած է: Քանի մը պատուիրակներ բողոքեցին բանաձեւին դէմ, բայց անօգուտ: Համագումարը կը ներկայացնէր 8.000.000 անդամներ:

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ կառավարութիւնը որոշեց խստօրէն հետապնդել հիթլէրականներն ու համայնավարները, որպէսզի չփորձեն դաւեր սարքել, ինչպէս եղաւ Նորվեկիոյ մէջ: Մասնաւորապէս առաջումներ կը կատարուին անոնց մասին որ Հոլանտա մտած էին ապօրէն միջոցներով, Գերմանիայէն կամ ուրիշ երկիրներէ: Քաղաքացիներ ալ մատնանշումներ կը կատարեն անանուն նամակներով:

100 ՄԻԼԻՈՆ ՖՐԱՆՔԻ ՑՈՐԵՆ պիտի գնուի Պուլկարիայէն, համաձայն նոր պայմանագրութեան մը: Ֆրանսական պատուիրակութիւնը կը շարունակէ բանակցութիւնները, ուրիշ գնումներ ալ կատարելու համար: Մինչեւ հիմա Պուլկարիոյ ամէնէն մեծ յաճախորդը Գերմանիան է: Տոքթ. Քլոտիուս, Գերմանիոյ տնտեսական պատուիրակը, որ վերջերս Պուքրէշ եւ Փէշթա կը գտնուէր, Սոֆիա գնաց:

1910Ի ԵՒ 1911 ԶՕՐԱԴԱՍԵՐՈՒ զինուորները (50 եւ 49 տարեկան) 15 առ հարիւրի տուրքէն ազատ են, եւ պիտի վճարեն միայն 5 առ հարիւր, համաձայն ելմտական նախարարին յայտարարութեան:

Ապրիլեան համազգային սգահանդէսը Փարիզի մէջ

Կը տօնուի կիրակի, 12 Մայիս, ժամը 2.30ին, Salles des Ingénieurs Civilsի մէջ, նախաձեռնութեամբ Ֆրանսական բանակի հայ նախկին կամաւորներու միութեան եւ մասնակցութեամբ փարիզահայ կազմակերպութեանց: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Խաչատուրեան խորունկ վիշտով կը ծանուցանեն իրենց սիրասուն աղջնակին ՎԱՐԴԱՆՈՒՇԻ (7 տարեկան) կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ Sartheի մէջ, Ապրիլ 30ին: Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ 3 Մայիս, ուրբաթ օր, Բուրժվուայի գերեզմանատունը, ուր փոխադրուած էր տարաբախտ աղջնակին մարմինը:

ԿՈՒԶՈՒԻ հայ կին մը մէջին տարիքով, որ յանձն առնէ խնամել կաթնակեր երախայ մը, մօտակայ գիւղի մը մէջ: Դիմել ամէն օր 12 — 2, Radio Cité, Bld. Haussmann, Տիկին Yvonne Galliի:

ԿՈՒԶՈՒԻ տնական աշխատանքներու համար կին մը որ գիտնայ Թուրքերէն եւ Ֆրանսերէն: Դիմել Char, 172 Boulevard Berthier, Paris (17):

Le Gerant : H. STEPHAN
Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
Chèque Postal Paris 1678 - 63

Téléphone : GOBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՅՄԱՆՆԵՐ —	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
7
ՄԱՅԻՍ
MARDI
7 MAI
1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4342

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

»»» · «««

Իտալիան պիտի մասնակցի՞, պատերազմը պիտի ծաւալի՞,— Ահա օրուան հրատապ խնդիրը, որ լրջօրէն կը զբաղեցնէ որքան Եւրոպան, նոյնքան Ամերիկան։ Նախագահ Րուզվէլթի ծանօթ ձեռնարկներէն եւ անգլեւֆրանսական նաւատորմին Աղեքսանդրիա ժամանումէն ի վեր, կացութիւնը կը մնայ խիստ լարուած։ Անհանգստութիւնը հնչած է արդէն Պալքաններուն մէջ, հակառակ տրուած հաւաստիքներուն։ Մնաց որ, այդ հաւաստիքներու մասին ալ տարբեր տեղեկութիւններ կը պտտին, որովհետեւ ինչպէս Մ. Նահանգներու նախագահը եւ կառավարութիւնը, նոյնպէս Մուսոլինի ամէն բան գաղտնի կը պահէն, իսկ իտալական մամուլին լեզուն կ'ծուռ ըլլալով հանդերձ, ընդհանուր խօսքերէ անդին չանցնիր։ Լուատեսներու կարծիքով, Գ. Րուզվէլթ կը ջանայ ոչ միայն կանխել պատերազմին ծաւալումը, այլ եւ նոր ձեռնարկ մը կատարել, հաշտութիւն գոյացնելու համար Եւրոպայի մէջ։

Իտալիա կրնա՞յ դիմանալ, եթէ յարձակի.— Փարիզի եւ Լոնտոնի թերթերը տեսութիւններ կը հրատարակեն, ապացուցանելու համար թէ Իտալիոյ համար շահաւոր չէ պատերազմը, թէ ռազմագիտական եւ թէ տնտեսական տեսակէտներով, քանի որ Դաշնակիցները կը տիրապետեն Միջերկրականի ճամբաներուն։

Այսպէս, «Էքսէլսիոր» կը գրէ.— Անշուշտ Երկոտասան կղզիներու մէջ, Լէրոսի իտալական նաւակայանը Փոքր-Ասիոյ ծովակայանով միայն 240 մղոն հեռու է Աղեքսանդրիայէն։ Բայց Հռոդոս եւ Երկոտասան կղզիները շատ խոցելի են թրքական ափերէն։ Իզմիրը կ'իշխէ Եգէականի վրայ, Մարմարիսը, Մարքին, Ալեքսանտրէթի ծոցը շատ յարմար խարիսխներ են եւ կրնան ամրոց նաւարաններ պատսպարել։ Իսկ գիմացը, Կիպրոսի բրիտանական կղզին ամրոցուած է իր Ֆամակուսայի եւ Լիմասոլի նաւակայաններով։ Ցեառը, Սուրիայէն մինչեւ Եգիպտոս, անցնելով Անդրյորդանանէն, կայ օդանաւային կայաններու կրկնակ, երրեակ շղթայ մը,— Պէյրութ, Հայֆա, Ամման, Թոմէյ, Աքապա, ուր կը գտնուի աշխարհի ամէնէն բնական օդակայաններէն մէկը, վերջապէս Մարսա-Մաթրուհ, Աղեքսանդրիա, Հէլիոպոլիս, Հէլուան։

Աղեքսանդրիայէն 1092 մղոն անդին կը գտնուի Մալթան, ամուր միջնաբերդ մը, միայն 60 մղոն հեռու Սիկիլիոյ ափերէն եւ 120 մղոն Փանթէլլարիայի իտալական կայանէն, ամրացեալ կղզի մը որ 100 մղոն հեռու է մեր Պիզէրթայէն (Թունուզ)։ Փանթէլլարիայէն ոչ հեռու կը գտնուին իտալական երկու ռազմագիտական կղզիներ եւս։

Ֆրանսերէն թերթը ուրիշ տեղեկութիւններ ալ հաղորդելէ վերջ, կ'եզրակացնէ թէ Իտալիոյ ռազմագիտական դիրքը շատ անպաստ է, մանաւանդ որ այդ երկրին բոլոր մեծ քաղաքները եւ հաղորդակցութեանց գլխաւոր գիծերը կը գտնուին ծովուն մօտ։ «Կը յաղթէ՛ ան որուն ձեռքն են պաշարման դուռները, Սուէզէն մինչեւ Ճիպրալթար»։

Նորվեկիոյ վերջին դէպքերու մասին չխաղաղ տեղեկութիւններ պիտի տրուէին այսօր, երեքշաբթի, Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ։ Այս նիստը փոթորկալից շրջան մը պիտի ըլլայ Չէմպըրլէնի դահլիճին համար, ինչպէս կը գրեն Լոնտոնի թերթերը։ «Տէյլի Մէյլ» կը կարծէ թէ քաւութեան նոխազը պիտի դառնայ ծովային նախարարը, Չըրչիլ, իբրեւ պատասխանատու Նորվեկիոյ արշաւանքին։ Միայն թերթերը չեն որ կը քննադատեն կառավարութիւնը, վերջին ձախողանքին առթիւ։ Աշխատաւորական կուսակցութեան կարեւոր դէմքերէն Մորիսըն, երեսփոխան, առջի օր բուռն ճառ մը խօսեցաւ, պահանջելով որ հրաժարին Չէմպըրլէն, ելմտական նախարարը՝ Սըր Ճոն Սայմըն եւ օդանաւային նախարարը՝ Սըր Ս. Հօր, «որովհետեւ տկար քաղաքականութիւն մը վարելով պատերազմէն առաջ, պատճառ եղան որ Անգլիա պատերազմի բռնուի»։ (Ն. Ե. Հէրըլտ)։ Նոյն աղբիւրին համաձայն, մօտ քսան պահպանողական եւ ուրիշ երեսփոխաններ, որոնց մէջ կը գտնուի նախորդ պատերազմական նախարարը, Հօր Պէլիշա, գաղտնի ժողովներ գումարելով, որոշած են աւելի ազդու քաղաքականութիւն մը պահանջել։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԱՆՅԱՋՈՂ ԱՐՇԱՒԱՆՔ ՄԸ

Զեկոյց թիւ 487, մայիս 4, առաւօտ (248րդ օր).— Հրետաձգութիւն երկու կողմէն, Մոզէլի արեւելեան կողմը, ինչպէս եւ Պլիսի եւ Վոժի միջեւ։

Զեկոյց թիւ 488, իրիկուն.— Բաւական մեծ գործունէութիւն երկու կողմի հրետաձիգ ուժերու, Մոզէլի շրջանին մէջ եւ Պլիսի վրայ։ Անցեալ գիշեր թշնամին բաւական կարեւոր արշաւ մը փորձեց Սարի շրջանին մէջ, լայն ճակատի մը վրայ, սակայն ձախողելով մեր հրետաններուն եւ ինքնաշարժ զէնքերու կրակին առջեւ, ետ քաշուեցաւ անկարգ-անկանոն։

Զեկոյց թիւ 489, մայիս 5, առաւօտ (249րդ օր).— Գործունէութիւն յառաջապահ զօրախումբերու։

Զեկոյց թիւ 490, իրիկուն.— Անցեալ գիշերուան ընթացքին Սարի շրջանին մէջ թշնամին ստուարաթիւ ուժերով եւ կարեւոր հրետաձգութեամբ յարձակեցաւ մեր յառաջապահ դիրքերէն երկուքին վրայ։ Այս դիրքերը թէեւ պաշարուած, դիմադրեցին յաղթականօրէն, սպասելով մեր հակայարձակումին զոր կատարեցին թեթեւաղէն ջոկատներ, վանելով թշնամին։

*** Տեղական թերթերը կը գրեն թէ Պլիսի շրջանին գերմանական արշաւը չատ զգալի ձախողանք մը եղաւ թշնամիին համար։ Արշաւը սկսած էր մայիս 4ին ժամը 1.30ին, ուժգին հրետաձգութեամբ, 1500 — 1800 մեթր տարածութեան մը վրայ, անտառի մը մէջ։ Կը մասնակցէին մօտ երկու գումարտակներ։ Գործողութիւնը տեւեց գրեթէ մինչեւ առաւօտ։ Ի վերջոյ, ֆրանսական ռումբերու եւ գնդացիրներու կարկուտին տակ, Գերմանները լքեցին ճակատը եւ քաշուեցան խուճապահար։

*** Առջի օր գերմանական օդանաւեր երեւցան Անգլիոյ ափերուն վրայ, առանց վնասակար գործողութիւն մը կատարելու։

ԺԱՆ ՏԱՐՔԻ տարեդարձը տօնուեցաւ կիրակի օր, ավանդական արարողութեամբ, սակայն առանց աւանդական թափօրին։ Հանրապետութեան նախագահը եւ նախարարներն ալ այցելեցին յիշատակարանը, զինուորական պատիւներ եղան եւ բազմաթիւ ծաղկեպսակներ դրուեցան։

ՄՕՏԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵ՛ԼՔՆ ԱԼ ՊԻՏԻ ԲՌՆԿԻ

ԱՀԱԶԱՆԳ ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Միջերկրականը կ'աղեկոծի

ԻՏԱԼԻՈՅ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԸ ԵՈՒԿՈՍԼԱՎԻՈՅ ԵՒ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ — 400 ՄԻԼԻՈՆ ՏՈԼԱՐԻ ՅԱՒԵԼՈՒԱԾԱԿԱՆ ՎԱՐԿ ՄԸ ԲԱՆԱԿԻՆ ՀԱՄԱՐ — 50.000 ԶԻՆՈՒՈՐ ՂՐԿՈՒԱԾ Է ՀՌՈԴՈՍ — Ի՞ՆՉ ԿԸ ԽՈՐՀԻՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ — ՄՕՏԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԴԱՇՆԱԿԻՑ ՈՒԺԵՐԸ ԿԸ ԲԱԶՄԱՊԱՏԿՈՒԻՆ — ԶՐՈՅՑՆԵՐ ՔՈՐՖՈՒԻ ԵՒ ՍԵԼԱՆԻԿԻ ՄԱՍԻՆ։

Կացութիւնը աւելի ծանրացած կը թուի երեք օրէ ի վեր։ Անգլեւֆրանսական նաւատորմին Աղեքսանդրիա ժամանումէն անմիջապէս վերջը, զանազան փորձեր կատարուեցան Եգիպտոսի մէջ, ամէն բան կարգ եւ պատրաստ վիճակի մէջ պահելու համար։ Լոյսերը մարելու փորձեր տեղի ունեցան Մալթայի, Եգիպտոսի եւ Պաղեստինի մէջ։ Եգիպտոսի ծովեզերեայ մարտկոցները գործելու պատրաստ վիճակի մէջ դրուեցան եւ բոլոր արձակուրդները ջնջուեցան։ Անապատին մէջ ալ պաշտպանութեան միջոցներ ձեռք առնուեցան։ Այդ շրջանին մէջ կը գտնուին անջատ պահակախումբեր, Եգիպտոսի արեւմտեան սահմանէն մինչեւ Նեղոսի Տէլթան։

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ իտալական մարտանաւեր կը համախմբուին Երկոտասան կղզիներուն մէջ, իսկ թրքական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ իտալական մեքենաշարժ զօրամասեր երեւցած ըլլալով Ալպանիոյ եւ Յունաստանի սահմանագլուխին վրայ, Աթէնքի կառավարութիւնը դրօշի տակ հրաւիրեց պահեստիները։ Թուրքիոյ վարչապետը, որ Սղերդի շրջանը գացած էր քարիւղի հանքը քննելու համար, վերադարձաւ Անգարա։

Զինուորական մասնագէտներու կարծիքով, Անգլիա այժմ աւելի մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայէ Աղեքսանդրիոյ քան Մալթայի եւ վճռած է ամէն գնով պաշտպանել իր շահերը Միջերկրականի մէջ։ Իտալական մամուլը սպառնալիք մը համարելով անգլեւֆրանսական տորմիղին համախմբումը Աղեքսանդրիոյ մէջ, կ'արդարացնէ թէ Իտալիա չպզտիր այդպիսի շարժումներէ եւ վճռած է արժեցնել իր պահանջները, երբ ժամը հնչէ։

Մուսոլինի հրամանագիր մը հրատարակեց, որով 8 միլիառ լիրէ (մօտ 400 միլիոն տոլար) յաւելուածական վարկ մը կը բացուի պատերազմական նախարարութեան, զօրացնելու համար բանակը։ Հռոմի կիսապաշտօնական օրկանը կը յայտարարէ թէ Իտալիա այս պատերազմէն դուրս պիտի ելլէ աւելի մեծ եւ աւելի հզօր քան առաջ»։

Թուրք մամուլը լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւի անցուդարձին։ Հիւսէյին Ճահիտ արձանագրելով այն զրոյցը թէ 50.000 իտալական զինուորներ կը գտնուին Երկոտասան կղզիներուն մէջ, գիտել կու տայ թէ Իտալիա տէրը չէ արեւելեան Միջերկրականի ջուրերուն եւ չի կրնար [illegible] մեծ բանակ մը։ Թուրք հրապարակագիրը աւելի շատ քաղաքական նպատակներու կը վերագրէ այս լուրերը, Իտալիոյ վրայ կեդրոնացնելու համար աշխարհի ուշադրութիւնը։

*** «Նիւ Եորք Հէրըլտի Պուքրէշի թղթակիցը կը գրէ թէ անգլեւֆրանսական տորմիղին Աղեքսանդրիա ժամանումէն ի վեր Սուրիոյ եւ Պաղեստինի դաշնակից բանակները կը բազմապատկուին նոր զօրագունդերով։ Նոյն աղբիւրին համաձայն, զօր. Վէկան վերջերս Փարիզ գտնուած ատեն, հաւանական գտնելով ընդհարում մը Իտալիոյ հետ, առաջարկած է աւելի զօրացնել իր բանակը եւ վարչապետը հաւանութիւն յայտնած է։ «Սուրիոյ ֆրանսական բանակը, զոր ... (գրաքննուած) կը հաշուէին մէկ ամիս առաջ, հասած է ...ի (գրաքննուած) եւ թերեւս ...ի (գրաքննուած)։ Միեւնոյն ատեն կ'ըսուի թէ նոր զինուորներ հասած են Պաղեստին, եւ թէ նոր Զելանտայէն եւ Աւստրալիայէն ուրիշ ուժեր պիտի գան Պաղեստին եւ Եգիպտոս։ Բայց Սուրիոյ եւ Պաղեստինի ֆրանսական եւ անգլիական զինուորական շրջանակներու կարծիքն այն է թէ Իտալիոյ հետ ընդհարում պատահած ատեն գլխաւոր ծանրութիւնը պիտի կրեն օդատորմիղը եւ նաւատորմը, երկուքն ալ Անգլիոյ հրամանատարութեամբ։ Կ'ըսուի թէ արեւելեան Միջերկրականի դաշնակից ուժերուն գործը պիտի ըլլայ պաշտպանել Յունաստանը եւ ընկճել Երկոտասան կղզիները, մանաւանդ Հռոդոսը, ուր Իտալացիները նաւային եւ օդանաւային կայաններ ունին։ Աթէնքի քաղաքական շրջանակներուն մէջ կը վախնան որ Իտալիա անմիջապէս յարձակի Քորֆուի վրայ, տիրապետելով Օթրանթոյի ջրանցքին եւ Սելանիկ արշաւէ Ալպանիոյ ճամբով։ Մօտ 120 մղոն է Ալպանիոյ սահմանագլուխէն մինչեւ Սելանիկ, շատ գէշ ճամբաներով, իսկ դաշնակից տորմիղը 600 մղոն ճամբայ պիտի կտրէ Աղեքսանդրիայէն։ Յունական բանակը, որ 100.000ի կը հասնի, անշուշտ ուժգնօրէն պիտի դիմադրէ, եթէ Իտալացիները Յունաստան արշաւեն Ալպանիայէն։ Եթէ իսկապէս պատերազմ ծագի Դաշնակիցներուն եւ Իտալիոյ միջեւ, ֆրանսական զօրքը անտարակոյս ցամաք պիտի ելլէ Սելանիկ եւ Մակեդոնիոյ յարակից նաւահանգիստները»։

*** Կ'ըսուի թէ Մուսոլինի մասնաւոր նամակ մը գրած է Հիթլէրի, Հռոմի գերման դեսպանին միջոցաւ, պարզելով իր տեսակէտները Միջերկրականի խնդիրներու մասին։ Դեսպանը Պերլին հասնելով քանի մը տեսակցութիւններ ունեցաւ Հիթլէրի հետ։

*** Եուկոսլավիոյ կառավարութիւնը յանձնարարեց ժողովուրդին տուներէն հեռացնել բոլոր դիւրավառ նիւթերը։ Ցեղոյ, անոնք որ կրնան այլուր բնակիլ առանց դժուարութեան, պիտի հեռանան մայրաքաղաքէն։ Զինուորական միջոցներ ձեռք առնուեցան իտալական սահմանագլուխին վրայ։ Շարժման մէջ դրուեցան նաեւ Եուկոսլավիոյ Սոքոլները (մարզիկ), որոնց թիւը 400.000ի կը հասնի, 150.000ը զինուորական մարզանք առած։

*** Պուլկարիոյ թագաւորը ունկնդրութեան ընդունեցաւ Անգարայի բրիտանական դեսպանը։— Պուքրէշի Թուրք դեսպանը Անգարա գնաց, տեղեկութիւններ հաղորդելու համար իր կառավարութեան, Ռումանիոյ կացութեան մասին։

*** Տոքթ. Քլոտիուս, Գերմանիոյ տնտեսական մասնագէտը, ունկնդրութեան ընդունուեցաւ Պուլկարիոյ թագաւորին կողմէ։ Անգարայի անգլիական դեսպանն ալ Սոֆիա գնաց, իր պաշտօնակիցին հետ խորհրդակցելու համար։

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՃԱԿԱՏ

ԲՈՒՌՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ԾՈՎՈՒ ԵՒ ՑԱՄԱՔԻ ՎՐԱՅ

Անգլիոյ պատերազմական նախարարութիւնը հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց մայիս 5ին.— Ոչ մէկ կարեւոր դէպք Նարվիքի շրջանին մէջ, ուր գործողութիւնները կը շարունակուին։ Թշնամի օդանաւերու թեթեւ գործունէութիւն այդ շրջանին մէջ։

Վերջին լուրերու համաձայն, Թրոնտհայմի եւ Նամսոսի շրջաններէն պարպուած դաշնակից զինուորները ցամաք հանուած են Նորվեկիոյ ուրիշ մէկ վայրին մէջ։ Դաշնակիցները այժմ իրենց ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած են Նարվիքի վրայ, պաշարելու եւ ոչնչացնելու համար գերման զօրամասը։

Նորվեկիոյ արտաքին եւ ազգ. պաշտպանութեան նախարարները Լոնտոն գացին, խորհրդակցելու համար։ Թագաւորը կը գտնուի Նորվեկիոյ հիւսիսային շրջանին մէջ, միշտ հետապնդուելով Գերմաններու կողմէ։ Գերմանական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ Հէկրայի բերդը, որ կը դիմադրէր չորս շաբաթէ ի վեր, անձնատուր եղած է 15 սպաներով եւ 160 զինուորներով։ Այս բերդը կը գտնուի Թրոնտհայմէն 26 մղոն դէպի արեւելք, Շուէտի կէս ճամբուն վրայ։

Անգլիական աղբիւրէ կը հերքեն այն լուրը թէ զրահաւոր մը եւ առաջնակարգ յածանաւ մը ընկղմած են Նամսոսի բացերը։ Գերման. անթելը միշտ նոր կորուստներ կը ծանուցանէ, ցամաքի թէ ծովու վրայ։ Նոյն աղբիւրին համաձայն, քսան անգլիական հրկիզուած օդանաւեր գտնուեր են Անտալնէսի շրջանին մէջ, 23 թշնամի սուզանաւեր խորտակուած են ապրիլ 9էն ի վեր, դաշնակից նաւերու կորուստը 2 միլիոն թոնէն բարձրացած է 2.300.000 թոնի եւայլն։

Մոսկուայի գործակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ համաձայնութիւն մը կնքուած է Գերմանիոյ հետ, անխախտ պահելու համար Շուէտի չէզոքութիւնը։ Գերմանները գրաւեցին Նամսոսը, զոր պարպեր էին Դաշնակիցները։ Կատաղի կռիւներ կը սպասուին Նարվիքի կողմը, ուր 3000 Գերմաններ կը գտնուին գետնափոր դիրքերու մէջ։

*** Նորվեկիացի ծանօթ գրագէտը, Քնուտ Համսուն, ապագիր յայտարարութեամբ մը կը մեղադրէ իր հայրենակիցները, Գերմանիոյ դէմ տարուած դիմադրութեան առթիւ։ Առաջին անգամ չէ որ այս գրագէտը թեր կը կանգնի հիթլէրական Գերմանիոյ։

Ամէն կողմ կը հետապնդուին հիթլէրականները

Ռումանիոյ գաղտնի ոստիկանութիւնը շարունակելով իր հետապնդումները կասկածելի օտարականներու դէմ, ետ առաւ 240 հիթլէրականներու բնակութեան արտօնագիրները։ Ասոնց մէջ կը գտնուին մարդիկ որոնք երկար ատեն Ռումանիա բնակած են, ուրիշներ ալ խնդրագիր տուած էին հպատակութեան համար։ Այս նացիներէն մէկը, որ աւելի քան 12 տարիէ ի վեր Ռումանիա կը բնակէր եւ մասնակցած էր հիթլէրական հանրաքուէին, ի զուր բողոքեց բնակութեան իրաւունքի դադարման դէմ։ Սիպիուի մէջ, որ Ռումանիոյ գերման փոքրամասնութեան «հոգեւոր կեդրոնն» է, ձերբակալուեցան խումբ մը նացիներ, պատսպարած ըլլալով գերման շրջիկներ։ Ոստիկանութիւնը հաստատեց թէ ասոնք գերման ապայակոյտին անդամներն են եւ բոլորն ալ արտաքսեց երկրէն։ Կ'ըսուի թէ ոստիկանութիւնը Պուքրէշի կեդրոնին մէջ երեւան հանած է հիթլէրական գաղտնի կազմակերպութիւն մը որ լրտեսութեամբ կը զբաղէր։ Ռումանական թերթերը գիտել կու տան թէ վերջերս չափազանց աւելցած են «զբօսաշրջիկ» եւ «չարժավարի» աշքիկները, որոնք մեծ մասամբ կուգան Գերմանիայէն կամ Հունգարիայէն եւ տեղաւորուելով Պուքրէշի կամ գաւառական քաղաքներու մէջ, կը մտերմանան պետական պաշտօնեաներու հետ։ Ինչպէս կը յիշուի, Թուրքիա վերջերս խմբովին վտարեց այս կարգի զբօսաշրջիկները։

Ռումանիոյ օդանաւային եւ ծովային նախարարութիւնները որոշեցին գիշերները արգիլել ամէն տեսակ նաւերու երթեւեկը Դանուբի վրայ, որպէսզի խափանարար ձեռնարկներ չկատարուին Չերնա Վոտայի կամուրջին վրայ, որ նախկին Ռումանիան կը միացնէ Տոպրուճայի։ Միջոցներ ձեռք առնուած են նաեւ Քոնսթանցայի նաւահանգիստին պաշտպանութեան համար։

Պուլկարիոյ ներքին նախարարը երեսփ. ժողովին մէջ պարզելով օտարականներու կացութիւնը, յայտարարեց թէ ինչպէս ուրիշ երկիրներ, Պուլկարիա եւս միջոցներ ձեռք առած է, աւելի ազդու հսկողութիւն մը կատարելու համար օտարազգիներու վրայ։ Նախարարը հաւաստեց թէ կացութիւնը արտակարգ բան մը չի ներկայացներ, օտարականներու համրանքի թէ երթեւեկի

(Տես երրորդ էջ)

*** Գ. Ֆարինաչչի, «Ռեժիմէ Ֆաշիսթա» թերթին խմբագիրը, որ վերջերս բուռն գրութիւններ հրատարակած էր Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի դէմ, ճառ մը խօսելով Գերմանիա գացող իտալացի բանուորներու առջեւ, յայտարարեց.— «Եթէ Մուսոլինի պահանջէ կռուիլ Գերմանիոյ հետ միասին, իտալացի ժողովուրդը անպայման պիտի հնազանդի»։

*** Իտալական կառավարութիւնը դադրեցուց օդանաւային երթեւեկը Մօտաւոր Արեւելքի մէջ։

*** Միջերկրականի տագնապին առթիւ, տեղական թերթերը կը գրեն թէ պատերազմէն առաջ Անգլիա այդ ջուրերուն մէջ ունէր 4 զրահաւոր, մէկ օդանաւակիր, 4 ծանր եւ 4 թեթեւ յածանաւ, 40 թորփիլանաւ, 6—12 սուզանաւ եւ խումբ մը օժանդակ նաւեր։ Գալով Ֆրանսայի, անոր տորմիղին առնուազն կէսը Միջերկրական կը գտնուէր։ Այս միացեալ ուժերը կը տիրապետեն իտալական տորմիղին վրայ որ կը բաղկանայ 6 զրահաւորէ, 7 ծանր եւ 14 թեթեւ յածանաւէ, 59 թորփիլահալածէ, 68 թորփիլանաւէ եւ 112 սուզանաւէ։ Դաշնակից տորմիղը բռնելով Սուէզի շրջանը, կրնայ անմիջապէս կտրել Իտալիոյ բոլոր հաղորդակցութիւնները Եթովպիոյ եւ Հառարի հետ, իսկ Ճիպրալթարէն ալ փակել արեւմուտքի ճամբան։

ԵՐԲ ՎԱՌՕԴԸ ԿԸ ԽՕՍԻ

Դժոխային աղմուկ մը պատուհաններէն կը հանէ բոլորը։

Խումբ մը թեթեւ հրասայլեր, — «ժիբթիւբներ», ինչպէս կ'ըսեն իրենք, — կը կը ճանկռեն եւ չոր շարժումներով կուգան շարուիլ զօրանոցի բակին մէջ։ Դուրս կը ցատկեն մեքենավարն ու վարիչը։ Երիտասարդ տըղաք, քսանէն քսանըհինգ տարեկան։

Կէսօրուան սաչէն վէջ կը թափինք պէլւանները. հետաքրքրու-թեան համար

Ի հարկէ, պէտք է զատուած ըլլան անոնք որ այս մահացու զէնքերը պիտի վարեն, որովհետեւ միջահասակ տղայ մը հազիւ կրնայ տեղաւորուիլ մէջը. Մէկ մասը թանձրու-թեամբ պողպատէ կափարիչը գոցուելէ վերջ, դուրսի աշխարհի հետ իրենց յարաբերութեան միջոց ունին դանակի մը կռնակին լայնքով եւ մեծութեամբ երեք ճեղք, եւ քանի մը լոյսէ նշաններ։

Զարդ փամփուշտներէն չեն վախնար անշուշտ, բայց մանաւանդ անոնց դէմ չինուած փոքր թնդանօթները, կրնան պողպատէ պատեանքի եւ զաւազի վերածել յառաջխաղացութեան այս գնդեցիկ, այլ մահաբոյր գործիքները։ Եւ ասոնք դեռ ձագուկներ են բաղդատմամբ այն միւսներուն, որ եօթանասուն թոն երկաթը ամէն արգելքի վրայէ յառաջ կը քշեն։ Իսկ ասոնք, մարդ առնուն ջիղեր եւ մանաւանդ լաւ փակած սիրտ պէտք է ունենալ, անհրաժեշտ տեսաքէն լեզուաւորուելու համար։

Ամէն բանի նման, այս ալ վարժութեան խնդիր ըլլալու է։

Քանի մը օր է հո ու գետ մէջ է նոր զօրանոցը։ Անհաշուելի ու աջին զինուորը գրկուած տարիքաւորներ հետզհետէ հոս կուգան։ Կամաւորներ, կարեւոր ճամբաներու հանգոյցներ կան պաշտպանելիք, սակայն զգեստ չունին տակաւ քիչ մը մարզանքի պէտք ունին։ Եւ խումբ խումբ, տասնապետներու կամ յիսնապետներու առաջնորդութեամբ, կառավարով, վեր վար կը չափեն։ Աչքի կը զարնէ մանաւանդ չէկ եւ կաւոտ պեխերով գաւառի մարդ մը։

Տարիքաւորներէն աշխատանքը եւս ունեցաւ իր բաժինը։ Ալդաս ծնած ու Փարիզ մեծցած ձիւնաթոյր մօրուքով Հրեայ մը։ Պրեմէ երկրորդական կրթութիւն է ստացած եւ արտասովոր մտաւոր յատկութիւն մը ունի։ Զարմանալի տակաւ, դէշերը կ'երկարի չոր տախտակին վրայ՝ նոյնպէս չոր բարձ մը գլխուն, եւ փնտռուիլ անկողինի մը մէջ եղածի պէս՝ կը քընանայ մշիկ-մշիկ։ Ականջը խօսի մայրերու հողին հանդէպ մեր կաթնազուր տղոցը։

Մօտ օրէն զօրավարին այցելութիւնը կայ, եւ ընդհանուր հրամանով չարախի քանի մը անգամ կատարելու մարզանք տեղի կ'ունենայ։

Ամէն տեղ, ամէն ժողովուրդի համար պլատիչ եւ պատկառազդու բան մը ունի զօրանոցը։ Երբ ընկերները կ'անցնին հանդարտ, զէնքերը ուսերուն, մնացողները կը ձգեն աշխատանքը, դիտելու համար։ Նուագին պղինձներն ու՝ թմբուկները կը դղրդացնեն տպակիները եւ կ'ուզեն որ քանի մը անգամ չրջանը ընեն բակին։

Սակայն, զինուորական եղանակներու ամենահաճելին դիշերուան քնանալու փողն է, մանաւանդ երբ զոյգ մը վարպետ փողահարներ կը ներշնչուին սասնեցող երկինքէ մը։ Զայնանիշերը յստակ ու հատ-հատ կը տարածուին, կ'երկարին, կը մտնեն հոգիէդ ներս եւ կը նուագին ինչպէս հին օրօրները։

Ձկրցայ հեզել գիս համակող զգացումը։ Տխո՞ւր թէ ուրախ։ Կարծեմ՝ երկուքը միանգամայն։

Կէսօրուան առօրեայ տեղեկագրին մէջ ընդհանրապէս կը յիշեն այն բնկերները, որ ռազմադաշտին վրայ փայլած են մասնաւոր քաջութեամբ, եւ վիրաւորուած կամ մեռած։ Ցանկարծ ծանօթ անուն մը։ Հայ եւ բարեկամ, — Եղուարդը։ — «Անհրաժեշտ վիրաւորուած բուռն ռմբակոծութեան ընթացքին, վիրաւոր ընկեր մը ազատելու ժամանակ։ Պատերազմական խաչ, արծաթ աստղով»։

Երիտասարդ, շատ երիտասարդ, խնձոր այտերով այս տղեկը զաւկի սէր է արդէն։ Հայր եւ մայր, բազմանդամ ընտանիք ունի, ու վէրքը կրնայ մահացու ըլլալ։ Դրացի ենք գրեթէ. պէտք է խուսափիլ դժբախտ հանդիպումներէ։ Ի հարկէ գրած չէ տունը եւ մօտեզ աչքերը կրնան բան մը գուշակել դէմքիդ նայելով։ Ի՞նչ դժուար է զուարթութիւն կեղծել, այդպիսի գաղտնիք մը իմանալէ վերջ։

Միեւնոյն ատեն ուրախ եմ եւ հըպարտ։

Ուրեմն, այս համեստ աքաղաղինով երիտասարդը կը մոռնայ ամէն ինչ, կին, զաւակ, ծնողք, իր կեանքը վըտանգելու գնով նորեկ բարեկամ մը ազատելու համար։

Բայց ասիկա պատմութիւնն է հայ ժողովուրդին, ու այս անգամ, չան... թիւն չէ մեր ըրածը, սիրելի Արշակ։

Մաղթենք որ կարճ կապեն, սակայն հաւատալու է թէ, դեռ ուրիշներ ալ իրենց կեանքը պիտի պարտին «հայաստանցիներուն»։

Մնաց ըլլալու չէր այն թեթեւամիտը որ «Փօլանտայի ձկնորսը» գրեց։

ՀՐԱՆՏ ԱԿՌՆԱՑԵԱՆ

Զինուորներուն համար

Շալոն-սիւր-Սոնէն երկու փոքրիկներ, Արմիկ եւ Թաղուհի Տէրպախեան, կը գրեն, ֆրանսերէն նամակով մը.

— «Սիրելի «Յառաջ», հայրիկը մեզի պատմեց թէ դրամ կը ժողվէք հայ զինուորներու համար։ Մենք ալ ուզեցինք մասնակցիլ, ինքնաբերաբար զրկուելով կարգ մը անուշեղէններէ։ Մինչեւ հիմա խնայած ենք 40 փրանք զոր ձեզի ղրկեցինք։ Ցաջորդ անգամ աւելին կը ղրկենք։ Մեր խեղճ զինուորները որոնք գիշեր ցերեկ կը հսկեն խրամներու մէջ, մինչդեռ մենք տաքուկ անկողիններու մէջ կը պառկինք, պէտք ունին գուրգուրանքի»։

Ցանձնեցինք Կարմիր Խաչին։

Ի՞նչ կ'ընայ ընել Ռուսիա Սեւ ծովէն մինչեւ Հնդկաստան

Զօր-Գրոսէ երկար յօդուածով մը, որ հրատարակուած է «Քանտիտ»ի մէջ (1 Մայիս), կ'աշխատի ցոյց տալ թէ ինչ վտանգ կը ներկայացնեն Ռուսերը հանդէպ Թուրքիոյ, Միջագետքի, Իրանի կամ Հնդկաստանի։

Նախ գիտել կուտայ, թէ Մեծն Պետրոսէն ի վեր՝ Ռուսիա կը հետապնդէ նոյն քաղաքականութիւնը, — իջնել բաց ծով։

Դէպի Միջերկրական Ռւկիանոս տարածուելու քաղաքականութիւնը հանդիպեցաւ ճակատի ընդդիմութեան։ Պոլսոյ եւ Նեղուցներուն գրաւումով Միջերկրական իջնելու քաղաքականութիւնը բախեցաւ արեւմտեան մեծ պետութեանց արգելքին։ Փորձեց թափը երկարել դէպի հարաւ՝ Իրանի եւ Աֆղանիստանի վրայով, բայց իր դէմն ելաւ Անգլիան։

Երբ այժմ բրիտանական ցամաքային եւ ծովային ուժերը զբաղած են Հիւսիսի եւ Ֆրանսայի մէջ, Ռուսերը պիտի չուզե՞ն օգտուիլ առիթէն՝ տիրանալու համար տաք ծովի դուռներուն։

Այս պայմաններուն մէջ, հետաքրքրական է հղել թէ ինչ ցանկութիւններ կամ մտահոգութիւններ ունի Ռուսիա.

1.— Խորհ. Միութեան ծայրագոյն հարաւը՝ Անդրկովկաս կը ներկայացնէ գերազանցօրէն կարեւոր շրջան մը իբրեւ քարիւղի հայրենիք։ Բաքուէն առօրեկրեայ երկու խողովակներ այդ քարիւղը կը փոխադրեն Սեւ ծով, ուրկէ դէպի արեւմուտք՝ Միջերկրականի եւ Դանուբի ճամբով, իբրեւ արտածելի եւ վաճառելի նիւթ։ Իսկ երկրին մէջ, հողագործութիւնը կոլխոզի (հաւաքական գիւղատնտեսութեան) ձեւ առած, հողագործական աշխատանքները բոլորովին մեքենականացուած են (տրակտոր...), հսկայական պահանջ կայ քարիւղի։ Ռուսիան պէտք քարիւղէ, կը նշանակէ սովի մատնել զայն։

Ահա թէ ինչու Ռուսիոյ առաջին մտահոգութիւնն է պաշտպանել Անդրկովկասը ընդդէմ թրքական արշաւանքի մը, որու պիտի օժանդակէին Դաշնակիցները։

2.— Արդ. Պաթում հազիւ 25 քիլոմեթր հեռու է ռուսեւթրքական սահմանագլուխէն։ Պաշտպանելու համար նաւթային այս մեծ նաւահանգիստը, Ռուսիա թերեւս փորձուի առաւել կամ նուազ խորութեամբ հող գրաւել Թուրքիոյ մէջ, մասնաւորաբար ետ առնել Կարսն ու Արտահանը, որոնք իրեն կը պատկանէին 1878էն 1918։

3.— Դէպի Սուրիա արշաւ մը ցնորք է, որովհետեւ ընդարձակ անապատ մը Սուրիան չափազանց կը հեռացնէ Անդրկովկասէն, սակայն Ռուսիա կրնայ արշաւել դէպի Մուսուլի քարիւղային աւազանը, առով Դաշնակիցները զրկելու համար վառելանիւթէ։

4.— Իրանի տիրապետութիւնը եւս ցանկութիւն մըն է, որ շատ կը խօսի Ռուսիոյ, տարածուելու համար մինչեւ Օմանի ծոցին եւ Պարսից ծոցին եզերքները, միաժամանակ տէր դառնալով իրանական քարիւղին։

5.— Այս բոլոր ծրագիրներէն անկախ, Գերմանիոյ դրդումով՝ Ռուսիա կրնայ արշաւել դէպի Հնդկաստան, կոխոտելով Աֆղանիստանը։

Անդրկովկասի պաշտպանութիւնը. — Փոքր-Կովկասը, որ հարաւէն սահման կը դնէ Վրաստանի եւ Ազրբէջանի դաշտավայրերուն, այնքան ալ բարձր պատնէշ մը չէ, ոչ ալ երկար, որքան Մեծ Կովկասը։ Այսուհանդերձ կը կազմէ լեռնային դժուարանցանելի շրջան մը, այնպէս որ ռուսական բանակներուն համար անկարելի պիտի ըլլար միաժամանակ զինուորական գործողութիւններ կատարել տարբեր ռազմաթատրի մը վըրայ։ Սակայն, նկատի ունենալով որ Ֆինլանտական պատերազմը վերջ գըտած է, հետեւաբար խորհրդային երկաթուղին նուազ ծանրաբեռն, հաւանական է որ Ռուսիա, 150 զօրաբաժինի տէր, համախմբելով իր ուժերը՝ ուշ կամ կանուխ դուրս նետուի իր ասիական սահմաններէն։

Ռուսիա պիտի նախընտրէր պաշտպանողականի վրայ մնալ, եթէ իր սահմանները պաշտպանուած ըլլային առօրեկրեայ ամրոցներով։ Թրքական սահմանին կողմէ, երեք ճամբաներ կան, որ էրզրումէն կ'ուղղուին դէպի Վրաստան, — Նախ՝ Կարս Ալէքսանդրապոլ որու կ'ընկերանայ երկաթուղին, յետոյ Կուր գետին վերին հովիտը, որու ջուրերուն ակը կը գտնուի թրքական հողի վրայ, մօտ հարիւր քիլոմեթր Կարսէն հեռու դէպի հարաւ-արեւմուտք, վերջապէս Արաքսի վերին հովիտը։

Այս երեք անցքերը, ինչպէս նաեւ երկրորդական կիրճեր պաշտպանուած են ամրութիւններով։

Իրանի կողմէն, մեծ մասով Արաքսն է որ կը կազմէ սահմանը։ Արաքս որ իրեն ճամբայ կը բանայ հայկական լեռնաշխարհին ծոցէն ու կը հոսի խոր անկողնի մը մէջէն, իր եզերքներուն վրայ ճարտարօրէն շինուած ամրութիւններով կրնայ դառնալ անանցանելի արգելք մը։ Կասպից ծովուն մօտ միայն՝ բացգետին մը կը ներկայացնէ սահմանը մօտ հարիւր քիլոմեթր տարածութեան մը վրայ։ Այդ տեղէն է որ անցած են պատմութեան գաղթային խումբերը, Իրանէն եւ Միջին Ասիայէն, դէպի Եւրոպա ռուսական տափաստանները։

Ուրեմն, Անդրկովկասի հարաւային մասին վրայ դիրքը նպաստաւոր է պաշտպանողականի։ Բայց դէպի հարաւ մանաւանդ դէպի արեւմուտք, Պաքուէն Պաթում ձգտող քարիւղատար խողովակներուն եւ երկաթուղին պաշտպանութեան համար տարածութիւնը քիչ է։ Մասնաւորաբար Պաթումը որ կեդրոն մըն է քարիւղը զտելու, նաւահանգիստ մը քարիւղ մանելուն բեռցնելու, ենթակայ է թրքական հողին վրայ հաստատուած հեռաձիգ թնդանօթներու կրակին։

Դէպի Թուրքիա արշաւելու կարելիութիւնները. — Եթէ ճիշդ է որ դէպի Կոստանդնուպոլիս արշաւող թրքական բանակները մեծ դժուարութիւններու պիտի բախին, շատ աւելի անպաստ պայմաններու մէջ պիտի գտնուի ռուսական արշաւ մը որ պիտի կատարուի դէպի Անատոլու։ Արդարեւ, Անդրկովկասը ռազմագիծ կամ սահմանին վրայ հոսող գետերուն վերին հովիտները կը գտնուին թրքական հողին վրայ։ Միւս կողմէ՝ Անատոլուի բարձրաւանդակին հիւսիս-արեւելեան մասին վրայ, գետինը չափազանց խորտուբորտ է։ Այդտեղ է որ իրար կը միանան, իրար կը խառնուին Պոնտական, Տաւրոսեան եւ Կովկասեան լեռնաշղթաներուն վերջին եզակները։ Շատ քիչ են անցքերը այդ լեռներուն մէջէն։

Հոն ուր իրար կը կտրեն թրքական, ռուսական եւ իրանեան սահմանները, հայկական հսկայ լեռնազանգը կը փակէ ամէն ճամբայ։ Սեւ ծովէն մինչեւ այս լեռները երկարող 250 քիլոմեթրնոց տարածութեան վրայ՝ երեք անցքեր կան որոնց պիտի հետեւին արշաւախումբերն առաւել կամ... ռուսական անցքը, որ լաւագոյնն է եւ Բիթլիսէն էրզրում կ'երթայ Կարսի վրայով, ունի լաւ ճամբայ մը եւ երկաթուղիի գիծ մը։ Բայց երկաթուղին այդ գիծը երեք անգամ փոխութիւններ կը կրէ. — Թրքական հողի վրայ գիծերուն լայնքը սովորական չափ ունի, լեռնային շրջանին մէջ՝ նեղ, վրացական հողի վրայ՝ ռուսական գիծերու լայնքը։ Ասոնք պայմաններ են, որ նպաստաւոր չեն արագ փոխադրութեան։

Աւելի հիւսիս, դժուարընթաց ուղի մը կը հետեւի Կուր գետին վերին հովիտին, կ'անցնի Արտահանէն, յետոյ կ'երկարի Ճորոխի հովիտին մէջէն։

Վերջապէս, Կարս-էրզրում երկաթուղին հարաւը՝ շատ աւելի միջակ ճամբայ մը, որ վերին Արաքսի հովիտէն կուգայ, հիւսիսէն կը դառնայ հայկական լեռնազանգին շուրջ եւ իր ուղին կը շարունակէ արեւելեան Եփրատի հովիտին մէջէն։

Այս երեք ճամբաները կ'անցնին բազմաթիւ կիրճերէ։ Լեռներն ի վեր կը բարձրանան, յետոյ կ'իջնեն, այնպէս որ տաժանելի է ճամբորդութիւնը։ Ահա թէ ինչու յարձակումին չունին մեքենայացած մեծ ուժերու յառաջխաղացութեան։

Հետեւաբար, Խորհ. Միութիւնը դէպի Թուրքիա արշաւանքի մը կըրնայ յատկացնել միայն սահմանափակ ուժեր, որոնք սեղմուած են յառաջանալ դժուարանցանելի շրջանի մը մէջէն, պարենաւորման համար ունենալով հաղորդակցութեան միջակ ճամբաներ։

Աւելցուցէք որ թրքական բանակը զանցառելի ուժ մը չէ։ (Այստեղ ջնջուած է եօթը տող)։ Թուրք զինուորին դիմադրելու յատկութիւնները առածի կարգ անցած են այլեւս։

Այնպէս որ դէպի Փոքր Ասիա ռուսական արշաւանք մը, հարկադրաբար սահմանափակ ուժերով կատարուած, պիտի բախի թրքական բանակին ուժեղ դիմադրութեան։ Զինուորական գործողութիւնները պիտի ըլլան դանդաղ ու երկարատեւ ընթացք մը, ճիշդ ինչպէս տեղի ունեցած են նախորդ պատերազմներու միջոցին։ Իսկ լայնատարած յարձակողական մը, որ նպատակ պիտի ունենար արագօրէն փճացնել Թուրքիոյ ուժերը, երբեք յոյս ու կարելիութիւն չի ներշնչեր։

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

(ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ 1914 — 1920Ի ԶՈՀԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ)

Կիրակի, 12 Մայիս, ժամը 2.30ին, Salles des Ingénieurs Civilsի մէջ (52, Rue Blanche), նախաձեռնութեամբ Ֆրանսական բանակի Հայ Նախկին Կամաւորներու Միութեան եւ մասնակցութեամբ փարիզահայ կազմակերպութեանց եւ մամուլի։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

Ազգ. վիճակահանութեան պարգեւները

Ազգ. պարգեւաթուղթի 9րդ շարքին վիճակահանութիւնը տեղի ունեցաւ կիրակի օր, Փարիզի մէջ։ Հինգ միլիոնի մեծ պարգեւը շահեցաւ 0 231 440 թիւը։

Հետեւեալ երկու թիւերէն իւրաքանչիւրը շահեցաւ 1 միլիոն ֆրանք. 834 255 եւ 315 137։

Հետեւեալ չորս թիւերէն իւրաքանչիւրը շահեցաւ 500.000 ֆրանք 829.618, 043.236, 709.070, 338.699։

23.846 վերջացող թիւերը շահեցան 100.000 ֆրանք։

24.044 եւ 17.982 վերջացող թիւերը շահեցան 50.000 ֆրանք։

7292 վերջացող թիւերը շահեցան 10.000 ֆրանք։

239 վերջացող թիւերը շահեցան 5000 ֆրանք։

79 վերջացող թիւերը շահեցան հազար ֆրանք։

4 վերջացող թիւերը շահեցան 220 ֆրանք։

6 վերջացող թիւերը շահեցան 110 ֆրանք։

ԱԶԳ. ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ զգուշութեան նոր հրաւէր մը ուղղեց տեղեկատու Նախարարութիւնը, մասնաւորապէս ազդարարելով «որ եւ է տեղեկութիւն չհաղորդել ո եւ է մէկուն, ինչ պատճառով ալ ըլլայ, զօրքի շարժումներու եւ երկրին պաշտպանութեան վերաբերեալ շինութեանց մասին»։ 1939 Յուլիս 29ի հրամանագիրը խիստ պատիժներ կը սահմանէ անոնց որ զինուորական տեղեկութիւններ կը յայտնեն, վնասելով երկրին ապահովութեան։ Անսաստողները զինուորական ատեան քաշուելով, կրնան դատապարտուիլ մինչեւ 20 տարի թիապարտութեան։

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme — Paris (13)
Le Gérant : H. STEPHAN

տեսակէտով։ Վերջին երեք ամիսներու ընթացքին Պուլկարիա մտած են 3484 ռուսահայեր, իսկ մեկնած են 3265 հոգի։

Եուկոսլաւիոյ կառավարութիւնը մերժեց անցագիր տալ 2000 գերման ուխտաւորներու որոնք այցելել կ'ուզէին ամրան եղանակին։ Կառավարութիւնը ... ընդունիլ միայն կիներ եւ 15 տարեկանէն վար տղաք։

Հոլանտայի մէջ ձերբակալուեցան 28 հոգի, որոնց մէկը նացի երեսփոխան, իբրեւ վտանգաւոր երկրին ապահովութեան համար, ինչպէս յայտարարեց վարչապետը, ձայնասփիւռ ճառով մը։ Երեսփոխանը եւ ուրիշ քանի մը հիթլէրականները իրենց ձերբակալութենէն երկու օր առաջ փառաբաներ էին Հոլանտական վիճակը, զոր նացիներ կը պաշտեն իբրեւ նահատակ։ Վարչապետը յայտարարեց թէ զինուորական իշխանութիւնը այս գործողութիւնը կատարեց ... պատրաստութենէ մը վերջ, մօտէն քննելով իւրաքանչիւր անձի պարագան։ Անոնք պիտի արդելափակուին ոչ թէ իրենց քաղաքական համոզումին, այլ իրենց բռնած ընթացքին համար։ Ուրիշ կասկածելիներու դէմ ալ հետապնդումներ կը կատարուին։ Վարչապետը իր ճառին մէջ բացատրեց թէ այս կարգի տարրերը կասկած կը յարուցանեն երկրին անկեղծութեան եւ չէզոքութեան մասին եւ կը խախտեն վստահութիւնը։ «Պատմական դաս մը կ'արգիլէ մեզի ձգել որ ազատօրէն գործեն այս տարրերը։ Անոնց թիւը անշան է եւ հետզհետէ կը նուազի, բայց, ինչպէս վարչապետը կ'ուսուցանէ մեզի, մէկ հատիկ ճանճ մը կրնայ աւրել ամէնէն թանկագին օծանելիքը. պէտք է ոչնչացնել այդ ճանճը»։ Իրազեկներ կը հաւատան թէ աւելի խիստ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին եւ թէ հիթլէրական կուսակցութիւնը կրնայ ամբողջովին լուծուիլ Հոլանտայի մէջ, որպէսզի չփորձեն դաւեր սարքել, ինչպէս բրին Նորվեկիոյ մէջ։

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ցնցումներ զգացուեցան Անգարայի մէջ, Մայիս 5ին, առանց վնաս պատճառելու։

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

1912Ի ԵՒ 1913Ի ԶՕՐԱԴԱՍԵՐՈՒՆ (48 եւ 47 տարեկան) պատկանող զինուորները պիտի արձակուին յառաջիկայ շաբաթ օր, համաձայն պատերազմական նախարարին որոշման։ Պիտի արձակուին նաեւ այն աւելի երիտասարդ զինուորները որ կապուած են այս դասերուն հետ, իրենց ընտանեկան կացութեան բերումով։

ԲՈԼՈՐ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆՆԵՐԸ, մեծաքանակ թէ փոքրաքանակ, պարտաւոր են մինչեւ մայիս 15 ընդհանուր ցուցակ մը պատրաստել մայիս 1էն ի վեր գործադրած գիներու մասին, յատուկ տետրակի մը մէջ, իւրաքանչիւր տողի վրայ նշանակելով մէկ ապրանք։ Էջերը պէտք է թուագրուած ըլլան, առանց որ եւ է եղծումի (աւելի նորէն գրել եւն.)։

ԳԵԼԺԻՈՅ պարենաւորման նախարարը պարզելով երկրին տնտեսական վիճակը, յանձնարարեց կրճատել ուտեստի, մասնաւորապէս միսին սպառումը, որովհետեւ բանակը 5000 թոն կը սպառէ ամէն ամիս եւ Տանըմարքայի շուկան փակուած ըլլալով (սառած միս), կացութիւնը ծանրացած է։ Միւս կողմէ բաւարար առնապահ նաւեր չկան, Ամերիկայէն միս փոխադրելու համար։ Ուրիշ սիւթերու սպառումն ալ պիտի սահմանափակուի։ Յանձնարարուեցաւ նաեւ կրճատել թուղթին սպառումը։ Ազգ. պաշտպանութեան Նախարարութիւնը պիտի հաւաքէ անպէտ թուղթերը եւ երկաթեղէնը։

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ երեսփ. ժողովը վաւերացուց Խ. Միութեան հետ կնքուած օդանաւային պայմանագիրը։ Այս առթիւ կառավարական երեսփոխան մը, Սոթիր Նանէվ, ճառ մը խօսելով, յայտարարեց թէ ինք համոզուած է որ վտանգի մը պարագային Պուլկարիա պիտի վայելէ Ռուսիոյ քաղաքական եւ զինուորական պաշտպանութիւնը

ՓԱՐԻԶԻՆ դասատ գացած են, իրենց կամքով, 520.000 հոգի, որոնք տեղաւորուած են 12 նահանգներու մէջ։ Ուրիշ նահանգներու մէջ եղածներն ալ հաշուելով, ընդհանուր թիւը կը հասնի մէկ միլիոնի, որոնց մէջ կան 17.246 մանուկներ։ Պարենատոմսի ցուցակագրութեան առթիւ արձանագրուած էին 1.860.000 հոգի, 2.900.000 բնակիչներու վրայ, իսկ անօսխի տոմսերու համար՝ 856.000 ընտանիք։

ԱՆԳԼԻԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ առեւտրական բանակցութեանց առթիւ, աշխատաւորական ներկայացուցիչը հարցուց թէ Խ. Միութիւնը առաջարկներ ը՞րա՞ծ է անտեսական համաձայնութեան մը համար։ Արտաքին Նախարարութեան խորհրդականը պատասխանեց. — «Պատասխան մը ստացած ենք, որ կը պարզէ խորհրդային կառավարութեան դիրքը, որուն առաջարկ մը չներկայացնելով հանդերձ։ Այս պատասխանը ուշադրութեամբ կ'ուսումնասիրուի ձեռնհաս պաշտօնատան կողմէ, իմանալու համար թէ կարելի՞ է առեւտրական համաձայնութեան մը յանգիլ. հաշուի առնելով ներկայ պատերազմին ստեղծած կացութիւնը»։

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆԸ հինգ տարի բանտարկութեան եւ 5000 ֆրանք տուգանքի դատապարտեց հացագործ մը, Մարսէլ Էսիւօ, 20րդ թաղամասին մէջ, համայնավարական քարոզութիւն կատարած ըլլալով։ Նոյն պատիժին դատապարտուեցաւ իր կինը, իբրեւ գործակից։ — Եօթը տարի բանտարկութեան եւ հազար ֆրանք տուգանքի դատապարտուեցաւ 26 տարեկան գերման ուսանող մը, որ զաւակն է օդանաւային վնգապետի մը։ Ուսանողը 1938էն ասդին լեզուի մէջ մտած, յետոյ արձակուելով իբրեւ անկար, վտարման դատապարտուած էր, իսկ 1939 Սեպտեմբեր 6ին պատերազմին դէմ խօսած էր Փարիզի մէջ, ինչպէս կը գրեն տեղական թերթերը։

ՆՈՒԳԱՐ ԹԱՇՃԵԱՆ անուն Հայ մը, 35 տարեկան, սպաննուած է Լ'Օբմի մէջ (Սէն Շամոն), Փորթուկալցի գաղթականի մը կողմէ, իբրեւ գող, ինչպէս կը գրեն նոյն շրջանին թերթերը։

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : GOBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
8
ՄԱՅԻՍ
MERCREDI
8 MAI
1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4343

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԷԿ ՍԵՂԱՆԻ ՇՈՒՐՋ

Քանի մը խօսք եւս, հայ զինուորներու եղբայրական աջակցութեան գործունէութիւ. որ կը ներկայացնէ բազմակողմանի պահանջներ :

Րսինք թէ այդ գործին կապուած են երեք թեւեր,— 1. Հայ Զինուորներու Օգնութեան Մարմինը — 2. Ֆր. Կապոյտ Խաչը եւ 3. Հայ Զինուորին Տունը, որ դեռ նոր բացուեցաւ :

Այս շարքին մէջ յիշած չէինք Տիկնանց Միութեան Կարմիր Խաչը, պարզապէս այն հասկացողութեամբ թէ ան գլխաւոր կորիզն է Զինուորներու Օգնութեան Մարմնին, եւ կը գործէ անոր անունով :

Կուզէինք որ մեր բարեկամները հասկնային, վերջապէս, թէ «Յառաջ»ի համար զոյութիւն չունի որ եւ է նկատում, մանաւանդ երբ հարցը կը վերաբերի այնքան նուիրական նպատակի մը : Մնայ կը հաղորդեն թէ Տիկնանց Միութիւնը 900 ծրար ղրկած է զինուորներու, մինչեւ Մարտ (միջին հաշուով իւրաքանչիւր ծրարը 30 Ֆրանք արժողութեամբ) :

Կարձանագրենք իբրեւ տեղեկութիւն, ինչպէս ամէն բարի լուր, անգամ մը եւս յիշեցնելով թէ պարտաւոր են պարբերաբար զեկոյցներ հաղորդել մամուլին աւելի տարցնելու համար ժողովուրդին սիրտը :

Զեկոյցը ամէն բան չէ : Անոնք պարտաւոր են, նաեւ, ժողովներ գումարել պարբերաբար : Ոչ միայն իրենք իրենց մէջ, այլեւ երեք թեւերով :

Աւելի քան երբեք ժամանակն է լայն խորհրդակցութիւն մը կատարելու եւ կանոնաւոր ընդհանուր ծրագիր մը կազմելու : Այս պարագան կը յիշեցնենք ոչ թէ «ժողովականութեանց» սիրոյն, այլ իբրեւ տարրական պահանջ մը :

Զինուորներու օգնութեան ճակատին երեք - չորս թեւերը կրնա՞ն պնդել թէ ամէն բան գիտեն, թէ պէտք չունին ոչ խորհուրդի, ոչ ալ խորհրդակցութեան, թէ ամէն ինչ նախատեսուած է եւ մեքենան կը բանի անխափան :

Միայն մեզի հասած նամակները պիտի բաւէին շատ մը աչքեր բանալու, գործին ամբողջ ծանրութիւնը բացատրելու :

Ահա, օրինակ, Հայ Զինուորին Տունը : Կեդրոն մը հաստատուած է, զանազան յարմարութիւններով, բայց ներս - դուրս չկայ : Որքան գիտենք, դեռ կապ ալ չէ հաստատուած երեք թեւերուն միջեւ :

Եթէ բարեհաճէին քով քովի գալ եւ ընդհանուր ուղեգիծ մը պատրաստել, իւրաքանչիւրը կը գիտնար իր բաժինը, աշխատանքի բաժանում կը կատարուէր եւ ամէն պահանջ իր պատասխանատու հոգատարը կ՚ունենար :

Մէկ սեղանի շուրջը հաւաքուելու այս պարտականութիւնը յիշեցուցած ենք ազգ. օրկաններուն ալ, միշտ ապարդիւն իրականացման :

Դանէ զինուորներու օգնութեան հարցը թող բանայ ճամբան, քանի որ թէ կարգ ունին, թէ գործելու տրամադրութիւն եւ թէ միջոցներ :— Շ.

Միջերկրականի կոմիտէն կը շարունակէ գործել

Ծերակուտական Գ. Կոթրօ, Միջերկրականի Կոմիտէին վարչական խորհուրդին նախագահը, «Յառաջ»ի գրած է հետեւեալ զեկոյցը, հրատարակութեան համար :—

« Գերմանական անթեկը վերջերս յարձակած էր Միջերկրականի կոմիտէին վրայ : Կոմիտէին վարչական յանձնաժողովը, որուն նախագահն է Գ. Կոթրօ, ծերակուտական, պատիւ կը սեպէ այդ յարձակումը եւ կը յայտարարէ թէ գերմանական անթեկին կարողութենէն վեր է փոխել տալ իր գործունէութեան ձեւերը :

Միշտ արթուն, հակառակ իր անդամներուն մեծ մասին զինուորագրուելուն, եւ միշտ հաւատարիմ Ֆրանսայի եւ իր բարեկամներու շահերուն Միջերկրականի մէջ, Կոմիտէն պատրաստ է ամէն վայրկեան բռնկումներու տրամադրելու այն հեղինակութիւնը զոր կը վայելէ շնորհիւ նորանոր անդամագրութեանց »:

Անգլիոյ վարչապետը պիտի փոխուի՞

Անգլիոյ երեսփ. ժողովը գումարուեցաւ երէկ, լսելու համար կառավարութեան մանրամասն զեկուցումը Նորվեկիոյ վերջին դէպքերու մասին : Վիճաբանութիւնները պիտի տեւեն քանի մը օր, բազմաթիւ ընդդիմադիրներ խօսք ուզած ըլլալով : Միեւնոյն ատեն մամուլը կը շարունակէ պայքար մղել ու փոփոխութիւններ պահանջել դահլիճին մէջ : «Տէյլի Մէյլ», որ օրական 2.000.000 ստորագրող ունի, կ՚առաջարկէ վարչապետութիւնը յանձնել արտաքին նախարարին՝ Լորտ Հալիֆէքսի, դահլիճին մէջ առնել աշխատաւորականներ, որոնք ծորքը հեն. : «Թայմզ» ալ մեղադրելով աշխատաւորականներուն ձեռնպահութիւնը, կ՚առաջարկէ պատասխանատուութիւններ առանձնել : Աշխատաւորական երեսփոխան Մորիսընէ վերջ ուրիշ կարեւոր դէմք մը, Տէյթըն, իր կարգին ճառ մը խօսելով քննադատեց Չէյմպըրլէնի դահլիճին թուլութիւնը «Զարփէն աւելի հանրային պատրաստութիւն, անորոշութիւն եւ անհրաժեշտ ու միրից Եթէ կ՚ուզենք վերահաստատել մեր վարկը արտասահմանի մէջ ու վստահութիւն ներշնչել ժողովուրդին, պէտք է արմատական փոփոխութիւններ կատարուին թէ անձերու եւ թէ քաղաքականութեան մէջ : Գ. Չէյմպըրլէն եւ Սըր Ճոն Սայմըն աւելի լաւ ծառայած կ՚ըլլան իրենց երկրին հրաժարելով անմիջապէս : Այն ատեն կրնանք խրախուսիչ ազդ մը փակցնել մեր վարչապետութեան պատին վրայ.— « Պատերազմ Հիթլէրի դէմ, նոր վարչութեամբ » :

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ կառավարութիւնը հետեւելով հարեւան երկիրներու օրինակին, շարք մը հրամանագիրներ հրատարակեց օտարականներու մասին : Բոլոր այն օտարազգիները որ բնակութեան թուղթ չունին, պէտք է ստանան կանութեան ներկայանան 24 ժամէն : Այսուհետեւ օտարականները չեն կրնար իրենց բնակավայրը փոխել առանց արտօնութեան :—Այն Հունգարները որ կասկածելի օտարականներ կը պատսպարեն, պիտի արգելափակուին : Ռումանիոյ մէջ ալ բազմաթիւ կասկածելիներ ձերբակալուեցան :

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՃԱԿԱՏ

ԶԻՒՆԸ ԿԸ ԽԱՆԳԱՐԷ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Երեք թորփիլանաւեր ընկղմած

Անգլիոյ պատերազմական նախարարութիւնը հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց մայիս 6ին.— Ոչ մէկ դէպք Նարվիքի շրջանին մէջ :

Ֆրանսայի ծովային նախարարութիւնն ալ հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց.— Մայիս 3ին զինուորական փոխադրանաւերու կարաւան մը յարձակում կրեց Հիւսիսային ծովուն մէջ, թշնամի օդանաւերու կողմէ : Դաշնակից կարաւանէն ոչ մէկ նաւ զարնուեցաւ, բայց «Պիզոն» թորփիլահալածը, որ մաս կը կազմէր կարաւանին, ընկղմեցաւ : Նաւաստիներուն մէկ մեծ մասը կարելի եղաւ փրկել : Լուր տրուեցաւ զոհերու ընտանիքներուն :

Ինչպէս կը գրեն տեղական թերթերը, ընկղմած են երեք թորփիլահալածներ, մէկը ֆրանսական, մէկը անգլիական, միւսը լեհական, համաձայն երեք դաշնակից կառավարութեանց զեկոյցներուն : Ֆրանսականը ծանօթ է արդէն, «Պիզոն», որ ունէր 2436 թոն տարողութիւն եւ շինուած էր 1930ին : Առաւելագոյն արագութիւնն էր 40 հանգոյց : Անգլիական թորփիլահալածն է «Աֆրիտի», որ ընկղմեցաւ, երբ կը պաշտպանէր Նամսոսի դաշնակից զօրքին փոխադրութիւնը : Այս թորփիլահալածը ունէր 1870 թոն տարողութիւն եւ 200 նաւաստի, որոնց մեծ մասը կորսուած կը համարուի : Ծովային նախարարութիւնը հաստատելով այս կորուստը, կ՚ըսէ թէ թորփիլահալածը զարնուած էր թշնամի ռումբերէ եւ թէ երկու գերման օդանաւեր վար առնուեցան : Այս թորփիլահալածը իր շարքին 16րդ էր, բոլորն ալ ամենավերջին դրութեամբ եւ սրընթաց : Իր հրամանատարը մասնաւոր պատիւներու արժանացաւ անցեալ ամառ, կարեւոր դեր մը կատարած ըլլալով գերմանական Ալթմարք շոգենաւին անգլիացի գերիներու ազատման գործին մէջ : Ինքն էր որ գերմանական նաւը մտաւ խումբ մը նաւաստիներով եւ ազատեց գերիները : Պատերազմէն ի վեր Անգլիա կորսնցուցած է 10 թորփիլահալածներ : Ուրիշ մը, «Հարտի», խրած էր Նարվիքի առաջին յարձակման ատեն, բայց յետոյ ջուրէն երեւան հանուեցաւ : Անգլիա ունի 170 թորփիլահալածներ :

Երրորդ կորուստը լեհական «Կրոմ» թորփիլահալածն է, որ ընկղմած է Նորվեկիոյ ջուրերը, ինչպէս կը ծանուցանէ Լոնտոնի լեհական նաւային վարչութիւնը : Մէկ սպայ եւ 69 նաւաստիներ կորսուած կը համարուին : Անգլիական կառավարութիւնը առաջարկեց ուրիշ թորփիլահալած մը տրամադրել : «Կրոմ» շինուած էր 1937ին, ունէր 2144 թոն տարողութիւն եւ 180 նաւաստի :

*** Վերջին լուրերու համաձայն, ձիւնը կը խանգարէ զինուորական գործողութիւնները Նարվիքի շրջանին մէջ : Լոնտոնի պաշտօնական շրջանակներուն տեղեկութեանց համաձայն, 4000 գերման զինուորներ պաշարուած են այդ քաղաքին մէջ, բայց նաւահանգիստը ամրացուցած ըլլալով, կը գտնուին հաստատուն դիրքերու մէջ եւ չեն կրնար շուտով դուրս նետուիլ : Դաշնակիցները ամէն կարելի միջոց ձեռք առած են, որպէսզի Գերմանները օդնական զօրք չստանան : Աթոռուլմէն կը հեռագրեն թէ Գերմանները յուսահատական փորձեր կը կատարեն, օդնական զօրք հասցնելու համար օդանաւերով : Անցած օր տեսնուած են աւելի քան հարիւր օդանաւեր որոնք զինուոր կը փոխադրէին Նարվիքի շրջանը : Կը կարծուի թէ շատ յանցած Անգլիացիները իրենց դիմացը պիտի ունենան աւելի շատ զինուորներ քան հիմա : «Մաթէն» կ՚իմանայ թէ Նարվիքի անգլիական զօրքը հարկադրուած է լքել Նարվիքի հիւսիսային դիրքերը : Թրոնտհայմի ճամբան բացուած ըլլալով, Գերմանները կը ջանան Նարվիքի [illegible]

Անգլիական անթեկը կը ծանուցանէ թէ գերմանական օդանաւեր ռմբակոծեցին Քիրքենէս քաղաքը, կարծելով թէ հոն կը գտնուի Նորվեկիոյ թագաւորը : Նորվեկեան ջոկատներ կը շարունակեն դիմադրել զանազան կէտերու վրայ :

Գերմանական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ Նարվիք դրկուած օդանաւեր յաջողեցան զարնել թշնամի զրահաւոր մը եւ յարձակելով բանակավայրի մը վրայ, պայթեցուցին ռազմանիւթի շտեմարան մը : Նոյն աղբիւրին համաձայն, անգլիական երկու օդանաւեր խորտակուած, ուրիշ երկու հատ ալ վնասուած են :

*** Նորվեկիոյ արտաքին նախարարը, որ Լոնտոն գացած էր ընկերակցութեամբ ազգ. պաշտպանութեան նախարարին, մտերմական տեսակցութիւն մը ունեցաւ Գ. Չէյմպըրլէնի հետ : Նախարարը ճառ մը խօսելով մամուլի ներկայացուցիչներուն առջեւ, յայտարարեց թէ Նորվեկիա պիտի շարունակէ կռուիլ, եթէ նոյն իսկ բոլոր Գերմանները վտարուին երկրէն, թէեւ զինակցութիւն կնքած չէ Դաշնակիցներուն հետ : Նախարարը խոստովանեցաւ թէ Նորվեկիոյ զօրքը ծանր կորուստներ կրած է չորս շաբթուան կռիւներու ընթացքին,— սպաննալ, վիրաւոր կամ անհետացած : «Նորվեկիացիները կրնան կռիւը շարունակել հիւսիսային շրջանին մէջ, աջակցութիւն ստանալով : Նորվեկիոյ ամէնէն վարժ զինուորները համախմբուած են հիւսիսային շրջանին մէջ, որովհետեւ վերջին երեք տարիներու ընթացքին մենք կը վախնայինք ռուսական արշաւանքէ մը : Գերմանական արշաւանքը բոլորովին անսպասելի էր : Մենք ամէն բանէ առաջ պէտք ունինք օդանաւերու եւ հակօդային թնդանօթներու : Զենք գիտեր որքան գերման զինուորներ կը գործեն Նորվեկիոյ մէջ, բայց կը կարծենք թէ 50.000—100.000ի կը հասնի անոնց թիւը : Կը հաւատանք թէ Դաշնակիցները կարելի օգնութիւնը պիտի հասցնեն» : Նախարարը մերժեց պատասխանել թէ Նորվեկիոյ պահեստի ոսկին փրկուա՞ծ է, եւ ըսաւ թէ օգնութիւն չէ խնդրուած Շուէտէն :

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԿԻՐԱԿԻ ՕՐՈՒԱՆ ԹԻՒԸ լոյս կը տեսնէ չորս էջով, ապրիլ Տանըրմէկի տարեդարձին առթիւ, որուն 25ամեայ պահանջքը պիտի կատարուի նոյն օրը, համաձայն հրատարակուած յայտարարութեան :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ — Զեկոյց թիւ 491, Մայիս 6, առաւօտ (250րդ օր). — Նշանակելի գործունէութիւն հրետանիի ուժերու եւ յառաջապահ զօրախումբերու Սարի շրջանին մէջ.— Զեկոյց թիւ 492, իրիկուն.— Ոչ մէկ կարեւոր դէպք : Քանի մը հրետաձգութիւն Սարին Ալզասի մէջ :

ՄՕՏԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵ՞ԼՔՆ ԱԼ ԳԻՏԻ ԲՌՆԿԻ

ԻՏԱԼԻԱ ՈՐՈՇԱԾ Է ԾՐԱԳԻՐԸ, ԲԱՅՑ ՈՉ ԺԱՄԱՆԱԿԸ

Ի՞նչ կը խորհին Թուրքիոյ, Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ եւ Եուկոսլավիոյ մէջ

Կացութիւնը անորոշ է տակաւին, թէեւ թերթերը կը շարունակեն յանդուգն լուրեր հաղորդել : Անգլիոյ տեղեկատու նախարարութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց, որ կ՚ըսէ թէ Գերմանիա կը ջանայ մտահոգութիւն ստեղծել Պալքաններու մէջ, սուտ լուրեր տարածելով : «Վերջին 36 ժամուան ընթացքին գերմանական անթեկը եւ տեղեկատու գործակալութիւնը անխղճօրէն զրոյցներ տարածեցին, մտացածին խառնուրդներ ծանուցանելով պալքանեան սահմաններուն վրայ : Այդ լուրերէն շատերը հակասական են, ուրիշներ արդէն հերքուեցան, նոյն իսկ Պերլինի մէջ, հրատարակութենէն մէկ - երկու ժամ վերջը : Բացորոշ է Գերմանիոյ մտադրութիւնը,— ան այս լուրերը տարածելով կը ջանայ անստուգութեան մթնոլորտ մը ստեղծել, յաջողցնելու համար իր իսկ նպատակները » :

Ռումանիոյ քարոզութեանց նախարարութիւնը ազդարարեց օտար թղթակիցներուն թէ այսուհետեւ պարտաւոր են վաւերացնել իրենց ղրկելիք լուրերը Ռումանիոյ սահմանները գրաքննութեան... [illegible] լուրերու համար, հեռագրով ըլլայ թէ հեռաձայնով, բայց իւրաքանչիւր թղթակից անձնապէս պատասխանատու պիտի համարուի առանց վաւերացման ղրկուած լուրերու համար : Քարոզութեանց նախարարը բացատրութիւններ տալով, ըսաւ թէ միջազգային կացութիւնը ծանր է եւ թէ շատ մը անճիշդ լուրեր հաղորդուած են : Այս առթիւ հերքեց այն լուրերը թէ հարիւրաւոր օտարականներ ձերբակալուած կամ արտաքսուած են : Յետոյ ազդարարեց թէ եթէ թղթակիցները պաշտօնապէս չստուգեն իրենց լուրերը, պատժական անօրինութեանց պիտի ենթարկուին : Կը նշանակէ թէ լրագրողները պիտի արտաքսուին առանց նոր ազդարարութեան : Նախարարը յիշեցուց նաեւ թէ օտար թղթակիցները պատասխանատու պիտի համարուին այն բոլոր պատմութեանց համար որ կը հրատարակուին իրենց թերթերուն մէջ, եթէ նոյնիսկ անոնց հեղինակները :

Պուլկարիոյ պատերազմական նախարարը, Զօր. Տաքսալով, ճառ մը խօսելով Ս. Գէորգի տօնին առթիւ, յայտարարեց.—«Մենք ոչ մէկ բան զանց պիտի առնենք մեր չէզոքութիւնը պահպանելու համար. բայց պուլկար ժողովուրդը պէտք է պատրաստ ըլլայ պաշտպանելու իր անկախութիւնը եւ խաղաղութիւնը» : Հանդիսութեան ներկայ էր նաեւ Պօրիս թագաւորը, որ այս առթիւ աչքէ անցուց զինուորները :

Թուրք զինուորներու կեդրոնացման մասին լուրեր շրջած ըլլալով, Պուլկարիոյ հեռագրական գործակալութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց, որ կ՚ըսէ թէ Սոֆիայի մէջ լուր չունին այդպիսի համախմբումի մը մասին, հետեւաբար անհիմն են եղած ենթադրութիւնները : Անատոլուի գործակալութիւնն ալ զեկոյց մը հրատարակեց, հերքելով այն լուրերը թէ ստուարաթիւ թուրք զինուորներ համախմբուած են Յունաստանի սահմանին վրայ, Անգլիոյ թելադրութեամբ : Գործակալութիւնը կ՚աւելցնէ թէ ընդհակառակն այն զինուորները որոնց մարզանքի շրջանը լրացած է, կ՚արձակուին կանոնաւորապէս եւ անյապաղ :

Թուրքիոյ մէջ լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւին Պալքաններու եւ Միջերկրականի դէպքերուն : Մամուլը կը շարունակէ ձաղկել Գերմանիոյ խաղերը եւ Իտալիոյ երկդիմի դիրքը : Հիւսէյին Ճահիտ կ՚ազդարարէ.— [illegible] Նէճմէտտին Սատըք, Աքշամ-ի թուրք պատուիրակը, խմբագրական մը գրելով «Աքշամ»ի մէջ, կը յայտարարէ թէ «Գերմանիա չհամարձակելով բացէ ի բաց յարձակիլ իր բուն հակառակորդներուն վրայ, կը ջանայ մոլորեցնել տկար եւ անզէն ժողովուրդներ, յաջողութիւն շահելու համար : Պետութիւն մը որ այս տեսակ միջոցներու կը դիմէ, կը նմանի գիշատիչ թռչունի մը որ կը հալածէ անպաշտպան որս մը, ինչպէս Նորվեկիան» : Թուրք հրապարակագիրը յիշելով Աւստրիոյ, Լեհաստանի, Տանիմարքայի եւ ուրիշ պետութեանց գլխուն սարքուած դրուժանութիւնը, կ՚ըսէ թէ այլեւս անընդունելի են Գերմանիոյ բոլոր յանձնառութիւնները :

Թուրք մամուլը միաձայն կ՚ազդարարէ թէ Թուրքիա անմիջապէս պիտի գործակցի Դաշնակիցներուն, եթէ որ եւ է վտանգ ծագի Պալքաններու եւ Միջերկրականի մէջ :

*** «Տէյլի Մէյլ»ի թղթակիցը, Փրայս, որ քաջածանօթ է արեւելեան եւ պալքանեան գործերու եւ որ վերջերս Իտալիա կը գտնուէր, Լոնտոն վերադառնալով շատ կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ : Իր կարծիքով, Մուսոլինիի վճիռէն կախում ունի 200 միլիոն անձերու ճակատագիրը : «Մուսոլինի համոզուած է թէ Գերմանիա պատերազմը պիտի շահի այս տարի : Ան կ՚ուզէ օգտագործել այդ կացութիւնը, երբ դեռ ուշ չէ : Անորոշած է գործունէութեան ծրագիրը, բայց ոչ ժամանակը : Ես Իտալիոյ մէջ այն զօրաւոր համոզումը գտայ թէ Մուսոլինի Գերմանիոյ պիտի չմիանայ պատերազմ յայտարարելու համար Դաշնակիցներուն դէմ : Կը կարծուի թէ երբ ժամանակը յարմար նկատէ, ան ձեռք պիտի անցընէ կարգ մը գրաւականներ Միջերկրականի մէջ : Եթէ Գերմանիա շահի, այդ գրաւականները պիտի պահուին, իբրեւ Իտալիոյ բաժինը Հիթլէրի յաղթութեան աւարէն : Իսկ եթէ Դաշնակիցները յաղթեն, այդ գրաւականները սակարկութեան նիւթ պիտի ծառայեն հաշտութեան ժողովին մէջ : Այդպիսի աւար մը կը կազմեն Աֆրիկանի միւս ափին Եուկոսլաւ նաւահանգիստները : Իտալական նաւատորմը պատրաստ է, բանակը՝ ոչ : Միայն նաւատորմը կրնայ գրաւել Տալմաթիոյ ափերը : Եթէ Դաշնակիցները իրենք պատերազմ չյայտարարեն Իտալիոյ դէմ, այս վերջինին գործունէութիւնը ուղղակի պատերազմին մէջ պիտի չիյնէ դիմերը : Ոչ մէկ պետութիւն երաշխաւորած է Եուկոսլավիոյ հողային ամբողջութիւնը : Պալքանեան պետութեանց փոխադարձ խոստումները ի զօրու են միայն այն ատեն

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

Գարնան շաղերով...

Կարօտով՝ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻՆ

— « Գարո՞ւն է բացուեր դուրսը, Տոլ-տալ ցցուեր Արուպը...» ։ Այսպէս կ'երգէինք գիւղին ճամբէն իրարու ետեւէ՝ չէին տալով կը բացուէր պարտէզը, երբ կը հովէին ծառերն ու ծաղիկները, երբ բնէկը կը հայնէին դաշտերը։ Երազի մը նման կը յիշեմ, որքան գեղեցիկ էր գիւղիս պարտէզը իր պերճութեամբ, ու առ-կեւլաւ արեւով։ Ջուարթ, երգեցիկ ու շողշողուն համայնապատկերով։ Դրախտ, դրախտ արդարեւ։ Ծաղիկնե՞ր կ'ուզես։ Գոյնզգոյն, թեւաւորնե՞ր։ Հազար տեսակ։ Կանանչութի՞ւն կը ցանկաս տեսնել։ Նայէ որքան կրնաս, նայէ ու հիացիր։ Մեղեդի՞ կ'ուզես ունկնդրել։ Ականջ դիր սա ձորակին վազող ջուրին, կամ հանդիպակաց սարէն փչող զեփիւռին, ու լսէ երգը բնութեան մաքուր, զուլալ ու գլգլան... օ՜...գիւղիս չէն պարտէզը...

Այն երկրամասը ուր կ'ապրիմ այսօր, շատ նման է իմ հայրենի գիւղիս։ Այն՛ ինչ որ կար հայրենի գիւղիս մէջ, կայ նաեւ հոս։ Ահա երամը ծիծեռնակներուն որ պար կը պտտին օդին մէջ, կանգ կ'առնեն ցանկերուն վրայ, կը գեղգեղեն, կը ճախրեն ու [illegible]

[illegible]

որոնք իրենց ձեռնափայտովը կրնան ամէն դուռ զարնել, ամէն տեղ նեղ-կայանալ։ Թող անոնք մտածեն ամեր վաղուան մասին։ Ես իմ գործիս, — մենք մեր գործին ...

Այս երկտողս չէնշող պարտէզ նըկարագրելով սկսայ, միայն մօլորե-ցուց զիս։ Դառնամ պարտէզին։ Ահա սա տարխաղները, ճնճղուկները, ժիկները, թութուները ու դեռ հազար ու մէկ տեսակ թեւաւորներ, օդին մէջ, ծառերու վրայ, ցանկերուն կատարը։ Առաջին անգամ սա վէհա-փառ արագիլին։ Քանի տարիներ կ'ը-նէր որ չէի տեսած անոր սուրբ երես-ը։ Ամիսներ առաջ, երբ այս-դաշ — գունակ գիւղին գմբէթաւոր եկեղե-ցիին մօտը կ'աշխատէի ուր բարձր կտուրի մը վրայ կը հանգչէր արագիլ-ներուն բոյնը, չեմ գիտեր ինչո՞ւ, երկար, երկար կանգ կ'առնէի անոր հետ, ու ժամերով կը դիտէի։ Ներքին հրճուանք մը կ'ունենայի, երբ կը մը-տածէի անոնց վերադարձի մասին։

[illegible]

Դպրոցներ սանամայր

Պատերազմը՝ ինչպէս է վեր, ճակատին վրայ կռուող զինուորներուն օգնութեան համար՝ ստեղծուած են զանազան կազմակերպութիւններ։ Այդ կազմակերպութիւններուն մէջ ամէնէն հետաքրքրականը այն է որ զինուորը կը կապէ ընտանիքին, — աղքատ կամ անոք զինուորներու համար՝ աղջիկներ, տիկիններ, միու-թիւններ, նոյնիսկ դպրոցներ կը ներկայանան իբրեւ սանամայր։ Այս սանամայրերուն գործն է ամիսը մէկ կամ երկու անգամ սան-զինուորին ղրկել ծրարով պարէն, ծխախոտ, հագուստ, դրամ, եւայլն։ Աւելի կա-րեւորը (եւ յուզիչը) — սանամայրը ծրարին հետ միաժամանակ կը գրէ նամակներ, որոնց գորովալից բա-վանդակութիւնը կուրծք կը ներշնչէ զինուորին։

1914 — 1918 պատերազմին եւս [illegible]

հութիւն կը ներշնչեն Մանաւանդ-թար կը քաջալերուի դպրոցները սա-նամայր դառնալու։ Ծրարիր մը — երբեմն ամբողջ դպրոց մը, կամ նոյն դպրոցին դասարանները առանձին կ'ունենան իրենց սանը, որու կը ղր-կեն պարէն ու նամակ։

Մինչեւ այժմ Ազգ. Պաշտպանու-թեան նախարարութեան կողմէ իբ ե-անտէր զինուոր արձանագրուած են 55.000 հոգի։ 45.000ը սանամայր գը-տած են արդէն։ Ցուցակ հարիւր հա-զարի պիտի բարձրանայ այս թիւը։

Սանամայրերը իրենց զինուորնե-րուն կը ղրկեն ծրարներ, որոնք 60—70 Ֆրանք կ'արժեն, — ամիսը հա-շուելով երկու ծրար, ուրեմն մօտ 9 միլիոն Ֆրանք արժէքով ծրար կը ղր-կուի զինուոր-սաներուն։ Կրնաք հաշուել նաեւ այն սիրուն նամակնե-րը, որոնք կը փոխանակուին այս փոքրիկ սանամայրերուն եւ իրենց որդեգրած զինուորներուն միջեւ։

Սանամայրերը յաճախ կ'առնեն նա-եւ [illegible] արձակուրդ կը ստանան։ Դեռ աւե-լին, — զինուորներ կան, որ իրենց ե-տեւ ձգած են անպաշտպան կին [illegible], սանամայրերը թղթակցութեամբ կը կապուին անոնց հետ եւս, անոնց ալ օգնութիւն կը հասցնեն ժամանակ առ ժամանակ։

« Ցատաջն, առաջին օրէն քաջալե-[illegible]

[illegible]

լէ բիւր բարեբեր հոծելով ամէն դի։ Կեանքը կը խայտայ, օրը կը ծաղկի, բնութիւնը վերածնութեան տօնախմբութիւնը ... Ո՛րբ պիտի ծաղ-կին՝ սակայն, մեր տունները, մեր սիրտերը, մեր հոգիները ... ի՛նչ փոյթ բնութեան ծաղկումը, երբ հո-րիզոնը խաւարամած ամպերով ծած-կուած է, երբ փոթորիկն ու կարկուտ հետապատկերը կայ ամէն դի երբ հազար հազար սրտեր կան կա-րօտով բաբախուն, սէրով անմխի-թար...

Թող ծաղկի, թող ծաղկին, նախ եւ առաջ մարդոց սիրտերը թող ծաղ-կին, մարդոց սիրտերը թող շողար-ձակեն ։

Ծաղկած պարտէզին հետ, ծաղկած գարունին հետ։

ՄԻՍԱՔ - ՄԻՐՋԷ

— « Ժամանակը չէ վիճաբանելու, բայց գիտենք որ մեր նահատակնե-րը մեռան յանուն հայկական դատին ու կ'ապրին դեռ, մահէն ալ անդին, ճիշդ այս դատին ուժովը։ Կ'ապրին, [illegible] ու նորագոյն սերունդները, կը հա-[illegible] ու իրաւունքի այն մեծ գաղափարա-կանին, որ բազմութիւնները աղքա-թեան կը վերածէ եւ զանոնք կը վար-ձէ մարդկային, վեհագոյն հաւատա-կան [illegible] ազատութեան համար [illegible] փաղանգներ

Գտա՞ծ ենք ճամբան այդ դատի [illegible]

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

(ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ 1914 — 1920Ի ԶՈՀԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ)

Կիրակի, 12 Մայիս, ժամը 2.30ին, Salles des Ingénieurs Civilsի մէջ (Հ, R. Blanche), նախաձեռնութեամբ Ֆրանսական բանակի Հայ Նախկին Կամաւորներու [illegible] Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

[illegible] լուծման։

Ցիշատակի օր է այսօր, բայց նաեւ խորհրդածելու, անցեալը դատելու եւ վերաքննելու թուական, մանաւանդ այսօր, երբ արդարակերտ օրեր [illegible]

Բացառիկ պայմաններ՝ որոնք կը թելադրեն մեզ անցեալին բովանդակ վերլուծումը, կուսակցական մեր պայքարներուն, ցանկութիւններուն, կեղծարկած մեթոդներուն, աշխատանքի ու զոհաբերութեան եղանակներուն և ձեւեր բերած արդիւնքին։ Հո բե է [illegible] [illegible]

վաղուան տեսլականովը։

Յուշիկ ու ժամ անոնց յիշատակին անշուշտ, բայց նաեւ հաշիւ կեանք համապարծակցական աշխատանք անոնց գաղծերուն շարունակութեան համար։ Այս թող ըլլայ մեր յարգանքի արտայայտութիւնը այսօր, [illegible] համար, հաւատարմութիւն եւ ուխտ՝ թէ պիտի չմոռցուին մեր բազմահազար սիրելիները եւ անոնց սրտագին նշանաբանները։

Նշանաբաններ՝ որոնք մեր սառա-պած, հինաւուրց հայրենիքէն կը բո-խին եւ արդարութեան ծծուածն [illegible]

[illegible]

[illegible] անոնց լեզուին, աւանդուած խորհրդակցին անոնց արտայայտութեան մէջ, անոնց նորագոյն հեռավորութեան մէջ ու ամբողջ պայքարներուն վրայ, [illegible] համերաշխ ու մեծցած ըլլալու անոնց մեծ ու ծխացող յիշատակին առջեւ, այլեւ կեանքին մէջ. անոնց կէս մնա-ցած նպատակներու իրականացման, անոնց երազներուն հետապնդման մէջ եւ վերջապէս հզօր՝ անոնց մասանց ձգած գաղափարականներովն ու

[illegible] (աւթիւ), բացառիկ բովանդակու-թեամբ։

Ցիշատակ

«Քաւարքի» հետեւեալ խորհրդանշական տեղ [illegible]

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

[illegible]

[illegible]

սոր թէ ներքին, պէտք է ազօթեն եւ սուրբերուն բարեխօսութիւնը խնդրեն, որովհետեւ պատերազմին փոթորիկը սանձարձակ առարկէց տալով մարդկա-յին կիրքերուն եւ եսասիրութեան, մեծ աղէտը կը մղէ ահարկու պայքար-ներու ցամաքի եւ ծովու վրայ եւ օդին մէջ։ Այժմ փոթորիկը կը կատաղի, մուժ եւ մղամոլից, Արգանաներէն առղին »։

[illegible]

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme — Paris (13)
Le Gérant : H. STEPHAN

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : GOBelins 15-70
17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678-63 (ՆԵՐՔԻՆԵԱՅ ՀԱՄԱՐ) Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ — ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 Ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Այլ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 9 ՄԱՅԻՍ
JEUDI 9 MAI 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4344

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՕՍՔ

ԱԼԻՔՆԵՐՈՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

«Այս տարօրինակ պատերազմը» — կ՚ըսեն մինչեւ այսօր, անոր համար որ շատ չի նմանիր միւսներուն :

Ոք եւ է պատերազմ արհնահեղութիւն է, ամէն բանէ առաջ: Այս անգամ ալ անշուշտ պիտի յանգի աննախընթաց սպանդի մը, երբ սկսին բուն ճակատամարտները. Գլխաւոր տարբերութիւնը այն է որ այս անգամ դէմ դիմաց կանգնած են երկու վիթխարի ամրակուռ, շղթայաձեւ ամրոցներ,— Մաժինոյի գիծ եւ Զիկֆրիտի գիծ: Երկուքն ալ օրհնութիւններ, քանի որ կը սանձեն տարիք հազարներ պետին փախչելու փորձութիւնը :

Միւս կողմէ, դեռ «հնատաղնդումներ» է որ կը կատարուին, երկու կողմէն ալ. Կռիւը ալ այժմ փոխադրուած է տարբեր հողի մը վրայ, Նորվեկիա: վաղը կրնայ հասնիլ աւելի հեռուները, մինչեւ պալքանեան թերակղզին, Թուրքիա կամ Կովկաս: Այն ատեն, շատ ալ «տարօրինակ» պիտի չերեւայ, ինչպէս վերջինը որ մղուեցաւ 1914 — 1918ին.

Բայց, այս պատերազմը իսկապէս տարօրինակ է, գոնէ երկու տեսակէտով,— իբրեւ ալիմարտ եւ ջրամարտ :

Արդարեւ, ե՞րբ այսքան բուռն եւ ծաւալուն հանգամանք առած էր օդիններու եւ ջիղերու պատերազմը :

Մինչ թշնամի բանակները դարանակալ կը սպասեն դիրքեր՝ ցերեկին խառնած, ստորերկրեայ ամրոցներու մէջ կամ ամծածածկ գիծերու վրայ, ականամարտը կատարուին կը շարունակուի օդին մէջ, ի սփիւռս աշխարհի:

Անթել անթելի դէմ, ալիք ալիքի դէմ,— եւ անհամար բաղմութեան ջիղերն են որ կը յարուին ամէն կողմ: Վայրկեան չանցնիր առանց .... կամ անդրհանքի: Անթելը օրն ի բուն կը բանի, հզպայացուցչատպաւորութիւններ զարծելով :

Կարծես բոլոր ժողովուրդները համախմբուած են պատերազմի դաշտին վրայ, հեւ ի հեւ, սրտատրոփ սպասելով դէպքերու ընթացքին :

Խաչաձեւ կրակ մը, ուր բարեբախտաբար ոչ արիւն կ՚երեւայ, ոչ ալ աւեր լռնակալուած :

Բայց, միլիոնաւոր բազմութեանց արիւնն է որ կը պղտորի, ամփոփեր ի վեր Եւ ո՞վ կրնայ գուշակել թէ մինչեւ ե՞րբ :

Ջիղերը քայքայելու, բարոյական կորովը խորտակելու այս սկիզբը մանրակրկիտ գիտութեան մը վերածեր են Գերմանները, որ առաջ ... համար պատերազմը: Գաղտնի, դաւադրական զէնք մըն ալ այս, որուն դէմ պայքարելու համար միջոցներ ձեռք առնելու հարկադրուած են ոչ միայն մեծերը, այլ եւ փոքրերը :

Այս է որ կը կոչուի «քարոզչական աշխատանք»:

Երանի՜ թէ առով ալ վերջանար, երբ դեռ մարդկային ալիքները չեն զարնուած իրարու — Շ.

Չէմպրլէն եւ Ռէնօ ձեռնամայնով խօսեր են, Պերլին լսեր է...

Գերմանական թերթեր ... ամէն օր: Ահաւասիկ վերջինը, զոր ամէն կողմ տարածեց Պերլինի անթելը, մայիս 7ին.—

Այսօր թերթերը խոշոր խորագիրներու տակ կ՚արձանագրեն հեռաձայնով խօսակցութիւն մը որ տեղի ունեցած է Պ. Չէմպըրլէնի եւ Պ. Փոլ Ռէյնոյի միջեւ, եւ որ երեւան կը հանէ արեւմտեան պետութիւններու ծրագրած նոր բռնաբարումները: Ահաւասիկ գերմանական թերթերուն մէջ հրատարակուած դէպքը

« 1940 Ապրիլ 30ին, ժամը 22.10ին, Ֆրանսայի վարչապետը հեռաձայնով խօսակցութիւն մը ունեցաւ Պ. Չէմպըրլէնի հետ: Նըմոտական խնդիրներ շօշափելէ վերջ, Պ. Ռէյնօ ըսաւ թէ «Զօր. Վէկան իրեն խոստացած է մինչեւ մայիս 15 վերջացնել իր պատրաստութիւնները՝ հրամայուած գործողութեան համար: Սակայն Պ. Չէմպըրլէն պէտք չէ տատամսի առնէ այս թուականը, որովհետեւ կրնայ յապաղում պատահիլ: Պ. Չէմպըրլէն, յայտնապէս յուսախաբ եղած, պատասխանեց թէ պէտք եղածէն աւելի ժամանակ կ՚անցընեն : Ասոր վրայ Պ. Ռէյնօ դիտել տուաւ թէ բազմաթիւ դժուարութիւններ կան, մանաւանդ Թուրքիոյ հետ: Այս առթիւ հեռուեւալ արտայայտութիւնը գործածեց,— « Ցարաճուն պահանջներ ամէն օր»: Պ. Չէմպըրլէն խոստացաւ «նորէն համոզել Թուրքերը», բայց ըսաւ թէ չի կրնար երաշխաւորել, եթէ անոնք վերջ չտան իրենց համառութեան եւ դատողութեան: Պ. Ռէյնօ խոստացաւ իր կարելին փորձել, հարթելու համար բարոյական դժուարութիւնները: Ասոր վրայ Չէմպըրլէն հրամայական շեշտով մը պահանջեց Պ. Ռէյնոյէն որ առաւելին մինչեւ մայիս 20 իրեն հանդորդել պատրաստութեանց լրացումը: Քաղաքավար խօսքերու փոխանակութենէ մը վերջ, խօսակցութիւնը վերջացաւ ժամը 22.25ին, եւ Պ. Չէմպըրլէն անգամ մը եւս խնդրեց Պ. Ռէյնոյէն որ անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնէ, որպէսզի անզգուշութիւններ չգործուին ֆրանսական կողմէն »:

Այս պատմութեան հրատարակութենէն անմիջապէս վերջը, ֆրանսական կառավարութիւնը պաշտօնական դեկոյց մը հրատարակեց, որ բացարձակապէս կը հերքէ գերման մամուլին պատմութիւնը, իբրեւ սուտ ու կեղծիք: Դեկոյցը կ՚ըսէ թէ ոչ այդպիսի խօսակցութիւն տեղի ունեցած է, ոչ ալ պաշտօնական կառավարութիւնները այդպիսի մտադրութիւններ կը սնուցանեն: «Արկար առնէ ի վեր գերմանական քարոզութիւնը այսքան կատարեալ նմոյշ մը ներկայացուցած չէր իր մեթոտներու մասին»:

Անգլիոյ պաշտօնական շրջանակներուն մէջ ալ հերքեցին այս պատմութիւնը, իբրեւ բոլորովին «մտացածին»:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ. — Զեկոյց թիւ 493, մայիս 7, առաւօտ (251րդ օր). Գիշերը հանդարտ անցաւ ընդհանուր ճակատին վրայ: Մոզէլի արեւելեան կողմը պահակախումբերու ընդհարում մը վերջացաւ ի նպաստ մեզի:— Զեկոյց թիւ 494, իրիկուն.— Հրետաձգութիւն Վոժի արեւմտեան կողմը:

ԲՈՒՌՆ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՆԳԼԻՈՅ ԴԱՀԼԻՃԻՆ ԴԷՄ

Վարչապետին բացատրութիւնները Նորվեկիոյ նահանջի մասին

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին երեքշաբթի օրուան նիստին մէջ, Պ. Չէմպըրլէն նոր բացատրութիւններ հաղորդեց Նորվեկիոյ ձախողանքի մասին, բայց ընդդիմադիրները գոհ չմնացին եւ քննադատութիւնները շարունակուեցան երէկ ալ: Ամէն պարագայի մէջ, բացորոշ է որ լուրջ փոփոխութիւններ պիտի կատարուին դահլիճին մէջ, որպէսզի կարենայ գործել աւելի արագ եւ վճռական: Առաջին ձեռնարկը կատարուած է արդէն,— Չըրչիլ դահլիճին անունով պիտի վարէ պատերազմական գործողութիւնները, իբրեւ խորհրդական ընդհ. սպայակոյտին :

Ահաւասիկ Պ. Չէմպըրլէնի յայտարարութեան ամփոփումը .

Հարաւային Նորվեկիոյ պատերազմը վերջացաւ. Անգլիական զօրքը իր դիմացն ունէր գերազանց ուժեր եւ գերազանց սպառազինութիւն, բայց, մարդ մարդ բաղդատելով, անգլիացի զինուորները գերազանց հանդիսացան: Պիտի հարցնէք թէ ինչո՞ւ արշաւախումբ մը ղրկեցինք, երբ սկիզբէն գիտնալու էինք թէ տեղական գերակշռութեան մը դիմաց պիտի գտնուինք, օդանաւային կազմակերպութեան տեսակէտով: Չեմ յաւակնիր ըսել թէ անձնաւորութեան այդ առաջին օրերուն մենք նախատեսեր էինք ամէն բան: Կ՚ըմբռնէինք թէ արշաւանքը լեցուն է վտանգներով. գիտէինք որ դժուար պիտի ըլլար Թրոնտհայմ հասնիլ եւ մանաւանդ պահել զայն: Ինչ տպաւորութիւն պիտի կրէին Նորվեկիոյ կառավարութիւնը, բանակը եւ ժողովուրդը, եթէ փորձ մը չկատարէինք բռնելու կեդրոնական Նորվեկիան : Ստիպողական կոչեր ստացանք Նորվեկիոյ սպարապետէն, ամէն գնով յարձակելու համար Թրոնտհայմի վրայ : Եթէ մերժէինք պատասխանել այս կոչին, արդարացուցած պիտի ըլլայինք այն կասկածը թէ Սկանտինաւիոյ մէջ մեր միակ նպատակն է Շուէտի երկաթը: Պէ՞տք էր որ ուղղակի յարձակում կատարէինք Թրոնտհայմի վրայ: Ինչ որ կրնամ ըսել, աս է թէ ուղղակի յարձակումի մը ծրագիրները պատրաստուած եւ ուշադրութեամբ քննուած էին: Պահ մը կարծուեցաւ թէ Թրոնտհայմի գրաւումը կրնայ կատարուիլ միայն ուրիշ տեղ ցամաք հանուած զինուորներով: Ցուսախաբ եղանք այս կէտին մէջ: Երբ վճռեցինք թէ մեր գործողութիւնները չեն կրնար գրաւել Թրոնտհայմը, ճի՞շդ էր ետ քաշուիլ: Ես կը կարծեմ թէ ճիշդ էր, քանի որ ծրագիրը չէր կրնար յաջողիլ: Ուստի որոշեցինք այլուր փոխադրել պայքարը, աւելի մեծ ուժգնութեամբ: Բացորոշ է որ Գերմանները կարգ մը յաջողութիւններ շահեցան, բայց նոյնքան աներեւ է որ շատ ծանր գին մը վճարեցին: Պայքարը վերջացած չէ տակաւին: Նորվեկիոյ մէկ մեծ մասը Գերմաններուն ձեռքը չէ: Թագաւորը եւ կառավարութիւնը Նորվեկիա կը գտնուին դեռ, եւ պիտի համախմբեն ուժերը, շարունակելու համար կռիւը, որուն մէջ մենք իրենց հետ ենք»:

Պ. Չէմպըրլէն արշաւանքին ձախողանքը վերագրեց երկու պատճառներու.— 1. Անկարելի էր օդակայաններ ճարել.— 2. Գերմանիա օդնական ցինուոր կը հասցնէր արագօրէն: Ցետոյ դիտել տուաւ թէ չափազանցութիւններ կան եղած մեղադրանքներուն մէջ, թէ ինք վստահ է վերջնական յաղթանակի մասին, «բայց կը կարծեմ թէ հայրենակիցներս տակաւին ի վիճակի չեն ըմբռնելու տարողութիւնը եւ ծանրութիւնը այն սպառնալիքին որ կը ծանրանայ մեր վրայ: Մէկ օրէն միւսը կրնանք դէմ դիմաց գտնուիլ պատերազմի ամէնէն բուռն ձեւին, խորտակելու համար այս երկրին քաջութիւնը եւ կամքը: Զգուշանանք մեր ուժերը ցրուելու փորձութենէն, որ կրնայ ծառայել թշնամիին բաղձանքներուն: Զգուշանանք նաեւ ներքին հակաճառութիւններէ եւ պառակտումներէ : Ընդհակառակն մեր շարքերը խտացնելու ժամանակն է: Տարակարծութիւն չկայ դահլիճին անդամներուն միջեւ: Բոլորն ալ մէկ մտածում ունին,— շահիլ պատերազմը: Պ. Չըրչիլի լայն իրաւասութիւն արուած է տնօրինելու եւ վարելու սպայակոյտներու նախագահներուն խորհուրդը : Ան օր օրին պիտի հետեւի զինուորական գործողութեանց, ապահովելով գործողութեանց արագութիւնը եւ ուժգնութիւնը: Մենք կ՚ուզենք կազմակերպութիւն, եռանդ եւ բարեացակամութիւն: Այս տաժանելի օրերուն լաւ է որ դրաղինք մեր պատերազմական ճիգին բազմապատկումով, փոխանակ վիճելու կառավարութեան ձեւի մասին»:

ԻՆՉ ԿԸՍԵՆ ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐՆԵՐԸ

Քննադատութեանց առեն, առաջին անգամ խօսք առաւ նախկին վարչապետը, Լոյտ Ճորճ: Ցետոյ խօսեցաւ աշխատաւորական կուսակցութեան ներկայացուցիչը, Էթլի, որ պնդեց թէ ձախողանք մը եղաւ Նորվեկիոյ արշաւանքը: «Այս պատերազմին ղեկավարութեան պատասխանատուները ամէն տեղ ցոյց տուին թէ շատ ուշ մնացած են: Վարչապետը ճառի մը մէջ կ՚ըսէր թէ Հիթլեր փախցուց շոգեկառքը (առիթը): Անոնք որ այսօր կը վարեն այս երկիրը, փախցուցին խաղաղութեան բոլոր շոգեկառքերը եւ հասան պատերազմի շոգենաւին: Այս երկրին ժողովուրդը այն զգացումը չունի թէ պատերազմը յառաջ կը տարուի պէտք եղած ուժգնութեամբ, ճարտարութեամբ եւ վճռականութեամբ: Մենք պիտի շահինք պատերազմը, բայց չենք կրնար ճակատագիրը ձգել ձախողածներու ձեռքը: Ուրիշ մարդիկ պէտք են մեզի, վարելու եւ շահելու համար այս պատերազմը »:

Ազատականներուն ներկայացուցիչը, Սըր Ա. Սինքլէր, աւելի բուռն քննադատութիւններ ուղղեց, զանազան փաստեր յիշելով: Ըսաւ թէ արշաւանքին յատկացուած էին երկրապահ զինուորներ, փոխանակ յատկապէս մարզուած զինուորներու: Պատմեց թէ արշաւագունդը ղրկուած է առանց ձիւնաւոր կօշիկներու, եւ թէ շատ մը զինուորներ «ձիւնին մէջ թաղուած են մինչեւ իրենց մէջքը»: Ուրիշներ ալ առած էին հակօդային թնդանօթներ որոնք ոչ նշանակէտ ունէին, ոչ բանալի, ոչ ալ վարժ մարդիկ, զանոնք գործածելու համար: «Փոխադրանաւ մը ճամբայ հանուած էր առանց ժամանակացոյց գործիքի կամ ծանրաչափի, կամ առանց ուղեցոյց — գիրքի, եւ անոր պատարար գօտիներուն երեքէն մէկը միայն գործածելի էր: Մեծն Բրիտանիա պատերազմը կը վարէ մէկ աչքով, Գերմանիա երեք աչքով, եւ տարբերը ափի բերան մնացած են, տեսնելով մեր խաղաղութեան ժամանակի անմակութիւնները: Մենք պէտք է խուսափինք անապարծութիւններէ, ինչպէս ժամանախտէն (ակնարկութիւն նախապէս եղած լաւատես յայտարարութեանց):

Տուլակալ Քէյզ ժամանակաւոր դիտողութիւններ ընելով, մեղադրեց իր բարեկամը՝ Չըրչիլը եւ եզրակացուց թէ հարկ էր աչք առնել կարգ մը վտանգներ եւ պահել Թրոնտհայմը:

Պ. Չէմպըրլէն իր պատասխանին մէջ դիտել տուաւ թէ ձախողանքին հակազդեցութիւնը կրնար աւելի ծանր ըլլալ արտասահմանի մէջ, բայց Ֆրանսա մնաց միշտ հանդարտ եւ աւելի վճռական: «Թուրքիա, մեր դաշնակիցը, կը մնայ անխռով, Եգիպտոս կը շարունակէ զօրացնել իր պաշտպանողական միջոցները: Մօտաւոր Արեւելքի մէջ կացութիւնը վերահաստատուած է, քանի որ մեր նաւատորմը կը գտնուի կազմ եւ պատրաստ վիճակի մէջ: Հակազդեցութիւնը աւելի ծանր եղաւ Շուէտի քան ուրիշ որ եւ է երկրի մէջ եւ ես լիովին կ՚ըմբռնեմ թէ ինչո՛ւ»:

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Վերջին լուրերու համաձայն, զինուորական գործողութիւնները կը շարունակուին Նարվիքի շրջանին մէջ: Գերմանները կը ջանան դէպի հիւսիս յառաջանալ, օգնելու համար Նարվիքի պահակազօրքին, բայց բուռն դիմադրութեան կը հանդիպին Նորվեկեան զօրամասերու կողմէ: Գերմանները օգնական զինուորներ կ՚իջեցնեն լեռներու մէջ, անկարգելներու միջոցաւ, Նամսոսէն մինչեւ Նարվիք: Գերմանական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ կացութիւնը անփոփոխ է Նարվիքի շրջանին մէջ, թէ անգլիական յածանաւ մը ընկղմեցաւ եւ թէ զօրքին յառաջխաղացութիւնը կը շարունակուի :

Նորվեկիոյ թագաւորը նոր յայտարարութիւն մը ուղղելով ժողովուրդին, կ՚ըսէ թէ պատերազմը պիտի շարունակէ մինչեւ վերջնական յաղթանակ :

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐԸ ՄԻՇՏ ՄՏԱՀՈԳ

Մասնակի զօրաշարժ Եուկոսլաւիոյ մէջ

Միշտ նոյն անորոշութիւնը Պալքաններու եւ Միջերկրականի կացութեան մասին: Ամէնէն աւելի մտահոգութեան մատնուած է Եուկոսլաւիա: Թէեւ Հռոմի եւ Պերլինի դեսպանները հաւաստիք առած են թէ Իտալիա եւ Գերմանիա յարձակողական միտումներ չունին, բայց Եուկոսլաւիա անձկութեամբ կը սպասէ դէպքերու ընթացքին: Պելկրատէն կը հեռագրեն թէ նոր զօրագասեր կանչուեցան դրօշի տակ: Միւս կողմէ Եուկոսլաւիա կ՚ամրացնէ իր սահմանագլուխները, թէ Գերմանիոյ եւ թէ Իտալիոյ դէմ:

Հունգարական մամուլը կը շարունակէ բուռն պայքար մղել Սլովաքիոյ դէմ, պնդելով թէ բռնութիւններ կը կատարուին հունգար փոքրամասնութեան դէմ: Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ այս պայքարը ներշնչուած է Գերմանիոյ կողմէ :

*** Անգարայէն կը հեռագրեն թէ յոյժ կարեւոր դէպք մը երեւան հանուեցաւ, իբրեւ հետեւանք գերման թղթակից Հէյմանի ձերբակալութեան եւ այս առթիւ կատարուած խուզարկութեանց: Թղթակիցը կը բնակէր Իզմիրի մէջ, եւ միշտ կը ճամբորդէր: Որոշուեցաւ թղթածրարը փոխադրել Պոլիս, նկատի առնելով գործին լուրջ հանգամանքը :

«Ճիւմհուրիյէթ» իր ֆրանսերէն տպագրութեան մէջ քննելով Ռ. Միութեան դիրքը, գիտել կուտայ թէ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ կատարուած բանակցութիւններու ձախողումէն վերջը, Մոսկուա դարձաւ Գերմանիոյ կողմ եւ անոր հաճելի գտնալու համար յետաձգեց Թուրքիոյ հետ կատարուած բանակցութիւնները: Թուրք թերթին կարծիքով, Ռ. Միութենէն աւելի գերմանական կամ գերմանօ-իտալական յարձակումէ մը կը վախցուի Պալքաններու մէջ:

*** Թուրք խմբագիրներու եւ երեսփոխաններու պատուիրակութիւն մը ճամբայ ելաւ դէպի Անգլիա, մասնաւորապէս հրաւիրուած ըլլալով:

*** Թունդ Ֆաշական թերթ մը, «Իլ Թէվէրէ», կը յայտարարէ թէ Իտալիա «բացարձակապէս անխոցելի է», հետեւեալ պատճառաբանութեամբ.— Ադրիական ծովը փակուած է: Հարիւրքսանմէկ սուզանաւեր անխորտակելի շղթայ մը կը կազմեն ֆրանսական ծովափէն մինչեւ Օթրանթոյի ջրանցքը (Իտալիոյ եւ Ալպանիոյ միջեւ, Ադրիականի հարաւային ծայրը): Տիւրէնեան ծովը, Իտալիոյ, Քորսիքայի, Սարտենիոյ եւ Սիկիլիոյ միջեւ պաշտպանուած է օդակայաններով եւ Իտալիոյ ռազմանաւերը արթուն կը հսկեն : Յոնիական ծովէն (Իտալիոյ եւ Յունաստանի միջեւ) մինչեւ Տիւրէնեան ծովը կը գտնուին վեց զրահաւորներ, 33 յածանաւեր, 118 թորփիլահալածներ եւ 62 թորփիլանաւեր: Փանթէլլարիա կղզին (Թունուզի եւ Սիկիլիոյ միջեւ) կը ճնշէ որ եւ է թշնամի ուժ: Իտալիա ծովեզերեայ զօրաւոր պաշտպանութիւններ ունի: Իտալիա ունի 8 միլիոն սուիններ, կազմ եւ պատրաստ խոյանալու իտալական հողէն :

*** Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Սպանիա կրնայ կարեւոր դեր մը կատարել, պատերազմէն ետ կեցնելու համար Իտալիան, մանաւանդ որ շատ ալ գոհ չէ Հիթլէրի եւ Ստալինի գործակցութենէն: Միւս կողմէ, Պապն ալ կը շարունակէ իր ջանքերը, ուժ տալով Նախագահ Րուզվէլթի:— Նոյն աղբիւրին համաձայն, Դաշնակիցները միշտ պատրաստ են բանակցելու եւ համաձայնութիւն մը կնքելու Միջերկրականի մասին, մասնակցութեամբ Սպանիոյ, Իտալիոյ, Թուրքիոյ եւ Եգիպտոսի:— Նախագահ Րուզվէլթ տասը հազար բառնոց տեղեկագիր մը ստացած է Հռոմի ամերիկեան դեսպանէն:

*** Պուքրէշի մէջ կրակօրական պաշտպանութեան փորձեր կատարուեցան: Այս առթիւ երթեւեկը դադրեցաւ 15 վայրկեան: Ամենէն ի վեր առաջին փորձն է այս :

Պուքրէշի թերթերը կը գրեն թէ քանի մը Գերմաններ մեռած են խորհրդաւոր պարագաներու մէջ: Մէկը, 58 տարեկան, կախուած գտնուեր է իր տանը մէջ, ուրիշ մը անծանօթ եղած՝ Պուքրէշի հանրային պարտէզին մէջ, սպաննելէ վերջ իր սիրուհին,— արուեստագիտուհի մը :

*** Հռոմի բրիտանական դեսպանը տեսակցութիւն մը ունեցաւ կոմս Ջիանոյի հետ, իսկ Պապը՝ Վատիկանի ֆրանսական դեսպանին հետ: Կ՚ըսուի թէ բրիտանական դեսպանը, որ նոր վերադարձաւ Լոնտոնէն, պիտի այցել Մուսոլինիի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

Ի՞նչ կրնայ ընել Ռուսիա Սեւ ծովէն մինչեւ Հնդկաստան

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ինչ կարելիութիւններ կը ներկայացնէ ռուսական արշաւ մը դէպի Միջագետքի քարիւղի աւազանը. — Մուսուլի շրջանը մտնելու համար, ռուսական բանակը կրնայ անցնիլ կամ հայկական լեռնաշխարհին արեւմուտքէն՝ Թուրքիոյ վրայով, կամ արեւելքէն՝ Իրանի վրայով:

Տեսանք որ շատ դժուար էր Վրաստանի ճամբով Անատոլուի բարձրաւանդակը հասնիլը. Էրզրումի շրջանը մտնելէ վերջ, ռուսական ուժերը պիտի ուղղուին դէպի հարաւ, յետոյ յառաջ պիտի խաղան 400 քիլոմեթր տարածութեան մը վրայ, ուր երկաթուղի չկայ՝ իրենց պարենաւորման համար: Տիգրիսի հովիտը, Տիարպէքիրէն մինչեւ Մուսուլ, ճամբայ մըն է որ կը նպաստէ յառաջխաղացութեան: Բայց դէպի արեւելք՝ պիտի ստիպուին անցնիլ Քիւրտիստանի լեռներէն, իսկ դէպի արեւմուտք՝ Միջագետքի անապատային շրջանէն:

Այսպիսի արշաւ մը իր նպատակին կը հասնի այն ենթադրութեամբ միայն, երբ կը յաջողի կատարեալ պարտութեան մատնել արշաւանքի ենթակայ երկրին ուժերը: Ենթադրութիւն մը որ յաջողութեան յոյս չի ներշնչեր.

(Տասներեք տող ջնջուած): Ռուսական Ատրպէյճանի դաշտավայրէն անցնելու համար Իրանի բարձրաւանդակը, ուրեմն հայկական լեռնաշխարհին արեւելքէն՝ ինչպէս նաեւ երկաթուղի չէ պատրաստուած մեծ շարժումներու: Այսուհանդերձ ճամբաներ կան այս կողմէն: Ուրմիոյ լիճին արեւելքէն անցնելով՝ Ռուսերը նախ պիտի յաղթեն Իրանի բանակին: (Հինգ տող ջնջուած): Պարսիկ զինուորը կարգապահ է, քաջ, համբերող, բայց բանակը քիչ սպայ ունի, ունեցածն ալ միջակ արժէք կը ներկայացնէ: Իրանի բանակը ունի արդիական կարգ մը զէնքեր, հակօդային թնդանօթներ, հրասայլեր, մեքենական զօրագնդեր, (մէկ տող ջնջուած): Ռուսական բանակը, որ պիտի յառաջանայ Թաւրիզի վրայով, Ուրմիոյ լիճին հարաւը, պիտի ստիպուի ժամանակ կորսնցնել Հայաստանի եւ Քիւրտիստանի լեռներուն մէջ, բայց երբ մտնէ Տիգրիսի դաշտին մէջ, իր դիմաց պիտի գտնէ Արեւելքի բանակը. (երկու տող ջնջուած):

Ստոյգ է որ, այս պայմաններուն մէջ, դիւրին պիտի ըլլայ կասեցնել ռուսական բանակին յառաջխաղացութիւնը, եթէ ոչ բոլորովին պարտութեան մատնել:

Եզրակացնելով, մեծ անակնկալներու պիտի հանդիպի ռուսական ամէն փորձ, որ կը կատարուի գրաւելու համար Մուսուլի աւազանը:

Ի՞նչ կարելիութիւններ կը ներկայացնէ ռուսական արշաւ մը դէպի Իրան. — Իրան մտնելու եւ գրաւելու համար, Ռուսերը պիտի օգտագործեն երկու դուռ, — արեւմուտքէն՝ լեռնային շրջան մը որ կը ներկայացնէ Իրանի արեւմտեան ամբողջ երկարութիւնը, հիւսիս-արեւելքէն՝ Թիւրքմէնիստանի հարաւային սահմանները, ինչպէս նաեւ Նէրմանջ մը, Կասպից ծովին հարաւը, բնակչութեամբ եւ հաղորդակցութեան միջոցներով օժտուած, որ կ'երկարի Իրանեան բարձրաւանդակին վրայէն, Թէհրանէն մինչեւ Պարսից ծոց, զուգահեռաբար երկաթուղիի մը, որ նոր շինուեցաւ: Մինչեւ Թիւրքմէնստանի սահմանները հասնելու համար, Ռուսերը կրնան օգտագործել անդրկասպեան երկաթուղին:

Սահմանակից զաշինքը, զոր ստորագրած են Թուրքիա, Իրան, Իրաք, Աֆղանիստան, պարզ համաձայնագիր մըն է ոչ-յարձակողական ոգիով: Այնպէս որ հաւանական չէ թէ Թուրքիա օգնութեան պիտի հասնի՝ երբ Իրան յարձակում կրէ: Այսուհանդերձ կարելի է յուսալ որ այդ չորս պետութիւնները իրենց զիրենք պարտաւոր պիտի զգան միջամտելու՝ կասեցնելու համար արշաւող բանակը:

Հետեւաբար, նման արշաւ մը կատարուած ժամանակ, Ռուսերը պիտի ստիպուին անչարժութեան մատնել Թրքական բանակին մէկ մասը Հայաստանի մէջ՝ Թիֆլիզէն յառաջանալով դէպի Կարս եւ Էրզրում: Զինուորական գործողութիւնները, այդ պարագային, տեղի պիտի ունենան, սկզբնական շրջանին, երեք երկրամասի մէջ, — Թրքահայաստան, Իրանի հիւսիս-արեւմտեան կողմը, Խորասան: Արաքսէն, որ սահման կը կազմէ, մինչեւ Իրանեան քարիւղի շրջանը, հեռաւորութիւնն է մօտ հազար քիլոմեթր: — Այս շրջանը լեռնային է, աղքատ ճամբաներով եւ երկաթուղիէ զուրկ: Հիւսիս-արեւելքէն, գործողութեանց դաշտն նեղ հողամաս մըն է, Կասպից ծովին եւ ազի մեծ անապատին միջեւ: Թուրքեստանի սահմանէն մինչեւ քարիւղի շրջանը հեռաւորութիւնն է 1200 քիլոմեթր: Ռուսերը այդ կողմէն կրնան օգտագործել Թէհրան-Պէնտէր-Շահփուր երկաթուղին: Բայց այդ երկաթուղին կրնան Ռուսերէն առաջ օգտագործել Անգլիացիները՝ Իրանի հիւսիսային շրջանը փոխադրելու համար օգնական ուժեր:

Իրան, խաղաղութեան մէջ, ամէն ճիգ կը թափէ պահպանելու համար իր չէզոքութիւնը եւ ազատագրելու համար ինքզինք անգլիական եւ ռուսական ազդեցութիւններէն, բայց հաւանական է որ ռուսական արշաւանքի մը պարագային՝ դիմէ Դաշնակիցներու օժանդակութեան:

Բնականաբար կարելի չէ նախատեսել թէ ինչ արդիւնք կ'ունենայ նման արշաւանք մը, բայց ստոյգ է թէ կարմիր բանակը, որ ռուսական հողի վրայ պարենաւորումի համար երկու միջակ երկաթուղի ունի եւ Իրանեան հողի վրայ ստիպուած է յառաջանալ կուրծք տալով մեծ դժուարութիւններու, պիտի գտնուի շատ աննպաստ պայմաններու մէջ՝ զարնելու համար Իրանեան բանակը, Արեւելքի բանակը, Իրաքի բանակը, եւ Հնդկաստանի բանակը որ պիտի հասնի Պարսից ծոցէն:

Իրանի քարիւղին հասնելու համար ռուսական արշաւը համեմատաբար աւելի նպաստաւոր պայմաններ կը ներկայացնէ, բայց յաջողութեան համար՝ շատ քիչ յոյս:

Ի՞նչ կարելիութիւններ կը ներկայացնէ ռուսական արշաւ մը դէպի Հնդկաստան, Աֆղանիստանի վրայով — Աֆղանիստան, որ հիւսիս-արեւելեան կողմէն կը կտրէ Փամիրի անծայրածիր եւ անթափանցելի լեռնաշխարհին, յանկարծ կորսուած է Հինտու-Քուշի բարձրաբերձ եւ անմատոյց լեռնաշղթայով, որուն ճիւղերը, հիւսիս-արեւելքէն դէպի հարաւ-արեւմուտք ուղղուած, կը գրաւեն երկրին ամբողջ կեդրոնական եւ արեւելեան մասը, մինչեւ Փէնճապի սահմանը. Հինտու Քուշը, Փամիրէն եւ Քապուլի միջեւ քանի մը բարձր կիրճեր ունի, ձմեռը անանցանելի, որոնք նպաստաւոր չեն մեծ ուժերու անցքին: Շատ դիւրին է պաշտպանել այս կիրճերը Գիլկիթի ճամբաները, որոնք կրնան հետեւիլ մեծ բանակներ՝ մտնելու համար Հնդկաստան.

1. — Այն ճամբաները, որոնք կ'անցնին Հերաթի շրջանէն, դառնալով Հինտու-Քուշի շուրջը, ու կը յառաջանան դէպի Քապուլ: Քապուլէն Փէշավէր, պէտք է անցնիլ Խայպէրի կիրճէն, զոր Անգլիացիները ամրացուցած են:

2. — Այն ճամբաները, որոնք Հերաթի շրջանէն կ'անցնին Քանտահար, նօսրաբնակ եւ լեռնոտ երկրամասի մը մէջէն: Արշաւող բանակը պէտք է կտրէ Պոլանի կիրճը, որ նոյնպէս ամրացուած է Անգլիացիներու կողմէ:

Աֆղանները մեծ բանակ մը չունին, բայց ժողովուրդը կը բաղկանայ լեռնական ցեղախումբերէ, չափազանց ռազմունակ, որոնք ամէն քայլափոխի կրնան նեղել արշաւող բանակը՝ դանդաղեցնելով յառաջխաղացութիւնը: Երկաթուղի չկայ, երկիրը լեռնոտ է, հետեւաբար մեքենայարժ ուժերու համար աննպաստ:

Հնդկաստան խոցելի չէ նոյնպէս օդային յարձակումներու տեսակէտով, — Սամարղանդէն մինչեւ Փէշավէր հեռաւորութիւնը 800 քիլոմեթր է, Մէրվէն՝ հազար քիլոմեթր: Այսքան հեռաւորութիւն կտրելու համար, օդանաւերը ստիպուած են անցնիլ բարձր լեռներու վրայէն:

Եզրակացնելով, ռուսական արշաւ մը, իր ասիական սահմաններէն դուրս, պիտի բախի մեծ դժուարութիւններու, Թրքական ու դաշնակից բանակներու զօրեղ ընդդիմութեան եւ աշխարհագրական խոչընդոտներու:

ԶՕՐ. ՊՐՕՍԷ

«Իտալիա ի՞նչ կ'ուզէ...»

ՀՄԲ. — Հիւսէյին Ճահիտ վերջերս բուռն յօդուած մը հրատարակեց Իտալիոյ դէմ, «Եէնի Սապահ»ի մէջ: Ահաւասիկ ամփոփումը.

Իտալիա ի՛նչ կ'ուզէ Մասնաւորապէս Միջերկրականի մէջ ի՞նչ տեսակ նպատակներ կը հետապնդէ: Այսօր ոչ ոք որոշապէս գիտէ ասանք. Իտալացիներն ալ ո՛վ է կերպով չեն ըսեր: Շատ մը բաներ կը ծամծմեն, երկար յօդուածներ կը գրեն, ճառեր կը խօսին, բայց ո՛վ է ձեւով որոշ խօսք մը չեն արտայայտեր: Նկատելով որ անկարելի է աւելա վերագրել այն երեւոյթին որ խօսիլ չեն գիտեր, ստիպուած կ'ըլլանք մէկ ձեւով բացատրել Չեն համարձակիր խոստովանիլ իրենց նպատակները: Ինչո՞ւ: Որովհետեւ իրենք ալ գիտեն թէ այդ նպատակները խոստովանելի, պաշտպանելի հանդամանք մը չունին, հետեւաբար կը զգան թէ անհրաժեշտ է խօսքը ծամծմել:

Արդարեւ, համաձայն «Ժորնալէ տ'Իթալիա»յի խմբագրին որ վերջերս թարմացուց այս նիւթը, Քորսիքան եւ Թունուզը կենսական կարեւորութիւն ունին Իտալիոյ համար, անհրաժեշտ են Իտալիոյ ապրելուն համար: Մինչդեռ Ֆրանսայի համար անոնց կարեւորութիւնը միայն աշխարհակալական է:

Ի՞նչ է ասոր իմաստը: Պարզապէս այն որ, Ֆրանսացիները թող մեկնին Քորսիքան եւ Թունուզը:

Բայց նոյն խմբագիրը կը հաւատայ նաեւ թէ Իտալիա շուզեր դերակայութիւն հաստատել Միջերկրականի մէջ: Ինչ եղաւ դատը Իտալիոյ, որ Միջերկրականը «Մեր ծովը» կը համարի: Լքուեցա՞ւ: Քորսիքան եւ Թունուզը ուզելը առաջին քայլը չէ՞ դերակայութեան հաստատման:

Մինչդեռ Իտալացիները ուրիշ ցանկութիւններ ալ ունին Միջերկրականի մէջ: Եթէ Քորսիքան եւ Թունուզը կենսական արժէք ունին Իտալիոյ համար, եթէ այս պատճառաւ անհրաժեշտ է որ Ֆրանսա Իտալիոյ յանձնէ այդ վայրերը, Անատոլուի մէկ մեծ կտորը՝ Երկոտասան կղզիները եւ Հօդոսը Թուրքիո՞յ, թէ Իտալիոյ համար կենսական են: Իտալիա ինչո՞ւ մինչ չի վերադարձներ զանոնք:

Միայն այս ալ չէ: Իտալացիները կը խօսին նաեւ Պալքաններու մէջ կենսական տարածութեան մասին, եւ Նեղուցներն ալ կը խառնեն այդ տարածութեան: Միեւնոյն ժամանակ յայտնեցին թէ Պալքաններու մէջ ոչ մէկ բան կարելի է ընել առանց իրենց գիտութեան եւ հաւանութեան: Պալքանեան ազգերը ապրելու իրաւունք չունի՞ն Անոնց իրաւունքն է միայն Իտալիոյ ազդեցութեա՞ն տակ մտնել, խաղալիկ հպատակ, ծառա՞յ դառնալ: Ֆրանսան Թունուզէն եւ Քորսիքայէն հանել ուզող Իտալիան կը գրաւէ Ալպանիան, եւ կարծես աւելա իրաւունք մը ապահոված ըլլար իրեն, երբ Պալքաններն ալ իր ազդեցութեան տակ առնելու ձեռնարկէ, ասոնց՝ ալ իր կենսական իրաւունքներէն մէկը պիտի նկատենք: Այս կենսական իրաւունք բառերը միայն Հռոմի՞ համար ստեղծուած է: Պալքանցիները իրաւունք չպիտի՞ ունենան անկախ ու ազատ ապրելու իրենց հայրենիքին մէջ:

Հապա Արաբնե՞րը: Անոնք ոչխարի հօտե՞ր են: Եթէ ինգլիոյ տառեկայ դառնայ Թունուզի կամ մը Ֆրանսայի կողմէ, կրնայ ըլլալ միայն այն ձեւով որ Թունուզը թողուի Թունուզցիներուն: Աղա թէ ոչ Իտալացիները երբեք չեն կրնար երթալ հոն: Իտալացիներուն հոն մուտքը կրնայ միայն յարձակում եւ գրաւում անունը կրել, եւ աւելա ալ ծանօթ բացատրութեամբ աշխարհակալութիւն կը կոչուի:

Ի՞նչ է Իտալիոյ դատը, կ'ըսէ: Եթէ կ'ուզէ աշխարհակալութիւն ընել, անկարելի է այս ձեւով ընել: Սպառնալիքով խաղ պաղատանքով կարելի չէ պաշտպանալի փրցնել ուրիշ աշխարհակալ պետութենէ մը: Աշխարհակալութիւն՝ պատերազմ կը նշանակէ, ուժին վստահիլ կը նշանակէ: Եթէ Իտալիա կ'ուզէ գրաւում ընել եւ կը վստահի ինքն իրեն, թեւերը կը սոթտէ, կը յարձակի Ֆրանսայի վրայ եւ կ'առնէ Թունուզը: Ուրիշ կերպ երկիր չեն տար մարդուս: Իտալիա եթէ Թունուզը եւ Քորսիքան կ'ուզէ կուրծքով իրաւունքի մը, զոր կ'ընդունի մարդկային խիղճը, այն ատեն ինքն ալ պէտք է ընդունի նոյն սկզբունքը եւ իր մասին ալ գործադրէ նոյն իրաւունքը:

Ընել կ'ուզենք թէ Իտալիա կ'աշխատի երկդիմի քաղաքականութիւն մը վարել: Կը ջանայ ժպտուն դէմքի մը տակէն առաջ քշել իր շահախնդիր նպատակները, իր աշխարհակալական ձգտումները, եւ ասոր մէջ ալ չի յաջողիր: Որովհետեւ այլեւս մարդ մը նացած չէ որ հաւատայ պարապ խօսքերու, խարուի անոնցմէ:

Մասնաւորապէս պատերազմը սկըսելէն ի վեր, Իտալիա կասկածելի քաղաքականութիւն մը կը վարէ: Ինչպէս ինքն ալ չի ծածկեր, առիթի կը սպասէ զարնելու: Առիթը ոչ պատուաբեր բան մըն է, ոչ ալ շրջապատին վստահութիւն ներշնչող քաղաքականութիւն մը: Մինչեւ որ այս կամ այն ուղղութեամբ ճշդէ քաղաքականութիւնը եւ բացէ ի բաց շյայտնէ նպատակը, Հռոմ չի կրնար դրական արդիւնք մը ձեռք բերել: Նախ չկայ ո՛վ է պետութիւն որ Միջերկրականի մէջ թէկ մը նոյ տայ Իտալիոյ. Կարելի չէ երեւակայել որ աւելա կրնայ գրաւուիլ Միջերկրականը յօդուածներով կամ ճառերով: Եթէ Փաշականները հող կ'ուզեն Միջերկրականի մէջ, միայն յաղթական պատերազմով մը կրնան ձեռք բերել»:

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐԻ ՄԸ ՔԱՋԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Պատերազմի խաչ առացած է հայ զինուոր մը, Գէորգ Արմաղանեան, հետեւեալ արձանագրութեամբ (պաշտօնաթերթ 17 ապրիլ). — Ամբաւշէն զինուոր, իբրեւ կամաւոր ներկայանալով կամուրջի մը քանդումի լրացման մասնակցելու համար, երկու գիշեր գործակցած է, հակառակ սաստիկ ցուրտին եւ թշնամիին մօտաւորութեան, պատրաստելու եւ ջուրի ճամբով փոխադրելու համար մեծ քանակութեամբ ռազմանիւթ, ուրուն շնորհիւ իր պետը յաջողեցաւ դուրս հանել իրեն յանձնուած պաշտօնը, առանց արթնցնելու թշնամին:

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

Զինուոր մը կը պատմէ. —

կիրակին խանդավառութեան տաքթ մը եղաւ ինծի համար:

Ամբակի ընկերներուս խօսացած էի իրիկուան ճաշը միասին ընել քաղաքի ճաշարաններէն մէկուն մէջ:

Ուստի քանի մը ժամ բացակայել վերջ, երբ վերադարձայ, արդէն մեկնած էին:

Երբ փողոցն ի վեր կը պտտէի յանկարծ ուրիշ խումբի մը հայ զինուորին հանդիպեցայ, Տիրացուեան: Առաջին առթիւ երբ հանդիպած էինք, «Յառաջ»ներու հաւաքածոն իրեն տուած էի, եւ շատ ուրախ էր: Քիչ վերջ Ֆրանսացի ընկեր մըն ալ հանդիպեցաւ երկու մէկ որոշեցինք յարմար ճաշարան մը գտնել: Հազիւ թէ սեղանի մը շուրջ հաւաքուած էինք, երբ ուշադրութիւնս գրաւեց դիմացի սեղանը: Հինգ հոգի էին, եւ բերք խանդավառ:

— Նայէ, կ'ըսեմ Ֆրանսացի ընկերոջս, այս սեղանին երեք զինուորները Հայու կը նմանին:

Անոնց խօսակցութիւնը կամաց կամաց կը սկսի: Տարակոյս չկայ, Հայ են:

— Ներողութիւն, ընկեր, ձեր մէջ Հայեր կա՞ն, կը հարցնեմ Ֆրանսերէն:

— Ես Հայ եմ, կը պատասխանէ ուրախութեամբ:

Երեքն Հայերու Ֆրանսացի ընկերներն ալ ուրախ էին: Մեր երեք նոր հայ ընկերներն ալ Մարսիլիայէն են, մէկը՝ Սեդա Չէլէբեան, ծանօթ ջութակահար: Բոլորն ալ պատմեցին իր գեղարուեստական յաջողութիւնները զինակից ընկերներու եւ սպաներու մօտ: Միւսներն են Դուկաս Նազարեան եւ Գաբրիէլեան Դ.: Երեքն ալ խանդավառ եւ աշխոյժ երիտասարդներ: Բոլորն ալ ճակատ գացած են:

— Հայերէն թերթ կը ստանա՞ք կը հարցնեմ մէկուն:

— Այո, «Յառաջ», կը պատասխանէ, եթէ կ'ուզէք կրնամ քանի մը թիւ ձեզի ձգել:

— Շատ շնորհակալ եմ, ես ալ կը ստանամ «Յառաջ»ը:

— Եղբայր, կ'ըսէ երրորդ ընկերը, ես շատ կը սիրեմ այն Հայերը որ չեն ծածկեր իրենց ազգութիւնը, եւ համարձակօրէն կ'արտայայտուին, երբ պէտք է:

Բոլորս ալ միասին որոշեցինք, դա կիրակի կէսօրէն վերջ հաւաքուիլ նոյն սրճարանը: Չէլէպեան միասին պիտի բերէ իր ջութակը, իսկ ես խոստացայ առանձնակ մը ընկերներ եւ տարիճանաւորներ հրաւիրել:

Քերոբ Ֆարշեան

ԵՐԲ ՈՐ ԳԷՏՔ ՈՒՆԵՆԱՔ

ԳԱՂԹ. ՕՖԻՍ, 71 Ave. Kléber, Paris (16): Բաց է ամէն օր ժամը 10—12

ԳԱՂԹ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ ԵՒ ՕՖԻՍ, 15 Rue Jean Goujon (Հայոց եկեղեցի): Բաց է Գշ., Դշ., Եշ., եւ Շբ. օրերը, ժամը 10—12.30:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ, 3 Rue Cacheux, Courbevoie (Seine):

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆ, 11 Square Alboni:

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը գրեն. — Գերմանական անթելը վերջերս կ'ըսէր. — «Թուրքիա համաձայնելով Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ, փորձանք բացաւ իր գլխուն, — երկրաշարժ, ողողում եւ ուրիշ աղէտներ: Երկինքի արդարութիւնն է այս անոնց համար որ կը հետեւին այդ քաղաքականութեան»: Թուրք թերթերը պատասխանեցին. — «Անգլօ-Ֆրանքօ-Թուրք զինակցութիւնը օրհնութիւն բերաւ Թուրքիոյ: Վերջերս չէ՞ր որ քարիւղը ժայթքեց Անատոլուի մէջ: Բնութիւնը մեզի հետ է եւ ահա կը հերքէ Պերլինի անթելին ստերը»:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ առաջին ընթերցումով քուէարկեց պաշտպանման միջոցներու օրինագիծը, որուն համաձայն եթէ պատերազմական վիճակ յայտարարուի կամ դաւադրութիւն մը արձակուի պետութեան դէմ, կառավարութիւնը պիտի յանձնուի զինուորական իշխանութեան եւ զինուորական ատեաններ պիտի կազմուին: Ժողովը քուէարկեց նաեւ օրինագիծ մը որ փոփոխութիւններ կը կատարէ դէպի Իրան եւ Իրաք շինուելիք երկաթուղիներու գիծերուն մէջ:

ՊՈՒՔՐԷՇ հասաւ մարաջախտ Կէօրինկի եղբայրը, որ տնօրէնն է Չեխոսլովաքիոյ մեծ զինագործարանին (Զեխոսլովաքիա):

138 ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՕԴԱՆԱՒԵՐ խորտակուած, ուրիշ 97 հատ ալ հաւանաբար փճացած կամ վնասուած են պատերազմին սկիզբէն ի վեր, համաձայն անգլիական տեղեկագրի մը, որ վար առնուած բրիտանական օդանաւերուն թիւը կը հաշուէ միայն 42: Անգլիական կորուստներուն 37ը պատահած են Սկանտինավիոյ մէջ:

ԱՆԳԼԻՈՅ արհեստակցական միութեանց ընդհ. քարտուղարը, Սըր Ուալթըր Սիթրին, որ դատ բացած էր բոլշեւիկեան «Տէյլի Ուըրքըր» թերթին դէմ, անուանարկութեան համար, 300 ոսկի հատուցում պիտի ստանայ: Արհեստակցական Միութեան վարչութեան անդամներէն վեցն ալ դատ բացած ըլլալով, բոլշեւիկեան թերթը 1400 ոսկի եւս պիտի վճարէ: — Արհեստակցական Միութեանց մէկ ճիւղը ժողով գումարելով, 54.264ի դէմ 81.440 ձայնով քուէարկեց բանաձեւ մը որ կը տրամադրէ ուժգնօրէն պայքարիլ համայնավարութեան դէմ: Բանաձեւին հեղինակը յայտարարեց թէ միութիւնը «չի կրնար կոյսուգի դառնալ համայնավար կուսակցութեան դաւերուն: Պէտք է ջնջախել համայնավարութիւնը, իբրեւ անարգ եւ չարագէտ կազմակերպութիւն մը»:

ՖՈՆ ՓԱՓԷՆ, Անգարայի գեսպանը, որ Պերլին կը սպասուէր մօտերս, յետաձգեց իր մեկնումը, նոր հրահանգներ ստացած ըլլալով:

ՍԱՐՈՅԵԱՆ ԿԸ ՄԵՐԺԷ. — Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն թէ Փուլիցըրի դրամական մրցանակէն հազար տոլար սահմանուած էր Ուիլեըմ Սրոյեանի, իր վերջին թատերախաղին համար — «Ձեր կեանքին ժամանակը»: Երիտասարդ գրագէտը մերժեց այս գումարը, յայտարարելով թէ «ինք մէյ հակառակ եղած է մրցանակի՝ գեղարուեստական աշխարհքին մէջ: Հարստութիւնը չի կրնար հովանաւորել արուեստը, եւ ազնուական անճաշակութեան արտայայտութիւն մըն է հարստութեան այդ յաւակնութիւնը»:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ պարբերաբար ձայնասփիւռ դասախօսութիւններ պիտի տայ Տեղեկութեանց նախարարը, Գ. Ֆրոսար: Առաջինը տեղի ունեցաւ երեքշաբթի օր եւ նախարարը ուժգնօրէն ձաղկեց համայնավար վարիչներուն դաւաճանութիւնը, որուն շնորհիւ այդ կուսակցութիւնը դարձաւ «յառաջապահը թշնամիին: Ան օրինական եւ հրապարակային գործունէութենէն անցնելով գաղտնի գործունէութեան, իր հակազգային քարոզութեամբ կը ծառայէ Գերմանիոյ նպատակներուն»: Գ. Ֆրոսար այս առթիւ յիշելով գերմանեւխորհրդային գործակցութիւնը, որուն գործիք դարձած են համայնավարները, հարցուց — «Մ՞վ կը վճարէ, վերջապէս, եւ ո՞ւրկէ կուգայ այս լուծուած կուսակցութեան դրամը, քանի որ անհաշիւ կը ծախսեն»: — Նանթի մէջ ձերբակալուեցաւ փախստական Մորիս Թորէզի քարտուղարը, Ժոռժ Փուլոն, որ ծառայելով պանդոկի մը մէջ, կը շարունակէր գործել յանուն կուսակցութեան. Բազմաթիւ թռուցիկներ գտնուեցան իր սենեակին մէջ:

Այրի Տիկին Ունճեան, Օր. Էլիզ Ունճեան, Տիկին Մուրատեան եւ զաւակները, Պ. Թագւոր Ունճեան եւ աղջիկը, Այրի Տիկին Էլիզա Ունճեան, Այրի Տիկին Թագուհի Յ. Ունճեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Թագուհի Ս. Ունճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Վահան Ունճեան, Տէր եւ Տիկ. Արշակ Ունճեան եւ զաւակը, Տէր և Տիկ. Սիմոն Ունճեան, Տէր և Տիկ. Կարպիս Ունճեան եւ իրենց զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ա. Դուրեթեան եւ իրենց զաւակը, Այրի Տիկին Գ. Երէցեան, եւ իր զաւակը, Տէր եւ Տիկին Խոպիրեան եւ իրենց զաւակները խորին կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօրորդւոյն, մօրեղբօրորդւոյն եւ ազգականին՝

Պ. ՄԱՆՈՒԿ ՈՒՆՃԵԱՆԻ

ցաւալի մահը, որ տեղի ունեցաւ մայիս 7ին, 65 տարեկան հասակին մէջ, Փարիզ:

Թաղման արարողութիւնը պիտի կատարուի ուրբաթ, 10 մայիս, ժամը 13.45ին, 12, Rue de la Santé, եւ մարմինը պիտի ամփոփուի Thiais Parisienի գերեզմանատունը:

ԾԱՆՕԹ. — Մասնաւոր մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :=: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : GOBelins 15 - 70

17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՈՒՐԲԱԹ 10 ՄԱՅԻՍ VENDREDI 10 MAI 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4345

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Ի՞ՆՉ Կ՚ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Պատերազմի ծաւալման վախերը չեն փարատած տակաւին, հակառակ երեւութական հանդարտութեան մը։ Ամէնէն աւելի մտահոգութիւն կը պատճառէ Հոլանտայի վիճակը։ Առաջին անգամ չէ որ արտակարգ միջոցներ ձեռք կ՚առնէ այդ փոքր պետութիւնը. բայց այս անգամ շատ աւելի յառաջ գացած է, ինչ որ կը նշանակէ թէ կը կասկածին անակնկալէ մը։

Պալքաններու մէջ ալ նոյն անորոշութիւնը։ Երէկ գրած կը լինէր թէ ... [illegible]

Հայաստանեան նոր ձեռնարկի մը մասին ալ շատ կը խօսուի, այս ընդհանուր անստոյգութեան մէջ։ Կը կարծուի թէ Նախագահ Րուզվէլթ դիրքորոշում մը պիտի կատարէ, պատերազմը զսպելու համար։ ... [illegible]

Կացութիւնը Պալքաններու եւ Միջերկրականի մէջ

Ոչ մէկ փոփոխութիւն Պալքաններու եւ Միջերկրականի կացութեան մէջ. ... [illegible]

ՉԷՅՄՊՐԼԷՆ ՎՍՏԱՀՈՒԹԻՒՆ ՇԱՀԵՑԱՒ 200Ի ԴԷՄ 281 ՁԱՅՆՈՎ, 132 ՁԵՌՆՊԱՀ

«Զանազանութիւն կը պահանջէ, առաջին օրինակը դուք տուէք»

Երկու օրուան բուռն քննադատութիւններէն վերջ, Անգլիոյ երեսփ. ժողովը 200ի դէմ 281 ձայնով մերժեց պարսաւանքի բանաձեւը։ Ուրեմն Չէյմպըրլէնի դահլիճը վստահութիւն շահած եղաւ 81 ձայնով, ինչ որ փոքրիկ յաջողութիւն մը չէ ներկայ պարագաներուն մէջ։ Ձեռնպահ մնացին 132 հոգի։

Այս քուէարկութեան արժէքը հասկնալու համար, բաւէ թէ Անգլիոյ երեսփ. ժողովը կը բաղկանայ 615 երեսփոխաններէ։ Աւարական մեծամասնութիւնն է 431, որոնց 387ը պահպանողական։ Ընդդիմադիրները կը բաղկանան 184 երեսփոխաններէ, որոնց 154ը՝ աշխատաւորական։ Ձեռնպահներու թիւն ալ շատ կարեւոր ըլլալով, քուէարկութեան արդիւնքը խոր տպաւորութիւն գործեց հանրային կարծիքին վրայ, Անգլիոյ թէ արտասահմանի մէջ։

... [illegible]

... Քրոմուէլի պատմական խօսքը.

— «Շատ երկար մնացիք այստեղ։ Ելէք գացէք, կ՚ըսեմ, մենք այլեւս գործ չունինք ձեզի հետ։ Ի սէր Աստուծոյ, ելէք գացէք ։»

... [illegible]

Բնական նախարարէն ... գործողութեան ... [illegible] ... Երկու վտանգներ կան որոնց ենթակայ է կառավարութիւնը պատերազմի ատեն,— առաջին՝ ապիկար նախարարներ, երկրորդ՝ յոգնած նախարարներ։ Ես խօսք ուղղելով մասնաւորապէս վարչապետին, նաւատորմիղի նախարարին եւ օդանաւային նախարարին, կը վախնամ որ եթէ այս մարդիկը եւ ուրիշներ պաշտօնի վրայ մնան, մենք պատերազմը կորսնցնելու մեծ վտանգի մը կ՚ենթարկուինք »։

Թեւամբ եւ օդնական զօրախումբի մը կողմէ որ անմիջապէս մասնակցեցաւ գործողութեան ։

Կառավարական ... պատասխաններ

Քննադատութեանց ընթացքին, նոր բացատրութիւններ տուին օդանաւային նախարարը՝ Սըր Ս. Հոր, եւ ծովային նախարարը՝ Չըրչիլ։ Առաջինը կրկնեց թէ Գերմանիա տիրացած ըլլալով հարաւային եւ կեդրոնական Նորվեկիոյ ռազմագիտական օդակայաններուն, ջլատած էր անգլիական օդանաւերը, որոնք ստիպուած էին թռիչքներ կատարել Հիւսիսային Ծովէն։ Հակառակ այս ջլատման, բրիտանական օդատորմիղը հաւասարէ աւելի կորուստներ պատճառեց գերմանական օդատորմիղին։ Այս առթիւ պատմեց թէ ինչպէս բրիտանական օդատորմիղը նախնական օդակայան մը կազմեց լիճի մը վրայ, թէ ինչպէս 18 օդաչուներ հոն թռան օդանաւակիր մարտանաւէ մը, 180 մղոն հեռաւորութեամբ, ձիւնամրրիկի մէջ, թէ ինչպէս 15 ժամ կռուեցան գերմանական օդանաւերուն դէմ եւն.։ Նախարարը խոստովանեցաւ թէ այս հերոսական պայքարէն վերջը, սառած լիճի մը վրայ, բրիտանական օդանաւերուն մեծագոյն մասը անգործածելի դարձած էր ցամաքի վրայ. բայց ոչ մէկ վար առնուեցաւ օդին մէջ։ Եզրակացնելով, նախարարը յայտարարեց ... անգլիական օդանաւերը գերազանց էին որակով, բայց ոչ — թուաքանակով ։

Չըրչիլ իր պատասխանին մէջ խոստովանեցաւ թէ Նորվեկիա ղրկուած զօրքին թիւն էր մօտ 12.000 հոգի,— մէկ զօրաբաժինէն ալ պակաս։ Գլխաւոր դժուարութիւններէն մէկը այն է որ Անգլիա տակաւին չէ կրցած օդանաւային ուժի հաւասարութիւն հաստատել Գերմանիոյ հետ։ Այս պարագան վտանգ, տառապանք եւ դժուարութիւն պիտի պատճառէ ատեն մը։ Անշուշտ ինք վերջապէս հետ կը առանձնէ եղածին պատասխանատուութիւնը։ ... [illegible]

... Այժմ կացութիւնը ծանր է, բայց անձնական նկատումներու պատճառով չէ որ կացութիւնը ծանր կ՚երեւայ մեզի։ Միզմէ ոչ մէկը կ՚ուզէ մէկ վայրկեան իսկ պահել իր պաշտօնը, եթէ այլեւս չի վայելեր խորհրդարանին վստահութիւնը։ Կացութիւնը ծանր է, որովհետեւ կը գտնուինք ազգային վտանգի մը առջեւ։ Մեր դիմացն ունինք անողոք թշնամի մը. Քննադատութիւնը կրնայ պարտականութիւն մը համարուիլ եւ ես չեմ փորձեր խուսափիլ

(Մնացեալը ... [illegible])

Մեծ խուռնեցում Հոլանտայի մէջ

Քանի մը օրէ ի վեր արտակարգ խռովութիւն կը տիրէ Հոլանտայի մէջ։ Բոլոր արձակուրդները ջնջուած եւ ուրիշ բացառիկ միջոցներ ձեռք առնուած են։ Այն աստիճան որ Մ. Նահանգներու կառավարութիւնն անգամ ազդուած է։ Արտաքին նախարարը ունկնդրութեան ընդունելով մամուլի ներկայացուցիչները, խոստովանեցաւ թէ վերջին լուրերը կը հաստատեն քաղաքական յարաբերութեանց լարումը Հոլանտայի եւ Գերմանիոյ միջեւ։ Նախագահ Րուզվէլթ ճառ մը պիտի խօսի այսօր, ուրբաթ, համամերիկեան գիտական համագումարին մէջ։ Ձայնասփիւռը այս ճառը պիտի տարածէ եօթը լեզուներով Ամերիկայի, Եւրոպայի եւ ամբողջ աշխարհի մէջ։ Նախագահը կը ծածկեր իր մտահոգութիւնը Եւրոպայի կացութեան մասին

Ուաշինկթընի հոլանտական դեսպանը վճռապէս հերքեց այն զրոյցները թէ գերման զինուորներ կը յառաջանան դէպի Հոլանտայի սահմանագլուխը։ Պելժիոյ նախարարական խորհուրդը բացառիկ նիստ մը գումարեց, նոր միջոցներ ձեռք առնելու համար։ Կառավարութիւնը լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւի կացութեան երեւոյթներուն ։

*** Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Գերմանիա անդադրի խնդրած է ... Հազար ... համար, որոնցմէ ... ու Քուրբը Երեւան, «կազդուրուելու համար», բայց Պեյկրատ մերժած է, արտօնելով միայն 15 տարեկանէն վար մանուկները ։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ.— Ձեկոյց թիւ 495, մայիս 8, առաւօտ (252րդ օր). — Երկու կողմի հրետանիք ուժերու գործունէութիւնը շարունակուեցաւ գիշերուան ընթացքին, ճակատի զանազան կէտերուն վրայ։ — Ձեկոյց թիւ 496, իրիկուն.— Նիտի արեւելեան կողմը թշնամին արշաւ մը փորձեց որ եւ մրցումով յարձակման ենթարկուած պահականոցին կրակով, մեր հրետանիքու-

ՀԱՅ «ԱՊՐԻԼ»

«Հայ ապրինք, եղբարք, մարդկութեան մէջը»
Խ. ԵՓ. ՆԱԼ ՊԷՅ

Անապատ...

Վշտի, արցունքի, դիակներու խաւար անապատ...

Աւաղը սաւօթէ, ցաւէ և արիւնէ կարմրած, եւ այդ զարհուրանքին մէջ, դեռ պայքարող, յամառօրէն կեանքին փակած, ապրիլ ջանացող մարդկային շունչը։

Ինչո՞ւ Ապրիլի անձրեւ մը չի գար զովացնել այդ պապակած հոգիներն ու շրթունքները։

Անօթութիւն եւ ծարաւ։

X

Լուսնակ պարզ գիշեր։

Երկու մանուկներ։ Մին 12 տարեկան աղջնակ մը, միւսը 6-7 տարեկան մանչուկ մը։

Երկուքն ալ կիսամերկ, երկուքն ալ յոգնած ու անօթի. Ծռած են աւազին վրայ եւ խիստ մտամփոփ. այնքան՝ որ չեն լսեր իսկ հեռուէն յայտնուող կառքի մը աղմուկը։

Կառքը կը մօտենայ եւ կանգ կ'առնէ իրենցմէ ոչ հեռու. անկէ կ'իջնէ հայ վարդապետ մը, որ կը մօտենայ երեխաներուն եւ կը հարցնէ.

— Ինչ կ'ընէք հոս.

Անկասկած որ հայ երեխաներ են անոնք. այդ վկայիր է կզերականին սիրտը։

— Ինչ կ'ընենք,— կը պատասխանէ աղջնակը, — ինչ պիտի ընենք եղբօրս «Ա. Բ. Գ.» կը սորվեցնեմ։

Անապատ, զարհուրանք, անօթութիւն եւ Ա. Բ. Գ....

Հրաշք է հայ ժողովուրդը։

Հայ տխար աղջնակը բնազդաբար գիտցեր է, որ վէնք մը ակօսը է տալ եղբօրը ինքնապաշտպանութեան համար, որ ան չկորսուի, երբ գոյնան գայն իր տխար թալալէներէն։

Եւ ան ընտրեր է հզօրագոյն զէնքը՝ Ա. Բ. Գ...

Այդ սուրը գրկով ան եղբօրը հզօրցուց մին է հողուեցուցեր, որուն դէմ տկար են բոլոր զէնքերը։ Հիմա Ցարութի կրնայ մնալ մինչ հայ, քանի որ ատարին ատն մէկ մութ ան - կիւնը կրնայ գրել իր անունը եւ 36 տառերը արթուած՝ զինք մինչ հայ պահող։ Ինչ անունով ալ կանչեն զինքը, ան մինչ պիտի զիտնայ, որ ինք Ցարութ է։

Հրաշք ժողովուրդ։

X

Անապատի այդ զարհուրանքէն անցեր է ահա 22 տարի։

Փարիզ... լոյսի քաղաք, ազատութիւն։ Հայութիւնը հանգարտ կ'ապրի հիւրընկալ երկրին մէջ։

Բայց հոս, ազատ անպէս «անապատ» մըն ալ հոս, ուր թշնամին անտեսանելի է։ Հոս հայ տղան Ա. Բ. Գ. չի սորվիր, այլ կ'արտասանէ շատ յստակ a. b. c.... Հոս հայ գիւղին Ցարութը դարձեր է Arthur, Նուրիկենց Ժիրայրը՝ Gerard, Արեգակենց Տիրուհին՝ Da...

Եւ սակայն գեղեցիկ յիշատակ մը բերած եմ ինծի հետ Փարիզի ատարացումի ենթակայ մեր ժողովուրդէն։

Դաշտահանդէսի մը մէջ էի։ Որքա՜ն շատ երիտասարդներ, որքա՜ն գեղեցիկ տղաք եւ աղջիկներ։ Նոր, թարմ սերունդ, պճնուած արդի բոլոր գեղեցկութիւններով։ Կը պարեն, կը զրօսնուն, Ֆրանսերէն կը խօսին. ի՜նչ հիանալի, աշխոյժ երիտասարդութիւն է, չէ՞։

Երբեմն, պարզապէս յիշելու համար, կ'երգեն խմբով մը՝ «Լուսին չկար», «Կռունկ», «Աղջիկ»... Բայց այս մեղեդիները շատ շուտ կը մարին ճազի դռնաց աղմուկին մէջ, Թինօ Ռոսիի սիրոյ մէկ երգին առջեւ. եւ հմայուած երիտասարդութիւնը կը պարէ։ Երբեմն կանգ կ'առնէ նուագը, պարագծին մէջտեղը կուգայ «բանախօս» մը եւ կը ճառէ քանի մը հայ հայրենիքէն։ Ո՞ւր է այդ հայրենիքը, ո՜րքան հեռու է ան հայ նոր սերունդէն... Մաիկ չըներ հայ երիտասարդը, ան շատ մօտէրն է այդ «պապիկին դարէն մնացած» խօսքերը մտիկ ընելու համար։ Թող կարճ կապէ այդ մարդը, թանկօ պարել կ'ուզեն...

Կը պտտիմ տխուր այդ դաշտապարահանդէսին մէջ, որ նուիրուած է Մանասարի Արշաւանքին, եւ կը խորհիմ, թէ որքան տխուր են այդ անմահ հերոսներու հոգիները։

Հոս-հոն տեղաւորուած են պատրաստեր՝ խորովածի ընտանիք իրեն համար զետինը ճերմակ սփռոցը փռեր է եւ վրան դրեր համեղ կերակուրներ։

Այդ անտառին մէջ պահ մը կարծես մոռցայ Փարիզը. կարծես ինք զինքս զգացի ինծ անծանօթ, բայց սիրելի հայրենիքիս մէջ, հօրս այգիին մէջ։ Հաւաքուեր են տեղ-տեղ «հին— զլուխները»։ Հայ մամիկներ տեղ են գրաւեր հոս հոն, այդ օրհնեալ սեղաններուն գլուխը, իրենց իսկ ներկայ օրհնութիւնը Աստուծոյ։

Ի՜նչ հակասութիւն թանկոյի երիտասարդութեան հետ։

Հոս՝ «Կուժն առայ ելայ սարը»։

Հոն՝ — J'ai deux amours...

Հոս.— «Կենացդ, աղբեր ջան»։

Հոն.— «O Jeannette, que vous êtes belle aujourd'hui»։

Մակայն հոատեղի հմայքը աւելի զրաւիչ է, եւ անօթի երիտասարդութիւնը կը վազէ դէպի համով ուտելիքները։ Զիս ալ սեղան մը կը հրաւիրեն։

— Հրամմէ, քուրիկ,— կ'ըսէ ծեր պապուն մը,— Հայու սեղան է, անուշ րրէ. Հայու հացը արդար հաց է»։

Քիչ վերջ կուգան անոր թոռները. Ժանը՝ խե՞ղճ Ցովհաննէս, Ալիսոնը՝ սգիսակ Շուշանին մեղք չէ՞, եւ Շարլը՝ հէք Կարապետ, այս օրի՞ն իյնալու էիր։

Մայրը կը պատմէ։ Կը բաժնէ ամէնուն արդար բաժինը։

— Մամա, այդ տոլմայէն ինծ երկու հատ աւելի դիր։

Կը զարմանամ. խօսողը սպանիական փավորիներով Ժանն է։

— Անօթի է եւ ժանւանդ շատ կը սիրէ մօրը պատրաստած այդ կերակուրը։

Բաղդաւորութիւնը ինքը կուգայ ինծ, զարմանքէս, կարծես, վիրաւորուած։ Բայց եթէ զիտնայ Ժանը, թէ որքան ուրախացած եմ ես յանկարծ։ Կը մտնեմ ճաշն ու Թինօ Ռոսին եւ կենացը կ'առաջարկեմ օրհնեալ տոլմային. չէ՞ որ ան շատ բարակ, բայց տակուն թելով մը Ժանը դեռ կապած կը պահէ Ցովհաննէսին։ Ու կը նայիմ հպարտ մօրը, որ կուտայ ոչ թէ երկու, այլ չորս տոլմա աւելի էրիթՕհաննէսին։ Անծանօթ է, ան հպարտ է, ան ուրախ է. եւ ես այդ գիւղացի կնոջ ժպտուն աչքերուն, հպարտ կրծքին, ուրախ նայուածքին մէջ կը տեսնեմ փոքրիկ խորամանկութիւն մը. այդ տղէն հայ կինը զոհեր է իր Ցովհաննէսին տկար կողմը՝ զայն իրեն պահելու համար. եւ վստահ եմ, ան իր այդ թոյլ զէնքովը Ժանը կրկին Ցովհաննէսի պիտի փոխէ, պիտի չձգէ որ իրական ծաւալները, այդ նոր զանակները նոր Տէր-Զօրի, զաղնան իրմէ իր Ցովհաննէսը։ Անոնք կրնա՞ն տոլմա չի-նել...

Ու այդ օրուան գոհունակութիւնս չափ ու սահման չունեցաւ։

Հայ կինը դեռ որքան շատ ու ինչ սեւաւի համով տոլմաներ պիտի պատրաստել, եւ իր ճարպիկ մատներուն մէջէն ոչ մէկ Ժանէթ չի կրնար զողնալ Ցովհաննէսը։ Ան ինքը խմորեր է իր տղան, իր աղջիկը, իր զաւակը, իր սէրը. ան ոչ ոքի չի տար իր գլուխ գործոց տոլման...

Եթէ այդ համեստ հայ գիւղացի կինը գիտնար, թէ ինչ վստահութիւն եւ քաջութիւն ներշնչած է ինծի, տարակոյս չունիմ, որ իր խորամանկ ժպիտը աւելի եւս պիտի լայննար ու փայլէր։

Այո, հայ կինը, հայ մայրը գիտէ պահպանել հայկական աւանդութիւնները եւ տէր կանգնիլ հայ իրականութեան եւ տոռր քով՝ քանի հայը ունի ապրելու կամքը, Ա. Բ. Գ.ի սէրը, ոչ մէկ Ապրիլ 24 կրնայ մահ տալ մեր ազգին։

ԱՐՄԷՆ - ՆԱՅԻՐԻ

Մանգաղը եւ խուրձը

«Թան»ի թղթակիցը կը գրէ Հռոմէն —

Անցեալ տարի, երբ Հիթլէր այցուութիւն պատճառեց ուխարհի՝ դաշինք կնքելով Կրեմլինի հետ, յետոյ յար-ձակելու համար Լեհաստանի վրայ, Իտալիա որոշեց մնալ ոչ-պատերազմիկի դիրքին մէջ եւ շարունակել իր քաղաքականութիւնը հակարոլշեւիկեան ... Ռուսիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ քաղաքական յարաբերութիւնները ձեւական դարձան այնուհետեւ։ Հռոմի սուա դեսպանը, Գորելկին, մեկնեցաւ Մոսկուա, իսկ Մոսկուայի իտալական դեսպանը, Ռոսսօ, մեկնեցաւ Հռոմ։ Տնտեսական յարաբերութիւնները եւս ընդհատուեցան տակաւ առ տակաւ, այնպէս որ երբ ռուսեւիտալական առեւտրական դաշնագրին պայմանաժամը լրացաւ անցեալ տարի, ոչ մէկ փորձ եղաւ նորոգելու։

Ճաւեքու համար տրամաբանական չէր եւ անհասկնալի կը մնար որ Ռուսիոյ հակառակորդ՝ Իտալիա շարունակէ կապուիլ Գերմանիոյ՝ բարեկամ Ռուսիոյ։ Եւ դեռ աւելին, Իտալիա եւ Գերմանիա տարակարծիք էին Վալկանեան հարցերու քաղաքականութեան մէջ։

Ահա թէ ինչու Պերլին հաշտարար փորձ մը կատարեց, մօտեցնելու համար Իտալացիները Ռուսերուն։ Պերլինէքի հանդիպումը եկաւ աւելի զօրացնելու այդ ձգտումը։ Գերմանական մամուլին մէջ երեւցած նման տեղեկութիւններէ մեկնելով, զրոյցներ ալ հիւսուեցան թէ Պերլին կ'աշխատի կազմել [illegible] համաձայնութիւն մը, որ Հարաւ-արեւելեան Եւրոպան պիտի բաժնէր ազդեցութեան գօտիներու, եւ ամուր պատնէշ մը պիտի սահմանէր Դաշնակիցներու գործունէութեան դէմ այդ գօտիին մէջ։ Հռոմի օտար դիւանագիտական ներկայացուցիչները կ'ըսէին նոյնիսկ թէ Պրէննէրի մէջ արդէն տրուած է գործողութեան մը ձեռնարկել այդ ուղղութեամբ։ Բայց Սոլոթովի ճառը վերջ դրաւ բոլոր այդ պրոյցներուն։ Խորհ. Միութեան արտաքին գործավարը ոչ միայն յայտարարեց թէ Մոսկուա չէզոք պիտի մնայ եւրոպական ներկայ պատերազմին մէջ, այլ եւ ամբաստանեց Իտալիան թէ չէզոք չմնաց Ֆինլանտական պատերազմին մէջ։

Իտալեւռուսական բարեկամական տրամադրութիւններ ստեղծելու գերմանական փորձը խանդավառութիւն չպատճառեց Հռոմի մէջ, որ միշտ վերապահութիւն ցոյց կուտար եւ կը յամառէր շարունակել հակաբոլշեւիկեան քաղաքականութիւնը. Ֆաշական մամուլը, սակայն, առանց հրաժարելու այդ քաղաքականութենէն, տարատամ ակնարկներ կ'ընէր իտալեւռուսական բարեկամութեան մը կարելիութեան մասին, ու կ'աշխատէր տարբերութիւն մը դնել ռուսական պետութեան եւ Կոմինտէրնին, կամ Կրեմլինի կառավարութեան եւ բոլշեւիզմին միջեւ։ Մոլոթովի ճառը պատճառ դարձաւ որ Ֆաշական մամուլը այլեւս չզբաղի ռուսեւիտալական յարաբերութեանց հարցով։ Հռոմի մէջ լռութիւն տիրեց Ռուսիոյ մասին, այլեւս ոչ դէշ խօսեցան, ոչ ալ լաւ։ Անշուշտ չուզեցին վէճ ստեղծել ի յարգանս գերմանեւիտալական բարեկամութեան։

Ներկայիս, հակառակ Գերմանիոյ դիրքին, որ կամուրջի դեր կը կատարէ Հռոմի եւ Մոսկուայի միջեւ, յոյս չի ներշնչեր ամէն փորձ որ կը կատարուի իտալեւռուսական բարեկամութիւն մը ստեղծելու համար։ Նոյնիսկ օտար դիւանագէտ մը կ'ըսէր թէ աւելի դիւրին է իտալեւֆրանսական բարեկամութիւն մը վերահաստատել քան թէ ռուսեւիտալական բարեկամութիւն մը։

Արդարեւ, ռուսեւիտալական բարեկամութեան մը քաղաքականութիւնը որ եւ է շահ չի ներկայացներ Հռոմի համար։ Այդ շահը պէտք է տեսնուէր միայն պալքաններուն մէջ։ Մինչդեռ Մոսկուա ինքզինք հարկադրուած կը զգայ Պալքանները գիտելու սլաւական տեսակէտով, եւ ատոր համար ալ կ'ուզէ արգելք հանդիսանալ իտալական ծաւալումին, Պալքաններուն մէջ, ինչպէս [illegible]թիւն յայտնեց Ալպանիոյ գրաւման ժամանակ։

Ռուսիոյ հետ համաձայնութիւնը անտեսական առաւելութիւններ ալ չի ընծայեր Իտալիոյ,— Հռոմ չուզեր որ Սեւ Ծովէն առացած քիչ մը նախանիւթի համար (քարիւղ, ցորեն, կաշի) քաղաքական մեծ գին մը վճարէ՝ հրաժարելով իր հողեկան աւանդական առաքելութենէն Պալքաններու մէջ։

Դեռ աւելին,— եթէ Ֆաշական կառավարութիւնը ուզէր կապ հաստատել Հռոմի եւ Մոսկուայի միջեւ, պիտի բախէր ոչ միայն կաթոլիկ եկեղեցիին ընդդիմութեան, այլեւ ժողովրդական խիղճին, որ քաւթանը մէկ հակառակելի կ՝է։ Պերլին կրնայ մէկ օրէն միւսը բարեկամութիւն հաստատել Մոսկուայի հետ, որով հետեւ Գերմանիոյ մէջ գոյութիւն ունի միայն մէկ իշխանութիւն, — նացիականութիւնը։ Տարբեր է կացութիւնը Իտալիոյ մէջ ուր Մուսոլինիէն զատ կ'իշխեն նաեւ միապետ մը եւ կրօնապետ մը։ Ներքին քաղաքականութենէն զատ, արտաքին աշխարհի վրայ հեղինակութեան հարց մըն ալ կայ,— Սպանիա պիտի մղուէր կարել իր կապերը Հռոմի հետ, ու միանալ Փարիզի ու Լոնտոնի, այն պարագային՝ երբ Հռոմ կը մօտենայ Մոսկուայի։ Դարձեալ Դուչէին իտալական սուրը պիտի կորսնցնէր իր խորհրդանշանական արժէքը, երբ Արարները տեսնէին որ դաշինք կը կնքուի անաստուած բոլշեւիկներուն հետ։

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

Զինուոր մը կը պատմէ.—

... Նէս օրին պտոյտի ելած էի, քիչ մը հանգստանալու համար։ Ցանկարծ նշմարեցի պզտիկ քար մը որ գետնուած էր 1892 թուականին։ Հետաքրքրութիւնս գրաւեց այդ քարը, ուզեցի քննել թէ ինչպէս շինուած է ու շտապեցի։ Հազիւ հինգ քայլ մնացած էր որ հասնէի, մէկ ալ նըշմարեցի երկու հայ զինուորներ, որոնք ինծի կը մօտենային։ Զարմանքս մեծ եղաւ, քանի որ բնաւ հայ զինուորի հանդիպած չէի այս կողմերը։ Ալ մոռցայ քարը եւ մօտենալով դիմաւորեցի։ Փարիզի ընկերներ էին, մէկը Իսի լէ Մուլինոյէն, Կարապետ Քաֆէճեան, միւսը՝ Գուտ Բոլոմպէն Շէրիճեան (Պոլսեցի), [illegible] տարիէ ի վեր [illegible] ատար մէջ հետաքրքրութեան վրայ։ Խանդավառուած էի մանաւանդ անոր համար որ երեք ամիսէ ի վեր հայերէն խօսակցութիւն չէի լսած։

Անմիջապէս փոքր սեղան մը սարքեցի, հրաւիրելով քանի մը Ֆրանսացի ընկերներս ալ։ Սկսանք ուտել եւ խմել եւ զուարճանալ։ Կարգը եկած էր երգելու։ Առաջինը ես սկսայ,— «Մինչ անկեալ զինուոր ենք»։ Բանակակցերը իրարու կը յաջորդէին յանուն ազատութեան և յաղթանակի։ Խմեցինք նաեւ «Յառաջ»ի արեւշատութեան համար։ Երգը մեծ տպաւորութիւն ձգած էր Ֆրանսացի ընկերներուն վրայ, որոնք սափրելին կրկնել։ Երգ մըն ալ խնդրուեցաւ Շէրիճեանէն, որ հարբուխ բլլալով ձերմակ, խորապէս յուզուած։ Ընկերը կոչկակար է բանակին մէջ։ Եւ ահա Քաֆէճեան Բնդացուց «Յառաջ Նահատակք»ը, իսկ ես երգեցի «Ալագեազ»։ Տեսնելու էիք մեր Ֆրանսացի ընկերներուն [illegible] Վերջապէս անմոռանալի օր մը անցուցինք եւ ժամը 10ին բաժնուեցանք, խոստանալով կրկին հանդիպիլ։

Միլիեան

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

*** Երեւանի մէջ Մարտ 4ին տեղի ունեցաւ աղէքի աշուղներու երեկոյ մը, Ալբի Միութեան նախաձեռնութեամբ։ Ադրբէյճանի Փոյլերին մասնակցեցան մօտ գերտպս մը կարդաց Ի. Ալիեւ, յետոյ բեմ բարձրացան աշուղներ Բոտանկարաեւ եւ Իպրեւ Մահրամով, Եռլիխ Ծարզալիեւ եւ նուագածու Խան Բաբան։ Սրահը լեցուն էր։ Ներկայ էին նաեւ բանաստեղծ Աւետիս Իսահակեան, վիպագիր Ստ. Զօրեան, Գրիգ Աբրոշի եւ ուրիշներ։

*** [illegible] արհեստանոցը սկսաւ պատրաստել նաղապալինեկ անօթներ։

*** Բաղուի մէջ տեղի ունեցաւ խորհրդակցութիւն մը, տօնելու համար աղէքի մեծ բանաստեղծին Նիզամի Ճնճեան 800րդ տարեդարձը։ Խորհրդակցութեան կը մասնակցէին Խորհ. Միութեան բոլոր հանրապետութիններէն եկած արուեստագէտներ, — Հայոց կողմէ՝ նկարիչ Փանոս [illegible] կոմպոզիտորներ Արայ Սարգսեան, Սուրէն Ստեփանեան եւ Երուանդ Քոչար։

Որոշուեցաւ կանգնել Նիզամիի արձանը, եւ այդ առթիւ բացուեցաւ մրցում մը։

*** Կրթ. գործավարութեան հրամանով Միհրան Հիւսեան Աշտարակի շրջանին մէջ գիւղ գիւղ շրջելով գտաւ ասխութիւններ կը կարդայ Միքայէլ Նալբանդեանի, Սմբ. Բաղեւանի եւ Գերճ Պողոսեանի մասին։ Շրջան զատաւորը մեծ հետաքրքրութիւն արթնցուց գիւղերուն մէջ։

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐԻ ՄԸ ՄԱՀԸ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ.— Հայ զինուոր մը եւս յանձնեց իր հոգին, Տաճատ Հուսուեանն։ Պատերազմին սկիզբէն ի վեր կը ծառայէր, բայց արդէ ախտութիւն ունենալով, փոխադրուած էր Փուաթիէի զինուորական հիւանդանոցը, [illegible] աչքերը յառած եղաւ իր ընտանիքին, միշտ կ'երազէր հայրենի հողը դրկել, բայց ահա կը չիջի, ետին ձգելով 62 տարեկան մայրը, կինը եւ երեք որբուկներ։

Տաճատ ծնած էր 1902ին, Մեծ Նոր Գիւղ (Պոլսոյ)։ Թաղումը տեղի ունեցաւ Մայիս 3ին, զինուորական հիւանդանոցի մատուռին մէջ։ Դագաղը ծածկուած էր Ֆրանսական մեծ դրօշով մը եւ չորս ծաղկեպսակներով իսկ աջ եւ ձախ կողմերէն կ'ուղեկցէին սուինաւոր զինուորներ։ Թափօրին կը հետեւէին գնդապետը, ուրիշ սպաներ եւ հիւանդանոցի տնօրէնուհին։

Ցաւակցութիւն յիշատակին, սիրելի Տաճատ.— Գ. Շահինեան

ԵՐԲ ՈՐ ՊԷՏՔ ՈՒՆԵՆԱՔ

ԴԱՂԹ. ՕՖԻՍ, 71 Ave. Kléber, Paris (16)։ Բաց է ամէն օր ժամը 10—12։

ԴԱՂԹ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ ԵՒ ՕՖԻՍ, 15 Rue Jean Goujon (Հայոց եկեղեցի)։ Բաց է Գշ., Դշ., Եշ., եւ Շբ. օրերը, ժամը 10—12.30։

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ, 3 Rue Cacheux, Courbevoie (Seine)։

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17. Rue Damesme — Paris (13)
Le Gérant : H. STEPHAN

քննադատութիւններէ։ Բայց կ'ըսեմ իմ բարեկամներուս,— ոչ մէկ կառավարութիւն կրնայ արդիւնաւորապէս շարունակել պատերազմը, եթէ չի վայելեր հանրային կարծիքին եւ խորհրդարանին վստահութիւնը։ Հետեւաբար կը վերցնեմ ձեռնոցը, հաճութեամբ կ'ընդունիմ մարտահրաւէրը։ Այսպէս գոնէ կը հասկնանք թէ ո՛վ մեզի հետ է, ո՛վ մեզի դէմ»։

*** Նոյն օրը լորտերու ժողովին մէջ ալ բուռն քննադատութիւններ եղան, որոնց պատասխանեց արտաքին նախարարը, Լորտ Հալիֆէքս, որ ըսաւ.— «Ձեզ կրնար պնդել թէ որ եւ է սխալ չէ գործուած, բայց երբեք տրամադիր չեմ իրրեւ յանցաւոր ներկայանալու յանուն կառավարութեան։ Դաշնակիցներուն զատը մեծ վնասներ կրեց չէզոք երկիրներու մէջ, բայց ատոր պատճառը այն է որ տարապայման յոյսեր դրուած էին»։

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Վերջին լուրերու համաձայն, լեհական զօրագունդ մը հասած է Նարվիք։ Պատերազմական գործողութիւնները կը շարունակուին, թէեւ վճռական դէպք մը չկան։ Գերմանական աղբիւր կը հաղորդեն թէ օդանաւերը Նորէն յարձակեցան Բրիտանի մարտանաւերու վրայ, լարնելով երկու յածանաւեր, թէ անգլիական օդանաւ մը վար առնուեցաւ։ Նոյն աղբիւրին համաձայն, Անտալնէսի շրջանին մէջ Գերմաններուն ձեռքն անցած են նաեւ 460 անգլիական անասունի՝ ռազմանիւթերով, 49 թնդանօթ, 60 հրասանդ, 355 գնդացիր, 5300 հրացան, 4.500.000 փամփուշտ, ինչպէս եւ կառախումբ մը որ կը պարունակէր 300 թոն ռազմանիւթ։ Դարձեալ գերմանական լուրերու համաձայն ջախջախուած է Նորվեկեան վերջին զօրամասերու դիմադրութիւնը Հարաւային եւ միջին Նորվեկիոյ մէջ եւ զօրամաս մըն ալ անձնատուր եղած է, մեծաքանակ զէնքերով եւ պայթուցիկներով։ (Ն. Ե. Հ.)։

Լոնտոնէն Փարիզ հասաւ Նորվեկիոյ արտաքին նախարարը եւ տեսակցութիւն մը ունեցաւ վարչապետին հետ։

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ, ասեւտրական բանակցութեանց առթիւ, Անգլիոյ արտաքին նախարարը խորհրդային դեսպանին յանձնեց իր կառավարութեան պատասխանը, որ շարք մը դիտողութիւններ կը ներկայացնէ։ Անգլիա մասնաւորապէս լուսաբանութիւններ կը պահանջէ ռուսական ծանուցագրի կարգ մը կէտերու մասին, բաւարար չգտնելով տրուած բացատրութիւնները։ Հարցը կապ ունի գերմանեւռուսական համաձայնութեան հետ։ Խորհրդային շրջանակներու մէջ ալ անգոհացուցիչ համարելով Անգլիոյ նոր պատասխանը, յուսալից չեն գտներ որ եւ է համաձայնութիւն։

ՀԻԹԼԷՐ գաղտնապէս Օսլօ գացած է, կը գրէ «Տէյլի Թէլէկրաֆ», խորհրդակցելու համար Նորվեկիոյ գերման ապարապետին հետ։

3.800.000 ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐ, մանչ թէ աղջիկ չորեքշաբթի օր «շարադրութեան նիւթ առացան «պատրաստնութեան պարտաթուղթերը», նոյն ինքն ելմտական նախարարութեան կարգադրութեամբ։ Այս առթիւ պարգեւներ սահմանուած են, մինչեւ հազար Փրանք։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ պատերազմական գործավար Վորոշիլով արձակուելով իր պաշտօնէն, յաջորդ նշանակուեցաւ Սիմոն Տիմոշէնքօ։ Արդեօք ան՞ր համար որ պատերազմին ծաւալումը կը մօտենայ...

ԱՆԳԼԻՈՅ աշխատաւորական կուսակցութեան Նախկին վարիչը, Լորդ Լէնպըրի մեռաւ 81 տարեկան հասակին մէջ։ Մեծ հեղինակութիւն կը վայելէր կուսակցութեան մէջ, բայց Եթովպիոյ պատերազմին առեն դարձաւ ընդդիմադիր, իրրեւ ջերմ խաղաղասէր, բողոքելով պատժական անօրինութեանց դէմ։ Առեն մը Գերմանիոյ Առաջնորդին հետ ալ տեսնուեցաւ, լեզու գտնելու համար։ Թագաւորէն մինչեւ յետին գիւղացին, նոյնիսկ իր թշնամիները կը սիրէին զինքը։ Ինքն ալ ամէն մարդ կը սիրէր, բացի պատերազմասէրներէն։

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

(ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ 1914 — 1920ի ԶՈՀԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ)

Կիրակի, 12 Մայիս, ժամը 2.30ին, Salles des Ingénieurs Civilsի մէջ (52, Rue Blanche), նախաձեռնութեամբ Ֆրանսական բանակի Հայ Նախկին Կամաւորներու Միութեան։

Կը մասնակցին Հայ. եւ Հռոմէական եկեղեցիներու, Գաղթ. Յանձնաժողովի, զոյգ Օֆիսներու, Բարեգործականի, Հայ Տիկնանց Միութեան (Կ. Խաչ), Ֆր. Կապոյտ Խաչի, Զ. Ո. Միութեան, Հայ Կ. եւ Մ. Միութեան, Փարիզի Հայ Երիտ. Միութեան եւ մամուլի ներկայացուցիչները։

ՈՒՂԵՐՁՆԵՐ, ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՄԵՆԵՐԳ։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Ինքն էր որ խախտեց զարաւոր աւանդութիւն մը, խառն բաղնիքներ հաստատելով։ Մասնաւորապէս կը զբաղէր վատառողջ հիւղակներով, եւ իր ամբողջ դրամը կը տրամադրէր անոնց մէջ բնակող դժբախտներու։

ԱԼՊԱՆԻԱՅԷՆ կը գրեն թէ 50.000 իտալացի բանուորներ կը բանին, առաջ լրացնելու համար նոր երկաթուղի մը որ Տուրազզոյէն մեկնելով կը ճեղքէ Ալպանիան, Յունաստանի եւ Եուկոսլավիոյ սահմաններուն ուղղութեամբ։

ՁԻԵՐԸ ի պատուի են Նորէն, Անգլիոյ մէջ, իբրեւ հետեւանք պատերազմին, ոչ միայն հողագործութեան եւ փոխադրութեան, այլեւ քաղաքացիներու համար։ Այս միջոցին 400.000 ձիեր «կը ծառայեն» միայն Լոնտոնի մէջ։

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ ձերբակալուեցան վեց հոգի, երբ թռուցիկներ կը ցրուէին, հաշտութիւն պահանջելով։

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) — R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
Téléphone : GOBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)
Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԲՐԹՈՒՆԻ ՀԱՄԱՐ) Métro : TOLBIAC

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՇԱԲԱԹ 11 ՄԱՅԻՍ
SAMEDI 11 MAI 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4346 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԵԿՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԻՇՏ ՊԱՂԱՐԻՆ

Այս տողերը գրած ատեն, անթելը կը հաղորդէր գերմանական նոր արշաւանքը, – դէպի Հոլանտա եւ Պելժիա ։

Երկու երկիրներն ալ արթուն կը հսկէին պատերազմին պայթումէն ի վեր, գերագոյն ճիգեր թափելով ի խնդիր աղէ. պաշտպանութեան եւ չէզոքութեան։ Քանի մը օրէ ի վեր, սաստկացած էր մտահոգութիւնը, անշուշտ իբրեւ հետեւանք փառոտացի տեղեկութեանց ։

Եւ անհաւասարի անխուսափելին,— արշաւանք ։

Կեանքի եւ մահուան կռիւ է երկու կողմերուն համար ալ, եւ Գերմանիա սկիզբէն ի վեր վճռած ըլլալով մահացու հարուած մը իջեցնել Մեծն Բրիտանիոյ, կանգ չառներ որ եւ է նկատումի կամ օրէնքի առջեւ ։

Միւս կողմէ, Գերմանիոյ շահը կը պահանջէ կարճ կապել պատերազմը, անթահարիչ զէպքեր ստեղծելով։ Զէ՞ որ զինուորական մասնագէտներ ալ մէջտ կը պնդեն թէ ան կ'ուզէ խուսափիլ պատերազմի երկրորդ ձմեռէ մը։

Ուրեմն պատերազմը կը մտնէ իր ամէնէն վճռական շրջանին մէջ, անգամ մը եւս ջուրը ձգելով մօտաւոր հաշտութեան մը բոլոր յոյսերը ։

Այս նոր տագնապին առթիւ, անգամ մը եւս կը յիշեցնենք տարրական պարտականութիւն մը,— միշտ մնալ պաղարին եւ արթուն, ինչպէս այս երկրին զաւակները ։

Զգո՛յշ մայրերամ կանչերէ եւ շատախօսութիւններէ ։

Ամէն մէկը ամփոփուած՝ իր գործին մէջ, պարտաւոր է յիշել նաեւ թէ ունի հանրային պարտականութիւններ, իբրեւ անբաժան մէկ մասնիկը ամբողջութեան մը ։

Եթէ հայրասուրներ ունինք ճակատին վրայ, տասնեակ հազարներ ալ կը գտնուին «կռնակը»։ Եթէ անոնք մահը աչք առած են, ինչպէս իրենց ֆրանսացի ընկերները, ներելի չէ որ մնացողները անճրկին տարրական հոգերու առջեւ, որոնք պիտի անցնին այսուհետեւ ։

Ցիշեցնե՞նք թէ դեռ նոր կը սկսի պատերազմը, արեւմտեան ճակատին վրայ, առանց հաշուելու ուրիշ անակնկալներ որ կրնան պայթիլ մէկ օրէն միւսը ։— Շ.

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԱՀԱԶԱՆԳ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Երէկ առտու ժամը 4.45ին ահազանգը հնչեց Փարիզի մէջ, տեւելով մօտ մէկ ժամ 45 վայրկեան։ Երկար ատենէ ի վեր առաջին անգամ էր որ կը հնչէր ահազանգը։ Ոչ մէկ դէպք։ Սարերկրեայ երկաթուղին սկսաւ բանիլ սովորականէն շատ ուշ, ժամը 8ին, չափազանց խճողուած ։

Յենլայց թիւ 497, մայիս 9, առաւօտ (253րդ օր) — Մոզէլի արեւելեան շրջանին մէջ քանի մը թշնամի պահակախումբեր ետ մղուեցան մեր հետեւակայորքի եւ հրետանիի ուժերու կրակով ։

Յենլայց թիւ 498, իրիկուն.— Վերջին գիշերուան ընթացքին, այս. առաւան զեկոյցով հաղորդուած հետախուզական գործողութիւնները տեղի ունեցան լայն ճակատի մը վրայ։ Թշնամին ետ մղուեցաւ ամէն տեղ ։ Ցերեկուան ընթացքին երկու կողմի հրետանիի ուժերու գործունէութիւն Վոժի արեւմտեան կողմը եւ Վիսէմպուրկի շրջանին մէջ

*** Անգլիոյ ծովային նախարարութիւնը հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց մայիս 9ին.— Մեր սուզանաւերը նոր յաջողութիւններ շահեցան թշնամի փոխադրանաւերու եւ պաշարարարձ նաւերու դէմ կատարուած գործողութեանց մէջ։ Տասը թշնամի նաւերէ բաղկացած կարաւանի մը վրայ յարձակելով, վեց թորփիլներու իրենց նպատակին հասան։ Երկրորդ կարաւանի մը մէջ երեք նաւեր զարնուեցան, երրորդի մը մէջ՝ երկու։ Թշնամի նաւ մը որ սուզանին կ'ըրթար ընկղմեցաւ, ուրիշ մը խրելով խորտակուեցաւ թնդանօթի կրակով եւ թորփիլներով ։

Պարձեալ անգլիական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ գերմանական երկու օդանաւեր վար առնուեցան Սկովտիոյ մէջ։ Առով 70ի կը հասնի Անգլիոյ մէջ խորտակուած օդանաւերուն թիւը, պատերազմէն ի վեր ։

ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԵԱՆ վերատեսուչը ճառ մը խօսելով Սէնի նահանգային ժողովին մէջ, հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդեց համայնավարներու դէմ եղած անօրինութեանց մասին.— Ձերբակալուած են 2241 հոգի, որոնց 2 ը երեսփոխան, 13ը անդամ նահանգային եւ քաղաքապետական խորհուրդներու, 25ը քաղաքապետ եւ ուրիշ պաշտօնեաներ, 761ը կարեւոր գործիչներ են. Զինուորական իշխանութեան յանձնուած են 761 համայնավարներ, ժամանակաւորական ծառայութենէ արձակուած են673համայնավարներ։Երեսփոխանական, քաղաքապետական, նահանգային եւն. ժողովներու անդամակցութեան հանգամանքէն զրկուած են 609 հոգի, որոնց 28ը երեսփոխան, խափանուած՝ են 67 թերթեր, փակուած՝ 202 հաւաքատեղիներ, լուծուած՝ 321 կոմիտէ սենտիքաներ եւայլն

ԱԼՔԱՆԻՈՑ ԹԱԳՆՈՒՈՐԻՆ ԴԷՄ դատ բացած է Վիէննացի առեւտրական մը, Հոլոմէց, Փարիզի մէջ։ 1938 մարտին Զոկու թագաւորը շարք մը թանկագին մուշտակներ ապսպրած էր այդ վաճառատան։ Բոլոր մուշտակները յանձնուեցան, արժէքը՝ 2000 անգլ. ոսկի։ Բայց Ալպանիոյ գրաւումէն վերջ, թագաւորը սախրուեցաւ հեռանալ։ Արդ, վաճառականը իր առնելիքը կը պահանջէ, իսկ թագաւորը չուզեր վճարել, առարկելով թէ մուշտակներէն զրկուած է այժմ ։

ՆԻՍԻ մէջ տասը տարի բանտարկութեան եւ 10.000 ֆրանք տուգանքի դատապարտուեցաւ համայնավար գործիչ մը, Փոլ Մարթէնօ (փախած), նոյնպէս տասը տարուան եւ 10.000 ֆրանք տուգանքի՝ Թոզալինի Քանսօ, ուրիշ եօթը հոգի ալ՝ 6, 5, 3 եւ 2 տարի բանտարկութեան եւ տուգանքներու ։

(Լուրերու շարունակութիւնը Պ. էջ)

ՉԷՅՄԲԸՐԼԷՆ ՊԻՏԻ ԿՐՆԱ՞Յ Մ.ԱԼ ՎԵՐԱԿԱԶՄԵԼՈՎ ԴԱՀԼԻՃԸ

››› · ‹‹‹

Նոր զօրաշարժ.— Բացառիկ խստութիւններ

Երեսփ. ժողովի բուռն քննադատութիւններէն եւ վստահութեան քուէարկութենէն վերջ, Պ. Չէյմպըրլէն թագաւորին ներկայացաւ, պարզելու համար կացութիւնը։ Ցետոյ տեսակցութիւններ ունեցաւ աշխատաւորական եւ ազատական կուսակցութեանց վարիչներուն հետ, դահլիճին վերակազմութեան եւ իրենց անդամակցութեան մասին։

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, աշխատաւորական վարիչները պարզապէս հասկցուցած են թէ չեն կրնար մասնակցիլ դահլիճի մը որուն նախագահն է Չէյմպըրլէն։ Սակայն եւ այնպէս վարչապետը չէ յուսահատած եւ կը ջանայ վերակազմել դահլիճը, նոր եւ աւելի գործօն տարրեր առնելով եւ դուրս ձգելով անոնք որ ժողովրդական չեն։ Եթէ վերջնապէս ձախողի, վարչապետութեան համար հաւանական թեկնածուներ կը համարուին Լօյտ Ճորճ, լորտ Հալիֆէքս, Չըրչիլ եւ ուրիշներ։ Լօյտ Ճորճի թեկնածութիւնը ուժգնօրէն կը պաշտպանէ Թունդ աշխատական թերթ մը. «Տէյլի Մէյլ», որ մինչեւ հիմա բարեկամ էր Չէյմպըրլէնի, բայց նախկին վարչապետը շատոնց կորսնցուցած է իր երբեմնի ժողովրդականութիւնը, ժամանակ որ սպասել, ... թիւն կերելու համար։ Լորտ Հալիֆէքս ալ իբրեւ լորտ չի կրնար ներկայ ըլլալ երեսփ. ժողովին, թէեւ խորհրդարանը կրնայ փոխել այս աւանդութիւնը։ Աւելի հաւանական կը համարուի ծովային նախարարը, Չըրչիլ, որուն վրայ մեծ յոյսեր դրուած են ։

Խորհրդարանին նիստերը յետաձգուեցան մինչեւ մայիս 21։ Լոնտոնի թերթերը կը շարունակեն պայքար մղել դահլիճին արմատական վերակազմութեան համար, խորհրդարանին քուէն բարոյական պարտութիւն մը նկատելով Չէյմպըրլէնի համար։ Աշխատաւորական օրկանը, «Տէյլի Հէրըլտ» բացէ ի բաց կը պահանջէ որ վարչապետը հրաժարի, իբրեւ «պարտուած թէ բարոյական եւ թէ քաղաքական տեսակէտով»։ «Մանչէսթըր Կարտիըն» աւելի յառաջ երթալով, անգամ մը եւս կը ձաղկէ դահլիճին «նախատեսութեան եւ պատրաստութեան պակասը, անորոշութիւնը, դանդաղութիւնը եւ վտանգները փախելու տրամադրութիւնը»։

*** Ամերիկեան մամուլը վերլուծելով բրիտանական դահլիճին տագնապը, կը գովէ Չէյմպըրլէնի քաջութիւնը, բայց կը քննադատէ անոր զեկուցումը Նորվեկիոյ դէպքերու մասին։ Բոլորն ալ կը հաստատեն թէ անտասան կը մնայ Անգլիոյ կամքը, բայց կը մերադրեն տիրող անորոշութիւնը։ Նիւ Եորքի «Փոսթը» ակնարկելով Չէյմպըրլէնի կրկնակի աղդարարութեանց՝ Անգլիոյ սպառնացող անմիջական վտանգներու մասին, կ'ըսէ.— «Անըմբռնելի է որ Չէյմպըրլէն այս ազդարարութիւնները հնարած ըլլայ պարզապէս իր պաշտօնը պահելու համար։ Գերմանիա կը պատրաստուի ամառնային պատերազմի մը։ Այս ծրագիրներուն դիմաց կը գտնուի անտարբեր Անգլիա մը, պառակտուած եւ առանց նախաձեռնութիւն ստանձնելու յոյսի մը։ Ցուսահատական պահ մըն է այս Անգլիոյ ժողովուրդին համար»։

*** Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ զինուորական իշխանութիւնը արտակարգ միջոցներ ձեռք առած է, պատրաստ գտնուելու համար որ եւ է արշաւանքի դէմ, ծովէն թէ օդէն։ Բոլոր օդակայաններու մէջ պահակները արթուն կը հսկեն, որպէսզի գերման զինուորներ չկարենան իջնել օդանաւերով կամ անկարգելներով։ Կարգ մը շրջանակներու մէջ կը կարծեն թէ Հիթլէր պիտի փորձէ գործ հանել Անգլիա, վճռական հարուած մը տալու համար։

*** Մինչ այս մինչ այն, կառավարութիւնը յառաջ կը տանի երկրին պաշտպանութեան զօրացումը։ Աղջի որ հրատարակուեցաւ արքայական չորրորդ հրամանագիրը, որ զրօշի տակ կը հրաւիրէ 19էն 36 տարեկան բոլոր Անգլիացիները։ 27 տարեկաններու զօրագասը պիտի արձանագրուի մայիս 25ին, 28էն 36 տարեկանները՝ ամէն ամիս, մինչեւ 1941 փետրուար։ Այն ատեն Անգլիա դրօշի տակ պիտի ունենայ 4.500.000 զինուոր։

Միւս կողմէ, ներքին նախարարը երեսփ. ժողովին յանձնեց օրինագիծ մը, որուն համաձայն նոր եւ աւելի խիստ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին ներքին թշնամիներու դէմ։ Այսուհետեւ կառավարութիւնը անմիջապէս պիտի արգելափակէ ո եւ է Անգլիացի կամ օտարական որ կ'օգնէ թշնամիին։ Պիտի դատապարտուին անոնք որ կը կարեն ժողովուրդին բարոյական կորովը, կ'ընդդիմանան զինուորական ծառայութեան, խափանարար գործեր կամ լրտեսութիւն կը կատարեն։ Այս վերջին յանցանքներուն համար օրէնքը մահապատիժ կը սահմանէ։ Եւ վերջապէս պիտի փակուին այն թերթերը որ խռովայոյզ հրատարակութիւններ կ'ընեն ։

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՃԱԿԱՏ

Նարվիկի կռիւը կը շարունակէ դիմադրութիւնը

Վերջին լուրերու համաձայն, կռիւները կը շարունակուին Նարվիկի տիրապետման համար, ամէնէ լեռներու մէջ։ Եթէ Նորվեկեան եւ Դաշնակից զինուորները յաջողին գրաւել այն երկաթուղին որ լեռներէն անցնելով Շուէտ կ'երթայ, Նարվիկի գերման զորքը պիտի պաշարուի եւ քաղաքը ամէն հաղորդակցութենէ պիտի զրկուի։ Հեռագրի մը համաձայն դաշնակից եւ նորվեկեան զինուորները գրաւած են այն բոլոր կատարները որ կ'իշխեն գերմանական դիրքերուն վրայ։ Նորվեկիացիները տասը օրէ ի վեր լեռնէ լեռ կը քշեն գերմանական զօրախումբեր, աջակցութեամբ Ֆրանսայի ալպեան դահուկաւոր զինուորներու։ Գերմանները յուսահատական փորձեր կը կատարեն, խոյելու համար Դաշնակիցներու շղթան։ Միւս կողմէ դաշնակից մարտանաւերը եւ օդանաւերը կը շարունակեն կրակ տեղալ Նարվիկի վրայ ։

*** Կեդրոնական Նորվեկիայէն դուրս հանուած ալպեան զինուորները փոխադրուեցան Սկովտիա, ջերմ ընդունելութիւն գտնելով։ Մաս մըն ալ փոխադրուած է Լոնտոն, անգլիացի զինուորներու հետ ։

*** Գերմանական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ օդանաւեր յարձակելով Նարվիկի բացերը, ընկղմեցին շոգենաւ մը որ ունէր 7000 թոն տարողութիւն։ Նոյն աղբիւրին համաձայն, խորտակուած է թշնամի սուզանաւ մը, Սքակէրրաքի մէջ։

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԶՕՐՔԸ ՄՏԱՒ ՀՈԼԱՆՏԱ, ՊԵԼԺԻԱ ԵՒ ԼԻՒՔՍԷՆՊՈՒՐԿ

Երէկ առտու Ֆրանսական անթելը հաղորդեց թէ գերման զօրքը Հոլանտա եւ Պելժիա մտած է, բռնաբարելով չէզոքութիւնը։

Ինչպէս կ'երեւայ, երկու փոքր պետութիւնները լուրջ պատճառներ ունէին արտակարգ միջոցներ ձեռք առնելու վերջին օրերս, հակառակ բոլոր հաւաստիքներուն եւ հերքումներուն։ Տակաւին առջի օր գրոյց կը շրջէր թէ Գերմանիա վերջնագիր մը ուղղած է Հոլանտայի։ Երէկ գիշերուան ահազանգըն ալ կապ ունէր այս դէպքին հետ, քանի որ թշնամի ամբաձիգ օդանաւերը յարձակում կատարած էին Ֆրանսական օդակայաններու վրայ, Փարիզեան շրջանին մէջ։

Ահաւասիկ առաջին մանրամասնութիւնները .—

Հոլանտայի ապարապետութիւնը կը ծանուցանէ .—

Գերման զինուորները Հոլանտայի սահմանը անցան այս առտու (10 մայիս) ժամը 3էն սկսեալ։ Օդանաւային յարձակումներ փորձուեցան քանի մը օդակայաններու վրայ ։ Բանակը եւ հակօդային հրետանին պատրաստ են։ Ոգողումները կը կատարուին համաձայն մշակուած ծրագիրներուն։ Մինչեւ հիմա վար առնուած են առնուազն վեց գերմանական օդանաւեր։

Պրիւքսէլէն կը հեռագրեն թէ ռումբեր ձգուեցան Էվէրի օդակայանին դէմ, Պելժիոյ եւ Գերմանիոյ սահմանին վրայ։ Պելժիա օգնութիւն խնդրեց Ֆրանսայէն եւ Անգլիայէն, որոնք երաշխաւորած են իր անկախութիւնը ։ Գերմանական օդանաւեր եւ զինուորներ մտան նաեւ Լիւքսէմպուրկ ։

Հոլանտական անթելը կ'աղդարարէ թէ գերման զինուորներ իջած են Ռոտէրտամի օդակայանը, անկարգելներով, գերմանական եւ հոլանտական համազգեստներ հագած ։

Ֆրանսական ապարապետութիւնը լուր առած ըլլալով թէ գերման զինուորներ սկսած են մտնել Հոլանտա, Պելժիա եւ Լիւքսէմպուրկ, գիշերուընէ հրամայած էր բանակին կազմ եւ պատրաստ գտնուիլ։ Արձակուրդ առած բոլոր զինուորները եւ սպաները հրաման ստացան անմիջապէս իրենց զօրակայանները վերադառնալ ։

Գերմանիա այս անգամ ալ կ'առարկէ թէ ապացոյցներ ունի որ Անգլիա եւ Ֆրանսա պիտի յարձակէին Հոլանտայի եւ Պելժիոյ վրայ, հետեւաբար հրամայած է իր զօրքին ապահովել այդ երկու երկիրներուն չէզոքութիւնը ...

Հարիւրաւոր գերմանական օդանաւեր թռած են Պրիւսէլի եւ Անվէրսի վրայ ։

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԻ ՄԷՋ

Մուսոլինի կը շարունակէ լռել

››› · ‹‹‹

Մ. Նահանգներու նախագահին քարտուղարը վճռապէս հերքեց այն լուրերը թէ հաշտութեան նոր ձեռնարկ մը պիտի կատարուի կամ Հռոմի ամերիկեան դեսպանը հաշտութեան ծրագիր մը ներկայացուցած է Մուսոլինիի, որ մերժած է։ Ուրիշ աղբիւրներէ ալ կը հերքեն այս լուրը ։

Նախագահը եւ արտաքին նախարարը կը շարունակեն լարուած ուշադրութեամբ հետեւիլ Եւրոպայի կացութեան, մասնաւորապէս Հոլանտայի եւ Պելժիոյ սպառնացող վտանգներուն։ Նորէն ազդարարուեցաւ ամերիկեան հպատակներու որ հեռանան վտանգուած շրջաններէն,— Հիւսիսային Եւրոպա, Պալքաններ եւն.։ Այդ շրջաններուն մէջ կը գտնուին 50.000 Ամերիկացիներ ։

*** Իտալական կայսրութեան տարեդարձին առթիւ, Մուսոլինի Վենեցիա պալատին պատշգամբ ելլելով, փոխանակ սպասուած ճառը խօսելու, հետեւեալ կարճ յայտարարութիւնն ըրաւ բազմութեան.

— « Մայիս 9ը ամէնէն փայլուն յաղթանակն է։ Պէտք է վարժուիլ իմ լռութեանս, որ կրնայ խզուիլ միայն գործերով»։

Նոյն տարեդարձին առթիւ, Մուսոլինի ունկնդրութեան ընդունելով Ալպանիոյ ֆաշական կուսակցութեան անդամները, ըսաւ թէ Իտալիա եւ Ալպանիա այսուհետեւ «եղբայրներ են կայսրութեան մէջ» եւ թէ Ալպանիա օրէ օր կը բարգաւաճի։ Կառավարութեան քարտուղարն ալ յայտարարեց, խօսքը ուղղելով Ալպանիոյ պատուիրակութեան.

— « Ժամանակները ծանր են եւ լի անստուգութեամբ։ Կրնայ ըլլալ որ օր մը փորձի ենթարկուին այս զգացումները եւ մենք դառնանք առաջին պահակները, ֆաշական կայսրութեան փառքերուն համար»։

Արտաքին նախարարին օրկանին՝ «Թէլէկրաֆօ»ի խմբագիրը այս տարեդարձին առթիւ նորէն սլաքներ արձակելով Դաշնակիցներուն դէմ, աղդարարեց.— « Իտալիան պաշարելու որ եւ է խելագար փորձ չի կրնար ահաբեկել իտալացի ժողովուրդը »։

*** Անգարայի կիսապաշտօնական օրկանը, «Ուլուս», խմբագրականի մը մէջ վերլուծելով Նորվեկիոյ դէպքերը, գրեց կոստայ.— « Նորվեկիա անխոհեմութիւնն ունեցաւ կարծելու թէ կրնայ փրկուիլ միայն խիստ չէզոքութիւն պահելով. ան այսօր զոհն է իր իսկ անխոհեմութեան»։ Թերթը յետոյ գովելով անգլիական օդատորմիղին եւ նաւատորմին քաջութիւնը, կ'ըսէ թէ «Դաշնակիցները Մեսիաներ չեն եւ չեն կրնար ողջնցնել մեռելները։ Այն ազգերը որ կը գտնուին պատերազմի ենթակայ շրջաններու մէջ, պէտք է պատրաստ ըլլան եւ վճռական, եւ չխաբուին միահեծան պետութեանց խոստումներէն. այն ատեն կրնան յոյս դնել Դաշնակիցներու օգնութեան վրայ։ «Գալով անոնց որ կը հարցնեն թէ Դաշնակիցները ինչու աւելի մարտանաւեր չղրկեցին Սքակէրրաքի եւ Քաթէկաթի մէջ, թող իրենց աչքերը ուղղեն Աղեքսանդրիա։ «Պատերազմը Նորվեկիայէն չսկսաւ, ոչ ալ հոն պիտի վերջանայ»։

*** Անգարայի անգլիական դեսպանը, որ Սոֆիա կը գտնուէր մէկ շաբաթէ ի վեր, իր պաշտօնատեղին վերադարձաւ։ Քաղաքական շրջանակներու մէջ կը հերքեն այն զրոյցը թէ դեսպանը առաջարկած է որ Պուլկարիա ճամբայ բանայ, Թուրք եւ դաշնակից զինուորներուն համար։

Ո՞Ր ՄԷԿԵՐՆԻԴ ԿԸ ՍՏԷՔ, ՄԻՍԹԸՐ...

Առջի օր կ'ըսէինք թէ դարչելի սուտ մըն է «Նիւ Եորք Թայմզ»ի Անգարայի թղթակցին պնդումը, որուն համաձայն Սուրիոյ եւ Լիբանանի Հայերը գործիք դարձած են բոլշեւիկեան քարոզութեան :

Բայց չի բաւեր «սուտ է» ըսել ու անցնիլ: Քանի որ այդ անճոռնի զրպարտութիւնը հիւսուած է հրապարակաւ, անշուշտ ներկայացուելու համար «առ որ անկ է», անհրաժեշտ է փաստերն ալ ցուցնել հրապարակաւ, որպէսզի ամէն մարդ տեսնէ տարբուած դաւին խաղքութիւնը :

Անգարայի թղթակիցը կը խօսի առհասարակ բոլոր Սուրիահայերու մասին, բայց բուն շեշտը կը դնէ քաղաքական կուսակցութեանց, աւելի ճիշդ՝ Դաշնակցութեան վրայ : Այսպէս է որ մասնաւոր խնամքով կը փափսայ.

— «Ֆրանսական պաշտօնեաները մտահոգուած են գոյութեամբը քանի մը հայ կազմակերպութեանց, որոնք կը ղեկավարուին խորհրդային Հայկական Հանրապետութենէն»:

Զարդ հայերէնով, այս գիւանագիտական տողերը կը նշանակեն.—

— Երեւանի, աւելի ճիշդ Մոսկուայի հրամանով՝ հայ կուսակցութիւնները շէնք չնորհք կը դառնան Դաշնակիցներուն դէմ, պատեհ մայրկեանին գործադրելու համար համաձայնուած ծրագիր մը :

Ոչ խնդանք՝ Աթէնքի «Նոր Օր»ի հետ դաշնելով. «Մ՞յս էր պակաս»: Ոչ ալ փորձենք ժխտել, դէպ մը հին ու նոր փաստեր յիշելով ի պէտս կուսակցութեանց: Մեզ չէ՞ մեր կրակին կամ դրսին, երբ սովին հայ «դեռ դհսով համեմատ մեջերը», ոչ միայն պատասխանելու, այլեւ ... քննադատական : Քանի որ այդ դարչահոտ փախուստը ամերիկեան դրչէ մը ջարդ եղած է, նոյն մարմնով ուրիշ դրչի մըն ալ կ'իյնայ դաւն յելել, որքան ալ հաճելի չըլլայ այս պաշտօնը :

Թեկնածուն ալ պատրաստ է, յանձին «Նիւ Եորք Թայմզ»ի Փրեսի Պէյրութի թղթակցին, որ Մարտ 11 թուակիր հեռագրով մը կը յայտնէր վերջերս.

— «Անդրկովկասեան երեք հանրապետութեանց — Վրաստան, Ատրպէյճան, եւ Հայաստան — ազատագիր հակասովիէթ կառավարութիւնները, որքան օր աւելի վստահ կը զգան թէ Մեծն Բրիտանիա եւ Ֆրանսա, հարուածելով Անդրկովկասի քարիւղի եւ մանկանէզի հարուստ աղբիւրները, պիտի ազատեն իրենց հայրենիքները:

Արտասահմանի Վրացիները, Ազերիները եւ Հայերը դրեթէ ամբողջ 20 տարի պահած են իրենց ազատագիր ազգային կառավարութիւնները, եւ այժմ անոնք այնպէս կը զգան թէ իրենց սպասման օրերը վերջացած են, եւ թէ Դաշնակիցներու աջակցութեամբ պիտի գրաւեն այն շրջանները, որոնք իբրեւ ինքնավար պետութիւններ խմբուած են Խորհրդային Միութեան մէջ :

Տարագիր կառավարութեանց պարագլուխները կ'ըսեն թէ իրենք կը հաւատան որ Եւրոպական պատերազմը շուտով պիտի առնէ Մեծն Բրիտանիան ու Ֆրանսան որ քայլ մը առնեն Ռուսիոյ դէմ: Այդ պարագային՝ անոնք կը հաւատան թէ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ գանուող դաշնակից 600.000 զինուորները ամէնէն առաջ պիտի գրաւեն Վրաստանի մանկանէզի հանքերը, Հայաստանի հարուստ շրջանները եւ Ատրպէյճանի նաւթահորերը »:

Ցիշեցնել յետոյ թէ Վրացիները եւ Ազերիները գաղտնի ժողով մը գումարած են Փարիզի մէջ եւ Անդրկովկասեան Միութեան ծրագիր մը մշակած թղթակիցը կ'աւելցնէ .

— «Զօր. Արշակ Թորգոմ ժընեւէն կը բացակայի, առաջնորդութեամբ մը Իտալիա գացած ըլլալով »:

Քով քովի բերէք երկու գրութիւնները, եւ արդէն կ'ունենաք համայնապատկեր մը, շատ աւելի քրքջալից քան Շարլոյի ամէնէն յաջող կատակերգութիւնները :

«Նիւ Եորք Թայմզ»ի Անգարայի թղթակցին համաձայն, ձեռք ձեռքի տուած Սովիէթներուն հետ, Հայերը կը պատրաստուին կռնակէն հարուածել Դաշնակիցները :

«Նիւ Եորք Թայմզ» Փրեսի պէյրութական թղթակցին համաձայն, նոյն Հայերը, ձեռք ձեռքի տուած Դաշնակիցներուն հետ, կը ծրագրեն կռնակէն կամ ճակատէն հարուածել Սովիէթները :

Եւ որովհետեւ երկուքն ալ նկատի ունին միայն «Դաշնակ»ը, քանի որ մէկը խօսք կ'ընէ «Հայ յեղափոխական կազմակերպութեանց», իսկ միւսը՝ «Հայաստանի տարագիր հակախորհրդային կառավարութեան », կը հետեւի թէ մէկ կուսակցութիւն է որ ծնած է այդ երկնակ աշխատանքին: Եւ միաժամանակ, որովհետեւ երկու անմիտութիւններն ալ նոյն ամսուն կը վերաբերին, մէկը մարտ 11, միւսը մարտ 17:

Արդէն, ուրեմն, Մարտ ամսուան ընթացքին, «Դաշնակ»ը միաժամանակ մարտի եղած է թէ՛ Դաշնակից-Ներուն դէմ, թէ՛ Դաշնակիցներու կողքին ...:

Մի խնդաք: Միայն եկէք միասին հարցնենք ստ ակամատ թղթակիցներուն .

Ո՞ր մէկերնիդ կը ստէք, միսթըրներ, քանի որ ձեր բառերը քով քովի չեն կրնար ապրիլ նոյն իսկ ամերիկեան տարօրինակութեանց աշխարհին մէջ: Այնքան կը հրմշտկեն իրար, այնքան հակոտնեայ են զիրար:

Որովհետեւ, գոնէ՝ Սուրիահայերը, որ Անգարա նստած [illegible] ծայրեր կը պարզեն, հարկաւ յստակ ըլլալու են թրքական սուտը, «Ոչ աւ կարէ երկուց տերանց ծառայել »:

Յաղթութիւն շատ տեսած էինք, բայց ոչ այսքան վրան բաց, այսքան անպարտկելիօրէն պոռչաւոր :

Ո՞ւր էր թէ՝ այդ ցուցանք բեմադրութեան կարգին, ուշադրութեան արժանանար նաեւ այս խարանիչ մերկացումը, յորում եթէ ոչ [illegible] գոնէ պայքարի իբրեւ գրոշ ընդունուած սկզբունքներուն - իրաւունքի ու արդարութեան: Որովհետեւ չկայ արդարութեան աւելի հրէշային բռնաբարում մը, քան փորձը որով կ'ուզէն երկու կուշտերէն ալ խոցոտել այս փոքր ազգը, որուն վէրքերը դեռ բաց են ու թաց ...

(Խմբագրական ԱԶԴԱԿի)

Թուրքիոյ դիրքը Պատերազմին.
Մերձ. Արեւելքի եւ Միջին Ասիոյ մէջ

Այս խորագրին տակ, La Tribune des Nations կը հրատարակէ Տոքթ. Ա. Ռեյսիա - Մէգանի հետեւեալ յօդուածը .—

Եւրոպայի մէջ թրքական հանրապետութիւնը կը գրաւէ հողի պատառ մը, Արեւելեան Թրակիան, որ կը մնայ Խարբերդ - Կէլիպոլու - Պոլիս եռանկիւնին մէջ: Այս եռանկիւնը, որուն ամէն մէկ երեսը 220 — 250 քառ. քիլոմեթր երկարութիւն ունի, շատ աւելի մեծ արժէք կը ներկայացնէ քան իր մակերեւոյթը, պարզ այն պատճառով որ մաս կը կազմէ Նեղուցներու կազմութեան եւ այդ Նեղուցներուն վրայ կը տիրապետէ Թումէյիի եւ Կէլիպոլուի թերակղզիին բարձունքներէն :

Ասիական Թուրքիան գրեթէ ամբողջովին կազմուած է Անատոլուի բարձրաւանդակով, որ կը պաշտպանէ արեւմտեան Ասիոյ եւ Մուսուլի մուտքը ընդդէմ Ռուսիոյ: Զէյմէյի եւ Ալեքսանտրէթի ծոցերը, որոնց զինուորական արժէքը կարելի չէ ուրանալ, աւելի եւս կ'արժեւորեն Ասիական Թուրքիոյ քաղաքական ու ռազմագիտական կշիռը :

Այսպէս, թրքական հանրապետութիւնը եւրասիական պետութիւն մըն է առաւելապէս եւ անհուն է դերը, զոր կրնայ խաղալ ներկայ պատերազմին մէջ, որ սկսաւ արեւմուտքէն, բայց որ օր մը կը ծաւալի դէպի արեւելք: Թուրքիա գիտէ ասիկա: Ան պատրաստ է իր դերը խաղալու, մասնաւորապէս ամէն զգուշութիւն որ անհրաժեշտ է :

Իբրեւ եւրասիական պետութիւն, Թուրքիա կարգ մը դաշինքներ կնքած է ինչպէս Եւրոպայի, նոյնպէս Ասիոյ մէջ: Այդ դաշինքները իրեն կուտան [illegible] եւ թէ պար[illegible]թիւններ :

Եւրոպայի մէջ, Թուրքիա կնքած է Վէնիզէլոս - Աթաթիւրք դաշինքը, որ կը կազմէ իր եւրոպական քաղաքականութեան հիմը: Այդ դաշինքով, ու յետագային կատարեալ զինուորական դաշնակցութեան վերածուեցաւ, Թուրքերը ապահովեցին յունական բանակին ու նաւատորմին գործակցութիւնը եւ Եգէական ծովը Թուրքեւյունական լիճ մը դարձուցին: Թրակիոյ մէջ, յունական բանակին գործակցութիւնը մեծապէս կը զօրացնէ Թուրքիոյ պաշտպանութիւնը այդ կողմէն: Թուրքեւյունական դաշինքին ամէնէն կարեւոր հետեւանքն այն է որ զօրացած է Տարտանէլի Նեղուցներուն ապահովութիւնը :

Պալքանեան համաձայնութիւնը, որուն կ'անդամակցի Թուրքիա առաջին օրէն, չունի այն ամուր բաղակցութիւնը որ անհրաժեշտ է մեծ դեր մը խաղալու համար Թերակղզիին վրայ: Այնպէս որ աւելի քիչ արժէք կը ներկայացնէ քան Թուրքեւյունական դաշնակցութիւնը

Ասիոյ մէջ, Թուրքիա միաբանութիւն հաստատած է երեք պետութիւններու հետ որոնք ստորագրած են Սաատապատի դաշինքը,— Իրաք, Իրան, Աֆղանիստան: Այս երեք իսլամական պետութիւնները փոխադարձաբար խոստացած են օգնութեան փութալ՝ որ եւ է վտանգի դէմ որ կը սպառնայ մէկուն կամ միւսին անկախութեան եւ հողային ամբողջականութեան :

Շրջանային դաշնակցութեանց այս երկու դրութեան վրայ, որ հիմնուած է մէկը Եւրոպայի, միւսը Ասիոյ մէջ, կառուցուած է աւելի լայն, իր հետեւանքներով աւելի մեծ համաձայնութիւն մը,— անգլեւթուրքեւֆրանսական դաշինքը, որ կնքուեցաւ անցեալ տարի: Այդ դաշինքը կ'ամրացնէ Թուրքիոյ պաշտպանութիւնը թէ՛ Եւրոպայի եւ թէ Ասիոյ մէջ, ինչպէս Միջերկրականի, Եգէականի եւ Սեւ ծովերուն վրայ: Առաւել նպաստաւոր եղանակով մը, կը փոխարինէ Աթենքի Դաշնակցութեան օժանդակութիւնը, որ այժմ շատ քիչ արժէք կը ներկայացնէ :

Ըստանգամ այս համաձայնութեամբ, Թուրքիա դարձած է գլխաւոր կորիզ մը պաշտպանելու համար խաղաղութիւնը Պալքաններուն, Մերձ. Արեւելքի եւ Միջին Ասիոյ մէջ :

Երբ յետադարձ ակնարկ մը նետենք վերջին քանի մը տարիներու դէպքերուն վրայ, անկարելի է չնշմարել այն խոր փոփոխութիւնները, որոնք կատարուած են թրքական քաղաքականութեան մէջ: 1918ին, Օսմ. կայսրութիւնը, որ դաշնակից էր երեք ցամաքային պետութիւններու՝ Գերմանիոյ, Աւստրօ-Հունգարիոյ եւ Պուլկարիոյ, կը պատերազմէր բրիտանական կայսրութեան, Ֆրանսայի, Իտալիոյ եւ Յունաստանի դէմ, որոնք ծովային պետութիւններ են, — Ռուսիա պատերազմէն հանգամանքը կորսնցուցած էր: Իսկ այսօր, թրքական հանրապետութիւնը դաշնակիցն է Ֆրանսայի, բրիտանական կայսրութեան, Յունաստանի, ու կ'ընդդիմանայ միահեծան պետութեանց ծաւալումին դէպի Պալքանները, արեւելեան Միջերկրական, Կեդր. Ասիա: Տակաւին քանի մը տարի առաջ, Քէմալական քաղաքականութեան համար ասիկա մըն էր բարեկամութիւնը Խորհ. Միութեան հետ: Իսկ այսօր, առանց թշնամութիւն մը արտայայտելու հանդէպ Մոսկուայի, Թուրքիա շատ աւելի զգուշութեամբ կը հետեւի խորհրդային նոր քաղաքականութեան զարգացումին, տեսնելով որ ներկայ պատերազմին մէջ գործադրութեան կը դրուի «Մեծն Պետրոսի կտակը» կոչուած քաղաքականութիւն մը: Խորհ. Միութիւնը, ինչպէս Ֆինլանտայի եւ Պալթիկի մէջ, նոյնպէս եւ Սեւ ծովին ու Կեդր. Ասիոյ մէջ, կը հետապնդէ դէպի առաջ ծովը արշաւը, զոր սկսած էին Ռոմանովները, ընդհատուած միայն Հոկտեմբերեան Յեղափոխութեան հետեւանքով :

Թուրքիա յետոյ զօրաբաժիններէ բաղկացեալ բանակով մը եւ Նեղուցներն ու Անատոլուի եզերքները պաշտպանելու ընդունակ նաւատորմիղով մը զօրացած իր վճռական եւ պարզ դերով՝ ... կը համեմատ նաւ պատերազմի ծաւալումին: Իր քաղաքականութիւնը ամբողջովին կը համապատասխանէ Անգլեւ-Ֆրանս. դաշնակցութեան սկզբունքներուն եւ այս վերջին տարիներու ընթացքին կնքուած միջազգային դաշնագիրներու ոգիին: Ասիկա ըսել չէ սակայն թէ թրքական քաղաքականութիւնը անփոփոխելի կը համարի Եւրոպայի արդի կարգուսարքը: Այն բոլոր խորհրդակցութիւններուն ընթացքին, որոնք տեղի ունեցած են բարեկամ պետութեանց ներկայացուցիչներու միջեւ, Թուրք ներկայացուցիչները միշտ աշխատած են գտնել բանաձեւեր, որոնք նպաստեն առկախ հարցերու խաղաղ լուծումին: Վերջ Պալքանեան Համաձայնութեան վերջին խորհրդաժողովը, որ գումարուեցաւ Պելկրատի մէջ, 2 — 4 Փետրուարին: Իսկ որ չափով Թուրքիա, պատերազմին է: Ան կը փափաքի որ իրենց պէտքերը վնասուած կամ անիրաւուեան զոհ կարծած պետութիւններու ազգային պահանջները լուծուին գոհացուցիչ բարեկամական կարգադրութեամբ, ինչպէս Թուրքիա կարգադրեց Ալեքսանտրէթի Սանճաքին վէճը:

Թրքական քաղաքականութիւնը ի՞նչ նպատակներ կը հետապնդէ Եւրոպայի եւ Ասիոյ մէջ.—

1.— Պահպանել ներքին խաղաղութիւնը Պալքաններուն մէջ, միաժամանակ օժանդակելով, իր բարեկամական խորհուրդներով, Պուլկարիոյ եւ հարեւաններուն միջեւ գոյութիւն ունեցող վէճերուն լուծումին :

2.— Արգելք հանդիսանալ միահեծան պետութիւններէն ոեւէ է մէկուն գերիշխանութեան տարածման՝ Պալքաններուն մէջ :

3.— Փակել Գերմանիոյ առջեւ Մուսուլի ճամբան :

4.— Թոյլ չտալ որ պատերազմ տեղի ունենայ Սեւ ծովուն մէջ, այնքան ատեն որ կը յարգուի Անգլեւ-Ֆրանս. Դաշնակցութեան ուխտը, Մոնթրէօյի դաշինքը կամ յարակցաբար կնքուած որ եւ է պայմանադրութիւն :

5.— Պահպանել ներկայ գոյավիճակը Եգէականի եւ արեւելեան Միջերկրականի մէջ

6.— Օժանդակել Եգիպտոսի եւ Սուէզի պաշտպանութեան :

7.— Օգնել Իրաքի, Իրանի եւ Աֆղանիստանին՝ օտար յարձակումի մը ենթարկուած պարագային.

8.— Ապահովել Միջագետքի եւ Իրանի քարիւղաբեր աւազաններուն խաղաղութիւնը եւ նաւթին ազատ փոխադրութիւնը :

9.— Նպաստել տեւական խաղաղութեան եւ նոր կարգուսարքի մը հաստատումին, դատապարտելով ուժի բռնութիւնը միջազգային քաղաքականութեան գործիք դարձնող ըմբռնումը:

Գործակցելով Վէյկանի բանակին, մարաջախտ Չաքմաքի ուժերը կարեւոր առաջնորդութիւն մը ունին կատարելիք: Կը հսկեն Սեւ ծովուն եւ Պալքաններուն մէջ եւ պահակ կեցած են Տարտանէլի բերանը: Այս ձեւով կը նպաստեն ազատ նաւարկութեան մէկ կողմէ Միջերկրականի մէջ, միւս կողմէ Պարսից ծոցին, Հնդկական եւ Խաղաղական Ովկիանոսներուն մէջ: Ու ներկայ պատերազմին մէջ, որ քարիւղի պատերազմ մըն է ամէն բանէ առաջ, Թուրք զինուորը իր սուիններով կը պաշտպանէ Իրաքի եւ Իրանի քարիւղի հորերը:

Թուրքիոյ արդի քաղաքականութիւնը, զոր ներշնչեց իր առաջին նախագահ, մարաջախտ Աթաթիւրք, այժմ կը շարունակէ մեծ կազմակերպիչը, Զօր. Ըսմէթ Ինէօնիւ, ներկայ նախագահը :

Սխալ է կարծել թէ այդ քաղաքականութիւնը ուղղուած է պետութեան մը դէմ: Այդ քաղաքականութեան միակ նպատակն է արգիլել հանդիսանալ նախայարձակման, ապահովելով Արեւելքի փոխադրական ճամբաները :

ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ԿԱՐՏԻՆԱԼ ՎԵՐԴԻԷԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Յառաջիկայ երկուշաբթի, 13 Մայիս ժամը 10.30ին, Փարիզի Կաթողիկէ Հայոց եկեղեցիին մէջ, 10bis Rue Thouin (Մէթրօ Monge), Արհիապատիւ Գրիգորիս եպիսկոպոս Պահապանեան հանդիսաւոր Ս. պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի մատուցանէ հանգուցեալ Ծիրանաւորին յիշատակին, նախագահութեամբ Ն. Ս. Ամենապատիւ արքեպիսկոպոս Շափիրոյի:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ
(ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ 1914 — 1920Ի ԶՈՀԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ)

Կիրակի, 12 Մայիս, ժամը 2.30ին, Salles des Ingénieurs Civilsի մէջ (19 Rue Blanche), նախաձեռնութեամբ Ֆրանսական բանակի Հայ Նախկին Կամաւորներու Միութեան

Կը մասնակցին Հայ. եւ Հռոմէական եկեղեցիներու, Գաղթ. Ցանձնաժողովի, զոյգ Օֆիսներու, Բարեգործականի, Հայ Տիկնանց Միութեան (Կ. Խաչ), Ֆր. Կապոյտ Խաչի, Զ. Ռ. Միութեան, Հայ Կ. եւ Մ. Միութեան, Փարիզի Հայ Երիտ. Միութեան եւ մամուլի ներկայացուցիչները:

ՈՒՂԵՐՁՆԵՐ, ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՄԵՆԵՐԳ :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Զինուորներուն համար

Վաչականն Գ. Խորէն Փէքմէզեան 50 Ֆրանք կը տրամադրէ, «Յառաջ» զրկելու համար զինուոր Կէզիբեանի:

Imprimerie A-DER- (AGOPIAN)
17, Rue Damesme — Paris (13)
Le Gérant : H. STEPHAN

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԵՒ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԳՐԱՔՆՆՈՒԹԵԱՆՑ միջեւ ներդաշնակութիւն պիտի հաստատուի մօտերս, ինչպէս հաղորդեց տեղեկութեանց նախարարը, Գ. Ֆրոսար: «Ֆրանսայի մէջ գրաքննութիւնը կանխարգել է, Անգլիոյ մէջ՝ զսպողական: Ոչ դիւրին, ոչ ալ հաճելի էր որ երբ անգլիական անթելը կամ մամուլը լուր մը կուտային, ֆրանսական մամուլը յետաձգէր անոր հրատարակութիւնը: Այս տեսակէտով, կը յուսամ թէ քանի մը օրէն ներդաշնակութիւն պիտի հաստատուի: Նորվեկիոյ դէպքերուն դասերը պիտի չմոռցուին»:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ պատերազմական գործավարը, մարաջախտ Վորոշիլով, արձակուելով իր պաշտօնէն, ընտրուեցաւ փոխ - վարչապետ: Վորոշիլով այս պաշտօնը կը վարէր 15 տարիէ ի վեր: Հիմա ենթակայ է Մոլոթովի, որ թէ վարչապետ է եւ թէ արտաքին գործավար: Իր յաջորդը, մարաջախտ Տիմոշէնքօ, հրամանատարն էր Քիէվի զինուորական շրջանին: Վորոշիլով եւ Տիմոշէնքօ Սթալինի հետ պաշտպանած են Ցարիցինը — այժմ Սթալինկրատ — սպիտակ Ռուսերու դէմ, կարմիր յեղափոխութենէն վերջը: Վորոշիլով զաւակն է բանուորի մը, իսկ իր յաջորդը՝ Պեսարապիոյի շինականի մը: Տիմոշէնքօ հրամանատարն էր Լենինկրատը գրաւող խորհրդային զօրաբաժիններուն եւ կուսակցական է 1919էն ի վեր: Մասնակից է հեծելազօրքի եւ 1920ին արշաւեց մինչեւ Վարշաւա: Մինչ իր պետերը յաջորդաբար գնդակահարուեցան, Տիմոշէնքօ աստիճանաբար յառաջ գնաց կարմիր բանակին մէջ: Վորոշիլով 59 տարեկան է եւ գործօն դեր կատարեց կարմիր բանակին կազմակերպութեան համար, զայն բարձրացնելով աշխարհի ամէնէն մեծ բանակներէն մէկուն: Ինք էր որ հաստատեց մեքենաշարժ զօրամասերը, կազմեց օդանաւային հզօր տորմիղ մը եւ քաջալերեց անկարգելի յառաջ հեծեւակազօրքը.

ԼՐՏԵՍՈՒԹԵԱՆ դէպքերը միշտ կը զբաղեցնեն Զուիցերիոյ զինուորական իշխանութիւնը: Առջի օր ձերբակալուեցաւ կին մը որ փորձած էր գաղտնի տեղեկութիւններ քաղել սպաներէ եւ զինուորներէ, գերման գործակալի մը համար: Իսկ ենթասպայ մը, որ ձերբակալուած էր անցեալ նոյեմբերին, դատապարտուեցաւ հինգ տարի բանտարկութեան եւ բանակէն վտարման, որովհետեւ յանձն առած էր տեղեկութիւններ հաղորդել գերման գործակալի մը, Զուիցերիոյ ամրութեանց մասին:

ՖԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒՆ անթել գործիքներ ճարելու համար կոչ մը հրատարակուեցաւ տեղական մամուլին մէջ, մասնաւոր կազմակերպութեան մը կողմէ որուն գլուխը կը գտնուին ծանօթ դրագէտը, Ժոռժ Տիւհամէլ եւ ուրիշ երեւելիներ: Մինչեւ հիմա հարիւրաւոր գործիքներ ճարուած են, բայց պահանջը կ'աճի ամէն օր եւ թերթերը ցուցակներ բացած են , գոհացնելու համար: Նոր կազմակերպութիւնը, «Զինուորին Անթելը», անդամներ կ'արձանագրէ 50էն մինչեւ 5000 ֆրանք վճարումով: Անոնք որ հազար ֆրանք կը վճարեն, պիտի ստանան պատուոյ վկայական մը եւ եթէ ուզեն, իրենց անունը պիտի արձանագրուի դրկուած գործիքներէն մէկուն վրայ :

ԻՏԱԼԻՈՅ հաղորդակցութեանց նախարարը տեղեկագիր մը հրատարակեց, որուն համաձայն կառավարութիւնը յաջողած է ածուխի բոլոր պէտքերը հոգալ Գերմանիայէն, ցամաքի ճամբով: Երկու երկիրները պայմանաւորուած էին ամսական 1 միլիոն թոն ածուխի համար: Արդ, առաջին ամսուն (ապրիլ) Գերմանիայէն Իտալիա հասած է 986.000 թոն, Ալպեաններու ճամբով :

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ Բ. ԱՏԵԱՆԸ չորս եւ երեք տարի բանտարկութեան դատապարտեց երկու համայնավարներ, Կաթոն Քոնիւ եւ Ալպէռ Վոթըլէ, որոնք միեւնոյն ատեն ամբաստանուած էին թէ իւրացուցած են կազմակերպութեան դրամները: Երկու տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ զինուոր մը, Մարսելօ, որ արձակուրդէն օգտուելով համայնավարական քարոզութիւն կատարած էր իր նախկին գործարանին մէջ: Զինուորական Ա. ատեանը ութական տարի բանտարկութեան եւ 1000ական ֆրանք տուգանքի դատապարտեց երկու եղբայրներ, Շարլ եւ Ժօզէֆ Թանկի, որոնք արձարանի մը մէջ թելադրած էին զինուորներու որ ճակատ չերթան եւ համայնավարական թռուցիկներ յանձնած էին: Չորս տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ Անտրէ Մարթօ (Մոնմորանսի), համայնավարական նիւթեր հրատարակած ըլլալով հա.: Բոլոր դատապարտեալներն ալ միեւնոյն ատեն զրկուած քաղաքացիական իրաւունքներէ, հինգ տարուան համար:

500.000 ԳԼԱՆԻԿՆԵՐ (սիկարէթ), որոնք Ֆրանսա պիտի փոխադրուէին անգլիացի զինուորներու համար, չոգիացան Լոնտոնի մէջ: Կառապանը քանի մը վայրկեան հեռացած էր, երբ վերադարձաւ, կառքը անհետացած էր: Քիչ վերջը կառքը գտնուեցաւ, բայց գլանիկները թռած էին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Այս կիրակի, 12 Մայիս, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ տեղի կ'ունենայ հոգեհանգիստ - պատարագ ողբացեալ ԴԱՒԻԹ ՄՍՐԵԱՆի մահուան առթիւ որ տեղի ունեցաւ Մարտ 31ին: (Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Ապրիլ 6ին, Գրիւսէլի մէջ)

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : GOBelins 15-70
17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678-63 (ԲԱԺԱՆՈՐԴԻ ՀԱՄԱՐ) Métro : TOLBIAC

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 Ֆրանք	75 Ֆրանք	40 Ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 Ֆրանք	140 Ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 Ֆրանք	110 Ֆրանք	

ԿԻՐԱԿԻ 12 ՄԱՅԻՍ
DIMANCHE 12 MAI 1940

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, [illegible]

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4347

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

MEMENTO MORI!

.. Քսանը հինգ տարի, եւ դեռ տասն անգամ քսանըհինգ տարի պատմութիւնը պիտի յիշեցնէ,— ամբողջ ժողովուրդ մը ողջակէզ եղաւ, սկսելով 1915 ապրիլ 11)24էն։ Ողջակէզ՝ բառին ամէնէն բարբարոսական առումով ։ Եւ առանց խտրութեան տարիքի, սեռի, դաւանանքի կամ հանգամանքի ։

Խորտակուեցաւ մշակոյթի ճակատը, 50 տարուան սերունդի մը տնտեսումով, գրագէտ - բանաստեղծէն մինչեւ յետին վարժապետը եւ գիւղացի տէրտէրը ։

Փոշիացաւ միջին դասը, առեւտրական թէ արհեստաւոր, մտաւորական ։

Կոտորուեցաւ գիւղացին,— այն բազմութիւնը որ դարերով իր արդար քրտինքը խառնած էր հողին եւ ջուրին, իբրեւ դէնք ունենալով խոփն ու արօրը, եւ լծկանը հրաշագործ ։

Եւ ինչ որ փրկուեցաւ արեան ճապաղիքներէն, ահաւասիկ ցիրուցան աշխարհի բոլոր ցամաքներուն վրայ։

Ի՞նչ է օրուան խորհուրդը, մանաւանդ այսօր, երբ աշխարհը նորէն բըռնուած է ամեհի, աննախատեսելի փոթորիկի մը, Եւրոպայի պորտին վրայ։

Ի՞նչ կրնայ ըլլալ մեր նշանախօսքը, երբ ուրիշ փոքր այլ բախտաւոր ժողովուրդներ անգամ — անկախ պետութիւններ — դարձեր են ոտքի կոխան հրէշային աշխարհակալութեան մը ճամբաներուն վրայ։

— Macte animo! Քաջութի՛ւն։ Եղիր քաջ եւ ինքնավստահ, ինչպէս անոնք որ զոհ գացին ազգային ախորժակներու, 25 տարի առաջ ։

Եղիր քաջ եւ արթուն եւ ճակատաբաց, քանի որ աւելի քան մէկ միլիոնի զոհէն վերջն ալ, ունիս հայրենիք մը, կուսան մը եւ հարիւր հազարաւոր բազմութիւններ՝ իբրեւ ժառանգորդ ։

Ու մանաւանդ ամուր բռնէ մէջքդ, նայելով այն հազարաւոր դաւաճանութեան որ մահն աչք առած, կը մարտնչին Եւրոպայի սրտին վրայ, սեղմած իրենց ակռաները ։

Եթէ արդարութիւնն է որ պիտի յաղթանակէ այս աշխարհատարած փոթորիկին մէջ, ինչո՞ւ միայն մենք պիտի զրկուէինք յորդահոսան արիւնի անդառնալի հատուցումէն — Շ.

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ՑԻՐՋԱՍՈՒՄՆԵՐ ՆԱՆՍԻԻ, ՔՈԼՄԱՐԻ, ԼԻՈՆԻ, ՓՈՆԹՈՒԱԶԻ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ՔԱՂԱՔՆԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

Հրձիգ ռումբեր կը նետեն Անգլիոյ մէջ

122 թշնամի օդանաւեր վար առնուած

Գերմանական յարձակումը կատարուեցաւ եւ կը շարունակուի ընդարձակ տարածութեան մը վրայ, արտակարգ ուժգնութեամբ։ Կռիւները սաստկացած են Հոլանտայի եւ Պելժիոյ մէջ։ Հոլանտական զեկոյցին համաձայն, առաջին յարձակումը կատարուեցաւ բազմաթիւ ռմբածիգ օդանաւերով, եւ առընկցութեամբ անկարգելով իջած զինուորներու որոնք հոլանտական համազգեստ հագած էին։ Միեւնոյն ատեն յարձակում գործուեցաւ Պելժիոյ եւ Լիւքսէնպուրկի վրայ։ Ամսթէրտամի մէջ վիրաւորուեցան բաւական թիւով քաղաքացիներ, օդանաւային ռմբակոծութեան հետեւանքով։ Կրակ տեղաց նաեւ Ռոթերտամի եւ այն քաղաքներուն վրայ ուր օդակայաններ կը գտնուին։ Ռոթերտամի մէջ գերման զինուորներ իջան օդանաւերով։ Օդակայաններու դէմ կատարուած յարձակումներու ատեն վար առնուեցան 70 գերմանական օդանաւեր, խորտակուեցան 4 զրահապատ կառախումբեր։ Հոլանտացիները անմիջապէս բացին թումբերը, արշաւանքը կասեցնելու համար արհեստական ողողումներով։ Գերմանական հոկայ սաւառնակներ զինուոր իջեցուցին Լա Հէյ, Ռոթերտամ եւ Ամսթերտամ, հոլանտական, երբեմն ալ անգլիական համազգեստներով։ Հարիւրաւոր զինուորներ իջան անկարգելներով, Հոլանտայի հիւսիսային եւ հարաւային շրջաններուն մէջ։ Գերմանները առաջին օրը հոլանտական հողէն ներս մտան մինչեւ 15 քիլոմեթր, բայց վերջին լուրերը կ'ըսեն թէ յառաջխաղացութիւնը կասած է։ Հոլանտայի թէ Պելժիոյ մէջ փակուեցան բոլոր դպրոցները, սակարանները եւն., խզուեցան հեռաձայնով խօսակցութիւնները արտասահմանի հետ եւ խիստ գրաքննութիւն հաստատուեցաւ։ Հոլանտայի արտաքին եւ գաղթային նախարարները Լոնտոն գացին օդանաւով, օգնութիւն խնդրելու համար։ Հոլանտական բանակը յաջողութեամբ կը դիմադրէ գերմանական զօրքին, համաձայն պաշտօնական զեկոյցին։

Գերմանական հարիւր օդանաւեր կրակի բռնեցին Պրիւքսէլը, մէկուկէս ժամ։ Մասնաւորապէս ռմբակոծուեցան մայրաքաղաքին եւ ուրիշ քաղաքներու օդակայանները։ Կռիւները կը շարունակուին ամբողջ Ֆրանքօ-պելժիական սահմանագլուխին վրայ։ Ընդհանուր զօրաշարժ յայտարարուեցաւ եւ Թագաւորը ստանձնեց բանակին հրամանատարութիւնը, ինչպէս ըրած էր իր հայրը, Ալպէր, 1914ին։ Պելժիոյ զինուորները կը կռուին Աախէնի մօտ (Էքս լա Շափէլ, Գերմանիա)։ Պելժիոյ մէջ ալ գերմանական արշաւը տեղի ունեցաւ այնպէս ինչպէս Հոլանտայի մէջ։ 37 օդանաւեր յարձակեցան Անվէրսի վրայ։ Պրիւքսէլի մէջ ռումբ մը ինկաւ գերմանական դեսպանատան մօտ, շատ մը շէնքեր վնասուեցան, գործարան մը վառեցաւ։ Պելժիոյ բոլոր գերմանները ձերբակալուեցան, իսկ 1881 նոյեմբեր 1էն 1923 դեկտեմբեր 3 ծնած բոլոր սպարականները հրաման ստացան անմիջապէս ոստիկանութեան ներկայանալու։ Պելժիական զեկոյցն ալ կ'ըսէ թէ յաջողած են կասեցնել գերման զօրքին յառաջխաղացութիւնը ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ԵՐԵՔ ՆՈՐ ՌԱԶՄԱԴԱՇՏ.— ՀՈԼԱՆՏԱ, ՊԵԼԺԻԱ, ԼԻՒՔՍԷՆՊՈՒՐԿ

ԴԱՇՆԱԿԻՑ ԶՕՐՔԸ ԱԼ ԱՆՑԱՒ ՍԱՀՄԱՆԸ

Երէկ հաղորդեր էինք Հիթլէրի սարքած նոր արշաւանքը՝ Հոլանտայի, Պելժիոյ եւ Լիւքսէնպուրկի դէմ, ամփոփելով առաջին կարեւոր լուրերը։ Ահաւասիկ պաշտօնական զեկոյցները, լրացուցիչ մանրամասնութիւններով.—

Զեկոյց թիւ 499, Մայիս 10, առաւօտ (254րդ օր) — Մայիս 10ի առաւօտեան առաջին ժամերուն, գերման զինուորները սկսան Հոլանտա, Պելժիա եւ Լիւքսէնպուրկ մտնել։ Ֆրանսական բանակը գիշերանց հրաման ստացած էր պատրաստ գտնուելու։ Պատկան պետութիւնները դիմած էին դաշնակից կառավարութեանց։ Անկէ զատ, թշնամին օդանաւային ռմբակոծութիւններ կը կատարէ Ֆրանսայի հիւսիսային եւ արեւելեան շրջաններուն մէջ։ Շատ մը թշնամի օդանաւեր, որոնց համրանքը ճշդուած չէ տակաւին, վար առնուեցան թէ հակօդային պաշտպանութեան մարտկոցներու եւ թէ հետապնդիչ օդանաւերու կողմէ ։

Զեկոյց թիւ 500, իրիկուն.— Գերման զօրքին կողմէ Հոլանտայի, Պելժիոյ եւ Լիւքսէնպուրկի դէմ կատարուած գործողութենէն առաջ, Մայիս 10ի առաւօտեան առաջին ժամերուն, օդանաւային լայն յարձակում մը տեղի ունեցաւ։ Բացի ռմբակոծութեամբ կատարուած յարձակումներէ, թշնամի բազմաթիւ զօրամասեր վար իջան օդանաւերով կամ անկարգելներով, Պելժիոյ եւ Հոլանտայի զանազան կէտերուն վրայ։ Մասնաւորապէս Հոլանտայի մէջ անոնք փորձեցին յանկարծակի գրաւել օդակայաններ։ Ընդհանուր առումով, անոնք յաջողութեամբ հակայարձակումի ենթարկուեցան տեղական զօրքին կողմէ։ Գիշերուան երկրորդ կիսուն սկսած թշնամի օդանաւային յարձակումը Ֆրանսական հողին վրայ շարունակուեցաւ ցերեկուան ընթացքին։ Այս ռմբակոծութիւնը քանի մը նիւթական վնասներ պատճառեց որոնք շատ կարեւոր չեն։ Մեր հետապնդիչ օդատորմիղը եւ հակօդային պաշտպանութեան մարտկոցները դիմադրելով թշնամի արշաւանքին, ծանր կորուստներ պատճառեցին գերմանական օդատորմիղին ։ Քառասունէ աւելի թշնամի օդանաւեր վար առնուեցան մեր հողին վրայ։ Հոլանտայի, Պելժիոյ եւ Լիւքսէնպուրկի կառավարութիւնները այս առտու Դաշնակիցներուն դիմած ըլլալով, Ֆրանքօ-անգլիական զօրքը անմիջապէս պատասխանեց այս կոչին, եւ յառաջ խաղաց ամբողջ ճակատին վրայ, Հիւսիսային ծովէն մինչեւ Մոզէլ։ Անոնց յառաջխաղացութիւնը կը շարունակուի պելժիական հողին վրայ։ Բուռն կռիւներ մղուեցան Լիւքսէնպուրկի հողին վրայ։ Գերմանական յարձակումը կը տարածուի մինչեւ Սիէրքի շրջանը եւ թեթեւօրէն դէպի Մոզէլի արեւելեան կողմը ։

*** Ինչպէս գրած էինք, գերմանական արշաւը սկսաւ հինգշաբթիէն ուրբաթ լուսնալու գիշերը, ժամը 3ին։ Ֆրանսական զօրքը սահմանը անցաւ ժամը 7 — 8, անմիջապէս պատասխանելով Հոլանտայի, Պելժիոյ եւ Լիւքսէնպուրկի կոչին։ Ֆրանսական բանակին յառաջխաղացութենէն առաջ, թշնամի օդանաւեր կը ռմբակոծէին Ֆրանսայի կարգ մը քաղաքները,— Նանսի, Լիլ, Քոլմար, Լիւքսէօյլ, Լիոն, ինչպէս եւ Փոնթուազ (Փարիզի մօտ, 25 քիլոմեթր հեռու)։ Գերմանական յարձակման գլխաւոր նշանակէտներն էին օդակայանները, որպէսզի դաշնակից օդատորմիղը չկարենայ օգնութեան հասնիլ Հոլանտայի։ Ամէնէն ծանր ռմբակոծութիւնը տեղի ունեցաւ Նանսիի մէջ։ Զինուորներ մեռան Լիոնի մէջ, ուր կը գտնուի Պրոնի օդակայանը։ Փարիզի մէջ ահազանգը հնչած ատեն (10րդ) ռումբեր չնետուեցան, բայց Փոնթուազի շրջանը ռմբակոծուեցաւ։ Ահազանգը երէկ առտու ալ (շաբաթ) հնչեց Փարիզի մէջ, ժամը 6.15ին, տեւելով 35 վայրկեան ։

Վարչապետը վարակազմեց դահլիճը

ՍՊԱՐԱՊԵՏԻՆ ԵՒ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Սպարապետը, Զօր. Կամլէն, հետեւեալ օրակարգը ուղղեց բանակին.— «Այն յարձակումը զոր կը նախատեսէինք անցեալ հոկտեմբերէն ի վեր, սկսաւ այս առտու։ Գերմանիա օրհասական պայքար մը կը մղէ մեզի դէմ։ Ֆրանսայի նշանախօսքերն են.— Քաջութիւն, կորով, վստահութիւն»։

*** Գերմանական արշաւանքէն անմիջապէս վերջը, վարչապետը խորհրդակցելով հանրապետութեան նախագահին հետ, վերակազմեց դահլիճը, — իսկ եւ իսկ ազգային միութեան կառավարութիւն մը, որուն կը մասնակցին բոլոր նոր հոսանքները։ Դահլիճին մէջ առնուեցան Լուի Մառէն, աջակողմեան խմբակցութեան վարիչը, եւ Ժան Իպարնէկարի, Մեծ պատերազմի վիրաւոր մը, որ նախագահն է Գնդ. տը Լա Ռոքի կուսակցութեան խորհրդարանական խմբակին (նախկին Հրեղէն Խաչ)։ Մօտ մէկ ամիս առաջ այս երկու խմբակցութիւնները դահլիճին հակառակ քուէարկած էին, բողոքելով երեք ընկերվարականներու մասնակցութեան դէմ, բայց հիմա որ հայրենիքը վըտանգի մէջ է, մէկդի կը դնեն քաղաքական վէճերը։ Միեւնոյն ատեն ընդունուեցան խորհրդականներու կամ փոխ-նախարարներու պաշտօնները, որպէսզի դահլիճը աւելի ամփոփ եւ կեդրոնացեալ հանգամանք մը ունենայ ։

Վարչապետը իր կարգին ձայնասփիւռ կոչ մը ուղղեց ժողովուրդին, հետեւեալ բովանդակութեամբ ․

— « Երէկ առտու, ժամը 7 — 8, մեր զինուորները, ազատութեան զինուորները, անցան սահմանը։ Մեր ժողովուրդը շատ լաւ կը ճանչնայ Ֆլանտրի դաշտին այս դարաւոր ասպարէզը ։ Մեր դիմացը, դէպի մեզ խոյացողն է նաեւ դարաւոր արշաւողը։ Ամբողջ աշխարհի մէջ, ամէն ազատ մարդ, ամէն ազատ կին սրտատրոփ կը դիտէ կատարուած ողբերգութիւնը։ Անտանելին ա՞ն է որ պիտի յաղթէ։ Այդպէս կ'աղաղակէ Հիթլէր։ Տարիներէ ի վեր ան կը խաղար մեր խաղաղութեան ճիգին հետ, պատրաստելու համար իր պատերազմը։ Նոյնիսկ պատերազմը յայտարարելէ վերջ, ան յոյս դրաւ մեր պառակտումներուն, մեր տկարութեանց վրայ։ Ան կարծեց թէ համայնավարական դաւաճանութիւնը ներքին կազմալուծում յառաջ պիտի բերէ։ Բայց ոչ մէկը եղաւ։ Այսօր ան կը նետէ դիմակը։ Ան մտաւ Ֆրանսան է որ կը ցուցնէ իր բանակներուն եւ ռազմական օդանաւերուն։ «Ֆրանսան մինակը, 200 տարուան մէջ 31 անգամ պատերազմ յայտարարեց Գերմանիոյ դէմ», կ'ըսէ ան։ Հին հաշիւն է այս, Ֆրանսայի հաշիւը որու մասին այնքան յաճախ կը խօսուի «Իմ պայքարս» գրքին մէջ։ Ոտքի է Ֆրանսան, հանդարտ եւ հզօր։ Համախմբումի ժամն է։ Գիտէք արդէն որ բոլոր կուսակցութիւնները միացած են կառավարութեան ծոցին մէջ։ Այն պահուն երբ մեր ժողովուրդին լաւագոյն տարրը, ամէնէն երիտասարդ, ամէնէն կենդանի եւ ամէնէն հզօր մասը իր կեանքը պիտի դնէ հանդիսաւոր ճակատամարտի մը մէջ, մէկ ծանրակշիռ մտածում կը տիրապետէ ամէն տունի, ամէն գիւղական խրճիթի, ամէն դաշտային մէջ։ Միեւնոյն մտածումը մեզ բոլորս կը բարձրացնէ մեր անձերէն վեր։ Ամէն մէկը կը պատրաստուի կատարելու իր պարտականութիւնը։ Ֆրանսական բանակը քաջեց ուրը։ Ֆրանսան կ'ամփոփուի »։

*** Պելժիոյ մէջ միշտ նոր հնարքներ կը մտածեն, զօրացնելու համար երկրին պաշտպանութիւնը Այսպէս, Անտէնի նահանգին անտառապատ կիրճերը բոլորովին փակուած են ծառերով եւ խոշոր քարերով, որպէսզի Գերմանիոյ մեքենաշարժ զօրամասերը չկարենան անցնիլ, երբ արշաւանք մը տեղի ունենայ։ Ծառերու տապալումը քանի մը միլիոն ֆրանքի վնաս պիտի պատճառէ տաղաւի ճարտարապործութեան, բայց զինուորական իշխանութիւնը ամէն բանէ վեր կը դասէ երկրին պաշտպանութիւնը ։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ Ի՞ՆՉՊԷՍ Կ'ԱՐԴԱՐԱՑՆԷ ԻՐ ԱՐԱՐՔԸ

Հիթլէրի յայտարարութիւնը բանակին

Մայիս 10ին գերմանական կառավարութիւնը եւ անթելը օրն ի բուն բանեցան, արդարացնելու համար կատարուած յարձակումը։ Նախ Հիթլէր հետեւեալ յայտարարութիւնը ուղղեց բանակին ․

— « Հնչած է ժամը վճռական ճակատամարտին, ի խնդիր ազգի ապագային։ Լման 300 տարի Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի վարիչները ջանացին խափանել Եւրոպայի եւ մասնաւորապէս Գերմանիոյ ամրապնդումը։ Անոնք Եւրոպան եւ մասնաւորապէս Գերմանիան տկարութեան, անկարողութեան մատնեցին, հասնելու համար այս նպատակին։ Միայն Ֆրանսան 200 տարուան մէջ 31 անգամ պատերազմ յայտարարեց Գերմանիոյ դէմ։ Տասնեակ տարիներով Գերմանիան առարկայ դարձաւ բրիտանական աշխարհակալութեան, որպէս զի չկարենայ բարձրանալ, մերժելով 80 միլիոն բնակիչներու անհրաժեշտ պահանջները։ Ֆրանսա եւ Անգլիա այս քաղաքականութիւնը վարեցին առանց նկատի առնելու Գերմանիոյ վարչական կարգուսարքը։ Անոնք ջանացին զարնել գերման ժողովուրդը... Ատոր համար ալ մերժեցին խաղաղութեան բոլոր առաջարկները եւ պատերազմ յայտարարեցին 1939 Սեպտ. 3ին։ Գերման ժողովուրդը ատելութիւն չունի եւ թշնամի չէ անգլիացի եւ Ֆրանսացի ժողովուրդներուն։ Բայց այսօր ապրելու կամ կործանելու պայքար մըն է որ կը մղուի։ Մեր քաջարի զինուորները քանի մը շաբթուան մէջ խորտակեցին լեհ թշնամին, անհետացնելով արեւելքէն սպառնացող վտանգը։ Այն ատեն Անգլիա եւ Ֆրանսա որոշեցին յարձակիլ հիւսիսէն։ Ապրիլ 9էն ի վեր, գերման բանակը ջախջախեց այդ փորձը։ Այժմ Անգլիա եւ Ֆրանսա քաղաքական վիթխարի ռազմախաղ մը փորձելով հարաւ-արեւելքէն, կը ջանան Ռուր արշաւել Պելժիոյ եւ Հոլանտայի ճամբով։ Զինուորներ արեւմտեան ճակատի, հնչած է ժամը ձեզի համար։ Այն կռիւը որ կը սկսի այսօր, պիտի վճռէ գերման ազգին ճակատագիրը, յառաջիկայ հազար տարիներուն համար։ Կատարեցէք ձեր պարտականութիւնը։ Գերման ժողովուրդը կ'ընկերանայ ձեզի իր օրհնութեամբ »։

Այս յայտարարութենէն վերջը, Հիթլէր անմիջապէս ճակատ մեկնեցաւ, վարելու համար գործողութիւնները, իբրեւ գերագոյն հրամանատար։

*** Արշաւանքէն առաջ, Գերմանիա ծանուցագիրներ ուղղելով Հոլանտայի եւ Պելժիոյ, կ'ամբաստանէր թէ Անգլիա եւ Ֆրանսա կ'ուզէին մեղսակից դարձնել այդ երկու երկիրները, Գերմանիա արշաւելու համար անոնց հողին վրայէն։ «Այս պատճառով, գերման կառավարութիւնը հրամայեց իր զօրքին ապահովել այդ երկու երկիրներուն չէզոքութիւնը, բոլոր զինուորական միջոցներով»։ Ծանուցագիրը կը պնդէր թէ Գերմանիա երբեք միտք չունի բռնաբարելու երկու երկիրներուն գերիշխանութիւնը կամ ստացուածքները, եւ կը խնդրէր չդիմադրել։ Լիւքսէնպուրկի ալ խոստում կը տրուէր յարգելու իր չէզոքութիւնը եւ անկախութիւնը։

Գերմանական յուշագիրը աւելի ընդլայնելով այս տեսակէտը, կ'ապացուցանէր թէ «գերման ժողովուրդը իրեն պարտադրուած այս մահու եւ կենաց պայքարին մէջ տրամադիր չէ ձեռնածալ սպասելու Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի յարձակման եւ հանդուրժելու որ ճակատամարտը գերմանական հողին վրայ փոխադրուի Պելժիոյ եւ Հոլանտայի ճամբով։ Գերման զինուորները կը հասնին ոչ թէ իբրեւ թշնամիները պելժ եւ հոլանտացի ժողովուրդին, որովհետեւ գերմանական կառավարութիւնը երբեք չուզեց որ դէպքերը այս ընթացքը առնեն։ Պատասխանատուութիւնը կ'իյնայ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի վրայ, որոնք ամէն մանրամասնութեամբ սարքած են Գերմանիոյ դէմ ուղղուած յարձակումը, ինչպէս եւ պելժիական եւ հոլանտական իշխանութեանց վրայ, որոնք թոյլ տուած եւ նոյնիսկ խրախուսած են անգլօ-ֆրանսական պատրաստութիւնները »։

Պրիւքսէլի գերմանական դեսպանը Մայիս 10ի առտուն ժամը 8.15ին ներկայանալով Պելժիոյ արտաքին նախարարին, տեսակցութիւն մը ունեցաւ որ տեւեց մինչեւ ժամը 8.40։ Նախարարը բողոքեց Պելժիոյ չէզոքութեան այս երկրորդ բռնաբարման դէմ որ տեղի կ'ունենար 25 տարի վերջը եւ աւելի գարշելի գտաւ զայն, քանի որ նախապէս ոչ եւ է ազդարարութիւն կամ վերջնագիր ուղղուած չէր։ Ըսաւ յայտարարեց թէ իր երկիրը պիտի դիմադրէ արշաւանքին, բոլոր ուժերով։ Դեսպանը մեկնեցաւ նախարարին յանձնելով իր կառավարութեան յուշագիրը ։

Հոլանտայի մէջ ալ նոյն պաշտօնը կատարեց Լա Հէյի գերմանական դեսպանը։ Յուշագիր մըն ալ ուղղուեցաւ Լիւքսէնպուրկի, նոյն բովանդակութեամբ։

Հոլանտայի Թագուհին, Վիլհելմինա, «բոցավառ բողոք մը» ուղղեց գերմ. արշաւանքին դէմ, յայտարարելով թէ այս արարքը կատարուեցաւ հակառակ նախապէս տրուած հանդիսաւոր խոստումներուն։ Թագուհին յայտարարեց թէ ինք եւ իր կառավարութիւնը պիտի կատարեն իրենց պարտականութիւնը, եւ ջերմագին կոչ մը ուղղեց ժողովուրդին, որպէսզի ամէն քաղաքացի իր պարտականութիւնը կատարէ գերագոյն արթնութեամբ եւ կատարեալ հանդարտութեամբ ։

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿ

Քսանըհինգ տարի՜…

Ո՞վ կրնար հաւատալ որ քսանը հինգ անգամ Ապրիլ Տասնըմէկի սեւ, սրբազարծը անցեր է վերապրողներուս աչքին առջեւէն։

Պիտի կրնայինք հաւատալ, եթէ անոր վէրքը սպիացած ըլլար, եթէ զոհերու գերեզմանները գոցուած ըլլային, եթէ նահատակներու ձայնը լռած ըլլար, հոգիները վերջապէս հանգչած։

Քսանըհինգ տարի՜

Ոչ, երէկ էր։ Աւելի մօտիկ՝ մեր այսօրուան իրականութեան մէջ։

Անցած տարիները մինակ հետ ի հետ սպրդած եւ սպասումի գիշերներ եղան, կեղծ արշալոյսներով լուսաւորուած առտուներ, լեցուն՝ փրկաբար երկունքի յոյսերով, եւ մեր արդար յոյսերուն բիրտ եւ անողորմ պատրանքներով։

Եւ ազատութեան համար դարերով տանջուած, ու հազար անգամ հերոսական ազգի մը սրտին վրայ, Ապրիլ Տասնըմէկի վէրքը մնաց բաց, բաց՝ ինչպէս իր լուսազոյն պսակներուն համայնական գերեզմանները։

X

Ժամանակը, կ'ըսեն, կրնայ ամէնամեծ վիշտերը մոռցնել տալ։

Քսանըհինգ տարուան մէջ ոչինչ մոռցուեցաւ, ոչինչ պէտք է մոռցուի։ Եթէ մենք մոռնանք, պիտի չմոռնան մեր մեռելները եւ անոնց ողեկոչած Մեծ Արդարութիւնը, որ պիտի գայ ուշ կամ կանուխ, թերեւս շուտ իսկ։

Խոստումն է ձեր հաւատքը։ Բացէք պատմութիւնը, եւ հետեւեցէք անոր չորս հազար տարուան էջերուն մէջէն այն ճամբուն, ուրկէ անսասանելի, անըմբռնելի օրէնք մը կ'անցնի, եւ չի ձգեր դահիճներուն օձիքը, մինչեւ որ անոնք հասնին տան. մինչեւ որ լոյս արիւնոտ հողէն բարձրացած [illegible] ձայնը։

Պատմութեան օրէնքը բացառութիւն պիտի չընէր մեր նահատակներուն ու դահիճներուն, եթէ նոյն իսկ մարդկութիւնը, կոչուած՝ քրիստոնեայ եւ քաղաքակիրթ, խօսող արդարութեան անունով, աչքերը կամովին փակած, խիղճը մեռցուցած, ուզէ չտեսնել նաեւ նախական Արդարութիւնը, անոր անողոք ձեռքը։

X

Արդարութիւն՝ մե՛ր Դատին արդարութիւնը, ազատութեան բոլոր դատերուն ամէնէն արդարը եւ արիւնոտը, քանի ուզեցին խեղդել զայն ամէնէն զօրաւորը, թէեւ փոքր ու [illegible]։

Մե՛ր Դատը, զոր ոչ մէկ անիրաւութիւն պիտի կրնայ թաղել, ոչ մէկ ուժ պիտի կրնայ վերցնել պատմութեան ճամբուն վրայէն։

X

Ոչ, անհաւատալի է որ Ապրիլ Տասնըմէկի նահատակները քսանըհինգ տարի սպասած ըլլան։

[illegible] Յարութեան Տօնի, որուն հաւատացին եւ որուն համար մեռան։

Կը հաւատանք մենք ալ, եւ հիմա, [illegible] Ապրիլ Տասնըմէկին, ամէն առանձ աւելի անսասան ուստով։

ԼԵՒՈՆ ՄԵՍՐՈՊ

«ԵՍ ՀԱՅ ՉԵՄ»

Սեպտեմբերին էր, [illegible], [illegible] վրայ, [illegible]։ [illegible]

Իրիկուն մը գիւղն ալ [illegible] կրկնակ [illegible] թեան մը համար ու յայտնեց թէ կեդրոնացն կանչուած էր։ Սարսափ լեցր ու գիտցեր էր թէ, ինչպէս ամէն տեղ, իր գիւղն ալ շատեր ձերբակալուած էին ու թէ ղարթի համար սարսափի շրջան մը էր սկսած։

— Ես հայ չեմ, ես բողոքական եմ.

Ըմբոստացած էր քահանային առաջ, ու, [illegible], ամբողջական քաղցրութեամբ պատասխանած էր.

— Կը ցաւիմ որ ես չեմ ձեզ հրաւիրողը. բայց հանդարտ է, հոն կ'ըսեն ընկերք ու կը լսեն քեզ։

Եւ առաւօտուն, ուրիշ բախտակիցի մը հետ ձեռնակապ՝ գրկած էին Գոլիա, Կեդրոնական Ոստիկանատուն, ուր սենեակ մը հրած էին զինքն ալ՝ [illegible] բանալով ծուխի ու պարշաւոտութեան ու սեւ բազմութեան մը մէջէն. Եր մըն ալ, ինքզինքը դտաւ Իզմիթի եկեղեցին…։

Ի զուր ամէն տեղ ուր պաշտօնեայի մըն էր հանդիպած, պնդեր էր թէ ինք բողոքական էր, Հայերու գործին բնաւ չէր խառնուած, թէ սխալմանքի մը զոհ կ'երթար։ Զարերը կը պատասխանէին իրեն «մի յուսահատիր, արդարութիւնը կը յայտնուի», իսկ բարիները կ'ըսէին «եթէ անմեղ էիր, ինչո՞ւ բերին քեզ հոս»։

Այո, մեղք մը ունէր որ Հայ էր, բայց իրեն համար ցաւը անծանօթ ու անհաղորդ այդ միջոց իր չալակին էր փակցուած թուրք առեւտրական մը ցակից մը, ոստիկանապետին բարեկամ, որու հետեւանքով, զինքն ալ «վտանգաւոր» անձերու կարաւանին խառնեցին, մինչեւ Նիկոմեդիա պրկեր էին, այն ալ Հայոց եկեղեցին, ինք որ Թէքախոս բողոքական էր, եւ իբր այդ ալ աւելի մոլեռանդ ու տարամերժ։

Հրասպետ Իպրահիմ Զավուշ կը վարէր Նիկոմեդիոյ շրջանին հայաջինջ գործը։ Նահանգին հայութիւնը արդէն իսկ մաքրագործած՝ այժմ Պոլսէն եկող կարաւաններուն «մաքրութեամբը» կը զբաղէր։ Ամէն դատապարտի Հայերու խումբեր ամէն օր կը հասնէին հոն, մէկ մասը կ'առաջնորդուէր դէպի Հայոց եկեղեցին ուրկէ, ամէն առտու, «ընտրեալ» տասնեակներ կը տարուէին Հրկիզեալ փողոցներու տակ մոխիրներուն մէջէն մինչեւ Տօքթէօր Աթանասեանի բնակարանը, տեղի չարչարանաց ու խոստովանութեան։

Այդ օրը Օրթագիւղցի բողոքականը մեկի հետ էր՝ ուսուցիչ Թորգոմ [illegible], [illegible] բաղան Գրիգորի, Տիգրանակերտցի կաղ Կարապետ աղայի (Ինքնատիպ մար[illegible] [illegible] որ Պոլսոյ մէջ [illegible] կը պտուցանէր ոստիկանական հետապնդումներէն եւ որ յետոյ Քորֆուի մէջ զոհ գնաց խառնական ամբաստանութեան) եւ ուրիշներու ընկերակցութեամբ։

Իպրահիմ, մեզ բոլորս առանձին ձեռական հարցաքննութիւնէ մը յետոյ, խոստովանութեան համար կը յանձնէր չէթէներուն որոնք անխնայ կը գանակոծէին, ոմանց վրայ կոտրելով բիրերը, իսկ ոմանց հանդէպ աւելի չափաւոր, կ'երեւի ըստ աստիճանի հրամանին։

Այդ օր ամէնէն ծանր պատժուած էին Թորգոմ, Գրիգոր եւ խեղճ Կարապետ աղան, մինչեւ անցեր էր բողոքականը, իսկ ես՝ թեթեւ։

Իսկ երբ կաղալով եւ ծունկերը թեթեւներուն կռթնելով կրկին ձեռք կ'առնէինք եկեղեցիին ճամբան, Բողոքականը [illegible] ընկուսացած, կատղած երեւոյթ մըն էր առեր, ակռաները կը սեղմէր եւ կցակռուրը կը չարժէր անդադար։ Պիտի հայհոյէր եթէ բողոքական չըլլար։ Իր անմեղութեան դէմ եղած այս անարգանքը զինքը ծայրայեղօրէն կը գարշեցնէր։

Այնպէս որ, երբ հասանք եկեղեցի ու ինկանք մեր անկողիններուն վրայ, բողոքականը ծունկի վրայ նստած, գունաթափ գոչեց.

— Քանի որ այսպէս է, ե՛ս ալ Հայ եմ, եղբայրներ. թող ինչ ազգ կ'ուզեն ընեն, Հա՛յ եմ… Հայ …։

ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ-ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Ց. Դ.— Դաւաճանի մէկ խոստովանութիւն մըն էր եղածը։

«Օրհնեալ է դաւաճան՝ որով լինի արդարութիւնն» կ'ըսէին։

Հին խօսք մը՝ որ եղեւ գործադրուէր բոլոր ժամանակներու բոլոր անարգողներուն համար։

X

Չի մեզ պէս թուլամորթ չէին անոնք, մեր պապերը, այդ հսկայ Արմէնները, որոնք Երիտասարդ [illegible] դար առաջ անցան Գայլ գետը, եւ խաղաղ ու յամառ թափանցումով մը դէպի առաջ յուշիկ յուշիկ առեղծեցին Հայաստանը Տաւրոսի ու Պարխարի միջեւ, բարձրանալով մինչեւ Կուր գետը։

Այդ երկար ու դարաւոր պայքարուածին մէջ գիտակցութիւնը կոչեցին անոնք իրենց ուժին, ու Հայ կոչեցին իրենց զիրենք, այսինքն պետը երկրի մը, զոր իրենց ձուլած էին, այլազան եւ երկրամարդ տարրերէ։

Ուժեղ էին անոնք, եւ ինչպէ՞ս դիտէին ուրախանալ անոնք։

Ըմբիշներու մրցում, ձիարշաւ, մականախաղ, վազք, եւ քանի քանի խաղեր, որոնց հետքը պահած չէ պատմութիւնը—կը ծառայէին անոնց մարմինը զեղեցկացնելու եւ ուժովցնելու։

Ճկեղ ու մեծագանձ մեհեաններ, սփռուած Արածանիի եւ Եփրատի, Երասխի եւ Տիգրիսի գեղածիծաղ հովիտներուն մէջ, կամ Վանայ լճին անտառախիտ եզերքին վրայ, ժամադրավայրն էր զարնի չարունակ՝ Ցեղի երիտասարդութեանը։

Կայիր ուժը չէր միայն որ մեր պապերը բարձրացուց կէս-վաչկատուն, կէս-խաշնարած վիճակէն [illegible] քաղաքակրթութեան

Ա. ՎՐԱՄԵԱՆ

ՑԻՇԵՆՔ ՄԵՌԵԼՆԵՐԸ

(ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ)

Եւ դարձեալ Ապրիլ 24ը…

Հայ մտքի նահատակութեան ազատօնն է, որ պիտի կրկնեն մեր սերունդները տարէց — տարի, եւ դարէ դար…

Կարո՞ղ էք գտնել համաշխարհային պատմութեան մէջ հաւաքական նահատակութեան աւելի ցնցող տեսարան մը, քան կարաւանը հայ առաջնապահ գործիչներու, որոնք կառարկեցին իրենց աչերթը դէպի հեռու անապատները…

Ժողովուրդի մը գլուխն էր, որ կը զատէին մարմինէն, նախ քան մարմինը յօշոտելը։

Հարիւրաւորներ էին այդ եզակի Գողգոթայի ճամբուն վրայ։ Գաղափարի անձկուն մարտիկներ՝ որ կ'երթային անմահութիւնը գրկելու ամէնէն դաժան վախճանին մէջ։ Մտաւորականներ — մեծագոյն մասը։ Զինուորներ դրչի ազատութեան։

Ակնունի — հայ ամբոխի զարթերէն մէկը, մեծ Արծրունիի գլխաւոր աշխատակիցը։ Զօհրապ, Զարդարեան — հայ գրականութեան, Հայոց մշակոյթի առաջնակարգ սիւներէն։ Սիամանթօ, Վարուժան — հայ մարտական բանաստեղծութեան զոյգ իշխաններ։ Վարդգէս, Խաժակ, Հրաչ, Սարգիս, Շահրիկ, Մինասեան, Գալֆայեան, Փաշայեան, Ստեփանեան, Մարգիս, հայ ազատագրական շարժման հինաւուրց ռահվիրաներ, հայկական «յեղափոխութեան» տաղանդաւոր քարոզիչներ։

Ու չեմ բոլ մը երիտասարդ գործիչներու, գրագէտներու — Բարսեղ Շահպազ, Գեղամ, Սեւակ, Բարթող, Փիլոս եւ քանի Փիլոսներ…

Երեք յաջորդական սերունդներու ծաղիկն էր, որ արորուեցաւ դահճի բիրտ ոտքերուն տակ։ Վիհ մըն էր, որ բացուեցաւ հայ մտքի անդաստանին մէջ. անաւոր բաց մը, զոր կը զգանք ամէն մէկ քայլ մեր կեանքի ու գործունէութեան բոլոր մարզերուն մէջ։ Փոքրիկ ազգի իմացական դէմքը մէկէն ի մէկ սեւ խոչաւոր [illegible] իմացականութիւն այնքան բարձր արժէքներու կորուստով։

Զանա՞նք գտնել աւելորդ, ձգուտին լցնել բացուած վիհը։ Ի՞նչ են ազգերը առանց գրականութեան, արուեստի — մշակոյթի։ Ազգ չեն արդէն։ Ցեղեր ու բիրտ մարդկային համախմբերը են միայն։ Նիւթ մըն են առանց հոգիի։ Նիւթական հարստութիւնը արժէքաւոր է, բայց անհունապէս աւելի թանկարժէք է հոգեւոր, իմացական հարստութիւնը։ Թագոր մը կրող, բանաստեղծ, արուեստագէտ գրամագլուխ մըն է ազգի մը համար։ Աշխարհահռչակ խորհող մըն է — փիլիսոփայ Կարլայլ — որ օրին մէկը այս իմաստալից յայտարարութիւնն ըրաւ.

— Ես աւելի կը նախընտրեմ, որ Անգլիան իր Հնդկաստանը կորսնցնէ, քան իր Շէյքսփիրը։ Մէկը չոր, կոպիտ նիւթն է, միւսը միտքն է, հայրենիքի ոգին, որ կը ճառէ յաւէրժօրէն աշխարհի բոլոր հորիզոններուն վրայ։ Շէյքսփիրը՝ մէկ հատիկ մարդ, հանճարեղ գրող՝ աւելի մեծ գանձ մըն է ամէն զինակից Անգլիացիի մը համար, քան Հնդկաստանը, որ պատուանդանն է Մեծն Բրիտանիոյ [illegible] վիթխարի [illegible]…

Այսպէս է իմացական արժէքներու կշիռն ու նշանակը։ Ցանկը թէ ի՜նչպէս նոր երիտասարդ ազգերը, որ երեւան կուգան պատմութեան բեմին վրայ եւ կ'ուզեն պատուաւոր գիրք նուաճել քաղաքակիրթ ազգերու գերդաստանին մէջ, կը ձգտին ամէնէն առաջ այդ իմացական արժէքները ստեղծել։ Ծնունք թէ որքան ջանք ու ճիգ կը թափեն անգամ Թուրքերը իրենց դպրոցին ու գրականութեան համար, կը ջանան ազգ դառնալ, պատմութիւն ստեղծել — պատմութիւն՝ ոչ միայն ռազմական արշաւանքներու, շարդի ու թալանի, այլ եւ ազնիւ մշակոյթի, ստեղծագործող ճիգերու։ Այն Թուրքը, որու վրայ մենք սովոր ենք միշտ վերէն նայիլ, այսօր լուրջ քայլեր կ'առնէ քաղաքակրթութեան ճամբուն վրայ ու նոյնիսկ սկսած է մեզ գերազանցել…

[illegible] չարքերը, Երիտասարդ ընկերները, [illegible] հայ մշակոյթին, գրականութեան, բայց եւ մի մոռնաք — մեռելները։ Ականջ դրէք այս միտ խօսքը ալ – խորհրդածող խորհողին՝ ընկերական Սկիտաւ Կոնտին, որ կ'ըսէ թէ մարդկութիւնը, ազգերը բաղկացած են աւելի մեռելներէ, քան ողջերէ։ Ցեղը, ցեղը մեռեալներն Ապրիլեան, Մայիսեան, Ցանիսեան եւ տարուան բոլոր ամիսներու նահատակները։

Մենք, որ աւելի «բախտաւոր» եղանք ու ճողոպրեցանք համայնապէս խողխողումէն, պատուոյ ու խղճի պարտք մը ունինք՝ մեր անձէն, սիրտէն, միտքէն բան մը տրամադրելու մեր պաշտելի մեռելներուն։ Հազարաւորներ են անոնք, որ զոհաբերեցին իրենց կեանքը հայրապաշտ ժողովուրդին եւ կորան անյայտ խորշերու մէջ, անթաղ եւ անշիրիմ։ Բայց որպէսզի մեզմէ յետոյ ալ անոնց յիշատակը ձգուի դարէ դար, սերունդէ սերունդ, պէտք է որ գրուին անոնց գործերը, պէտք է որ պատմուի անոնց կեանքը։ Զոհենք ազգային որբ-բառաճար մը, ուր ամփոփենք նշխարները մեր մեծ դէմքերուն, չուտենք «Անյայտ զինուորին» դերեզման մը, որու շուրջը ծիրաղեղութեան [illegible] ընէին երախտագէտ բազմութիւններ։ Մեր նուաղական պաշտամունքը կարող ենք միայն արտայայտել գրչով ու խօսքով, կենսագրական հատորներով, հրապարակային հանդէսով։

…Դուք, հարիւրաւոր երիտասարդ մտաւորականներ, ցաք ու ցրիւ աշխարհի բոլոր անկիւններուն, չափահաս որբեր, գաղափարական անվթար ուժեր, որ ունիք գրիչ, շնորհք ու տաղանդ, որ դեռ կ'ապրիք հայրենի յիշատակներով, որ կ'ոգեւորուիք մեր անմահ լեգէոններու գործերով եւ կ'ուզէք ապրիլ անոնց պէս ջինջ անձնուրացութեան ու վսեմ խենթութեան վայրկեաններ,— դուք էք որ պիտի ցրուէք անտրդ մառախուղը այդ խնկելի գերեզմաններուն շուրջ, դուք էք, որ պիտի հանէք մեր երախտաւոր գործիչները մոռացութեան անդունդներէն եւ իրենց թովիչ պատկերներով ցուցադրէք Հայոց աշխարհին…

11 Ապրիլը եւ մեր կեցուածքը

Եթէ տառապանքներու արհեստն է որ մարդկութեան դարաւոր խղճին բարբարոս բնազդները մշուշները պիտի քշուին, ապա ուրեմն 11 ապրիլներու սեւ թուղթը իր սառեցը կը պատուէ — արդէն լեցուած արիւններով, — ցամաքամասերու վրայ, ու կ'արձակէ ցաւը անլուր կանչներ։

Ու հոգին վրայ՝ կը տարածուին նախմերներու պաշտամունքին նուապնկարներ՝ մղձաւանջներու անօրինակ տարափն իսկ սահմանեցնող։ «Մտածող եղեռն, չթքայաղերթ ուժերու մոլի թաւալումին առջեւ, մեքենայի անդնդաշնաց թաթառներուն առջեւ, զուր կը զարնէ ժամուայի թեւերը՝ հակասութեանց բեւեռները իրար բերելու։

Պատմութեան անծիր ու անծայրածիր ժապաւէնին վրայ ահա կուգան իրենց խաղը խաղալու անցած-գացած ազգեր։ Ո՞ւր է եղբակցութիւնը իրենց խաղին։ Արիւնկզակ Փարաւոններու կողքին եգիպտական քաղաքակրթութիւնը համակ։ Պերիկլէսին ու Սոկրատին դիմաց՝ աւերիչ խոյանքները սպարտական մռայլ ընգիմներուն։ Այդպէս ալ Իրանը, այդպէս ալ Հռոմը, թափուած անկյուլի արիւնին դիմաց՝ արժէքները մնայուն։ Այսօր, այդպէս նաեւ անդրհենանաւան սա ժողովուրդը, — յաւէտ պաշտելի դէմքերը, մնայուն կոռերը մարդկութեան, բանաստեղծները Բարիին ու Գեղեցիկին՝ Շիլլէր, Գէթէն եւ… եւ մեքենաշարժ ուժերը զէհենածին, հրաշէկ պողպատներու տարափին սպառնալիքներով։

Ոչ, ոչ,— կ'մրմռտանայ մտածողը,— ազգն ու լեզուն գործ չունին այս խնդիրներուն հետ։ Մարդկութիւնն է համակ, ինչ բառերով ալ բարբառի, ինչ հորիզոնի տակ ալ գտնուի, որ ծնունդ կուտայ երկու տեսակ պտուղի,— մին զինուորն է մարդկային հոգիի անմեռ պատառուածին ու մեծութեանը, միւսը՝ պաշտօնեան է զազիր՝ մարդկային հոգիի բիրտածե ու անհուն կալանաւորումին։

Մին՝ այսպէս կամ այնպէս, տզան է կամ թոռը Թիմուրլէնկին, Ճինկիզին, Կեսարի մը արիւնարբու կամ մէկ տեսակին ախտավարակ Ներոնի, միւսը՝ ազգականն է Վիկտոր Հիւկոյի, ժան տ'Արքին, Սաւոնարոլին Դաւիթին, Լինքընին եւ այնքան ուրիշներու։

Մեր պատմութեան ամբողջ երկայնքին, խեղական ոգին Հայուն՝ ոգին է անառեւանցելի սրբութեանց պաշտպան՝ Վարդանին, Հայաստանի կիրճերուն մէջ ազատութիւններու

Վայրենի ցեղերն անգամ իրենց ողջ ու մեռած հերոսներու պաշտամունքն ունին, զոր հեքիաթային զրոյցներով համեմած կը փոխանցեն սերունդէ սերունդ….

Կատարենք մեր պարտքը հանդէպ մեր մեծ մեռելներուն, եթէ չենք ուզեր, որ պատմութիւնը սեւ ապերախտութեան կնիքը դրոշմէ մեր ճակատներուն։

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

Խառն ի խուռն յուշեր

Դեռ նոր եմ թողած գիշերուան աշխատանքս, հանգիստի ժամանակ է, սակայն ինչո՞ւ այս առաւօտ քունը փախած է իմ աչքերէս։ Ինչո՞ւ նորէն այս գիշեր աշխատանքի պահուն անգամ, սեւ մտածումներ ու դառն յուշեր խառն ի խուռն, իրար հրմշտկելով եկան անցան իմ երեւակայութեանս առջեւէն եւ հիմակ ալ հանգստի պահուս թոյլ չեն տար որ սփոփարար ու կազդուրիչ քունը գայ [illegible] իմ յոգնատանջ մարմինս հանգչեցնելու։

Դիւանս կախ, արմունկներս յեցած սեղանին, առջեւս ալ իրիկուան թերթին հին մէկ էջը, որուն վրայի նկարը ուշադրութիւնս է գրաւած։ Ֆինլանդացի [illegible] կին մը սարսափի, [illegible] փախած իր տունէն, [illegible] քաղաքի մը պանդոկին մէջ զաւակ մը կը ծնի։ Շատ լաւ կը յիշեմ, անցեալ ամիսներուն էր, թէ ինչպէս մեր գործատեղիի Ֆրանսացի [illegible] իր աւեն այս նկարին, ո՜րքան [illegible] եւ որքան արցունքներ [illegible] թափէր։

— «Խեղճ մայր, դժբախտ փոքրիկ»։

Եւ ինչքան լուսանկարներ ու անէծքներ անոնց որ պատճառ դարձած էին այսչափ դժբախտութեանց։

«Խեղճ մայր, խեղճ երախայ եւ գիտէք, ծննդաբերութիւնը կեանքի ամէնէն նուիրական ու սրբազան մէկ պահն է որուն առջեւ ամենավայրագներն անգամ բնազդը ունին յարգանքով վարուելու։

Թմրած ուղեղով ու քնատ աչքերով կը նայիմ նկարին։ Ցաւը են կնոջ աչքերը, անշուշտ իր այս դժբախտութեան պահուն կը մտածէ նաեւ իր ամուսնին վրայ որ կը կռուի թշնամիին դէմ եւ գուցէ արդէն ինկած է պատուոյ դաշտին վրայ, իր հայրենիքին համար, առանց տեսած ըլլալու իր նորածին **երախան**։

Կը նայիմ նկարին, դժբախտ մայրիկին ու խեղճ երախային, ու յանկարծ նկարը կը մեծնայ իմ աչքիս, կ'ըլլայ ամբողջ թերթ։ Ամբողջ տեղանը նկար է հիմակ, ու խեղճ կնոջ հիւրընկալող պանդոկը կամաց կամաց կը չքանայ աչքերէս… Պանդոկ չկայ այլեւս, քաղաք չկայ, բնակութիւն չկայ, անապատ է ամբողջ, անծայր ու անվերջ։ Ֆինլանդացի կինն ալ կորսուեցաւ հիմակ, ու ժողովուրդ, ժողովուրդ, որքան շատ են, հարիւր չեն, հազար չեն, կիներ ու աղջիկներ, ծեր ու երիտասարդ, երախաներ ամէն հասակէ, հազար ու հազար, հիւծած ու մաշած, ոտքը ու կաշի, ոտքերը բոպիկ ու կիսամերկ կը քալեն ու կը քալեն։ Ո՜րքան շատ են, պարանի պէս երկնցած այս անապատին մէջ։ Եւ համազգեստաւոր մարդեր մահակներով ու հրացաններով զինուած անոնց եռեւէն եւ կը քալեն, ու քալեն…

Ահա կին մըն ալ, որուն վրայ այլեւս կարողութիւն չէ մնացեր քալելու, երկու կողմն ուրիշ կիներ բռնած կը քաշքշեն զինքը։

— «Հա, աղուորս, քիչ մըն ալ, քիչ մըն ալ դիմացիր, տես դիմացը այս գիշերուան կայանն է, քիչ մըն ալ սեղմէ ակռաներդ»։

— «Քա, մարմինս, քուրմը — տաք, ալ չըլլար, ալ դիմանալիք բան չէ, դուք չէ՞ք հասկնար»։

— «Քա, մարիկ, մէջ կը մտնէ ուրիշ կին մը, մէյ մը ոստիկանին ըսենք, կարելի է միջոց մը կը խորհի ճար ճարակ մը կ'ընէ»։

— «Ի՞նչ կ'ըսես, աղջիկս, կ'ըսէ տարէց կինը, սատնէ բաները չեն բռներ, այս բռնելիք բան չէ»։

Սակայն թշուառ կնոջ վերջին ոյժն ալ կը սպառի ակռաները սեղմելէն կը կտրիս, ուժասպառ կ'իյնայ գետին, քրտինքի ու արիւնի մէջ թաթխուած։ Ու տարէց կիներէն մէկը վերջապէս կը համարձակի յայտնել ընկերացող ոստիկանին այն «չըլլալիք բանը», որպէսզի միջոց մը խորհի, ճար ճարակ մը ընէ։

— Ես այդ տեսակ բաներէ չեմ հասկնար, կը մռնչէ մարդը, պէտք է քալել մինչեւ մօտակայ կայանը եւ կամ սատկիլ։

Ու մահակը կը բարձրանայ ու կ'իջնէ հանդիպողին գլուխին։ Բոլորը կը փախչին կատղած գազանին առջեւէն, կը մնայ միայն թշուառ կինը, ծրար եղած գետինը։

— Քալէ, անհաւատի աղջիկ, ժամանակ չունինք սպասելու։

Ու մահակը կը բարձրանայ եւ կ'իջնէ։ Կինը ոտքի կ'ելլէ. երկու քայլ կ'առնէ եւ կ'իյնայ վերջնականապէս արիւններու մէջ, անէծքը շրթունքին, իսկ հետ մահացնելով նոյն այն միւս էակը, որ այս տարաշխարհը աշխարհը բնաւ չտեսնելու բախտաւորութիւնը ունեցաւ։ Գերեզմանն ու խանձարուր իրար խառնուեցան։

… Ճակատս կը զարնուի սեղանիս եւ ընդոստ վեր կը ցատկեմ քունէս։ Նկարը առջեւս է միշտ ու ֆինլանդացի կնոջ տխուր աչքերը կը նային ինծի։ Խեղճ մայր, խեղճ փոքրիկ. Հապա այն միւս մա՞յրը, ան ո՞ւր մնաց, ո՞ւր է իրականութիւնը։ Այս նկա՞րը թէ այն երազը։ Անշուշտ առաջինը, այս դժբախտ կինը, հիւրընկալ տաքուկ սենեակի մէջ, սակայն իր տունէն հեռու, իսկ այն միւսը, անապատին մէջ, երազ է միայն, յոգնած ու քնատ ուղեղի բանդագուշանք… Ինչպէ՞ս կարելի է իրական համարել այդպիսի զարհուրելի պատկեր մը։ Երեւակայելն անգամ սարսափ կ'ազդէ մարդուս։ Կարելի՞ բան է որ այդ ատրճան քսամնելի դէպք մը պատահած ըլլայ այս աշխարհի որ եւ է մէկ անկիւնի վրայ, ուր այնքան վեհանձն ու ազնիւ ժողովուրդներ կան։

Ու հիմակ խառն ի խուռն պատկերներ կ'անցնին առջեւէս։ Ֆինլանդացի կինը ու իր փոքրիկը, պանդոկ ու անապատ ու դժբախտներ որ կը քալեն սարսափելի մարդոց առջեւէն, մահակներ որոնք կը բարձրանան ու կ'իջնեն, լաց ու վայնասուն ու վերջապէս խանձարուր եւ գերեզման։

Խելագարի պէս կը ճմռթկեմ թերթը ու կը դարձնեմ միւս երեսը, ընդնայնաբար կը կարդամ փոքրիկ խորագիր մը,— «25 տարի առաջ, անգլիական եւ ֆրանսական մարտանաւեր ռմբակոծեցին Տարտանէլի ամրութիւնները»։

Վիշտէս սահմռկած վեր կը վերցնեմ գլուխս, աչքերս կը հանդիպին պատէն կախուած օրացոյցին։

Ապրիլ 11 — 24 սպանուր մէկ միլիոն հայ նահատակներու»։

Ուրե՞մն… սակայն ո՞րն է իրականութիւնը, սա նկա՞րը թէ այն միւսը.

— «Եւ գիտէ՞ք պարոն, ծննդաբերութիւնը, կեանքի մէջ այն տեսակ նուիրական ու խորհրդաւոր մէկ պահն է որուն առջեւ վայրի անասուններն անգամ բնազդը ունին յարգանքով վարուելու»։

Այլեւս կարելի չէ շարունակել, սիրտս պայթելու աստիճան լեցուած, ձեռքերովս գլուխս սեղմած, կ'իյնամ անկողինիս վրայ։

Գ. ԿԻՒԼԵԱՆ

Տարեդարձը

[illegible]

Հ. ՔԱՐԴԱՐԵԱՆ

ԲՈՒԽԵՐԻԿԻ ՄՈՒԽԻՆ ՀԵՏ

Ինչո՞ւ չես ուզեր, որ կարօտի պէս այսպէս տրտմագին
Նստիմ այս ափը ու դիտեմ անթարթ հեռո՛ւն խնկաւէտ.
Մի՛ վախենար քոյր, մարդու չեմ նայիր, ոչ ալ երկինքին,
Անցեալիս հետն եմ, մեր բուխերիկի կապոյտ ծուխին հետ...։

Մեր բուխերիկի կապուտակ ծուխն է, չե՞ս տեսներ միթէ.
Տե՛ս, ինչն է սեւ՛ մեր ծուխը քնքուշ, որ ծուէ՛ն — ծուէ՛ն
Կը ճակուի խաղա՛ղ՝ զօղանջներուն հետ։ Աղօթքի ժամն է,
Չե՞ս լսեր միթէ զանգերն իրիկուան, որ զիս կը կանչեն...։

Քար մը գէթ ունի՞նք այս մութ ճամբուն մէջ աղօթքի համար,
Թո՛ղ որ ես պահ մը այսպէս երազեմ. ես շատ եմ տանջուեր.
Յիշեմ ծուխը, որ մեծ մօր սրտին պէս՝ վե՛ր կը բարձրանար,
Ու մայրամուտի ճամբորդներն յոգնած իրեն կը կանչէր

Այս խեղճ անկիւնէն թո՛ղ որ կարօտով դիտեմ քիչ մը գէթ.
Մեր բուխերիկը, օր երկնքի ցուրտ կամարին ներքեւ,
Իր ջերմութիւնը՝ հացին պէս ուրախ կը բաշխէր թերթ — թերթ,
Ունայնութեան դէմ գորովի սիրտ մը գոյութեան իբրեւ

Անշրպետին մէջ բեղէտեւ փոքրիկ կէտ մը աննշան,
Սակայն, տիրաբար,ան իր լիութիւնն առատ կը խնկէր,
Կը հերքէր Ոչը, ամայութեան մէջ կեցած յաղթական,
Ու Սարսափն անոր, ան միշտ ժպտադէմ հեռու կը վանէր...

Կը հալածէր ան ամէն մի ժխտում, ու կը հակադրէր
Իր գոյութիւնը ամէն բան ժխտող ունայնին ընդդէմ,
Ամայութիւնը կը ցնծար իրմով, նարօտ կը կապէր,
Երբ ան յոյսի պէս անուշ մը ժպտէր յանկարծ հեռուէն

Իմ աչքերուս մէջ չե՞ս տեսներ միթէ ծուխն այդ օրհնութեան ...
Հիմա, որ չկայ հայրենական տուն, չկայ հայրենիք,
Չկայ աշխատանք, սեփական վաստակ, արօր ու գութան,
Չունինք ոչ մէկ յոյս, ոչ մէկ վառ ճրագ, ոչ մէկ բուխերիկ,

Հիմա, որ կուլան հողերն հայրենի, կը կոծեն վանքեր,
Հի՛ն — հի՛ն դարերու քրտինքն ու աղօթք հագեր են մոխիր,
Չկան մշակներ, չկայ լուսարար, լռեր են զանգեր,
Ու ջրերն ամէն ամայութեան մէջ կարկա՛մ ու կարմի՛ր

Հիմա, ես ինչպէս ապրիմ այս ափը մեր կեանքին վարա՞ր.
Թո՛ղ, որ ես այսպէս անցեալը ուսիս նստիմ ու իբրեւ
Աղօ՛թք մը երթամ խնկանուշ ծուխին, որ կը բարձրանար
Մեղեդի մ՚ինչպէս՝ հայրենի քաղցր կտուրին վերեւ

Կը ճակուէր թել - թել, կը ծփար ծալ - ծալ, կը բարձրանար վե՛ր,
Ու բոլոր յոգնած անցորդներուն դէմ յոյսը կը ժպտէր.

Ս. ԲԱԲԱՅԵԱՆ

[illegible]
...րուն մէջ ճշմարիտ դրօշը որուն շուրջ կը պողպատուէին մեր փորձութիւններն ու կամքերը։
Այսօր, սեւ նարօտներ կապուած են այն ձողին վրայ ուր կը բարձրանայ տակաւին այդ դրօշը։
Ցարգանք իրենց յիշատակին։

ԱՐԱՄ ԱԶՆԱՒՈՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏՆԵՐԸ

1918 Մայիս 21—24ին՝ Սարդարապատի մեծ ճակատամարտը։

1918 Սեպտ. 19ին Արարայի ճակատամարտը։

1915 Յունիս 1ին Շապին - Գարահիսարի հերոսամարտը։

1915 ապրիլ 5ին Վանի ինքնապաշտպանութիւնը։

1920 Մարտ 2ին Հաճընի հերոսամարտը

1918 Օգոստոս 4ին Բագուի հերոսամարտը։

1915 Սեպտ. 13ին Ուրֆայի հերոսամարտը։

1915 Սեպտեմբեր 14ին Սուէտիոյ Հայոց հերոսամարտը.

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԹՓԻԿՍ

Գիլպօւլը կու կանչէ, ըսօր գարուն է,
Աչքերըս արցունք է, սիրտըս արիւն է..

Ծառները ծաղկեր ըն, մէյվանին խակ է,
Սըրտիս բէլդը փըլեր, վերանայ բակ է։

Գարո՛ւն, գարուն, ահա տասնըվեցերորդ անգամն է, որ կը դիմաւորեմ քեզ, այս խորթ ափերուն վրայ, հոգիս աւեկուծ վիշտերով.

Այնտեղ, հայրենի գարունիս արեւուն ակնթարթ մը չէի կրնար նայիլ, ու անոր բեւեռները կայծեր կը թափէին իմ աչքերուս մէջ։ Բայց հոս, կրնամ վայրկեաններով աչքերուս մէջ նայիլ, առանց թարթելու պանդխտութենէն յոգնած աչքերս։

Բայց եւ այնպէս, Գարուն ես, ու ես ուզեցի ողջունել քեզ ու յիշել քանի մը բառերով։ Ուրեմն, ողջո՛յն։

Քաղաքէն դուրս, հազար - հազար հինգ հարիւր մեթր հեռաւորութեամբ սարալանջի մը վրայ, պուրակի մը մէջ յիշատակի թփիկ մը ունիմ։ Քանի մը տարիէ ի վեր, ամէն գարնան այցի կ՚երթամ իրեն, քանի մը վայրկեան զրոյց ունենալու եւ հոգիս սաւցնելու համար։

Ահա կ՚երթամ, դաշտերուն մէջէն քալելով, լուռ, ու համաչափ քայլերով, դէպի յիշատակի թփիկս
Գիլպօւլը կու կանչէ, ըսօր գարուն է,
Աչքերըս արցունք է, սիրտըս արուն է...։

Ծաղիկներ չեն երբեւէ գրեթէ տաքուկին, եթէ չհաշուենք սա մանրուկ ու մելամաղձոտ դաշտային մանիշակները, որոնք հազիւ նշմարելի են մարգերուն մէջէն։ Մինչեւ չփրցնես ու քթիդ չմօտեցնես, հոտ նշոյլն անգամ չեն առներ ռունգերդ։ Հիմակ, ով օտար գարուն, ինչպէս չյիշեմ իմ երկրի գարունը, անոր ծաղիկները, որոնց բուրմունքը հեռուէն կը հասնէր ու կը գինովցնէր մեզ։

Ու ես կը քալեմ սարեւոտ ճամբաներուն ու դաշտերուն մէջէն, լուռ սրտիս հետ, երգս շարունակելով.
Ծառները ծաղկեր ըն, մէյվանին խակ է,
Սըրտիս բէրդը փըլեր, վերանայ բակ է։

Քանի մը տարի առաջ էր, որ գտայ այս թփիկը։

Ապրիլ 1924ի տօնակատարութեան համար, երկու Կիլիկեցի պատանի ընկերներով միասին, այս լեռը գացած էինք ինքնաշարժով, դալար ճիւղեր ու ծաղիկներ բերելու ու բեմը զարդարելու համար։

Ու այդտեղ, պուրակի մը մէջ, յանկարծ աչքիս եկաւ թփիկ մը, ծոթրին(*), որուն բնաւ չէի հանդիպած հայրենի գիւղէս բաժնուելէն ի վեր, շատ հազուագիւտ ըլլալով Եւրոպայի մէջ։

Ու երբ ես տեսայ զայն, սիրտս խաղաց... մարմինս սարսռաց, ու աչքերս գաղջ արցունքներու կաթիլներով ծածկուեցան։ Անշարժ ու համր կեցած կը դիտէի այնքան կարօտով...։ Եւ, պատանի երկու ընկերներուս հարցումներուն չէի կրնար պատասխանել... Երբ ըմբռնեցին ... [illegible]

(*) Ծոթրին մեծաւթեամբ ու ճոյն ձեւով վայրի պտուղ մը։ Թուրքերէն՝ զարտավէտ։

[illegible]

...ծոթրիկոյն այտերով ու պղպուճ (**) թուփիկներով հարսներուն ու աղջիկներուն։ (Այս յիշածներուս առաջիննը վայրի պտուղներ՝ իսկ վերջինները բանջարեղէններ են)։

Հապա Արեւուն բանդաները, իմ սիրունիկ ու յիշատակի թփիկս, հիմա անոնք ալ աղուոր, աղուոր բացուած են եւ, հետզհետէ ալ «վարդավառի պըլըլիկ»ի (կնգուղ) ձեւով կոկոնները դուրս կուգան ցայգարդային ու արեւին հետ եւ, կը սպասեն մեզի՝ մանուկներուս, երբ այն օրերուն անհամբեր կերակլին կը սպասէինք ...։

Ու այսպէս, ով իմ աղուորիկ թփիկս։ Երբ քեզի ուխտի կուգամ, ու այսպէս լուռ կը դիտեմ քեզ, յուշերս ու յիշատակներս կը թարմանան, ապրելու ու յարատեւելու հաւատքը աւելի կը զօրանայ մէջս, յոյսը աւելի ու աւելի կ՚ամրապնդուի հոգիիս մէջ, հայրենիքս վերստին տեսնելու տենչը կը բոցավառէ ամբողջ էութիւնս, անոյշ երազանքներու ովկիանի մը մէջ նետելով զիս ..

ԶԱՐՄԷՆ ՇԻՆԱԿԱՆ

(**) Պղպուճ.— Խնձորենի պէս կենդանի բոյսիկ...

Արեւնոտ ծովը

[illegible]

ԱՐ. Գ. ՄԵՍՐՈՊԵԱՆՑ

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆ, 11 Square Alboni։

UNION FRANCO - ARMÉNIENNE, 8 Rue Bossuet (10):

FOYER DES COMBATTANTS ARMENIENS, 8 Rue Bossuet:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐ

(Ի վերայ կենդանեաց)

Աշխատասէր է եղած հայ ժողովուրդը, եւ հողին կապուած աշխատասէր։ Անեղծագործող միանգամայն։ Աշխատեր է, զարերով, աշխատեր է երգելով, աշխատեր է առածախօսելով ։

Հայ աշխատասէր գիւղացին ապրեր է հողին ու կենդանիներուն մտերմութեան մէջ։ Ան իր սիրական եզը անուաներ է «Աղբէր ջան»։ Եւ ինչ գոհար երգեր, ինչ ոսկի տաղեր, տակաւին ինչ մարգրիտէ մանեակ առածներ է շիներ կենդանիներուն վրայ ։

Ահա փունջ մը այդ առածներէն որոնք կը խօսին ընտանի կենդանիներուն վրայ— եզ, կով, հորթ, ոչխար, գառնուկ, ձի, գոմէշ, էշ, քուռակ, ուղտ, խոզ եւ շուն ու կատու ։ Առածներ թռչնազգիներուն համար. — Թռչուն, հաւ, սագ։ Եւ տակաւին՝ ձուկ, օձ, արջ, աղուէս, մուկ, լու եւ ճանճ ։

X

— Լուսը որ վար եկաւ՝
Մզտոսին էշը կորուց ։
— Ինքը ագա ‒ բուզա,
Էշը ցխին ընկէ կը ոգայ ։
— Հաւը ջուր կը խմէ,
Աստծուն աչէ ։
— Իշուն եկան աչքիլուս՝ թէ քուռակ մէ էզէ. ըսաց. «բեռը կռնկէս առնելու չէ. տոպրակը գլխէս պիտի առնէ»։
— Աղքատին տղան օձ կերաւ. ըսին.
— անօթի էր ։
Հարստին տղան օձ կերաւ. ըսին.—
դեղ էր ։
— Ամէն մարդ իր էշը կը քշէ։
— Ճերմակ շունը բամպակ ծախողին վնաս ունի ։
— Շանը քար կը նետեն՝
Տիրոջ խաթրը կը պահեն ։
— Կատուն միսին չէ հասեր,
« Փո՛ւֆ, հոտած է » ըսեր է։
— Արջը քառսուն խաղ գիտէ,
Քառսունն ալ տանձին պոչին է ։
— Դրկիցին հաւը՝ դրկիցին աչքին սագ կ'երեւայ ։
— Էշը պոչով կուլ կուտայ։
— Շունը՝ չիմը կը քաշէ, հարսը՝ կեսուրը, կատուն՝ պտուկը ։
— Մարդուն էշը որ չըլլի՝
Իշուն գինը հազար մանէթ կ'ըլլի ։
— Օձն որ օձ է՝ ջուրին վրայ չի խայթեր ։
— Կա՛, կա՛, կա՛… իմ ձագէս լաւը չկայ ։
— Կատուին ըսին.— «Աղբդ դեղ է». խորունկ թաղեց ։
— Օձի պէս խաւդ կուտաս։
— Երեսէն ճանճ մ'ընկնի՝ հազար կտոր կ'ըլլի ։
— Ձուկը գլխէն կը հոտի։
— Մեծ ծովին մէջ մեծ ձուկ կ'ըլլի։
— Ի՞նչ ընեմ ան գմակը, որ դանակը մէջն է։
— Ակօսին ծուռը մեծ եզէն կ'ըլլի։
— Թռչունին թեւը իրմէն վարձ չի ուզի ։
Գէլը չկայ տանտիկին, իշուն անունը դրեր են լուսաւորին։
— Շունը շան միս չի ուտէ։
— Շունը չալկըռօրին կը հաչէ։

— Մարդու հետ մարդ, շանը հետ շուն ։
— Իշուն դատիքը ձիուն համար է։
— Հորթերն եկան կալին գիմաց, հորթ ուտողներ դըրան գիմաց ։
— Ամէն էշ իրեն տոպրէկին կը զըռայ։
— Մարդն ի հալաւ, էշն ի փալան ։
- Շունէն գառ կը ծնի, գառէն շուն ։
— Կաղ իշով կարւան չեն խառնուի ։
— Բարոտ հորթը նախիրի մը անունը կը կոտրէ ։
— Մուկ մը սատկեցնելու համար, տուն մը կրակի կուտայ ։
— Կատուին խաղ է, մուկին մահ է։
— Եզն որ գոմշի հետ կռուի՝ կոտոշը կը կոտրուի ։
— Ոչխարն իր ոտքէն կը կախեն, այծն ալ իրեն ։
— Էշը իրեն բեռէն չի ուտէ։
— Էշը բեռը քարին մէ անգամ մը կը զարնէ ։
— Ածան հաւը կռկռան կ'ըլլի ։
— Շունը տէրը հաչան կ'ընէ ։
— Շունը հաչելով՝ եկեղեցին չի մտնար ։
— Հորթը մարագն է պարպէ, որդան հացին տաշտը ։
— Հննոց, չննոց ։
— Ձին կ'երթայ, ձայն կուգայ։
— Լուին համար կարպետը չեն վառեր։
— Ոչխարին դմակը իրեն բեռ չէ ։
— Ձուկը ծովը պապար չեն աներ։
— Դարտակ տոպրէկին էշը չի գայ։
— Շունը բոնի որսի չեն տանի ։
— Օձ սպաննելը չէ շնորհք, օձ խաղելն է շնորհք ։
— Մենք որ ծախու ձէթ ունենանք՝ իշուն անկճները լուս կուտան։
— Թող չըսեն թէ էշ է, թող ըսեն թէ գէշ է։
— Էշը կը խնդայ իրեն մաքէն՝ երբ տոպրակով գարին է ճիտէն։
— Ուղտը իր սապատը չի տեսներ ։
— Իմ արծաթ խոզը ինծի մի սորվեցներ ։
— Աշխարհը դմակ՝ մարդը դանակ։
— Աղէն մաղ մը քաշելը խեր է։
— Թաժա հաւերը ճո՜ւ ‒ ճո՜ւ, հին հաւերը քշո՜ ‒ քշո՛
— Գաչը կորեր՝ քուռկնուն եօ խառնուեր ։
— Գնացեր եմ, եկեր եմ, գառն ոչխարէն չզատեր եմ ։
— Կովը հորթին ինչքան տայ՝ ամէն չարէն կ'ազատէ ։
— Ղաչաւին առած դոմը մտան, բոլոր ձիերը վեր վեր ընկան
— Խոզին գլուխը ահլանն են դրե, գլուխը աղբն է ընկե ։
— Օխտը իշու մաուրք կ'ըլլիս ։
— Դատիմ դատիմ՝ տամ շունե‒ րուն ։
— Գալը ոչխարն ընկաւ, վա՛յ մէկի տիրոջը ։
Նախիրը մտար՝ պէտ իշուն կատը պագիր ։
— Ղոչ հաւկիթը երեսէն կ'երեւայ։
— Էշը չէ՝ պոչն է ։
— Աղուէսէն վկայ ուզեցին՝ պոչը ցոյց տուեց ։
— Էշն ու ձին նալեր՝ եռեւս ես ընկէ ։
— Կուսար մեր տունը կ'ուտէ, հաւկիթը ուրիշին տունը կ'ածէ
— Կովը սատկեցաւ, խապը վերցաւ
— Սուտ խնճոյք եղեր՝ վանքին հաւերը կ'ուտէ ։

— Իշուն իշութիւնը որ բռնէ, բեռը քարին կը զարնէ ։
— Իշուն ըսին.— Ցոյց տուր շնորհքդ, անկճները վերուց ու ամուր զռաց ։
— Հորթը կապեր են խաչերկթին, մահանան դրել են տատանին ։
— Սեզանն աչող կատուին աչքը կը հանեն ։
— Գառը կերաւ կարապետը, ճէրմէն քաշեց Հայրապետը ։
— Մուկը ծակը չէր հաւքի, ցախաւելն ալ պոչին է կապե։
— Մկին ըսին.— Հազար օսկի կուտանք, էս ծակէն ներ՝ էն ծակը մտի ։ Ըսաց.— չեմ, ճամբան կարճ է, վարձքը շատ, աղտեղ անպատճառ մի որոգայթ կայ ։
Անչուշտ նաւյն
Որքա՞ն խտացեալ իմաստութիւն իւրաքանչիւրին մէջ։
Որքա՞ն կը պատշաճին անոնք մեր օրերու դէպքերուն ։
Իմաստուն այլ անպախտ հայ ժողովուրդ, լեռնակուսակ դոհարներու տէր։ Եւ դեռ ինչեր կրնար տեղծել։ Կրնայ սակայն ըսել.
— Դեռ շատ խաղ գիտեմ, սակայն, ձայն չունիմ որ կանչեմ ։
Կը մաղթեմ, կ'աղօթեմ որ այս ըրհեղեղեան օրերուն Աստուած ամէն հայորդիի համար ընծայէ ապահովութեան անխւեթական տաղան մը։ Եւ ամէն Հայ մնացած արմենորդի իր ժողովուրդին երգերուն, տաղերուն, հէքեաթներուն ու առածներուն մէջ վխտացող «Աղբէր ջան» կենդանիներով, օր մը, տեսնէ իր տապանին հանգչիլը, Մասիսի, Մասիսէ, Մասիսոսի կամ Տաւրոսի վրայ ։
Եւ ահաւասիկ հոգին գինող, յոյսը գրահող, խանդավառութիւնը ոսկեջրող առած մըն ալ, թանկագին կարկեհան, ող ըրէք Արմենուհիներ, մանաւ ըրէք Արմէններ, յուսութք ըրէք, Հայե՞ր, Հայե՞ր ու մանաւանդ զինուորներ ․
— Հաւատ ունիս՝ շատ կ'ապրիս։

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

Աշխարհակալ երեք նոր զոհեր

ՀՈԼԱՆՏԱ.— Ունի 34.201 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն եւ 8.650.000 բնակիչ, այսինքն 211 հոգի մէկ քառ. քիլոմեթրի վրայ։ Երկրին մեծագոյն մասը ծովուն մակերեսէն հազիւ մէկ մեթր բարձր է։ Ամէնէն բարձր բլուրները հազիւ մեթրի հազիւ կը հասնին. այնպէս որ կարելի է անմիջապէս ողողել անսահման տարածութիւններ, մակընթացութեամբ, կամ բանալով գետերուն թումբերը (Հոլնոս, Մէօզ, Էսքօ)։

Հոլանտա բաժնուած է 11 նահանգներու. մայրաքաղաքն է Լա Հէյ. վարչական եւ առեւտրական կեդրոնը՝ Ամսթէրտամ։ Գլխաւոր քաղաքները՝ Ռոթէրտամ, Ութրէխտ, Կրոնինկէն, Նիմէկ։ Ճարտարարուեստութիւնը— գետնախնձոր, ճակնդեղ, ցորեն, գարի, հաճար, բանջարեղէն, ծաղկեմշակութիւն, անասնապահութիւն, կաթնատնտեսութիւն, ձկնորսութիւն, ոսկերչութիւն, նաւաշինութիւն, ադամանդագործութիւն։

Կառավարութիւնը՝ սահմանադրական եւ ժառանգական միապետութիւն, 1813էն ի վեր։ Վեհապետն է Վիլհելմինա թագուհին։ Ունի հարուստ գաղթավայրեր.— արեւմտեան Հնդկաստան 141.695 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն եւ 260.000 բնակիչ, Արեւելեան Հնդկաստան.— 1.900.000 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն եւ 60 միլիոն բնակիչ (Ճավա, Սումաթրա, Պորնէօ, Սելեպ եւ Ձէլէպեան կղզիներ, Նոր Կուինէա)։

Հոլանտայի ցամաքային բանակը կը բաղկանայ 600.000 զինուորէ։ Այժմ ունի 30 զօրաբաժին, կազմ եւ պատրաստ պատերազմի։ Օդանաւերու թիւը՝ 700։ Պաշտպանութեան գլխաւոր միջոցը կը կազմեն արհեստական ողողումները։ Ունի երկու յածանաւ իւրաքանչիւրը 8300 թոն տարողութեամբ եւ մէկ ալ՝ 6600 թոն։

ՊԵԼԺԻԱ.— Տարածութիւն՝ 30.477 քառ. քիլոմեթր, բնակիչ՝ 8.830.000 (252 հոգի մէկ քառ. քիլոմեթրի վրայ)։ Բաժնուած է 9 նահանգներու։ Մայրաքաղաքը՝ Պրիւքսէլ։ Անկախ պետութիւն է 1831էն ի վեր։

Հողագործութիւն եւ բնական հարստութիւններ.— Հաճար, հացահատիկ, վարսակ, գետնախնձոր, բանջարեղէն, պտուղ եւն.։ Հանքային հարստութիւնները՝ ածուխ, քար, կիր, մարմարիոն, քարետախտակ։ Մետաղագործութիւնն ալ շատ զարգացած է, ինչպէս եւ ապակեղէնի, կերպասեղէնի, ժանեակի, զարնջուրի եւ ազօրիքի ճարտարարուեստութիւնը։ Առեւտրական գործառնութեանց գումարը՝ 19 միլիառ ֆրանք։ Երկաթուղիները եւ հաղորդակցութեան միջոցները շատ բանուկ են։ Կառավարութիւնը՝ սահմանադրական միապետութիւն։ Գլխաւոր քաղաքները՝ Անվէրս, Նամիւռ, Գրիւժ, Լիէժ, Մոնս, Մալին եւն.։ Գաղթավայրը՝ պէլժ. Քոնկօ, որ 1919էն ընդարձակուեցաւ, գերմանական նախկին գաղթավայրերու մէկ մասին հոգատարութեամբ ։

Պելժիոյ զինուորական ուժը կը բաղկանայ 7 զօրաբանակէ։ Հեծելազօրքն ալ հաշուելով, մօտ մէկ միլիոն զինուոր, օժտուած արդիական սպառազինութեամբ։ Ունի նաեւ օդանաւային կարեւոր ուժ մը։ Նախորդ պատերազմէն ի վեր շինած է շատ կարեւոր ամրութիւններ, սահմանագլուխին վրայ ։

ԼԻՒՔՍԷՄՊՈՒՐԿԻ ՄԵԾ ‒ ԴՔՍՈՒԹԻՒՆ.— Տարածութիւն՝ 2587 քառ. քիլոմեթր, բնակչութիւն՝ 263.490։ Բաժնուած է երկու մասերու, Կութլանտ եւ Էօսլէն։ Մայրաքաղաքը՝ Լիւքսէմպուրկ։ Ունի երեք վարչական շրջաններ։ Ճարտարագործութիւնը եւ բնական հարստութիւնները.— վարսակ, գետնախնձոր, ցորեն, բամպակ, ծխախոտ, ծաղկեմշակութիւն (մանուշակ, վարդ), երկաթի հանքեր։ Գործադիր իշխանութիւնը կը վարէ մեծ դքսուհին, աջակցութեամբ նախարարի մը։ Օրէնսդիր իշխանութիւնը կը կազմէ երեսփ. ժողովը, բաղկացած 48 անդամներէ որոնք կ'ընտրուին ընդհ. քուէարկութեամբ։ Ազգ. պաշտպանութեան ուժը կը բաղկանայ մէկ զումարտակ ոստիկան-զօրքէ (4 սպայ եւ 225 զինուոր), մէկ զումարտակ կամաւորներէ, խաղաղութեան ատեն՝ 170 հոգի, բացառիկ պարագաներու մէջ՝ հազար հոգի։

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

(ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ 1914 — 1920Ի ԶՈՀԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ)

Կիրակի, 12 Մայիս, ժամը 2.30ին, Salles des Ingénieurs Civilsի մէջ (19 Rue Blanche), նախաձեռնութեամբ ֆրանսական բանակի Հայ Նախկին Կամաւորներու Միութեան ։

Կը մասնակցին Հայ. եւ Հռոմէական եկեղեցիներու, Գաղթ. Ցանձնաժողովի, զոյգ Օգնութեան, Բարեգործականի, Հայ Տիկնանց Միութեան (Կ. Խաչ), Ֆր. Կապոյտ Խաչի, Զ. Ո. Միութեան, Հայ Կ. եւ Մ. Միութեան, Փարիզի Հայ Երիտ. Միութեան եւ մամուլի ներկայացուցիչները։

ՈՒՂԵՐՁՆԵՐ, ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՄԵՆԵՐԳ ։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ.— ՕՐ. ԻՐԻՍ ՓՈՒԼՓՈՒԼԵԱՆ (երգ), ՕՐ. ԳՐԼԱՆԿԸՃԵԱՆ (երգ), ՕՐ. Տ. ԶԱՌԱՓԵԱՆ (դաշնակ), ՏԻԿԻՆ Ա. Հ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ եւ Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ (արտասանութիւն)։

ԱՊՐԻԼ I.

… Կ'երթեւեկեմ ճամբուն երկայնքը, ու բազմաթիւ հարցեր կը յոգնեցնեն միտքս։

Ցանկարծ միտքս կ'իյնայ որ մեր մէկ միլիոն զոհերուն 25րդ տարեդարձն է… «Փրեզանթէ արմ» եւ ապա, «պատուի՛ կաց», կը հրամայէ ներքին ձայն մը, ու մեքենաբար բարեւի կը կենամ ի յարգանս մեր աւելի քան մէկ միլիոն հեռաւոր, անթաղ ու անծանօթ գերեզմաններուն ։

Աչքերս խոլոր բացուած ու անթարթ, կ'ուղղուին՝ ծառերով փակուած հորիզոնին, եւ ահա մեր նահատակ սերտաները կ'անցնին առջեւէս, չարան չարան։ Ահա Խաժակը, Ակնունին, Զարդարեանը, Վարուժանը, Սիամանթօն եւ փաղանգը այնքան թանկագին մտաւորականներուն ու հերոսներուն որոնց մահը արհամարհեցին, որպէսզի ազգը ապրի ։

Անոնց կը յաջորդեն մշակը, բանուորը, արհեստաւորը, գիւղացին ։ Կ'անցնին բոլորը ժպտադէմ եւ հըպարտ ի տես հայ զինուորին որ չէ մոռցած իր առաջնորդները, որ իր ազգակիցներուն հետ, կը պաշտպանէ իր երկրորդ հայրենիքը, Ֆրանսան։

Ցարդանքի այս ինքնաբուխ պահէն վերջ, սատարի յուզում մը կը համակէ զիս, եւ կուլամ։ Կրկին հարցնելու տարափ մը կը չարչրկէ միտքս, կ'արիւնէ սիրտս… ու չըթներէս կը կախուի հին ու տխուր երգ մը՝ «Մինչեւ ե՞րբ, այսպէս մենք խաւարում տանջուինք, ախ Եարաբ, դուն խղճայ մեզի եւ վերջ տուր մեր հոգերուն »։

Պահ մը կը մխիթարուիմ՝ որ թերեւս այս անգամ, կը վարձատրուի մեր արիւնը եւ մենք ալ կ'ունենանք մեր ազատ ու անկախ հայրենիքը ։

Պատուի կաց, հայ մարդ, առանց սեռի, տարիքի, դաւանանքի եւ գաղափարի խտրութեան, պատուի կաց եւ դուն հայ զինուոր եւ քու քաջութիւնդ թող արձագանգէ աշխարհէ աշխարհ, յարգանք պարտադրելով բոլորին …։

ՇԱՀԱՆ ՋՕՏԵԱՆ

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Dameame — Paris (13)
Le Gérant : H. STEPHAN

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

Զինուոր մը կը պատմէ.—

Վերջապէս մեծ հանգիստի իջանք քանի մը ամսուան համար, բաւական դժուար օրեր անցընելէ վերջը։

Զինուորներուն դէմքը կը փայլի զեղեցիկ գարնան արեւի ճառագայթին տակ։ Բաւական ժամանակէ ի վեր անոր կարօտը կը քաշէինք ․

Ներկայիս կը գտնուինք փոքր գիւղերու մէջ, սակայն իրարմէ քիչ հեռաւորութեամբ. Գիւղացիները շատ ազնիւ վերաբերում ունին մեզի հանդէպ։ Շատ մը զինուորներ կ'օգնեն գիւղացիներուն, յառաջիկայ հունձքերուն համար ։

Այս մեծ հանգիստի միջոցին, ապրիլ 7ին տօնուեցան վերջին մեծ յաջողութիւնները ճակատին վրայ։ Մեր բանակը ստացաւ ազգային պատուոյ դրօշը եւ մեծ զօրանցք մը տեղի ունեցաւ հրապարակին վրայ, զինուորական նուագախումբով ։

Այս առթիւ շատ մը զինուորներ ստացան Պատերազմական Խաչ ։

Չէք կրնար երեւակայել, սիրելի «Յառաջ» թէ հայերս որքան հպարտացանք, երբ մեր բանակին առաջին այն ալ ստացաւ Պատերազմական Խաչը, առաջինն ըլլալով ցանկին վրայ։ Մեր ընկերը Պէլլիկէն է (Փարիզ), Ամիրեան, որ իր ծառայութեան երրորդ տարին կը լրացնէ, արհեստով կօշկակար։ Ունեցած է շատ յաջող քաջագործութիւն այս վերջին դէպքերուն մէջ եւ մանաւանդ շատ պազարին եղած է։ Մերժած է տասնապետի պաշտօնը, նախընտրելով պարզ զինուորութիւնը։ Շատ սիրուած է մեծերէն եւ իր շրջանի զինուորներէ։ Ամբողջ բանակին մէջ հազիւ հինգ Հայեր ենք եւ միշտ իրարու քով գալով բաժակներ կը պարպենք, իսկ այսօր խմեցինք մեր ընկերոջ քաջութեան համար.— Սերօ

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Թաֆֆիի ընկերները իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ընկեր Սուրէն Պառաւեանի՝ իր եղբօր՝ Օննիկ ՊԱՌԱՒԵԱՆի մահուան առթիւ

ՈՒՐԻՇ ԼՈՒՐԵՐ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ ՄԱՍԻՆ

Զուիցերիոյ կառավարութիւնը ընդհ. զօրաշարժ յայտարարեց։ Մայիս 10ի առտուն կանուխ անծանօթ օդանաւ մը 17 ռումբեր ձգեց Ֆրանքեւզուի‒ցերիական սահմանին վրայ։ Հակօդային մարտկոցները անմիջապէս պատասխանեցին ։

*** Անգլիական զինուորներ Իսլանտա մտնելով, գրաւեցին այդ կղզին որ կը պատկանի Տանըմարքայի։ Պիտի մնան մինչեւ պատերազմին վերջը։

*** Իտալական մամուլը վերապահ դիրք մը բռնած է, պաշտպանելով Հանդերձ Գերմանիոյ տեսակէտները։ Վատիկանի շրջանակներուն մէջ խորապէս կը դատապարտեն նոր արշաւանքը, գիտել տալով թէ ան կը գերազանցէ Լեհաստանի, Տանըմարքայի եւ Նորվեկիոյ դէմ կատարուած բռնաբարումները ։

*** Օդանաւային նախարարութիւնը շարք մը կոչեր ուղղեց ժողովուրդին ազդարարելով որ չմօտենան չպայթած ռումբերու, որովհետեւ Գերմանները ժամացոյցներ զետեղած են։ Երբ չպայթած ռումբեր տեսնուին, որոնք կրնան ձգուած ըլլալ ժամեր առաջ, ոչ ոք պէտք է մօտենայ մինչեւ 200 մեթր եւ անմիջապէս պէտք է լուր տայ զինուորական իշխանութեան ։

Տեղեկութեանց նախարարութիւնն ալ յիշեցնելով կրաւորական պաշտպանութեան միջոցները, կը յանձնարարէ անոնց հետեւիլ կատարեալ ուշադրութեամբ։ Թերացողները պիտի պատժուին։ Միեւնոյն ատեն կ'ազդարարէ զգոյշ ըլլալ հեռաձայնով խօսակցութեանց ատեն, զինուորական գաղտնիքներ չփախցնելու համար։

*** Մ. Նահանգները լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւին դէպքերու ընթացքին։ Նախագահ Ռուզվէլթ հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ.— «Կատարելապէս համաձայն եմ Հոլանտայի թագուհիին յայտարարութեան, որ արժանի է կարդացուելու»։ Կառավարութիւնը կը քննէ կացութիւնը։ Ընդհանուր կարծիքն այն է թէ Ամերիկա պիտի չարունակէ չէզոքութիւնը։ Նախագահը արգելք հաստատեց Հոլանտական, պելժիական եւ լիւքսէմպուրկեան արժեթղթերու վրայ ։

Անգլիական եւ Ֆրանսական կառավարութիւնները ազդարարեցին թէ փոխադարձ միջոցներու պիտի դիմեն, եթէ գերմանական օդանաւեր ռմբակոծեն բաց քաղաքներ ։

*** Գերմանական օդանաւեր հրձիգ ռումբեր ձգեցին Ջիլհէմի մէջ (Անգլիա)։ Ուրիշ օդանաւեր ալ երեւցան Լոնտոնի շուրջը։ Հակօդային թնդանօթները անմիջապէս պատասխանեցին ։

Անգլիոյ նոր վարչապետ, Չըրչիլ

Պ. Չէյմպըլէն հրաժարական տուաւ, նկատելով որ ընկերվարականները չեն ուզեր մասնակցիլ դահլիճին, իր վարչապետութեան տակ։ Ազատական ներկայացուցիչն ալ պատասխանած էր թէ կը մասնակցին, եթէ աշխատաւորականները մասնակցին։ Թագաւորը վարչապետութիւնը յանձնեց Պ. Չըրչիլի։ Նախարարները պիտի շարունակեն իրենց պաշտօնը, մինչեւ դահլիճին ամբողջական վերակազմութիւնը։ Պ. Չէյմպըլէն ալ, որ 71 տարեկան է, յանձն առաւ աջակցիլ վերակազմելի դահլիճին։

Նախորդ վարչապետը այս առթիւ ճառ մը խօսելով, ըսաւ թէ «վերջին խօսքն է որ կ'ուղղէ վարչապետարանէն։ «Ցարչափ կը հաւատայի թէ որ եւ է պատեհութիւն կար խաղաղութիւնը պահպանելու, ջանացի պահպանել, բայց երբ յայտնի եղաւ որ այլեւս կարելի չէ խուսափիլ պատերազմէն, ջանացի վարել զայն բոլոր կարողութեամբս »։

*** Ռուսիոյ-Ճափոնիոյ զինուորական պատուիրակութիւն մը պիտի երթայ Մոսկուա, նախագահութեամբ զօրավարի մը։ Առեւտրական բանակցութիւնները վերջացան եւ դաշնագիրը ստորագրուեցաւ։ Խ. Միութիւնը հետզհետէ աւելի լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւի պալքանեան դէպքերուն ։

*** Զրոյցի մը համաձայն, Հիթլէր եւ Մուսոլինի նոր տեսակցութիւն մը պիտի ունենան մօտերս, Ինսպրուքի կամ Միւնիխի մէջ ։

*** Արշաւանքէն մէկ օր առաջ, Հոլանտայի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց Ամսթէրտամի գերման առեւտրական սենեակին նախագահը, Բոտխոս, որ ծանօթ էր ժողովուրդական շրջանակներու մէջ։ Կալանաւորը ամբաստանուած է թէ լրտեսութիւն կը կատարէր տնտեսական դետնի վրայ, օգտուելով իր դիրքէն եւ սերտ յարաբերութիւններ պահելով Տէօյչէ Պանքի հետ։

Այրի Տիկին Զարուհի Յ. Պահրի, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Պահրի, Տէր եւ Տիկին Սրապ Էլմայեան եւ իրենց աղջիկը՝ Ալիս, Տէր եւ Տիկին Նուպար Պաւլթեան եւ իրենց զաւակները՝ Միհրան եւ Դաւիթ, Տէր եւ Տիկին Միհրան Պահրի, խորին ցաւով եւ կսկիծով կ'իմացնեն յանկարծական մահը՝

ՅԱԿՈԲ ՊԱՀՐԻԻ

Փաստաբան, նախկին Ազգ. Երեսփոխան ու անդամ Քաղաքական Ժողովի, իրենց ամենասիրելի ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր, որ տեղի ունեցաւ 21 ապրիլ 1940ին, Vineuilի մէջ Loir et Cher)։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ 30 ապրիլ 1940ին, խիստ սեղմ ընտանիքի մէջ, տիրող կացութեան հետեւանքով ։

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԸ (շաբաթ կէսօր եւ երկուշաբթի) ջնջուեցաւ կառավարութեան կողմէ, բոլոր հաստատութեանց համար, իբրեւ հետեւանք գերմանական նոր արշաւանքին ։

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : GOBelins 15 – 70

17, Rue Damesme. PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 ՄԱՅԻՍ

MARDI 14 MAI 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4348

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԻՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Քիչ անգին պիտի կարդաք երկու օրուան պաշտօնական զեկոյցները: Տեղական թերթերէն կը քաղենք հետեւեալ մանրամասնութիւնները, իբրեւ լրացում:

Պատմութեան ամենամեծ յարձակողականն է որ տեղի կ'ունենայ Հոլանտայի, Պելժիոյ եւ Լիւքսէնպուրկի մէջ: Գերմանները հրասայլերու, օդանաւերու եւ անկարգեներու պատկառելի ուժ մը շարժման մէջ դնելով, կրակ տեղացին Հոլանտայի եւ Պելժիոյ վրայ: Կիրակի առտու ժամը 3.30ին գերմանական թնդանօթները կ'որոտային Մաժինոյի գծին երկայնքը, 125 մղոն տարածութեան վրայ, Ցորպաքէն մինչեւ Սարին Վոժ: Հոլանտայի մէջ անխնայ կ'որսան անկարգեներով իջած Գերմանները, որոնք ծպտուած են զանազան ձեւերով, մինչեւ անգամ իբրեւ հոգեւորական. Կացութիւնը անորոշ է Հոլանտայի մէջ: Զեկոյցի մը համաձայն Ռոթէրտամի օդակայանը մաքրուած է երկու օրուան կատաղի կռիւներէ վերջ: Զինուորական մասնագէտներու կարծիքով, Գերմանիա կը ջանայ ճեղք մը բանալ դէպի ծով, Հոլանտայի եւ Պելժիոյ միջեւ, եւ Թերեւս Մաժինոյի գիծը պարզել հիւսիսային – արեւելքէն:

Վերջին լուրերու համաձայն, պելժիական բանակը կասեցուցած է թշնամի զօրքին յառաջխաղացութիւնը, ծանր կորուստներ պատճառելով: Կիրակի առտու Պելժիացիները Մաէսթրիխթէն 18 մղոն դէպի հարաւ-արեւելք քաշուած են, համաձայն կանխորոշ ծրագրի մը: Այս նահանջին շնորհիւ Գերմանները կրցած են Ալպէռի Ջրանցքը անցնիլ քանի մը կէտերէ: Գերմանները զարհուրելի յարձակում մը կատարած են Լիէժի վրայ, ինչպէս եւ Պելժիոյ արեւելեան սահմանին վրայ: Գետինը ծածկուած էր գերմանական դիակներով:

Ստուարաթիւ գերման զինուորներ խուժած են Լիմպուրկի ... Մէօզի արեւելեան կողմը ... յառաջխաղացութիւնը կասեցնելու համար, յետոյ նահանջեցին: Սահմանագլուխին վրայ հակահարուածները արագօրէն թանձրացած ըլլալով, կարելի եղաւ կասեցնել Գերմանները: Պելժիոյ վարչապետը բսաւ թէ, Ալպէռի Ջրանցքին վրայ 2 կամուրջներու քանդումը ուշացած ըլլալով, դիւրացած էր Գերմաններու յառաջխաղացութիւնը: Քանդելու պաշտօնը ստանձնող հրամանատարը սպաննուած էր օդանաւային ռումբէ մը: Ուրիշ սպայ մը մտաւ գերմանական գիծերը, հասաւ կամուրջը, մնացած ականի մը մօտ եւ պայթեցուց կամուրջը, ինքզինքն ալ մեռաւ: Գերմանները ջրանցքը անցան մնացեալ կամուրջէն, յառաջ քշելով բազմաթիւ հրասայլեր որոնց կ'օժանդակէին օդանաւերը:

Մաժինոյի գծին դէմ գերմանական հրետանին գործել սկսաւ կիրակի առտու ժամը 3.30ին, մինչ հետեւակազօրքը կը քալէր ֆրանսական յառաջապահ դիրքերուն վրայ: Երկու կողմէն թնդանօթը կ'որոտար օրն ի բուն:

Գերմանական օդանաւեր ռմբակոծեցին Թէնսր, Շաթոռուն, Էփինէյն, Շալօ սիւր Մարնը, Թուռ, Սէն Տիզիէ, Ռէմիրմոնը, Օրլէանը եւ Քլերմոն Ֆէռանը:

Ահազանգը ամէն օր կը հնչէ Ֆրանսայի զանազան մասերուն մէջ: Կիրակի երկու շաբթի լուսնալու գիշերը ահազանգը հնչեց երկու անգամ, մէկը՝ գիշերուան ժամը 1—1.30, միւսը՝ 6.30էն 7.10:

ՆՈՐ ԶԳՈՒՇՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՒ ԴԱՇՆԱԿԻՑ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Փարիզի զինուորական կառավարիչը հրամայեց բոլոր քաղաքացիներուն անմիջապէս յուր տալ, եթէ անկարգեներով իջնողներ ըլլան կամ կասկածելի մարդիկ երեւան զինուորական հաստատութեանց, գործարաններու, կամուրջներու եւն. մօտ: Այսուհետեւ Փարիզի սրճարանները, ճաշարանները եւ թատրոնները պիտի փակուին ժամը 11ին, փոխանակ կէս գիշերուան:

Կառավարութիւնը ուրիշ յայտարարութիւն մը հրատարակեց որ կ'ըսէ.— ... յարձակման առթիւ, գերմանական բանակները կը գործածեն անկարգեներով իջնող զինուորներ որոնք, հակառակ միջազգային օրէնքի, հոլանտական կամ պելժիական համազգեստներ կամ քաղաքային հագուստներ հագած են: Կառավարութիւնը հրապարակաւ կը յայտարարէ թէ Ֆրանսայի մէջ դերի բռնուած այն բոլոր թշնամի զօրքերը որ իրենց ազգային համազգեստը չեն հագած, անմիջապէս հրացանի պիտի բռնուին: Այս մասին անհրաժեշտ հրահանգները տրուած են երկրին բոլոր զինեալ ուժերուն:

Անգլիոյ մէջ ալ նոյն միջոցները ձեռք առնուեցան: Հոլանտայի կառավարութիւնը հրամանագիր մը հրատարակեց, որուն համաձայն պիտի գնդակահարուին անոնք որ անձնագիր չունին: Բոլոր քաղաքացիները պէտք է իրենց տուները դառնան ժամը 8.30էն վերջ:

Անգլիոյ դահիճը փոխուեցաւ

Անգլիոյ նոր վարչապետը, Չըրչիլ անմիջապէս վերակազմեց դահլիճը, հոթը նոր նախարարներ առնելով, որոնց գլուխը կը գտնուին աշխատաւորական եւ ազատական կուսակցութեանց առաջնորդները: Վարչապետը պիտի վարէ նաեւ ազգ. պաշտպանութեան ամբողջ գործը: Չէմպըրլէն դահլիճին մէջ կը մնայ իբրեւ Նախագահը արքունի խորհուրդին: Արտաքին նախարարութիւնը պիտի վարէ Լորտ Հալիֆէքս: Աշխատաւորական առաջնորդը՝ Էթլի նշանակուած է Լորտ կնքապահ: Ուրիշ աշխատաւորական մը՝ Գրինուուտ, անպաշտօն նախարար, երրորդ մը՝ Մորիսըն, ապառազինութեան նախարար: Պատերազմական նախարարն է Ք. Իտըն, օդանաւային նախարարը՝ Սինքլէր (ազատական), զաղթային նախարարը Նէվիլտոնի Նախկին մարզպանը, Լորտ Լոյտ: Փոխուած է նաեւ նիւթական նախարարը: Մէկ խօսքով, դուրս ձգուած են անոնք որ վարկաբեկուած էին իբրեւ թոյլ կամ յոգնած: Աշխատաւորական կուսակցութիւնը որոշեց ամբողջովին աջակցիլ դահլիճին: (Նոյն խմաստով բանաձեւ մը քուէարկեց Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութիւնը, կիրակի օր, ջերմապէս ողջունելով բանակը):

ՀԱՅԶԱՐԱՒՈՐ ՓԱՍՏԱԿԱՆՆԵՐ. Ֆրանսա եկ հասնին Պելժիայէն: Միջոցներ ձեռք առնուեցան զանոնք տեղաւորելու համար: Պիւռէլի գերմանական գեսպանը սահմանագլուխ առաջնորդուեցաւ, իր երկիրը փոխադրուելու համար Փարիզի ճամբով

ԿԱՏԱՂԻ ԿՌԻՒՆԵՐ

500 ՔԻԼՈՄԵԹՐ ՃԱԿԱՏԻ ՄԸ ՎՐԱՅ ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԾՈՎԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՎՈԺ

»»» · «««

Գերմանները անցնելով Ալպէռի ջրանցքը (Պելժիա) կը ջանան ծով հասնիլ

ԳԻՇԵՐ ՑԵՐԵԿ ՕԴԱՆԱՒԵՐ ՓԱՐԻԶԻ ՎՐԱՅ ԵՒ ԱՅԼՈՒՐ

Զեկոյց թիւ 501, Մայիս 11, առաւօտ (255րդ օր).— Գիշերուան ընթացքին մեր շարժումները շարունակուեցան Պելժիոյ մէջ: Լիւքսէնպուրկի հարաւակողմը, հակառակ բուռն յարձակումներու, թշնամին չկրցաւ նոր յառաջխաղացութիւններ կատարել: Ոչ մէկ դէպք Ալզասի եւ Լոռէնի մէջ: Երէկ ցերեկ գերմանական օդանաւերու կողմէ ֆրանսական հողին վրայ կատարուած ռմբակոծութիւնները բազմաթիւ զոհեր պատճառեցին քաղաքային բնակչութեան մէջ: Սպարապետութիւնը ցաւով կը ծանուցանէ թէ հարիւրէ աւելի մեռելներ եւ վիրաւորներ կան, մասնաւորապէս կիներ եւ մանուկներ: Ֆրանսական ռմբաձիգ օդատորմիղը գիշերուան ընթացքին յարձակեցաւ քանի մը թշնամի օդակայաններու վրայ: Օդանաւային բազմաթիւ հետախուզութիւններ կատարուեցան գերմանական հողի վրայ: Մեր բոլոր օդանաւերը վերադարձան իրենց կայանը:

Զեկոյց թիւ 502, իրիկուն.— Մեր զինուորները շարունակեցին իրենց յառաջխաղացութիւնը Պելժիոյ մէջ, զանազան կէտերու վրայ աջակցելով դաշնակից զօրքին իրենց յառաջապահ զօրախումբերու գործունէութեամբ: Յառաջխաղացութիւնը կը շարունակուի արագօրէն: Թշնամին կը շարունակէ յարձակիլ ուժգնօրէն Անկերտինի ու ... գերման զինուորներ իջան Հոլանտա, ուր հակայարձակումներ կը կատարուին աջակցութեամբ անգլիական օդատորմիղին: Լիւքսէնպուրկի ... թշնամին զգալի կորուստներ կրեց: Մոզէլի արեւմտեան շրջանին մէջ ան տեղական բուռն յարձակում մը կատարեց որ արագօրէն զսպուեցաւ: Ոչ մէկ դէպք Մոզէլի եւ զուիցերիական սահմանին միջեւ: Գերմանական օդատորմիղը այսօր շարունակեց իր ռմբակոծութիւնները ֆրանսական հողին վրայ: Զենք ձգած արդիւնքները դանդաղելի են, բաղդատելով գործածուած օդանաւերու թիւին հետ: Մեր օդատորմիղը պատասխանեց ուժգնօրէն ռմբակոծելով գերմանական օդակայաններ, ինչպէս եւ առաջնակարգ զինուորական նշանակէտներ: Այս գործողութեանց հետեւանքով տեղի ունեցած կռիւներու ընթացքին, 36 թշնամի օդանաւեր վար առնուեցան դաշնակից օդատորմիղներու կողմէ, Ֆրանսայի եւ Պելժիոյ մէջ: Մեր հետապնդիչ խումբերէն մէկը միայնակ վար առած է 11 օդանաւեր՝ մայիս 10ին, հինգ հատ ալ՝ մայիս 11ին:

Զեկոյց թիւ 503, մայիս 12, առաւօտ (256րդ օր).— Ալպէռի Ջրանցքի եւ Մէօզի շրջանին մէջ, ուր գերմանական յարձակումները կը շարունակուին ծայրայեղ ուժգնութեամբ, մեր օդատորմիղը միջամտեց զանգուածօրէն եւ արդիւնաւորապէս, աջակցելով պելժիական զօրքին: Մեր ռմբաձիգ օդանաւերը իրիկուան դէմ յարձակեցան թշնամի զօրամասերու, ինչպէս եւ շատ կարեւոր կամուրջներու վրայ: Ութ թշնամի օդանաւեր վար առնուեցան այս արշաւներու ընթացքին: Օդանաւային բազմաթիւ գործողութիւններ կատարուեցան այս գիշեր: Արդիւնքը յայտնի չէ տակաւին: Ցամաքի վրայ, մեր մերձեցման շարժումները շարունակուեցան սովորական ձեւով, համաձայն կանխորոշ ծրագրին: Գերմանական հրետանին բուռն եւ շարունակական կրակ բացաւ Սարի շրջանին մէջ եւ Վոժի արեւմտեան կողմը, ուր կռիւներ սկսան բազմաթիւ կէտերու վրայ, առաւօտեան դէմ:

Զեկոյց թիւ 504, իրիկուն.— Հոլանտայի մէջ կացութիւնը բարւոքեցաւ այսօր: Բրիտանական օդատորմիղը ուժգնօրէն կ'աջակցի Հոլանտայի պաշտպանութեան: Պելժիոյ մէջ թշնամի ճնշումը կը շարունակուի Մաէսթրիխթի արեւմտեան կողմը եւ Թօնկրի շրջանին մէջ: Դաշնակից օդանաւերու գործունէութիւնը մեծապէս կը խանգարէ այդ ճնշումը Մաէսթրիխթի շրջանին կամուրջներուն եւ թշնամի զօրամասերուն վրայ, որոնք ծանր կորուստներ կրեցին: Մեր զօրքին յառաջխաղացութիւնը կը շարունակուի սովորական կարգով, Պելժիոյ կեդրոնական մասին մէջ: Թշնամին կարեւոր ճիգ մը փորձեց պելժիական Արտէնի մէջ, ուր բուռն ընդհարումներ տեղի ունեցան: Կռիւները վերսկսան Լիւքսէնպուրկի սահմանագլուխին վրայ: Թշնամին յարձակեցաւ նաեւ մեր յառաջացեալ դիրքերուն վրայ, Վարնտի անտառին եւ Սարի միջեւ: Ոչ մէկ կարեւոր դէպք Սարի եւ Զուիցերիոյ միջեւ եղած ճակատի արեւելեան մասին վրայ: Գերմանական օդատորմիղը մեծ գործունէութիւն ցոյց տուաւ մասնաւորապէս Ֆրանսայի հիւսիսային արեւելեան շրջանին մէջ, հանդիպելով օդանաւային պաշտպանութեան մարտկոցներուն եւ դաշնակից օդանաւերու հակայարձակումներուն: Երեսուն թշնամի օդանաւեր վար առնուեցան ցերեկուան ընթացքին: Կ'արժէ յիշել թէ մայիս 10էն եւ 11էն վար առնուած գերմանական օդանաւերուն մօտ 30ը խորտակուեցան մեր հակօդային թնդանօթներուն կողմէ:

Պելժիական զեկոյց, 12 մայիս (առաւօտ).— Մեր զօրքը ուժգնօրէն դիմադրելով արշաւողներուն, կը շարունակէ քայլ առ քայլ պաշտպանել իրեն յանձնուած դիրքերը: Այն թշնամի ուժերը որ մերպաշտպանութեան գիծերուն մէջ մտած էին, կարեւոր յառաջխաղացութիւն չկատարեցին: Կարգ մը վայրերու մէջ անկարգեներով իջած գերման խումբեր բնաջնջուեցան: Բազմաթիւ թշնամի օդանաւեր վար առնուեցան:

Երկրորդ զեկոյց, իրիկուն.— Բուռն կռիւներ տեղի ունեցան մեր զօրքին գրաւած դիրքերու մեծ մասին վրայ. մեր զինուորները յաջողեցան պահել իրենց գետինը, հակառակ դրահապատ զօրամասերու գործողութեանց որոնց կ'աջակցէին օդանաւային ուժեր: Յաջողեցաւ ֆրանսական հակայարձակում մը թշնամի մեքենայացեալ զօրամասերու դէմ: Բազմաթիւ թշնամի հրասայլեր խորտակուեցան: Նաւակներով Ալպէռի Ջրանցքը անցնելու փորձ մը ձախողեցաւ մեր կրակին տակ: Նորէն բազմաթիւ օդանաւային ռմբակոծութիւններ

ԱՄԲՈՂՋ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄՏԱՀՈԳ

Ընդհանուր համակրանք դաշնակիցներուն հանդէպ

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ ԸՆԴՀ. ԶՕՐԱՇԱՐԺԸ յառաջ կը տարուի շաբթէն: Կիրակի օր բոլոր զինուորագրեալները իրենց համար նշանակուած կայանները փութացին առտուն կանուխ: Ճամբաները փակուած էին կառքերով, թնդանօթներով եւ հրասայլերով: Հակօդային թնդանօթները կազմ եւ պատրաստ կը սպասեն, անմիջապէս գործելու համար: Բոլոր օտարազգիները հրաման առին զինուորական իշխանութեան յանձնելու իրենց զէնքերը:

ԹՈՒՐՔԻԱ դրօշի տակ հրաւիրեց պահեստի սպաները: Անգարայէն կը հեռագրեն թէ շատ կարեւոր թուղթեր եւ լուսանկարներ գտնուած են գերման թղթակից Հէրմանի բնակարանին մէջ:— «Ճիւմհուրիյէթ» եւ միւս թերթերը դատապարտելով Գերմանիոյ նոր յարձակումը, թախանձագին կը խնդրեն. «Պալքանեան ազգեր, միացէ՛ք, այդ կերպով միայն կրնաք խուսափիլ Հոլանտայի եւ Պելժիոյ ճակատագրէն»:

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ բացէ ի բաց կը պաշտպանեն Գերմանիան, մեղադրելով թէ Հոլանտա, Պելժիա եւ Լիւքսէնպուրկ չեն յարգած չէզոքութիւնը, վերջին ամիսներու ընթացքին: Միւս կողմէ դիտել կուտան թէ Անգլիա եւ Ֆրանսա իրենց պաշտպանողական քաղաքականութեամբ «կը բռնաբարեն ազատութիւնը եւ արդարութիւնը»: Կայտա, Մուսոլինիի թարգմանը, կը յայտարարէ յօդուածի մը մէջ,— «Իրողութիւն է որ Պելժիոյ կողմէ ծախսուած միլիոնաւոր դրամները ամբողջովին գործածուած են ամրութիւններ շինելու համար Գերմանիոյ, երբեք Ֆրանսայի դէմ: Ճիշդ է նաեւ որ վերջին ութ ամիսներու ընթացքին տեղի ունեցած զանազան զօրաշարժները, Հոլանտայի եւ Պելժիոյ մէջ, միշտ իբրեւ նպատակ ունեցած են գերմանական սահմանագլուխը, եւ երբեք ֆրանսականը, նոյնիսկ այն առեն երբ ֆրանքօ-անգլիական զրահապատ զօրամասեր կեդրոնացած էին Պելժիոյ սահմանին վրայ: Դաշնակիցները ծրագրած էին օգտագործել Պելժիոյ ամրութիւնները, իբրեւ խարիսխ գործածելու համար Ռուրի դէմ: Հետեւաբար Գերմանիա ստիպուեցաւ ինքնապաշտպանութեան միջոցներ ձեռք առնել»: Միւս թերթերն ալ նոյն լեզուն կը գործածեն, «կեղծիք» համարելով Հոլանտայի եւ Պելժիոյ չէզոքութիւնը:

Մուսոլինի զինուորական խորհրդակցութիւն մը կատարեց իր նախարարներուն եւ հրամանատարներուն հետ, եւ հրահանգներ հաղորդեց, աւելի կատարելագործելու համար Իտալիոյ ամրութիւնները արեւմտեան սահմանին վրայ: Զօրս զօրագունդ եւս դրօշի տակ պիտի առնուին, «նկատի առնելով կացութեան բացառիկ պահանջները»:

ՊԵԼԺԻՈՅ ԹԱԳԱՒՈՐԸ ԵՒ ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ ԹԱԳՈՒՀԻՆ հեռագիրներ ուղղեցին Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահին, Անգլիոյ թագաւորին, Պապին, նախագահ Ռուզվէլթի եւ ուրիշ վեհապետներու, բողոքելով Գերմանիոյ նախայարձակման դէմ: Բոլորն ալ պատասխանեցին ջերմ համակրութեամբ, յոյս ներշնչելով վերջնական յաղթանակի մասին: Վիլհելմինա թագուհին հեռագիր մըն ալ ուղղեց Իտալիոյ թագաւորին:

Պելժիոյ թագաւորը Մ. Նահանգներուն բարոյական աջակցութիւնը խնդ-

տեղի ունեցան մեր զօրքին կռնակը: Շատ մը թշնամի օդանաւեր վար առնուեցան ցերեկուան ընթացքին:

Հոլանտական զեկոյցին համաձայն, կացութիւնը գրեթէ գոհացուցիչ է Իսէլի ճակատին վրայ եւ Փէլի ճախճախուտքին կողմը: Գերմանները Առնհէմը գրաւելէ վերջ, թեթեւօրէն կրցած են յառաջանալ դէպի արեւմուտք: Աւելի սուր մասնելի եղած է գերմանական յարձակողականը Հոլանտայի ներսը, Ամսթէրտամ — Ութրէխտ — Ռոթէրտամ — Լա Հէյ քառանկիւնին վրայ: Գերմանները անկարգեներով զինուոր իջեցուցած են շաբաթ օր, մութը կոխելէ առաջ եւ նոյնիսկ գիշերը եւ սփռած օդակայաններու եւ ծովափներու վրայ, անխուսափելի «շրջիկներով» որոնք դեռ չեն սպաննուած կամ ձերբակալուած: Գիշերը շատ յուզումնալից անցաւ մանաւանդ Լա Հէյի մէջ: Կռիւներ տեղի ունեցան փողոցներու մէջ, գրեթէ ամէն տեղ: Սակայն առտուն Հոլանտացիները գրեթէ տէր էին կացութեան: Օդանաւերով հասած գերման ջոկատները շատ կարեւոր չեն, բայց բուռն գործունէութիւն կը ցուցնեն:

*** Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը յայտարարութիւն մը հրատարակելով, ուժգնօրէն կը ձաղկէ հիթլէրական Գերմանիոյ կողմէ իրաւունքի եւ մարդկութեան դէմ գործուած նոր ոճիրները,— Հոլանտայի, Պելժիոյ եւ Լիւքսէնպուրկի արշաւանքը, ֆրանսական քաղաքներու ռմբակոծութիւնը: Յետոյ կը թելադրէ բոլոր աշխատաւորներուն իրենց ուժերը տրամադրել ազգ.-պաշտպանութեան միջոցները զօրացնելու: «Բոլորն ալ պէտք է դրաւ շահան դաւաճանութեան եւ դասալքութեան քարոզութիւններէն: Ոչ մէկ թերացում»:

*** Ֆրանսա բնակող հոլանտացի, պելժիացի եւ լիւքսէնպուրկցի զինուորագրեալները հրաման առացան իրենց երկիրները վերադառնալու: Շատերը ճամբայ ելած են արդէն, մասնաւոր կառախումբերով:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

Կամքն է որ կը պակսի

Ապրիլ ամիսը անցաւ, առանց նշա-նակալից դէպքի կամ շարժումի:Կարե-ծէք թէ՝ Մարսիլահայը զոհ սուած չըլլար 1915ի կոտորածին: Ոչ յիշա-տակի առն, ոչ շարժում: Հազիւ կրօ-նական ժողովի որոշումով եկեղեցի-ներու մէջ յիշատակի արարողու-թիւններ կատարուեցան: Ընդհանուր թմբրութիւն մը, անտարբերութիւն մը տակաւ կը ծանրանայ գաղութի ազգային կեանքի վրայ:

Առանձնապէս երբ կը խօսիս, կը բացատրես, կը մեղադրես, ամէնքն ալ իրենց լռութեամբը տրամադրելու պատրաստակամութիւն կը յայտնեն: Բայց երբ շարժելու, կազմակերպուելու եւ կենդանութիւն ցուցնելու հա-մար նախաձեռնողներ կը փնտռես, կ'անհետանան բոլորն ալ, եւ ամէն ինչ դարձեալ կը մնայ բախտին ձգը-ւած:

Պարտականութիւնները ճանչնալը չի բաւեր: Ամէն մէկը պէտք է իր կարո-ղութեան եւ ընդունակութեան հա-մապատասխան գործ ստանձնէ: Այ-լապէս, յիշատակի եւ յարգանքի տօ-նըն անգամ մոռացութեան դատա-պարտուած կը մնայ: Հիմա որ հա-մարտութիւններն ու կիրքերը մեղ-մացած են, եւ մեր վաղուան ան-ստոյգ վիճակը և տագնապըհնյեծանոր հարցականին առջեւ դրած են մեզ, անտրամելի չէ՞ քով քովի գալ, գտ-նել ստիպողական պահանջներու մասին մտածել, եթէ աւելին ընելու ուժ եւ կարող չենք գալ: Ո՞վ է որ պիտի նախաձեռնէ եղած-չեղած ուժերը հաւաքել, միացնել մէկ յարկի տակ: Ի՞նչ կը բանին երբեմնի երկ-սատարողական եւ մշակութային մի-ութեանց վարչութիւնները, երաժշ-տականն ու կամաւորականը: Բա-րենպատակ գործի համար կատար-ուելիք ծառայութիւնները արգիլ-ուած չեն: Ինչո՞ւ չմիացնել այս ու-ժերը եւ պիտանի տարրերը օգտակար ծառայութեանց մղել, փոխանակ ձգելու որ՝ անոնք բոլորովին խամ-րին եւ յիշատակ մը դառնան:

Թիկունքը մնացողները այսպէ՛ս պիտի կատարեն իրենց պարտակա-նութիւնը: Մանաւանդ հիմա որ՝ մնացողները բոլորն ալ կը գործեն եւ տնտեսական տագնապի չմնեղանք-ներ չկան:

Սուրբ Լյռ Պէյրուդի [illegible] ամէնէն խանդավառ շրջաններէն մէ-կը եղած է միշտ, բայց այսօրուան անհոգութիւնը բաւենիչ մը պիտի չըլլայ մեզի համար: Տրամադրու-թիւնն ու զոհաբերութեան ոգին չէ որ կը պակսի, այլ կամքն ու համար-ձակութիւնը: Փորձ մը պիտի հաս-տատէ մեր ըսածը:

Գործերը շատ լաւ են եւ աշխատա-ւորի պահանջ կայ ամէն ասպարէզի մէջ: Շատ մը հայ գիւղացիներ մեր գաղութէն, իրենց երկրորդ արժա-կութեամբ եկած են տարը օրուան հա-մար: Բոլորն ալ քաջառողջ եւ լաւ արամադրուած:

Ուրախալի է յայտնել որ՝ Թաղային մարմինները որոշ շարժում եւ գոր-ծունէութիւն ցուցնել սկսած են: Գօ-մոնի հայաշատ արուարձանը, որ մանկապարտէզ չունէր մինչեւ այ-սօր, շուտով կը վերաբանայ Թաղա-յին դպրոցը, պզտիկներու հոգածու-թիւնն ու կրթութիւնը յանձնելով Տիկին Ա. Տէօքմէճեանի: Այսպիսով Մարսէյլի երեք հայաշատ արուար-ձանները, Սէն Լու, ՊուլվարՕտտօ ու Գօմոն կ'ունենան իրենց դպրոցները: Քիչ մը կամեցողութիւն եւ ճիգ բա-ւական պիտի ըլլային որպէսզի Մար-սիլիահայ գաղութի կեանքը իր բնա-կանոն կեանքն ու ընթացքը վերա-գտնէր:

ԹՂԹԱԿԻՑ

Նորէն պատերազմ

— o — —

Քսանըհինգ տարին քիչ չէ մեզի պէս փոքր ժողովուրդի մը, հասկնա-լու եւ դատելու համար ահաւորու-թիւնը այս նորօրինակ պատերազմին, որ տեղի կ'ունենայ անհաւասար, կա-տակուած ուժի զօրութեամբ, պատե-րազմ նորօրինակ վարդապետութիւն-ներ տարածելու, պատերազմ դերիշ-խանութիւն ստեղծելու, պատերազմ փոքր ժողովուրդներ անձնելու, պատերազմ ոչնչալի անիրաւութիւն-ներ սրբագրելու, եւ վերջապէս պա-տերազմ յանուն արդարութեան, տե-ւական խաղաղութեան ....:

Քսանըհինգ տարի, ի՛նչ հեգնանք հայ ժողովուրդին համար, հաւա-տալ, յուսա՛լ թէ սերունդ այս մէկն ալ դիմաւորելու զաղտնիքը՝ քար դը-րած մեր սրտին:

Դար մը կը տարակուսիմ, տեւե-լով մեր ժողովուրդին անօրինակ կա-ցութիւնը:

Այսօր իմ ցեղիս պատմութիւնը կ'ը-սէ ինծ թէ քսանըհինգերորդ տարե-դարձն է հարազատներուս կոտրա-ծին, անապատներու մէջ սպաննուած հայ մայրերուն, եւ անոնց որ տառա-պեցան բայց քալեցին վշտահար, սեւ բախտը չալկած, մինչեւ վերջ հաւա-տալով եւ յուսալով ցեղին երջանիկ լուսաբացին:

Այսօր, ցեղիս տառապանքը գիս գիտակցութեան կը կանչէ, սիրտս կ'ուռի, մտածումս գիս կը շարժէ, հոգիս կ'ալեկոծի: Հարազատներուս ձայնը գիս կը կանչէ ոգեկոչելու մեր մեծ մեռելները: Գիտեմ, անոնց մնա-ցին անթաղ լեռներու, դաշտերու, ձորերու մէջ: Իսկ մենք, ամբողջ քսանըհինգ տարի ցիր ու ցան եղած-ցանք աշխարհի բոլոր ծագերուն վը-րայ, տեղ մը որբանոցներն մեզ, տեղ մը անարգեցին, տեղ մը նորօրի-նակ մուրացկաններու տեղ դրին, տեղ մը Պիղատոսի անտարբերութեամբ մեր տառապանքը նկարագրեցին, մոռցուեցան խոստումները, մեր պատմութիւնը, մեր ծագումը եւ — ո՞վ հեգնանք — Հայրենադարձ կոչ-ցին մեզ:

Այս ահաւոր ժամուն՝ ոչ մէկը սիրտ ունի լսելու մեզ, մեծերը մտա-հոգ են իրենց իսկ գոյութեան պայ-քարով: Աւաղ խօսինք մենք մեզի:

Մարտիրոս ցեղիս մնացորդացը, յիշէ սեւ օրերդ. յիշէ որ չէ թէ սուրը տրամութիւն մը իջեցնէ հոգիիդ վրայ եւ արթնցնէ հին տա-ռապանքը: Չէ՞ որ տառապանքը ուժ կուտայ, կորով կը ներշնչէ: Վերջա-պէս այդ տառապանքը քեզ կը բերէ իրականութեան հետ դէմ առ դէմ, կը զգաս անգամ մըն ալ որ ճանա-սուածներն ենք, անտեսուած որոյ-հետեւ համրանք չենք ներկայացներ.

չահերեր չունինք չունինք, հրա-պարակելու եւ մեր դատը երջանիկնե-րու դատին կապելու համար:

Բայց մտածենք, որ հարկադրաբար մասնակցելով այս պատերազմին — Հայը ե՞րբ է դուրս մնացեր պատե-րազմներէն ու կոտորածի դաշտերէն — մեր այս անձնուիրութիւնը մեծե-րուն յիշեցնէ մեզի շնորհել արդար ու պատմական վարձատրութիւնը:

Դուն, ժողովուրդս իմ նահատակ, ամփոփէ գինուած քսանըհինգ տարիներու փորձառութեամբ՝ դատէ օրուան դէպքերը, բայց հաւատա գա-լիք օրերուն, ուժեղ կեցիր ինչպէս սրբերդ, որ արցունքի հովիտէն ան-ցան եւ հիմա կը քալեն կրակի հա-վիտին մէջէն, այն հաւատքով թէ ձախորդ օրերը վերջ կ'ունենան ան-պայման:

Մեր օրն ալ պիտի գայ:

Չէ՞ որ բոլոր փոքր ժողովուրդներու ազատագրութեան համար է պարտա-դրուած այս կործանիչ պատերազմը:

ԿԱՐՕՏՈՒՆԻ

Ամրիկեան դասը

Զարիքին ընդհանուր կշռոյթը չէ որ պիտի վերլուծեմ բանկող աշխար-հի մարդկութեան առջեւ, այլ միայն կ'ուզեմ ոգեկոչել նահատակներուն մեծ ու ծիածող յիշատակը:

Քառորդ դար առաջ հայ ժողովուր-դը ապրեցաւ ցեղհնական կեանք ո-րուն նմանը դեռ արձանագրուած չէ քաղաքակիրթ մարդկութեան պատ-մութեան մէջ: Աշխարհի չորս կողմե-րուն տարտղնուած՝ տարապիր Հայե-րու բազմութիւնները իրենց սրբազան նահատակներու յիշատակով ոգեւոր-ուելու համար կը փառաբանեն դատ մը որ նուիրական է եւ կենսական մեր ֆիզիքական գոյութիւնը պահ-պանելու տեսակէտէն, մանաւանդ այս օրերուն երբ աշխարհը բռնուած է ճարճատող հրակի լափլիզող բոցե-րով: Թէեւ տեղոյն է պահը եւ յղի բազմակողմանի անակնկալներով, սակայն մեր պարտականութիւնն է հաւաքական կամք ստեղծել, առեղ-ծագործող հաւատք ունենալ, ոգեկո-չելու համար բիւրաւոր նահատակնե-րը եւ անմոռանալի յիշատակն անոնց որ մեզի ներշնչեցին ազատութեան գաղափարը — լինենք ստաբին ճակա-տաբաց — ապրելու իրաւունքը:

Ժամանակը չէ վերլուծելու այն ա-հաւոր թուականին պատճառած ար-հաւիրքը: Բոլորս ալ գիտենք որ նա-հատակները մեռան յանուն Հայկա-կան Դատին եւ ինչո՞ւ չէ, անոնք մահէն անդին ալ կ'ապրին տակաւին, մեզ ներշնչելու համար:

Հազար փառք անոնց յիշատակին եւ ափ մը խունկ անյայտ հողակոյտնե-րուն:

Նահատակներու սրբազան մեծ տօ-նին առթիւ համերաշխութեան կոչ-մը այնքան պէտք է ընդմիշտ տիրապետէ մեր ժողովուրդին մէջ: Զգաստու-թեան մտրակը պէտք է չաչէ անտար-բերներուն, հաւատքի լոյսը պէտք է բոցավառէ սառած սիրտերը, որ-պէսզի հրդեհէն բռնկած այս եղեռ-նական վիճակէն ազատ մնայ մեր ֆի-զիքական գոյութիւնը:

Ահա այս է բոլորանուէր պատգա-մը բոլոր նահատակներուն որոնց համբերաչխ իրենց ընդգրկած պայքա-րին մէջ, վեհ ճակատով ինկան, բայց չխորտակեցան.

Այս եղերական օրերուն հաւատք ունինք այդ սրբազան դատին շուրջ, վասնզի հաւաքականութեան ձայնն է միայն որ արժէք ունի Եւրոպայի վա-րիչներուն առջեւ:

Փառք այն նահատակներուն որոնք կորան ազատութիւն երգելով: Իսկ մենք, անոնց ժառանգորդները եւ յա-ջորդները, ուխտենք մնալ հաւատա-րիմ անոնց հետապնդած գաղափա-րին:

Այս միայն կը թելադրէ մեզ, մեր նահատակներու փառապանծ յիշա-տակը:

ԿԱՐՕ ՄԽԻԹԱՐ

Շուէտ եւ Պալթիկ

«Թանտի գինուորական աշխատակի-ցը կը գրէ այս խորագրին տակ.—

Շուէտ 448.349 քառ. քիլոմեթր տարածութեամբ երկիր մըն է: Ա-ռատօրէն առաջ եւ հանք կ'արտա-դրէ: Շատ մը ջրվէժներ ունի: Իր [illegible] միջազգային կարեւոր դերը մը կը գրաւէ Պալթի-կի մէջ:

Ունի 6.200.000 բնակիչ: (Հիւսիսա-յին Եւրոպայի երկիրներէն Տանը-մարքա՝ 3.600.000, Նորվեկիա՝ 3 միլիոն, Ֆինլանտա՝ 3.700.000, Եսթոնիա՝ 1.200.000, Լեթոնիա՝ 1.900.000, ուրեմն ամէնէն բազմա-մարդն է Շուէտ): Բայց բնակչու-թեան խտութեան տեսակէտով չատ սակաւ է,— իւրաքանչիւր քառ. քիլո-մեթրի վրայ կ'իյնայ 15 բնակիչ:

Ծնունդներուն թիւը աւելի է մահե-րու թիւէն, բայց այդ աւելին հազար բնակիչի վրայ 3ի համեմատութիւն մը միայն կը ներկայացնէ: Իսկ Սթոքհոլմ փարթամ քաղաքը գրեթէ զաւակ չի ծնիր: Շուէտ անկումի մէջ է երկար ատենէ ի վեր, իբրեւ հետե-ւանք հեշտակեցութեան (confort) եւ քաղաքական գաղափարաբանու-թեան:

Աշխարհագրական դիրքը փափուկ է: Հարաւային երկրամասը շրջա-պատուած է լայն ալեզով մը, որ մեծ մասամբ կը գտնուէր փոքր ու խաղաղասէր ժողովուրդներու ձեռ-քը,— այժմ երկու ահարկու կայս-րութեանց տիրապետութեան տակ: Այսպէս Շուէտ ուղղակի շփման մէջ է գերման եւ ալսու երկու հզօր դրա-ցիներուն ցամաքային, օդային ու ծովային ուժերուն հետ, որոնք ա-ռանձին հաշուած՝ մեծապէս գերա-կշիռ են:

Նորվեկիոյ հետ սահմանակից է 1657 քիլոմեթր երկար տարածու-թեան մը վրայ, բայց եւ այնպէս Շուէտ ծովային պետութիւն մըն է առաւելապէս:

Իր բնակչութեան կէսը, ընդհան-րապէս հարաւային մասին վրայ հա-մախմբուած, կ'ապրի ծովամերձ գօ-տիի մը մէջ որ 40 քիլոմեթր խորու-թիւն ունի, ծովէն արձակուած թըն-դանօթներու կրակին ենթակայ: Երկրին այս մասին մէջ չէ որ կը գտ-նուին անտառները, հանքերը եւ ջըր-վէժները: Այսուհանդերձ այստեղ հիմնուած են արդիւնաբերական ճարտարարուեստը եւ ազգային վա-ճառականութիւնը: Շուէտի առեւ-տուրին հարիւրին95ը կը փոխադրուի ծովի վրայով:

Շուէտի ծովեզերքը կը ներկայացնէ բազմաթիւ ճակատներ — մեծ մասը շատ դիւրին է պաշտպանել: Վերջին դէպքերը ցոյց տուին, որ ծովեզեր-եայ ամրութիւնները, երբ լաւ կազ-մակերպուած են եւ դասաւան ձեռ-քերու մէջ չեն գտնուիր, կրնան դի-մագրել նաւային մեծ ուժերու յար-ձակումին: Նոյնքան Գերմաստանը պի-տի չկարենայ մտնել Օսլոյի, Պէր-կէնի, Թրոնտհայմի կամ Նարվիքի ծոցը, եթէ նորվեկեան առբերները գործէին ուղղամտօրէն:

Կարելի է ենթադրել որ նման ինք-նալքում անկարելի է Շուէտի մէջ, անցուդարձին արդէն քաջածանօթ: Միւս կողմէ, գինուորական աւան-դութիւն մը, ինչպէս նաեւ ռազմար-ուեստի կատարելագործուած միջոց-ներ կը պաշտպանեն Շուէտը նման ողբալի անակնկալներու դէմ:

Շուէտական առաջին ծովային ճա-կատը կը գտնուի Տանըմարքայի դէմ, որմէ բաժնուած է Էօրէզունտի նեղուցով, որ կ'երկարի Հալսինկ-պորկի եւ Հէլսինկորի միջեւ: Նեղու-ցը 4 քիլոմեթր լայնք ունի ու կը նը-մանի գետի մը, որու եզերքներուն վրայ հիմնուած են մեծ քաղաքներ, ինչպէս Քոփէնհակը (800.000 բնակ-չութեամբ), Հէլսինկորը (16.000 բը-նակչութեամբ), Մալմօն (130.000 բնակչութեամբ), Լանտսքրոնան, Հալսինկպորկը:

Այն օրէն ի վեր, երբ խաղաղասէր Տանըմարքայի վրայ նստաւ Գերմա-նիան, այս ճակատը պէտք է պաշտ-պանուի ցամաքային, ծովային եւ օ-դային բանակներու միացեալ գոր-ծակցութեամբ: Գերմանիա, իր իշ-խանութեան տակ առնելով Տանըմար-քան, այն անպատեհութիւնը կը ստեղծէ Շուէտի համար, որ չի կը-նար արեւմտեան հատուածէն Պալթիկ փոխադրել իր նաւային ուժերը: Բայց շուէտական ուժերը կրնան յուսալ որ իրեն նպաստեան պիտի փութանան-աս Նակիցներու նաւային եւ օդային ու-ժերը, որովհետեւ Անգլիացիները եւ Ֆրանսացիները կը տիրապետեն Քաթէկաթ եւ Սքակէրրաք նեղուց-ներուն բերանը:

Շուէտի համար մեծ կարեւորու-թիւն կը ներկայացնէ հարաւային երկրամասը, որովհետեւ այդ գօտին մէջ կ'ապրի երկրին բնակչութեան մէկ երրորդը, եւ այդ գօտին շտեմա-րանն է Շուէտի, ինչպէս նաեւ կամր-ջագլուխը, որ աքանտինաւեան թե-րակղզին կը միացնէ եւրոպական ցա-մաքամասին: Տանըմարքայի գրա-ւումով, Գերմանիա մեծ վտանգի մատնեց Շուէտի ամէնէն թանկագին երկրամասը:

Պալթեան ծովեզերքին երկարու-թիւնն է աւելի քան 1500 քիլոմեթր. Հիւսիսային մասը Ֆինլանտայի վեր-ջին անզամտասոււէն եւքը, կը գտ-նուի դէմ յանդիման Ռուսիոյ. Միու-թեան: Այդ շրջանը լաւ պաշտպան-ուած է ամրոցներով եւ ամրութեանց բազմաթիւ գիծերով, բայց Ֆինլան-տայի ակարացումէն վերջ եւ Ալանտ կղզիներուն ներկայ կացութեամբ՝ կը դժուարանայ Շուէտի ծովեզերք-ներուն պաշտպանութիւնը Պոթնիոյ ծոցին մէջ: Ալանտ կղզիներուն գի-նաթափութիւնը սպառնալիք մը կը կազմէ նաեւ Սթոքհոլմի կղզոտա-կան ամրութեանց դէմ: Սթոքհոլմ կը ներկայացնէ երկրին սիրտը: Անոր շուրջ կը գտնուին երկրորդական կեդրոններ, Ուփսալ, Կավլէ, Էս-քիլսթունա, որոնք բոլորն ալ ենթա-կայ են թշնամիին կրակին, ծովէն թէ օդէն:

Ահա թէ ինչու Շուէտ իր ծովե-զերքները եւ կղզիները ամրացուցած է տարբերկրեայ բերդերով: Արդիա-կան ամրութիւններու այդ շղթան կը յենու երկու մեծ խարիսխներու,— Կոթլանտի կղզին, որ կը գտնուի Պալթիկ ծովուն կեդրոնը եւ մայրա-քաղաքին հարաւը, եւ Քարլսքրոնան, որ Շուէտի ամէնէն մեծ նաւահան-գիստն է: Այս վերջին նաւահանգիս-տը յաճախ համեմատած են Քիլի հետ:

Ի՞նչ բանի պէտք ունին հայ զինուորները

Զինուոր մը կը պատմէ.—

«Յառաջ» միշտ կը յիշեցնէ թէ հայ զինուորները պէտք ունին գրքի եւ թերթի: Դուք շատ գնահատելի ծա-ռայութիւն մը կը մատուցանէք ար-դէն, այդ ուղղութեամբ, թերթ հասց-նելով ամէն կողմ եւ բոլորս ալ ե-րախտապարտ ենք:

Հայ զինուորները ուրիշ կարիքներ ալ ունին,— օճառ, թուղթ, պահա-րան, ածելի: Գնահատելի գործ մը եւս կատարած պիտի ըլլաք, սիւնակ մը բանալով այս կարգի պէտքերու համար, ինչպէս կ'ընեն ֆրանսական թերթերը: Շատեր ալ ծխախոտի պա-խը կը քաշեն. Ես իմ համեստ քսա-կէս կը տրամադրեմ 50 ֆրանք, այս ձեռնարկին համար: Ս. Մխիթարեան

*** Սանամայր կը փնտռեն երկու անհայր զինուորներ, մէկը Սուսա-նէն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՈՒՆՋԻ

Փարիզէն Գ. Վահէ Ռընձեան 50 ֆրանք կը նուիրէ Ֆ. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին, փոխան ծաղ-կեփունջի, իր հօրեղբօր՝ ՄԱՆՈՒԿ ՌԸՆՃԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

ԿԸ ՓՆՏՌԵՄ մայրս Տիկին Մար-թամ Գօրանեան (ծնեալ Արզարեան), Կեսարիոյ Էրքէք գիւղէն: 1915էն ի վեր լուր չունիմ իր մասին: Կը կար-ծուի թէ Պալստան կը գտնուի: Իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր որդւոյն, Գեւորգ Գօրան-եանի, Bld. Casablanca, St. Antoine, Marseille (B. du Rhône), France:

ԻՐԱՒԱԳԷՏ - ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ
ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՀԱՆԸՄԵԱՆ

Վարձակալութեան եւ վարձքի, արկածի, սնանկիլի, ամէն դատի համար.— Ճիշդ խորհուրդ եւ լաւ խմբագրութիւն ամէն պաշտօնաթուղ-թի, պայմանագրի, խնդրագրի:

Կ'ընդունի ամէն առտու 10 — 12, երեկոները 6—8 եւ ժամադրութեամբ [illegible]:

122 Bld. Murat (Porte de St. Cloud մէթրօյի կայարանէն 50 քայլ), Tél. Jasmin 52 — 69:

բած ըլլալով, Նախագահ Բոզվէլթ պատասխանեց.— «Մ. Նահանգներու ժո-ղովուրդը կը յուսայ թէ պիտի զգացուի բոնի ուժով եւ զինուորական նախա-յարձակումով խաղաղասէր եւ անկախ ժողովուրդներու տիրապետելու քա-ղաքականութիւնը եւ թէ Պելճիոյ ժողովուրդը պիտի կրնայ պահպանել իր ազատութիւնը: Ինչպէս յայտարարեցի ամերիկեան 21 հանրապետութեանց գիտական համագումարին մէջ, Պելճիոյ, Հոլանտայի եւ Լիւքզէմպուրկի ա-նողորմ արշաւանքը յուզած եւ վիրաւորած է Մ. Նահանգներու ժողովուրդը, եւ, վստահ եմ, արեւմտեան կիսագունդին իրենց հարեւանները»:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ դահլիճը վերակազմուեցաւ դարձեալ Թաթարէսքուի վար-չապետութեամբ, առանց փոխելու քաղաքականութիւնը:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ հոլանտական գաղթավայրերը պաշտպանելու համար, Դաշնակիցները նոր զինուորներ ղրկեցին. Բոլոր Գերմանացիները եւ գերմանական նաւերը արգելափակուած են:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՍՈՒԶԱՆԱՒ ՄԸ ընկղմեցաւ: Ունէր 1520 թոն տարողութիւն եւ 55 նաւաստի: Եօթներորդ կորուստն է այս, պատերազմէն ի վեր: Շինուած էր ամենավերջին դրութեամբ, եւ արժած էր 430.860 ոսկի:

148 ՔԱՂԱՔԱՑԻՆԵՐ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ, 337 հոգի վիրաւորուած են Ֆրան-սայի զանազան քաղաքներուն մէջ, գերմանական օդանաւային առաջին ռըմ-բակոծութեան առթիւ, ինչպէս հաղորդուեցաւ պաշտօնապէս: Ամէնէն աւելի զոհեր տուած է Լիոնի շրջանը, ուր 7 թշնամի օդանաւեր չորս անգամ ռըմ-բակոծեցին Պրոնի օդակայանը: Մէզիէռայի մէջ վար առնուեցաւ թշնամի օ-դանաւ մը: Զորս օդաչուները վար իջան անվարդելով: Մէկը ձերբակալուե-ցաւ, միւսները անհետացան: Տէօնի մէջ ռումբ մը հրկիզեց երկու գործա-րաններ, եւ բաւական թիւով մարդիկ մեռան: Գերմանական օդանաւերը ուժ-գնօրէն յարձակեցան մասնաւորապէս Նանսիի վրայ: Կը հերքուի թէ դաշնա-կից օդանաւեր ռումբ նետած են Ֆրիպուրկի վրայ, բազմաթիւ մարդիկ սպաննելով, թէեւ Գերմանները կը պնդեն, պատահելով հաստատել, եթէ չարունակուի ազատ քաղաքներու ռմբակոծութիւնը:

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ԻՏԱԼԻՈՅ մշակոյթի նախարարը Պերլին հասաւ, խորհրդակցելու համար իր գերման պաշտօնակցին հետ: Այս առթիւ ներկայ պիտի ըլլայ թատերական հանդէսի մը որ սարքուած է ի պատիւ իտալական կայսրութեան հաստատման (զրաւում Եթովպիոյ):

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՆ երկու Պըրթօններ, Ֆրանսուա Տէպովէ եւ Օլիվիէ Մորտրէլ, երկուքն ալ փախստական, ամբաստանուած ըլլալով թէ «վտանգած են պետութեան ապահովութիւնը եւ հողային ամ-բողջութիւնը, դասալքութեան եւ դաւաճանութեան մղած զին-ւորները եւ վերակազմած լուծեալ կազմակերպութիւն մը»: Երկուքն ալ մի-եւնոյն ատեն կը զրկուին իրենց գինուորական աստիճաններէն եւ ստաց-ուածքներէն:

ՓԱՐԻԶԻ 32ՐԴ տօնավաճառը բացուեցաւ շաբաթ օր, Փորթ Վէրսայլի մէջ: Հակառակ պատերազմին, աւելի քան 8000 ցուցադրողներ կը մասնակ-ցին տօնավաճառին, մէջն ըլլալով օտարներ ալ: 1917ին ալ, պատերազմի ա-մէնէն տաք շրջանին բաց էր տօնավաճառը:

ԳՈՒՔՐԷՇԷՆ կը հեռագրեն թէ Քոնսթանցայի անգլիական առեւտրական նաւերու օտար նաւաստիներուն տեղ Անգլիացիներ նշանակուեցան:

ԻՏԱԼԻՈՅ երրորդ մեծ զրահաւորը, «Ռոմա», որ ունի 35 000 թոն տարո-ղութիւն, ծով պիտի իջեցնեն մօտերս:

ՀԻՆԳ ԳՈՒԼԿԱՐՆԵՐ վեցական ամիս բանտարկութեան դատապարտուած էին վերջերս, Անգարայի մէջ, իբրեւ լրտես: Ցեռայ վերաքննութեան դիմե-լով, պատիժը ջնջուած էր, բայց նոր դատավարութեամբ կրկին նոյն պա-տիժներուն դատապարտուեցան:

ՇՈՒԷՏԻ կառավարութիւնը որոշեց վերահաստատել մահապատիժը լըր-տեսութեան եւ Հայրենադաւութեան համար: Մինչեւ հիմա լրտեսները եւ դաւաճանները կը դատապարտուէին ցկեանս բանտարկութեան:

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ մէջ ընդհ. Նիժան պետական աւելի քան հարիւր քա-ղաքական յանցաւորներ, մէջը ըլլալով 20 հիթլէրականներ, խնամակալի իր-խանութեան 20ամեակին առթիւ:

ՔԱՐԻՒՂԻ 50 ՆՈՐ ՀՈՐԵՐ բացուեցան Զանրանի չրջանին մէջ, Պարսից ծոցին արեւմտեան կողմը, Մեծարանքը ընկերութեան կողմէ: Զորքը առատ քարիւղ կ'արտադրեն: Ճիտտէի արաբական ծովափին վրայ (Կարմիր ծով) մեծ յահեթքրներ մը կը չինուին, նոր հորերուն արտադրութիւնը արտահանման փոխադրելու համար:

ԿԻՆ ՄԸ ԿՈՒԶՈՒԻ խնամելու համար երկու փոքրիկներ եւ իրենց մեծ հայրը որ կը գտնուին ծառայական գալառ մը: Լաւ պայմաններ: Դիմել Պ. Թա-պիսկեան, La Maison du Gâteau, 26 Rue de l'Ouest, Paris (14):

Le Gerant : H. STEPHAN
Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17. Rue Damesme - Paris (13)

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : GOBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 15 ՄԱՅԻՍ
MERCREDI 15 MAI 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4349

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ԸՆԹԱՑՔԸ

Զինուորական մասնագէտներ կը հաստատեն թէ պատմութեան ամենամեծ ճակատամարտներէն մէկն է որ կը մղուի արեւմտեան ճակատին վրայ, Հոլանտայի, Պելժիոյ եւ Լիւքսէմպուրկի մէջ։ Կռիւը ծաւալած է արդէն եւ օրէ օր կը սաստկանայ Սիէրքէն (Լիւքսէմպուրկի հարաւ-արեւելեան կէտը) մինչեւ Մոնմէտի, Սրտանէն 20 մղոն դէպի արեւելք, 50 մղոն տարածութեան մը վրայ. Վերջին լուրերու համաձայն, գերմանական բանակը անցնելով Մէօզը եւ Իսէլը, հասած է Զուիտէրզէի ափը, Հարլինկէն (Հոլանտայի հիւսիսային մասը)։ Կատաղի կռիւ մը կը մղուի Լիէժի շուրջը.

Ինչպէս կը բացատրէ մասնագէտ մը, բոլոր նախորդ վճռական ճակատամարտներուն պէս, իսկ եւ իսկ չարժուն կռիւ մըն է որ կը մղուի, բայց շատ աւելի ընդարձակ տարածութեան մը վրայ, եւ զինարուեստի հայնդիսի նոր եւ ահաւոր տարրերով որոնց առջեւ մարդկային երեւակայութիւնը կը սարսի »։

Ճակատամարտը կը ծաւալի Հոլանտայի հիւսիսակողմէն մինչեւ Զուիցերիոյ սահմանագլուխը, առանց հաշուելու Նորվեկիան։ Ռազմադաշտը կը բռնէ շատ աւելի լայն տարածութիւն մը քան Մառնի ճակատամարտը։ Մասնակցող զինուորներու թիւը յայտնի չէ տակաւին։ Մառնի առաջին ճակատամարտը եւ Թաննէնպէրկի ճակատամարտն ալ շարժուն կռիւներ էին, ճակատային յարձակումներով եւ ահագին ուժերով. բայց ներկայ պատերազմը կարգ մը տեսակէտներով կը յիշեցնէ Նափոլէոնի մեծ ճակատամարտները, ինչպէս եւ 1870ի պատերազմը ։

Ճակատամարտը կրնայ տեւել շաբաթներ, լարելով արդի ռազմագիտութեան բոլոր հնարքները եւ շարժման մէջ դնելով ահագին բազմութիւններ ։

Այդ ծրագիրը գլուխ հանելէ վերջ, Հիթլէր պիտի փորձէ ուղղակի հարուածել Անգլիան, զարնելով անոր զինուորական նաւահանգիստները, նաւատորմիղը եւ միւս կենսական խարիխները ։

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆ

ԶՕՐԱՇԱՐԺ ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

Իտալիայէն թացատութիւն պահանջուեցաւ նախանձախնդիր ցոյցերու մասին

Պելկրատէն կը հեռագրեն թէ զինուորական կարեւոր շարժումներ տեղի կ'ունենան Հունգարիոյ մէջ։ Շաբաթէն կիրակի լուսնալու գիշերը զրօշի տակ հրաւիրուած են եօթը զօրադասեր, սպաները՝ հեռագրով, զինուորները՝ առիթողական ազդարարութեամբ։ Միայն Փէշթայի մէջ 24 ժամուան ընթացքին հրաւիրուած էին 11.000 հոգի։ Հունգարական կարեւոր ուժեր համախմբուած են ռումանական սահմանագլուխին վրայ։ Տրուած լուրերուն համաձայն, Հունգարիոյ բանակը այժմ կազմ եւ պատրաստ կը սպասէ 350.000 զինուորներով, մինչդեռ երեք օր առաջ հազիւ 150.000ի կը հասնէր։ Զօրքին մեծ մասը կեդրոնացած է Սլովաքիոյ սահմանին վրայ ։

Հունգարիոյ Անգլիացիները հրաման ստացան հեռանալու երկրէն, ի նախատեսութիւն նոր անակնկալներու ։

Եուկոսլավիոյ զինուորական իշխանութիւնն ալ արտակարգ միջոցներ ձեռք առաւ, երկրին ապահովութեան համար։ Բանակը պատերազմական վիճակի մէջ է եւ ստուարաթիւ զինուորներ կեդրոնացած են գերմանական, իտալական եւ հունգարական սահմաններուն վրայ։ Եուկոսլավիա կը վախնայ որ արշաւանքի փորձ մը կատարուի այդ կէտերէն մէկուն վրայ։ Կ'ըսուի թէ կառավարութիւնը ծրագիր մը պատրաստած է, «կոմիտաճիներու» (արձակազէն զինուոր) վաշտեր կազմելու համար։ Երկրին մարզական կազմակերպութիւնը շարժման մէջ դրած է հարիւր հազարաւոր տղոցներ (մարզիկ)։

*** Կը հաստատուի թէ Հռոմի անգլիական դեսպանը բացատրութիւններ պահանջած է, դեսպանատան դէմ կատարուած գիշերային ցոյցի մը առթիւ։ Միեւնոյն ատեն ուսանողները թշնամական թռուցիկներ ցրուած են Դաշնակիցներու դէմ։ Դեսպանատունը եւ անգլիական հաստատութիւնները պաշտպանութեան տակ առնուած են։ Օդանաւ մը 20000 հականգլիական թռուցիկներ ձգած է։ Աւելի օր բազմաթիւ ուսանողներ համախմբուեցան Հռոմի կեդրոնական հրապարակին վրայ, բայց ոստիկանութիւնը ցրուեց։

Իտալական թերթերը խոշոր վերտառութիւններով հրատարակեցին ուրուսական նախարարին մէկ տեղեկագիրը, որ ուղղուած է Մուսոլինիի եւ կը պարզէ անգլօ-ֆրանսական պաշարման հետեւանքները։ Տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ այդ քաղաքականութիւնը «դարձեալ մը դարձած է առեւտրական գերակայութեան»։

Թշնամական ցոյցեր կատարուեցան նաեւ Վատիկանի օրկանին դէմ, որ հրատարակած էր Պապին կողմէ Հոլանտայի, Պելժիոյ եւ Լիւքսէմպուրկի կառավարութեանց ուղղուած հեռագիրները։ Կռիւներ տեղի ունեցան ուսանողներու եւ Վատիկանի թերթը գնողներու միջեւ ։

ԹՐՔԱԿԱՆ ՏՈՐՄԻՂԸ սկսաւ ռազմափորձեր կատարել Մարմարայի ծովուն մէջ եւ պիտի շարունակէ մինչեւ մայիս 22։ Ռազմափորձերուն պիտի մասնակցի նաեւ սուզանաւերու տորմիղ մը։ Առեւտրական նաւերու երթեւեկը արգիլուած է ռազմափորձերու շրջանին մէջ։— Ռումանական կառավարութիւնը մէկ օրուան համար փակեց Սեւ ծովու նաւահանգիստը ։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ յառաջ կը տանի զինուորական պատրաստութիւնները, ի հարկին պաշտպանելու համար իր չէզոքութիւնը եւ անկախութիւնը։ Այս ամսու վերջը պիտի գումարուի պալքանեան տնտեսական խորհրդաժողովը ։ Այս առթիւ կը յուսացուի աւելի ամրապնդել պալքանեան համաձայնութիւնը։

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻԱ համախմբուած դաշնակից տորմիղներուն վրայ նոր մարտանաւեր աւելցան, աւելի զօրացնելով անոր կազմը։

ԱՆԳԼԵՒՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԶՕՐՔԻՆ ՀԱԿԱՅԱՐՁԱԿՈՒՄԸ ՊԵԼԺԻՈՅ ԵՒ ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ ՄԷՋ

2000 ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՀՐԱՍԱՅԼԵՐ ԼԻԷԺԻ ՍՈՒՋԵՒ

»»» . «««

Գլխաւոր ճակատամարտը Լիւքսէմպուրկէն մինչեւ Սէտանի շրջանը

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան պատերազմական գործողութեանց մասին.—

Զեկոյց թիւ 505, մայիս 13, առաւօտ (257րդ օր) — Հոլանտայի եւ Պելժիոյ մէջ թշնամի յարձակումները սաստկացան մասնաւորապէս Ալպէրի ջրանցքին հիւսիսային շրջանին մէջ, նոյն ջրանցքին եւ ներքին Հոննոսի միջեւ, ինչպէս եւ Թիրլըմոնի հարաւային-արեւելեան շրջանին եւ պելժիական Արտէնի մէջ։ Ֆրանքօ-լիւքսէմպուրկեան սահմանագլուխին վրայ, Լոնկվիէն մինչեւ Մոզէլ, նշանակելի փոփոխութիւն չկայ, հակառակ բուռն ռմբակոծութեանց։ Դէպի աւելի արեւելք ոչ մէկ դէպք։ Իրիկուան դէմ եւ գիշերուան ընթացքին, գերման զօրամասեր ռումբով եւ գնդացիրով յարձակում կրեցին մեր օդատորմիղին կողմէ։ Գերմանական 12 օդանաւեր վար առնուեցան մայիս 12ի իրիկունը ։

Զեկոյց թիւ 506, իրիկուն — Գերման զինուորները այսօր շարունակեցին իրենց զանգուածային յարձակումները Հոլանտայի թէ Պելժիոյ մէջ։ Հոլանտայի մէջ յառաջխաղացութիւն մը կատարեցին, մասնաւորապէս Մէօզի հարաւակողմը։ Գալով Պելժիոյ, Սէն-Թրոնի շրջանին մէջ ֆրանսական հակայարձակումները, որոնք գլխաւորաբար կատարուեցան հրասայլերով, ծանր կորուստներ պատճառեցին թշնամիին։ Գերմանները մասնաւորապէս կարեւոր ճիգ մը փորձեցին պելժ. Արտէնի մէջ, ուր կրցան յառաջ խաղալ։ Մեր հեծելազօրքը թշնամին ուշացնելու պաշտօնը կատարելէ վերջ, քաշուեցաւ Մէօզի վրայ ուր թշնամին հասաւ դեռ ընթացքին մէկ մասին ։ Թշնամին ուժգին ճնշում մը գործեց Լոնկվիի վրայ։ Իր յարձակումները ետ մղուեցան, ինչպէս եւ այն յարձակումները որ կատարուեցան Մոզէլի արեւելեան կողմը եւ Սարի շրջանին մէջ։ Ոչ մէկ դէպք Հռենոսի վրայ։ Դաշնակից եւ թշնամի ամբաժիդ օդանաւերը շարունակեցին իրենց գործողութիւնները իբրեւ աջակցութիւն ցամաքային ուժերու, յարձակելով հակառակորդ զօրամասերու վրայ։ Այս կռիւներու ընթացքին վար առնուեցան 15 թշնամի օդանաւեր։ Թիկունքին վրայ, թշնամի օդանաւերու գործողութիւնները թէեւ կրկնուեցան, բայց անկարեւոր վնասներ պատճառեցին զինուորական տեսակէտով։

*** Ահազանգը նորէն հնչեց Փարիզի մէջ, երկուշաբթի ժամը 2.30ին, տեւելով քսան վայրկեան։ Երկուշաբթիէն երեքշաբթի լուսնալու գիշերը անցաւ հանդարտ։ Փարիզէն դուրս, ահազանգը 24 ժամուան ընթացքին 11 անգամ հնչեց Լիլի շրջանին մէջ, քանի մը անգամ՝ հիւսիսային արեւմտեան շրջանին մէջ, մէկ անգամ՝ հարաւային արեւելեան շրջանին մէջ եւն.։ Հրձիգ ռումբեր նետուեցան հիւսիսային շրջանի քանի մը փոքր վայրերուն մէջ, հրդեհներ յառաջ բերելով։— Կազարդել գիւղակները մէջտեղ ելած են նորէն։ Զանոնցողները կրնան ճարել դիմումներ կատարելով ։

*** Պելժիոյ պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ Մայիս 13ի ամբողջ ցերեկը կռիւներ տեղի ունեցան եւ ամէն տեղ զօրքը դիմադրեց յամառօրէն ։ Դիրք մը ետ առնուեցաւ պելժ. զօրքին կողմէ, աջակցութեամբ դաշնակից հրասայլերու։ Վար առնուած պելժիական օդանաւի մը օդաչուները յաջողեցան Պելժիա հասնիլ, անցնելով գերմանական դիրքերէն։ Պելժ զինուորները կը կռուին սերտ գործակցութեամբ ֆրանսական եւ անգլիական ուժերու հետ։

Հոլանտայի պաշտօնական զեկոյցը.— Սահմանամերձ զինուորները մասնակի նահանջ մը կատարեցին։ Ֆրանսական զօրքը չփուած հաստատեց թշնամի զօրքին հետ։ Պաշտպանութեան գիծեր չունենալով հիւսիսային նահանգներուն մէջ, սահմանամերձ զինուորները կը քաշուին բարեկարգօրէն ։ Երկրին ներսը շատ մը օդաչուիկներ (փարաշիւթիստ,— գոնէ աւելի լաւ բառ մը, Յառաջ) իջան, բայց անվնաս վիճակի մը մէջ դրուեցան։ Կարգ մը Գերմաններ դեռ կը շրջին երկրին մէջ, բայց հետզհետէ կը բռնուին։ Քանի մը հոգի հանրակառք մը բռնելով յարձակեցան ժողովուրդին վրայ։ Ռոթէրտամի օդակայանը, Վալհաֆէն բուռն կռիւի մը ենթարկուեցաւ հոլանտական զօրքին կողմէ եւ կորսուած պէտք է նկատուի թշնամիին համար։ Ռոթէրտամը հետզհետէ կը մաքրուի թշնամիէն։ Նաւատորմը կը գործակցի զօրքին։ Զինուորական իշխանութիւնը բացարձակապէս տէր տիրական է երկրին մէջ։

Երկրորդ զեկոյց (իրիկուն) — Իսէլը անցնող գերման զինուորները կարգ մը կէտերու վրայ չփուած հաստատեցին մեր ողողուած շրջաններու ճակատին առջեւ պատրաստուած դիրքերու հետ, Կէլտէրլանտի նահանգին արեւմտեան կողմը։ Հիւսիսային շրջանին մէջ գերման զօրքը տեղ-տեղ հասաւ Իսէլմէրի եւ Վատտէնզէ։ Մեր զօրքը քաշուեցաւ առանց մեծ կորուստի եւ վերադարձաւ մեր գիծերը։ Մեքենայացած զօրամասեր կը յառաջանան Լանկըրաթի երկայնքը։ Ռոթէրտամի հարաւային մասին մէջ դեռ ուժեղապէս սպառազինուած զինուորներ կան, բայց թնդանօթ չունին ։

Անգլիոյ ծովային նախարարութիւնը ալ զեկոյց մը հրատարակելով, կը յայտնէ թէ գերմանական արշաւանքէն ի վեր նաւային հզօր ուժեր մէջտ կը գործեն Հոլանտայի եւ Պելժիոյ բացերը, հակառակ թշնամի օդանաւերու ռմբակոծութեան։ Պատերազմական շրջանէն փախստականներ պարպուելով Անգլիա փոխադրուեցան ։

Իսկ օդանաւային նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ արքայական օդատորմիղը ուժգին գործողութիւններ կը կատարէ ամբողջ ճակատին վրայ, խափանելով թշնամի զօրքին յառաջխաղացութիւնը։ Դարձեալ անգլիական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ չորս օրուան մէջ վար առնուած են 400 թշնամի օդանաւեր։ Այս առթիւ կը հերքեն գերմանական զեկոյցին այն լուրերը թէ 3 — 400 Դաշնակից օդանաւեր խորտակուած են ։

Դաշնակիցները կ'ըսեն թէ շատ շատ մէկ բերդը գրաւած կրնան ըլլալ (Լիէժի բերդերը 20 մղոն խորութիւն ունին)։

ՄԻԱՁԱՅՆ ՎՍՏԱՀՈՒԹԻՒՆ ՉԸՐՉԻԼԻ

«Արիւն, ճիգ, արցունք եւ քրտինք»

Անգլիոյ երեսփ. ժողովը բացառիկ նիստ մը գումարելով, լսեց նոր վարչապետին յայտարարութիւնը։ Լորտերու ժողովն ալ գումարուեցաւ նոյն օրը։ Երկու ժողովները միաձայնութեամբ վստահութիւն յայտնեցին։ Պ. Չըրչիլ շատ կարճ խօսեցաւ։ Ահաւասիկ իր խօսքերը .

— « Ուրիշ բան չունիմ ներկայացնելիք թէ ոչ արիւն, ճիգ, արցունք եւ քրտինք։ Մեր առջեւ ունինք ամենատաժանելի գործ մը,— պայքար եւ տառապանք ամիսներով, ամիսներով։ Ի՞նչ է մեր քաղաքականութիւնը,— պատերազմ մղել։ Պատերազմ ցամաքի եւ ծովու վրայ, պատերազմ օդին մէջ ։ Պատերազմ մեր բոլոր կարողութեամբ եւ Աստուծոյ կողմէ մեզի շնորհուած ամբողջ զօրութեամբ։ Պատերազմ՝ այն հրէշային բռնակալութեան դէմ որուն նմանը արձանագրուած չէ մարդկային ոճիրի մռայլ եւ ողբալի ցուցակին մէջ։ Եթէ հարցնէք թէ ի՛նչ է մեր պատերազմի նպատակը, պատասխանը կրնամ տալ մէկ բառով,— Յաղթութիւն։ Յաղթութիւն ամէն գնով։ Յաղթութիւն հակառակ բոլոր վտանգներուն։ Յաղթանակ, որքան ալ տաժանելի եւ երկար ըլլայ ճամբան։ Որովհետեւ առանց յաղթանակի ապրիլ չկայ ոչ բրիտանական կայսրութեան, ոչ ալ այն բոլոր բաներուն համար զոր կը պաշտպանէ ։ Մարդկութիւնը պէտք է յառաջ խաղայ դէպի իր նպատակը ։ Ես իմ պարտականութիւնս կը ստանձնեմ կորովալից եւ յուսալից։ Եւ բոլորին օգնութիւնը կը խնդրեմ։ Կ'ըսեմ,— «Եկէք բոլորս, յառաջ քալենք միասնաբար, մեր միացեալ զօրութեամբ »։

Աշխատաւորական կուսակցութեան ներկայացուցիչը բարեմաղթութիւններ ուղղեց վարչապետին եւ նոր նախարարներուն։ Այս առթիւ ըսաւ թէ կուսակցութեան ժողովը այսօր իսկ 170.000ի դէմ 2.400.000 ձայնով քուէարկեց բանաձեւ մը որ կը վաւերացնէ իր մասնակցութիւնը դահլիճին։ Ազատական ներկայացուցիչը եւ Լոյտ Ճորճ ալ վստահութիւն յայտնեցին։ Հակառակ խօսեցաւ միայն անկախ աշխատաւորական մը, Մէքսթըն։ Վարչապետը չորս նոր նախարարներ եւս նշանակեց, որոնց երկուքը աշխատաւորական ։

ԱՐՏԱԳԱՂԹ, ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԶԳՈՒՇՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պելժիոյ վտանգուած շրջաններէն բազմաթիւ փախստականներ կը խուժեն դէպի Պրիւքսէլ եւ Ֆրանսա։ Մայրաքաղաքին օրճարանները փակուած են, իսկ ճաշարանները բաց են միայն որոշ ժամերու։ Թերթերուն ծաւալը կրճատուեցաւ։ Ինքնաշարժներն ալ մեծապէս պակսած են։ Սրտաճմլիկ տեսարան մը կը ներկայացնեն արեւելեան Պելժիայէն, մասնաւորապէս Լիէժէն եւ Նամիւրէն Ֆլանտր հասած փախստականները,— կառքերով, կարասիներով, մանուկներով եւ պառաւներով ։

*** Հոլանտայի Վիլհելմինա թագուհին եւ ամբողջ արքունիքը Լոնտոն փոխադրուեցան։ Թագուհին երբեք չէր ուզեր հեռանալ երկրէն, բայց կառավարութիւնը նկատելով որ Գերմանները պաշարողական շարժում մը կը փորձեն, թագուհին գերի բռնելու համար, խնդրեց որ հեռանայ։ Միեւնոյն ատեն լուր առնուած էր թէ գերման զինուորական իշխանութիւնը սկսած է ամբակոծել այն ճամբաները ուրկէ պիտի անցնէր թագուհին։ Կառավարութիւնն ալ այլուր փոխադրուեցաւ։ Իսկ Լիւքսէմպուրկի մեծ-դքսուհին Ֆրանսա փոխադրուեցաւ ։

Ամբողջ Հոլանտայի մէջ արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուած են, գիմակաւոր լրտեսները հետապնդելու համար։ Կ'ըսուի թէ անկարգելով իջած Գերմաններուն մէջ կը գտնուէին զինուորներ որոնք կնոջական հագուստ հագած էին։ Փողոցներուն մէջ երեք հոգիէն աւելի չեն կրնար իրարու քով գալ։ Այրերը փողոցէն անցած ատեն պէտք է ձեռքերը դուրս հանեն գրպաններէն։ Դուռները եւ պատուհանները միշտ գոց պիտի ըլլան ։

Պելժիոյ մէջ ալ նոյն միջոցները ձեռք առնուած են։ Իսկ Ֆրանսա հասած փախստականներուն համար մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնուին։ Փարիզի կեդրոնին մէջ 500 անկողիններ պատրաստուած են, հիւանդապահներով եւ ամէն տեսակ կամաւորներով։

*** Պելժիայէն փախստականներու առաջին կարաւանը Փարիզ հասաւ առջի օր։ Հետզհետէ աւելի մեծ բազմութիւններ պիտի հասնին, երբ մասնաւոր կառախումբերը կարենան երթեւեկել։ Այս փախստականները պիտի տեղաւորուին զանազան նահանգներու մէջ։ Ըլմաական նախարարութիւնը պատուիրեց մաքսային վարչութեանց ամէն դիւրութիւն ընծայել ։

Ազգ. պաշտպանութեան նախարարը, Պ. Տալատիէ, Պելժիա երթալով ողջունեց թագաւորը, որ պելժիական բանակին գլուխն անցած է, ինչպէս իր հայրը 1914ին ։

*** Փարիզի զինուորական հրամանատարը ազդ մը հրատարակեց, որուն համաձայն պէտք է նշանակուած կեդրոնացման կայանները ներկայանան 17—55 տարեկան Գերմանները, Սարի, Տանցիկի բնակիչները, ինչպէս եւ անոնք որոնց հպատակութիւնը անորոշ է, բայց գերմանածին են։ Այրերը պիտի արգելափակուին Պըֆալոյի, կիները՝ ձմեռնային մարզարանին մէջ։ Իւրաքանչիւրը արտօնուած է 30 քիլօ բեռ եւ երկու օրուան ուտելիք առնելու։

Միւս կողմէ, Ֆրանսայի բոլոր օտարականները նորէն պիտի ցուցակագրուին ։

Գաղտնի ոստիկաններ սկսած են այցելել պանդոկները, կասկածելի անձեր հարցաքննելու համար։

*** Պելժիական կառավարութիւնը հրամայեց ոչնչացնել «Փիպլ» փաճառանիշով շիֆօրէի յայտարարութիւնները հեռագրական ձողերու եւ պատերու վրայ, հաստատուած ըլլալով թէ այդ ազդերուն ետեւը գծագրութիւններ կան, որոնք թանկագին տեղեկութիւններ կը պարունակեն հաղորդակցութեանց միջոցներու մասին։

*** Ռոթէրտամի եւ Ամսթէրտամի Անգլիացիները իրենց երկիրը վերադարձան։ Ասոնց պատմութեան համաձայն, բազմաթիւ գերման զինուորներ փոխադրուած էին ջրօղանաւերով եւ հետեւակ զինուորներ իրենց համար նշանակուած ռազմագիտական կէտերը կ'երթային, ձգախէժէ փոքր նաւակներով։ Մէկ ժամուան մէջ Ռոթէրտամի բոլոր գլխաւոր կէտերը Գերմաններուն

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ՃԱՐԺԱՆԿԱՐ

Աշխարհագրութեան ապագայ ուսուցիչը

Տան մը մէջ, ճանչցայ տասներկու տարեկան զարգացած պատանի մը որ կը պարծենար իր գիտցած աշխարհագրութեամբ: Հարցումներուս իբրեւ պատասխան յայտնեց թէ գիտէ քաղաքական աշխարհագրութիւնը հետեւեալ երկիրներուն.— Հապէշիստան, Սպանիա, Աւստրիա, Չեխօսլովաքիա, Չինաստան, Ճափոն, Էսթոնիա, Լիթուանիա, Լաթվիա, Միացեալ Նահանգներ, Ալպանիա, Լեհաստան, Գերմանիա, Անգլիա, Թուրքիա, Ռուսիա, Ֆինլանտա, Իտալիա, Տանըմարքա եւ Նորվեկիա. Ու կրկին հարցումներուս պատասխանելով, յայտնեց այդ երկիրներուն տարածութիւնը, բնակչութեան քանակը, սահմանները, գլխաւոր քաղաքները, լեռները, գետերը, լիճերը, կղզիները, գլխաւոր արտադրութիւնները:

Վերջապէս հարցուցի.

— Դպրո՞ցը սորված ես այս բոլորը.

Ոչ: Դպրոցին մէջ Ֆրանսայի եւ գաղթավայրերուն աշխարհագրութիւնը սորված եմ: Իսկ այս քանի երկիրներուն աշխարհագրութիւնը սորված եմ թերթերէն, անթելէն, ամէն անգամ որ յարձակում, կռիւ կամ պատերազմ եղած է: Օրինակի համար իտալա-հապէշական պատերազմի ընթացքին էր որ սորվեցայ Իտալիոյ, իր գաղթավայրերուն եւ Հապէշիստանի աշխարհագրութիւնը: Ֆրանքոյի եւ ճախերուն ներքին կռիւներուն ընթացքին սորվեցայ Սպանիոյ աշխարհագրութիւնը: Չին-ճափոնական պատերազմին սկիզբը սորվեցայ Չինաստանի, Ճափոնի, ինչպէս նաեւ Միացեալ Նահանգներու աշխարհագրութիւնները: Անշլուսի առթիւ սորվեցայ Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ աշխարհագրութիւնները: Յետոյ սորվեցայ Չեխօսլովաքիոյ, Ալպանիոյ եւ Լեհաստանի աշխարհագրութիւնները: Մեծն Բրիտանիա երբ պատերազմ հրատարակեց՝ սորվեցայ Անգլիոյ եւ իր գաղթավայրերուն աշխարհագրութիւնները: Երկրաշարժներուն առթիւ սորվեցայ Թուրքիոյ աշխարհագրութիւնը: Ռուսեւ-ֆինլանտական պատերազմի ընթացքին սորվեցայ այդ երկուքին աշխարհագրութիւնները: Անոնցմէ առաջ սորված էի Լիթուանիոյ, Լաթվիոյ եւ Էսթոնիոյ աշխարհագրութիւնները: Նոր սորվեցայ Տանըմարքայի, Նորվեկիոյ, Հոլանտայի եւ Պելճիոյ աշխարհագրութիւնները:

— Չե՞ս որ պատերազմէն առաջին օգտուողը դուն եղար:

— Կը կարծեմ: Մտադիր եմ ապագային աշխարհագրութեան մասնագէտ ուսուցիչ ըլլալ: Կը յուսամ շահիլ երեքէն չորս հազար ֆրանք ամսական:

— Սակայն, տղաս, աշխարհի մէջ դեռ բազմաթիւ երկիրներ կան որոնց աշխարհագրութիւնը կ'անգիտանաս: Եւ եթէ դուն միայն պատերազմի մը պայթիլով աշխարհագրութիւն կը սորվիս, կրնաս այդ ճիւղին մէջ տգէտ մնալ, որովհետեւ կրնայ պատահիլ որ եւրոպական, ասիական եւ ամերիկեան շատ մը պետութիւններ կռիւ չունենան:

Տղան տարօրինակ հարցում մը ըրաւ, յանկարծ, ինծի, ընկլով.

— Դուք սինէմա կ'երթա՞ք

— Այո, երբեմն..

— Ճարժանկարին մէջ միշտ գլխաւոր դերասաններն են որ կը սիրեն, կ'ատեն, կը գործեն, կը զարնեն, կը թափեն, կը փչեն, կը կռուին, կը յաղթեն կամ կը յաղթուին: Այն երկիրները որոնց աշխարհագրութիւնները սորված եմ, կը նմանին այդ գլխաւոր դերասաններուն:

— Հապա միւս երկիրնե՞րը

— Միւս երկիրները, որոնց անունը անգամ չեմ գիտեր ու գիտնալու ալ պէտք չունիմ, մինչեւ որ անոնք գործ չունին՝ այսինքն մինչեւ որ չզարնեն կամ չզարնուին, այո, այդ միւս երկիրները կը նմանին ճարժանկարի հանդիսատես բազմութեան, անխօս դերակատարներուն, ֆիկիւրաններուն: Այսօր աշխարհ ճարժանկարով կը հետաքրքրուի. սակայն կա՞յ մէկը որ ֆիկիւրանի մը անունը գիտնայ կամ անոր մասին տեղեկութիւն ունենայ: Իսկ եթէ, վաղը, պատահի որ, ֆիկիւրան մը, յանկարծ, վետէթ դառնայ, բոլոր թերթերը կը սկսին խօսիլ անոր մասին: Այն ժամանակ ես ալ կը սորվիմ աշխարհագրութեան նոր դաս.

— Եւ օր մըն ալ կ'ըլլաս աշխարհագրութեան ուսուցիչ, ինչպէս նաեւ ուսուցիչ ճարժանկարի:

— Այս վերջինը աւելի կը սիրեմ: Մանաւանդ fimlé ճարժանկարները:

— Կը խաղաս, տղաս, օր մը, դուն ալ կը խաղաս, լալով ու խնդալով: Տղաներուն ալ կ'երեւիս: Աշխարհ եկեր ենք fimlé-ի խաղալու համար: Մի մոռնար օր մը ֆիլմի վերածելու աշխարհագրութեանդ ինչպէս տիրացած ըլլալդ: Մէնաւոր ինծմէ գիտցիր:

ՆՇԱՆ ՓԵՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

Զրոյց մեր զինուորներուն հետ

Արի տղաք, փոխանակ զատ-զատ թղթակցելու ձեզմէ իւրաքանչիւրին հետ, ծանօթ զինուորների հետ, որոնցմէ բոլորին հետ երբեմն գրուցել «Յառաջ»-ի միջոցաւ:

Ուշի-ուշով կարդում եմ «Յառաջ»-ի մէջ

եւ ոգեւորւում ձեր կատարած քաջագործութիւններով: Ամէն մէկդ ձեզմէ հայ ժողովուրդը բարձրացնելու համար քարոզչութեան հրաշալի աղբակ էք: Պատմութիւնից քաջ յայտնի է թէ ինչպիսի քաջ եւ հմուտ զօրականներ ենք տուել Հայերս, մեր բարեկամ պետութիւններին: Ներկայիս կարգը ձերն է:

Կարդացի՞ք «Յառաջ»-ի մայիս 12 համարի մէջ ընկեր Է. Ակնունիի գոհար միտքերը.— «Մեծագոյն առաքինութիւնը վտանգը արհամարհելն է ... Լինենք բանաստեղծ վաղուան հանդէպ, եւ փիլիսոփայ վտանգի դիմաց ...»: Դուք զինուոր էք ֆրանսական բանակի, բայց միեւնոյն ժամանակ զաւակներն էք տարագիր հայութեան: Ձեր ամէն մէկի քաջագործութեան լուրը թեւեր կ'առնէ եւ կը տարածուի բոլոր հայ գաղութներում, մեծ խանդավառութիւն պատճառելով: Մնացէք միշտ զինակից, պարտաճանաչ ու կարգապահ ռազմիկներ: Որքան ենք ուրախանում, երբ կարդում ու լսում ենք որ իրար հանդէպ եղբայրական զուրգուրանք էք տածում: Այո, սիրելիներ, զինուորական կեանքը թէեւ չափազանց վտանգաւոր եւ դժուար է, բայց ունի նաեւ իր դրական կողմերը, իբրեւ հնոց կարգապահութեան, տոկունութեան եւ ընկերասիրութեան:

Երկար տարիներ տեղացիների հետ ապրելով մէկ երկնակամարի տակ, ենթակայ տեղական օրէնքներին ու սովորութիւններին, մեզ ալ պարտականութիւն կ'իյնայ տեղացիների հետ միասին ձեռք ձեռքի պայքարել այս երկրին պաշտպանութեան, արտաքին վտանգին դէմ:

Սիրելի տղաք, չմոռնաք որ անցել էք հայկական տառապանքի բովից, եւ ձեր մարմնի վրայ կրել ամէն տեսակ հարուածներ, աւելի քաջ տոկալ էք ձեր տարագիր ժողովրդի ցաւերին, ուրեմն եւ աւելի ձեր սրբութին մօտ են ձեր ժողովուրդի արդար պահանջները: Դուք այս երկիրը պաշտպանելով արտաքին վտանգից, վաղը, երբ պատերազմը վերջանայ, եւ դուք յաղթական պսակը ձեր ճակատին, վերադառնաք ձեր սիրելի ներքին մօտ, եթէ Հայի Աստուածը մեզ շօղէ վերադառնալ մեր հարազատ հայրենիքը, եւ դեռ մնանք այստեղ, դուք, իբրեւ երկրի քաղաքացիներ, ռազմի դաշտում պարգեւատրուած քաջութեան շքանշաններով եւ տիտղոսներով,— պատիւ մուտք պիտի ունենաք բոլոր աստիճաններում:

Ձեր մէջ կան շատ կարող անհատներ, որոնք ի վիճակի են կարեւոր դեր կատարելու մեր կեանքին մէջ:

ԲԵՆՕ

ՅԱՆՈՒՆ ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ

Գ. Pierre Larzac Մարսէյլի «Radical»ին մէջ յօդուած մը նուիրելով հայրենազուրկներու, կը դանդատի թէ յաճախ անիրաւութիւններ կը գործուին անմեղներու դէմ:

— «Ֆրանսան կարծիքի ազատութեան երկիր մըն է, որուն վրայ պէտք չէ սահի շուքն իսկ ոճրագործ կէսթափոյի մը»:

Ցոյց տալով սպասելով ու — րէշ թերթի մը ուժգին բողոքը, «անհուր իրողութեանց դէմ», կը շարունակէ.

— «Այսպէս է որ Մարսէյլի մէջ անարժան խտրութիւն մը գործադրած են դժբախտ հայրենազուրկներու դէմ, որոնք երբեք համայնավար եղած չեն, եւ որոնց դէմ անմիջապէս արտաքսումի վճիռ արձակուած է: Ո՞ւր կրնան երթալ անոնք, քանի որ հայրենիք չունին. Օրինակ՝ Հայերը: Ես կը ճանչնամ պատմական առումով նէն անպարտ արձակումներ որոնց դեռ բանտն են, վարչական պատճառով, ինչ որ պարզ արդարութիւնը, մարդկային արդարութիւնը չի կրնար ըմբռնել: Անձնական պարտք սեպեցի այս մասին խօսիլ նահանգապետին հետ»:

Ապրիլ 11ը Պրիւսէլի մէջ

(Արշաւանքէն առաջ)

ՊՐԻՒՍԷԼ.— Հ. Երիտ. Միութեան դրադարանի յանձնախումբը այս տարի եւս նախաձեռնարկ եղաւ կազմակերպելու Ապրիլ 11ի ոգեհանդէսը, ի յիշատակ մեր բազմահազար նահատակներուն, որոնք ինկան ազատագրութեան ճամբուն վրայ:

Վարչութեան Նախագահ Տոքթ. Մուրատեան քանի մը խօսքով բացաւ հանդէսը: Այս տողերը տարբագրողը պատկերացնելով տարագրութեան եւ ջարդերու քաոսային գրուագները, շեշտեց թէ՝ ապրիլեան ոգատօներն ու հերոսապատումները ինքնազոհողութեան եւ ինքնամփոփումի թանկագին աւիթներ են, մէկ կողմէն՝ ոգալու մեր անդարմանելի կորուստները եւ միւս կողմէն՝ ներշնչուելու մեր ցեղին հերոսական դրուագներէն: Գ. Ց. Խաչիկեան խօսեցաւ նահատակ Զօհրապի գրական, ընկերային ու քաղաքական կեանքի մասին, իսկ Գ. Մ. Ճէնտէրէճեան (Մ. Իշխան) ներկայացուց նահատակ գրագէտ Մելքոն Կիւրճեանը (Հրանդ), եւ վերլուծումն ըրաւ անոր գրականութեան: Արտասանութիւններ եղան Օր. Հ. Իփէկեանի եւ Օր. Հ. Գարագաշեանի կողմէ, իսկ Օր. Ս. Ալլադեան եւ Գ. Հ. Տէվլէթեան երգեցին հայկական երգեր:

Այս առթիւ խօր ...կ տպաւորութիւն գործեց ներկաներուն վրայ, որոնք բազմութեամբ եկած էին յարգելու մեր սիրելի նահատակներուն անմոռանալի յիշատակը:

Հ. Տէրտսկի

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

Աւագ տասնապետ Խաչէրեան կը պատմէ (ֆրանսերէն).—

Ահա երկու ամիսէ ի վեր ձեր թերթը կը ստանամ զինուոր ընկերոջ մը՝ Ցարութիւնեանի միջոցաւ որ իր գործօն ծառայութիւնը կատարած է իմ գունդիս մէջ: Ջերմագին շնորհակալութիւններ ձեր ամենօրեայ յօդուածներուն համար: Թէեւ շատ լաւ չեմ գիտեր սիրելի մայրենի լեզուս, բայց կ'ըմբռնեմ ձեր գաղափարները: Մենք մօտ տասը Հայեր ենք, մեծ մասը սափրիչ կամ գերձակ.— Քուչուքեան, Հաճի Հարոնեան, Աէվլեան, Սէմէրճեան, Սահակեան (բոլորն ալ Վալանսէն), Թութաարգեան կամ Խօֆէջեան (Կրընոպլ), եւ վերջապէս Տէրգրանեան (Վաժէն): Զօրաշարժէն անմիջապէս վերջը մեր զօրախումբը տաճիկներէն եղաւ: Թշնամի հողը մտնելու, եւ մեր կրակի մկրտութիւնը առաջանք 1939 սեպտեմբեր 9ին, անտառներու մէջ ապրելով մինչեւ հոկտեմբեր 17: Գերմաններու վարժուած էլլալով շատ ծանր օրեր անցուցինք, բայց հիմա մոռցած ենք ամէն բան: «Մաթէն» քանի մը յօդուածներ նուիրեց մեր կեանքին, 1940 մարտ 11ի եւ 12ի թիւերուն մէջ: Երկար պիտի ըլլար պատմել մանրամասնութիւնները [illegible] բոլոր [illegible] որոնք նոյնքան կը հետաքրքրուին բոլոր ազգային լուրերով եւ կը պահեն իրենց լեզուն:

Զինուորներուն համար

Կամ. եւ Մարտիկներու Միութեան Անիէռի վարչութիւնը վերջերս գեղեցիկ դրամագլուխ մը ունեցած է իր ընկերներու եւ համակիրներու շրջանակէն մէջ փոքրիկ հանգանակութիւն մը կատարելու: Հաւաքուած է 470 ֆրանք, որուն 70 ֆրանքը կը տրամադրէ «Յառաջ»ին, թերթ ղրկելու համար հայ զինուորներու, իսկ 400 ֆրանքը կը յատկացնէ կարօտ զինուորներուն: Ահաւասիկ մասնակցողներու ցանկը.

— Յակոբ Նիկողոսեան, Արամ Գասպարեան, Վահրամ Երամեան 50ական: Յակոբ Ֆըսթըգլեան 30, Միսաք Բաքթօղլու 25, Յովհաննէս Քէօլէ-եան, Գասպար Չալըքեան, Արշակ Վարդանեան, Անդրանիկ Այտանեան, Ստեփան Պալեան, Թորոս Մեծպաշեան 20ական ֆրանք, Մկրտիչ Մկրտիչեան, Յարութիւն Մելքոնեան, Ալեքսան Երամեան, Մարտիրոս Կէլէպօլեան, Մինաս Գըլըճեան, Ալֆոնս Մէնէվշէեան, Սերովբէ Ճէնտէրէճեան 10ական, Մարտիրոս Գարագօզեան 15, Մելքիսեդ Ճուրճ 10, Փօղոս Աղամեան, Ճամճեան, Խարբութլեան, Մանուկեան, Կարապետ Նվսեան, Համբարձում Տէքէեան, Խորէն Թովմասեան, Էյմեան, Դէբէլեան, Փոքրիկ Սեդրակ Երամեան 5ական ֆրանք. Գումար՝ 470 ֆրանք:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կաթոլիկ Թաղի Սէն Ժէռոմի վարչութիւնը Ապրիլեան Եղեռնի ոգեհանդէսին առթիւ, որ տեղի ունեցաւ մատուռին մէջ, 50 ֆր. կը տրամադրէ, փոխան ծաղկեպսակի, «Յառաջ» ղրկելու համար հայ զինուորներու:

ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹԸ ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԵԿԱՆ

Մայիս 6ին լրացաւ թղթատարական դրոշմաթուղթին հարիւրամեակը.

Անգլիացի մըն էր, Ռովլէնտ Հիլ, որ առաջին անգամ յղացաւ նամակներուն վրայ դրոշմաթուղթ փակցնելու գաղափարը: Իր այդ գաղափարը 1837 Յունուարին ներկայացուց կառավարութեան, բայց մերժուեցաւ: 1840 Մայիս 6ին էր միայն, որ կառավարութիւնը գործադրութեան դրաւ գաղափարը, դրոշմաթուղթ փակցնելով նամակներուն, իբրեւ ապացոյց թէ կանխաւ վճարուած է թղթատարական ծախքը: Դրոշմաթուղթի գործածութիւնը կը դիւրացնէր թղթատարական վճարումները, այնպէս որ շատ չանցած՝ նամակներուն թիւը աւելցաւ, ինչպէս եւ ցրուիչներուն թիւը: 1838ին, Անգլիոյ թղթատարական վարչութիւնը տարեկան կը փոխադրէր 76 միլիոն նամակ, 1864ին՝ 642 միլիոն: (Այսօր, Ֆրանսայի մէջ, օրական 6 միլիոն): Այս մեծ յաջողութիւնը պատճառ դարձաւ որ դրոշմաթուղթի գործածութիւնը իսկոյն ընդունին բոլոր պետութիւնները: Պելճիքա դրոշմաթուղթ գործածել սկսաւ 1849ին, յետոյ յաջորդաբար՝ Ռուսիա, Սպանիա, Զուիցերիա, Աւստրիա, Իտալիա, Գերմանիա (1852), Փորթուկալ, Լեհաստան, Թուրքիա.

Դրոշմաթուղթին պատճառաւ յաջողութիւնը առնեց նաեւ ուրիշ գործ մը,— դրոշմաթուղթի հաւաքածոյ կազմելու տենդը: Սկիզբները դրոշմաթուղթի շարքերը մեծ թիւ մը չէին կազմեր: Սակայն 1860ին գաղութներ ունէին հաւաք ապագ դրոշմաթուղթեր, որոնց վրայ սովորութիւն դարձաւ հետզհետէ ներկայացնել երկրին թագաւորը, պատմական յուշարձանները, մեծ դէմքերը կամ զինանշանը.

Առաջին օրերուն 1 փէննի կամ 10 սանթիմ արժող այդ դրոշմաթուղթերը, հաւաքածոյ կազմողներու տարօրինակ շահագրգռութեան հետեւանքով, մեծ արժէք ստացան, յանձնագնահատութիւնը դժուար: Հաւաքածոներ կան որոնց գինը միլիոններու արժէք կը ներկայացնէ. 1914ի պատերազմէն վերջ հաւաքածոյ մը ծախուեցաւ 15 միլիոն ֆրանքի: Ամէնէն հազուագիւտ դրոշմաթուղթերն են անգլիական Կույանի մէկ սէնթնոց դրոշմաթուղթը (1856), Հաւայեան կղզիներու 2, 5 եւ 15 սէնթնոց դրոշմաթուղթերը (1851), Թոսքանայի 3 լիրնոց դրոշմաթուղթերը (1850), Ռումանիոյ 81 փարանոց դրոշմաթուղթերը (1858), եւայլն:

Անգլիա ներկայիս արձան կանգնած է յաւերժացնելու համար Ռովլէնտ Հիլի յիշատակը, իսկ Սպանիա դրոշմաթուղթեր հրապարակ հանեց այս տարի, Ռովլէնտ Հիլի պատկերով:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կը փնտռուի այրի տիկին Շուշան Զօթեան 72 տարեկան որ մայիս 8ին տունէն հեռացած է, հիւանդագին ունակութիւն մը ունենալով, սեւեր հագած եւ կապուտիկ շալ մը գլխին: Ջերմօրէն կը խնդրուի զաղութէն, որ եթէ հանդիպին, մարդասիրաբար վերադարձնեն իր բնակարանը, 26 rue de l'Abbé de l'Épée, Կալի, Պամոն, Սէն Ժիւլիէն:

ՀԻՒԱՆԴԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ դասընթացք, Տ. Կարմիր Խաչի Օգն. Յանձնախումբ, 15 Rue Jean Goujon, 15 մայիս, առաւօտեան ժամը 10.30ին. Կը դասախօսէ՝ Տօքթ. Կարապետեան նիւթ՝ գործարանային պաշտպանութեան ընդհէմ մանրէներու:

ՍՏԱՑԱՆՔ

MARINS ET MARINE DE POLOGNE, par Robert Vaucher, 1940. Prix 6 frs. 50, Editions Bloud et Gay, 3 Rue Garancière, Paris VI;

ՄՈՒՍԱ ԼԵՌԱՆ ՀԱՅԵՐԸ Ֆրանսական վերջին վէպին մէջ. գրեց Կ. Գալճեան, Պուքրէշ, 1940: Գին 40 լէյ. Տպ. «Հայ Մամուլ»:

ԿԸ ՓՆՏՌԵՄ մայրս Տիկին Մարթա Պօղոսեան ծնեալ Արզաքեան, Կեսարիոյ Էվէրէք գիւղէն 1915ին ի վեր լուր չունիմ իր մասին: Կը կարծուի թէ Պաղտատ կը գտնուի: Իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր որդւոյն, Պետրոս Պօղոսեանի, Bld. Casablanca, St. Antoine, Marseille (B. du Rhône), France:

Imprimerie A-DER (ACOPIAN)
17, Rue Damesme — Paris (13)
Le Gérant : H. STEPHAN

ձեռքը անցած էին: Հոլանտացի զինուորները մեծ քաջութիւն ցոյց տուին թշնամին վանելու համար, սակայն ծանր կորուստներ կրեցին: Արշաւանքին օրը գերման օդաչուներ եւ հոլանտացի դաւաճաններ գրաւեցին Ամսթէրտամի գլխաւոր հրապարակները, որոնք ռազմագիտական վերածուեցան: [illegible]ները յեցուած էին Գերմանացիներու դիակներով: Ուրիշ Գերմաններ ալ անկարելի էին: Ամէնուրեք իջած էին ծպտուած հեծալանիներով զօր բանալով կը քշէին դէպի նշանակուած կէտերը, կամ հրամաններ կ'արձակէին: Շատեր ալ ոչ միայն հոլանտական եւ պելճիական, այլ եւ անգլիական եւ ֆրանսական համազգեստ հագած էին:

*** Պելճ գրագէտը, Մորիս Մէթէրլինք, որ Լիզպոնա կը գտնուի, հեռեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ անգլիական թերթի մը.— «1914ին մինչեւ այսօր նորէն զինաթափ, Պելճիա առաջին հարուածը ստացաւ եւ խորապէս տառապեցաւ: Այսօր միայն իր յարձակումը հրէշին որ կը դողացնէ ամբողջ տիեզերքը: Այսօր միացեալ, հզօր, անպարտելի, եր երիտասարդ միապետին հրամանատարութեան տակ ան պիտի խորտակէ կաւէ ոտքերով հսկան, մարմնացումը ատելութեան, ստութեան, դաւաճանութեան եւ բոլոր այն ոճիրներուն որոնք դեռ արձանագրուած չեն պատմութեան մէջ: Այս անասունը պիտի ջախջախուի մեր հողին վրայ, ապացուցանելու համար թէ արդարութիւնը պիտի ծագի վերջապէս մեր դժբախտութեան սեւ ամպերէն»:

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆԻ յանձնուեցան 35 համայնավար գործիչներ, որոնք փորձած էին զօրծադրել մը յառաջ բերել փարիզեան գործարանի մը մէջ: Անոնք պիտի դատուին համաձայն 1940 ապրիլ 9ի հրամանագիր-օրէնքին որ մահապատիժ կը տրամադրէ:

ՓԱՐԻԶԻ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ նշանակուեցաւ կարտինալ Սիւհար, Ռէյմսի արքեպիսկոպոսը, որ ծնած է 1874ին եւ բարի հովուական համբաւ կը վայելէ:

Զանազան լուրեր օտար դէպքերու մասին

ԲԱՑՕԹԵԱՑ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ,— ժողովական, ծիածանի. եւն. արգիլուեցան, նկատի առնելով օդանաւային վտանգները:

ԱՀԱԶԱՆԳԻ առթիւ, ոստիկանութիւնը նորէն կը յիշեցնէ բոլոր քաղաքացիներուն որ հետեւին ծանօթ պատուէրներուն. Փարիզի եւ Սէնի նահանգին մէջ ահազանգի կամ հակօդային-թնդանօթաձգութեան պարագային արգիլուած է պտտիլ փողոցներու մէջ, բացի գործի երթալէ կամ ժամաւոր պաշտօն մը կատարելէ: Արգիլուած է նաեւ նստիլ սրճարաններու առջեւ կամ գիտել տուներու պատուհաններէն: Թերացողները կը պատժուին:

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ ոսկիի ժթերքը երկրէն դուրս հանուած է արշաւանքէն առաջ, եւ մնացեալն ալ պիտի տեղափոխուի, ինչպէս յայտարարեց արտաքին նախարարը

ԿՐԹԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ հրամայեց բոլոր կրթական պաշտօնեաներուն իրենց պաշտօնավայրը մնալ, իրենց պետին տրամադրութեան տակ:— Փարիզը պիտի չպարպուի նոյնիսկ ռմբակոծութեան պարագային, բացի դպրոցականներէն, որոնց տեղափոխութեան մասին ալ որոշում տրուած չէ տակաւին:

ԱՅՆ ԳՈՐԾԱՏԷՐՆԵՐԸ որ 100.000է աւելի բնակչութեամբ քաղաքներու կամ Սէնի նահանգին մէջ կը բնակին եւ կ'ուզեն գիւղերու մէջ հաստատուիլ, հողագործական աշխատանքներ կատարելու համար, ձրի պիտի փոխադրուին իրենց ընտանիքով եւ կարասիներով, ինչպէս եւ պիտի ստանան պարգեւ մը, հաւասար՝ երկու ամսուան գործազրկութեան նպաստի: Իսկ զինուորներու կիները, որոնք զինուորական նպաստ կը ստանան, պիտի ընդունին պարգեւ մը հաւասար մէկ ամսուան գործազրկութեան նպաստի:

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ ԸՆԴՀ. ԶՕՐԱՇԱՐԺԻՆ շնորհիւ կազմ եւ պատրաստ կը սպասեն 500.000 զինուորներ: Ժողովուրդը հանդարտ է եւ վճռական: Սպարապետ օրակարգ մը ուղղելով բանակին, կը յայտարարէ թէ զօրաշարժը անհրաժեշտ էր, նկատի առնելով միջազգային կացութեան ծանրութիւնը: «Մեր բանակը երկրին անկախութիւնը պիտի պաշտպանէ ծայրագոյն ուժգնութեամբ, որ եւ է յարձակման դէմ, ինչ որ ալ ըլլայ: Մեր նշանաբանը.— «Մինչեւ վերջ. Մենք անպարտ զօրաւոր եւ միացեալ Աստուծոյ կրանք մնալ ազատ ժողովուրդ»:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԵՈՒԿՈՍԼԱՎԻՈՅ միջեւ կնքուած առեւտրական դաշնագիրը կը նախատեսէ 176 միլիոն տինարի (5.330.000 տոլար) փոխանակութիւն 1940—1941 տարեշրջաններուն: Ռուսաստան պիտի ղրկէ կապար, զինկ եւ ձաւար, իսկ Եուկոսլավիա՝ քարիւղ, բամպակ, հողագործական եւ ամէն տեսակ մեքենաներ:

ԻՏԱԼԻՈՅ բոլոր կիները, ինչպէս եւ 14—18 տարեկան պատանիները պիտի արձանագրուին, ի հարկին օգտագործուելու համար: Քաղաքացիներու զօրաշարժին լրացուցիչ մասն է այս կարգադրութիւնը:

ՇԱՂԱԿՐԱՏՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ դատախօսութիւններ պիտի կատարուին Իտալիոյ մէջ, Մայիս 26էն յունիս 1: Ամբողջ մէկ շաբաթ քարոզներ պիտի տրուին, որպէսզի ժողովուրդը զգուշանայ անիրաւ խօսակցութիւններէ: Տուներու թաղերուն պիտի ներկայացնեն յատկապէս պատրաստուած երեք շարժանկարներ եւ պատերուն վրայ պիտի փակցուին պատկերազարդ յայտարարութիւններ: Քարոզչութեանց նախարարը թղթիկներ պիտի յանձնէ [illegible] խօսներուն, մէկ երեսին վրայ՝ «Ընկերական բարեւներով», միւսին վրայ՝ «Ձէ՞ք կարծեր որ շատախօսութիւնը վտանգաւոր կրնայ ըլլալ»:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ թերթերը կը գրեն թէ Հայուհի մը, Տիկին Խօժէնի Մանուկեան, երկու ամիս բանտարկութեան դատապարտուած է, ծանրապէս նախատած ըլլալով բարապան մը, որ իր տունը դացած էր դատական վճիռ մը գործադրելու համար:

ՕՐԱԹԵՐԹ. ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :—: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : GOBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԽՐԹՈՒԵԼԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 16 ՄԱՅԻՍ — JEUDI 16 MAI 1940

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4350

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ԸՆԹԱՑՔԸ

Տեղական թերթերու զինուորական աշխատակիցները պարզելով պատերազմին ընթացքը, հետեւեալ բացատրութիւնները կը հրատարակեն. —

Պելճիական ճակատ.— Գերմանական զեկոյցի մը համաձայն, զօրագունդ մը [illegible]

[illegible]

... Նոր քանի մը ... ինքնաշարժ ... [illegible] ... Տեղկան գիծի վրայ... թշնամին ... [illegible] — Տէսանք գլխաւորապէս տեղի կ'ունենայ երկու տարբեր ուղղութեամբ. — [illegible]

Գերմանական ազդումը կը հաղորդեն թէ ... [illegible]

« Փրթի Փարիզիէնը բացատրելով Հոլանտայի ... [illegible] թէ գերմանական ահաւոր զրահին առջեւ ... [illegible] ... Թէեւ վերջ թէ ... [illegible] ... թերթը կը յանձնարարէ անխախտ պահել վստահութիւնը, ինչ որ ալ պատահի :

ԹՇՆԱՄԱԿԱՆ ՅՈՅՑԵՐ ԵՒ ԽՐՏՈՒՄՆԵՐ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

Անստուգութիւնը կը շարունակուի Իտալիոյ վերջնական դիրքի մասին, խոր մտահոգութիւն պատճառելով. Հաւմի ամերիկեան շրջանակները յանձնարարեն [illegible]

[illegible]

... Այս վերջինը պահանջ ... [illegible] ... 1936ի ... [illegible]

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ նոր զօրադասեր դրօշի տակ առնուած ըլլալով, Իտալիա այժմ ունի աւելի քան մէկ միլիոն զինուոր, կազմ եւ պատրաստ: Ուրիշ զօրադասեր ալ պիտի կանչուին:

*** Թուրք մամուլը մեծ մտահոգութեամբ կը հետեւի Հունգարիոյ զօրաշարժին, զայն սպառնալիք մը համարելով Պալքաններու խաղաղութեան համար. [illegible]

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼԸ խանդավառութեամբ կ'արձանագրէ Հոլանտայի եւ Պելճիոյ ցոյց տուած դիմադրութիւնը, աջակցութեամբ անգլօ-ֆրանսական բանակներու: «Ագռաւ» Գերմանիան կը նմանցնէ «գիշատիչ կը թռչունի մը», բանակներու: ... որ փոքր եւ անմեղ ազգերու վրայ կը յարձակի, եւ չի համարձակիր զարնել իր բուն թշնամիները»:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ արտաքին նախարարը նոր ճառ մը խօսելով, յայտարարեց թէ «Թէեւ հզօր եւ փարթամ խաղաղութեան, մեր երկիրն ալ ապահով չէ թերթող անիշխանութեան առջեւ: Մենք չենք կրնար եա մղել այդ վտանգը ... Չենք կրնար վստահ ըլլալ մեր ապահովութեան մասին, ... աշխարհի մեծ մասին մէջ, մեր սահմաններէն դուրս, կը տիրապետէ միջազգային անիշխանութեան բռնութիւնը: Չենք կրնար մեր աչքերը փակել ... Ամերիկեան կարգ մը թերթեր ալ կը շեշտեն թէ «Դաշնակիցներու դատը Ամերիկացիներու դատն է»:

*** Հոլանտայի առեւտրական տորմիղը աւելի քան 1500 նաւ, կը գանուի Դաշնակիցներուն ձեռքը (3.000.000 թոն):

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԳՐՈՀ
ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ԿԱՏԱՂՈՒԹԵԱՄԲ
ԵՒ ԱՀԱՒՈՐ ԿՈՐՈՒՍՏՆԵՐՈՎ

Սէտանը պարպուեցաւ զինուորներէ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան պատերազմական գործողութեանց մասին, որոնք ... [illegible]

[illegible]

... Ասկէ առաջ մեր զօրքը եւ ... [illegible] ... Մայիս 13ի երեկոյեան դէմ 16 թշնամի օդանաւեր ... [illegible]

[illegible]

Մայիս 14, իրիկուն.— Մայիս 13—14ի գիշերը ... [illegible]

[illegible]

... մէջ մեր օդանաւային գործողութիւնները ունեցան երկու նպատակ.— 1. Ճնշել թշնամիին շարժումները եւ հաղորդակցութիւնները եւ 2. Պաշտպանել դաշնակից զօրքին յառաջխաղացութիւնը: Այս առաջադրութեամբ մեր ամբաձիգ օդաչուները մայիս 13ի ամբողջ օրը եւ գիշերը շարունակեց զարնել դէպի Հոլանտայի եւ Պելճիոյ ռազմաղաշտերը տանող ճամբաները եւ մերձեցման կէտերը: Աւելի դէպի հիւսիս, հոլանտական ռազմադաշտին վրայ, երկաթուղիի կայ... [illegible] ... Զեկոյցը ... [illegible] ... կորուստներ պատճառեցին թշնամիին :

*** Ամսթէրտամի Անգլիացիները, Ֆրանսացիները եւ Պելճերը պարպուեցան կիրակի օր, ոստիկանական պաշտպանութեան տակ, մինչ թղթածրարները եւ գնդացիրները կ'որոտային :

*** Գրած էինք թէ Հոլանտայի կառավարութիւնը այլուր փոխադրուած է: Լա Հէյէն պաշտօնապէս կը հաղորդեն թէ կառավարութիւնը ստիպուեցաւ պիտի գործէ Լոնտոնէն, որպէսզի կարենայ պահել իր ամբողջ ազատութիւնը:

*** Հոլանտացի զինուորները, որոնք արձակուրդ տրուած էին դաշտային աշխատանքներու համար, հրաման առին ժամանակէն առաջ վերադառնալու իրենց զօրագունդերուն մէջ:

*** Անգլիա նոր դրութեամբ օդանաւեր շինած է, որոնք առաջին անգամ թռչեցան Հոլանտայի վրայ, վերջին կռիւներու ընթացքին :

*** Զուիցերիոյ կառավարութիւնը կը հերքէ այն լուրերը թէ գերման լրտեսներ եւ դաւադիրներ կը գործեն երկրին մէջ եւ թէ գերմանական դեսպանատունը վերջերս աւելցուցած է իր պաշտօնեաներուն թիւը, 80ի հասցնելով: Կը հերքուի նաեւ այն զրոյցը թէ հրամայուած է պարպել Պազէլը (Պալ), սահմանագլուխին վրայ:

Հոլանտա պարտեցաւ կռւէն

Հոլանտական զեկոյցը կը ծանուցանէր թէ մայիս 13ին թշնամին յարձակեցաւ նաւատորմին վրայ, հիւսիսային շրջանին մէջ, առանց յաջողութիւն ձեռք բերելու: Ցեառդ կ'աւելցնէր թէ չորս թշնամի օդանաւեր վար առնուեցան Հէլտէրի մէջ, իսկ իրիկունը թշնամին Թիդանտոթի բուռն կռւեր մը բացաւ Զուիտէրզէէ ծովեզերքին դէմ

Այս զեկոյցէն վերջը, ... [illegible] թէ Հոլանտայի ... [illegible]

[illegible]

ԼՈՒՔՍԷՄՊՈՒՐԿԻ ... [illegible]

Տեղական թերթերու հրատարակած յօդուածին համաձայն գերմանական ... [illegible] ... 50 ... Մայիս 12ին Լիէժ կրակի բաժնուեցաւ ... 12 ժամ: Ֆրանսացիները ... [illegible]

[illegible]

... 1914 — 1918ին:

[illegible]

... դժուարը չփոթութեան չմատնուի, ... Տեղեկութեանց նախարարն ալ յանձնարարեց պատրաստ պարանները քաշուած տանն դրուշանալ որ թշնամի գործակալներ չպարզին իրենց հետ: Ականջ մի կախէք բոլոր-բազմներու: Լռեհմութիւն եւ լռութիւն: Այս իմաստով յայտարարութիւններ փակցուած են պատերու վրայ:

*** Անգլիոյ մէջ նոր եւ աւելի խիստ միջոցներ ձեռք առնուեցան Գերմանացիներու եւ Աւստրիացիներու դէմ: 16—20 տարեկան բոլոր այրերը պիտի ... [illegible] ... ժամը 18էն 8 ... [illegible] ... Միւնշենի առեն բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան, դրեթէ բոլորն ալ Գերմանացիներ եւ Հրեաներ: Մեծ մասը իրենց անկողիններուն մէջ բռնելով տարին, այնպէս որ միւս բնակիչները բան չառնան:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ արտաքին նախարարը ճառ մը խօսելով, յայտարարեց թէ ներկայ ժամանակներու օրինազանցութիւնը կը սպառնայ մարդկային քաղաքակրթութեան եւ թէ Ամերիկա պէտք է զօրացնէ իր պաշտպանութիւնները, դիմաւորելու համար այս սպառնալիքը: «Խաղաղասէր ազգեր կը զըրկուին իրենց անկախութենէն, զինեալ ուժով կամ սպառնալիքներով, նենգութեամբ եւ դաւաճանութեամբ: Հետեւաբար միջազգային անիշխանութիւնը կը սպառնայ աշխարհին»: Ուրիշ ճառի մը մէջ նախարարը ձաղկեց դիկտատուրաները, որոնք կը ժխտեն անհատական ազատութիւնը եւ չարաչար կը գործածեն գիտութեան հրաշքները, հրէշային զէնքեր հնարելով :

ԿԵՆԴՐՈՆԱՑՄԱՆ ԿԱՅԱՆ փոխադրուելու համար Փարիզի մէջ առաջին օրը, քանի մը ժամուան ընթացքին հաւաքուեցան 3000 Գերմաններ: Կիներն ալ հաւաքուեցան երէկ: Անգլիոյ մէջ ալ մասնաւոր խումբեր պիտի կազմուին, անկարգելով իջնողներ եւ ուրիշ կասկածելիներ հետապնդելու համար:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ՄԵՐ ՕՐԵՐՈՒ «ՓԱՅՏԷ ՁԻ»ԵՐԸ

ԽՄԲ. — Օրուան թերթերը ամէն օր տեղեկութիւններ կը հրատարակեն «հինգերորդ սիւնի կամ զունդ»ի մասին,— լրտեսներ, դաւադիրներ, անկարգելով իջնողներ եւայլն, որոնց կազմակերպութեան վարպետը կը նկատուի նացիական Գերմանիան: Այս կազմակերպութիւնը շատ կը յիշեցնէ Տրովադայի «Փայտէ Ձի»ն: «Հայրենիք» խմբագրական մը նուիրած ըլլալով այս ռազմավարութեան, կ'ամփոփենք սորրեւ.—

Այս պատերազմի նորութիւններէն եւ ոչ մին, նոյնիսկ սաւառնակներու գնդուածային թռիչքներն ու յարձակումները եւ մեքենական բանակները, այնքան ուշադրութիւն հրաւիրած են իրենց վրայ ու այնքան վախ են պատճառած մանր ու մեծ ժողովուրդներու, որքան այն երեւոյթը, որ «Տրովադայի Ձի» կամ «Փայտէ Ձի» անուեթեամբ կը բնորոշուի:

Նորութիւն կոչեցինք զայն միայն անոր գործածութեան մեթոդը ի մտի ունենալով: Որովհետեւ երկար ժամանակ է որ «արեւին տակ նոր բան» մը գտնուած չէ, իսկ այս երեւոյթը մօտ 3000 տարուան հնութիւն ունի գրականութեան մէջ:

Հոմերոս, Տրովադայի ճակատամարտին երգիչը, իր Իլիականին մէջ կը նկարագրէ թէ ինչպէս Յոյները, յուսահատած Տրովադան գէնքի ուժով գրաւելու փորձէն, տասնամեայ պաշարումէ մը յետոյ, գիմեցին հնարքի մը: Շինեցին փայտէ մեծ ձի մը եւ գիշեր ժամանակ կանգնեցուցին զայն Տրովադայի պարիսպին տակ եւ քաշուեցան, հեռացան Տրովադացիներու տեսողութենէն: Յաջորդ առաւօտ Տրովադացիները տեսան որ պաշարողները հեռացած էին եւ պարիսպին ներքեւ կը մնար միայն փայտէ մեծ ձի մը: Մեծ եղաւ իրենց ցնծութիւնը եւ անոնք զուրս ելան տեսնելու թէ ինչ էր որ Յոյները ձգած էին իրենց ետին:

Էնէականի մէջ Վիրգիլիոս շարունակելով այս պատմութեան թելը, բառ առ բառ Էնէասի, Տրովադայի վերապրող իշխաններէն մէկուն, կ'ըսէ թէ Ապողոնի քուրմերէն Լաօքոոն ի զուր փորձեց համոզել Տրովադացիները, ըսելով.— «Ով թշուառ քաղաքացիներ, ի՞նչ խելառ ցնծութիւն է այս: Կը հաւատա՞ք թէ թշնամին հեռացած է: Ա՞յդպէս կը ճանչնաք Ոդիսեւսը: Այս կերպարանքին մէջ կամ Աքայեցիներ կան թաքնուած եւ կամ ան ռազմական մեքենայ մըն է մեր պարիսպին դէմ դրուած, անկէ լրտեսելու մեր տուները եւ վերէն իյնելու մեր քաղաքին վրայ: Մի՛ վստահիք, ով Տրովադացիներ: Ինչ ալ որ ըլլայ, ես կը վախնամ Յոյներէն, նոյնիսկ երբ անոնք ընծաներ կը բերեն»:

Տրովադացիք ներս առին ձին, մերժելով լսել Ապողոնի քուրմին՝ Լաօքոոնին, որ քիչ յետոյ, զոհ մատուցանելու ժամանակ, իր երկու երիտասարդ զաւակներուն հետ, Աթենաս աստուածուհիին կողմէ ղրկուած երկու վիշապներէ խեղդամահ եղաւ ահաւոր տանջանքներով:

Գիշերը, յոյն երիտասարդ Սինոնը, որ իբրեւ «քաղաքական փախստական» ապաստանած էր Տրովադա, բացաւ փայտէ ձիուն փորը, ուրկէ դուրս ելան հինգ-վեց Յոյներ, եւ անոնք ալ իրենց կարգին բացին պարիսպներուն դռները եւ կրկին ետ վերադարձած Յոյները, հող ու մոխիր դարձուցին հերոսական Տրովադան:

Այստեղ կան նախատիպերը մեր օրերու լրտեսներուն, ահաբեկիչներուն եւ դաւադիրներուն:

Աւելի կամ նուազ վիպական թէ իրական կերպով նոյն երեւոյթը կրկնուած է այլ ազգերու պատմութեանց մէջ:

Համաշխարհային պատերազմի ժամանակ Գերմանացիները գրեթէ տառացի կրկնեցին Յոյներու օրինակը, ջախջախելու համար Ռուսիան, փակ կառքով մը անոր ղրկելով Լենինը, Զինովիեւը ու ընկերներ: Նոյն չարժամութիւնները մէկ կողմէն, նոյն ցնծալի ընդունելութիւնները միւս կողմէն եւ նոյն աղիտաւոր հետեւանքները:

Համեմատաբար փոքր ծաւալի վրայ նոյն մեթոդը կիրարկուած է բոլշեւիկեան յեղափոխութենէն ի վեր աշխարհի բոլոր երկիրներու աշխատաւորական շարժումներուն մէջ: Անոնց տիրանալու եւ կամ անյաջողութեան պարագային զանոնք քայքայելու միջոցով՝ Կոմ. Միջազգայինը իր «փայտէ ձի»երը հրամցուցած է անոնց, բերդը ներսէն գրաւելու համար: Եւ առանց միակ նպատակն է այդ միջոցներով ամուր «Փայտէ Ձի»եր զետեղել աշխարհի բոլոր երկիրներուն մէջ, յօգուտ Սովիէթ Միութեան:

Բայց երեւոյթը իր ահաւոր կերպարանքով ու համեմատութիւններով երեւան եկաւ վերջին երկու տարիները, երբ Գերմանիա սկսաւ չարժիլ՝ իր նուաճումները կատարելու համար: Աւստրիա, Չեխոսլովաքիա, Լեհաստան, Դանիա, Նորվեգիա, Հոլանտա, Պելճիքա արդէն ներսէն գրաւուած էին նացիներէն, երբ գերման բանակները շարժիլ սկսան:

Գերման զինուորական միտքը կատարելութեան հասցուցած էր յունական յղացումը եւ անոր ռոմանական արդիականացումը: Բայց, հակառակ այս բազմաթիւ ահաւոր օրինակներուն, աշխարհ կարծես տակաւին Տրովադացիներու միամտութիւնն ունէր այս «բերդը ներսէն գրաւելու» մեթոդին դէմ: Կարծես, հմայուած, կաշկանդուած էին: Եւ մինչ անոնք չափազանց «ազնիւ» մը, զինուորական պաղանի զէնքի մը յայտնութեան կը սպասէին՝ Գերմանիա յառաջ կը տանէր իր նուաճումները գրաւելով երկիրներ իրարու ետեւէ: Նորվեկեան արշաւը, սակայն, կարծես հմայաթափ ըրաւ բոլոր կառավարութիւններն ու պետութիւնները, բացուեցան անոնց աչքերը, եւ անոնք սկսան ամէն կողմ տեսնել լրտեսներ, գործակալներ ու դաւաճաններ, կազմակերպուած նախ՝ բարոյապէս քայքայելու խնդրոյ առարկայ պետութեան պաշտպանութեան ուժերը, ապա՝ ներսէն գործակցելու յարձակող թշնամիին՝ տրուած ազդանշանի մը վրայ:

Եւ այսօր ոչ միայն Իւկոսլաւիոյ, Ռումանիոյ նման փոքր պետութիւններ, այլ նոյնիսկ Անգլիայէն լուրեր կը հասնին թէ խիստ միջոցներ ձեռք կ'առնուին մաքրելու իրենց ներսը բոլոր կասկածելի ու դաւադիր տարրերէն: Կը ձերբակալուին ու կ'աքսորուին ոչ միայն պատերազմիկ երկիրներու քաղաքացիները, այլեւ սեփական քաղաքացիներ, նախկին վարչապետներ, նախարարներ, զինուորականներ, հրապարակագիրներ եւայլն:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Ֆրանսական ռմբաձիգ օդանաւը

>>> · <<<

Ռընէ Մարթէլ վերջերս հրատարակեց շահեկան, կարելի է ըսել այժմէական աշխատութիւն մը, L'Aviation Française de bombardement (սկիզբէն մինչեւ 1918 Նոյեմբեր 11): Յառաջաբանը գրած է Զօր. Կոյս, մէկը օդանաւորդութեան վեթերաններէն:

Հեղինակը, Ռընէ Մարթէլ, համալսարանական մըն է, միաժամանակ Արեւելեան Լեզուներու վարժարանէն վկայուած, նախկին օդանաւորդ մը V C 110 ստորմիղէն, յետոյ V 121էն: Այնպէս որ իր նիւթին ծանօթ է իրբեւ «ձէջէն», նոյնպէս եւ իբրեւ պատրաստուած մտաւորական մը որ գիտէ նիւթ մը առնել եւ մինչեւ ուիկը-ծուծը քննել:

Նախորդ պատերազմին սկիզբը, կը գրէ Ռընէ Մարթէլ, Ֆրանսա զօրաշարժի ենթարկած էր երեսուն օդատորմիղ,— այդ օդատորմիղին միակ պաշտօնն էր հետախուզութիւն կատարել կամ թշնամիին դիրքերը դիտել: Այդ շրջանին գոյութիւն չունէր ոչ հետախոյզ, ոչ ալ ռմբաձիգ օդանաւորդութիւն: Պատերազմական օդանաւորդութիւնը ծնաւ 1909-ին, գրեթէ միաժամանակ թէ Ֆրանսայի, թէ Գերմանիոյ եւ թէ Իտալիոյ մէջ: Ընդհակառակն Անգլիոյ մէջ՝ 1912ին: Ֆրանսական զինուորական իշխանութիւնը խոր մտահոգութիւն ցոյց կուտար անսնելով գերմանական ղեկավար մեծ օդապարիկներու յառաջդիմութիւնը,— այդ օդապարիկները կրնային ահագին բեռներ փոխադրել մինչեւ հեռաւոր երկիրներ: Պէտք էր օդանաւերով գերազանցել զանոնք: Պէյժ տեղակալ մը, Փոնթարէն, 1911 Յունիսին Revue Générale de l'aéronautique militaire-ի մէջ կը հրատարակէր յօդուած մը որ թեկադրական կէտեր կը պարունակէր,— այսպէս կ'ըսէր թէ կարելի է զինուորական օդանաւորդութիւնը գործածել ոչ միայն հետազօտութեան համար, այլեւ յարձակողական նպատակով, «Շնորհիւ օդանաւորդութեան կատարած յառաջդիմութեան՝ կարելի է ռումբերով օդէն յարձակիլ զինուորական հաստատութիւններու, գէպի սահմանագլուխ յառաջացող բանակներու, ինչպէս նաեւ ռազմական ճամբաներու եւ երկաթուղիին վրայ, 500 սաւառնակ, իւրաքանչիւրը 300 քիլօ ռումբ բարձած, պատերազմի յայտարարութենէն երկու ժամ վերջ կրնան Մէցին մեկնիլ եւ գալ Փարիզի վրայ թափել ռումբերը. բարոյական հսկայական ազդեցութիւն կը գործէ այդ յարձակումը, կարելի է հանրային շփոթի պատճառ, պատերազմական նախապատրաստութիւնը այնպէս մը ռմբակոծել, որ պետական սպասարկութիւնը կը դառնայ անկարելի ...»:

1912ին տեղի ունեցան առաջին ռմբակոծութիւնները: Պաշտօնի հրամանատարութեան տակ, փորձնական օդատորմիղի մը պաշտօն տրուեցաւ ռմբակոծել 50 մեթր տրամագիծով հող մը, ուղղով պատած: Ռումբերը հրասանդի 70 սանթիմեթրնոց ռումբեր էին՝ երկաթի կտորուանքներով լեցուած: Ռմբակոծութիւնը կատարուեցաւ 300 մեթր բարձրութենէ մը: Նշանակէտերը նշմարելի դարձնելու համար Փուրով լեցուն թիթեղեայ անօթներ զետեղուեցան: Փորձերը յաջողեցան: Եւ ահա Անգլիացիները սկսան օդընկեց ռումբերու գործածութեամբ խորտակել սուզանաւերը:

1913 Մարտ 7ին, զինուորական օդանաւորդութեան Գերագոյն Խորհուրդը կը յայտարարէր թէ կարելի է օդէն յարձակիլ եւ պայթուցիկ կամ հրձիգ ռումբերով խորտակել զինուորական դիրքեր կամ ամրութիւններ: Այնպէս որ Ֆրանսական օդային կայաններուն հրահանգ տրուեցաւ մասնաւոր գնդին մը պատրաստել օդանաւային ռմբակոծութեան փորձեր կատարելու համար: Իսկ անգլիական զինուորական օդանաւորդութեան կողմէ օդանաւ չինող ընկերութենց թելադրուեցաւ շինել այնպիսի օդանաւեր, որ կարենան բառնալ 60 քիլօ ռումբ, 27 քիլոնոց փոքրիկ թնդանօթ մը եւ երկու մարդ:

Մինչեւ 1914, մեծ յառաջդիմութիւններ չեղան ռազմական օդանաւորդութեան ճակատին վրայ, թէեւ 1912 Մարտին Մարոք ղրկուած օդատորմիղ մը փայլուն յաջողութիւններ արձանագրեց:

Պայթեցաւ 1914ի պատերազմը: Օդանաւերն եւ երկիւղալի ռազմագիտութենէն վերեւ, սակայն ռմբակոծութիւնները կը կատարուէին միայն ցերեկ ատեն, եւ ամէն անգամ մէկ օդանաւով: Հակառակ Գերմանիոյ յերիւրանքին, թէ Ֆրանսական օդանաւերը ռումբ նետած են Նիւրեմպերկի վրայ,— յերիւրանք մը որ պատրուակ ծառայեց Գերմանիոյ՝ պատերազմ յայտարարելու համար Ֆրանսայի դէմ,— 1914ի պատերազմի սկսաւ օդանաւային անբաւական ուժերով: Գերմանիա ունէր 34 արշաւող օդատորմիղ՝ իւրաքանչիւրը 6 օդանաւէ բաղկացած, եւ 7 բերդապահ օդատորմիղ՝ իւրաքանչիւրը 4 օդանաւէ բաղկացած (ընդամէնը 232 օդանաւ),— անոնց ռումբերը մեծ արժէք չէին ներկայացներ: Այս օդատորմիղներէ աւելի ... թիւն կը կատարէին քան ռմբակոծութիւն.

Ֆրանսական օդատորմիղներու թիւն էր 16, որ շատով բարձրացաւ բանի: Անգլիացիներն ալ չորս օդատորմիղ ղրկեցին, որոնք կը գործածէին 9քոց ռումբեր, յետոյ 155նոց եւ 220նոց. Օդաչուներուն վրայ յարձակելու համար կը գործածուէին Փանի նետիկները,— այս պողպատեայ նետիկները, որ օդանաւէն մեծ մասամբ կը նետուէին, զինուած էին հողային Փանի ցուցմունքով, 1914 Հոկտեմբերին օրական 50.000 նետիկ կը գործածուէր յարձակումներու ժամանակ:

Առաջին ռմբակոծութիւնը կատարուեցաւ 1914 Օգոստոս 30ին, ճիշդ կէսօրին: Գերմանական օդանաւ մըն էր, որ Փարիզի վրայ նետեց 3 քիլոնոց տանձաձեւ հինգ ռումբեր: Այս ռումբերը սպաննեցին կին մը, վիրաւորեցին մէկ այր եւ երեք կին: Օդանաւորդն էր Ֆոն Հիտէլենը, որ թըռուցիկ մըն ալ նետեց, հետեւեալ բովանդակութեամբ. «Գերմանական բանակը Փարիզի դուռն է հասած, ձեզի կը մնայ այլեւս անձնատուր ըլլալ»: Փարիզի վրայ օդանաւային այս ռմբակոծութիւնները իրարու յաջորդեցին Սեպտեմբերին եւ Հոկտեմբերին: Ընդամէնը յիսնեակ մը ռումբ նետուեցաւ մայրաքաղաքին վրայ, սպաննուեցան 11 հոգի եւ վիրաւորուեցան 50 հոգի: 1915ին գերմանական օդանաւերը Փարիզի վրայ եկան միայն երկու անգամ,— Մայիս 11-ին՝ Սէն Տընիի, 22ին՝ ճիշդ Փարիզի վրայ:

Ժոֆր հրամայեց կազմակերպել ռազմական օդանաւորդութիւնը, ու պաշտօնի կոչեց հազարապետ Պառէս, օդային՝ համբաւաւոր Կոյս. Սեպտեմբեր 26ին օդանաւորդութեան վարչութեան մէկ շրջաբերական հրահանգը բանակներու հրամանատարներուն կը թելադրէր օդանաւը օգտագործել ռմբակոծութեան եւ հրետանիի նշանառութեան մէջ: Ցեղաւայքին, սպարապետութիւնը որոշեց օդանաւը օգտագործել ռմբակոծելու համար ռազմադաշտը, ինչպէս եւ թիկունքը: Դեկտեմբեր 4ին եւ 19ին, օդանաւային երկու յարձակումներ կատարուեցան Ֆրիպուրկի վրայ, նախ 6, յետոյ 18 ռումբ նետելով: Մեծ վնաս պատճառեց այս ռմբակոծութիւնը: Իսկ Անգլիացիները փճացուցին Տիւսէլտորֆի մօտ, Z II ցէփելինը իր համկարին մէջ, յետոյ ռմբակոծեցին Ֆրիտրիխշաֆէնը:

Ֆրանսական ռմբաձիգ օդանաւերը Վուազէնի շինութիւն էին, մետաղապատ, չորս անիւներով օժտուած, Քանթոն-Ունէի մեքենաշարժով որ 130, յետոյ 150 ձիու ուժ ունէր: Ներսը, կողմնակի զետեղուած էին գրնդացիրներ, յետոյ ցուկին վրայ՝ 37նոց թնդանօթ մը: Արագութիւնը ժամական 90 քիլոմեթր: 25 վայրկեանէն այս օդանաւերը կրնային բարձրանալ 2000 մեթր:

Ցեղաւային կազմուեցան ռմբաձիգ օդատորմիղներ,— 18 օդանաւէ բաղկացած օդատորմիղ մը, որ 100—150 քիլօ ռումբ կը փոխադրէր, մեծ աւերներ կը գործէր: Լուտվիկսհաֆէնի եւ Օփփաուի գործարանները, որոնք հեղձուցիչ կազ կը պատրաստէին, քանդուեցան այդ յարձակումներով:

1915ին գոյութիւն ունէր արդէն օդային պաշտպանի տարմիղ մը: Այլեւս ժամանակ էր գիշերային ռմբակոծութիւններ կատարելու: Կազմուեցաւ գիշերաշրջիկ ռմբաձիգ օդանաւորդներու խումբ մը, որ փորձեր կատարեց Փետրուարին: Մինչեւ 1916 Մարտ, գիշերային ռմբակոծութիւնները կատարուեցան կամաւոր եւ ընտիր օդանաւորդներու կողմէ,— այդ օդանաւերը չափազանց ...եղանակաւոր էին, անոնք կ'օգտագործէին ծովային փարոսներ, քարիւղի գոյնզգոյն լոյսեր:

Փորձերը կատարուեցան օդանաւային կայանի մը շուրջ, նախ առանձին, յետոյ խմբական: Նախ լուսնկայ գիշերով, յետոյ աղջամուղջին մթութեան մէջ. Օդաչուները սակաւին սովորութիւն չունէին կողմնացոյց գործածելու, այլ կ'արշաւէին քարտէսով, լոյսով ցոյց տրուած կէտերու վրայէն:

Այս առաջին ռմբակոծութիւնները տեղի ունեցան երկու տարի՝ օդանաւով անկէց որ հետախոյզ օդանաւերը, հակօդային թնդանօթաձգութիւնը տակաւին կազմակերպուած չէր կամ լաւ չէր զարներ, վերջապէս գիշերուան մթութիւնը կը պաշտպանէր արշաւողները, որոնք նոյնիսկ կրնային ցած իջնել կամ քանի մը անգամ շուրջանակի դառնալ յլացնելու համար բարձրէն նետուած ռումբերուն ուղղը. Պատերազմին վերջաւորութեան՝ գիշերային ռմբակոծութիւններ մեծ համեմատութիւններ առին: 1918 Օգոստոս 11ին, 133 օդանաւեր Կիւզարի, Փորքէշի, Քուրսի, Պորէնի վրայ թափեցին 2469 քիլօ ռումբ, մինչ նոյն ժամուն ուրիշ օդատորմիղ մը գնդացիրով կը զարնէր ճամբաները, կամուրջները, զօրանոցները: Բոնֆլանի ճակատամարտին մէջ, Սեպտեմբեր 14ին, ... ժանդակելու համար ամերիկեան բանակին յարձակողականին, կռիւ բռնուեցաւ գերման օդանաւորդներուն հետ,— գիշերային կռիւ մըն էր այդ, Գերմանները եւ Ֆրանսացիները իրար գնդակահարեցին անխնայ: Հոկտեմբեր 10ին, ֆրանսական զօրաւոր օդատորմիղ մը 36 թոն ռումբ թափեց Վուզիէէի վրայ:

Դժբախտաբար ձեւով երկինքէն կրակ թափելու այդ փորձերը, զինեցաւ երկինքին մէջ վիշապներու կարիք յիշեցնող այդ օդամարտերը անշուշտ կը նսեմանան բաղդատմամբ օրերի օդամարտներուն, որոնք տեղի կ'ունենան ահարկու օդանաւերով, անզուգական կառավարութեամբ, երկրէն ու երկինքէն նետուած ռումբերով.

Արդի հերոսները արժանի են օդի առաջին հերոսներուն փառքին ու պանծացումին, որովհետեւ նոյնքան քաջ են անոնք:

ԱՆԳՈՐԾ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Անցեալ Դեկտեմբերին, աշխատանքի նախարարին նախաձեռնութեամբ կազմակերպուեցաւ մասնաւոր Կեդրոն մը, որ պաշտօն ունի աշխատանք հայթայթել անգործ մտաւորականներուն,— ճարտարապետ, գծագրիչ, բժիշկ, հաշուակալ, քարտուղար, քիմիագէտ, լեզուագէտ, եւայլն:

Կեդրոնը, ըստ իրենց ասպարէզին, դասաւորած եւ ցուցակագրած է բոլոր այս անգործ մտաւորականները, ու պարբերաբար կը դիմէ հանրային հաստատութեանց կամ ճարտարարուեստական եւ առեւտրական ձեռնարկներու անօրէնութեանց՝ խնդրելով որ պաշտօնի կոչեն անգործ մտաւորականները: Սկիզբները մեծ էր անոնց թիւը, ներկայիս արձանագրուած են մօտ 3000 անգործ մտաւորականներ: Աշխատանքի նախարարին հովանաւորութեամբ՝ կը կարծուի թէ այս Կեդրոնը պիտի յաջողի գործի լծել բոլոր մտաւորականները, մանաւանդ որ աշխատանքի նոր շրջան մը սկսած է ներկայիս:

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆ

Ռուսիա կ'ամրացնէ Սեւ ծովու ափերը

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի թղթակիցը կը գրէ թէ խորհրդային կառավարութիւնը հետզհետէ աւելի ջղագրգիռ կը դառնայ, հաւանական գտնելով պատերազմին ծաւալումը Սեւ ծովու մէջ: Որոշուած է Սեւաստոփոլէն Օտէսա փոխադրել նաւային աշխատանոցները: Սեւ ծովու արեւելեան եւ հիւսիսային ափերու բնակիչներուն յանձնարարուած է երկրին ներսերը երթալ անյապաղ: Կ'ըսուի թէ Ռուսերը կ'ամրացնեն Սեւ ծովու ափերը, աջակցութեամբ գերման զինուորական ճարտարագէտներու: Մեծապէս զօրացած է Սեւ ծովու սուզանաւերու տորմիղը: Մայր. Արեւելքէն սուզանաւերու կազմածներ կը փոխադրուին Սեւ ծով:

Միւս կողմէ զրոյց կը շրջի թէ Մոսկուա քաղաքական համաձայնութիւն մը եւս պիտի կնքէ Իւկոսլավիոյ հետ, իբրեւ լրացուցիչ մաս առեւտրական դաշնագրին որ դեռ նոր ստորագրուեցաւ: Մոսկուա կ'ուզէ անփոփոխ պահել Պալքաններու ներկայ դրավիճակը: Թուրք թերթերը դիտել կուտան թէ՝ հակառակ ռուսեւգերման գործակցութեան, Ռուսիա միշտ կը մնայ «Սլաւներու պաշտպանը» միլիոնաւոր Սլաւներու աչքին: Ուրեմն եթէ անկեղծ համաձայնութիւն մը կնքուի Մոսկուայի եւ Պելկրատի միջեւ, կրնայ փրկարար ազդեցութիւն ունենալ Պալքաններու վրայ:

*** «Փոփիւլէտօ»ի քաղաքական աշխատակիցը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ Պալքաններու կացութեան մասին.— Հաւանական չէ որ Հունգարիա յարձակի Ռումանիոյ վրայ, առանց Խ. Միութեան աւելի կամ պակաս հաւանութիւնը առնելու: Եթէ Մոսկուա հակառակ է այդպիսի գործողութեան մը, կրնայ բոլորովին անկարելի դարձնել զայն: Եթէ Ռուսիա իսկապէս վճռէ իր կարելին փորձել Պալքաններու դրավիճակը պահպանելու համար, ան հետեւանքները կրնան յառաջ գալ.— 1. Ռումանիա իր արեւելեան սահմանը վտանգուած չզգալով, կրնայ աւելի ուժգնօրէն դիմադրել գերմանական կամ գերմանեւհունգարական ճնշումին.— 2. Թուրքիա զինեալ ընդհարումի վտանգ չտեսնելով, կրնայ գործակցութեան գետին մը գտնել Խ. Միութեան հետ, եւ աւելի լայնօրէն նուիրուիլ Պալքաններու դրավիճակի պահպանումին.— 3. Պուլկարիա անշուշտ չէզոք պիտի մնայ.— 4. Իւկոսլավիա ինքզինքը ապահով պիտի զգայ Պուլկարիոյ հանդէպ.— 5. Այն ատեն Գերմանիա պիտի հարկադրուի ընտրութիւն մը կատարել Խ. Միութեան եւ Իտալիոյ միջեւ, որոնք հակամարտ շահեր ունին Պալքաններու մէջ

Ձանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ երեսփ. ժողովին նախագահը ճառեր խօսելով զանազան քաղաքներու մէջ, բացատրեց թէ ինք համոզուած է որ Պուլկարիա չէզոք մնալով, պատերազմէն վերջ պիտի վերստանայ ինչ որ իր ձեռքէն առած էին նախորդ պատերազմներուն ատեն: Այս առթիւ աւելցուց թէ պուլկարական բանակը պատրաստ է պաշտպանելու երկիրը եւ թոյլ պիտի չտայ որ ոեւէ է օտար պետութիւն ոտնձգութիւն կատարէ:

ՀՈԼԱՆՏԱԿԱՆ ՀՆԴԻԿԱՍՏԱՆԻ խնդիրն ալ կը զբաղեցնէ պատերազմիկները, մանաւանդ որ Ճափոն նորէն յիշեցուցած է թէ չի կրնար հանդուրժել որ եւ է փոփոխութեան: Թոքիոյի անգլիական դեսպանը իր կառավարութեան անունով հաւաստեց թէ Մեծն Բրիտանիա միտք չունի միջամտելու այդ գաղթավայրի գործերուն:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախագահը կէս միլիառ տոլարի (20 միլիառ ֆրանք) նոր վարկ մը պիտի պահանջէ, ազգ. պաշտպանութեան համար:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ դաշնակից բանակին զինուորները մայիս 13ին գրաւեցին բոլոր ռազմական դիրքերը, ի նախատեսութիւն որ եւ է անակնկալի:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ Կ. ԽԱՉԸ Թախանձագին կոչ մը ուղղեց բոլոր պատերազմիկներուն, որպէսզի օդանաւային յարձակումներ չկատարեն բաց քաղաքներու վրայ, համաձայն 1907ի պայմանագրին:

Le Gerant : H. STEPHAN

Imprimerie A – DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme – Paris (13)

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :— R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : GOBelins 15-70
17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678-63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՈՒՐԲԱԹ 17 ՄԱՅԻՍ
VENDREDI 17 MAI 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4351 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ԸՆԹԱՑՔԸ

Ինչպէս պիտի կարդաք օրուան լուրերուն մէջ, ռազմաղաշտը կ'երկարի Անվէրսէն մինչեւ Սըտան,— ընդարձակ ճակատ մը ուր Դաշնակիցները ուժգնօրէն կը դիմադրեն գերմանական գրոհին։ Հոլանտա զէնքերը վար դրած ըլլալով, բացի Զէլանտի կղզեխումբէն, գերմանական բանակները կը ճնշեն խորտակել դաշնակից ճակատը, Մաժինոյի գծին այն մասին մէջ ուր կը միանայ պելժիական ամրութեանց։ Ամէնէն կատաղի կռիւները կը մղուին Մէօզ գետին վրայ, Նամիւռի ամրոցէն մինչեւ Սըտան, պատմական քաղաքը։

Ինչպէս կ'երեւայ, Գերմանները ամենամեծ ճիգը պիտի փորձեն Սըտանի մէջ, թերեւս ներշնչուած 1870ի յաղթութեան յիշատակներէն։ Ինչպէս կը հաստատէ պաշտօնական ցեկոյցը, այստեղ Գերմանները յաջողած են անցնիլ գետը եւ դիրք բռնել ձախ ափին վրայ, առաջօրէն յառաջ քշելով իրենց մեքենայացած ուժերը, աջակցութեամբ ռմբաձիգ օդանաւերու։ Այս յառաջխաղացութեան խափանումը անհրաժեշտ համարուելով, Ֆրանսական սպարապետութիւնը ապարէզ նետեց բոլոր տրամադրելի ուժերը։ Միեւնոյն ատեն անգլիւֆրանս. օդանաւերը անխնայ զարկին գերման զօրքը եւ կարաւանները, ահագին քանակութեամբ ռումբեր տեղալով։ Այս հակայարձակման շնորհիւ մասամբ ետ մղուեցան Գերմանները, բայց ճակատամարտը կը շարունակուի կատաղօրէն, թշնամին ամուր կառչած ըլլալով այդ դիրքերուն։ Զինուորական մասնագէտներու կարծիքով, Գերմաններու կացութիւնը տաժանելի է այս շրջանին մէջ, քանի որ իրենց կռնակին ունին գետը եւ երեք կողմէ ենթակայ են ֆրանսական կրակին։ Այս ահռելի ճակատամարտին մէջ կը գործածուին ամէնէն վերջին դրութեամբ հրասայլերը, մինչեւ 32 թոն ծանրութեամբ։

Հոլանտայի անձնատուութեան առթիւ, Փարիզի եւ Լոնտոնի թերթերը դիտել կուտան թէ պատասխանատուն հոլանտական կառավարութիւնն է, որ կառչած մնաց չէզոքութեան, մերժեց զինակցութիւն կնքել Պելճիոյ հետ, եւ օգնութիւն խնդրեց վերջին պահուն, երբ շատ ուշ էր։

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆ

ՆՈՐԷՆ ԹՇՆԱՄԱԿԱՆ ՑՈՅՑԵՐ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ իտալական մեծ ընկերութիւն մը որոշեց դադրեցնել շոգենաւային երթեւեկը Թուրքիոյ ջուրերուն մէջ։ Թրքական կառավարութիւնը յայտնեց թէ տեղեկութիւն չունի այս որոշումէն. բայց կը հաստատէ որ Իտալացիները սկսած են հեռանալ Թուրքիայէն։

Ուրիշ նշանակալից լուր մը.— իտալական կառավարութիւնը որոշեց սովորական ժամանակէն առաջ, յունիս 15էն սկսիլ դպրոցական արձակուրդները։

« Թան » ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Դաշնակիցներուն դէմ ցոյցերը կը շարունակուին Իտալիոյ մէջ, զանազան ձեւերով։ Անցի օր Հռոմի մէջ հազարի չափ տղաքներ, 12էն 15 տարեկան, թափօր մը կազմեցին սաղմոսերգութեամբ [illegible], «բողոքելու համար անգլիական պատերազմին դէմ»։ Թափօրը գնաց Վենեցիա պալատին առջեւ, ուր ցուցարարները [illegible] Մուսոլինին, որ երեւցաւ պատշգամէն։ Ցոյցեր կատարուեցան նաեւ անգլիական եւ ֆրանսական դեսպանատուններուն առջեւ։ Ոստիկանները թոյլ չտուին որ ցուցարարները մտնեն։ Ասոր վրայ ցուցարարները սկսան [illegible] երգեր երգել եւ թշնամական կանչեր արձակել Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի դէմ։ Ֆարնէզի պալատին առջեւ չորս ցուցարարներ իրենց ուսերուն վրայ առած էին դագաղ մը, ծածկուած՝ ֆրանսական դրօշներով, իբրեւ խորհրդանշանը Ֆրանսայի մահուան... Անցորդները չմասնակցեցան այս ցոյցերուն։

Վերջին հեռագրի մը համաձայն, նոր ցոյց մըն ալ սարքուած էր Վենեցիա պալատին առջեւ, բայց ոստիկանութիւնը ցրուեց եւ Մուսոլինի պատշգամէն չերեւցաւ այս անգամ։

*** Աղեքսանդրիոյ անգլիւֆրանսական մարտանաւերը մեկնեցան նաւահանգիստէն, ռազմափորձեր կատարելու համար։

** Եուկոսլավիա շողեկինդ յառաջ կը տանի զինուորական պատրաստութիւնները, կասկածելով Իտալիոյ սպառնալից դիրքէն։ Մասնաւոր միջոցներ ձեռք առնուեցան օդանաւային ուժը զօրացնելու համար։ Դպրոց մը բացուեցաւ Պելկրատի մէջ, վարժութիւններ կատարելու համար անկարգելով։ Բազմաթիւ պահեստիներ դրօշի տակ հրաւիրուեցան։

20-48 տարեկաններու քննութիւնը

Անցեալ շաբթուընէ ի վեր կը շարունակուի 20 — 48 տարեկան հայրենազուրկներու բժշկական քննութիւնը Սէնի նահանգին մէջ։ Մինչեւ հիմա տասնեակ հազարներ ներկայացած եւ «apte» (յարմար, ընդունակ) հռչակուած են։ Ասոնց մէջ կը գտնուին հազարաւոր Հայեր ալ,— բոլոր անոնք որ ազատ մնացած էին գործօն ծառայութենէ։ Չկայ ծանօթ մը որ ներկայացած եւ «յարմար» յայտարարուած չըլլայ։ Անցի օր հրաւիրուած էր նաեւ Նարդունին, որ անմիջապէս «apte» հռչակուեցաւ։ Երէկ հրաւիրուած էր «Յառաջ»ի տողաշարը։ Միայն ընկերներու եւ բարեկամներու թիւը հարիւրներու կը հասնի։ Շատեր իրականին մէջ աւելի տարէց են, բայց քննիչ յանձնաժողովները նկատի կ'առնեն միայն անձնագիրներու վրայ նշանակուած թուականները։

Բոլոր քննութիւնները կը կատարուին բացարձակապէս մերկ։ Հարիւրէն մէկ - երկու հոգի ազատ կը համարուին, այն ալ եթէ հիմնական հիւանդութիւն մը ունին, հաստատուած՝ բժշկական վկայականով։ Բուն քննութիւնը պիտի կատարուի բանակին մէջ, համաձայն զինուորական օրէնքին։

Անշուշտ բոլորն ալ զինուոր պիտի չ'ըլլան։ Նախապէս հրատարակուած հրամանագիրը այս կարգի զինուորցուները կը բաժնէր երեք դասերու,— 20—35, 36—40 եւ 41—48։ Եթէ առաջին շարքը զինուոր առնուի, հաւանական է որ աւելի տարէցները յատկացուին պարտաւորիչ աշխատանքի։

Գաւառի մէջ այս քննութիւնները կատարուեցան երկու ամիս առաջ եւ դեռ ոչ մէկը դրօշի տակ առնուած է։

ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԸ ԿԸ ԾԱՒԱԼԻ ԱՆՎԷՐՍԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՍԸՏԱՆ

ԹՈՆՕՆԵՐՈՎ ՌՈՒՄԲ ԵՐԿԻՆՔԷՆ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական ցեկոյցները հրատարակուեցան պատերազմական գործողութեանց մասին.—

Ցեկոյց թիւ 509, մայիս 15 (259րդ օր).— Կեդրոնական Պելճիոյ մէջ, իրիկուան դէմ թշնամի հրասայլերու յարձակում մը տեղի ունեցաւ Ժամպլուի շրջանին մէջ։ Մենք հակայարձակում կատարելով ետ մղեցինք հակառակորդը։ Մէօզի վրայ, Նամիւռէն մինչեւ Շիէռի գետախառնուրդը թշնամին աւելի սաստկացուց իր ճիգերը։ Ճակատամարտը կը շարունակուի։ Մեր օդատորմիղը եւ բրիտանական օդատորմիղը շարժելով կատարեալ գործակցութեամբ, կը շարունակեն միջամտել մեծ ուժգնութեամբ։ Ոչ մէկ կարեւոր դէպք ճակատի մնացեալ մասին վրայ։

Ցեկոյց թիւ 510, իրիկուն.— Շատ մը կէտերու վրայ թշնամի բուռն յարձակումներ հրասայլերով, պելժիական, անգլիական եւ ֆրանսական զինուորներու վրայ, Անվէրսէն մինչեւ Նամիւռի հիւսիսային - արեւմտեան շրջանը։ Բոլոր յարձակումներն ալ ետ մղուեցան։ Մէօզի վրայ, Մէզիէռի եւ Նամիւռի միջեւ, թշնամին յաջողեցաւ գետը անցնիլ քանի մը կէտերէ։ Կռիւները կը շարունակուին։ Սըտանի շրջանին մէջ, թշնամին քանի մը յառաջխաղացումներ կատարած էր։ Հակայարձակումներ տեղի կ'ունենան հրասայլերով եւ ռմբաձիգ օդանաւերով։ Աւելի դէպի արեւելք հանդարտութիւն։ Մեր օդատորմիղը շարունակեց իր հետազօտութիւնները։ Մեր հետապնդիչ օդանաւերը գլխաւորապէս կը գործեն պաշտպանելու համար ռմբաձիգ օդանաւերու արշաւները։ Ընդհարումներու ընթացքին վար առնուեցան 11 թշնամի օդանաւեր։

Անգլիական ցեկոյց, 15 մայիս.— Օդանաւային նախարարութիւնը կը ծանուցանէ.— Մեծ ճակատամարտի մը մէջ որ տեղի ունեցաւ Սըտանի եւ Մէօզի վրայ, մեր ռմբաձիգ օդանաւերը հետապնդիչ օդանաւերու հետ ապարէզ նետուեցան գործակցութեամբ ֆրանսական ուժերու։ Կրկնակի յարձակումներ կատարուեցան ցածէն թռչելով թշնամի զօրքին եւ հրասայլերու վրայ։ Այս յարձակումները մեծապէս յաջողեցան եւ թանկագին աջակցութիւն ընծայեցին ֆրանսական բանակին։ Երկու մնայուն կամուրջներ եւ երկու ատկախ կամուրջներ քանդուեցան։ Կարելի չէ մանրամասնութիւններ տալ այս ընդհարումներու կատաղութեան մէջ։ Մեր կորուստները պատահած ըլլալու են կենսական նշանակէտներ պարզած ատեն, քանի որ անոնք զօրեղապէս պաշտպանուած են հակօդային մարտկոցներու եւ թշնամի ռմբաձիգներու կրակով։ Կորսուած են 35 օդանաւեր, ինչ որ շատ ծանր պէտք չէ համարուի, նկատի առնելով ձեռք բերուած արդիւնքը։ Բայց եւ այնպէս մէկէ աւելի օդաչուներ իրենց կայանները վերադարձած են։

Կատաղի կռիւներ Ֆրանսայի եւ Պելճիոյ մէջ

Ինչպէս կը հաստատեն այս պաշտօնական ցեկոյցները եւ ուրիշ լուրեր, կռիւները երթալով կը ծաւալին եւ կը սաստկանան, Անվէրսէն մինչեւ Սըտան։ Պելժիական լուրերու համաձայն, Անվէրսի եւ Նամիւռի բերդերը անվթար կը մնան, իսկ Լիէժի բերդերը դեռ կը շարունակեն դիմադրել։ Գերմանները յաջողած են Մէօզ գետը անցնիլ կարգ մը կէտերու վրայ։ Սըտանի հարաւային - արեւելեան մասին մէջ ալ թշնամին որոշ յառաջխաղացութիւն կատարած ըլլալով, Դաշնակիցները հակայարձակումի ձեռնարկեցին եւ ճակատամարտը կը շարունակուի կատաղօրէն, աջակցութեամբ հրասայլերու եւ ռմբաձիգ օդանաւերու։ Գերմանական սպարապետութիւնը հաղորդեց թէ գերման զօրքը ճեղքած է Մաժինոյի գծին հիւսիսային մասը, բայց Դաշնակիցները կը հերքեն այս լուրը։ Գերմանական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ վար առնուած են 200 օդանաւեր (Ն. Ե. Հ.)։ Գերմանները փորձեցին կողմնակի գործողութիւն մը կատարել Մոզէլի արեւելեան կողմը, տկարացնելու համար ֆրանսական դիմադրութիւնը Սըտանի մէջ, սակայն ձախողեցան։

Չորեքշաբթի իրիկուան դէմ գերմանական յառաջապահներ երեւցան Անվէրսի արեւելեան եւ Լուվէնի արեւմտեան շրջանին մէջ, ինչպէս եւ Մէօզի երկայնքը, Նամիւռի եւ Տինանի մօտ։ Դաշնակիցները կը շարունակեն օգնական զօրք հասցնել Նամիւռի եւ հոլանտական սահմանագլուխին միջեւ։ Դաշնակիցներու եւ գերման զօրքին առաջին շփումը տեղի ունեցաւ Ժամպլուի մէջ, 10 մղոն հեռու Նամիւռէն։ Գերմանները ետ մղուեցան, ծանր կորուստներ կրելով, մասնաւորապէս հրասայլեր։

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ Գերմանիա ապարէզ նետած է իր լաւագոյն զինուորները։ Երեքշաբթիէն չորեքշաբթի լուսնալու գիշերը անգլիական սաւառնակներ թոնոներով պայթուցիկ ռումբեր նետեցին գերմանական զօրքին եւ Մէօզի վրայ ձգուած ժամանակաւոր կամուրջներուն դէմ։ Այս առթիւ ծանր կորուստներ կրեցին այն գերման զօրամասերը որ յառաջ կը խաղային Լիւքսէմպուրկէն, Նէօֆշաթոյի ճամբով դէպի Սըտան։

Լիէժի եւ Նամիւռի բերդերը (Պելճիա) օրն ի բուն կրակ կը տեղան ամենածանր թնդանօթներով։ Գերմանները կը պնդեն թէ բերդերուն մէկ մասը ինկած է։ (Մեծ պատերազմին ատեն տասը օր տեւեց Լիէժի ամրութեանց գրաւումը։ Այս ամրութիւնները 25 մղոն խորութիւն ունին եւ շատ աւելի զօրաւոր են այսօր)։

Ֆրանսայի զինուորական շրջանակներուն մէջ կը հաւաստեն թէ ընդհ. սպայակոյտը շատոնց նախատեսած էր գերմանական յարձակման ծրագիրը եւ թէ ամէն միջոց ձեռք առնուած է, Մաժինոյի գծին եւ ուրիշ հաւանական ռազմադաշտերու պաշտպանութեան համար։ Դաշնակիցները վճռած են ամբողջական պատերազմ մղել նոյն կատաղութեամբ ինչպէս Գերմանները Հոլանտայի մէջ, միայն այն տարբերութեամբ որ Դաշնակիցները գերմանական կատաղութենէն պիտի չազդուին այնպէս ինչպէս Հոլանտացիները։ Վերջապէս, կը հաւաստեն թէ Ֆրանսա եւ Անգլիա անցեալ սեպտեմբերէն պատրաստուած էին պատերազմին բոլոր ելեւէջներուն։ Միւս կողմէ, դիտել կը տրուի թէ Գերմանները մեծ դժուարութիւններ պիտի կրեն նորոգելու համար իրենց կենսական ռազմանիւթերու պաշարը, մինչդեռ Դաշնակիցները միշտ կ'աւելցնեն իրենց մթերքը։

ՀՈԼԱՆՏԱ ԻՆՉՈ՞Ւ ՎԱՐ ԴՐԱՒ ԶԷՆՔԵՐԸ

400,000 զինուորներէ 100,000ը սպաննուած

Ինչպէս հաղորդեր էինք երէկ, Հոլանտայի սպարապետը հրամայեց վար դնել զէնքերը, վերջնական կործանումէ փրկելու համար երկիրը։ Բայց եւ այնպէս Հոլանտայի կառավարութիւնը, որ Լոնտոն կը գտնուի, դադրած չէ նկատել պատերազմական վիճակը Գերմանիոյ հետ։ Կռիւները կը շարունակուին Զէլանտ կղզեխումբին մէջ, իսկ Հոլանտայի նաւատորմը եւ օդանաւային ուժը կը գտնուին Դաշնակիցներու տրամադրութեան տակ։ Այս մարտանաւերէն միայն մէկ մասը կը գտնուէր Հիւսիսային ծով, միւսները կը գտնուին հեռաւոր գաղթավայրերու մէջ։ Անվնաս մնացած օդանաւերն ալ բոլորը կը գտնուին գաղթավայրերու մէջ։

Հոլանտայի սպարապետը նոր յայտարարութեամբ մը կը յանձնարարէ ժողովուրդին որ եւ է թշնամական կամ խափանարար ձեռնարկ չկատարել Գերմաններու դէմ։ «Խստօրէն արգիլուած է որ եւ է թշնամական դիրք գերման ուժերուն դէմ, անձնական ըլլայ թէ նիւթական։ Պէտք է պահպանել խաղաղութիւնը եւ բարեկարգութիւնը։ Այսու կը հրամայեմ Հոլանտայի բանակին բոլոր հրամանատարներուն, բացի Զէլանտի շրջանին հրամանատարներէն, թէ ոչ ոք իրաւունք ունի զէնք եւ ռազմանիւթ առնելու։ Բոլորը պէտք է յարմարին պարագաներուն, միութեամբ եւ գործակցութեամբ, ընդհանուր վերակազմութեան համար։ Ամէն բանէ առաջ պէտք է ցոյց տանք թէ մենք Հոլանտացիներ ենք բառին իսկական իմաստով եւ յիշենք մեր հին նշանաբանը,— «Դէպի յաղթանակ պայքարով»։ Ուրիշ հրահանգներ ալ պիտի տրուին ընկերային կեանքի մասին»։

*** Հոլանտայի արտաքին նախարարը, Վ. Քլէֆէնս, որ Փարիզ կը գտնուի, առջի օր շատ կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ մամուլի ներկայացուցիչներուն, հոլանտական դեսպանատան մէջ։ Այս առթիւ շեշտեց թէ ոչ կառավարութիւնը, ոչ ալ երկիրը անձնատուր եղած են եւ պատերազմական վիճակը անփոփոխ կը մնայ Գերմանիոյ հետ»։

Նախարարը մանրամասնօրէն նկարագրեց հինգ օրուան կռիւները, որոնք զարհուրելի տեսարան մը կը ներկայացնեն։ Ըստ. թէ Հոլանտայի 400.000նոց բանակին մէկ չորրորդը, 100.000 հոգի, գրեթէ բնաջինջ եղած է։ Կարգ մը գունդեր, ինչպէս Նռնաձիգները, կորսնցուցած են իրենց համրանքին 80 առ հարիւրը։

— « Մենք յանկարծակիի եկանք գիշերանց։ Մագնիսական ականներ դրուած էին մեր նաւահանգիստներուն մէջ։ Անհամար օդանաւեր երեւցան արշալոյսին։ Զօրքին եւ ժողովուրդին բարոյական կորովը սքանչելի էր։ Արշաւանքը սկսած ատեն օդանաւերը խուժեցան ճակատի գիծերուն վրայ յարձակելու։ Անոնք շատ հեռուները, մեր գիծերուն ետեւը հազարաւոր անկարգելներ իջեցուցին, տեսակ մը սաւառնակներ որոնք երբեք չէին տեսնուած անկէ առաջ։ Այս օդանաւերուն յատակը պարզապէս բացուելով, անձրեւի մէջ կը ձգէր օդաչուները։ Գերմանները դրկած էին նաեւ հսկայ ջրօդանաւեր որոնք իջան մեր նաւահանգիստներուն, ջրանցքներուն եւ գետերուն վրայ։ Այս օդաչուներն էին որ գրաւեցին Ռոթէրտամի օդակայանը։ Մինչ եկողները ետ կը մղուէին կատաղի կռիւներու մէջ, ուրիշ Գերմաններ կը թափէին երկինքէն եւ կը գրաւէին դաշտը, կրկին ետ մղուելու համար, ծանր ջարդ մը կրելով։ Ռոթէրտամի օդակայանը, բուն քաղաքը եւ մեծ կամուրջը որ կ'իշխէ քաղաքին պաշտպանութեանց վրայ, Մուրտայքի ռազմագիտական կամուրջը ի վերջոյ գրաւուեցաւ հնարքով մը որ հակառակ է միջազգային օրէնքի եւ մարդկային [illegible]։ Հոլանտական համազգեստներ հագած զինուորներ բանագրաւելով հանրակառքերը, խուժեցին դէպի կամուրջ, առանց դիմադրութեան հանդիպելու եւ յետոյ յանկարծ ջարդեցին պաշտպանները եւ գետը նետեցին անոնց դիակները։ Չեմ կրնար չափազանցել Գերմաններու կողմէ ամէն տեղ կատարուած խաղերը, հնարքները եւ դաւաճանութիւնները։ Օդաչուները (փարաշիւթիստ) ամէն կողմէ վար կ'իջնէին հոլանտական, անգլիական, ֆրանսական եւ պելժիական համազգեստներով, ծպտուած իբրեւ քահանաներ եւ գիւղացիներ, մայրապետներ կամ հիւանդապահներ։ Հոլանտացիներուն համար բացարձակապէս անկարելի էր գիտնալ իրենց հանդիպած հարիւրաւոր մարդոց ազգութիւնը։ Հարիւրաւորներ սպաննուեցան այս կերպով։ Բայց երեք օր վերջը օդաչուներուն մեծ մասը մաքրուած էր։ Դժբախտաբար բանակը չափէն աւելի ցրուած եղաւ այս գործին համար։ Գերմանները նուաճելով հիւսիսային արեւելեան նահանգները, փորձեցին յառաջ խաղալ այն մեծ թումբէն որ կը պաշտպանէ Զուիտէրզէն։ Եթէ այս թումբը խորտակուէր, հազարաւորներ պիտի խեղդուէին։ Բարեբախտաբար ետ մղուեցան։ Սպարապետը հարկադրուեցաւ հրամայել որ զինեալ դիմադրութիւնը դադրի երկրին մեծագոյն մասին մէջ, որովհետեւ սպառնալիք եղած էր պայթուցիկ եւ հրձիգ ռումբերով եւ գնդացիրներով ռմբակոծել քաղաքային բնակչութիւնը, առանց խտրութեան։ Պէտք էր աչքի առջեւ բերել կեդրոնական Հոլանտայի խիտ բնակչութիւնը, չափելու համար այս սպառնալիքին ահաւոր հանգամանքը։ Ոչ թէ հազարաւորներ, այլ միլիոնաւորներ ոչնչացնելու սպառնալիք մըն էր այդ։ Այս անհաշիւ տառապանքը եւ զոհողութիւնը չէին կրնար օգտակար արդիւնքի մը յանգիլ»։

Եզրակացնելով, նախարարը յայտարարեց թէ Հոլանտա պիտի կռուի մինչեւ վերջնական յաղթանակ։

*** Հոլանտայէն Պելճիա անցած զինուորները նոր գունդերու կը վերածուին, մասնակցելու համար կռիւներուն։ Դաշնակիցները պիտի օգտուին Հոլանտական Հնդկաստանէն որ ունի 70 միլիոն բնակիչ եւ բազմազան հարստութիւններ։

ՊՈԼՍՈՅ Թուրքերէն «Թան» թերթը խոշոր տառերով եւ մասնաւոր շրջանակի մէջ կը ծանուցանէ թէ Պոլսոյ քաղաքապետութիւնը մաս մաս պիտի ծախէ Ս. Յակոբի գերեզմանատունը։ «Վաճառման պատրաստութիւնները սկսած են։ Վաճառումը մէկ միլիոն ոսկի պիտի ապահովէ քաղաքին։ Մեծ պողոտայէն զուգահեռական ճամբայ մը պիտի բացուի գերեզմանատան մէջ, ինչ որ պիտի արժեւորէ հողը եւ պիտի դիւրացնէ վաճառումը»։ Խնդիրը կը վերաբերի Բանկալթիի հայկական պատմական գերեզմանատան, զոր քաղաքապետութիւնը գրաւեց... իբրեւ լքեալ գոյք։

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Մեծ Եղեռնի յիշատակի հանդէսը՝ այս տարի պայմաններու բերումով սովորականէն ուշ կատարուեցաւ — կիրակի, 12 մայիս, Էնժէնիէօր Սիվիլի սրահին մէջ։ Հակառակ բացառիկ կացութեան, սրահը լեցուն էր ծայրէ ծայր։

Բացումը կատարուեցաւ Շոփէնի մահերգին նախերգանքով, զոր նըւագեց՝ դաշնակի վրայ՝ Օր. Տիրուհի Զառափեան եւ որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս։

Բացման խօսքը բառւ Ֆրանսական բանակի Նախկին Հայ Կամաւոր Մարտիկներու ընկերակցութեան նախագահ Պ. Զաւէն Վարդեւեան, որ բացատրեց թէ Զ. Ռ. Միութեան անդամները զինուոր գացած ըլլալով, Միութիւնը պարտք սեպեց ստանձնել նախաձեռնութիւնը Ապրիլեան սգահանդէսին, որուն իրենց մասնակցութիւնը բերած էին փարիզահայ բոլոր կազմակերպութիւնները — երեք յարանուանութիւնները, երեք կուսակցութիւնները, Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը Գաղթ. Կեդր. Ցանձնաժողովը, մամուլը, Հ. Բ. Ը. Միութիւնը, Հայ Երիտասարդաց, Հայ Մարտիկներու եւ Կամաւորներու, Հայ Սպայից, Հայ Գրողներու, Զափահաս Որբերու Միութիւնները, Ֆր. Կապոյտ Խաչը եւ Տիկնանց Միութիւնը։ Նախագահը մանաւորապէս չեշտեց ռազմիկներու կատարած դերը վերջին պատերազմի ընթացքին, աւելցնելով թէ այսօր ալ հայ զինուորը կը կատարէ իր պարտականութիւնը այս երկրին մէջ։ Ցետոյ յարգանքի խօսք բառւ մեր նահատակներու յիշատակին։

Գովելի են ջանքերը այս Միութեան, որ յաջողած էր քով քովի բերել բոլոր հոսանքները, համազգային սգահանդէսին առթիւ։

Երկրորդ խօսողն էր Հայ Մարտիկներու եւ Կամաւորներու Միութեան նախագահ գնդ. Տ. Բաղտասարեան, որ բառւ թէ՝ յիշատակի եւ հաղորդութեան օր է այս օրը, երբ մենք կ'ոգեկոչենք յիշատակը անոնց՝ որոնք մեռան Արարատէն մինչեւ Ատլաս։ Մեր նահատակները բոլորն ալ մեռան անոր համար որ Հայ էին եւ ուզեցին որ յաջորդ սերունդներն ալ Հայ մնան։ Շատեր կրցան փոքրիկ նշխարներ ղրկել իրենց աքսորա՝ վայրէն, յանձնարարելով որ իրենց զաւակներն ալ երթան իրենց անցած ճամբով։

«Յառաջ»ի կողմէ խօսեցաւ Շ. Միսաքեան, որ առանց մանրամասնութեանց մէջ մտնելու հայաջինջ սարսափներու մասին, յիշեց Իթթիհատի մոլեռանդ հիմնադիրներէն Ահմէտ Րիզայի բացագանչութիւնը Օսմ. Ծերակոյտին մէջ, երբեւ ամէնէն պերճախօս վկայութիւնը. — «Այսպիսի բարբարոսութիւն չէ արձանագրուած ոչ միայն աշխարհի, այլեւ օսմանեան պատմութեան մէջ»։ Ցետոյ անցնելով մեր այսօրուան կացութեան, գծեց մեր պարտականութիւնը երկու պատկերալիցօրինակներով.

— Հայ ժողովուրդը գեղեցիկ առանձնութիւն մը ունի թռնիրի մասին։ Թոնիրը պէտք է միշտ վառ մնայ, անոր ծուխը պէտք է սեւցնէ առաստաղը, բարձրանայ մինչեւ երդիքը, եթէ նոյն իսկ ոչ հաց եփելու, ոչ կերակուր պատրաստելու, ոչ ալ սենեակը տաքցնելու պէտք ունին։ Գաղ թոնիրը անէծք է։ Փոխադարձաբար, վառ պահենք մենք ալ հաւատքի, չարքաշութեան եւ միութեան, ինքնապաշտպանութեան թոնիրը։ Այս պատերազմէն վերջը, ողջ մնացողը միայն կրնայ ստանալ իր բաժինը արդարութեան հատուցումէն։ Լատին բանաստեղծը կ'ըսէ. — «Ես ամբողջովին չեմ մեռնիր»։ Չի մեռնիր, որովհետեւ ձգած է գործ մը որ պիտի ապրի իրմէ վերջ։ Աւելի քան մէկ միլիոնի ողջակէզէն վերջ, մեր ձեռքն ալ կը մնայ իրականութիւն մը, — Հայաստան եւ հարիւր հազարաւոր տպագիր բազմութիւններ՝ առկուն եւ ճակատաբաց։ Զենք ձեռքի բոլորս միասին, յանուն այդ բազմութեանց վերջնական փրկութեան»։

Հնչակեան թերթին կողմէ խօսեցաւ հին գործիչ Պ. Աղասի Թուրսարգիսեան (1895ի Զէյթունի ապստամբութեան կազմակերպիչներէն), որ հին յուշեր պատմեց

Ըսաւ թէ 1896ի զինուորական եւ դիւանագիտական ձախողութիւններէն վերջ գուշակած էր մեր ազգին գլխուն գալիք աղէտները։ Հայը զոհ գնաց խարդաւանանքի։ Ցայտնեց թէ Հայը մեռաւ երեք բանի համար, — հայ, քրիստոնեայ եւ ազատ ապրելու տենչին համար։ Ուրիշ ազգեր եթէ մեր պայմաններուն տակ գտնուէին խմբովին կը թլփատուէին։ Ու չըսւեց թէ Հայը որքան կառչած է բարոյական սկզբունքներու, թէ ինչպէս հայ կինը միշտ բարձր պահած է իր պատիւը։ Ու եզրակացնելով ըսաւ — «Այսօրը թող սկիզբ ըլլայ գիտար սիրելու եւ ուխտելու՝ հայ ապրելու եւ հայ մնալու համար։ Այսօր ալ ինչպէս 1915ին մեր ազգը վտանգներով շրջապատուած է։ Մեզմէ պահանջուած քաղաքացիական պարտականութիւն մըն է։ Մենք մեզ սիրենք տանք մեր հարեւաններուն, ուր որ ալ ըլլանք։ Մաղթենք որ չուտով հայրենիքի մէջ սգահանդէսի տեղ յաղթանակի տօն տօնենք»։

Հ. Հ. Պատուիրակութեան կողմէ խօսեցաւ Հրանտ Սամուէլ, որ բաղդատութիւնն ըրաւ վերջ 1915ի եւ այսօրուան պայմաններուն, ըսաւ թէ այս սգահանդէսը սուգի եւ լացի օր չէ, այլ Ուխտի օր, աւելի եւս ամրապնդելու համար մեր հաւատքը եւ մեր սրտերուն մէջ անշէջ պահելու հայրենասիրութեան կրակը։ Ցիշեց Վասպուրականի, Եդեսիոյ, Շ. Գարահիսարի, Մուսա լերան, Հաճընի, Յունոտարի եւն. հերոսամարտերը՝ «խոյանքներ որոնք վայել են միայն ապրելու արժանի քաջակորով ցեղերու»։ Ոգեկոչեց նաեւ յիշատակը Կովկասի ճակատին վրայ ինկած հերոսներուն, որոնք փրկեցին Հայուն պատիւը ճիշդ այն սեւ օրերուն, երբ սահմանին ասդին կողմը հայութիւնը ողջակէզ կը դառնար դիւային ծրագիրներու։ Անոնց շնորհիւ է որ ունեցանք անկախ եւ ազատ Հայաստան, վեց դարու ստրկութենէն վերջ. Ապ–

րիլ 11ը խոկալու սուգի եւ ուխտութեան օր մը պիտի մնար ընդմիշտ եւ մենք զայն պիտի տօնէինք ընկճուած սիրտերով, եթէ անոր յաջորդած չըլլար՝ քանի մը տարի վերջ՝ «Մայիս 28ը»։ Ցիշեց նաեւ Ֆրանսական ճակատի եւ հայկական լեգէոնի կամաւորները, որոնք ինկան Ֆրանսայի, Արաբայի, Անթապի, Մարաշի եւ Կիլիկիոյ լեռներուն մէջ։ Աւելցուց թէ սրտապնդիչ երեւոյթ է որ այսօր ունինք փոքրիկ Հայաստան մը, իբրեւ կորիզը վաղուան հայրենիքին։

— «Նոր պատերազմը նոր դժոխութիւններ կը պարտադրէ տարագիր հայութեան։ Մեր երիտասարդութեան ծաղիկը դրօշի տակ է ահա նորէն ի վեր։ Անշուշտ մեր նոր զոհերը նոր բեւեռներ պիտի ապահովեն մեզի, աւելի բարձրաձայն պահանջելու «արժան եւ իրաւ» արդարութիւն՝ հայ ժողովուրդին համար։ Գիտնանք արժեցնել այդ կորուստները, բոլորս ձեռք ձեռքի տուած։ Համազգային Միութիւնը լաւագոյն յարգանքը պիտի ըլլայ մեր միլիոնաւոր նահատակներու յիշատակին»։

Գաղթ. Կեդր. Ցանձնաժողովին եւ Հայ Գրողներու Միութեան կողմէ խօսեցաւ Պ. Ա. Զօպանեան, որ ըսաւ թէ տօնուածը Սգահանդէս չէ, այլ տեսակ մը յաղթանակի տօն, բարոյական յաղթանակ։ Ու բաղդատութիւնն ըրաւ Վարդանանց դիւցազնութեան հետ։ Աւարայրի դաշտին մէջ Վարդանանք պարտուեցան, սակայն Հայը փրկուեցաւ, պահեց իր կրօնքն ու ինքնուրոյն դիմագիծը։ Նոյնը պատահեցաւ 1915ին, հայութիւնը անճխուեցաւ, սակայն թշնամին չըհասաւ իր նպատակին, քանի որ Հայը կ'ապրի այսօր եւ տարած է բարոյական յաղթանակ մը

Պ. Զօպանեան յետոյ կարդաց երեք քերթուածներ, — Արտաշէս Ցարութիւնեանի «Ոսկիամայր դիցուհի Անահիտին»ը, Վարուժանի «Պատուէրը» եւ Սիամանթոյի «Ես երգելով կ'ուզեմ մեռնիլ»։

Վերջին խօսողն էր Պ. Գազանճեան, որ գեղեցիկ ուղերձ մը կարդաց Փարիզի Հայ Երիտասարդաց Միութեան կողմէ։ Ապրիլ 11ը, ըսաւ, ներշնչումի աղբիւր պէտք է ըլլայ մեզի համար, որ երէկ անապատներու մէջ թողուցինք մեր հայրերը։ Պէտք է ըլլանք աշխոյժ, պահպանենք մեր ազգային արժէքները։ Չկայ մեզի չափ տոկուն ժողովուրդ մը։ Հաւատքը պէտք է վառ մնայ մեր մէջ եւ ապագային պէտք է նայինք յուսալից աչքերով։

Գեղարուեստական բաժինը կոկիկ էր։ Օր. Գըրլանկըրճեան իր քնքոյշ ձայնով երգեց «Հայրիկ Հայրիկ», եւ «Տէր կեցո»։ Օրիորդը, որ սիրայօժար բերած էր իր մասնակցութիւնը Սգահանդէսին, կը խոստանայ լաւ ապագայ։ Օր. Ի. Պիլպիլեան երգեց Կոմիտաս վրդ.ի «Տէր ողորմեան» եւ «Կռունկը», ինչպէս նաեւ «Բուլաբըկ», իւրմ ծափերու մէջ։ Պ. Ժ. Մարգիեան՝ վերջին պահուն հասնելով երգեց Կոմիտաս վրդ.ի «Հայաստան»ը։ Պ. Ա. Դմբէթեան իրեն յատուկ ճարտարութեամբ արտասանեց Սիամանթոյի «Գազամարդիներ», Թումանեանի «Կանչը» եւ կրկին բեմ կանչուելով՝ Զարեհի «Ես իմ անուշ Հայաստանին»։ Տիկին Աբչալոյս Հ. Սարգիսեան մեծ զգացումով արտասանեց Արամայիս Արապեանի «Հայ–

րենիքին համարը», աւուր պատշաճի բանաստեղծութիւն մը, որ մեծ ընդունելութիւն գտաւ։ Օր. Տ. Զառափեան նուագեց Ճինա Բողայի Ողբերգը

Ֆրանսական Բանակի Կամաւոր Մարտիկներու Միութեան քարտուղար Պ. Տատեան, որ կը վարէր հանդէսը, շնորհակալութիւն յայտնելով ներկաներուն, փակեց Սգահանդէսը։ Ժողովուրդը մեկնեցաւ խորունկ տըպաւորութեան տակ։

Սգահանդէսէն վերջ ընդունելութիւն մը տեղի ունեցաւ ի պատիւ ճառախօսներու եւ արուեստագէտներու, «Հայ Զինուորի Տուն» մէջ, բիւ Պառիէ, Ֆրանսական Բանակի Նախկին Հայ Կամաւոր Մարտիկներու Միութեան կողմէ։ Սեղանապետն էր Պ. Տատեան։ Ներկաները հիւրասիրուեցան ճոխ սեղանի մը շուրջ, հաճելի ժամեր անցընելով։ Երգեցին Տիկին Ա. Սարգիսեան, Օր. Պիլպիլեան եւ Օր. Գըրլանկըրճեան, խօսեցան Պ. Պ. Զ. Վարդեւեան, Տատեան, Շ. Միսաքեան, Ա. Զօպանեան, եւ Հրանտ Սամուէլ։

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ՌԱԶՄԱԿԱՆ ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Վճռական ռազմաճակատը

Հետզհետէ նոր ճակատներ կը ստեղծուին, ու կրակի գիծը արագօրէն կը տարածուի։

Անկէ քանի մը օր առաջ, Նորվեկիոյ ռազմարժը շատ կարեւոր կը համարուէր, մինչդեռ այսօր, արդէն վճռական նշանակութիւն ունեցող ռազմաղաշտեր ստեղծուած են։

Ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ Գերմանիան է նախայարձակը, բռնաբարելով երեք երկիրներու չէզոքութիւնը։

Արդարեւ Մայիս 10էն արշալոյսին, գերման բանակները միաժամանակ եւ յանկարծ արշաւեցին դէպի Հոլանտա, Պելճիքա, Լիւքսէմպուրկ։

Շատ պարզ է թէ, գերման սպայակոյտը կ'ուզէ վարել չանթահարիչ պատերազմ մը, յար եւ նման լեհական օրինակին։ Ու այս արշաւանքին մէջն ալ, գլխաւոր երկու զէնքերը կը հանդիսանան օդուժը եւ մեքենական զօրամասը։ Մասնաւորաբար սաւառնակը, ահաւոր դեր կը կատարէ թէ քանդումի գործին մէջ, ու նաեւ փոխադրական մարզին մէջ։ Հազարաւոր զինուորներ անկարգելով, կամ ուղղակի օդանաւերէն կ'իջնեն հակառակորդի ներքին քաղաքները, օդակայանները, ու կարեւոր ռազմական կէտերու վրայ, բռնագրաւելով կատարեալ խուճապ, եւ դիւրացնելով արշաւող զօրամասերու յառաջխաղացումը.

Իսկ մեքենական զօրամասը առաւօտուն կը բնէն կը յառաջանան դէպի երկրին ներսերը, մինչեւ որ լուրջ արգելքի մը հանդիպին, ու կամ թէ մինչեւ որ իրենց գլխաւոր ուժերը հասնին։

Ինչպէս հասատեցին պաշտօնական զեկոյցները, գերման բանակները, շնորհիւ նախօրօք կատարած պատրաստութեան եւ դաւաճանման, կրցան յառաջխաղացում մը կատարել, առաջին օրերու ընթացքին։

Անոնք յաջողեցան ճեղքել Հոլանտան որ սարսուեցաւ դադրեցնել պատերազմը, կործանումէ փրկելու համար երկիրը։

Պելճիքայի մէջ՝ նախ Ալպէր Ջըրանցքը, յետոյ Լիէժը՝ անցնելով, այժմ կը յառաջանան դէպի արեւմուտք՝ սպառնալով Պրիւքսէլի։ Կռիւներուն կը մասնակցին Ֆրանսական մեքենաշարժ զօրամասերը։ Լիէժի առջեւ երկու կողմէն մօտ 2000 հրասայլեր կրակ փոխեցին անդադար, հրետանիի եւ օդատորմիղի հետ միասին։

Աւելի դէպի հարաւ, Արտէնի եւ Լիւքսէմպուրկի շրջանին մէջ Գերմանացիները Լոնկվին եւ Մօնմէտին անցնելով գրաւեցին Սըտանը, Մաժինոյի ամրութեանց մօտ։

Գերմանացիները յարձակման փորձեր կ'ընեն նաեւ Ֆօրպաքի շուրջը, թէեւ ոչ այնքան կարեւոր։

Դաշնակից զօրամասերը արագօրէն կը յառաջանան դէպի նշանակուած ռազմական գիծերը, ուր հակառակորդ երկու բանակներու գըլխաւոր ղանգուածները անհրօրէն պիտի բախին։ Այս ճակատամարտին մէջ վճռական դեր պիտի կատարեն ռազմական մեքենաները, որեան գետեր հասցնելով։ Այդ գարհուրելի ճակատամարտը, սակայն, վճռական փուլը պիտի չկազմէ ամբողջ պատերազմին ...

Ինչպէս կը հաստատեն տեղական թերթերը, գերմանական սպայակոյտը երկու գլխաւոր նպատակներ կը հետապնդէ,— 1.— Մօլ հասնիլ, Պելժիքոյ եւ Հոլանտայի ճամբով, տեղաւորուելու համար Մանշի ափերուն վրայ։ 2.— Պելճիքայի հարաւէն իջնել Մաժինոյի թիկունքը ու լուծել այդ ամրութեանց գրաւման հարցը։

Անտարակոյս դաշնակից հրամանատարութիւնը բոլոր միջոցները ձեռք առած է, այս պատահականութեանց դէմ։

Տ. ԲԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

Պաշտպան օրէնք Թուրքիոյ մէջ

Թուրքիոյ Ազգ. Ժողովը քուէարկեց պաշտպան օրէնքը, որուն համաձայն զինուորական իշխանութիւնը կրնայ.—

1.— Պէտք տեսնուած պարագային, բնակարանները, ամէն կարգի միութեան եւ ակումբի նման կազմակերպութեանց շէնքերը եւ առանց հեռագրի եւայլ նման առաքումները, անձերու վրան դիտել թէ ցերեկ խուզարկել, գրաւումի ենթակայ իրերը գրաւել, հեռաձայնի եւ անթելի նման բոլոր հաղորդակցութեանց միջոցները հակակշռել եւ ի հարկին դադրեցնել եւ արգիլել։

2.— Անոնք որ երկրին կարգ կանոնը եւ անդորրութիւնը խանգարելու յանցանքներով անցեալ մը ունին, ոստիկանական հսկողութեան տակ կը գտնուին, պաշտպան վիճակի են– թարկուած տեղերու մէջ որոշ բնակարան մը չունին եւ կասկածելի են, պաշտպան վիճակի շրջանակէն դուրս հանել։

3.— Պատժական օրէնքին 189րդ յօդուածին մէջ գրուած զէնքերը, գործիքները եւ ռազմամթերքները, ուժանակ, հեղձուցիչ կազ, ռումբ եւ նման քանդիչ գործիքներ եւ պայթուցիկ նիւթեր եւ անոնց պատրաստութեանց ծառայող գործիքներն ու միջոցները յանձնելու համար հրամաններ տալ եւ զանոնք խուզարկել ու հաւաքել։

4.— Թերթ, գիրք եւ այլ տպագրական գործերու տպագրութիւնն ու հրատարակութիւնը եւ արտասահմանէն մուտքը արգիլել եւ գրաքննութեան հսկողութեան ենթարկել։

5.— Փակ թէ բացօթեայ տեղերու մէջ ամէն կարգի հաւաքոյթները արգիլել եւ միութեանց գործունէութիւնը դադրեցնել։

6.— Սրճարան, գարեջրատուն, գինետուն, թատրոն, սինէմա, «պառ» եւ նման հասարակաց վայրերը փակել եւ անոնց բացման եւ փակման ժամերը ճշդել ու սահմանափակել։

7.— Պաշտպան վիճակի շրջանակը մտնել եւ ելլել ուզողներու մասին կաչկանդումներ եւ սահմանափակումներ կատարել։

8.— Գիշերները պտոյտը սահմանափակել եւ արգիլել։

9.— Գործադուլներու կողմէ որոշուած եւ հաղորդուած հրաժանգները եւ յայտարարուած ուրիշ միջոցներ հետապնդել ու դադրեցնել։

Պաշտպան վիճակի շրջանակի հրամանատարը սովորական զօրաբանակի հրամանատարութիւն կատարող զինուորական մը պիտի ըլլայ, որուն պիտի գործակցին պէտք եղած չափով սպաներ, զինուոր. դատաւոր եւ պաշտօնեաներ.

Այս օրէնքին մէջ յիշուած յանցանքներով ամբաստանուած զօրամասերու, ծովակայներու, ինչպէս քննիչներու եւ ընդհ. դատախազներու, կուսակալներու, գայմագամներու եւ դատաւորներու դէմ հետապնդում կարենալ կատարելու համար իւրաքանչիւրին պատկանած մարմնութեան համաձայն ազգ. պաշտպանութեան, ներքին կամ դատական գործավարին արտօնութիւնը պէտք է առնել։

Զինուորներուն համար

Տէր եւ Տիկին Տիգրան Բէգզատեան 50 Ֆրանք կը տրամադրեն, «Յառաջ» ղրկելու հայ զինուորներու, 50 Ֆր. Ֆ. Կ. Խաչի, Հայ զինուորներու համար, Ցովսէփիկ Կոստանեանի ծննդեան տարեդարձին առթիւ։

Ցանթէն Սէն Մարթէնէն Տիկին Ֆիլորիցա Ց. Բէքէեան վեցամսեայ «Յառաջ» կը նուիրէ իր զաւկին, զինուոր Բէքէեանի, 75 Ֆրանք ալ կը տրամադրէ, «Յառաջ» ղրկելու համար հայ զինուորներու։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ Տէօրթեօլցի Մանուկ Վարժապետին զաւակները՝ Աստուր եւ Պետրոս Թէնքերեաններ։ Պոլսոյ Գարակէօզեան սաներուն հետ Ֆրանսա փոխադրուած են 1925—1926ին։ Իրենց հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել «Յառաջ»ի։

ԵՐԲ ՈՐ ՊԷՏՔ ՈՒՆԵՆԱՔ

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆ, 11 Square Alboni։

UNION FRANCO - ARMÉNIENNE, 8 Rue Bossuet (10):

FOYER DES COMBATTANTS ARMÉNIENS, 8 Rue Bossuet։

ՄԵԾ ԻՐԱՐԱՆՑՈՒՄ ԶՈՒԻՑԵՐԻՕՅ ՄԷՋ

Երկու օրէ ի վեր վրդովիչ լուրեր կը շրջին Զուիցերիոյ կացութեան մասին։ Կառավարութիւնը վտանգի ազդանշանը տուած էր առջի օր։ Ճամբորդներու երթեւեկը ընդհատուեցաւ Զուիցերիոյ եւ Գերմանիոյ միջեւ։ Բոլոր զինուորները կազմ եւ պատրաստ կը սպասեն իրենց դիրքերուն մէջ։ Սահմանները պաշտպանուած են ստուարաթիւ զինուորներով։ Ֆրանսացիները կը հեռանան Զուիցերիայէն. Պեռնի համալսարանը փակուեցաւ երկու շաբթուան համար։ Այն ուսանողները որ զինուորցու չեն, կամաւոր պիտի արձանագրուին։ Ամբողջ երկիրը զօրանոցի վերածուած է։

Պեռնէն կը հեռագրեն թէ վերջերս գերման զինուորներու կարեւոր շարժումներ կը նշմարուին Ֆրայպուրկի մէջ եւ ուրիշ սահմանամերձ կէտերու վրայ։ Երեք օրէ ի վեր գերման զինուորները ռազմափորձեր կը կատարեն Քոնսթանցայի լիճին վրայ։ Միւս կողմէ կը հաղորդեն թէ գերման զինուորներ կը համախմբուին Հռենոսի աջ ափին վրայ, Ֆօրալպէրկէն մինչեւ Պալէլ։

Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութիւնն ալ կարգ մը միջոցներ ձեռք առաւ։ Ազգաժողովին դիւանաթուղթերը այլուր փոխադրուեցան բազմաթիւ սնտուկներով։

*** Հռոմի զուիցերիական դեսպանատան արտօնութեամբ, թերթ մը կը հեռագրէ թէ մայիս 14ին զուիցերիական դեսպանը եւ իր կինը նեղութիւններ կրեցին անծանօթներու կողմէ։ Այս վերջինները Թռուցիկներ կը փակցնէին հարեւան պետութեան մը դէմ որ բաբեկած է թէ Իտալիոյ եւ թէ Զուիցերիոյ։ Դեսպանը պահանջեց անմիջապէս վար առնել Թռուցիկները։ Անոր վրայ էր որ, երբ դեսպանը Ֆրանսերէն կը խօսէր իր կնոջը հետ, անարգուեցաւ անծանօթներուն կողմէ։ Ոստիկանութիւնը միջամտելով վերահաստատեց բարեկարգութիւնը։

ՈՐՈՇ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՄԱՍԻՆ

Պելժիա դրօշի տակ հրաւիրեց 16էն 35 տարեկան երիտասարդները։

*** Եուկոսլավիոյ կառավարութիւնը հարցուց Ցունաստանի թէ ինչ օգնութիւն կրնայ ընծայել, եթէ Իտալիա յարձակում գործէ։— Հունգարիոյ մէջ ամէն պատրաստութիւն տեսնելով հանդերձ, չեն հաւատար որ Իտալիա մասնակցի պատերազմին

*** Լոնտոնէն կը հեռագրեն թէ բազմաթիւ կամաւորներ կ'արձանագրուին, պայքարելու համար թշնամի օդաչուիկներու դէմ (փարաշիւթիստ)։ Այս գործին գլուխը անցած է պատերազմական նոր նախարարը, Պ. Իտըն։

*** Փարիզէն 25.000 դպրոցականներ արեւմտեան գաւառները փոխադրուեցան, իրենց ուսուցիչներուն հետ, մասնաւոր կառախումբերով։

** Անգլիոյ արտաքին նախարարութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց, որով կը հերքէ այն զրոյցը թէ Դաշնակիցները կը պատրաստուին թշնամական գործողութիւն մը կատարել Սպանիոյ գաղթավայրերուն դէմ։ «Ինչպէս յայտարարուեցաւ երեսփ. ժողովին մէջ, կառավարութիւնը խիստ չէզոքութիւն պիտի պահէ Սպանիոյ հանդէպ, ցորչափ ուրիշներ ալ յարգեն այդ պետութեան չէզոքութիւնը»։ Սպանիոյ մէջ անակնկալ մը եղաւ այս հերքումը, եւ կառավարութիւնը անգամ մը եւս յայտարարեց թէ բացարձակապէս չէզոք պիտի մնայ։

*** Պելժիոյ եւ Հոլանտայի դէմ կատարուած յարձակումները մեծ յուզում պատճառեցին Հարաւ. Ամերիկայի պետութեանց։ Ուրուկուէյ հասարակական բողոքագրի բանաձեւ մը ղրկեց բոլորին։ Այս բողոքագրին հաւանութիւն յայտնեց նաեւ Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը։ Երկու Ամերիկաները կը խորհրդակցին, զօրացնելու համար իրենց զինուորական գործակցութիւնը։

*** Անգլիոյ ծովակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ անցեալ շաբթուան ընթացքին ընկղմած կամ բռնուած են 31 գերմանական նաւեր, համագումար 171.094 թոն։ Անգլիա կորսնցուցած է միայն մէկ նաւ, 6000 թոն տարողութեամբ։ Ցիշուած 31 գերմանական նաւերուն 26ը Հոլանտացիները գրաւեցին Անթիլեան կղզիներուն մէջ, Հոլանտայի արշաւանքէն վերջը։ Ուրիշ զեկոյցի մը համաձայն, Նորվեկիոյ պատերազմէն ի վեր Դաշնակից սուզանաւերը 35 թշնամի նաւեր ընկղմած են այդ ջուրերուն մէջ։

*** Աթէնքէն կը հերքեն այն լուրերը թէ անօրոր թիւով կասկածելի օտարականներ հասած են Ցունաստան, այս օրերս։ Կառավարութիւնը ամէն միջոց խորհած է երկրին ապահովութեան համար։

*** Փարիզ հասած պելժիացի փախստականներուն մէջ կը գտնուի նաեւ Պրիւքսէլի արքայական թատրոնին մեծ դերասանուհին, Տիկին Հիլտա Նիստ, որ անմիջապէս մտաւ ինքնաշարժ վարող Ֆրանսուհիներու կազմակերպութեան մէջ։ Մօտ 1200 կին շարժավարներ կը ծառայեն այս կազմակերպութեան մէջ, շատերը փախստականներ փոխադրելով Պելժիայէն եւ Ֆրանսական Առաջէն։

*** Եգիպտոսէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը սկսաւ պարպել ռմբակոծման ենթակայ քաղաքներուն բնակիչները (Եգիպտոսի եւ Լիբիոյ սահմանին վրայ, Մէրսա Մէթուհ, Սիտի Պառրանի եւ Սոլում)։ Ուրիշ զգուշական միջոցներ ալ ձեռք առնուեցան, որ եւ է անակնկալի առջեւ պատրաստ գտնուելու համար։ Կարգ մը շրջաններ ալ արգիլեալ գօտի հռչակուեցան, վերապահուած՝ միայն անգլիական եւ եգիպտական զինուորներու։

*** Սըտանի գրաւման առթիւ, «Ն. Ե. Հէրըլտ» կը գրէ թէ Գերմանները վերջին անգամ այս քաղաքին տիրացած էին 1918ին, եւ քշուեցան ամերիկեան զօրաբաժնի մը կողմէ, զինադադարէն առաջ

ՇՈՒԷՏԱԿԱՆ պատուիրակութիւն մը գնաց Մոսկուա, առեւտրական բանակցութիւններ կատարելու համար։

Le Gérant : H. STEPHAN
Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :- R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : GOBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՑՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՇԱԲԱԹ 18 ՄԱՅԻՍ
SAMEDI 18 MAI 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4352

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ԸՆԹԱՑՔԸ

Պաշտօնական զեկոյցները համառօտ են այս անգամ, ինչ որ կ'ապացուցանէ թէ ճակատամարտը հասած է իր ամենէկազդու աստիճանին, հետեւաբար պարագայ մը որ յարմար չէ դառնալ մանրամասնութիւններ հաղորդել։

«Հիթլէր կատղած էր երէկ», կը գրէ «Նիւ Եորք Հէրըլտ»։ «Ան սպառեց ամեն ուժ, Նամիւռ-Սըտան-Մէզիէռ ճակատին վրայ։ Երեսուն թօն ծանրութեամբ հրասայլեր քշուեցան Մէօզի մէջէն, որոնք խորտակեցին պաշտպանութեան գիծերը եւ հակահրասայլային խոչոր ռումբեր տեղացին։ Շատ ծանր էր ընդհարումը։ Ֆրանսացիները իրենց ուժերը վերակազմելով ամբացան։ Երեք բանակներ չանթահարիչ պատերազմին դէմ [illegible] յանթարձակ։ Ճակատամարտը կը շարունակուի սակայն, արշաւանքէն մէկ շաբաթ վերջը։ Գերմանիոյ կորուստը աւելի ահռելի է, քան յարձակումը։ Հիթլէր վճռական առաւելութիւն մը չյաջողեցաւ։ Շարժուն պատերազմը սկսած է. Գերմանիա երբեք նկատի չունէր կորուստները,— զինուոր, օդանաւ կամ հրասայլ»։

Այս համառօտ պատկերը կրնայ որոշ գաղափար տալ ճակատամարտին անհատութեան մասին, Ֆրանսայի թէ Պելժիոյ մէջ։

Հոլանտայի պարպուածութիւնը առողջացնելու անձնատուութեան պայմանները։ Գերմանացիները արդէն գրաւած են Լա Հէյը (մայրաքաղաք) եւ Ամսթէրտամը։ Հետապին մը համաձայն, իրենց առաջին գործը եղած է ոչնչացնել բոլոր թղթատար ազատները։ Յետոյ հրամայած են ազատ արձակել այն բոլոր անձերը որ վերջերս բանտարկուած էին Հոլանտական կառավարութեան կողմէ։

Հազարաւոր [illegible] կը հասնին ի[illegible] Ֆրանսայի սահմանային նահանգներէն, Պելժիայէն եւ Հոլանտայէն, կառքերով, կառախումբերով, հեծելանիւներով կամ հետիոտն։ Կառավարութիւնը կարելին կը փորձէ զանոնք տեղաւորելու համար ազատ նահանգներու մէջ։

ՓԱՐԻԶԸ ԱԼ ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ԳՕՏԻ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՄՆԱՅ ՓԱՐԻԶ

»»» · «««

Երէկ առտու պաշտօնաթերթը հրամանագիր մը հրատարակեց, որուն համաձայն պատերազմական գօտին կը հռչակուին — Փարիզի զինուորական շրջանը (Սէնի, Սէն է Ուազի եւ Սէն է Մառնի նահանգները) — Զինուորական Գ. շրջանը (Սէն Էնֆէրիէօրի նահանգը, Էօրի նահանգին Անտէլիսի գաւառը)։

Զինուորական բռնակալներու եւ փախստականներու [illegible] փոխադրութիւնը դիւրացնելու համար, ուրիշ կայքերու համար առժամապէս փակուեցան Փարիզի կարգ մը դուռները, Փորթ Մայօյէն մինչեւ Փորթ Շարանթոն (12րդ, 17րդ, 18րդ, 19րդ եւ 20րդ թաղամասեր)։ Միեւնոյն ատեն զինուորական իշխանութիւնը գրաւեց որոշ թիւով հանրակառքեր, փախստականներու փոխադրութեան համար։

ՀԻԹԼԷՐ ԿՈՒԶԷ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ՇԱՀԻԼ ԵՐԿՈՒ ԱՄՍԷՆ

Վարչապետը առջի օր մասնաւոր խորհրդակցութեան մը հրաւիրեց բոլոր նախարարները, յետոյ տեսակցութիւններ ունեցաւ քանի մը նախարարներու հետ։ Վարչապետը ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ հինգշաբթի գիշեր, հետեւեալ բովանդակութեամբ.

— «Գերմանիա վճռած է փորձել իր [illegible] միջոցները։ Ան երէկ խոյացաւ երեք ազատ ժողովուրդներու վրայ։ Այսօր ան կ'ուզէ [illegible] Ֆրանսան։ Մեր ճակատի առանցքին վրայ, գերման բանակը կը թափէ իր քանդիչ ուժերուն ամբողջ ծանրութիւնը։ Հիթլէր կ'ուզէ պատերազմը շահիլ երկու ամիսէն։ Այս յուսահատական յարձակումներուն մէջ, ան դատապարտուած է եւ գիտէ այդ բանը։ Մենք այս վտանգը կը դիմագրաւենք միացեալ ճակատ կազմած Ֆրանսայի ինչպէս Անգլիոյ մէջ։ Այն օրը որ կորսուած երեւնայ ամէն բան, այն օրը աշխարհ պիտի տեսնէ թէ ինչ բանի կարող է Ֆրանսան։ Մեր զինուորները կը կռուին, անոնք իրենց կեանքը կուտան մեզի համար։ Թող մեզմէ ամէն մէկուն դիրքը արժանի ըլլայ անոնց։ Վճռական ոգի, արհամարհանք վրդովիչ զրոյցներու հանդէպ.— ահա մեր բոլորիս առաջին պարտականութիւնը վալիք օրերու մէջ։ Ամէնէն այլանդակ զրոյցները տարածուեցան։ Ըսին թէ կառավարութիւնը կ'ուզէ հեռանալ Փարիզէն։ Սո՛ւտ է։ Կառավարութիւնը Փարիզ է եւ կը մնայ Փարիզ։ Ըսին թէ թշնամին նոր եւ անդիմադրելի զէնքեր կը գործածէ, մինչդեռ մեր օդաչուները փառքերով կը պսակուին եւ մեր ծանր հրասայլերը կը գերազանցեն նոյն շարքի գերմանական հրասայլերը։ Ըսին թէ թշնամին Ռէնս կը գտնուի, նոյն իսկ Մօ հասած է։ Ան յաջողած է միայն Մէօզի հարաւակողմը բանալ լայն խորշ մը զոր մեր քաջարի զինուորները կը ջանան փակել։ Մենք ուրիշ խորշեր ալ փակեցինք 1918ին։ Դուք, նախկին ռազմիկներ վերջին պատերազմին, ընկերներ, դուք չէք մոռցած։ Բայց ըսէք, որո՞ւ օգտակար կ'ըլլան այս բոլոր սուտերը։ Հիթլէրի՛։ Այս պարագան կ'ըմբռնե՞ն այդ սուտերը տարածողները։ Ֆրանսացի՛ներ, ճիշդ հազար տարի առաջ, գերման խուժաններ Եւրոպայի վրայ կը խուժէին։ Անկէ ի վեր, Ֆրանսացիներու երեսուն սերունդներ Ֆրանսան կերտեցին։ Ֆրանսան հզօր է այդ փառաւոր անցեալով։ Ան խաղալիկ չէ թշնամիին յոխորտանքին։ Հիւսիսի դաշտերուն մէջ, ուր խորտակուեցաւ բարբարոսներու ուժը Աթթիլայէն ի վեր, մինչեւ Վիլհէլմ Բ., սոսոր դարերու ֆրանսական քաղաքակրթութիւնը ապառնալիքի տակ է այսօր։ Մենք վճռական ենք, յաղթանակելու համար բոլոր զոհողութիւնները։ Անհեղ պատիժ մը պիտի հարուածէ անոնք որ չեն ըմբռներ այս պարագան։ Մեր քաջութիւնը, մեր կորովը, մեր հաւատքը անվթար պիտի պահեն լատինական եւ քրիստոնէական քաղաքակրթութեան ազատութիւնները։ Կեցցէ՛ Ֆրանսան»։

*** Վարչապետը նոյնիմաստ յայտարարութիւն մըն ալ ըրաւ երեսփ. ժողովին մէջ։ «Մենք բառերով չենք գոհանար։ Արիւնը կը հոսի։ Թերեւս պիտի հարկադրուինք ձեռք առնել միջոցներ որոնք յեղափոխական կրնային երեւալ երէկ։ Թերեւս պիտի հարկադրուինք փոխել մեթոտները եւ մարդիկը»

ՇԱՆԹԱՀԱՐԻՉ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԱՆԽՆԱՅ ԿԸ ԶՈՀԷ ԻՐ ԶԻՆԱԿՆԵՐԸ ԵՒ ՆԻՒԹԱԿԱՆ ՈՒԺԸ

Բրիտանական օդատորմիղին աննախնթաց գործը

Երէկ [illegible] պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան պատերազմական գործողութեանց մասին (260րդ օր) —

Զեկոյց թիւ 511, մայիս 16, առաւօտ.— Ճակատամարտը շարժուն պատերազմի հանգամանք առաւ Նամիւռի շրջանէն մինչեւ Սըտանի շրջանը, մասնակցութեամբ երկու կողմի մեքենայացած ուժերու եւ օդատորմիղներու։ Գործողութեանց ընթացքի գերազոյն շահը կը պահանջէ ներկայիս ճշգրիտ տեղեկութիւններ չհաղորդել կատարուած դէպքերու մասին։

Զեկոյց թիւ 512, իրիկուն.— Ճակատամարտը կը շարունակուի նոյն սաստկութեամբ, ընդհանուր առումով։ Շատ բուռն ընդհարումներ պատահեցան կարգ մը կէտերու վրայ։ Մեր ռմբաձիգ օդանաւերը հետապնդիչ օդանաւերու պաշտպանութեան տակ ուժգին յարձակումներ կատարեցին յաջողութեամբ, թշնամի զրահապատ զօրամասերու դէմ որոնք մատնանշուած էին մեր հետախոյզ օդանաւերուն կողմէ։

Բրիտանական զեկոյց, 16 մայիս.— Բրիտանական զօրագունդը բուռն կռիւներէ վերջ յաջողութեամբ կասեցուց գերմանական ուժգին յարձակումներ։ Գերմանական յարձակողականին սկիզբէն ի վեր մեր օդատորմիղը բրիտանական զօրագունդին հետ խորտակած է առ նուազն 124 թշնամի սաւառնակներ։ Մեր հակօդային թնդանօթները վար առած են առ նուազն 23 թըշնամի օդանաւեր, Թիկունքի շրջանին մէջ։ Ուրիշ շատ մը սաւառնակներ վար առնուած են յառաջապահ զօրամասերու կողմէ։

Անգլիոյ պատերազմական նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ մինչեւ մայիս 16ի կէս գիշերը 250.000ի հասած էր տեղական պաշտպանութեան կամաւորներու թիւը։ Իսկ օդանաւային նախարարութիւնը հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց.— Արքայական օդատորմիղը այս գիշեր մեծ յարձակողական մը կատարեց Հռենոսի շրջանին մէջ, թշնամի ուժերու հաղորդակցութեանց ճամբաներուն եւ երկաթուղիներուն վրայ։ Յարձակումները տեւեցին ամբողջ գիշերը եւ թոնոներով ռումբեր արձակուեցան։ Հրդեհներ ծագեցան եւ պայթումներ տեղի ունեցան։ Արքայական օդատորմիղին ամենածանր յարձակումն էր այս, պատերազմի ընթացքին։

Լոնտոնի ձեռնհաս շրջանակներուն մէջ մասնաւոր կարեւորութիւն կ'ընծային ֆրանսական վերջին զեկոյցին, որմէ կը հետեւի թէ պատերազմը մտած է նոր շրջանի մը մէջ։ Դիրքերու պատերազմը վերջացած ըլլալով, սկսած է շարժուն պատերազմը։ Մասնագէտներու կարծիքով, Գրիւսէլի ճակատամարտը կենսական արժէք ունի։ Այս առթիւ կատարուած ակդրնական գործողութիւնները կը հաստատեն Դաշնակից բանակի ծանր թնդանօթներուն եւ հրասայլերուն գերազանցութիւնը։ Հրետանիներու փոխանակութեան ուժգնութիւնը հասկնալու համար, գիտնալ կուտան թէ թնդանօթին ձայնը կը լսուէր Քէնթի ծովափէն (Անգլիա)։

ՅԱՐՄԱՆԱԶԱՆ ԶՐՈՅՑՆԵՐ

«Մաթէն» կը գրէ.— Հինգշաբթի իրիկուն բազմաթիւ զրոյցներ կը շրջէին իբրեւ պաղանիք,— Գերմանները գրաւեր են Լանը, Սիսոնը, Ռէնսը, նոյն իսկ Նուայոնը եւ Քոմփիէնյը... Պաշտօնապէս ամենավճռական հերքումը կը տրուի այս քաղաքներու գրաւման մասին, թէեւ մայիս 15ին կարգ մը կէտերու վրայ թշնամի ջոկատներ մտած են մեր դիրքերուն ետին, որոշ խորութեամբ։ Ճշմարտութիւնն այն է որ մայիս 16ի ցերեկը կացութիւնը չէր փոխուած բաղդատելով նախորդ օրուան հետ, Մէօզի ձախ ափին վրայ, Նամիւռի եւ Սըտանի միջեւ։ Կարգ մը գերման ջոկատներ որոնք յաջողած էին սպրդիլ Դաշնակից գօրքին մէջ, բնաջինջ եղած են։ Կը թուի թէ Գերմանները որ եւ է յառաջխաղացութիւն չեն կատարած մայիս 16ին։ Երկու կողմերն ալ, չափազանց խառնաշփոթ շրջանէ մը վերջ, կը վերակազմուին յարաբերական հանդարտութեամբ։ Ուժերը կը նորոգուին, կը զօրացուին։ Թշնամին մայիս 15ի առտուն վերսկսաւ իր յարձակումը Սըտանի ձախ ափին վրայ, դէպի հիւսիս-արեւելք։ Այս ուժգին յարձակումը զսպուեցաւ մեր զօրքին կողմէ, որ կէս օրէն վերջը յառաջացաւ Մէօզի երկայնքը։ Մաժինոյի գիծը բացարձակապէս անվթար կը մնայ Մոնմէտիի եւ Պալի միջեւ։ Մոզէլի արեւմտեան կողմը քանի մը տեղական ընդհարումներ պատահեցան։ Թշնամին ծանր թընդանօթներ արձակեց Սաարին Հռենոսի վրայ։ Ֆրանսական հրետանին կրակ տեղաց ռազմանիւթի մթերանոցներու վրայ։

*** Պելժիոյ արտաքին նախարարը, Պ. Սփաք, յայտարարեց թէ կացութիւնը ծանր է։ Գերմանական ռազմավարութիւնը կը ձգտի յարձակիլ միայն կրճատեալ ճակատի մը վրայ, բայց այնքան մեծ քանակութեամբ ռազմանիւթ կը թափէ եւ օդանաւային այնքան կարեւոր ուժեր կը գործածէ որ, չափազանց կը դժուարանայ պաշտպաններուն գործը։ Այսռազմավարութեանշնորհիւ գերման սպարապետութիւնը հողեր կը շահի, բայց ահագին կորուստներ կը կրէ, մարդկային թէ նիւթական։ Կարգ մը վայրերու մէջ, գրաւուած եւ ետ առնուած կամուրջներու վրայ չոռնակոյտ դիզուած են խորտակեալ հրասայլեր։ Գերմանական օդատորմիղը ահագին զոհողութիւններ կ'ընէ։ Հակառակ ծանր յոգնութեան, զօրքին բարոյական կորովը սքանչելի է, մանաւանդ այն օրէն ի վեր որ միացան պելժիական եւ դաշնակից ուժերը։ Կառավարութիւնը կը շարունակէ Պրիւսէլ մնալ։

Ժողովը ջերմապէս ծափահարեց վարչապետին խօսքերը։ Յետոյ երեսփ. ժողովին նախագահը, Պ. Էռիօ, ժողովին ողջոյնը յայտնեց զինուորներուն, «որոնք մեզ կը պաշտպանեն ահաւորապէսին դէմ», եւ ջերմապէս գնահատեց երկրին հոգեկան կորովը։ Ժողովը միաձայնութեամբ հաւանութիւն յայտնեց այս արտայայտութեանց, անգամ մը եւս նուիրագործելով «սրբազան միութիւնը»։

Նախագահ Ռուզվէլթ կը խնդրէ Մուսոլինիէն չմասնակցիլ պատերազմին

Իտալիոյ անորոշ դիրքը եւ շարք մը վրդովիչ զրոյցներ խոր մտահոգութեան մատնած են Եւրոպան եւ Ամերիկան։ Մ. Նահանգներու նախագահը նկատի առնելով այս պարագան, հինգշաբթի գիշեր ժամը 2ին անձնական հեռագիր մը ուղղեց Մուսոլինիի, որպէսզի չմասնակցի պատերազմին։ Այս գիրը Մուսոլինիի յանձնուեցաւ Հռոմի ամերիկեան դեսպանին միջոցաւ։ Հեռագիրը ղրկելէ առաջ, Պ. Ռուզվէլթ երկար խորհրդակցութիւններ կատարեց արտաքին նախարարին եւ ուրիշ բարձր պաշտօնատարներու հետ։ Նախագահին քարտուղարը յայտարարեց թէ Մուսոլինիի ուղղուած գիրը նոր բան մը չէ, այլ շարունակութիւնը այն թղթակցութեանց որ տեղի կ'ունենայ ատենէ մը ի վեր, ի խնդիր խաղաղութեան։ Քարտուղարը մերժեց յայտնել հեռագրին պարունակութիւնը, բայց իր մէկ բացատրութիւնը — «նոր կոչ» — այն տպաւորութիւնը կը ձգէ թէ Պ. Ռուզվէլթ միջնորդի դեր մը չէ որ կը կատարէ, այլ պարզապէս փորձ մը՝ կանխելու համար պատերազմին ծաւալումը։

Հռոմի քաղաքական շրջանակներուն մէջ չեն կարծեր որ գործնական արդիւնքի մը յանգի նախագահին այս նոր ձեռնարկը։ Իտալական կառավարութիւնը քանի մը ամիս առաջ որոշած էր որ եւ է նախաձեռնութիւն չստանձնել հաշտութեան համար։ Այդ օրէն ի վեր, Մուսոլինի աւելի քան երբեք համոզուած է թէ միջազգային կացութիւնը չէ փոխուած ի նպաստ խաղաղութեան. Նոյն շրջանակներուն կարծիքով, Մուսոլինի անցեալ սեպտեմբերին իր կարելին փորձեց պատերազմը խափանելու համար, իսկ այժմ այն տեսակէտն ունի թէ Եւրոպայի ճակատագիրը պէտք է ձգել զինուորական գործողութեանց ելքին, որ կրնայ հաշտութեան ժողովի մը յանգիլ։ Ինչ որ ալ ըլլայ պատերազմին ելքը, Իտալիա պիտի պնդէ իր պահանջներուն վրայ եւ այսօր ինքզինքը բարոյապէս կապուած կը նկատէ պատերազմին, թէեւ պատերազմիկ չէ։

*** Պոլսէն կը հեռագրեն թէ 15էն 35 տարեկան բոլոր այրերը պիտի անդամագրուին զանազան ակումբներու, մասնաւոր մարզանք ստանալու համար։ Միւս կողմէ, կառավարութիւնը օրինագիծ մը յանձնած է ազգ. մեծ ժողովին, որուն համաձայն կառավարութիւնը պիտի կրնայ բռնագրաւել Պոլսոյ բոլոր փայտաշէն տուները, պատերազմի պարագային։ Այս օրէնքին իմաստը հասկնալու համար, կը բաւէ ըսել թէ Պոլսոյ տուներուն կէսէն աւելին փայտաշէն է։

*** Պոլսէն կը հեռագրեն թէ Իտալացիները կը շարունակեն հեռանալ Թուրքիայէն։ Մայիս 16ի առտուն բազմաթիւ իտալացի բանուորներ, որոնք Պոլիս կը բնակին տարիներէ ի վեր, յայտնեցին իրենց գործատէրերուն թէ անմիջապէս Իտալիա պիտի վերադառնան։

Եգիպտոսի մէջ ալ հազարաւոր Իտալացիներ իրենց գործերը կը փակեն, Իտալիա վերադառնալու համար։

*** Հռոմէն կը հեռագրեն թէ Դաշնակիցներու դէմ սարքուած թշնամական ցոյցերը վերջ գտած կամ յետաձգուած են, ինչ որ նշանակալից պարագայ մը կը համարուի։

*** Հազարաւոր Թուրքիներ բաժնուեցան Պելկրատի մէջ, որպէսզի ժողովուրդը մասնակցի Գերմաններու դէմ բացուած պայքարին։ Այս առթիւ կ'ըսուի թէ Գերմանները սերպիական համազգեստներ հագած են, ի հարկին հագնելու եւ երկրին դէմ յարձակելու համար։

*** Եգիպտոսի կառավարութիւնը հրամանագիր մը հրատարակեց, որով Եգիպտացիներուն եւ օտարականներուն կ'արգիլէ երկրէն հեռանալ առանց մասնաւոր արտօնութիւն ստանալու զինուորական իշխանութենէն։ Վարչապետը յայտարարեց թէ բոլոր Եգիպտացիները, երիտասարդ թէ տարէց, պատրաստ են իրենց կեանքը զոհելու հայրենիքին պաշտպանութեան համար։ «Ան այժմ պատճառ չկայ իրար անցնելու։ Մենք պատրաստ ենք ամէն պատահականութեան հանդէպ»։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԾԱՆՐԱԿՇԻՌ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

896,000,000 տոլարի ստիպողական վարկ մը

Նախագահ Ռուզվէլթ երեսփ. ժողովին ներկայանալով, անձամբ կարդաց իր պատգամագիրը, որով 896 միլիոն տոլարի ստիպողական վարկ մը կը պահանջէ, երկրին պաշտպանութիւնը զօրացնելու համար։ Միեւնոյն ատեն կը յանձնարարէ զարկ տալ օդանաւային արտադրութեան, տարեկան 60.000ի հասցնելով զայն։ Նախագահը խորապէս ազդուած կ'երեւար օրուան կացութենէն, ինչպէս կը հետեւի իր խօսքերէն.

— «Զարհուրելի օրեր են։ Սրընթաց եւ դղրդագին դէպքեր կը ստիպեն ամէն չէզոք ազգ հոգ տանիլ իր պաշտպանութեան։ Արդիական պատերազմին վայրագ ուժը սպառեց նետած է իր բոլոր սարսափները։ Մէջտեղ ելած են քանդումի նոր ուժեր, անհաւատալի կերպով սրընթաց եւ մահացու, եւ անոնք որ կը գործածեն զանոնք, անողոք են եւ յանդուգն։ Չկայ պաշտպանութեան հին միջոց մը որ չկարօտի նոր զօրացման եւ չկայ անհաւանական կամ անկարելի յարձակում մը զոր կարենանք անտեսել։ Դէպքերը քննենք առանց զուր յոյսեր անուցանելու մեզի սպառնացող վտանգներու մասին։ Զափենք մեր ու-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

*** Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ անգլիական զօրքը գրաւած է Լուվէնը (Պելժիա), քշելով Գերմանները. Անգլիացիները քաղաքին կայարանը գրաւեցին կատաղի կռիւէ մը վերջ որ մղուեցաւ ձեռնառումբերով եւ սնդացիրներով։ Զօրքին հրամայուած է իրենց դիրքերուն մէջ մնալ, ինչ որ ալ պատահի։

Պելժիոյ թագաւորը յայտարարութիւն մը ուղղելով Լիէժի բերդին սպաներուն, ենթասպաներուն եւ զինուորներուն, հրամայեց.— «Դիմադրեցէք մինչեւ վերջը, հայրենիքին համար։ Հպարտ եմ ձեզմով»։ Բերդին հրամանատարը, գնդ. Մոտարի, 1914ին ալ պաշտպանած էր Լիէժի մէկ ամրացը։

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ՕՐ ՄԸ

Մոռցուած տօն մը պիտի ըսէինք, որովհետեւ կար ատեն մը, երբ կը տօնուէր Մայիս 1ը, որ անցաւ երէկ անշշուկ եւ առանց հանդիսութեան :

Այդ օրը, իբրեւ գարնան աւետաբեր, բնութեան զարթօնքի տօն, կը պանծացուէր բովանդակ աշխարհի մէջ նոր կեանքի մը, նոր աշխոյժի մը եւ նոր ժամանակի մը խորհրդանշանը կը նկատուէր ան, եւ այդ պատճառով ալ կը պանծացուէր: Բազմութիւնները կը թափէին դաշտերը բնութեան հետ հրճուելու համար եւ ուխտատանքը կը դադրէր, հանգիստի ու հանդիսութեան համար:

Պանծացումի նախնական, սկզբնական մասն է աս, ինքնաբեր ու բնազդական գիծիէ :

Հետագային, սակայն, Մայիս 1ը դարձաւ ոչ միայն բնութեան, այլեւ ընկերութեան տօնը. դրուեցաւ անոր մէջ ընկերային ու քաղաքական իմաստ եւ տօնուեցաւ իբրեւ այդ, իբրեւ նոր իրաւակարգի մը խորհրդանշանը :

Աշխատաւորութեան օրը եղաւ ան, սպասուած նոր, ազատ, արդար ու հաւասար կարգերու ողեկոչումով :

Այդ օրը գործարանները, ամէն աշխատանոցները կը փակուէին, եւ մեծ քաղաքներու մէջ, կարմիր դրօշներով հսկայական, մեծաշուք ցոյցեր կը կատարուէին, հարիւր հազարաւոր գործաւորներու մասնակցութեամբ. նշանախօսքերով, պերճաբարբառ նշանաբանութիւններով, ճառերով եւ երբեմն ալ ընդհարումներով, երբ ցոյցերը ալեկոծութեան կը վերածուէին եւ աշխատաւորութիւնը բախում կ'ունենար ոստիկանութեան հետ :

Տարիներ, տասնամեակներ կը կրկնուէին այս ցոյցերը Մեծ Պատերազմէն առաջ եւ ետքը, Փարիզէն Պերլին, Լոնտոն ու Նիւ Եորք, մինչեւ Մոսկուա եւ այլ քաղաքներ, յայտնաբերելով ժողովուրդի իշխանաւորներուն ոյժը եւ գործաւորութեան, միտ ղանգուածներու ճակատական տենչումն ու վերելքը ...

Այն հաւատքը կար, այդպէս կը յուսէին կազմակերպուած ընկերվարական կուսակցութիւնները, թէ այս ուխ զանգուածները, որոնք ճնշուող բաժին հնազանդ ու շնորհատուրեան աշխատող կ'ուզէին իրարու, օր մը, ժամանակ մը, պատերազմի ժամանակ մը, ատոր պիտի կանգնէին, պատերազմի փոխարէն սպանելու եւ ռազմաճակատները կործանելու համար :

Կը կարծէին այսպէս, եւ անուանի գրողներ ու աշխարհահռչակ հռետորներ փիլիսոփաներ կ'արտասանէին, ազատելով օրուան իշխանութիւններուն եւ դրամատիրութեան կոչերով պանծալ :

Տարիներ ու տարիներ, ճառ, փոթորկոտ ցոյց, աշխարաբութեան եւ յեղափոխութեան կոչ ու կանչ ... Ու յանկարծ, օր մը, պատերազմական փողին առջեւ այս ամէնը հօդ ցնդած, չքացան բոլոր երկինքներու տակ եւ «եւ» զանգուածները ոտքի կեցան իրար խողխողելու եւ կոտորելու համար: Արիւնոտ փորձառութիւնը մեծ պատերազմին, որմէ ետք, նոր փորձեր ու նոր ցոյցեր, մանաւանդ այն երկրին մէջ, որ սովոր

դեմոկրատիայի հայրենիքը կը նկատուէր, Գերմանիոյ մէջ, ուր ընկերվարական կազմակերպութիւնը «երկաթեայ» դրահ ունէր եւ «պողպատեայ» բռունցք :

Այսօր, գիտենք պատմութիւնը. այն բովանդակ եղերերգութիւնը, զոր աշխատաւորութիւնը կրեց զանազան երկիրներու, եւ մասնաւորաբար ընկերվարական եւ յեղափոխական շարժումներու դասական երկիրներու՝ Գերմանիոյ եւ Խ. Միութեան մէջ: Առաջին երկրին մէջ, ճզմուեցաւ, արմատախիլ ըլլալու աստիճան, հզօր սոսկալ դեմոկրատիան, փշուր փշուր ըլլալով նացիզմի կրունկներուն տակ, եւ երկրորդին՝ Սովիէթներու աշխարհին մէջ՝ այլանդակ կերպարանք առնելով :

Ու այսօր, նորէն պատերազմ, հակառակ յեղափոխականներու վերակազմութեան ջանքերուն եւ դարձեալ շողշողուն նշանաբաններուն :

Եւ նորէն Մայիս 1, բայց առանց ցոյցի, մոռցուած ու մինչեւ իսկ անարգուած օր մը, որովհետեւ ոչ ոք պիտի համարձակէր այլեւս դրօշ պարզել ու նշանաբաններ նետել օդին մէջ, յանուն ազատութեան ու ընկերային արդարութեան :

Համարձակողը՝ պիտի ըլլար ծիծաղելի, եթէ ոչ անմիտ, այնքան դառն փորձերէ եւ արիւնոտ փորձառութեան ետք :

Կասկած չկայ որ արդար էին եղած պահանջներէն շատերը եւ մարդկային՝ բանաձեւուած նշանաբանները, որոնք կը ձգտէին նոր ու արդար կարգերու, ազատ ու հաւասար պայմաններու, անոնց մէջ աշխատելու, ստեղծագործելու համար եւ մարդկայնօրէն վայելելու բնութեան ու ընկերութեան ընձեռած բարիքը, առանց յղփանալու :

Արդար, բայց զուրկ իրականութեան դրացումէն. անգէտ այն կիրքերուն ու յաւակնութիւններուն հանդէպ. որոնք կը լեցնեն դեռ աշխարհը, իրենց տնտեսական ազատութեան, հայրենիքի փրկութեան եւ գոյութեան ու բարօրութեան հետապնդումներուն մէջ: Անգէտ՝ մարդոց, զանգուածներու հասկացողութեան հանդէպ. արդարութեան ու ազատութեան, հաւասարութեան ու իրաւունքի վերացական ու առաձգական գաղափարներուն անոնց մեկնաբանութեան հանդէպ:

Չի՞ բաւեր յիշել միայն Մոսկուայի Մայիս 1ի օրակարգը, մարաջախտ Վորոշիլովին բերնով եւ անշուշտ աշխատաւորութեան ուղղուած. Պանծալի՞ օրակարգ. որով կը տարփողուի հպարտութեամբ «Ֆինլանտայի դէմ տարուած յաղթանակը», ինչպէս նաեւ «ուժեղացումը կարմիր բանակին, որ արթուն կը հսկէ»:

Մայիս 1, տօն աշխատաւորութեան, խաղաղութեան ու արդարութեան եւ ֆինլանտական ողբերգութիւնը եւ կարմիր բանակի ուժեղացումը... Կա՞յ աւելի մեծ հեգնութիւն քան կարմիր մարաջախտին այս պանծացումը, նետուած մարդկութեան ճակատին, եւ արդարութեան, ազատութեան ու խաղաղութեան համաշխարհային մեծ գաղափարներուն դէմ որոնց պանծացումը եղած է դարերէ ի վեր, այլ մանաւանդ վերջին քանի մը տասնեակ տարիներուն, աշխատաւորական բաժերէն ...

Պիտի տեւէ այս հեգնութիւնը, պիտի հանդուրժէ դեռ մարդկութիւնը, մինչեւ որ բուն աշխատաւորութիւնը, արդարութեան ճշգրիտ իմաստը ու ազատութեան գեղեցիկ յղացումը թաթաւուն, ոտքի կենայ օր մը եւ փակէ բերանները բոլոր շառլատաններուն եւ սուտ մարգարէներուն, ստեղծելով ազատութեան ու արդարութեան նոր կարգեր :

Ազատութիւն՝ բոլոր ազգերուն եւ արդարութիւն՝ բոլոր անհրաւուածներուն, անոնց մանաւանդ, որոնք գերազոյն զոհողութիւններու ենթարկուած են, բայց զուրկ են նուազագոյն միջոցներէ. անոնց՝ որ բարձրագոյն իրաւունքներու տէր են, բայց չունին նուազագոյն բարիքը կեանքի :

Կը հաւատանք, որ պիտի գայ օրը, եւ այն ատեն պիտի տօնենք Մայիս 1ը, իբրեւ ճշմարիտ ազատութեան ու անսուտ արդարութեան օր: Մոռցուած ու արհամարհուած այսօր, բայց պանծալի վաղը, ոչ մէկ կասկած :

(Խմբագրական՝ ՅԱՌԱՋԻ)

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Կենդանիները եւ պատերազմը

Վերջացած է պատերազմին նախերգանքը: Հիմա ամբողջական գործողութեան մէջ ենք: Կատաղի կռիւներ կը մղուին Գէնճիքայի մէջ: Փարիզի եւ այլ քաղաքներու վրայ, օրը երկու կամ երեք անգամ կը հնչէ ահազանգը: Երէկ տակաւ զինուորներ ապաստարանին մէջ էր, թերթ մը ձեռքս: Հոն կարդացի որ Ճափոնները կ'օգտագործեն ձիգոներ, պատերազմի մէջ: Փախադրել կուտան անոնց՝ մանրագրութիւններ: Նման ճամբորդող աղաւնիներուն որոնք տեղեկութիւններ կամ հրահանգներ կը տանին: Եւ մտադրեցի թուել բոլոր այն կենդանիները, որոնք հինէն ի վեր, օգտագործուած են պայքարներու, պատիժներու եւ պատերազմներու մէջ :

Հնդկաստանի մէջ փիղը պատերազմական կենդանի մը եղած է, երկար դարերով: Դրացի երկիրներ ալ զօրծածած են փիղը: Օրինակ՝ Կարթագենացիները: Ցագկերոսի բանակներուն մէջ փիղեր կային: Աննիբալ ալ կ'օգտագործէր այդ հսկայ կենդանիները :

«Ցամաքի նաւը», ուղտն ալ շատ օգտագործուած է, մասնաւորապէս անապատային կռիւներու մէջ: Տաճիկ ուղտը ամէնէն արընթացն է ու անպատժանելի մասը կազմած է հին եգիպտական բանակներուն: Կան նաեւ ուղտի երկու նշանաւոր տեսակներ, արաբական ուղտը, միասապատ, եւ բակտրիացի ուղտը, զոյգ սապատով: Արաբիոյ, Միջագետքի, Սահարայի մէջ ընդհանրապէս կռիւները եղած են ուղտերու օգտագործումով :

Ամէնէն աւելի ձին է անշուշտ որ օգտագործուած է խաղերու մէջ: Ամէն բանակ ունի իր ձիաւորներու գունդը: Այսուձին, հին մարտերու մէջ, կատարած է վճռական դեր: Հին պատերազմական կառքերուն կը լծէին ձիերը կամ ջորիները: Այդ կառքերը կ'ըլլային երկաթապատ եւ գերանդաւոր: Տրովադայի պատերազմին մէջ գոյութիւն ունէին անոնք: Աքիլլէս իր կառքին վրայ եղած կը յարձակէր ու կը հարուածէր: Երկաթի կառքերու մարտերուն մէջ անուն հանած են Հռովմայեցիները: Ցիւսուսի դէմ կռուող Քանանացիները ունէին բազմաթիւ կառքեր, որոնց լծած էին աղնիւ ձիեր :

Ձիէն ու ջորիէն զատ ցիռն ալ օգտագործուած է Արաբիոյ, Պաղեստինի, Միջագետքի, Աթոբիքի եւ Փոքր Ասիոյ մէջ: Ցիռը (վայրի էշ) աւելի արագընթաց է քան ձին :

Ու եզը, իբրեւ բեռնատար կենդանի :

Եւ ռնգեղջը Կարթագէնի մէջ :

Եհովան շանաճանճերով, գորտերով ու մարախներով պատժեց Եգիպտոսի ժողովուրդը: Շանճը, այս անմաքուր կենդանին, աւազի չափ շատ է: Ահաւոր է ճանճերուն ոյժը երբ անոնք անհաշուելի խումբերով կը յարձակին: Ցանկալի ամբողջ գաւառի մը բնակիչները կը ստիպուին լքելու տունը գաղթել ճանճերու անվերջանալի տարափներէն հալածուած: Ճանճերը կը յաղթեն նաեւ փիղերուն, ուղտերուն եւ ռնգեղջիւրներուն: Անոնց դէմ պաշտպանուելու մէկ միջոց կայ. մարմինը ծեփել ցեխով :

Գորտը ճանճին հետ բաղդատելով անմեղ պատուհաս մըն էր Եգիպտացիներուն համար: Գորտեր մտած էին ամենուրեք, նոյնիսկ փուռերուն եւ անկողիններուն մէջ:

Մարախը ծածկեց ամբողջ Միջագետքը եւ կանանչը մաքրեց երկրին մէջ: Այս անասունը չորս տեսակ է,— մարախ, խառնիճ, ջորեակ, եւ գղուբճ: Անոնք, իրենց լեզուններով, ամպեր կազմած կը թռչին ու կը խաւարեն արեգակը: Սաստիկ քամիի ձայն կը հանեն: Սոսկալի են կարմիր մարախները :

Մարդուն կողմէ մարդուն տրուած պատիժներուն մէջ օգտագործուած են առիւծը, վագրը, օձը, ձին, շուները, կատուն :

Օձը օգտագործուած է նաւամարտերու ժամանակ: Հսկայ կարասներու մէջ կը լեցնէին օձերը ու կը նետէին թշնամի նաւուն վրայ: Կարասը կը կոտրէր ու մէջէն օձերը դուրս կ'ելլէին, սարսափի եւ նահանջի մատնելով ծովամարտիկները:

Ուղտահաւը կամ ջայլամը իր եօթը ոտք բարձրութեամբ, երեք ոտք երկայն վիզով ու մանաւանդ իր անհաւատալի արագութեամբ, ինչպէս նաեւ երկու հոգի կարենալ վերցնելու իր ոյժով բաւական դեր կատարած է անապատական կռիւներու մէջ: Երբ զայրանայ՝ կը սուլէ մոլեգնօրէն ու նոյնիսկ կը մռնչէ, առիւծի պէս :

Ամէն մարդ գիտէ որ մարզուած շուները մինչեւ այսօր թանկագին ծառայութիւններ կը մատուցանէ պատերազմիկներուն :

Խոզն ալ օգտագործուեցաւ վերջերս, Ֆրանսացիներուն կողմէ, Մաժինոյի եւ Զիկֆրիտի գիծերուն միջեւ դրուած գերմանական ականները պայթեցնելու համար:

Ցիշեցինք արդէն աղաւնին ու մեղուն :

Ու այս բոլոր կենդանիներէն վերջ, պատերազմներու մէջ օգտագործուած է ուրիշ կենդանի մը, ամէնէն աւելի: Այդ կենդանին, աւաղ, «մարդ» կոչուած արարածն է: Մերթ հերոս, յաճախ էշ նահատակ: Նայած հանգամանքին: Անելորդ կը համարինք խօսիլ հանրածանօթ այդ աւանակին մասին:

Ամէն մարդ լաւ կը ճանչնայ զանի :

Քանի մը ամիսէն ատրճանակիր ես ալ զինուոր եմ: Ես զինուոր ըլլալէս վերջ՝ կրնաք ըսել .

— Նապաստակն ալ օգտագործուեցաւ 1940ի համաշխարհային պատերազմին մէջ:

ՆՇԱՆ ՓԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ՁԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՓՈՔՐ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ՃԻԳԸ

ՍԱԼԷՆ ՏԸ ԺԻՐՕ (Մարսէյլ), 15 Մայիս.— Սիրելի «Յառաջ», Ապրիլ 23ին գրեր էի թէ 15 — 16 ընտանիքներ կ'ապրին մեր գաղութին մէջ եւ թէ դրօշի տակ ունինք 9 — 10 հայ զինուորներ, որոնք իրենց կարգին սատծօրեայ արձակուրդ առացան Բոլորն ալ գոհ են իրենց պաշտօններէն եւ հրամանատարներէն: Շնորհակալութիւն կը յայտնեն նաեւ «Յառաջ»ի եւ Կապոյտ Խաչին, որ ծրարներ կը ղրկէ.

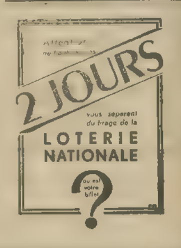
Անցեալ օր քանի մը հայրենակիցներ ժողով գումարելով երեք հոգինոց յանձնախումբ մը կազմեցինք, հայ զինուորներուն օգնելու համար, (Սարգիս Սարգիսեան, Արամ Թորիկեան եւ տողերս գրողը): Երկրորդ օրը անմիջապէս հանգանակութեան ձեռնարկելով, յանձնախումբը նախ դիմեց շրջակայ քաղաքներէ եկած հայ շրջուն վաճառորդներուն, որոնք հաճութեամբ մասնակցեցան: Գ. Ա. Կիւլէսէրեան ցաւ յայտնեց թէ Սալէնի մէջ մէկը չկայ որ այսպիսի հանրօգուտ գործի մը ձեռնարկէ: Իսկ Մարթիկէն Գ. Գ. Հոգանճեան ալ բաւ թէ այսպիսի ձեռնարկ մը կատարելու խօսք եղաւ, բայց դեռ ժողով չէն գումարած: Ամէն տեղ ալ նոյն վիճակն է: Եթէ երկու հոգի քով քովի գան, ժողովուրդը միշտ կ'աջակցի :

Հաւաքիչ մեր հանգանակութեան մասնակցողներուն ցանկը.— Ե. Զատուրեան, Ս. Սարգիսեան, Ար. Թորիկեան, Բոյհաննէս Ցակոբեան, Թագւոր Գասամճեան, Մուրատ Բաղարեան(Սէյվի մօր), Թմն, ամն 50ական: Օ. Գույումճեան 30, Կ. Կիւրեղեան 30, Ս. Գէորգեան, Միհրան Սիմոնեան, Ա. Նուսուֆ (Սարրի), Ց. Մեսրոբեան, Ս. Պէշիկեան, Կ. Ցափոճեան 20ական: Ա. Համբարձումեան 20: Ե. Կէօթիկեան 25, Փ. Վարդիկեան 15, Ց. Չոպանեան 15, Ռ. Մէշէլեան 12, Ն. Զատուրեան 10, Կ. Գէորգեան, Բ. Ց. Նուսուֆ (Սարրի), Թ. Մեսրոպեան, Օ. Օհանեան, Ա. Բաղարեան, Օ. Մէշէլեան, Մավրուլիս Նիքոլա (յոյն), Տ. Երուանդեան 10ական: Արլէն Ա. Կիւլէսէրեան 25, Տիկին Ալիս Կիւլէսէրեան 25, Ս. Հացագործեան 10, Ա. Մանուշակեան 10, ամն 5: Մարթիկէն Գ. Հոգանճեան 50:

Գ. Արամ Թորիկեան 30 եւ Վ. Գասամճեան 25 ֆրանք կը տրամադրեն «Յառաջ» ղրկելու համար հայ զինուորներուն: Հանգանակուած գումարն է 882 ֆրանք, որուն 282ը կը տրամադրեն «Յառաջ»ին, հայ զինուորներուն թերթ ղրկելու համար, իսկ մնացեալ 600 ֆրանքը կը խնդրուի յանձնել Կապոյտ Խաչին, որ պէտքի օգնէ չքաւոր զինուորներուն: Շնորհակալութիւն բոլոր անոնց որ աջակցեցան այս հանգանակութեան :

Ե. Զատուրեան

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ Տէօրթեօլցի Մանուկ Վարժապետին զաւակները Աստուր եւ Գեւորս Թէնգերեաններ: Գոյսոյ Գարակէօզեան սաներուն հետ Ֆրանսա փոխադրուած են 1925 — 1926ին: Իրենց հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել «Յառաջ»ի:

Անմիջական օգնութիւն

մեռած զինուորներու ընտանիքներուն

Պաշտօնաթերթը հետեւեալ հրամանագիրը հրատարակեց հինգշաբթի օր. —

ՅՕԴ. Ա.— Պատերազմի ընթացքին մեռած կամ անհետացած զինուորներու եւ նաւաստիներու կիները, կամ անոնց բացակայութեան որբերը իրաւունք ունին «առժամեայ» օգնութիւն մը խնդրելու, որուն համար որոշուած է միօրինակ գումար մը, 600 ֆրանք: Այս օգնութեան գումարը 100 ֆրանք կ'աւելնայ 16 տարեկանէն վար եղած իւրաքանչիւր զաւակի համար: Եթէ կիներ կամ որբեր չկան, նոյն օգնութիւնը կը ստանան ծնողքը :

ՅՕԴ. Բ.— Անհետացած զինուորներու կամ նաւաստիներու համար այս օգնութիւնը կրնայ խնդրուիլ անհետացումէն վեց ամիս վերջը միայն:

ՅՕԴ. Գ.— Մասնաւոր հրամանագրով մը պիտի ճշդուին Հիւսիսային Ափրիկէի եւ գաղթավայրերու զինուորներուն առժամեայ օգնութեան պայմանները եւ սակերը :

*** Ուրիշ հրամանագիր մը ամսական որոշ ռոճիկ մը կը սահմանէ բոլոր աւագ տասնապետներուն եւ ենթասպաներուն, եթէ դրօշի տակ են երեք տարիէ ի վեր: Երրորդ հրամանագիր մը բարեփոխումներ կը կատարէ 1940 փետրուար 28ի օրէնքին մէջ, բարձրացնելով օրական վճարումները,— աւագ յիսնապետներու համար՝ ներքին շրջանի մէջ՝ 11 ֆրանք 80, պատերազմական գօտիներու մէջ՝ 12.10, միւս ենթասպաներուն համար 7.75 եւ 8.85էն մինչեւ 4 եւ 4.55 (աւագ տասնապետ), պարզ տասնապետներու համար 1 եւ 1.75, զինուորներու համար՝ 50 սանթիմ (ներքին շրջան) եւ 1.25 (պատերազմական գօտի):

ծը եւ պաշտպանութիւնը առանց ինքնախաբութեան: Պարզ իրողութիւնը այն է թէ Ամերիկա պէտք է վերաքննէ իր մտածումը ազգային պաշտպանութեան մասին: Մեքենաչարժ բանակները այսօր կրնան թշնամի երկիրներու մէջ սուրալ օրական 200 մղոն արագութեամբ: Անկարգելով բազմաթիւ զինուորներ կ'արձակուին օդանաւերէ, թշնամի գիծերու ետին: Սուսանակները զինուորներ կ'իջեցնեն բաց դաշտերու, պողոտաներու եւ օդակայաններու մէջ: Տեսանք «հինգերորդ զունդի» գաւաղութիւնը խաղաղ ենթադրուած այցելուներու կողմէ, որոնք մաս կը կազմէին թշնամի գրաւման բանակին, ընդունակ՝ խորտակելու օդանաւային գործարաններ եւ ռազմանիւթի հաստատութիւններ, գիծերէն հարիւրաւոր մղոն հեռու »:

Այս ուղղութեամբ խօսելէ վերջ, նախագահը ներկայացուց իր առաջարկները, չբացելով անոնց ստիպողութիւնը :

Ամբողջ Ամերիկան լսրուած ուշադրութեամբ կը հետեւի դէպքերու ընթացքին: Ամերիկեան մեծ թերթ մը, «Նիւ Եորք Հէրըլտ», կ'առաջարկէ պատերազմ յայտարարել Գերմանիոյ դէմ, որպէսզի Իտալիա չկարենայ շարժիլ իր տեղէն: Եւրոպայի բոլոր ամերիկեան հպատակներուն յանձնարարուեցաւ իրենց երկիրը վերադառնալ :

*** Փարիզի ամերիկեան դեսպանը նկատի առնելով միջազգային կացութիւնը, յանձնարարեց որ Եւրոպայէն հեռանան այն քաղաքացիները որ ստիպուած չեն մնալու:

ՈՒՐԻՇ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՄԱՍԻՆ

*** Մայիս 16էն սկսեալ կարգ մը կառախումբերու երթեւեկը ջնջուեցաւ Ֆրանսայի հարաւային արեւելեան շրջանին մէջ :

*** Անգլիական կառավարութիւնը արգիլեց առեւտրական գործառնութիւնները Հոլանտայի եւ Լիւքսէմպուրկի հետ, իսկ Պելճիքայ համար հեղինակութեան հաստատեց :

*** Ընդհանուր հետապնդումներ կատարուեցան Անգլիոյ մէջ, Ներքին նախարարին հրամանով: Բոլոր ճամբաները փակուեցան, կառքերու եւ կառախումբերու երթեւեկը դադրեցաւ եւ խուզարկութիւններ կատարուեցան: Նոյն գործողութիւնները տեղի ունեցան գաղթավայրերու մէջ: Այս առթիւ բազմաթիւ օտարականներ ձերբակալուեցան :

*** Լիէժի «Լա Մէօզ» օրաթերթը Փարիզ փոխադրուեցաւ եւ առաջին թիւը լոյս տեսաւ հինգշաբթի առաւօտ: Երբ Լիէժի հաղորդակցութիւնները խզուեցան, թերթին վարչութիւնը Պրիւսէլ փոխադրեց բոլոր իրեղէնները եւ մէկ թիւ մը լոյս տեսաւ Պելճիքայ մայրաքաղաքին մէջ, յետոյ որոշուեցաւ Փարիզ հաստատուիլ, եւ կարաւանը ճամբայ ելաւ արեւելեան Պելճիքայ փախստական բնակիչներուն հետ :

*** Քամբրէնգ տարբուած մէջ երկրորդ անգամ ըլլալով Պելճիքայ համալսարանական քաղաքը, Լուվէն (Պրիւքսէլէն 15 մղոն հեռու), զոհ կ'երթայ գերմանական զրոհին: 1914 օգոստոսին Գերմանները մոխիրի վերածեր էին այս քաղաքին մեծ մասը եւ մանաւանդ անոր համալսարանը և գրադարանը, որ վերաշինուեցան Ամերիկացիներու հանգանակութեամբ (32.000.000 Ֆր.): Նախորդ պատերազմին Գերմանները քաղաքը գրաւելով կրակի տուին տուները, գրադարանը եւ ուրիշ բազմաթիւ շէնքեր: Այսօր նորէն բազմաթիւ տուներ քանդուած են գերմանական օդանաւերու կրակէն: 1914ին առաջնորդներու պատասխանաբաններու մէջ ապաստանած քաղաքացիները խեղդուեցան ծուխէն կամ ողջ ողջ վառեցան: Այս անգամ թաղուեցան փլատակներու տակ . . .

*** Գրոնի (Լիոն) օդանաւային կայանին դէմ կատարուած յարձակման առթիւ, Տէօնի շրջանի մասին ալ քանի մը լուրեր հրատարակեր էինք, թարգմանելով «Մաթէն»ի կիրակի օրուան թիւէն: Տէօնի մեր թղթակիցը կը գրէ թէ մայիս 10 — 11ի թշնամի ամբակոծութեան ատեն մարդկային կորուստ չէ պատահած Տէօնի մէջ: Երկու գործարանները կը բանին սովորականին պէս: Միայն Վուանիէյի մետաքսի գործարանին մէջ ռումբեր ինկած եւ թեթեւ հրկիզումներ պատահած են, բայց մարդկային կորուստ չկայ :

Այրի Տիկին Արտաշի Աչճեան, Տէր եւ Տիկին Թագւոր Աչճեան եւ զաւակունք (Սելանիկ), Տէր եւ Տիկին Վաղարշակ Վարպետեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Բարսեղ Գըլըճեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Գիպէճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հայկ Զէմէննեան խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, եղբօր, հօր, մեծ հօր եւ քեռայրին՝

ԱՍԱՏՈՒՐ ԱՉՃԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ 60 տարեկան հասակին:

Թաղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Մայիս 16ին, Շանթընէ Սէն Անդրէի (Նէկէվրի նահանգ) մէջ եւ մարմինը ամփոփուեցաւ տեղւոյն գերեզմանատունը:

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ԹՈՒՆԱՍՏԱՆ ԵՒ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ.— Սոֆիայէն կը հեռագրեն թէ յոյն ճարտարապետական պատուիրակութեան մը այցելութեան առթիւ, բարեկամական բազմաթիւ ցոյցեր տեղի ունեցան Սոֆիայի մէջ: Թունաստանի նախկին արտաքին նախարարը, Ռուֆոս յայտարարեց թէ յոյն ժողովուրդը ջերմապէս կը բաղձայ որ երկու կառավարութիւնները ժողով մը գումարեն, լուծելու համար բոլոր վիճելի խնդիրները:

Le Gerant : H. STEPHAN

Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

ՕՐԱԹԵՐԹ. ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : GOBelins 15 - 70

17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.— ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԿԻՐԱԿԻ 19 ՄԱՅԻՍ DIMANCHE 19 MAI 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4353

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՐԻՒՆԱԹԱԹԱԽ ԵՒՐՈՊԱՆ

« Ժամ՛ մը », պիտի ըսէր մեր խմաստուն ժողովուրդը, տեսնելով այն ահաւոր աւերածութիւնը որ կը ցնցէ բովանդակ Եւրոպան, մայիս 10էն ի վեր :

Բայց ժամը — չարժ — անդառնալի արիւն չի նշանակեր : Մինչդեռ այժմեան մարդկութեան կողմէ տարուած այս աննախընթաց պատերազմը ամէն բանէ առաջ արիւնահեղութիւն է, անձայրածիր տարածութեանց վրայ :

Եւ որուն վախճանն ալ չեն ծանիեր թէ ինչպէս ծանր է կացութիւնը : Վերջ՝ սպառազինութիւն զինազուրկ կոչը,— «Այս ճակատամարտին ելքէն կախուած ունի հայրենիքին, մեր Դաշնակիցներուն եւ աշխարհի ճակատագիրը » :

Կատարեալ այդպիսիաբար, որ կրնայ բաղդատուիլ միայն 1914 — 1918ի արիւնքին հետ, բայց կը գերազանցէ զայն, շատ մը տեսակէտներով :

Դէմ դիմաց կանգնած են ամբողջ ազգեր, մեծ ու փոքր, եւ ամէն բանէ առաջ ֆիզիքական գոյութեան պայքար մըն է որ կը մղուի, անսահմանելի հետեւանքներով :

Նոր փորձառութեանց հետ, որ այլափոխած են հակառակորդին ալին, զէնքերու բանակն ու որակն ալ բացառիկ հանգամանք մը տուած են այս ահեղ ճակատամարտին :

Կը կարդաք ամէն օր,— անհամար ամրակից օդանաւեր, 30 թոն ծանրութեամբ հրասայլեր, հազարաւոր մեքենաշարժ եւ զրահապատ զօրամասեր յանկարծակի, արագաշաւ, անողորմ... Հարիւր հազար զինուորներ կոտորուած միայն Հոլանտայի մէջ, երկու օրուան ընթացքին... Ամբողջ քաղաքներ եւ նոյնիսկ ամբողջ երկիրներ մէջ ոչնչացուած անխնայ, անհաշիւ... Եւ, աւարտուածներէն զուրս, մարդկութիւն մը անճար, որ խաղաղութեան կամ իմաստութեան յոյսերնիս կը կորդայ :

Բայց այս ամէնուն մէջ, անառելի ողբերգութիւնը մեր տարագիր բազմութեան, ինչպէս [illegible]

Այս անգամ ալ կը գտնուինք ոչ միայն կռուի ճամբաներուն վրայ, այլ եւ բուն իսկ հնոցին մէջ :

Հազարաւոր հայ երիտասարդներ, որոնք հազիւ հասակ նետած էին, զրահ, եւ արիւն կը թափեն կռուի դաշտերուն վրայ, ինչպէս այս երկրին զաւակները : Եւ մենք անձկութեամբ կը հետեւինք պատերազմի երեւոյթներուն, անոնց մը մտածմունքով կը մտածենք ամենաբաղձալի նամակներուն :

Երկա՞ր պիտի տեւէ այս բանտերի մղձաւանջը.— Շ.

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ԸՆԹԱՑՔԸ

Ցեղական թերթերը վերլուծելով կացութիւնը, կը գրեն թէ Թշնամին Ֆրանսական հողը մտած է 30—40 մղոն տարածութեան մը վրայ եւ իր զրահեալ խորշը (փոշ) ստ նոյնպէս 50 մղոն լայնութիւն ունի : Ճակատը կ'երկարի Սըտանէն 30 մղոն դէպի հարաւ - արեւելք, Ռըթէլ, զարձեալ 30 մղոն դէպի հիւսիս - արեւմուտք, եւ յետոյ Պելճիա, մինչեւ Անվէրս. Կարգ մը վայրեր բանակ մը անցած ձեռքէ ձեռք անցած են : Գերմանները կը շարունակեն անխնայ ապարկել նետել զինուոր թէ սարքաւորում, դէպի արեւմուտք յառաջանալու համար, Մաժինօի ուղղութեամբ : Դաշնակիցները հերոսաբար կը մարտնչին, խափանելու համար յառաջխաղացութիւնը դէպի Մանշ : Հիւսիսի մէջ ալ, Հոլանտայի ափերուն վրայ զգալի է գերմանական ճնշումը : Ֆրանսա կը փութացնէ նոր զինուորներու եւ սարքաւորումներու առաքումը :

Ապարապետին կոչը կը յիշեցնէ մարաջախտ Ժոֆրի հրամանը 1914ին,— «Յաղթել կամ մեռնիլ» Ըսել կ'ուզէ թէ 30 թոն ծանրութեամբ հրասայլերը պէտք չէ այլեւս զօրքին բարոյական կորովին վրայ :

Դաշնակիցներուն գլխաւոր ճիգն է փակել այն լայն խորշը կամ ճեղքը, որ բացուած է Սըտանէն Ռըթէլ, Ռէթէլէն 25 մղոն դէպի հիւսիս արեւելք : Այս ճեղքը դէպի հիւսիս - արեւմուտք, 30 մղոն տարածութեամբ կ'երկարի մինչեւ Վէրվէն, հարիւր մղոն դէպի հիւսիս - արեւելք Փարիզէն, յետոյ դէպի հիւսիս, Մաժինօի արեւելեան կողմը, սահմանագլուխին վրայ, եւ կը շարունակուի մինչեւ Սամպր, Նամիւրի կեդրոն : Ասիկա օր բուն Ֆրանսայի մէջ թշնամի զանգուածային ուժերու ճնշումը մասնաւորապէս զգալի էր Վէրվէնի եւ Աւէնի մէջ : Գերմանները աւելորդ յուսեր կը տարածեն, ըսելով թէ Ֆրանսական զիծերը ճեղքուած են երկու կէտերու վրայ, իրարմէ 80 մղոն հեռու.

Գերմանական ծրագրին մէկն է դաշնակից բանակները խեղել Պելճիոյ մէջ : Լոնտոնի մէջ կը կարծեն թէ գերմանական զրահապատ զօրաբաժինները մտած են Ֆրանսական դիրքերուն մէջ, Տինանի (Հարաւային Պելճիա) եւ Ռըթէլի միջեւ : Լիէժի բերդերը կը շարունակեն դիմադրել :

Նորութիւններ օտարականներու մասին

Փարիզ, [illegible] անոնցմէ հաղորդուեցան երթեւեկի մասին : Ահաւասիկ անոնց գլխաւոր տրամադրութիւնները.—

Ֆրանսացիները ազատ են երթեւեկելու իրենց բնակավայրի վարչական եւ սահմանամերձ գաւառներուն մէջ, եթէ նոյնիսկ այդ շրջանները կը գտնուին ուրիշ նահանգի մը մէջ, պայմանաւ որ վերադառնան գոնէ չըլլան : Փարիզը, Սէնը եւ Սէն է Ուազը մէկ շրջան կը կազմեն, հետեւաբար երթեւեկը բոլորովին ազատ է, պայմանաւ որ նահանգին սահմանէն դուրս չըլլայ :

Օտարականները կրնան ազատօրէն երթեւեկել իրենց բնակավայրի եւ սահմանամերձ շրջաններուն մէջ (Փարիզը, Սէնը եւ Սէն է Ուազը միշտ համարելով իբրեւ մէկ շրջան) : Անոնք որ ինքնաշարժով կը ճամբորդեն, նոյնիսկ իրենց բնակավայրի վարչական շրջանին մէջ (commune), պարտաւոր են արտօնագիր ստանալ, դիմելով իրենց բնակավայրի ոստիկանութեան, որ զայն կը յանձնէ ոստիկան-զօրքի հրամանատարութեան : Արտօնագիր կրնայ տալ միայն զինուորական իշխանութիւնը : Ինքնաշարժները պէտք է բացայայտեն իրենց տեղափոխութեան պատճառները :

ՍՊԱՐԱՊԵՏԻՆ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԿՈՉԸ.— «ՄԵՌՆԻԼ ԿԱՄ ՅԱՂԹԵԼ»

ՖՐԱՆՍԱ ՕԳՆԱԿԱՆ ՈՒԺԵՐ ԿԸ ՀԱՍՑՆԷ ԿԱՍԵՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԳՐՈՀԸ

Դաշնակից վաշտապետներու խորհրդակցութիւնը Փարիզի մէջ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան պատերազմական գործողութեանց մասին (261րդ օր).—

Զեկոյց թիւ 313, մայիս 17, առաւօտ — Ճակատամարտը շարունակուեցաւ երէկ եւ գիշերուան ընթացքին, Սամպր գետին եւ Ռըթէլի հիւսիսային շրջանին մէջ, ինչպէս եւ Սըտանի հարաւակողմը. Կռիւները նաեւ բուռն էին Պելճիոյ մէջ : Ոչ մէկ դէպք Լոռէնի եւ Ալզասի մէջ :

Զեկոյց թիւ 314, իրիկուն.— Գերմանական յարձակումը [illegible] այսօր զանգուածային առաքման մը վրայ, ոչ միայն Պելճիոյ, այլ եւ Աւէնի եւ Վէրվէնի շրջանին մէջ Թշնամին այս ճակատներուն վրայ թափեց իր ծանր հրասայլերու ամենամեծ մասը : Ճակատամարտը հսկարիս գիրկընդխառն կռիւի մը հանգամանքը առաւ : Աւելի դէպի արեւելք, Թշնամին անյաջող յարձակում մը կատարեց Սըտանի եւ Մոնմէտիի շրջանին մէջ: Միւս օրէն կործանիչներու բրիտանական օդատորմիղին հետ, մեր օդատորմիղը շարունակեց իր ուժգին եւ արդիւնաւոր գործունէութիւնը ցամաքային զօրքին, ճամբաներու եւ երկաթուղիներու հանգոյցներուն դէմ : Մեր զինուորներուն պաշտպանութիւնը ապահովելէ զատ, մեր հետապնդիչ օդատորմիղը բազմաթիւ կռիւներ մղեց : Շատ մը թշնամի օդանաւեր վար առնուեցան : Ծայրօրէն պատերազմի ներկայ հանգամանքներուն մէջ, անկարելի է ճշգիւ համրել զանոնք :

Բրիտանական զեկոյց, 17 մայիս.— Մայիս 16ի եւ 17ի գիշերը անհրաժեշտ համարուելով ճակատի կարգ մը վերյարդարումներ, բրիտանական [illegible] վերյարդարումը կատարուեցաւ անխափան : Ոչ մէկ փլուզում կամ ճեղք այս ճակատին [illegible]

Պելճիոյ պաշտպանական զեկոյցը, 17 մայիս.— Սերտօրէն գործակցելով [illegible] դաւաճանութեամբ եւ բարեկարգութեամբ : Հակառակ բազմաթիւ եւ բուռն ճակատամարտներու զոր տոկացին մեր զօրամասերը, պատերազմին սկիզբէն ի վեր, մեր բանակը անվթար կը մնայ եւ կը պահէ իր բարոյական կորովը.

«Այս է մեռնիլ կամ յաղթելու ժամը»

Զօր. Կամըլէն, սպարապետ, հետեւեալ օրակարգը ուղղեց զինուորներուն.

— « Հայրենիքին ճակատագիրը, մեր դաշնակիցներուն եւ աշխարհի ճակատագիրը կախում ունին ներկայ ճակատամարտէն. Անգլիացի, պելճիացի, լեհ զինուորներ, օտար կամաւորներ կը կռուին մեր կողքին. Բրիտանական օդատորմիղը իր գերագոյն ճիգը ի գործ կը դնէ ինչպէս մեր օդատորմիղը : Ամէն է զօրախումբ որ չի կրնար յառաջանալ, պէտք է սպաննուի տեղն ու տեղը, քան թէ մէկ մասնիկ հայրենի հողին որ իրեն վստահուած է : Ինչպէս միշտ, մեր պատմութեան ծանրակշիռ պահերուն, այսօրուան օրակարգն է.— ՅԱՂԹԵԼ ԿԱՄ ՄԵՌՆԻԼ. ՊԷՏՔ Է ՅԱՂԹԵԼ » :

ՊԵԼՃԻՈՅ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՔԱՇՈՒԵՑԱՒ ԲՐԻՒՍԷԼԷՆ

Պելճիական երկրորդ զեկոյցին համաձայն կառավարութիւնը Օսթանտ փոխադրուած է, համախորհուրդ սպարապետութեան հետ : Քանի մը պետութեանց դեսպաններն ալ այդ շրջանը հաստատուեցան : Ներքին նախարարը այս առթիւ կարդաց վարչապետին ձայնասփիւռ յայտարարութիւնը որ կ'ըսէ.— « Տաժանելի որոշում մըն էր այս որուն համակերպեցանք նկատի առնելով պարագաները : Քանի մը օրուան կռիւներէն վերջը, կը գտնուինք կացութեան մը առջեւ որ թէեւ ծանր չէ, բայց կարգ մը երեւոյթներով կը նմանի 1914 — 1918ի օրերուն : Անշուշտ նորէն ոտքի պիտի կանգնինք ինչպէս այն ատեն.

Բրիւսէլի անթելը հաղորդեց նաեւ հետեւեալ ձայնասփիւռ կոչը.— Հայրենակիցներ, 1914ին արդէն կրեցինք բռնագրաւութեան դրոշը: Տեսանք մայր օրեր եւ նոյնիսկ պարտութիւններ, բայց ի վերջոյ յաղթական ելանք: Ցիշե-

Օտար բժիշկները արտօնուած են իրենց արհեստը ի գործ դնելու պատերազմի ընթացքին, համաձայն նոր հրամանագրի մը որ հրատարակուեցաւ պաշտօնաթերթին ուրբաթ օրուան թիւին մէջ: Ամէն ազգէ բժիշկներ կրնան դիմել առողջապահական նախարարութեան: Այս արտօնութիւնը տրուած է, նկատելով որ բազմաթիւ բժիշկներ զինուոր գացած են :

Ինչպէս քիչ անդին ալ պիտի կարդաք, խստացած է օտարականներու հսկողութիւնը եւ կասկածելիները կը հետապնդուին անխնայ :

*** Քաղաքութեանց նախարարութիւնը կը յանձնարարէ ականջ չտալ գերմանական սուտերու եւ չհեռանալ իրենց բնակավայրերէն: Եթէ հարկ ըլլայ, զինուորական իշխանութիւնը միջոցներ ձեռք պիտի առնէ :

*** Ներքին պաշտպանութիւնը ապահովելու համար, նախկին պատերազմիկները յանձն առած են քաղաքացիական պահակախումբեր կազմել: Տասնըվեց տարեկան պատանիներն ալ կրնան կամաւոր արձանագրուիլ, համաձայն նոր հրամանագրի մը որ հրատարակուեցաւ պաշտօնաթերթին մէջ (18 մայիս): Պահեստիներու որոշ դասեր պիտի մտնեն երկրապահ բանակին մէջ:

ՊԱՏԳԱՄՆԵՐԸ ԵՒ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆ

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ԼՌԵԼ

Վերջին լուրերու համաձայն Մուսոլինի կը շարունակէ լռութիւն պահել եւ մինչեւ հիմա չէ պատասխանած նախագահ Րուզվէլթի վերջին կոչին: Կատարեալ գաղտնապահութիւն կը տիրէ Հռոմի պաշտօնական շրջանակներուն մէջ:

Իտալիոյ պատերազմական նախարարութեան նմուշացոյցը 26 միլիառ լիրի բաց մը կը ցուցնէ, իբրեւ հետեւանք արտակարգ պատրաստութեանց:

*** Ամերիկա կը շարունակէ մտահոգութեամբ հետեւիլ դէպքերու ընթացքին :

*** Ռումանիոյ մէջ ծրագիրներ կ'որոճան, Հարաւ - արեւելեան Եւրոպայի պետութիւններէն միութիւն մը կազմելու համար, մէջն առնելով Հունգարիան եւ Պուլկարիան :

*** Եուկոսլավիոյ կառավարութիւնը հրամանագիր մը հրատարակեց մամուլի չէզոքութեան մասին: Երկու տարի բանտարկութեան կամ 100.000 տինար տուգանքի պիտի դատապարտուին այն թերթերը որ թշնամական յօդուածներ, ծաղրանկարներ կամ լուսանկարներ կը հրատարակեն պատերազմիկ պետութեան մը հանդէպ: Անոնք որ այսպիսի հրատարակութիւններ կը ծախեն, վեց ամիս բանտարկութեան կամ տասը հազար տինար տուգանքի պիտի դատապարտուին: Ուրիշ հրամանագիր մը սեղմումներ կը հաստատէ ազգ. տնտեսութեան մասին: Վերջապէս երրորդ հրամանագիր մը պատիժներ կը սահմանէ զէնքեր բարձրացնողներուն, արդիւնաբերումէն մինչեւ թիապարտութիւն:

չէք Այսպէս թաղուեցին նշանաբանը.— « Ժող [illegible] ինքզինքը, չի մեռնիր» : Միշտ էր այդ 1914ին: Միշտ պիտի ըլլայ նաեւ 1940ին. Նախորդ պատերազմին ուրիշ մէկ յիշատակն է կարտինալ Մէրսիէի խօսքը. — « Հայրենասիրութիւն եւ յարատեւութիւն» : Պէտք է միշտ կրկնենք եւ մեր սիրտերուն մէջ քանդակենք զայն, որպէսզի վառէ մեր կամքը եւ գործունէութիւնը դէպի յաղթանակ

*** Պելճիական աղբիւրէ կը [illegible] թէ [illegible] 20.000 փոխադրութեան [illegible] էին, [illegible] դիմադրութեան գերմանական օդատորմիղ կողմէ

*** Անգլիոյ [illegible] նախարարութեան վերջին զեկոյցին համաձայն, արքայական օդատորմիղը նոր արշաւներ կատարեց արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ, խանգարելու համար պաշարի եւ օգնական ուժերու փոխադրութիւնը: Շատ մը զինուորական նշանակէտներ ուղղակի զարնուեցան: Միեւնոյն ատեն մէջին մեծութեամբ ռմբածիր օդանաւեր անընդհատ յարձակումներ կատարեցին թշնամի փոխադրութեանց եւ քարիւղի պահեստներուն վրայ, Սըտանի անտառին մէջ: Այս յարձակումներուն հետեւանքով կարգ մը հրդեհներ ծագեցան [illegible] , սամբառներ խափանուեցան, զինուորներ ռմբակոծուեցան գնդացիրներով: Թշնամի մեքենաշարժ զօրամասերը ծանր կորուստներ կրեցին: Աջակցելով Ֆրանսական բանակին, բրիտանական օդատորմիղ մը յարձակեցաւ մայիս 17ին, ռմբակոծելու համար գլխաւոր դիրք մը Ժանպլուի մէջ: Թշնամին մէջտեղ հանեց բազմաթիւ օդանաւեր եւ հակօդային ուժին կրակ մը բացաւ: Անգլիական 11 օդանաւեր չվերադարձան: Երեք թշնամի օդանաւեր յարձակեցան քաղաքի մը վրայ ուր կը գտնուէին բրիտանական օդանաւեր: Երեքն ալ վար առնուեցան: Նոյն աղբիւրին համաձայն, մայիս 16ին կորսուած ըլլալու են 35 թշնամի օդանաւեր, 31 հատ ալ յաջորդ օրը :

ԴԱՇՆԱԿԻՑ ՎԱՐՉԱՊԵՏՆԵՐՈՒՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

*** Պ. Չըրչիլ, Անգլիոյ վարչապետը, անցի օր Փարիզ գալով, խորհրդակցութիւն մը կատարեց Ֆրանսայի վարչապետին, սպարապետին եւ ազգ. պաշտպանութեան նախարարին հետ (Պ. Տալատիէ): Պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ ժողովը «շատ օգտակար եւ բարեբար արդիւնքի մը յանգեցաւ»: Չըրչիլ Փարիզ փութացած էր եւ ժողովին մէջ ոչ միայն նոր հաւաստիքներ տուաւ թէ Մեծն Բրիտանիա վճռած է լիովին կատարել իր բաժինը, այլեւ հաղորդեց թէ նոր միջոցներ ձեռք առնուած են, զօրացնելու համար Անգլիոյ հարուածային թափը: Լոնտոնի եւ Փարիզի մէջ մեծ յաջողութիւն մը կը նկատեն Չըրչիլի առաքելութիւնը: Միեւնոյն ատեն Լոնտոնի մէջ կ'ընդունին թէ «կացութիւնը շատ ծանր է արեւմտեան ճակատին վրայ, թէեւ ոչ եւկիւղալի». (Ն. Ե. Հ.):

** « Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի մէջ հրատարակուած գերմանական զեկոյցի մը համաձայն, Մաժինօի արեւմտեան կողմը, մինչեւ Բարինեան, Սըտանի հարաւային արեւելեան շրջանը,

Սըտանի հարաւային - արեւելեան մասին մեքենաշարժ գունդին հրամանատարը մասնաւոր յաջողութիւն մը մը շահած է հոն.:

Նոյն աղբիւրին համաձայն, Զելանտայի կղզեխումբին (Հոլանտա) Թոլան կղզին գրաւուած է, բազմաթիւ երկաթուղիներ և ճամբաներ քանդուած են Ֆրանսայի եւ Պելճիոյ միջեւ, թշնամի յածանաւ մը եւ թնդանօթակիր մը ընկղմած են Պելճիոյ եւ Հոլանտայի ափերուն վրայ, երկու Ֆրանսական թորփիլահալածներ վնասուած են, իսկ Նարվիկի մօտ հրկիզուած է 15.000 թոն տարողութեամբ քարիւղատար նաւ մը: Իբրեւ թէ Դաշնակիցները մայիս 17ին կորսնցուցած են 51 օդանաւեր, իսկ Գերմանները միայն 15 հատ :

*** Անգլիական թերթերը մինչեւ հազար կը հաշուեն պատերազմին սկիզբէն ի վեր կորսուած գերմանական օդանաւերուն թիւը :

(Ուրիշ նորութիւններ կարդալ Բ. էջ)

ՆՈՐՎԵԿԻՈՅ ճակատին վրայ, Նարվիկի մէջ, Դաշնակիցները նոր յաջողութիւններ շահեցան Գերմանական օդատորմիղը սաստկացուցած է կռիւը: Պէրկէնի մէջ Նորվեկիացիները կրակի տուին վառելանիւթի մթերանոցը:

ՆԱՐԵԿԸ ԿԱՐԴԱԼԷՍ ԵՏՔ

Ա.

Քեզի...

Ձեռքերս կը լարուին ու սիրտս կը մեծնայ, ու կը տեսնեմ երկու անհունութիւններ դէմ դիմաց ։

Սիրտս ու աշխարհը ։

Ես ամբողջ հայութեան տառապանքին աղաղակը կը լսեմ քու աշխարհիդ մէջ, ու ձայնիդ մէջ ապստամբութեան բարբառը կը զգամ, որով կը ճառագայթես, կը կերտես, կ'որոտաս։ Ու իր ճշմարիտ ձայնը կուտայ սրտիս քու ձայնդ, երբ քու աշխարհիդ կը նայիմ։ Այն ատեն կը հարցնեմ.— «Ո՞վ է այդ Աստուածը»։

Լռութիւն ։

Այն ատեն, ինծի լռութիւնը կ'երեւայ աստուածութեան մը պէս։

X

Այսօրուան պէս, պիտանի խաղաղութիւնը այդ օրերուն ալ չկար։ Ամէն ատենուան պէս, անիկա ձեւ մըն է՝ միմիայն տառապանքներուն վրայ ինկած, որով ամէն բան կը ծածկուի։

X

Քու ցաւդ մեր ցաւն է։ Ան այնքան մեծ, այնքան բռնկած է՝ որ հասած է անհունութեան։

Մարդը անհունութենէն բան չի հասկնար ։

Անհունը անուն չունի ։

X

Տեսարան մը։

Կը դիտեմ։ Լոյսերով աչքերս կը լեցուին, ու կեանքը կը տեսնեմ ։ Համեայքով սիրտս կ'ուռի։ Ուրախութիւնս ուրիշ տեսարան մըն է։

Ցանկարծ, խաղաղ ձայն մը ըլլա կը նեղէ։ Ուր որ կ'երթամ, այն տեղ է ձայնը։ Ան ամէն դի կը խուսայ, ու բան մը կը խանգարէ ներսիդիս ։ Մարդ մը կը տեսնեմ։ Կը պոռայ, «Հոս մի կենար, այս տեղը ինծի կը պատկանի»։ [illegible] աչքերուն դոյնը ինծի վախ կուտայ, քալած տեղս ոտքերուս տակ բան մը կը փշրի ։

Տեղս կը փոխեմ։ Տեսարանը քիչ մը կը փոխուի։ Թեթեւ մշուշ մը երազի պէս տարօրինակ։ Այս անգամ աչքերս կը սլանան։ Ցոյսերը ծիածաններ կը չինեն ու մշուշը կը փարատի ։

Տեսարանը դարուն մըն է։

Ձայնը կրկին կը լսեմ։ Մարդը ստուերի կը նմանի։ Ուր որ կը դնեմ ոտքս, ստուերը ինծի կը հետեւի, ու վայրկեան մը հանգիստ չիթողուր որ մարդու պէս կենամ։ Ու երբ տեղ մը կը կարծեմ գտած ըլլալ ապաստութիւն, ձայնը կրկին կը լսեմ։ Այս անգամ խելապարած ուրուական մը մարմինիս կը պլլուի ու կը ճչայ, «այս տեղը իմ սեփականութիւնս է.» ու կը քալեմ։ Բայց ձայնը ամէն տեղ է։ Ամէն դի, թիզ մը հողը իսկ տէր ունի, ու հոգիս բերանս եկած կը պոռամ, «ես միայն տեղ չունիմ...» ձայնը կը պատասխանէ «կեանքը այսպէս է»։

Խենդութիւն կուգայ վրաս, ու պահ մը ինքզինքս կը մոռնամ։ Կ'ուզեմ ակռաներովս խածնել ու բզիկ բզիկ ընել միսերը այդ մարդուն։

Աւաղ, ստուերը կը խածնեմ ։

Ո՞ւր երթամ, հապա ո՞ւր կենամ, կեանքին համը առնելու համար։ Ո՞ւր է իմ ազատութիւնս։ Միթէ երկինքին նայելու իրաւունք չունի՞մ։ Անոր ազատութիւնը դէս կը կանչէ, ու երբ կը նայիմ, երկինքը կը բանայ ու կը տարածէ հոգիս ու իր խորհուրդին կը տանի ։

Ի՞նչ կայ, երկինքին կամարը բաց բախող կեանքի մը չըջագիծն է։ Ես կ'ուզեմ անոր նայիլ։ Անոր բոլոր ձեւերը ինծի բաներ կը սորվեցնեն ։ Երկինքին ինչո՞ւ չնայիմ, քանի որ ազատութիւնը կեանքին ձեւն է։ Այս է Հայուն կեանքը, մեր կեանքը ։

X

Ու Նարեկացին երբեք չէր հեռանար մարդէն։ Մարդն է որ իրեն խօսիլ կուտայ, ու բարձրաձայն կը պոռայ ։ Նարեկացին երբ մարդուն կը նայի, բարձր խղճմտանքով մը կը մեղքնայ մարդուն եւ կ'ուզէ անոր տալ՝ ինչ որ մարդը չի կրնար ունենալ մէս մինակ ու չի կրնար գտնել ։

Ու կը հասկնամ՝ երբ վերանալ կ'ուզես, երբ անգամ մը կը փափաքիս մեկուսանալ մեր երկրէն ու հասնիլ հոն՝ ուր մաքուր ու լուսափայլ է ամէն բան ։

Նարեկացին իրաւունք ունի

Հոգին [illegible] կը փնտռէ իր մթնոլորտը, ատոր համար, ան պէտք ունի բարձրանալու ու հասնելու այն տեղ, ուր մեր նայուածքը չի կրնար թռչիլ ։

Ի՞նչ են այն հոգիները որոնք վերանալ չեն գիտեր ։

X

Ու ձեռնատարած երբ կը կանչես, երբ կը խնդրես, ձայնդ լարուած նըւագարանի մը կը փոխուի ։ Այն ատեն կը զգամ որ աղաղակողը մէկ հոգի մը չէ, այլ աշխարհն է ամբողջ ձայնիդ մէջ թրթռացողը ։

Ասանկ ձայնի մը, միայն լռութիւններ կրնան դիմանալ ։

Բ.

Այսօր, արեւը ինծի շատ ուրախութիւն կուտայ, ու ինծի համար կեանքը արեւով կը սկսի ։

Նարեկը նորէն ձեռք կ'առնեմ ։

Ցանկարծ գրքին պայծառութիւնը աչքիս կը զարնէ։ Նարեկացին կը տեսնեմ։ Երկինքներէն վար իջած մարդու մը պատկերը։ Գեղեցիկ, լուսաւոր տեսիլքով գոյն առած ։

Իմ առաջին տպաւորութիւնս, անոր երեսին գիծերը չեղած էր արդէն, ու կը կրկնեմ —

« Կատարեալ մը մարդերուն մէջէն։

Ձինքը իր խուցին մէջ մէս մինակ կը տեսնեմ։ Կէս լոյսերով տաղաւարուած այս անկիւնը, ճամբայ մըն է, ու Նարեկացի իր մենավայրին մէջ, ներկայ է իր սրտէն փրթած ձայներուն։ Անոնք երկինքներ կը չինեն, « իր սիրոյ անհունութեան կը խառնուին։ Այս խուցը լռութիւնով լեցուն տեղ մըն է, ուրտեղ Նարեկացիի նըման հոգիները միայն կրնան իրենց մտածումը արձանացնել ։

Նարեկացին այս լռութիւնը կը սիրէ։ Ասանկ պահերու անտեսանելին կը տեսնէ, ու երբ կը քալուի իր խուցին մէջ, մարդը իրեն կ'երեւայ իր անթափանցելի գաղտնիքներուն մէջ։ Իր բոլոր մեղքերով ան իր գիմացն է։ Լռութիւնը կը գործէ, ու անով մարդը կը մօտեցնէ գերբնականին։ Անդամ մը երբ գոյն յանձնած է անոր, իր պաղատանքը կը սկսի ։

Ամէնէն կատարեալները միայն կրնան ուրիշին համար միջնորդել, ու գտնել իրենց սրտին ու հոգիին ձայնը ։

Ի՞նչ հորիզոններ կը չինեն այս խուցերը, երբ անհունութիւնը հոն անդադար ստուերներ կը թափէ ։

X

Մա՞րդը ... հայելի մը։ Մարդը ինկած է, բայց իր տառապանքը [illegible]

Նարեկացին այս տառապանքը կը տեսնէ ։

X

Սիրելի վարդապետ, ես քեզ կը տեսնեմ՝ գրասեղանիդ վրայ ծռած, երբ փետուրը ձեռքդ, կ'ուզես գրել, ու ձեռքդ ճակտիդ, հոգիներու դժուարութիւնը կը զգաս, որոնք խաղաղութեան պատկերը կը տեսնեն, ու չեն կրնար անոր մօտենալ։ Ասանկ պահու մը, ես քեզի կը նայիմ ու կը զգամ յանկարծ։ Ուրիշ Քրիստոս մը կը տեսնեմ, որ նոր երազ մը գտած, կ'ուզէ կեանքը պաշտպանել ։

Մարդիկ չեն սիրեր իրար։ Սէրը, ծախու ապրանքի տեղ է անցած։

Նարեկացին իր սէրը խառնած էր մարդկային տառապանքին ։

ԱՐՄԷՆ ԱՄՈՒՐ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

ՊԵԽԸ

Տարիներէ ի վեր պեխը ինկած էր նորաձեւութենէ։ Հիմա նորէն պեխը կը սկսի բուսնիլ ու դառնալ մոտա։ Հոլիւուտի գլխաւոր դերակատար աղուոր մանչերուն կողմէ կրկին հրապարակ կ'ելլէ պեխը։ Որոշած են պեխաւորուիլ հետեւեալ շփացած տղաքը.- Րոպըրթ Թէյլըր, Տըկլէս Ֆէրպէնք կրտսեր, Րոպըրթ Փրէսթըն, Էրօլ Ֆլին ։

Շատ աւելի ինքնատիպ պիտի ըլլար անշուշտ այս նորաձեւութիւնը, եթէ կիները պեխաւոր դառնային։ Քիչ չեն եղած, ինչպէս ներկայիս, անցեալին մէջ ալ, պեխադեղ կիները։ Շամիրամ, ըստ Անուր Աբբաս [illegible] պատմագրքին, կանոնաւոր պեխ ունէր, որուն չնորհիւ, իր ամուսնոյն գահը յափշտակեց։ Կլէոպատրա, ըստ Պտղոմէոս Եգիփտացիին, գեղեցիկ պեխ մը ու մօրուք մը ունէր, եւ երկու օրը անգամ մը, փետտել կուտար իր նուպիացի հարճերուն։ Ցուդիթ Թշնամի զօրավարին վրանը մտնելէ առաջ, ածիլուեցաւ՝ վերէն վար ու վարէն վեր։ Մեր նշանաւոր Փառանձեմ Թագուհին իր պեխերուն ծայրէն կը կախէր իր հակառակորդները, ըստ աւանդութեան մը։ Ինչ չնդալից տպաւորութիւն, եթէ Հոլիւուտի չքնաղներէն Կրէթա Կարպօ, Միրիամ Հոփքինս, Մարլէն եւ Քարոլ Լոմպար անձնաւորեն այդ պեխաւոր հերոսուհիներու դերերը։ Անոնք երբեմն ալ վեր վեր ոլորելով իրենց պեխին ծայրերը, մտնէին լաւ մը թքնելէ վերջը։ Ահա նոր նորութիւնը։ Մեզ որ մէքէօրան սէն մը չեմ որպէսզի մէքէօր մուսբաշ մը ըլլայի ։

ՊԵԽԸ ԵՒ ՀԻՆ ԹԱԳԱՒՈՐՆԵՐԸ.— Հին թագուհիներէն վերջ անցնինք հին թագաւորներուն։ Հնդիկ բարբ արքան Աստղա Վարդանա իր պեխերուն աջ եւ ձախ կողմը ոսկեթելական թելերէն կ'անցընէր երեքական սէյլանի մարգարիտներ։ Սողոմոն իր պեխերը նարդոսով օծել կուտար, ամէն իրիկուն, կարգով, իր հարիւրաւոր կիներէն մէկուն։ Համմուրապի թագաւորը ծիածանի եօթը գոյներով ներկել տուած էր իր պեխը, իբրեւ նշան եօթը բարութեանց — արիակալութիւն, գեղեցկութիւն, խաղաղութիւն, հաւատարմութիւն, [illegible], յոյս, եւն։ Ըստ աւանդութեան մը՝ Կրեսոս ոսկեներկել տուած էր իր պեխերը։ Իսկ Սկիւթացի ցեղապետ մը, Ուոքինոս Վոլկա իր երկար պեխերուն թելերով չինել տուած էր սանդ մը՝ որուն վրայ նուագելով կ'երգէր իր գեղանի տարփուհին՝ Բիւզանդացին Սիրաստուա ։

ՊԵԽԸ ԵՒ ՀԻՆ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ.— Հռովմայեցիները քառասուն տարեկանէն վերջ կը ձգէին պեխ ու մօրուք։ Հրեաները թաւ մազը, մօրուքը ու պեխը կը համարէին նշան պատուոյ, գեղեցկութեան եւ մեծարգութեան։ Սոսկալի հայհոյութիւն էր անարգել մէկու մը պեխն ու մօրուքը։ Իսկ ակնածանքի եւ սիրոյ խորին արտայայտութիւն էր, ժողովներու մէջ, աջ ձեռքով յարգալից բռնել մէկու մը մօրուքը եւ համբուրել ։ Եգիպտացիները կ'ածիլէին մազն ու պեխը եւ կը ձգէին փոքր ու գեղեցիկ մօրուք մը։ Ֆիլիփ Գեղեցիկ պարտաւորուեցաւ ածիլուիլ՝ ընդունուելու համար Փարաւոնէն ։ Հրեաները կ'ածիլէին իրենց պեխն ու մօրուքը միմիայն սուգի, տրտմութեան եւ ապաշխարութեան ժամանակ ։

Ահա թէ ինչու քսաներորդ դարուն մէջ մարդիկ կ'ածիլեն իրենց պեխն ու մօրուքը։ Մեր դարը անվիճելիօրէն սուգի, տրտմութեան եւ աղէտի չրջան մըն է ։

ՊԵԽԸ ԵՒ ԼԵԶՈՒԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ.— «Պեխ» բառը պարսկական, քրտական, հիթիթական եւ հայկական ծագում ունի։ Ակուլինոս Ֆանիքս կը վկայէ որ միւս ազգերը մեզնէ առած են այդ բառը ու աղաւաղած են։ Քարլ Հերցիւս թէեւ համաձայն չէ Ակուլինոսի, սակայն, բառական համեմատութեան է բառին հաթուշաղեան եւ խալդիական ծագումին։ «Պեխ»ին Թուրքերը կ'ըսեն «պըյըխ», Թոլղասերէն է «պուլուխ», Ճաղաթայերէն «բուպուխ», [illegible], Թաթարերէն «պըշուխ», Ժանկոլերէն «պուշուխ», Եւրաբերէն «պըմպուխ», տրամիրէն «պըքպըխ», չինարէն «պըպըխ»։ Սըրգանոցինները ճերմակ պեխին կ'ըսեն «փամպըխ», ուրկէ նաեւ բամպուկ, բամպակ բառը։

«Պուխարա» բառը կը նշանակէ պեխաւորներու քաղաք։ «Պուխար» «պեխաւոր» է, իսկ «արան»՝ «արանը» կամ «աւանը»։ Հին Հայերը լայնապեխ մարդոց կ'ըսէին «այր պախախ» որ կը նշանակէ «ծանր մարդ»։ Անպեխ կամ փոքրապեխ մարդիկ դեռ «Մէնչէ» էին կամ «Մէնչուկ»։ Թուրքերէն «խոյրիս»։ Նաեւ բառն ալ եկած է «պըլըխ»էն։ Ձե՞ որ պեխը կը նմանի նաւակի [illegible]։ Ձէքի փաշա կը անգէր «ռըխաւոր» բառն ալ «պըլըխ»էն եկած է ։ Մեր նախնիքը՝ կանացի դարդին կ'ըսէին «պախճառանդ» իսկ առնական դարդին ալ «պեխճառանդ»։

ՊԵԽԸ ՄԵՐ ՄԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐՈՒՆ.— Այն ատեն անպեխ մարդ մը երբ տեսնէին՝ կ'ըսէին.

- Կա՛մ բէյատրաճի է, կամ ինկլիզ։

Այն ատեն մարդը պեխաւորն էր։ Իսկ այն մարդը որուն աջ ձեռքի բթամատն ու ցուցամատը չէր հեռանար իր աջ պեխին նրբաւոր ծայրէն, արեւելեան Տոն-Ժուան մըն էր։ Ան իր մատները կը թրջէր լեզուին վրայ ու մէկ աչքը գոց ու միւսը մարմրուն, կ'ոլորէր իր պեխը, ի տես հարիւր փիլօ կչռող եւ հայելիի պէս փայլող կնկան մը։

Երկու կողմէն ականջներուն հասնող պեխեր ունեցողներն ալ ընդհանրապէս Տոն-Քիշոթները կ'ըլլային։

Այն օրերուն, կին մը կրնար պարծենալ.

— Քանի՞ մարդոց պեխերը ոլորել տուած եմ ։

— Քանի՞ մարդոց պեխերը քաշած եմ ։

ՊԵԽԸ ԵՒ ԿԻՆԵՐԸ.— Ծեծ ուտել սիրող կիները կը նախընտրեն պեխաւոր մարդիկը։ Ծեծել սիրող կիներն ալ հոգի կուտան անպեխներուն համար։ Իսկ այն կիները որոնք ոչ ծեծ ուտել եւ ոչ ալ էրիկ ծեծել կը սիրեն — բացարձակ փոքրամասնութիւն — կ'ախորժին մօրուաւոր մարդոցմէ. օրինակ՝ կրօնաւորներէն ։

Պեխը բարդութիւններ կը ստեղծէ այր ու կնոջ արդէն իսկ բարդ յարաբերութեանց մէջ։ Օրինակի համար, — մէկը որ կին մը ունի, եւ անգամ մը չըլլալով, սիրուհի մըն ալ ունի։ Խեղճ մարդը կը շուարի։ Կինը անպեխ կ'ուզէ տեսնել իր մարդը, իսկ սիրուհին — մեկու նորաձեւութեան հետեւող — պեխաւոր տեսնել կ'ուզէ իր սրտին ամանը։ Ահա թէ ինչու շատ մը այրեր սանծուրի ենթարկած են իրենց պեխերը։ Իբրեւ թէ պեխ ունին, իբրեւ թէ պեխ չունին։ Այսպէս, սակայն, կը գոհացնեն թէ կինը եւ թէ սիրուհին ։

ՊԵԽԸ ԵՒ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ.— Մէկուն պեխին նայելով կարելի է հասկնալ այդ մարդուն կացութիւնը։ Եթէ պեխերը վեր անկուած են վիճակը լաւ է։ Եթէ չիտակ են, սանկ ու նանկ է, եթէ վար ինկած են, դէշ է ամէն բան։ Օրինակ մը. Քայզեր Վիլհէլմը, համաշխարհային պատերազմէն առաջ, ունէր սուինններու պէս վեր ցցուած պեխեր։ Պատերազմի ընթացքին ունեցաւ ուղիղ, հորիզոնական պեխեր։ Տեսակ մը սեւ ճամբայ ուրկէ կը թաւալէր անբախտութեան անիւը։ Իսկ պատերազմէն վերջ ունեցաւ վար իջած պեխեր։ Ուրեմն պեխերը վիճակացոյցներ են ու անոնց ելեւէջը կը պարզէ կացութեան տեսակը։ Պեխը եւ մօրուքը ձեռք տալով մեր ամբողջ կացութեան ամբողջ խայտառակութիւնը կը պարզուի ։

ՊԵԽԸ ԵՒ ԷՐԻԿՄԱՐԴԸ.— Ինչպէս որ սատանան կտոռ պէտք է ունենայ, մարդն ալ պեխ պէտք է ունենայ։ Մարդը սակայն ազատ է երկուքէն ալ ունենալու։ Հազար տեսակ պեխ կայ.- իրական պեխը, սակայն ան է որ երկնահայեաց է՝ այսինքն երկու ծայրերը դէպի վեր, ճիշդ ձեւը առած Ս. տառին։ Այդ Ս. գիրը կը նշանակէ.— Սիրեմ...

Պեխը [illegible] է, Առնականութեան պահակն է, դրօշն է։ Աղնուականութեան զինանշանն է։ Պեխը էրիկ մարդուն քթին տակ բուսնող ծաղիկ մըն է։ Կիները թող բարձրանան պեխին երկու գագաթները ու թող այդ ուխտատեղի դարձած կատարներուն վրայ համբոյր դրոշմեն ։

Պեխը այսքան վեր բարձրացնելէս վերջ, թերեւս հարցնէք ինծի.

— Հապա ինչո՞ւ դուն անպեխ ես մինչ ։

Ահա պատճառը,— բոլոր ծանօթներս կը փափաքին ածիլել զիս ։ Հիմա միայն բարեկամներս են որ զիս կ'ածիլեն։ Վաղը եթէ պեխ թողում թշնամիներս ալ պիտի սպառնան... զիս ածիլել ։

Եւ վերջապէս պեխը շատ լաւ բան է, սակայն, անպեխութիւնն ալ մաքրութիւն է, պարզութիւն է, երիտասարդութիւն է։

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ Տէօրթեօլցի Մանուէլ Վարժապետին զաւակները՝ Աստուր եւ Գեւորգ Թէնքերեաններ։ Զուլոյ Գարակէօզեան սաներուն հետ Ֆրանսա փոխադրուած են 1925-1926ին։ Իրենց հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել «Ցառաջ»ի։

Նոր խստութիւններ եւ ձեռնարկումներ

Կառավարութիւնը որոշեց քաղաքացիական պահակախումբեր կազմել, աւելի ամրապնդելու համար երկրին ապահովութիւնը եւ կասկածելի տարրերու հետապնդումը։

Քանի մը օրէ ի վեր ոստիկանութիւնը բազմաթիւ խուզարկութիւններ կը կատարէ Փարիզի զանազան թաղերուն եւ մասնաւորապէս այն չրջաններուն մէջ ուր օտարականներ կը բնակին,— Շան զ'էլիզէ, Մեծ Պուլվարներ, Մոնփառնաս, Շաթըլէ, Սէն Միշէլ եւն.։ Բազմաթիւ օտարականներ ոստիկանատուն առաջնորդուեցան կասկածով։ Շրջուն պահակներն ալ կը կեցնեն ինքնաշարժները, ստուգումներ կատարելու համար։ Կարգ մը անցերու մէջ դիկզակ անցքեր սարքուած են, որպէսզի որ եւ է կառք չկարենայ խոյս տալ։

Միւս կողմէ, Ներքին Նախարարութիւնը չրջաբերական մը ուղղած է նահանգապետութեանց եւ քաղաքապետներուն, յանձնարարելով հաւաքել ձեռքի տակ բոլոր մարդիկը, որոնց հետազօտութիւններ կատարել պիտի ուզուի, ազգ-պաշտպանութեան համար։ Այս տարրերէն պիտի կազմուին քաղաքացիական պահակախումբերը, համաձայն մասնաւոր հրամանագրի մը որ պիտի ճշդէ անոնց զինաւորման, համազգեստի եւն. մանրամասնութիւնները։

Քանի մը օրէ ի վեր, չրջուն կամ հանրապետական պահակները, ոստիկան [illegible] պահակներ որոնք կարգ մը հաստատութեանց մօտ իրենց պաշտօնը կը կատարէին պարզ տարազով մը, զինուած են հրացաններով։ Այս անօրինութիւնը եղած է որպէսզի անոնք կազմ եւ պատրաստ ըլլան «հինգերորդ շարքի» անդամներուն դէմ (լրտեսներ, դաւադիրներ, ստորաչրջիկներ եւն.)։ Հրացաններէն եւ զէնքերէն զատ, պահակները իրենց տրամադրութեան տակ պիտի ունենան փոխադրութեան միջոցներ, որպէսզի կարենան անմիջապէս հասնիլ անհրաժեշտ օգնական ուժերը ։

ԻՏԱԼԱԿԱՆ կառավարութիւնը հրամայեց օր առաջ լրացնել ընդծովեայ հեռաձայնի եւ հեռագրի զետեղումը Պրինտիզիի եւ Տուրացցոյի միջեւ (Ալպանիա)։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ Խ. Միութիւնը արագօրէն կը զօրացնէ Պալթիկ ծովու խարիսխները։ Նոր օդակայաններ կը սարքուին եւ զօրանոցներ կը չինուին։ Կը կարծուի թէ Ռուսիա կ'ուզէ նոր Ճիպրալթար մը հաստատել այդ ծովուն մէջ, պատրաստ գտնուելու համար որ եւ է պատահականութեան հանդէպ ։

ԱԶԳ. ԳԱՐԳԵՒԱՃԱՂԻՆ վիճակահանութիւնը, որ պիտի կատարուէր այսօր, կիրակի, յետաձգուեցաւ, օրուան կացութեան հետեւանքով ։

ԱՀԱԶԱՆԳԸ աւելի կարճ պիտի տեւէ այսուհետեւ, ինչպէս եւ վտանգի ազդանչանին յայտարարութիւնը ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Նախաձեռնութեամբ նախկին Պատերազմիկ Հայ Սպայից Միութեան, ի յիշատակ հայ բանակի սպարապետ Նազարբէկեանի եւ ընդհ. պատերազմին ինկած պատերազմիկներու, կիրակի, 26 Մայիս, Փարիզի Հայոց եկեղեցին։ Այս առթիւ մասնաւոր աղօթք պիտի կատարուի Նաեւ Ֆրանսական բանակի հայ զինուորներուն համար։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով ։

Հազարաւոր փախստականներ Հոլանտայէն Ֆրանսայէն եւ Պելժիքայէն

Փախստականներու կարաւանները կ'աճին օրէ օր։ Անհամար բազմութիւն մը կուգայ Հոլանտայէն, Պելժիքայէն, Ֆրանսայի հիւսիսային նահանգներէն, [illegible] քաղաքներուն մէջ, իրենց ետին ձգելով տուն եւ [illegible], արտեր եւ կենդանիներ։ Կան չարքաչ գիւղացիներ ալ որ չեն ուզեր բաժնուիլ իրենց հայրենի հողէն։ Խուճապահար բազմութեանց վերեւ կը սաւառնին օդանաւերը,— պատերազմին վայրի սարեկը, ինչպէս կը կոչէ Մէթերլինք մը։ Ռազմադաշտին վրայ, տակաւին չկան հաստատուն գիծեր, եւ չարժուն պատերազմն է որ կը մղուի ձորերու եւ դաշտերու մէջ Պելժիքայ ծովեզերքէն մինչեւ Լոռէն։

Փախստականները ճամբայ կ'ելլեն վերմակ մը կապած հեծելանիւներու, բեռներ դիզած ինքնաշարժներու մէջ, կիներով եւ մանուկներով. Ճամբուն վրայ բազմաթիւ մայրեր իրենց երախաները գրկած կառքի կը սպասեն։ Քսանըհինգ տարի առաջ ալ այս տառապանքին ենթարկուած էին Ֆրանսայի եւ Պելժիքայի մայրերը, մինչ Գերմանիոյն զինուորական արշաւանք սկսած չէ Նափոլէոնի օրերէն ի վեր։ Այն ատեն սովորութիւն չէր [illegible] մատնել քաղաքացիները ։

Այն փախստականները որ դէպի հարաւ եւ արեւմուտք, Ֆրանսա կուգան, նոյն ճամբաներուն հետեւած էին 1914ին։ Կը փախչէին միեւնոյն թշնամիին առջեւ, բայց այս անգամ ուրիշ բարբարոսութիւններ աւելցած են,— ռմբաձիգ օդանաւ, հրձիգ ռումբ, ժամացոյցով լարուած ուժանակներ եւ ուրիշ հրէշային գործիքներ ..

Աւելորդ է ըսել թէ նոր հոգ մը բարդուած է Ֆրանսայի վրայ, այս փախստականներուն տեղաւորման համար։ Փարիզի մէջ, Թուրէլի զօրանոցը կայան մը դարձած է հազարաւոր պելժ փախստականներու համար, որոնք Ֆրանսայի զանազան կողմերը կը ղրկուին ինքնաշարժներով եւ հանրակառքերով։ Աննկարագրելի է այս բազմութեանց տառապանքը։

Տեղաւորման հոգէն զատ, հարկ է մտածել այս յարաճուն բազմութեանց տնտեսական պահանջներու մասին։ Կան դրամական փոխանակութեան եւ աշխատանքի խնդիրներ, կան առողջապահական պահանջներ։ Գանք որ Ֆրանսա արտօնած է իր մասնաճիւղերը որ պելժ փախստականներէն գնեն պելժիական թղթադրամները, 100 պելժիականը 144.40 ֆրանսական հաշուելով եւն.։

ՈՒՐԻՇ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՄԱՍԻՆ

*** Փարիզի սեղանատնական հաստատութիւնները միջոցներ ձեռք առած են, արժէթուղթերը եւ թանկագին առարկաները ի պահ դնելու համար Ֆրանսայի որ եւ է մէկ վայրին մէջ։

*** Փարիզի ամերիկեան դեսպանատան եւ հիւպատոսարանի պաշտօնեաներուն կիները եւ զաւակները Պոռտօ եւ Պիարից գացին, եւ ի հարկին Փորթուկալ պիտի փոխադրուին ։

*** Ահազանգը գրեթէ ամէն օր կը հնչէ հիւսիսային եւ արեւելեան նահանգներուն մէջ։ Անցեալ օր երկու անգամ ալ հնչեց Հավրի մէջ։

*** Մոսկուայի քաղաքական չրջանակներուն մէջ կը հաստատեն թէ ինչ որ ալ պատահի, Խ. Միութիւնը բացարձակապէս չէզոք պիտի մնայ ներկայ պատերազմին մէջ։

Le Gerant : H. STEPHAN
Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme - Paris (13)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : GOBelins 15 - 70

17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 21 ՄԱՅԻՍ MARDI 21 MAI 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4354

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ԸՆԹԱՑՔԸ

Ի՞նչպէս ամփոփել կացութիւնը... Տեղական թերթերը կը հաստատեն թէ գերմանական հրասայլերը 15 մղոն եւս յառաջացան Ֆրանսայի մէջ, դէպի հարաւ-արեւմուտք, վերջին երկու օրերու ընթացքին: Ֆրանսական բանակը յաջողեցաւ սասը մղոնի ճեղք մը բանալ արեւմտեան կողմին վրայ, Լը Քաթոյէն մինչեւ Լանտրէսի, եւ առնելով Ռիպմոնը, որ կը գտնուի Սէն Քանթէնէն սասը մղոն դէպի հարաւ-արեւելք: Գերմանները եւ մղուեցան Մոնմէտիի մէջ եւ Ֆրանսական զօրքը եւ առաւ Օմոնը, Ռըթէլի եւ Սըտանի միջեւ:

Աւելի քան մէկ միլիոն զինուորներ — չորս ազգերու բանակները — կը հակառին նոյնքան եւ թերեւս աւելի ատուարաթիւ բանակի մը եւ Սոմի միջեւ: Այս բանակները այժմ իրենց հրամանները պիտի ստանան Զօր. Վէկանէն, որ կամիէնի յաջորդեց իբրեւ սպարապետ: Ինչպէս 1914 — 1918ին, Ֆոշի ստրմաւխտութիւնն է որ կը յաջորդէ ժոֆրի ռազմավարութեան: Ֆրանսական 75նոց թնդանօթները գործի սկսած են արդէն, դժոխային կրակ մը տեղալով գերմանական հրասայլերուն եւ մեքենաշարժ զօրամասերուն վրայ:

Գերմանական աղբիւրէ կը պնդեն թէ Մաժինոյի գիծը ճեղքուած է հարիւր քիլոմեթրի վրայ եւ թէ գրաւած են հզօր ամրոց մը, թիւ 505: Բայց, ինչպէս բացատրեց Անգլիոյ քարոզչութեանց նախարարը, Տըֆ Քուփըր, պէտք չէ թիւրիմացութեան մատնուիլ: «Գերմանները ճեղք բացած են լայն ճակատի մը վրայ. բայց ճեղքուած գիծը բուն Մաժինոյի գիծը չէ, այլ անոր երկարաձգեալ մասը որ վերջերս շինուեցաւ եւ որ անարիկ նկատուած չէր»: (Թան):

Մասնագէտներու կարծիքով, Գերմանները կը ջանան հասատուիլ Սէն Քանթէնի եւ Ամիէնի միջեւ, ուր կը գտնուէին Մեծ Պատերազմին ատեն, բայց այս ճամբան փակուած է մէկ միլիոն դաշնակից զինուորներով,— Ֆրանսացի, անգլիացի, պելճիքացի եւ լեհ: Թէ դաշնակից եւ թէ գերմանական աղբիւրէ կը հաստատեն թէ կռիւներ տեղի կ'ունենան Լանի հիւսիսային կողմը: Ֆրանսական հրասայլերը մեծ դեր կը կատարեն, կասեցնելու համար գերմանական գրոհը:

ԿԱՐԵՒՈՐ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Դ'ՀԼԻՃԻՆ ԵՒ ԸՆԴՀ. ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ՄԱՐԱՋԱԽՏ ՓԷԹԷՆ ՓՈԽ-ՎԱՐՉԱՊԵՏ.— ԶՕՐ. ՎԷԿԱՆ ՍՊԱՐԱՊԵՏ ԲՈԼՈՐ ՌԱԶՄԱԴԱՇՏԵՐՈՒՆ.— Պ. ՌԷՆՕ ԱԶԳ. ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐ.— Պ. ՏԱԼԱՏԻԷ ԱՐՏԱՔԻՆ, ԺՈՐԺ ՄԱՆՏԵԼ ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐ:

Վարչապետը իր վերջին ճառով կը յայտնէր թէ ի հարկին «մարդիկ եւ մեթոտներ պիտի փոխեն»: Ահաւասիկ առաջին փոփոխութիւնները.— Պ. Փոլ Ռէնօ ինք ստանձնելով ազգ. պաշտպանութեան նախարարութիւնը, որպէսզի վարչապետութեան ձեռքին մէջ կեդրոնացուին քաղաքական եւ զինուորական գործերը, արտաքին նախարարութիւնը յանձնեց Պ. Տալատիէի: Վերտէօնի հերոսը, մարաջախտ Փէթէն, որ Մատրիտի դեսպանութեան փափուկ պաշտօնը կը վարէր պատերազմէն ի վեր, նշանակուեցաւ փոխ-վարչապետ (84 տարեկան է): Գաղթային նախարար Ժորժ Մանտէլ, Քլէմանսոյի աշակերտը եւ սերտ գործակիցը, ստանձնեց ներքին նախարարութիւնը, որ բացառիկ ուշադրութիւն կը պահանջէ այս օրերս, մասնաւորապէս հետապնդելու համար ներքին թշնամիները,— լրտեսներ, դաւադիրներ, խռովարարներ եւն.: Իր նախորդը, Անրի Ռուա, ինքինքը յարմար չգտնելով գաղթային նախարարութեան, քաշուեցաւ ...... եւ Մանտէլի ...... Լուի Ռոլէն, իսկ առեւտրական նախարար նշանակուեցաւ Լէոն Պառէթի:

Այս կարեւոր փոփոխութիւնները կատարելով դահլիճին մէջ, ճիշդ այն պահուն երբ ճակատամարտը կատաղօրէն կը շարունակուի հիւսիսային Ֆրանսայի մէջ, վարչապետը ուզած է ամրապնդել ժողովուրդին վստահութիւնը, աւելի վճռականութեամբ վարելու համար պատերազմը: Պ. Ռէնօ շաբաթ իրիկուն ձայնասփիւռ բանախօսութեամբ մը հաղորդելով այս փոփոխութիւնները, չէշտեց թէ «ներկայ պարագաներուն մէջ անհրաժեշտ է որ վարչապետը գտնուի ամէնէն վտանգալի պաշտօնին գլուխը»: Մարաջախտ Փէթէնի համար ըսաւ թէ դահլիճին մէջ մտնելով ան «ի սպաս պիտի դնէ իր ամբողջ ուժը եւ հայրենասիրութիւնը եւ պիտի մնայ մինչեւ վերջնական յաղթանակ»: Այս առթիւ մասնաւորապէս յիշեց թէ մարաջախտը ոչ միայն Վէրտէօնի յաղթական է — «Պիտի չանցնին» նշանախօսքով — այլեւ այն առաջնորդը որ վերահաստատեց ժողովուրդին բարոյական կորովը, 1917ի մայիս օրերուն:

«ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԾԱՆՐ Է ԲԱՅՑ ՈՉ ՅՈՒՍԱՀԱՏԱԿԱՆ»

Վարչապետը յայտնեց նաեւ թէ դիւանագիտական ասպարէզին մէջ ալ փոփոխութիւններ պիտի կատարուին, որպէսզի «առաւելագոյն արդիւնաւորութիւնն ստանան Ֆրանսայի արտաքին քաղաքականութիւնն ու ներկայացուցչութիւնը»: Եւ ճառը վերջացուց հետեւեալ յայտարարութեամբ.

— «Հինգշաբթի օր ձեզի ըսի թէ թշնամին յաջողած է խոցել մը բանալ Մէօզի հարաւակողմը, լայն ճեղք մը: Այդ օրէն ի վեր այդ ճեղքը ընդարձակուած է դէպի արեւմուտք: Կացութիւնը ծանր է, բայց երբեք յուսահատական: Այսպիսի պարագաներու մէջ է որ Ֆրանսայի ժողովուրդը կը ցուցնէ թէ ինչ թաքուն ուժեր ունի: Մեր բոլոր մտածումները կ'ուղղուին զինուորներու կատարած զոհողութեանց: Կան նաեւ բարոյական եւ նիւթական տառապանքները անոնց ընտանիքներուն, փախստականներու, թշնամիին ռմբակոծումներուն զոհերուն: Մեր ժողովուրդին բարոյական մեծութիւնը հոն է որ այսպիսի պարագաներու մէջ կը մոռնայ իր անձնական տառապանքները, միայն հայրենիքին սպառնացող վտանգին վրայ մտածելու համար: Երկիրը խօսքեր չէ որ կը սպասէ կառավարութենէն: Խօսքեր շատ լսեց ան, տարիներէ ի վեր, եւ գործ կը պահանջէ: Ահա տուած որոշումներս (այսինքն յիշեց նախարարական փոփոխութիւնները): Ֆրանսայի ամբողջ վարչութիւնը պէտք է ընտելանայ պատերազմին: Անհրաժեշտ է որ պատերազմի ոգի մը շէջի դրասենեակներուն մէջ ինչպէս այլուր: Ով եւ է վրիպում պիտի պատժուի անյապաղ: Ամէն Ֆրանսացի, բանակին մէջ ըլլայ թէ թիկունքը, պէտք է այս իրիկուն ինծի հետ կատարէ յաղթելու հանդիսաւոր երդումը»:

ԳԻՇԵՐ ՑԵՐԵԿ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Իբրեւ անմիջական արդիւնք աշխուժացման, օդանաւային նախարարութիւնը շաբաթ օր հրամանագիր մը հրատարակեց, որուն համաձայն այսու-

ԵՐԿՈՒ ՄԻԼԻՈՆ ԶԻՆՈՒՈՐ ԴԷՄ ԴԻՄԱՑ

ԴԺՈԽԱՅԻՆ ԿՐԱԿ ՀՐԱՍԱՅԼԵՐՈՎ ԵՒ 75ՆՈՑ ԹՆԴԱՆՕԹՆԵՐՈՎ

Գերմանները դէպի Սեւ Բանքէն

Կարգ մը դիրքեր ետ առնուեցան

Սպարապետութիւնը հետեւեալ զեկոյցները հաղորդեց կիրակի եւ երկուշաբթի.

Զեկոյց թիւ 515, մայիս 18, առաւօտ (262րդ օր) — Ֆրանսայի մէջ ճակատամարտը կը շարունակուի ...... մէկ իրիկուան զեկոյցով յիշուած շրջաններուն մէջ: Պելճիոյ մէջ, նկատի առնելով ընդհանուր կացութիւնը, դաշնակից զօրքը նահանջ մը կատարեց եւ քաշուեցաւ Պրիւքսէլի արեւմտեան կողմը: Գիշերուան ընթացքին մեր օդատորմիղը ուժգնօրէն ռմբակոծեց այն ճամբաները եւ կէտերը ուրկէ հարկադրուած էր անցնելու թշնամին:

Զեկոյց թիւ 516, իրիկուն.— Կռիւները շարունակուեցան օրն ի բուն նոյն սաստկութեամբ, գլխաւորաբար Կիզի եւ Լանտրէսիի շրջանին մէջ, ուր թըշնամին, հակառակ իր մեծ կորուստներուն, դէպի արեւմուտք կը յարձակի հզօր ուժերով: Ոչ մէկ կարեւոր գէպք ճակատի մնացեալ մասին վրայ: Մեր ռմբաձիգ օդատորմիղը շարունակեց նեղել թշնամի մեքենաշարժ զօրամասերը որոնք ծանր կորուստներ կրեցին: Բազմաթիւ հետազօտութիւններ կատարուեցան եւ շատ մը թշնամի օդանաւեր վար առնուեցան, թէ հակօդային պաշտպանութեան մարտկոցներու եւ թէ մեր հետապնդիչ օդատորմիղին կողմէ:

Զեկոյց թիւ 517, մայիս 19, առաւօտ (263րդ օր) — Ճակատամարտը կը շարունակուի միեւնոյն շրջանին մէջ նոյն կատաղութեամբ: Մեր օդատորմիղը գիշերանց շարունակեց ռմբակոծումները թշնամի ուժերու թիկունքին վրայ:

Զեկոյց թիւ 518, իրիկուն.— Գլխաւոր կռիւները տեղի ունեցան Սէն Քանթէնի հիւսիսային-արեւելեան շրջանին մէջ, ուր մեր զօրքը կատաղի դիմադրութիւն մը կը ցուցնէ: Եւ մղեցինք բուռն յարձակումներ Մոնմէտիի շրջանին մէջ, շատ ծանր կորուստներ պատճառելով թշնամիին: Օդանաւային մեծ գործունէութիւն: Մեր օդատորմիղը եւ հակօդային մարտկոցները ընդդիմացան թշնամի ռմբաձիգ օդանաւերու արշաւներուն, շատ ծանր կորուստներ պատճառելով: Մասնաւորապէս թշնամի արշաւախումբ մը որ կը բաղկանար 15 օդանաւերէ կորսնցուց իր թիւին երկու երրորդը:

••• Անգլիական սպարապետութիւնը հետեւեալ կարճ զեկոյցը հրատարակեց մայիս 19ին — Երէկ բրիտանական ճակատը ամուր պահուեցաւ թշնամի զօրաւոր ճնշումին դիմաց: Իսկ օդանաւային նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ արքայական օդատորմիղը յարձակելով Համպուրկի եւ Պրէմէնի քարիւղի մթերանոցներուն վրայ, խորտակեց քանի մը խոշոր շտեմարաններ եւ ծանր վնասներ պատճառեց ուրիշներու: Ցաջորդ օրն ալ յարձակումները շարունակուեցան Գերմանիոյ հաղորդակցութեանց գիծերուն եւ խաչմերուկներուն դէմ: Առատ կանուխ յարձակումներ կատարուեցան թշնամի զօրքին եւ զօրասյան կէտերուն վրայ, հիւսիսային Ֆրանսայի մէջ: Գիշեր ատեն ուժգնօրէն ռմբակոծուեցան թշնամիին բռնած ճամբաները եւ երկաթուղիները Պելճիոյ մէջ: Գերմանիոյ վրայ կատարուած գիշերային գործողութիւնները կը բովէին ընդարձակ տարածութեան մը եւ շարք մը զինուորական կարեւոր գիրքեր ...... ծանր ...... Անգլիական երեք սաւառնակներու օդաչուները ...... չկան:

Երրորդ զեկոյց.— Արքայական ռմբաձիգ օդանաւերը լայն գործողութիւններ կատարեցին Պելճիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ: Այս գործողութեանց նպատակն էր խանգարել գերմանական յառաջխաղացութեան հաղորդակցութեանց գիծերը եւ թեթեւցնել դաշնակից բանակին դէմ եղած ճնշումը: Առաջին տեղեկագիրներէն կ'երեւայ թէ առնուազն 20 թշնամի օդանաւեր վար առնուած են: Ցանցառման գործողութիւնները շարունակուեցան ցերեկը, ռմբաձիգ

հետեւ օրական աշխատանքը պիտի ըլլայ 12 ժամ, օդանաւային շինութեանց գործարաններուն մէջ եւ բանուորները պիտի աշխատին կիրակի թէ տօնական օրեր: Երկրորդ հրամանագրով մը, այն գործարանատէրերը որոնք ապրանքներ ստացած են սպառազինութեանց նախարարութենէն, պէտք է գիշեր ցերեկ, օրական 24 ժամ բանեցնեն իրենց հաստատութիւնները:

••• Հանրապետութեան նախագահը կիրակի օր հրամանագիր մը հրատարակեց, որուն համաձայն ազգ. պաշտպանութեան ընդհ. սպայակոյտին նախագահ եւ բոլոր ռազմադաշտերու սպարապետ կը նշանակուի Զօր. Վէկան, Մօտաւոր Արեւելքի Ֆրանսական բանակին ընդհ. հրամանատարը: Այս որոշումը տրուեցաւ ժողովի մը մէջ որ գումարուած էր նախագահութեամբ Պ. Փոլ Ռէնոյի եւ որուն կը մասնակցէին մարաջախտ Փէթէն եւ Զօր. Վէկան: Ժողովը տեւեց մէկ ժամ:

Նոր սպարապետը, Զօր. Վէկան, 73 տարեկան է եւ աջ բազուկը եղած էր մարաջախտ Ֆոշի, 1918ին: Զօրավարը Փարիզ կանչուած էր անցեալ շաբթու, երբ գերմանական արշաւը սպառնալից հանգամանք առաւ, բայց իր ներկայութիւնը իմացուեցաւ կիրակի օր, անուանումէն վերջը: Մարաջախտ Ֆոշ հետեւեալ խօսքերով կը գնահատէր Վէկանը, իր անկողնին մէջ, մեռնելէ քիչ առաջ.

— «Վէկան, դուն ոչ միայն մեծ զօրավար մըն ես, ոչ միայն մեծ հրամանատար մը ո եւ է բանակի կամ խումբ մը բանակներու, այլեւ մեծ առաջնորդ մը, ի ծնէ առաջնորդ մը»:

••• Արտաքին նախարարութեան ընդհ. քարտուղար նշանակուեցաւ Պ. Շարլ Ռուա, Վատիկանի Ֆրանսական դեսպանը, յաջորդելով Պ. Ալէքսիս Լէժէի, որ կարեւոր պաշտօն մը պիտի ստանայ: Ապահովութեան վերատեսուչ նշանակուեցաւ Պ. Վինթէր, որ նոյն պաշտօնը վարած էր Քլէմանսոյի օրով, նախորդ պատերազմին ատեն:

ՊԵՐՃՈՒՀԻ ՍԱՐԳԻՍ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

Գոյժ մը եւս, ճիշդ այն պահուն երբ սիրտերը կը հեւան անձկութեամբ, լուրեր սպասելով ռազմադաշտէն:

Շաբաթ օր, գործողութեան մը հետեւանքով իր աչքերը յաւիտենապէս փակեց Տիկին Պերճուհի Բարսեղեան, ծանօթ գրագիտուհին, ողբացեալ ընկեր Սարգիս Բարսեղեանի (Շամիլ) այրին:

Ողբացեալ ընկերուհին, գրական անունով Պերճուհի, երկար ատենէ ի վեր կը տառապէր աչքերու տկարութենէ: Մէկ աչքին լոյսը շատոնց կորսուած էր, սպառնալով միւսին: Վերջերս միւսն ալ հետզհետէ խաւարիլ սկսած էր, այնպէս որ Պերճուհի խարխափելով կը քալէր սենեակին մէջ: Երեք շաբաթ առաջ, գործողութիւն մը կատարուեցաւ գլուխին մէջ, այն յոյսով թէ կրնայ վերստանալ աչքին լոյսը: Գործողութիւնը անցաւ յաջող, բայց՝ անօգուտ: Անհրաժեշտ կը համարուէր երկրորդ գործողութիւն մը, որուն հակառակ էին իր ընտանեկան պարագաները: Կը թուի թէ վերջին պահուն նոր տագնապ մը անցուցած ըլլալով, կատարուած է այդ գործողութիւնը, եւ ահա եղբ...

Ողբացեալ ընկերուհին ծնած էր 1886ին, Խոտրճուր:

Մեր խորին վշտակցութիւնը յայտնելով իր միամօր զաւկին՝ սիրելի Արամիկին (զինուոր), ընկեր Բժ. Տէր Դաւթեանի, ընկերուհի Սաթենիկի եւ պարագաներուն, սպասուած ենք փաղուան յետաձգել կենսագրական տեղեկութիւնները:

տորմիղներով: Պելճիոյ մէջ կամուրջներ քանդուեցան, զինուորական համախմբումներ խափանուեցան եւ ճամբաներ փակուեցան: Միեւնոյն ատեն ուրիշ ռմբաձիգ տորմիղներ մտան Գերմանիա եւ ուղղակի հարուածներ զարկին Հանովէրի քարիւղի շտեմարաններուն դէմ: Ուրիշ կէտերու վրայ մեծ վնասներ կրեցին երկաթուղիի հանգոյցները եւ կառատուները: Գիշերն ի բուն անընդհատ հակողութիւն կատարուեցաւ զինուորական երթեւեկի վրայ, ասկէ զատ Գերմանիոյ մէջ լայն տարածութեան մը վրայ հեռահարական գործողութիւններ կատարուեցան թշնամի շարժումներուն դէմ: Յարձակումներ կատարուեցան ճամբաներու եւ երկաթուղիներու վրայ: Կէտի մը վրայ ծանր պայթիւն մը տեղի ունեցաւ, իսկ ուրիշ կէտի մը վրայ օդակայանի մը շէնքեր հրկիզուեցան: Մեր սաւառնակները գիշերային յաջող գործողութիւն մը կատարեցին Համպուրկի եւ Պրէմէնի մէջ ալ, նոր վնասներ պատճառելով վառելանիւթի շտեմարաններուն: Երկու օդանաւեր շրջելով Հոլանտայի ծովեզերքը, հանդիպեցան վեց թշնամի օդանաւերու, որոնց երկուքը վար առնուեցան: Պրիւսէլի մօտ վար առնուեցան երեք, հաւանաբար վեց թշնամի օդանաւեր:

Թերթերու տեղեկութեանց համաձայն, ուրբաթ իրիկուն 300 անգլիական օդանաւեր յարձակած էին Պրէմէնի եւ Համպուրկի քարիւղի շտեմարաններուն վրայ: Երեք օրուան ընթացքին 71 օդանաւային յարձակումներ կատարուած են Գերմանիոյ վրայ:

••• Ահազանգը նորէն հնչեց Փարիզի մէջ, շաբաթ իրիկուն ժամը 4.25ին, տեւելով կէս ժամ: Պաշտօնապէս հաղորդուեցաւ թէ երկու թշնամի տորմիղներ երեւցեր էին, իրարանցիւրը ութ ռմբաձիգ օդանաւերէ բաղկացած: Հակօդային մարտկոցները եւ օդանաւերը անմիջապէս ասպարէզ նետուելով, չորս օդանաւեր վար առին:

ՊՐԻՒՍԷԼ ԵՒ ԱՆՎԷՐՍ ԻՆԿԱՆ, ԳԵՐՄԱՆ ԿՈՒՍԱԿԱԼ ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ ՀԱՄԱՐ

Դաշնակից զինուորները քաշուած ըլլալով, Գերմանները գրաւեցին Պրիւսէլը եւ Անվէրսը: Պելճիոյ սպարապետութիւնը հաստատելով այս լուրը, կ'աւելցնէ թէ բանակը քաշուեցաւ աւելի նպաստաւոր դիրքերու մէջ, կարգօրէն: Երկու քաղաքներն ալ մեծ վնասներ կրած չեն: Լիէժի եւ Նամիւրի բերդերը կը շարունակեն դիմադրել: Գերմանական օդանաւեր ռմբակոծեցին Օսթանտը, ուր քաշուած էր Պելճիոյ կառավարութիւնը:

Գերմանական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ երբ զօրքը Անվէրս մտաւ, քաղաքը անապաստանքով պարպուած էր, արուարձաններուն մէջ հետզհետական ձողեր եւ կառքեր խորտակուած, փողոցները ծխերու եւ կովերու դիակներով լեցուած էին: Բայց քաղաքին կեդրոնը շատ չէր վնասուած: Դաշնակիցները ձգած էին մեծ քանակութեամբ հանդերձանք: Շէլտթի կամուրջը քանդուած էր, բայց անմիջապէս առժամեայ կամուրջներ հաստատուեցան:

Հիթլէր Հոլանտայի կուսակալ նշանակեց Զայս Ինքվարթը, Աւստրիոյ առաջին կառավարիչը: Միեւնոյն ատեն հրամանագիր մը հրատարակեց, որով Գերմանիոյ կը կցուին այն հողերը որ Պելճիոյ տրուած էին Վերսայլի դաշնագրով (Եուփէն, Մալմէտի եւ Մորինէ):

Դարձեալ գերմանական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ Վալխէրն կղզին դիմադրութիւնն ալ խորտակուած ըլլալով, ամբողջ Հոլանտան կը գտնուի Գերմանիոյ ձեռքը:

••• Փարիզի հոլանտական դեսպանատունը անգամ մը եւս հաստատելով բանակին ծանր կորուստը.— 25 առ հարիւր կամ հարիւր հազար հոգի — կը պատմէ թէ Ռոթէրտամի մէջ սպաննուած են 100 000 քաղաքացիներ, իբրեւ հետեւանք օդանաւային վայրենի ռմբակոծութիւններու: Քաղաքին մէկ երրորդէն աւելին քանդուած է մինչեւ հազար քիլոներ ռումբերու միջոցաւ, դժոխային տեսարան մը պարզելով:

ՓԱՐԻԶԻ ԹԵՐԹԵՐԸ ԵՐԿՈՒ ԷՋՈՎ պիտի հրատարակուին այսօրուընէ սկսեալ (երեքշաբթի), համաձայն Սէնաթքայի որոշման: Այս կարգադրութիւնը եղած է խնայելու համար լրագրական թուղթը, ինչպէս եւ թեթեւցնելու հաղորդակցութեան միջոցները որոնք այս միջոցին բացառապէս յատկացուած են ազգ. պաշտպանութեան: Այս կրճատումը պիտի դադրեցնուի կարելի եղածին չափ շուտ, երբ հանգամանքները թոյլ տան:

ՉԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՆ ինը բանուորներ, Վերսայլի ազգ. պաշտպանութեան հաստատութեանց մէջ, գործի գացած չըլլալով կիրակի օր, հակառակ տրուած հրամանին:

ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՄԱՍԻՆ նոր կանոնագիր մը հրատարակուեցաւ, որուն համաձայն շրջագայութիւնը ազատ է Սէնի եւ Սէն է Ուազի նահանգներուն մէջ, մինչեւ մայիս 31, իսկ յունիս 1էն վերջ մասնաւոր արտօնագիր պիտի պահանջուի: Մանրամասնութիւնները վաղուան թիւով:

ՆԱՐԵԿԸ ԿԱՐԴԱԼՍ ԵՏՔ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Գ.

Կը յիշեմ. Տղայութեան օրերուն կեանքը կը սիրէինք ու կուշտ ու կուռ կը խնդայինք։ Մեր սիրտերուն մէջ այդ օրերուն խաղաղութիւնը լոյսի պէս կը ծնէր, ու խաղաղութիւնը ամէն բանի մէջ կը տեսնէինք։ Անուշ բան մըն էր ան, ու գաւաթ մը պաղ ջուրը մեզի համար հրաշագործ հեղուկ մըն էր, կը գինովցնէր։

Մեր տղայութիւնը գինովութիւն մըն էր։ Այդ օրերուն, երբ անկիւն մը կը քաշուէի պզտիկ գիրքը ձեռքերուս մէջ, մինակութիւնս տեսարանի կը փոխուէր, պատկերներ կը գունաւորուէին դիմացս, ու լռութեամբ կը նայէի։ Թէեւ եղածը չէի կրնար բացատրել, բայց աչքերս կը վառէին։

Մէկ մը կար, մէկ մը չկար … Ինծի համար գեղեցիկ ու առասպելական երկիրներ կային։ Կ'երեւակայէի։ Նրազը ինքնին կը ծնէր։

Այդ տարիքին ո՞վ չի սիրեր աշխարհը, երբ մեր սորված պատմութիւնները հոն աղամանդներու պէս կը բուսնին, ու կ'աղուորնան, կ'աղուորնան։

Իմ գիրքերս ինծի սիրցուցած էին կեանքը, ու կեանքը կը փնտռէի Թումանի մը երգին մէջ։ Բոլոր ձայներուն մէջ ես կը փնտռէի անոր գինովութիւնը

Իմ սրտիս գինովութիւնը արտասուք մըն էր։ Հոն ամէն ծաղիկ իր հոտը ունէր, ու ընկերներով կը պոռայինք — « Ազատութիւն, ազատութիւն »։ Լոյսերը անկէ կուգային, ու մեր սիրտերը կ'օրօրուէին լոյսերով։

Ո՞վ չէ ունեցեր ազատութեան գինովութիւնը, որ անուշ երազով մը իր աչքերը կը բանայ, ու կարծես համբոյր մը՝ իր շրթունքները կը փնտռէ։

×

Այդ օրերուն ինչո՞ւ չեմ սիրեր մեր հեքեաթին երկիրը։ Մէկ ալ հեքեաթներուն մէջ առանց երկիր չկար։ Անոնք ոչ անոր կայացուր, ոչ ալ այն պզտիկ Աստուածը ունէին, որ Աստուծոյ տղան էր, կը նայէր իր փոքրիկ աչքերով։ Անոր սիրտին մօտ բոլոր պզտիկ քաղցրութիւն մը ունէր, ու մտնել կ'ուզէր, բառ մը միայն, «հայրիկ» ըսել ու սպասել։ Ամէն մարդ անոր «Աստուած հայրիկը », կ'ըսէր, ու մենք տղաքներս, մեր բերանները բաց անոր կը նայէինք։

Կեանքը որչափ դիւրին էր այդ օրերուն։ Ու մենք առանց դժուարութեան կրնայինք Աստուծոյ մտնել։ Ու երկրորդ անգամ ըլլալով սիրել սորվեցանք։ Աստուած մեր սիրոյն պատասխանատուն էր։ Մեր ուրախութիւնը այլեւս լոյս լոյս կը վառէր, ու մեր հաւկացողութենէն վեր յուզումով մը, եկեղեցւոյն մէջ բոլոր շարժումներուն կը հետեւէինք։

« Ողջոյն դուք զմիմեանս »։ Հաշտութեան վայրկեանը։ Ամէն ոք ձեռքը կուրծքին։

Հաշտութիւն։ Պատկերը սուրբ է։ Տեսարանը երազի պէս կը ասքնայ, կը մեծնայ։ Ամէն մարդ հաւասար է, մեծ ու պզտիկ չկայ։

Տղան բաներ կը սիրէ, որոնք իր սիրտը կը բանան խորհուրդի մը դիւթանքին մէջ։ Անոնց մի դպիք։ Անոնք լոյսէ թելերով են հիւսուած։ Լոյսին մէջ հոն ուրիշ ճառագայթում մը կայ ու կը վառի։ Մի դպիք լոյսին, աղջամուղջ կայ տակը։

Ու հիմակ կը հարցնեմ, գեթ սիրելի տղայութիւնս, ի՞նչ էր այդ օրերուն անունը։ Ըսէ։ Ո՞վ էր այն պարիկը, որ իր մետաքսէ մատներովը հմայքը հիւսեց …»։

Այդ օրերը անցած են։ Այսօր, ես աշխարհը չեմ հասկնար։ Ոչչափ խեղճ է մարդուն մէջ սէրը։ Մեր սէրը մենք բզիկ բզիկ կ'ընենք։ Մեր ծիծաղը այն առեն չի կրնար իր անուանին մեծութեան տակը։ Վատութիւնն է իր յաղթութիւնը։

Ու յանկարծ իմ ներսս մարդերէն մեկուսանալու զգացումը կ'արթննայ։ Կ'ուզեմ մինակ մնալ։ Կ'ուզեմ մտածել ու նայիլ կրցածիս չափ անհունին. Ինծի համար լռութիւնը կ'անուշնայ, ու ես իմ ձայնս կրնամ առանձնութեան մէջ լսել, ու աչքերէս պիծ մը կը քաշէ լռութիւնը անհունութեան մէջ։

×

Մեր դարը բոլոր դարերուն կը նմանի։ Իր կիրքերը միեւնոյն վախճանին կը յանգին։

Ոճիրները ամէն դարու պատմութիւններ են։ Ո՞ւր կ'երթայ մարդկային ընկերութիւնը դարերէ ի վեր։

Կեանքը խեղացնող բան մըն է եղած։ Շէնք շնորհք վրան նայող իսկ չկայ։ Բոլոր արեւները կ'անցնին արտօսր տխուր։ Գիւղը որ կողմը որ դարձնես, ուզեցած տակ քան մը կը փլի։ Ու բան մը կը փնտռեմ՝ մարդ արարածէն տարբեր, նոր արեւով բանկած հողի մը, ոգի մը, ուժ մը, բան մը որ իր մէջ նոր կեանքի մը հիւթը ունենայ՝ մարդուս ունեցածէն աւելի, որպէսզի կարենամ խօսիլ, սիրտս բանալ, ու իմ տառապանքիս պատմութիւնը պատմել։ Այս պահուն է որ ես կը դառնամ իմ յուսահատութեանս մէջ, պարապին խորը՝ ծնրադիր աղերսարկուն։ Ես այն առեն անհունութեան պատգամ խենթ հոգին կը դառնամ։

×

Կեանքը գեղեցիկ է, բայց մարդը, երազներուն յանձնած է անոր գեղեցկութիւնը, ու բան մը աւելցնելու տեղ, ամէն օր բան մը կը կորսնցնէ անոր խմորէն։

Նարեկացին կը հաւատար մարդուն շնորհուած բարիքներուն։ Անոնցմով միայն կեանքը պայծառ էր, ու մարդը կրնար դդալ աշխատութեան հաճոյքը։ Մարդը, որ բնութեան մէկ հրաշքն էր, պէտք էր անոր մեծութիւնը ունենար, պէտք էր ամէն գեղեցկութիւն ցիրացանցէր, ու իր կատարելութեամբ երեւար։

Բայց Նարեկացին, ինք իր ձայնին հետ մինակ մնացած է։ Անոր արձագանգը աւելի ուժով կը հնչէ ու կը պղտէ իր հոգին։ Իր առանձնարանին մէջ մինակ մնացած, ինք իր սրտին աւելի խորունկը կը մտնէ ու մեր մինակ ճամբորդութիւն մըն է բրածը։ Լռութիւնը միայն իր սրտին արձագանգին թրթռում մը կը բերէ։ Այս պահուն ամէն իր, իր յուզեան մէջ ձայն մը ունի։ Ամէն իր, ամէնէն պզտիկը՝ խորունկ ձայնի մը արձագանգը կը պահէ՝ իր մէջ, ու իրերէն կ'անցնի, բոլոր աղաղակներու մէջէն կ'անցնի Նարեկացին, հասնելու համար իր սրտին ամէնէն խորհրդաւոր ձայնին կոչմերը։

Պատասխան մը։

Լռութիւն։ Ու ամբարձիկ իր ձեռքերը, անհունին կը նայի։

Ի՞նչ էր իր պահանջը։

Անհունին դպիլ կ'ուզէր անգամ մը։ Բան մը պէտք էր իրեն, սարսուռ մը, միայն սարսուռ մը, կեանքին մէջ ամէնէն մաքուրը, որ լոյս ըլլար լոյսերուն մէջ, խաղաղութեան մէջ տարածութիւն մը, կեանքին մաքուր պատկերը, ամէնէն կատարեալը՝ իր պայծառութեան մէջ բոցավառ։ Ու կը խնդրէ, կը պաղատի, կը փնտռէ։ Մինչ մը, մինչ մը՝ իր սրտին կրակը դրկելու համար իր Աստուծոյն։ Ու յանկարծ անունը կը թուի բերնին.

« Մայր Աստուածածին »։

Ամբողջ աշխարհը չի լսեր իր ձայնը։ Մայրերու ձայնը զօրաւոր էր, չէր գիտեր նուաճուիլ։

« Մայրերը » իր սիրոյն ապաստանարանը։

Մայրերը։

Ո՜վ իմ Աստուածս, ի՞նչ է մայրերուն բարութիւնը, որուն հմայքովը օրերը կը լուսնան, ու տուները իրենց համբ հոտը կը գտնեն։

Ի՞նչ է գաղտնիք այդ հմայքին։

Տունը երազուած աշխարհն է, ուր դռները թեւերու պէս կը բացուին, ու մայրերու չունչր երկինքներ կը չինէ։ Այդ հմայքը առողջ մը ճամբան է, ու Նարեկացիին սրտին մէջ շատ մը ճամբաներ կը բանայ։

Նարեկացին բանի մը մօտեցած է։ Մայրերու սրտերը անոր գաղտնիքը ունէին։ Անոնց մէկ բառը բաւական էր կեանքին տալու համար իր գեղեցկագոյն ձեւը, զայն բարձրացնելու համար մինչեւ այնտեղ՝ ուր մեր սիրտերը իրենց թռիչքը կը կորսնցնեն։

×

Նարեկը Նարեկացին է։

Երբ կը լմնցնես Նարեկը, քու մտածումդ պահ մը քեզ կը դրկէ ու կը նայիս։ Կարծես փոքրիկ մը դաղրած է, ու դեռ սրտումի նման ձայն մը կ'անցնի ներսէդ։ Այդ ձայնը անձկալին աղաղակ մըն է, ու կ'արտայայտէ մարդկային միջոցներուն եղեւնիները առանձին առանձին։ Ու կ'ըսես.

— « Նարեկը խղճի մը օրագիրն է »։

ԱՐՄԷՆ ԱՄԱՐ

ԻՐԱՒԱԳԷՏ - ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՀԱՆԸՄԵԱՆ

Վարձակալութեան եւ վարձքի, արկածի, ասնկլիքի, ամէն դատի համար.— Ճիշդ խորհուրդ եւ լաւ խմբագրութիւն ամէն պաշտօնաթուղթի, պայմանագրի, խնդրագրի։

Կ'ընդունի ամէն առաւօտ 10 — 12, երեկոները 6—8 եւ ժամադրութեան վրայ։

122 Bld. Murat (Porte de St. Cloudի մէթրոյի կայարանէն 50 քայլ), Tél. Jasmin 52 — 69։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ Տէօրթեօյլի Մանուկ Վարժապետին զաւակները՝ Աստուր եւ Պետրոս Թէնքերեաններ։ Պոլսոյ Գարակէօզեան սանկերուն հետ Ֆրանսա փոխադրուած են 1925 — 1926ին։ Իրենց հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել «Յառաջ»ի

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆ

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԵՑ ՆԱԽԱԳԱՀ ՌՈԶՎԷԼԹԻ

»»» · «««

Հռոմէն կը հեռագրեն թէ Մուսոլինի մայիս 18ին պատասխանած է նախագահ Ռոզվէլթի վերջին գրութեան, որ կը խնդրէր չմասնակցիլ պատերազմին։ Մանրամասնութիւնները կը պակսին բովանդակութեան մասին։ Կոմս Ջիանօ երէկ պաշտօնապէս հաստատեց այս լուրը։ Մուսոլինի թէեւ կը մերժէ մասնակցիլ հաշտութեան ձեռնարկի մը, բայց Հռոմի քաղաքական շրջանակներուն մէջ այն կարծիքն ունին թէ Անգլիոյ եւ Իտալիոյ յարաբերութեանց լարումը մեղմացած է կիրակի օրէն ի վեր։

Վ. Գայտա, Մուսոլինիի անձակէտներուն արտայայտիչը, «Ճօրնալէ տ'Իթալիա» թերթին մէջ յօդուած մը գրելով Պալքաններու մասին, որոշ յայտնութիւններ կ'ընէ։ Յօդուածագրին յայտարարութեան համաձայն, պալքանեան խնդիրը Միջերկրականի չափ կը շահագրգռէ Իտալիան, իբրեւ կենսական մասը անոր քաղաքականութեան, իբրեւ հետեւանք աշխարհագրութեան եւ պատմական աւանդութեանց։ «Պալքանները Ադրիականի եւ Միջերկրականի ընդհանուր հարցին երեւոյթներէն մին կը կազմեն։ Ադրիականի պալքանեան ափը, Տալմացիայէն Յունաստան բնական ցանց մըն է պաշտպանողական եւ յարձակողական նաւակայաններու, մինչդեռ իտալական ափը, որ կը գտնուի ճիշդ դիմացը, աւազուտ է, ամբողջովին խոցելի Վենետիկէն մինչեւ Թորանթօ»։

••• Նաւկոսլավիոյ կառավարութիւնը որոշեց օժանդակ վաշտեր կազմել, ոչ - զինուորցուներէ, 16էն 65 տարեկան, որպէսզի ապահովէն ներքին պաշտպանութիւնը եւ բանակին պարենաւորումը, եթէ պատերազմ ծագի։ Կազմակերպութիւնը պիտի բաղկանայ երեք մասերէ.— 1. Բանուորներ, հողագործներ եւ ուրիշ աշխատաւորներ։ Պիտի գործէ պարտադիր հրամանին տակ։— Բոլոր հրապարակային ժողովները եւ ցոյցերը արգիլուեցան ամբողջ երկրին մէջ։ Անասողները տուգանքի եւ բանտարկութեան պիտի դատապարտուին։

••• Ռումանիոյ կառավարութիւնը հրամանագիր մը հրատարակեց, որուն համաձայն այն բոլոր օտարականները որ ժամանակաւոր անցագիր ունին, պէտք է երկրէն [illegible] մինչեւ մայիսի վերջը, այլապէս պիտի արտաքսուին։ Հազարաւոր օտարականներ որոնք Ռումանիա հասած են 1939 սեպտեմբեր 1էն ի վեր, առանց աշխատանքի արտօնագրի եւ մնացած են մինչեւ մայիս 1, անցագրի երկարաձգումով, պէտք է անմիջապէս հեռանան երկրէն։ Անոնք որ կը մնան կամ խռովարարական գործերով կը զբաղին, նոյնպէս պիտի արտաքսուին։ Կը նշանակէ թէ պիտի արտաքսուին նաեւ Լեհերը եւ Չեխերը, քանի որ չեն կրնար իրենց երկիրը դառնալ։

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԴԻՏԵՐ ԿԸ ՍՊԱՍՈՒԻՆ ՄՕՏԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

Մարաշալ Չաքմաք, Թուրքիոյ ընդհ. սպայակոյտի նախագահը, Պէյրութ գնաց ընկերակցութեամբ խումբ մը բարձրաստիճան սպաներու։

••• Լաւատեղեակ աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ Մ. Նահանգները նաւային կցորդ մը պիտի նշանակեն Մօտաւոր Արեւելքի եւ Պալքաններուն համար։ Այս կցորդը պիտի բնակի Թուրքիա, ուրկէ պիտի կրնայ այցելել արեւելեան Միջերկրականի միւս երկիրները

••• Անգարայէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը որոշեց անմիջապէս արտաքսել քանի մը հարիւր Գերմաններ, ինչպէս եւ 135 գերմանածին այրեր եւ կիներ որոնք թրքական հպատակութիւն առացած էին։

••• Թուրքիոյ Ամերիկացիները իրենց ընդհ. հիւպատոսէն արգարատութիւն առացան իրենց երկիրը վերադառնալու «երբ դեռ կարելի է»։ Մօտ 300 Ամերիկացիներ կան Թուրքիոյ մէջ, որոնց 200ը կը բնակին Պոլիս եւ շրջակաները։

••• Պոլսէն կը հեռագրեն թէ ոստիկանութիւնը հրամայեց բոլոր Իտալացիներուն անմիջապէս ներկայանալ անցագրատուն եւ արձանագրուիլ։ «Էնի Սապահ» առաջի էջին վրայ խոշոր տառերով կը յանձնարարէ՝ զգուշանալ Թուրքիոյ Գերմաններէն, հիները իբրեւ լրտես ամբաստանելով, իսկ նորերը՝ անգամ «հինգերորդ գունդի (դաւագիր)»։

••• Աւստրալիայէն նոր զօրագունդ մը հասաւ Եգիպտոս, ծառայելու համար Պաղեստինի մէջ։

ՓԱՐԻԶԻ առաջնորդ ընտրուած է Հալէպի առաջնորդը, Արտաւազդ արք. Սիւրմէեան, որ պիտի վարէ նաեւ Պելճիոյ հովուութիւնը։

ՖՐԱՆՍԱՅԱՆ ԱՆԹԻԼԻ կազմակերպութեան կարգ մը պաշտօնեաները իտալացիք պիտի ունենան զէնք եւ սահմանիքը առնելու, իրենց պաշտօնին բերումով։

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ վերջին օրերու տեղատարափ անձրեւները նոր ողողումներ պատճառեցին Ամասիոյ շրջանին մէջ։ Մանրամասնութիւններ կը պակսին կ[illegible] մասին

ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՆՐԱՄՆԵՐՈՒՆ առաքումը առժամապէս դադրած է առջեւ վայրերու համար, բայց նամակներու առաքումը կը շարունակուի։

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

ԽՄԲ.— Բանակները շարժման մէջ ըլլալով, դժուար է օրը օրին շարունակել այս բաժինը։ Ահա քանի մը արձագանգներ.—

Սարթորիի զօրանոցին մէջ հանդիպեցայ քանի մը հայ զինուորներու, որոնք բոլորն ալ սիրուած են հրամանատարութեան կողմէ եւ բարեխղճօրէն կը կատարեն իրենց պարտականութիւնը։ Ահաւասիկ անունները.— [illegible], Հովեան, Մէրճիմէկեան, Մարգիսեան եւ Զաքարեան։ Աշխատ ժամանակները բոլորս ալ իրարու մօտ կուգայինք անցնելէն եւ ներկայէն պատմելով, երբեմն կ'երգէինք հայկական երգեր կոմիտասի վարդապետէն։

Զաքարեան Ուղեցի առնել մտերմանալ այս անպաշտպան հայ որբին հետ։ Փոքր տարիքէն եկած է Ֆրանսա, նետուած օտար շրջանակի մէջ։ Որբեք առիթ չէ ունեցած շփման մէջ գտնուելու փարիզահայ գաղութին հետ, ապրած է միշտ օտարութեան մէջ։ Գտածեցի թէ ունինք հայերէն [illegible] միջնադարուած են Հանդէսներ, Երեկոյթներ, կամ Կապոյտ եւ Կարմիր Խաչեր, որոնք մրցման աշխատանքներ կը կատարեն հայ կարօտ զինուորներու եւ իրենց ընտանիքներուն օգնելու համար, թէ կազմուած է Ֆրանքօ-Հայկական Միութիւն մը եւն.։ Լարուած ուշադրութեամբ մտիկ կ'ընէր եւ կ'ուզէր որ ինքն ալ անկէ հոգ իր բաժինը բերէ, կապուի եւ ապրի հայկական կեանքով։ Ուստի « Յառաջ » դրկել իրեն եւ սանամայր մը իբրեւ մէկ առնը մեր Կապոյտ Խաչին, որպէսզի փոքրիկ նուէրներով ուրախացնէ այս հայ որբը։

••• Պատերազմին սկիզբը 25 ընկեր էինք Վիէննէն, Մարսէյլէն եւ Ցէսինէն։ Ճիշդ ութ ամիս ապրեցանք նախ Պէյֆօռ, ապա Տիժօն, իբրեւ անկեղծ եղբայրներ։ Այս շարքէն մեր սիրելի ընկերներէն 11 հոգի մեկնեցան անծանօթ ուղղութեամբ, զատ զատ ջոկատներու մէջ, իսկ միւսներն ալ լաւ կարգին։ Գիշեր մը, բոլորս միասին «քանթինը» հաւաքուեցանք, գաւաթներ պարպեցինք եւ բարի ճանապարհ մաղթեցինք։ Հրաժեշտի պահուն մեր սրտերն ալ յուզուած էր, յիշելով անցեալ օրերը։ Երբ վերջին ժամը հնչեց, եղբայրական ջերմ համբոյրներով բաժնուեցանք։ Սիրելի հայ զինուորներ, ուր որ ալ գտնուիք, միշտ եղէք բարի, սիրալիր իրարու հանդէպ։ Ձկայ աւելի անուշ բան քան ընկերը։ Երբ պատերազմի առաջին օրերը տունէն մեկնեցայ, այս առթիւն չէի սպասած։ Ամբողջ սրտովս կը մաղթեմ ուժ, քաջութիւն, եւ կատարեալ առողջութիւն։

ԵՐԲ ՈՐ ՊԷՏՔ ՈՒՆԵՆԱՔ ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆ, 11 Square Alboni։ UNION FRANCO - ARMÉNIENNE, 8 Rue Bossuet (10)։

Չըրչիլ կը խոստովանի կացութ'ան ծանրութիւ'ը

Անգլիոյ վարչապետը ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ կիրակի գիշեր, խօսքը ուղղելով Ամերիկացիներուն։ Ահաւասիկ այդ ճառին հիմնական մասերը.

— « Ահռելի ճակատամարտ մը կը մղուի Ֆրանսայի եւ Ֆլանտրի մէջ։ Գերմանները, շնորհիւ օդանաւային գերազանցութիւններու եւ ծանրապէս զրահաւորուած հրասայլերու գործակցութեան, ճեղքեցին ֆրանս. ամրութիւնները Մաժինոյի գծին հիւսիսային կողմը, եւ իրենց զրահապատ հրասայլերուն առաջապահ զօրամասերը կ'աւերեն բաց տարածութիւնները որոնք անպաշտպան մնացած էին առաջին օրերը։ Այդ զօրամասերը ներս մտած են որոշ խորութեամբ, երկիւղ եւ շփոթութիւն պատճառելով բաց ակօսին մէջ. Պէտք չէ աղղուինք այս զրահապատ հրասայլերու ներկայութենէն։ Գերմանները նոյնքան վտանգաւոր կացութեան մը մէջ կը գտնուին որքան մենք, եւ եթէ ֆրանսական եւ բրիտանական բանակները լաւ առաջնորդուին, եթէ Ֆրանսացիները պահեն — եւ ես կը հաւատամ թէ պիտի պահեն — վերահաստատման եւ հակայարձակումի այն հանճարը որ այնքան հռչակաւոր եղած է երկար ատեն, եթէ բրիտանական բանակը ցոյց տայ այն յամառ քաջութիւնը եւ զարնելու կարողութիւնը որ հաստատուած է բազմաթիւ օրինակներով, այն ատեն կացութիւնը կրնայ կերպարանափոխուիլ յանկարծ։ Սակայն յիմարութիւն պիտի ըլլար ծածկել կացութեան ծանրութիւնը։ Աւելի մեծ յիմարութիւն պիտի ըլլար վհատիլ կամ քաջութիւնը կորսնցնել կամ ենթադրել թէ լաւ մարզուած եւ լաւ սպառազինուած բանակներ, որոնք ունին երեք - չորս միլիոն զինուորներ, կրնան պարտուիլ քանի մը շաբաթէն կամ նոյնիսկ քանի մը ամիսէն, զրահապատ հրասայլերու ցանցով մը կամ արշաւանքով մը, որքան ալ ահարկու ըլլան։ Կրնանք վստահութեամբ դիտել ճակատին ամրապնդումը Ֆրանսայի մէջ։ Ես անպարտելի վստահութիւն մը ունիմ Ֆրանսական բանակին եւ անոր վարիչներուն վրայ։ Մինչեւ այսօր այդ բանակին շատ փոքր մէկ մասը միայն կռիւի բռնուած է, եւ Ֆրանսայի մէկ փոքր մասը արշաւանքի ենթարկուած։ Ֆրանսայի ճակատամարտին մեղմացումէն վերջը, աւերել եւ հրկիզել Հոլանտայի մէջ կուտակուած մեծ ամբարը պիտի դառնան մեզի դէմ, բրիտանական կղզիներուն դէմ։ Մենք պատրաստ ենք դիմադրելու այդ գրոհը, հեցնելու զայն եւ պատասխանելու անոր, այն բոլոր միջոցներով որ թոյլ կուտան պատերազմին անգիր օրէնքները Օդին մէջ. թէեւ համեմատութիւնները չափազանց էին մենք յաջողեցանք երեք - չորս թշնամի օդանաւ խորտակել մեր մէկին դէմ։ Բրիտանական եւ գերմանական օդային ուժերուն յարաբերական կշիռը այժմ աւելի նպաստաւոր է մեզի համար քան ճակատամարտին սկիզբը »։

Պ. Չըրչիլ վերջացնելով, չեշտեց թէ իրենց գործը պիտի ըլլայ շահիլ ոչ միայն ճակատամարտը, այլեւ պատերազմը։ «Անոնցմէներուն չահերը, աշխատաւորներու արտադրած ժամերը ոչինչ են բաղդատելով այն պայքարին հետ որ կը մղուի կեանքի եւ պատիւի համար, կեանքի եւ ազատութեան համար։ Ես Ֆրանսայի վարիչներէն եւ մասնաւորապէս անոր անկուն վարչապետէն, Պ. Փոլ Րէնոյէն ամէնէն նուիրական յանձնառութիւններն առացայ թէ՝ ինչ որ ալ պատահի, պիտի կռուին մինչեւ վերջը, ըլլայ դառն ըլլայ թէ փառաւոր։ Բայց ոչ, եթէ կռուինք ցվերջ, ըլլայ միայն փառաւոր կրնայ ըլլալ։ Ինչքան ալ ծանր ըլլան զոհողութիւնները, մենք պիտի յաղթենք, պատերազմը պիտի շարունակենք մինչեւ յաղթանակ, երբեք չենթարկուելով սարկութեան եւ անպատուութեան »։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀՊԱՏԱԿ ԴԱՌՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ, օտարականները կրնան կամաւոր զինուորագրութիւն մը ստանձնել, պայմանաւոր եւ առժամեայ, ծառայելով Ֆրանսական բանակին մէջ։ Այս յանձնառութիւնը գործադրելի չէ

Պ. Արմէն Բարսեղեան, Տիկին Ս. Տէր Դաւթեան, ամուսինը Տոքթ. Տէր Դաւթեան եւ զաւակները, բժշկապետ Արթին Պարտիզեան եւ իր զաւակը (Վիեննա), Տիկին Գ. Բալաբեան եւ զաւակները, եւ ամուսինը (Երեւան), Պ. Նիկոլ, Վարդան եւ Աղաւնի Օտապաշեան (Ամերիկա), Եազուպեան, Պարտիզպանեան, Համամճեան, Մայիլեան ընտանիքները խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց՝ մօր, քրոջ, հօրաքրոջ, մօրաքրոջ, իրենց նահատակուած եղբօր Սարգիսի կնոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՊԵՐՃՈՒՀԻ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆԻ

Հ. Համբարձումեան խորհրդարանի անդամ, գրագիտութեան ցաւալի մահը, որ տեղի ունեցաւ Pitié հիւանդանոցին մէջ յետ ծանր գործողութեան եւ երկարատեւ հիւանդութեան։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր, երեքշաբթի, ժամը 2ին Ժանտիլի Կուժոնի եկեղեցին։

Ոչ ծաղկեպսակ, ոչ ծաղկեփունջ։

ԾԱՆՕԹ.— Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ ընդունիլ։

Հպատակութենէն առաջ։ Երբ խնդրարկուն ստանայ հպատակութիւնը, պարտաւոր է ծառայել պատերազմի ընթացքին եւ կրնայ անմիջապէս զօրքի տակ առնուիլ։ (Պաշտօնաթերթ 18 մայիս)։

Le Gerant : H. STEPHAN

Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

ՕՐԱԹԵՐԹ. ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

[illegible] - R C Seine 376.284

Directeur et Propriétaire SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ՆԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ` Métro : TOLBIAC)

Téléphone : GOBelins 15 - 70

17, Rue Damesme, PARIS (13)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 22 ՄԱՅԻՍ MERCREDI 22 MAI 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ 16e Année No. 4355

Խմբագիր` ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ԸՆԹԱՑՔԸ

Վերջին տեղեկութեանց եւ զինուորական տեսութեանց համաձայն, գերման մեքենաշարժ ուժերը երկուշաբթի օր հասած էին Փէրոնի մօտ, 60 մղոն հեռու Մանշէն եւ 30 մղոն՝ Ամիէնէն։ Գրաւուած կը համարուին Լանը եւ Սէն Քանթէնը։ «Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի համաձայն, Լոնտոնի մէջ կացութիւնը կը կանուանեն «մռայլ» (դրաքննուած)։ Մօտ 60.000 գերման մեքենաշարժ զինուորներ կը ծառայեն իբրեւ յառաջապահ։ Զինուորական շրջանակներու մէջ նորութիւն մը կը համարուի այս պարագան։ Այս մեքենաշարժ զօրախումբերը յառաջ կը խաղան առանց կանգի, եւ կը քաշուին գիշերը։

Մանմէտիի շուրջ, գերմանական ծանր հրետանին փորձեց ճեղք մը բանալ եւ կոզէն ցարնել Մաժինոյի գիծը, սակայն ձախողեցաւ։ Զինուորական շրջանակներու մէջ անհամբեր կը սպասուի Զօր. Վէկանի հակայարձակումին։ Ցեղական մամուլը ընդգծելով կը փաստարկէ նոր սպարապետը, որուն անուանումը մեծ գոհունակութիւն պատճառած է դաշնակից եւ բարեկամ երկիրներու մէջ։ Անպաշտօն տեղեկութեանց համաձայն [illegible] [illegible] է արդէն (Ն. Ե. Հ.)։

Ցեղական թերթերու կարծիքով, Գերմաններու պարենաւորումը եւ հաղորդակցութեան միջոցները օրէ օր կը դժուարանան, քանի կ'երկարի ճակատը։ Բայրըին համոզումն ալ այն է թէ գերման բանակը պիտի շարունակէ իր յառաջխաղացութիւնը դէպի ծով, մեկուսացնելու եւ ուղղակի հարուածելու համար Անգլիան։

*** Լոնտոնի թերթերը վերլուծելով զինուորական կացութիւնը, կը շեշտեն թէ վերջնական յաղթանակը կախում ունի որքան մղուած ճակատամարտէն։ [illegible] այս ամսու պիտի վճռուի Գերմանիոյ կամ Դաշնակիցներուն ճակատագիրը։ «Մանչէսթըր Կարտեան» կը գրէ — «Եթէ այժմ Ֆրանսացիները տառապանքներ եւ վտանգներ կը դիմագրաւեն առաջին անգամ, մենք ալ մեր մեծ դաշնակցին երկիրը արշաւանքի կ'ենթարկուի բարբարոսներու կողմէ։ Հոն է որ կը մղուի գերագոյն ճակատամարտը եւ ֆրանսական բանակն է որ պիտի շահի կամ կորսնցնէ զայն։ Այս պարագան հաւկնալով է որ Չըրչիլ Փարիզ գնաց եւ անձամբ Ֆրանսայի յայտնեց թէ Մեծն Բրիտանիա կը մասնակցի իր անձկութեան եւ վիշտին»։ Թերթը յետոյ գրելով կ'ըսէ թէ Անգլիա նոյնքան վտանգուած է որքան Ֆրանսա եւ թէ թշնամիին դիմաւոր յարձակումները կրնան որ եւ է տեսն ուղղուիլ անոր դէմ»։ Բոլոր թերթերն ալ մանաւանդ կ'ըսեն թէ Հիթլէր կարեւորութիւն չի տար ոչ զինուորներու, ոչ մեքենաներու, ոչ ալ վառելանիւթի կորուստներուն, իր նպատակին հասնելու համար։

ՔԱՂԱՔԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆ

ԻՏԱԼԻՈՅ ԴԻՐՔԸ ՄԻՇՏ ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ

Իտալիոյ արտաքին նախարարը, Կոմս Չիանօ, ճառ մը խօսելով Միլանի մայր եկեղեցիի հրապարակին վրայ, հազարաւոր Ֆաշականներու առջեւ, յայտարարեց՝

— «Այս համախմբումը տեղի կ'ունենայ ճիշդ այն պահուն երբ պատմական դէպքեր ժամէ ժամ նոր ճակատագիր մը կը ստեղծեն Եւրոպայի եւ աշխարհի համար։ Միլանի Ֆաշականները, միշտ արթուն եւ եռանդուն, շատ լաւ գիտեն որ պատերազմի եւ յեղափոխութեան Իտալիան, Եթովպիոյ քաղաքակրթութեանց եւ Սպանիոյ յաղթանակներու Իտալիան անտարբեր չի մնացած եւ չի կրնար մնալ եւրոպական կեանքի դէպքերուն հանդէպ որոնց մէջ Հռոմը պէտք է բռնէ եւ պիտի բռնէ իր խօսքը։ Այս ոգիով, անձնուիրութեամբ եւ հաւատքի ոգիով իտալական ժողովուրդը կը պատրաստուի դիմագրաւել այն նոր պարտականութիւնները որ կրնան ինկնալ իր վրայ։ Դուք ալ ինծի չափ գիտէք թէ ինչ են այդ պարտականութիւնները։ Անոնք կը բխին մեր գերիշխան պետութեան իրաւունքներէն, ցամաքի վրայ, ծովուն վրայ եւ օդին մէջ, վերջնականապէս իրականացնելու համար այն տենչերը որոնք բնական են, որովհետեւ արդար են եւ անհրաժեշտ բուն իսկ երկրի կեանքին համար։ Անշուշտ ձեզմէ ոչ մէկը կը սպասէ որ աւելին ըսեմ այս պահուն։ Երբ Առաջնորդը վճիռն արձակէ, աղաղանչանը մեզի պիտի գայ անոր կողմէ որ միակ պետն է խաղաղութեան թէ պատերազմի առթին։ Աղաղանչանը պիտի արուի այն մարդուն կողմէ որուն քսան տարուան պայքարները եւ նուաճումները իր անունը հոմանիշ դարձուցած են ատուգութեան, յաղթանակի եւ փառքի։ Երբ ան արձակէ աղաղանչանը, վեհոգի Միլանը, խիզախ Միլանը, Թունդ Ֆաշական Միլանը նորէն առջի պիտի կանգնի եւ պիտի պահանջէ իր յառաջապահի տեղը»։

Կոմս Չիանօ Ալպանիա պիտի երթայ, քննական պտոյտ մը կատարելու համար։

*** Եգիպտոսէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը նոր եւ աւելի խիստ միջոցներ ձեռք առաւ [illegible] կառավարիչը կարգ մը հրահանգներ հաղորդեց ժողովուրդին, որպէսզի կարենայ պաշտպանուիլ օդանաւերու եւ անկարգելներու դէմ։ Եթէ անծանօթ օդաչուներ տեսնուին եգիպտական, անգլիական կամ քաղաքային տարազով, պէտք է անմիջապէս լուր տալ զինուորական իշխանութեան։ Արգիլուեցաւ օտար դրամներու եւ արժեթուղթերու արտածումը Եգիպտոսէն։ Ճամբորդները չեն կրնար քան ոսկիէն աւելի տանիլ, առանց մասնաւոր արտօնութեան։ Ներս մտած ատեն ալ պարտաւոր են յայտարարել իրենց ունեցած բոլոր արժեթուղթերը։

ՀԱՅԻ ՏՈՄՍԵՐԸ բաժնուիլ սկսան Փարիզի մէջ, Թաղէ Թաղ։ Եթէ սխալներ եւ մոռացումներ պատահած ըլլան, պէտք է դիմել իւրաքանչիւր շրջանի քաղաքապետարանին։ — Շաքարի տոմսն ալ պիտի հաստատուի շուտով։

ԱՆԴՐԵՕՐԴԵԱՆԻ խմբը Թուրքիա պիտի այցելէ մայիս 23ին։ Վարչապետը Սուրիա գնաց, արքայական կառախումբի մասին կարգադրութիւններ ընելու համար.

ՉԱՐՉԱՐԵԼԻ ԿՌՈՒՆԵՐ 1914_1918Ի ԴԱՇՏԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

ԹՇՆԱՄԻ ԳՐՈՀԸ ԴԷՊԻ ԾՈՎ

Ծրագիր կայեն զարնելու ձեռնանի բանակներ

Զեկոյց թիւ 519, մայիս 20, առաւօտ (264րդ օր) — Մեր զինուորները ուժգնօրէն կը կռուին Սէն Քանթէնի հիւսիսային շրջանին մէջ, զսպելու համար թշնամի գրոհը։ Ռըթէլի շրջակաները թշնամի զօրախումբեր որոնք յառաջացած էին անցնիլ են գետը, եւ քշուեցան գիշերուան ընթացքին. Մոնմէտիի շրջանին մէջ գերմանական յարձակումները վերսկսան նոյն սաստկութեամբ, սակայն ետ մղուեցան։ Գիշերուան ընթացքին մեր ռմբաձիգ օդատորմիղը [illegible] լու ծրագիրը։

Զեկոյց թիւ 520, իրիկուն — Գերմանական գրոհը գեռ շատ զօրաւոր է Սէն Քանթէնի հիւսիսային եւ արեւմտեան շրջանին մէջ։ Թշնամի նոր յարձակումներ ետ մղուեցան Մոնմէտիի շրջանին մէջ։ Ոչ մէկ կարեւոր դէպք ճակատի մնացեալ մասին վրայ։ Մեր օդատորմիղին մեծ [illegible] [illegible] պատրաստեցին մեր ռմբաձիգ օդանաւերուն յարձակումը թշնամի դրահապատ զօրամասերու վրայ։ Շատ ծանր ռումբեր արձակուեցան թշնամի զօրամասերուն վրայ, ուշացնելով անոնց յառաջխաղացութիւնը եւ ծանր կորուստներ պատճառելով։

*** Անգլիոյ օդանաւային նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ արքայական օդատորմիղը մը Ֆրանսայի եւ Պելճիոյ մէջ շրջան մը կատարած ատեն հանդիպեցաւ աւելի քան հարիւր թշնամի օդանաւերու։ Շարք մը կռիւներու ընթացքին 11 թշնամի օդանաւեր վար առնուեցան։ Մայիս 20ին 30 թշնամի օդանաւեր խորտակուած եւ ուրիշներ ալ ծանրապէս վնասուած են։ Անգլիական օդանաւերէն 14ը չվերադարձան։ Նոյն օրը եւ գիշերը անգլիական օդանաւերը նոր արշաւ մը կատարեցին Հոլանտի գերմանական շրջանին մէջ։ Կ'ըսուի թէ մեծ վնասներ կրած են թշնամի բանակին հաղորդակցութիւնները եւ մթերանոցները։

Իսկ ծովային նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ անգլիական Թորփիլ յածանաւ մը վնասուած եւ յետոյ խրած է։

*** Ինչպէս կը հաստատեն տեղական թերթերը, այս միջոցին արիւնոտ կռիւներ կը մղուին Ֆրանսայի այն ռազմադաշտերուն վրայ ուր կռուած էին 1914—1918ի պատերազմին։ Գերման սպարապետը կատաղօրէն յառաջ կը քշէ բանակները, Մանշի ափերը հասնելու եւ անգլօ-ֆրանսական բանակին նահանջի գիծը կտրելու համար։ Գերմանական բանակին ձախ թեւը դէպի արեւմուտք յառաջանալով Փիքարտիէն, անցած է Սէն Քանթէնէն անդին, եւ հասած Փէրոնի արուարձանները, իսկ աջ թեւը կատաղի կռիւներ կը մղէ Քամպրէի հարաւային եւ արեւմտեան շրջանին մէջ։ Քամպրէ նշանաւոր հանդիսացաւ Մեծ Պատերազմի պատմութեան մէջ։ Այս այն շրջանն է ուր բրիտանական բանակը հրասայլեր փորձեց լայն տարածութեան մը վրայ, 1917 նոյեմբերին եւ ամիս մը ընթացքին մնաց այս նոր զէնքին յաջողութենէն, բայց նախապատրաստուած չէր պէտք եղածին պէս օգտագործելու զայն։ Այսօր ընդհանուր կարծիքն այն է թէ Գերմանները շարժման մէջ դրած են իրենց դրահապատ զօրաբաժիններուն 2/3ը, մասնակցութեամբ 3000 հրասայլերու, վճռական նշի մը հասնելու համար կարելի եղածին չափ շուտ։ Կռիւները կատաղօրէն կը շարունակուին այս շրջանին մէջ։ Ֆրանսական դիմադրութիւնը հետզհետէ կը զօրանայ, բայց կացութիւնը ծանր է տակաւին, ինչպէս կը հաստատեն պաշտօնական շրջանակներու մէջ։ Ուրբաթ օրէն ի վեր Գերմանները դէպի ծով յառաջ խաղացած են մօտ 45 մղոն, Վէրվէնէն Փէռոն, իսկ դէպի հիւսիս կտրած են աւելի քան 30 մղոն, Ավէնէն մինչեւ Քամպրէի շրջակաները։ Փէռոնի մէջ անոնք առջի օր կը գտնուէին աւելի քան 50 մղոն հեռու այն վայրէն ուր Սոմ գետը կը հոսի Մանշի մէջ, եւ կը մօտենային Մեծ Պատերազմի դաշնակից ճակատին։ Քամպրէէն Արաս 25 մղոն է, իսկ Ալպէռի շրջանը մօտ 15 մղոն է Փէռոնէն։ Զինուորական մասնագէտներու կարծիքով, Դաշնակիցները դիրք պիտի բռնեն այս կէտերէն մէկուն վրայ, որպէսզի Պելճիոյ մէջ եղած բանակը չպաշարուի։

Գերմանական ամէնէն ահարկու յարձակողականը կը շարունակուի Սէն Քանթէնի շրջանին մէջ, ինչպէս պաշտօնական զեկոյցն ալ կը հաստատէ։ Այս 60 մղոն ճակատին վրայ Գերմանները կը ջանան ճամբայ բանալ դէպի Մանշի նաւահանգիստները, առջեւէն քշելով հինգ մեքենաշարժ թեթեւ զօրաբաժիններ, որոնք ճիշդ այն գործը կը կատարեն ինչ որ հեծելազօրքը՝ նախորդ պատերազմին մէջ։ Զրոյցի մը համաձայն, այս զօրաբաժիններէն մէկը մտած է Ամիէնի փողոցներուն մէջ, ահաւասարափ մատնելով քաղաքացիները։ Ֆրանսական եւ անգլիական հրասայլերը մոլեգնօրէն կը մարտնչին թշնամի դրահապատ զօրամասերու դէմ, փոխն ի փոխ յառաջանալով եւ նահանջելով։ «Նիւ Եորք Հէրըլտ» աշխատակիցը դիտել կու տայ թէ ճակատամարտը այնքան դարհուրելի եւ մանուածապատ հանգամանք ունի որ կարելի չէ աշխար-

ՊՈԼՍՈՅ թերթերը կը գրեն թէ կառավարութիւնը յանձնարարած է որ պարտէզ ունեցող տուներու մէջ խրամներ շինուին։ Իսկ անոնք որ յարկաբաժիններ եւ քարուկիր շէնքեր ունին, սենեակներէն մէկը պատսպարանի պիտի վերածեն։

ՎԱՏԻԿԱՆԻ օրկանը, «Օսսէրվաթորէ Ռոմանօ», որուն դէմ պայքար կը մղէր Ֆաշական մամուլը, այլեւս պիտի չծախուի Իտալիոյ, ոչ իսկ Հռոմի մէջ։ Թերթը կը շարունակէ իր պայքարը Գերմանիոյ դէմ, բայց տպաքանակը նուազած ըլլալով ծախսը կրճատած է։ Կրպակ մը հաստատուած է Վատիկանի բակին մէջ, որպէսզի փափաքողները կարենան գնել։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ Գերագոյն Խորհուրդը մեծադղրդութեան գործավար նշանակեց Իվան Թեւոսեանը, որ նաւային շինութեանց գործավարն էր մինչեւ հիմա։

ՉԳՈՒՇԱՑԷՔ ՍՈՒՏ ԼՈՒՐԵՐԷՆ

Վարչապետութեան գրասենեակէն հեռաձայնուած զեկոյցը հաղորդուեցաւ մամուլին — Կառավարութիւնը նորէն կը զգուշացնէ ժողովուրդը այն ձայներուն դէմ զոր կը կատարէ թշնամին, մեր արտադրութիւնը կազմալուծելու եւ երկրին բարոյական կորովը խախտելու համար։ Սուտ լուրեր տարածել իրենց բանակներու յառաջխաղացութեան մասին, Գերմանները կը [illegible] պարզել տալ ճարտարարուեստական կեդրոններ որոնց ոչ մէկ վտանգ կը սպառնայ։ Միայն զինուորական եւ քաղաքային իշխանութիւնները իրաւասու են պարպել տալու այն վայրերը ուր զինուոր. գործողութիւնը [illegible] վտանգաւոր ըլլալ բնակչութեան համար [illegible] նուած է, որպէսզի քաղաքացիները մեկնումը տեղի ունենայ յարմար ժամանակին. Եթէ սուտ լուրեր տարածելով պատճառ դառնան գործարաններ [illegible] լու, կարգ մը Ֆրանսացիներ ակամայ ծառայած պիտի ըլլան թ[illegible] տակներուն. Անկէ զատ, անոնք ենթակայ են ծանր պատասխա[illegible] եթէ իրենց պաշտօնները լքել տան աշխատաւորներուն, մեծ [illegible] տական ծառայութեանց յանձնուած բանուորներ։ Այս առթիւ կը յիշեցնէ թէ այն խիստ պատիժները որոնց ենթակայ են իրենց դիրքը լքող զինուորները, պիտի գործադրուին նաեւ այն բանուորներուն դէմ որ կը լքեն [illegible] գործարանը կամ գրասենեակը, առանց հրամանի։ Կառավարութիւնը վճռած է ի հարկին անողորմաբար պատժել այն բոլոր անհատական արարքները որ կը ձգտին կանխահաս հեռացումներ պատ[illegible]։ Ան պիտի չվարանի [illegible] ուժգնութեամբ պատժել անոնք որ կը [illegible] առանց ձեռնհաս իշխանութեանց արտօնութեան։ Պաշտօն[illegible] ծանր պիտի ըլլայ որքան բարձր ըլլայ յանցաւորին գրաւած պաշտօնը։

*** Աշխատանքի նախարարութիւնն ալ մասնաւոր զեկոյց մը հրատարակելով, կ'ազդարարէ թէ որ եւ է պետական կամ մասնաւոր [illegible] սուտ լուրեր կը տարածէ, արձագանգ կը դառնայ ստայօդ [illegible] կամ [illegible] դապէս նպաստաւոր դրոյթներու, յանուն մեկնութիւններ տալով դէպ[illegible] մասին, անմիջապէս պիտի արձակուի պաշտօնէն, ինչ աստիճան ալ ունե[illegible]. «Պետական պաշտօնեաները իրենք պէտք է օրինակ հանդիսանան յոյսի [illegible] եւ պաղարիւնի»։

*** Դատական նախարարը շարք մը օրէնքներ պատրաստած է, որով [illegible] զինուորական ատեանները կարենան աւելի արագօրէն սանձահարել կարգ մը ոճիրներ։ Այսուհետեւ զինուորական ատեանները պիտի կրնան անմիջապէս դատել որ եւ է անհատ, քաղաքացի թէ զինուոր, որ կը բռնուի իբրեւ զինուորական յանցաւոր կամ դաւադիր [illegible] ութեան ապահովութեան դէմ։

Հայրենասիրօրէն ճշդել ճակատը։ Կարգ մը վայրերու մէջ գերման զօրամասերը կը կռուին Ֆրանսական գիծերուն ետին, իսկ ուրիշ վայրերու մէջ դաշնակից զօրամասերը ամէն բան կը զարնեն գերմանական թիկունքին վրայ։ Ամէնէն աւելի այս ճակատին վրայ է որ Դաշնակիցները դժուարութեան մատնուած են։ Թշնամիներու համար գերմանական հրասայլերու գրոհը դէպի ծով անոնք ստիպուած են անթափանցելի պատուար մը կազմել իրենց դրահա[illegible] կաքերով։ Միւս ճակատներուն վրայ կացութիւնը աւելի նպաստաւոր է Դաշնակիցներուն։

Պելճիոյ դաշնակից բանակները կը շարունակեն նահանջել առանց շատ նեղուելու Գերմաններու հետապնդումէն։ Այս ուժը կը բաղկանայ պելճ[illegible] [illegible], որուն միացած են անգլիական եւ ֆրանսական զօրադունդեր։

[illegible] րական շրջանակներու մէջ կը կարծեն թէ նոր սպարապետը, Վէկան շուտով պիտի ձեռնարկէ հակայարձակումի, կտրելու համար այն գերման բանակները որոնք փռուած են շատ երկար ճակատի մը վրայ, Սրտանէն դէպի ծովու ճամբան։

*** Մօտ մէկ միլիոն Ամերիկացիներ կռուած են ճիշդ այն ռազմադաշտի վրայ ուր տեղի կ'ունենան այսօրուան կռիւները — Արգոն, Մոնմէտի, Մ[illegible] ի բարձունքները, Սէն Քանթէն, Գոհէն, Նիզ եւ Լը Քաթօ (Լիլի եւ Սոմի միջեւ)։ Անշուշտ ռազմական մեթոտները արմատապէս փոխուած են այսօր [illegible] րչապետ եւ Զօր. Վէկան կարեւոր տեսակցութիւն մը [illegible] առջի օր։ Նոյն օրը նախարարական խորհուրդը ժողով գումարելով, քննեց զինուորական եւ քաղաքական կացութիւնը։

*** Ամերիկեան 21 հանրապետութիւնները բողոք ի բաց [illegible] գիրք մը բռնեցին, համաքաղաքական բողոքագիր մը ուղղելով անոր [illegible] ներուն դէմ. Առաջին ցոյցն է այս։ Բողոքագիրէն պատճէն մըն ալ [illegible] ղրկուեցաւ։

*** Լոնտոնի մէջ կը շարունակեն ամենախիստ միջոցներ ձեռք առնել, որպէսզի դաւադիրներ չկրնան անկարգելել։ Բոլոր պաշտօնատուները զինուորական հսկողութեան տակ են. Ինթէլլիճընս պաշտօնեաները [illegible] Լոնտոնի օդանաւային գործարանները եւ զինագործարանները, ստուգելու համար բոլոր բանուորներուն թուղթերը։ Տակաւին 66.000 Գերմաններ [illegible] Աւստրիացիներ ազատ են Անգլիոյ մէջ։ Թերթերը անհրաժեշտ [illegible] մինչեւ հիմա կատարուած արգելափակումները, կը պահանջեն հազարաւորներ եւս հսկողութեան տակ առնել։

*** Համաճարակներէ կը վախցուի Հոլանտայի մէջ։ Մասնաւոր հրամաններ տրուեցան այս առթիւ։ Ջուրի պակասը սաստկացած ըլլալով Ռոթէրտամի մէջ, յանձնարարուեցաւ լուացքի համար չգործածել ջուրը։

*** Կիրակի օր հանդիսաւոր աղօթքներ կատարուեցան Նոթր Տամի մէջ, դաշնակից բանակներու յաջողութեան համար։ Ներկայ էին վարչապետը, մարաջախտ Փէթէն եւ ուրիշ երեւելիներ։

ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ կարեւոր պատուիրակութիւն մը հասաւ Իտալիա, բաղկացած 29 անդամներէ եւ մայիս 21ին ունկնդրութեան ընդունուեցաւ Մուսոլինիի կողմէ։ Մայիս 25ին ալ Թագաւորը պիտի ընդունի։ Պիտի մնան մինչեւ յունիս 10, այցելելով Իտալիոյ ճարտարարուեստական արհեստանոցները, նաւագործարանները եւ գլխաւոր հաստատութիւնները։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ կառավարութիւնը արգելափակման կայան մը հաստատեց Նեղոսի շրջանին մէջ, կասկածելի օտարականներու համար։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ երեսփ. ժողովին օրէնսդիր յանձնախումբը օրինագիծ մը մշակած է, որուն տրամադրութեամբ երկրէն պիտի վտարուին կասկածելի օտարականները։

Union Franco-Arménienne

ՀԱՄԱԿՐԱՆՔ Պ. LOUIS MARIN-Ի

Ֆրանքօ-Հայկական Միութեան Նախագահը, Պ. Louis Marin, պետական նախարար նշանակուած ըլլալով, Միութեան վարչական ժողովին հայ անդամները, ընդհ. քարտուղարը, Պ. André Faillet եւ ուրիշ գործօն անդամներ շնորհաւորական գիր մը ուղղեցին մեր բարեկամին, ջերմագին արտայայտութիւններով, իբրեւ Թարգման Ֆրանսայի մէջ հաստատուած հայրենակիցներու։ Անոնք ուզած են օգտուիլ այս առիթէն, իրենց հաւատարմութիւնը յայտնելու համար իրենց երկրորդ Հայրենիքին, որուն կը ծառայեն հազարաւոր հայ երիտասարդներ, կռուելով եւ մեռնելով Ֆրանսայի անկախութեան դատին համար։

Ահաւասիկ այդ նամակին բովանդակութիւնը.

— « Սիրելի նախագահ, խորին ուրախութեամբ լսեցինք ձեր մուտքը կառավարութեան մէջ։ Այս այնքան ծանրակշիռ ժամերուն դիմել ձեզի՝ երբ Ֆրանսան հարկադրուած է ճակատիլ գերմանական դրոհին դէմ, ժողովուրդներու անկախութեան պաշտպանութեան եւ քաղաքակրթութեան փրկութեան համար, ամէնէն փայլուն մեծարանքն է ձեր հայրենասիրութեան։ Մենք հպարտ ենք որ Ֆրանսայի ամէնէն արթուն առաջնորդներէն մին կը դառնայ այն մեծ բարեկամը որ յիսուն տարիէ ի վեր անձնուիրութեան այնքան վեհօրի ապացոյցներ տուած է Հայկական Դատին հանդէպ։ Թոյլ տուէք ուրեմն, սիրելի նախագահ, որ այս առիթով ալ ձեզի յայտնենք խանդաղատ երախտագիտութեան եւ խորունկ անձնուիրութեան զգացումները մեր հայրենակիցներուն որոնց համար Հայաստանի սէրը անքակտելի կերպով կապուած է իրենց երկրորդ Հայրենիքին՝ Ֆրանսայի սէրոյն հետ։ Դուք մարմնացումն էք այդ Ֆրանսային առաքինութեանց »։

ԼԱ ՍԻՈԹԱՅԻ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Ինչպէս կը յիշեն ընթերցողները, մեր դիմումին վրայ, Պ. Անտրէ Ֆայէ նամակ մը ուղղած էր Լա Սիոթայի քաղաքապետ եւ երեսփ. ժողովի նախկին նախագահ Պ. Պարիսոնի։

Պ. A. Faillet այս առթիւ գրութիւն մը ղրկած էր «Յառաջ»ի, ներփակելով պատասխանը։ Դժբախտաբար դէպքերը թոյլ չտուին ժամանակին հրատարակել փոխանակ յօդուածը, սակայն ստորեւ կ'ամփոփենք հայերէնը։

Լա Սիոթայի քաղաքապետը փութանակաբար պատասխանելով այս դիմումին, կը գրէ (18 մարտ).

— « Նախ եւ առաջ ճիշդ չէ թէ կարգ մը հայ տարագիրներ հիւանդանոց փոխադրուած են։ Միայն մէկը, թոքախտաւոր, որ արձանագրուած չէր գործադրկութեան եւ տեղաւորման գրասենեակին մէջ, ստիպողաբար փոխադրուեցաւ հիւանդանոց եւ մեռաւ հոն, ատեն մը ապաքինարան մը մնալէ վերջ, մեր ծախքով։ Զօրաշարժէն ի վեր եւ Ֆիլիքապէս առողջներու գործարանները մեկնելէն առաջ, բաւական թիւով Հայեր գործածուեցան զանազան վարժութեանց կամ կրաւորական պաշտպանութեան մէջ եւ վճարուեցան համաձայն իրենց կատարած աշխատանքներուն։ Միւս կողմէ անոնք օգտուեցան, Ֆրանսացիներուն հետ հաւասար աստիճանով, գործադրկութեան նպաստներէն, Հանրային Խնամատարութեան եւ բարեգործական գրասենեակի օգնութիւններէն։ Ներփակ կը դնէք պատճէնը տեղեկագրի մը որ ինծի ուղղուած է Տեղական գրասենեակի կողմէ, իբրեւ արդիւնք մանրակրկիտ քննութեան մը։ Կարճ խօսքով, իմ վարչական շրջանիս մէջ եղած Հայերու կացութիւնը յարմար է շատ մը Ֆրանսացիներու վիճակին, եւ արժանացած է քաղաքապետութեան բովանդակ հոգածութեան »։

Պ. Անտրէ Ֆայէ շեշտելով այս նամակին կարեւորութիւնը, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ իր յօդուածին մէջ.

— « Արդարեւ, ոչ միայն Լա Սիոթայի քաղաքապետութիւնը բարեհաճած է ձեռք առնել այն միջոցները զոր կը խնդրէինք իր բարեացակամութենէն, այլեւ գնահատելի բարեխղճութեամբ մը, չէ վարանած խոր քննութիւն մը կատարել քաղաքապետական գրասենեակին կողմէ։ Ֆրանսայի քաղաքացիներու օրինաւոր պահանջները աւելի կատարել գոհացում մը տուած պիտի ըլլային։

Հանրային իշխանութեանց հետ հաստատուած այս թանկագին գործակցութիւնը կը ցուցնէ մեր միջնորդութեանց օգտակարութիւնը, եւ կ'ապացուցանէ որ եթէ կարենայինք անհրաժեշտ միջոցները ունենալ, մեր գործունէութեան ասպարէզը ընդարձակելու համար, ի վիճակի պիտի ըլլայինք, ամէն անգամ որ պէտք ըլլայ, աւելի մեծ արդիւնաւորութեամբ գործելու։

Ուրեմն թոյլ տուէք նորէն մեր բոլոր բարեկամներէն պահանջել անխոնջ ճիգեր, որպէսզի արագօրէն աճին մեր թիւը եւ ուժը։ Ֆրանսա բնակող Հայերու ապագան այդ ուժէն կախում ունի — André Faillet

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՊԵՐՃՈՒՀԻՆ

Երէկ թաղեցինք Պերճուհին (Բարսեղեան), այրին ողբացեալ ընկեր Սարգիս Բարսեղեանի (Շամիլ)։

Տարաբախտ գրագիտուհին ծնած էր 1886ին, Էւտոկ։

Նախնական կրթութիւնը ստացած էր Ֆիլիպէի ազգ. եւ ֆրանսական դպրոցը։ Աշակերտած էր նաեւ Թոռտոմի եւ կեդր. դպրոցը, ստանալով միջնակարգ կրթութիւն։ Ժընեւի մէջ հետեւած էր մանկավարժութեան եւ գրականութեան։ Ուսուցչական պաշտօններ վարած է Կիպրոսի եւ Վանի մէջ, Սարգիս Բարսեղեանի անձնուիրութեամբ։ 1915ի սարսափներէն վերջը, որոնց զոհ գնաց իր ամուսինը, անցաւ Պուլկարիա եւ յետոյ Թիֆլիս։ Անդամ էր Հ. Հ. խորհրդարանին։ Վերջին արտագաղթին առեն մը Սոֆիա մնալէ վերջ, 1924ին եկաւ Ֆրանսա, ուր տարիներէ ի վեր կը ծառայէր որբախնամ գործին եւ Նանսէնեան գրասենեակին մէջ, մեծապէս գնահատուելով իր օտար վարիչներէն։

Դրած է շարք մը պատմուածքներ եւ բանաստեղծութիւններ «Հայրենիք» ամսագրին եւ «Յառաջ»ի մէջ։ Իր առաջին հատորը, «Փոթորիկէն վերջ», լոյս տեսաւ 1932ին։ Քանի մը պատմուածքներ թարգմանուած եւ տպուած են անգլիական եւ ամերիկեան հանդէսներու մէջ, մրցանակ շահելով։ Իր վերջին գործն էր «Տանջուած որբեր», որ լոյս տեսաւ «Հայրենիք» ամսագրին մէջ (դրուագներ 1915—1918ի ճգնաժամէն)։

Կը թողու մէկ հատիկ զաւակը, Արմէն, որ երախայ մըն էր հայրը նահատակուած ատեն եւ որ փայլուն յաջողութեամբ լրացնելով երաժշտական համալսարանի ընթացքը, հազիւ ասպարէզ նետուած, պայթեցաւ պատերազմը։ Արմէն թիկնածու էր սպայութեան, եւ հիմա կը գտնուի կրակի գիծերուն վրայ։ Ծանօթուն անդամ Փարիզի Երիտ. Ակումբին (Ռաֆֆի), կ'աշխատակցէր նաեւ Ֆըրանսերէն [illegible]։

Պերճուհի իր ամբողջ գուրգուրանքը կեդրոնացուցած Արմէնի վրայ, սրտատրոփ անձկութեամբ կը հետեւէր անոր իւրաքանչիւր քայլին։ Երբ զինուոր տարին, յաճախ կը հառաչէր.

— «Երանի՛ թէ ամուսնացած ըլլար, գոնէ թոռնիկ մը կ'ունենայի...»

Տակաւին առիթ կ'ունենանք խօսելու իր մասին։

Ֆրանսան ալ քարիւղ ունի

Գրեցինք թէ քարիւղաբեր գետին մը գտնուեցաւ Ֆրանսայի մէջ, Պիրենեան լեռնաշղթային ստորոտը, Կարօն գետին եզերքը։

Այս առթիւ, «Թանդի մէկ աշխատակիցը կը գրէ.—

Ֆրանսա, պատերազմէն առաջ կը սպառէր տարեկան եօթնուկէս միլիոն թոն քարիւղ։ Գրեթէ մեծագոյն մասը կը ներածէր օտար երկիրներէ։ Ֆրանսական հողը աղքատ է քարիւղի տեսակէտով։ Ֆրանսական քարիւղի ամէնէն կարեւոր հորն է Փէշըլպրոնի հորը, Վիսէմպուրկէն 25 քիլոմեթր հեռու, Ալզասի անտառին քով։ Այս հորը կ'արտադրէ տարեկան 70.000 թոն քարիւղ, որ մեծ մասամբ կը սպառի արեւելեան նահանգներու գործարաններուն մէջ, փոքր մաս մը միայն կը գործածուի մաքուրի վիճակին մէջ։ Մարոքի մէջ եւս գոյութիւն ունի քարիւղաբեր գետին մը, որ սակայն հարուստ պաշար չունի։ Ֆրանսայի մասնագէտները յամառ պրպտումներ կը կատարեն տարիներէ ի վեր, քարիւղ գտնելու համար ինչպէս մայր հայրենիքին, նոյնպէս գաղութներու մէջ։ Մասնաւորաբար ապրող Սահարէն, Թուլուզի գիտութեանց համալսարանին տեսուչը, որ [illegible] մասնագէտներու հետ յամառօրէն կը պնդէր թէ քարիւղի ստորերկրեայ կարեւոր աւազան մը գոյութիւն ունի Սէն-Կոտանի հիւսիսը, — քարիւղաբեր այդ գետին սահմաններն են՝ արեւմուտքէն Լանըմէզանի սարահարթը, արեւելքէն՝ Արիէժի նահանգը, հիւսիսէն՝ Ժէրի նահանգը։

Քանի մը տարիէ ի վեր պրպտում կը կատարուէր Լէսփիւկի մէջ, որ կը գտնուի Սէն-Մարսէի քարիւղաբեր գետնէն 10 քիլոմեթր հեռու։ Պրպտումները սպասուած արդիւնքը չտուին, որովհետեւ կը պակսէին հետազօտութեան խորաչափ միջոցները։ Հակառակ այս ձախողութեան, մասնագէտները յուսահատութիւն ցոյց չտուին, փաստեր կային որ քարիւղ կը գտնուի այդ շրջանին մէջ։ Ժողովուրդին քիթն ալ քարիւղի հոտ կ'առնէր յաճախ, որովհետեւ փորելէն շարունակ մարդ կուգար քարիւղ փնտռելու այդ կողմերը։ Արդարեւ, անդադրում անձրեւներէ վերջ, երբեմն հողէն դուրս կը ժայթքէին ջուրի աւեր, որոնց վրայ կը տեսնուէին իւղի արատներ, միաժամանակ քարիւղի հոտ մը տարածելով։

Յանկարծ, 1938ին վերջերը եւ 1939ի սկիզբը, լուր տարածուեցաւ թէ պետութիւնը, «Հեղուկ վառելանիւթերու ազգային տնտեսութեան» միջոցով, ձեռնարկած է լուրջ հետազօտութիւն մը կատարելու Սէն-Մարսէի մէջ, գիւղ մը որ կը գտնուի Սէն-Կոտանի հիւսիսը, 15 քիլոմեթր հեռու։ Երկրաբաններու տեսակէտով, վայրը ամէն պայման կը լրացնէր՝ յոյս ներշնչելու համար քարիւղի գոյութեան. Շուտով հասան գործիքները, որոնք զետեղուեցան հովիտի մը մէջ՝ անտառներով շրջապատուած։ Վայրը հաղորդակցութեան միջոց չունէր, դէշ ճամբայ մը միայն կար, արահետ մը, որ կ'առաջնորդէր մասնագէտները։

1939 Յունուարին, Ռոթարի արդիական խորաչափ գործիքները, որոնց ուժ կուտային Տիզելի երկու զօրաւոր մեքենաշարժեր, իւրաքանչիւրը 250 ձիու ուժով, սկսան ծակել գետինը։

Հարաւ-արեւմտեան նահանգներուն մէջ՝ սկեպտիկ ոգին կ'աշխատէր բարեխառնել լատինական խանդավառութեան հրայրքը։ Ահա թէ ինչու առաջին պարտուէն վերջ, շատեր սկսան ուս թօթվել եւ հեգնանքով դիտել փորձերը։ 1939 Յուլիս 14ին, արշալոյսին, ահաւոր պայթիւն մը սարսեց Սէն-Մարսէի տուները, — 7 սանթիմեթր տրամագիծով խորաչափ խողովակին մէջէն, որ այդ պահուն հասեր էր 1532 մեթր խորութեան, դուրս կը ժայթքէր քարիւղը մէկ քառակուսի սանթիմեթրի մէջ 200 քիլոկրամ ճնշումով։ Այս ճնշումէն կարելի է հետեւցնել, որ այս հորը օրական կուտայ 200.000 խորանարդ մեթր քարիւղ։ Այս պայմաններուն մէջ, յուսալի չէ՞ որ աւելի խոր իջնելով կարելի է հանդիպիլ քարիւղի հսկայական պաշարի մը, թերեւս այնքան կարեւոր որքան Մեքսիկայի կամ Ռումանիոյ քարիւղի հարստութիւնը։

Անմիջապէս Սէն-Մարսէ մեկնեցաւ նախարար մը Մոնզի, որ ճառով մը գնահատեց գիւտին արժէքը։ Քարիւղի հետազօտութեան պետական վարչութիւնը, որ հաստատուած էր Մոնփէլիէ, իր կեդրոնը փոխադրեց Սէն-Կոտան, միասին տանելով ամերիկեան գործիքներ, միլիոններու արժէքով։ Սէն Կոտանի մէջ շինուեցաւ հսկայ միթերանոց մը քարիւղահան գործիքներու համար։

Պատերազմէն ի վեր, մասնագէտները անընդհատ կ'աշխատին այստեղ։ Հրահանգ տրուած է յայտարարութիւններ չընել կատարուած աշխատանքներուն եւ քարիւղին պաշարին մասին։ Այսուհանդերձ եղան ճարտարագէտներ, որ ըսին. «Ահաւասիկ նոր Ռումանիա մը»։ Կամ. «Մինչեւ այժմ ծանօթ քարիւղի բոլոր հորերէն աւելի կարեւոր է այս»։ Վերջ դնելու համար այսպիսի յայտարարութիւններու, որոշուեցաւ անմիջապէս պաշտօնանկ ընել ամէն մասնագէտ որ տեղեկութիւն կուտայ Սէն-Մարսէի հորերուն մասին կամ որ եւ է գնահատութիւն կը յայտնէ։

Ինչ որ կարելի է հաղորդել մամուլին, հետեւեալն է.— Տակաւին կը շարունակուին հետազօտութիւններ։ Մինչեւ այժմ բացուած են աւելի քան տասը հորեր։ Նոր հորեր պիտի բացուին Օլոնի, Լաթուրի, Քազէրի, Փլանեի մէջ։ Կ'ենթադրուի, որ քարիւղի ստորերկրեայ աւազանին երկարութիւնն է մօտ հարիւր քիլոմեթր, հետեւաբար քանի մը հազար քառ. քիլոմեթր տարածութիւն։ Այդ աւազանը կը գտնուի մինչեւ 3000 մեթր խորութեան մը մէջ։ Քարիւղը կը բարձրանայ կազի մեծ ճնշումով մը, (առաջին օրը կազը այնպիսի պոռթկումով ժայթքեց, որ բոլոր բանուորները թրջեցան),— այդ կազը եւս պիտի հաւաքուի։ Հում քարիւղը կանանչորակ է, այնպէս որ կը յիշեցնէ Թեքսասի քարիւղը, որ լաւագոյնն է։ Կը խորհուի քարիւղատար երկու խողովակ զետեղել, մէկը հասցնելու համար Սէն-Կոտանի կայարանը, միւսը՝ Պուսանի կայարանը։ Պիտի հիմնուի նոյնպէս հսկայ զտարան մը, ինչպէս նաեւ օդային յարձակումներու դէմ պաշտպանութեան գիծ մը։

Յոյսեր կան թէ Սէն Կոտանի քարիւղի հորերը պիտի կրնան հայթայթել այնքան քարիւղ, որքան անհրաժեշտ է Ֆրանսայի համար։

Երկակի օրէնք

Գրեցինք թէ պատերազմական գօտի հռչակուեցան Սէնի, Սէն է Ուազ, Սէն Ինֆէրիէօրի նահանգները, ինչպէս նաեւ Սէն է Մառնի մէկ մասը (Մըլէօն եւ Փրովէն), Էօրի մէկ մասը (Անտէլիս)։

Այս գօտիներուն մէջ շրջագայութիւնը (երթեւեկ) ենթակայ է կարգ մը պայմաններու։ Մինչեւ Մայիս 31, Ֆրանսացիները կրնան ազատօրէն շրջիլ այդ գօտիներուն մէջ, կը բաւէ որ իրենց վրայ ունենան Ֆրանսացի ըլլալը հաստատող ինքնութեան թուղթ մը լուսանկարով։

Յունիս 1էն սկսեալ, շրջագայութեան մասնաւոր արտօնագիրներ պիտի պահանջուին բոլոր անոնցմէ, որոնք կ'երթեւեկեն պատերազմական գօտիներուն, ինչպէս վերը արձանագրուած նահանգներուն մէջ։ 15 տարեկանէն վար մանուկները, երբ կ'ընկերանան այդ երթեւեկող անձերուն, պէտք է նշանակուած ըլլան շրջագայութեան արտօնագիրներուն վրայ։ Այնպէս որ այժմէն կը յանձնարարուի այդ գօտիներուն մէջ բնակող անձերուն, որոնք ստիպուած են յաճախ դուրս ելլել այդ գօտիներէն, խնդրագիր ներկայացնել իրենց բնակավայրի քաղաքապետութեան կամ ոստիկանութեան, ստանալու համար շրջագայութեան առժամեայ արտօնագիր մը, ի զօրու երեք ամսուան համար եւ վերանորոգելի։ Այդ խնդրագրին պէտք է կցել ամէն փաստաթուղթ որ ցոյց կուտայ երթեւեկին անհրաժեշտութիւնը։

Աւելցնենք որ արտօնագիրը անհրաժեշտ է ազատ շրջագայութեան սահմաններէն դուրս ելլելու համար միայն, մասնաւորաբար Սէն, Սէն է Ուազ նահանգներուն մէջ։ Այսպէս Սէն, Սէն է Ուազ նահանգները եւ Սէն է Մառն նահանգէն միայն Մըլէօնի գաւառակը ենթակայ են շրջագայութեան մասնաւոր կանոններու։—

Շրջագայութեան տեսակէտով, Սէն, Սէն է Ուազ նահանգները եւ Սէն է Մառնի Մըլէօն գաւառակը կը համարուին մէկ գօտի։ Այդ գօտիէն դուրս ելլելու համար անհրաժեշտ է արտօնագիր։ Իսկ այդ գօտիին մէջ, մէկ նահանգէն միւսը երթեւեկը ենթակայ է զինուորական իշխանութեանց հարկ տեսած պահանջին։

Ազատ շրջագայութեան սահմաններն են, Ֆրանսացիներու, Ֆրանսահպատակներու եւ Անգլիացիներու համար, բնակավայրին ամբողջ գաւառակը եւ սահմանակից գաւառակները, օտարականներու համար՝ բնակավայրին ամբողջ աւանը (commune) եւ շրջակայ գիւղերը։

Ուրեմն Յունիս 1էն սկսեալ, ամէն մարդ, Ֆրանսացի ըլլայ կամ ոչ, երբ կ'ուզէ դուրս ելլել իր բնակավայրին ազատ շրջագայութեան սահմաններէն, ստիպուած է ցոյց տալու շրջագայութեան առժամեայ արտօնագիր մը։

Ֆրանսացիները ազատ շրջագայութեան սահմաններուն մէջ կրնան երթեւեկել ինքնաշարժով, նաւով եւ փոխադրութեան բոլոր միջոցներով, առանց մասնաւոր արտօնագիր առնելու։ Սակայն օտարականները, այդ սահմաններուն մէջ ինքնաշարժով, նաւով կամ փոխադրութեան որ եւ է միջոցով երթեւեկելու համար պարտաւոր են ունենալ մասնաւոր արտօնագիր մը։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Մասիս Սալխանճեան իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Պ. Արմէն Բարսեղեանի եւ Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Դաւիթեանի, իրենց մօր եւ քրոջ եւ ազգականին ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՊԵՐՃՈՒՀԻ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆԻ ցաւագին մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի 100 ֆրանք կը նուիրեն Ֆր. Կ. Խաչին, հայ զինուորներու համար։

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Զինուորներու կողմէ Կապոյտ Խաչին եւ ուրիշ մարմիններու ուղղուած շնորհակալութեան գիրեր կը ստանանք ամէն տեղէ։

Դժբախտաբար թերթին ծաւալը եւ ուրիշ պարագաներ թոյլ չեն տար հրատարակել զանոնք։

ՈՒՐԻՇ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՄԱՍԻՆ

*** Տեղական թերթ մը գրել կուտայ թէ Գերմանիա յաջորդական արշաւանքներով կը կորսնցնէ իր պարենաւորման վերջին աղբիւրները։ Այսպէս, Հոլանտա եւ Պելճիա թէեւ փոքր երկիրներ են, բայց մեծագումար առեւտուր ունէին Գերմանիոյ հետ։ 1939ին Հոլանտայէն Գերմանիա ղրկուած էր 3200 միլիոն ֆրանքի ապրանք, Պելճիայէն՝ 3696 միլիոն։ Հոլանտայի գլխաւոր արտածումներն էին ուտեստ, պանիր, կարագ, խտացեալ կաթ, իւղ, ճարպ, ձուկ, սուրճ (Հոլանտական Հնդկաստանէն) եւն.։ Իսկ Պելճիա կը ղրկէր մանուածք, երկաթ, պղպատ, հիւսուածեղէն, գերձան, ուտելիք եւ կենդանիներ։ Անշուշտ Դաշնակիցներն ալ կը կորսնցնեն երկու կարեւոր հրապարակներ, բայց կրնան օգտուիլ Պելճիոյ եւ Հոլանտայի գաղթավայրերէն, Հոլանտական Հնդկաստան եւ պելճիական Քոնկօ — գնելով քարիւղ, շաքար, սուրճ, պղինձ եւ ուրիշ արտադրութիւններ։

*** Պելճիոյ Պրիւժ քաղաքին բանտէն Ֆրանսա փոխադրուեցան 78 բանտարկեալներ, որոնց մէջ կը գտնուի Ռէքսի հռչակաւոր նախագահը, Լէոն Տըկրէլ։

*** Ամերիկեան Կարմիր Խաչը հեռագրով 100.000 տոլար ղրկեց, Պելճիոյ եւ Հոլանտայի փախստականներուն համար։ Այս գումարը նախապէս յատկացուած էր Գերմանիոյ, բայց Պերլինէն ետ ղրկած են, ըսելով թէ օգնութեան պէտք չունին։

*** Անվէրսի առջեւ ընկղմեցաւ ամերիկեան «Պրիւժ» շոգենաւը (Նախկին «Նախագահ Հարտինկ»), որ ունէր 13 869 թոն տարողութիւն։ Կորսուեցան միայն չորս նաւաստիներ։

*** Անգլիոյ մէջ ալ կոչեր հրատարակուեցան, որպէսզի ժողովուրդը զգուշանայ չափազանցեալ կամ սուտ լուրերէ։ Քարոզչութեանց նախարարը այս առթիւ ճառ մը խօսելով յայտարարեց.— « Մեծ ճակատամարտի մը բռնուած ենք, որ երկար պիտի տեւէ եւ պիտի կատղի։ Կրնանք սեւ լուրեր առնել կամ ծանր վայրկեաններ անցընել։ Պէտք է պատրաստ ըլլանք սեւ լուրերը ընդունելու նոյն քաջութեամբ ինչպէս ճակատի զինուորները պատրաստ են ընդունելու թշնամի գնդակները»։

*** Փարիզի քաղաքապետական խորհուրդը նորէն կը յիշեցնէ թէ քաղաքին պարենաւորումը ապահովուած է։ Այս առթիւ կը յորդորէ հանդարտ մնալ եւ զգուշանալ վրդովիչ զրոյցներէ։

*** Աւարառուները մահուան պիտի դատապարտուին այսուհետեւ, դատուելով զինուորական ատեանին առջեւ։ Վճիռները բացարձակապէս անվերաքննելի են եւ անմիջապէս գործադրելի։

Հոգեհանգիստ Մեծ Պատերազմի զինուորներու յիշատակին

Նախկին Պատերազմիկ Հայ Սպայից Միութեան նախաձեռնութեամբ հանդիսաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, Փարիզի Հայոց եկեղեցին մէջ, Կիրակի 26 Մայիս, ի յիշատակ հայկական բանակի սպարապետ ՆԱԶԱՐԲԷԿԵԱՆԻ եւ բոլոր հայ հրամանատարներու, սպաներու, զինուորներու եւ կամաւորներու, որոնք Մեծ Պատերազմի ընթացքին ինկան Կովկասեան եւ ուրիշ ճակատներու վրայ, հայրենիքի ազատագրութեան համար։ Մասնաւոր աղօթք պիտի կատարուի նաեւ կենաց պահպանման համար բազմահազար հայ զինուորներու, որոնք քաջաբար կը մասնակցին ներկայ պատերազմին, բարձր պահելով հայ մարտիկի անունը։

Պատարագի սկիզբը ժամը 10ին, Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11.30ին։ Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը։

Տէր եւ Տիկին Ս. Թորոսեան եւ զաւակները, Հրայր ու Վիգէն սրտի անհուն կսկիծով կը ծանուցանեն դառնաղէտ մահը իրենց սիրելի քեռայրին՝

ԻՎԱՆ ԼՈՒԿԱՇԻ

որ տեղի ունեցաւ չորեքշաբթի, Մայիս 15ին, Պլինիի բուժարանին մէջ, ծանր հիւանդութենէ վերջ։

Այրի Տիկին Իլմանցայ եւ զաւակը Ցարութիւն Մուսիկեան, Տէր եւ Տիկին Գոչեան (Պուլկարիա), Տէր եւ Տիկին Մելքոնեան, Տէր եւ Տիկին Տօլմաճեան, Տէր եւ Տիկին Մինասեան, Այրի Տիկին Ովսաննա Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Կ. Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Մ. Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Փաշաեան, Տէր եւ Տիկին Բայաթեան, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Մարգարեան, Տէր եւ Տիկին Աւետեան (Ցունաստան), Տէր եւ Տիկին Օհանեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Տիլոյեան (Պոլիս), սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՄԻՆԱՍ ՄՈՒՍԻԿԵԱՆԻ

(Զէճկիլէրցի)

դառնաղէտ մահը։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր, 22 Մայիս, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ալֆորվիլի Հայոց եկեղեցիին մէջ։

Le Gerant : H. STEPHAN

Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :- R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԽՄԲԱԳՐԻ ՀԱՄԱՐ)
Téléphone : GOBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)
Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 Ֆրանք	75 Ֆրանք	40 Ֆր
Անգլիա եւ Իտալիա	265 Ֆրանք	140 Ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 Ֆրանք	110 Ֆրանք	

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 23 ՄԱՅԻՍ
JEUDI 23 MAI 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4356

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԾԱՆՐԱԿՇԻՌ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԾԵՐԱԿՈՅՏԻՆ ՄԷՋ

ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ ՎՏԱՆԳԻ ՄԷՋ Է

«ԱՆՀԱՒԱՏԱԼԻ ՍԽԱԼՆԵՐ ԳՈՐԾՈՒԱԾ ԵՆ»

«Կը հաւատամ հրաշքին, որովհետեւ կը հաւատամ Ֆրանսայի»

Վարչապետը հետեւեալ ծանրակշիռ յայտարարութիւններն ըրաւ Ծերակոյտին մէջ, երեքշաբթի օր.

— «ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ ՎՏԱՆԳԻ ՄԷՋ Է։ Իմ առաջին պարտականութիւնս է ըսել ճշմարտութիւնը, Ծերակոյտին եւ երկրին։ Գիտէք որ երկիրը պաշտպանող ամրութիւնները կրնային բաժնուիլ 2 մասերու.— Մաժինոյի գիծը ...

ԹՇՆԱՄԻ ԴՐՈՀԸ ԴԷՊԻ ՄԱՆՇ

ԱՄԻԷՆԻ ԵՒ ԱՐԱՍԻ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Զեկոյց թիւ 321, մայիս 21, առաւօտ (265րդ օր) — Հակառակ բազմաթիւ ընդհարումներու, գիշերը կարեւոր փոփոխութիւններ տեղի չունեցան կացութեան մէջ որ կը մնայ շփոթ, Սոմի եւ Քամպրէի շրջանին մէջ։ Թշնամի յարձակումներ ետ մղուեցան ճակատի զանազան մասերուն վրայ, մասնաւորապէս Լէնի վրայ, Ռըթէլի շրջանին մէջ։ Մեր օդատորմիղը գիշերը շարունակեց իր ուժգին ռմբակոծութիւնները թշնամի թիկունքին վրայ։

Զեկոյց թիւ 322, իրիկուն — Սոմի հիւսիսային շրջանին մէջ թշնամին շարունակելով իր ճնշումը, յաջողեցաւ իր յառաջապահ զօրամասերը քշել մինչեւ Ամիէն եւ Արաս։ Ճակատի մնացեալ մասին վրայ կացութիւնը կը մնայ անփոփոխ, հակառակ թշնամիին տեղական ճիգերուն։ Ուժեղ գործունէութիւն մեր հետախոյզ եւ ռմբաձիգ օդատորմիղներուն կողմէ ...

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆ

Երէ պատերազմին մասնակցի...

»»» · «««

Մուսոլինի ... ունկնդրութեան ընդունեցաւ ..., Զօր. Էփ, որ նախագահն է Գերմանիոյ ... Մուսոլինի ունկնդրութեան ընդունեցաւ նաեւ ..., որ տեղեկութիւններ հաղորդեց զինուորական կացութեան մասին։

Հռոմ կը սպասուին երկու անգլիացի պաշտօնատարներ, ... բանակցութիւններ կատարելու համար։

Կոմս Չիանօ երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Հռոմի Եուկոսլաւ դեսպանին հետ։ Կը հաստատեն թէ երկու կողմերն ալ որոշած են յարգել 1937ի բարեկամութեան դաշինքը։

*** «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Աթէնքի թղթակիցը կը գրէ թէ Յունաստանի մէջ յուրջ մտահոգութեամբ կը հետեւին Իտալիոյ դիրքին։ ...

Կիպրոս կղզին

Այն պահուն երբ Միջերկրականի խնդիրը սուր հանգամանք առացած է՝ կ'ուզէի քանի մը տեղեկութիւններ հաղորդել Կիպրոսի մասին։

Կիպրոս կղզին ունի շատ հետաքրքրական պատմութիւն մը։

Եգիպտոսի Փարաւոնները, Փիւնիկեցիները, Յոյները, Ասորիները, Պարսիկները, Աղեքսանդր վերջ Պտղոմէոսները, Հռովմայեցիները, Բիւզանդացիները, Անգլիացիները, [illegible] լատին Ասպետները, [illegible], Վենետացիները, Թուրքերը, ու յետոյ կրկին Անգլիացիները, փոխն ի փոխ գրաւեցին այս պատմական կղզին, որ հնագոյն դարերուն մէջ ունէր գրեթէ 3.000.000 բնակիչ ու 9 անկախ Թագաւորութիւններ (7 յունական, 2 փիւնիկեան)։

Վերոյիշեալ ազգերէն զատ դեռ Արաբները ու Ճենովացիները յարձակած են անոր վրայ, բայց չեն կրցած ամբողջովին գրաւել զայն։

Քրիստոսէ դարեր առաջ, Կիպրոսի մէջ կազմուեցաւ Սալամինայի նշանաւոր Թագաւորութիւնը, որուն գահին վրայ նստան Եվէլթոնի ու Եվագորասի նման գիւցազն Թագաւորներ։ Սալամինայի գահը առաջինն ի հաւասարս պետութիւնն էր Կիպրոսի 9 պետութեանց շարքին մէջ։

Ս. Գիրքին «Գործք Առաքելոցին» մէջ կը կարդանք թէ Պօղոս ու Բառնաբաս առաքեալները Կիպրոս հանդիպելով մեծագոյն հրաշքներ գործած էին Յիսուսի անունով։

Բիւզանդական տիրապետութեան ժամանակ, Կիպրոս կղզին ունեցաւ իր հայ զօրավարները, ու մինչեւ իսկ իր մէկ հայ կառավարիչը (դուքս [illegible])։

Կիպրոս այցելած էր Ներսէս Լամբրոնացին, յունաց [illegible] հետ [illegible]։ Կիպրոս հանդիպած էր Կիլիկիոյ Լեւոն Բ Թագաւոր Անգլիոյ Ռիչըրտ Ա. Թագաւորին ամուսնութեան առթիւ (որ տեղի ունեցած էր Կիպրոսի [illegible] քաղաքին մէջ), [illegible] համար։

Լուսինեաններու օրով, Կիպրոսի հայութիւնը ունեցած էր եպիսկոպոսական երկու թեմեր։ Կիլիկիոյ հայկական պետութեան, Կիպրոսի Լուսինեանները ժառանգեցին երկու Թագաւորները։

Կիլիկիոյ Հայոց Թագաւորութեան անկումէն, ու Լեւոն Ե. Լուսինեան [illegible] մէջ։ Կիպրոսի լատին Թագաւորները, Նիկոսիա ու Ֆամակուստա քաղաքներու Հայկական Մայր եկեղեցիներուն մէջ օծուած էին «Թագաւորներ Հայաստանի, [illegible]» 1393էն մինչեւ 1489 Թուականը։

«Հայաստանի Թագաւորներու այս օծումը տեղի կ'ունենար հայկական ծէսով ու միւռոնով, ձեռամբ հայ եպիսկոպոսին»։

ՆՈՒՊԱՐ ՄԱՔՍՈՒՏԵԱՆ

Զինուորներուն համար

Ֆայեանսէն Գ. Ցովհաննէս Սօլաքեան 50 ֆրանք կը տրամադրէ, «Ցառաջ» ղրկելու համար հայ զինուորներու։

Գերմանիա կ'ուզէր Ռուսերուն ծախել Թուրքիան

ԽՄԲ.— Հիւսէյին Ճահիտ յօդուածաշարք մը սկսած է հրատարակել «Եէնի Սապահ»ի մէջ, հետեւեալ խորագիրներուն տակ.— «Գերմանացիները ի՞նչպէս Ռուսերուն ծախել ուզած էին մեզ.— Գերմաններուն ձեռքը գերի մնացած ռուս իշխանուհի Մարիա Վասիլիչիքովայի ցար Նիքոլայի գրած նամակները, գերման պետական վարիչներու թելադրութեամբ»։ Անուասիկ առաջին մասը.—

Այս սիւնակներուն մէջ, քանի առիթ եղած էր, 5—6 անգամ գրած էինք թէ ընդհ. պատերազմին իբր դինակից մեր մէջ մուտ գործած Գերմանացիները, մէկ կողմէ երբ իբր պէնքի ընկեր մեր երկիրը կը շահագործէին եւ մեր երեսին կը ժպտէին, միւս կողմէ Թուրք հայրենիքին դաւելով, Ռուսերուն հետ առանձին հաշտութեան միջոց մը կը փնտռէին, անոնց Նեղուցներու մասին սնուցած բաղձանքները գոհացնել խոստանալով.

Ընթերցողներուս մեծ մասին համար անծանօթ այս ճշմարտութեան, խիստ իրաւամբ, խոր ազդեցութիւն մը ներգործելը թէ բերանացի խօսակցութիւններէ եւ թէ ստացած բազմաթիւ նամակներէ տեղեկացայ։

Մեր ընթերցողները, բոլշեւիկներուն իշխանութեան գլուխ անցնելէ վերջ հրատարակուած գաղտնի փաստաթուղթերուն մէջ այս մասը չօշափող թղթակցութիւնը նոյնութեամբ տեսնելու փափաքը յայտնած ըլլալով, պատմութեան այս էջը լուսաբանելու համար, ցարական Ռուսիոյ արտաքին նախարարութեան գաղտնի թղթածրարներէն քաղուած այս տեղեկութիւնները մաս առ մաս կը հրատարակենք։

Իսթամպուլի եւ Նեղուցներու հարցի եւ Ռուսիոյ ու Գերմանիոյ միջեւ առանձին հաշտութեան ձեռնարկ մը.

Իշխանուհի Մ. Ա. Վասիլիչիքովայէն Նիքոլա Բ.ի.—

25—2 (10 մարտ) 915

«Ձերդ Վեհափառ կայսրութեան գրելու արտօնութիւն յանդգնութեամբ կատարելապէս կը գիտակցիմ։ Սակայն, Վեհափառ, միմիայն ձեզի եւ [illegible] հոն ուխտ դիս այս ընթացքին կը մղէ։ Ձերդ Վեհափառութենէն կը թախանձեմ, որ բարեհաճի, ամէն միտումէ զերծ, այլ միայն հոգիիս ինծ գրել տուած այս տողերը կարդալ։

Մեր ապրած այս խիստ տխուր օրերուն, կը կարծեմ թէ, Վեհափառ, ձեր ներկայութեամբ մուտ գործել կարենալուս հակառակ, թշնամի երկրի մը մէջ գտնուող միակ ռուս կինը ես եմ։ Ամառ եղանակին, գարմիկիս Աքորափատաքէի բնակարանին հոս բռնակութիւնը եւ կարգ մը ռուս լրատեսներ իմ մօտ պահած ըլլալու ամբաստանութեամբ եղած լրտեսութեանց հետեւանքով, բանտարկուած եմ, այսինքն պարտէզէս դուրս ելլելու արտօնուած չեմ։

Երեք հոգի, մէկը Գերմանացի, երկուքը Աւստրիացի — երեքն ալ ազդեցիկ անձնաւորութիւններ —, զիս տեսնելու եկան եւ խնդրեցին որ, եթէ կարելի է, հետեւեալը ներկայացնեմ Ձեր Վեհափառութեան.

Ինչպէս ինծի ըսին, այժմ ամբողջ աշխարհի մէջ համոզում գոյացած է Ռուսերուն քաջութեանը մասին։ Սա պահուս երբ բոլոր պատերազմիկները հաւասար կացութեան մը մէջ կը գտնուին, Վեհափառ, դուք որ աշխարհի մեծագոյն կայսրութեան տէրն էք, ոչ միայն յաղթական բանակի մը Ցարը, այլ խաղաղութեան ալ Ցարը չէ՞ք ուզեր ըլլալ։ Միջազգային խաղաղութեան գաղափարը ամէնէն առաջ ձեր ձեռնարկին վրայ է որ Լա Հէյի համաժողովին կողմէ նկատի առնուեցաւ (1899)։ Երբ ձեր կողմէ կորովի խօսք մը ըսուի, անհուսոր արտօնուած հեղեղները այլեւս պիտի չհոսին։ Ոչ Աւստրիոյ, ոչ Գերմանիոյ մէջ Ռուսիոյ եւ Ռուսերուն դէմ ոչ մէկ վրէժխնդրութիւն կայ։ Փրուսիոյ մէջ, բանակն ու նաւատորմիղը կը գիտակցին մեր բանակին քաջութեանը ու արժէքին։ Այս երկու երկիրներուն մէջ ալ զօրաւոր մեծամասնութիւն մը հաշտութեան, Ռուսիոյ հետ տեւական խաղաղութեան մը նպաստաւոր կ'արտայայտուի։

Սա վայրկեանիս, ամէն բան,— ժարդիկ, երկրին հարստութիւնները, վաճառականութիւնը, բարօրութիւնը դէպի փճացում կը դիմեն։ Աւելի հեռուն ալ սա սոսկալի դեղին ցեղը կայ։ Անոր դէմ միմիայն մէկ ամրութիւն կայ։— Ռուսիա եւ դուք, Վեհափառ... Ձեր կողմէ մէկ բառ մը. եւ աչա ձեր անսահման ու անհամար թագերուն վրայ յաւիտենականութեան թագն ալ աւելցուցած պիտի ըլլաք։

Այս բոլորը ինծի խօսուած առեն զարմանահար մնացի։ Ես ի՞նչ կրնամ ընել հարցումիս վրայ, ինծի սա պատասխանը տուին — «Այժմ դիւանագիտական ճամբով բան մը ընելու կարելիութիւն չկայ։ Մեր խօսակցութիւնը Ռուսիոյ կայսեր պէտք է ներկայացնել։ Վեհապետներուն ամէնէն զօրաւորը, անպարտելի վեհապետը միայն մէկ խօսք եթէ ընէ, բնաւ կասկած չկայ թէ, ամբողջ աշխարհ իրեն հետ պիտի ընթանայ»։ Հարցուցի.

— Հապա Դաշնակիցնե՞րը... Պատասխանեցին.— Ռուսիոյ ցարին այս մասին փափաք մը յայտնելը բաւական է։ Անգլիա ազատ պիտի ըլլայ »։

ՄԱՐՍԷՅԼ, 17 մայիս.— Տէր եւ Տիկին Կ. Տէրտէրեան իրենց խնդակցութիւնը կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Կ. Քիրօեանի (Ամերիկա) իրենց որդւոյն՝ հայրենակից Գ. Արսէն Խորոնեանի ամուսնութեան առթիւ։

ԻՐԱՒԱԳԷՏ - ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ

ԱՐՏԱՇԱԶԴ ՀԱՆԸՄԵԱՆ

Վարձակալութեան եւ վարձքի, արկածի, առնելիքի, ամէն դատի համար.— Ճիշդ խորհուրդ եւ լաւ խմբագրութիւն ամէն պաշտօնաթուղթի, պայմանագրի, խնդրագրի։

Կ'ընդունի ամէն առաւօտ 10—12, երեկոները 6—8 եւ ժամադրութեան վրայ։

122 Bld. Murat (Porte de St. Cloudի մէթրոյի կայարանէն 50 քայլ), Tél. Jasmin 52—69։

Մարաջախտ Փէթէն

Մարաջախտ Փէթէն ծնած է Քոչի-ըը-Ծուրի մէջ (Փա տը Քալէ) 1856 ապրիլ 24ին։

Պատերազմական բարձրագոյն վարժարանի մէջ դասախօս, հրամանատար կը նշանակուի հետեւակազօրաց 33րդ գունդին՝ երբ կը ծագի 1914ի պատերազմը։

Եթէ պատերազմ չծագէր, հանգստեան պիտի կոչուէր իբրեւ գնդապետ, ու պիտի չանծանօթանար։ Պատերազմը իր առաջը բարձրացուց, այնքան որ Փէթէն կը համարուի 1918ի յաղթութեան չորս սիւներէն մէկը (Ժոֆր, Ֆօշ, Կլեմանսօ)։

1914 Օգոստոսին, Շարլրուայի ճակատամարտին մէջ կը պաշտպանէ Լանրըզաքի բանակին չարժումները՝ կռուելով Մէօզի վրայ, Տինանի առջեւ։ Ցետոյ զինք կը գտնենք հետեւակազօրաց 6րդ զօրաբաժնի հրամանատար գիրքին մէջ՝ երբ տեղի կ'ունենար Մառնի ճակատամարտը։ Հոկտեմբերին հրամանատար նշանակուած է 33րդ զօրաբանակին։ Արթուայի եւ Սոմի ճակատամարտներուն մէջ կը գրաւէ Ֆրանսայի ռազմաբանի ուշադրութիւնը։ 1915 յունիս 21էն իրեն կը յանձնուի 2րդ բանակը, վարելու համար Շամփանիի յարձակողականը։ Եւ սակայն առաւելապէս Վէրտէնն էր որ իր անունը հռչակեց աշխարհի։ 1916 փետրուար 26էն սառնաւելով Վէրտէնի պաշտպանութիւնը, առաջարկեց կը կարդայ Թնամիին. «Պիտի չկարենան անցնիլ ասկէ»։ Վէրտէնի պաշտպան զօրքը յոգնած եւ սպառած էր գրեթէ։ Երբ կը լսէ թէ Փէթէնն է որ կը հրամայէ այլեւս, նոր եռանդ կը ստանան, կը կռուին այնպիսի հերոսութեամբ մը, որու առջեւ կը խորտակուին բոլոր գերմանական գրոհները։

Ապրիլ 29էն հրամանատար է կեդրոնի բանակախումբերուն։ Ցետոյ ընդհ. սպայակոյտի պետ։ 1917 Մայիս 17էն՝ հրամանատար արեւմտեան ճակատի։

Փէթէն անխորտակելի կամքով մը օժտուած, մարդկային է իր վերաբերմունքին մէջ.— իր այդ նկարագրին շնորհիւ էր որ կրցաւ զսպել 1917ի զինուորական ըմբոստութիւնները։ Կարգապահութիւն մտցուց բանակին մէջ, զայն առաջնորդելով դէպի յաղթանակ։

Պատերազմէն վերջ եւս ծառայեց երկրին, 1934ին մտնելով Տումէրկի դահլիճին մէջ, ու վերջերս ստանձնելով Մադրիտի դեսպանութիւնը։

Իրեն կը վերագրուի Մաժինոյի գծին շինութեան գաղափարը, վերջ մտքին շնորհիւ իր միջամտութեան էր որ ուժ տրուեցաւ հրասայլերու գործածութեան իբրեւ պատերազմական արդիական զէնք։

Երկրին մէջ կը վայելէ մեծ ժողովրդականութիւն, թէեւ շատ համեստ, ազնուէ եւ բէջլամէ հեռու ապրող։

ԵՐԲ ՈՐ ՊԷՏՔ ՈՒՆԵՆԱՔ

FOYER DES COMBATTANTS ARMÉNIENS, 8 Rue Bossuet։

ԳԱՂԹ. ՕՖԻՍ, 71 Ave. Kléber, Paris (16)։ Բաց է ամէն օր ժամը 10—12։

Վէկան

Վէկան ծնած է 1867ին, Պրիւսէլի մէջ։ 1885ին կը մտնէ Սէն Սիրի զինուորական վարժարանը, զոր կ'աւարտէ փոխ տեղակալի աստիճանով։ Ցետոյ կը յաճախէ Սոմիւրի գործնական վարժարանը, ուրկէ կը ղրկուի Շամպէրի, 4րդ հեծելազօրաց գունդը։ Ժամանակ մը վերջ մարզիչ սպայ Սոմիւրի մէջ, ուր կը յեղաշրջէ հեծելազօրաց դպրոցին հին տեսակէտները, այդ ձեւով կը նպաստէ այրուձին փոխարինող արդի մեքենայացած բանակներու կազմութեան։ 1914ին, իբրեւ փոխ գնդապետ, կը հետեւի Զինուորական Բարձրագոյն Ուսման կեդրոնի դասախօսութեանց, աշակերտելով Ժոֆրի, որ շրջահայեաց ութեան պահուն՝ խօսքը կ'ուղղէ Վէկանի, մարգարէական գնահատութիւն մը կը կատարէ անոր փայլուն սպայական մասին։ Պատերազմը կը ծագի եւ Վէկան հրամանատար կը նշանակուի 20րդ զօրաբանակի հեծելազօրաց գունդին։ Կը մասնակցի Նանսիի հետեւող յանթահարելի յարձակման։ Վիթթրիմոնի անտառին մէջ կը կռուէր, երբ Ֆօշ հեռագրով կը կանչէր իր սպայակոյտին գլուխը։

Այնուհետեւ այս երկու մեծ զինուորները կապուած մնացին իրարու։ Ֆօշ ճղուեր էր եւ բացակայ, ներհայեցողական [illegible] մը, մինչ Վէկան սառնարիւն եւ գործնապաշտ։ Այնքան որ Ֆօշ պահ մը կը տարակուսի Վէկանի վրայ, զայն դանելով չափազանց պաղ։ Բայց Վէկան չուշացաւ ցոյց կուտալ իր արժէքը,— կը գործէ միշտ ծրագիրով, յառաջադիմով, գիտական խորհրդածութեամբ։ Երբ Ֆօշ ազդարարանք կը դառնայ, Վէկան իր մօտն է դարմանելու։ Երկու մեծ զինուորներուն միութիւնը կը խորհրդանշէր կարծես Ֆրանսայի միութիւնը։ Ֆօշ-Վէկան միութիւնն էր որ 1918 նոյեմբեր 18ին ծունկի բերաւ Գերմանացիները Ռըթոնտի առջեւ։

Վէկան կը մասնակցի Վերսայլի դաշնագրին խմբագրութեան։ Ցետոյ կը ղրկուի Լեհաստան, պաշտպանելու խաղաղութիւնը։ Հասած չհասած՝ մէկ գիշերուան մէջ կը պատրաստէ յարձակողականի յատակագիծ մը եւ նահանջի կը մատնէ բոլշեւիկները, կը փրկէ Լեհաստանը։ 1923ին կը ղրկուի Սուրիա, պաշտպանելու Ֆրանսան ընդդէմ Տիւրզիներուն։ Դամասկոս ըմբոստացած է, Տիւրզիները կը պաշարեն [illegible] բանակային զօրքը։ Հազիւ Սուրիա [illegible] կը բանակ [illegible] պատերազմները եւ կը կախէ տեղն ու տեղը։ Ցետոյ զինուորական քանի մը արդար չարժումներ եւ կը [illegible]։

[illegible] Ֆրանսայի փոխ-[illegible] Պատերազմ. Գերագոյն Խորհուրդի, Ընդհ. քննիչ բանակի։ Վերջերը հանգստեան կոչուեցաւ եւ սկսաւ գրել Ֆրանսական բանակին Պատմութիւնը։ Ներկայ պատերազմը ծագած ժամանակ հրամանատար նշանակուեցան արեւելքի բանակներուն։

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme — Paris (13)
Le Gérant : H. STEPHAN

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ Կ'ԱՒԵԼՆԱՅ

Վերջերս Պոլսոյ մէջ մարդահամարի մասնակի փորձ մը կատարուեցաւ, եւ այս առթիւ Թուրքիոյ վիճակագրական դիւանի տնօրէն Ճէլալ Այպար յայտարարեց թէ երկրին բնակչութիւնը կ'անցնի 21 առ հազար համեմատութեամբ։ Ասոր վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ որ Հաթայի կցումով (Աղեքսանտրէթի սանճաք), երկրին բնակչութեան վրայ կ'աւելնայ 200 հազար հոգի։

Վեց ամիս վերջ Թուրքիոյ մէջ պիտի կատարուի ընդհանուր մարդահամար մը, որ ցոյց պիտի տայ թէ երկրին բնակչութիւնը իրապէս որքան աճած է հինգ տարի առաջ կատարուած մարդահամարէն ասդին («Ճիւմհուրիէթ», 7 մայիս)։

ՍՂԵՐԴԻ ՔԱՐԻՒՂԸ

Այս խորագրին տակ, «Ճիւմհուրիէթ»ի մէջ (7 մայիս), Փէյամի Սաֆա կը գրէ.—

Բարեկամ մը կը պատմէր.— Ընդհ. պատերազմին, մանուկ առաքելութեամբ մը Իրան գացի։ Կ'անցնէի Պաղտատէն։ Եփրատի ջուրերուն վրայ իւղի ըէնք տեսանք։ Բարիզ էր։ Ժողովուրդը գետափի ցեխը կը հաւաքէր ու կը վառէր։ Իսկ մենք զօրացնելու մեր քիթը եւ անցանք Մուրատ Դ.ի օրերէն սկսեալ, Հալէպէն մինչեւ Պաղտատ մարդիկ համբորդեր են Եփրատի եզերքն ի վար, գոցելով իրենց քիթը։

Իրանէն վերադարձիս, իշխանեաց Քէրքիւքի մէջ։ Կուսակալն ու քաղաքին մեծերը զիս տարին Պապա Կիւրկիւրի գերեզմանը, քաղաքէն կէս ժամ հեռու։ Հարիւրաւոր ժայռեր։ Ժողովուրդը ամէն մէկուն ծոցեր ու գերեզմաններ կառուցած էր, մոմի կասրուանք եւ կառուցած լապտեր գրած էր։ Ժայռերուն վրայ, ատլասեան սանթիմ տրամագիծով ծակեր։ Այդ ծակերէն դուրս կը ժայթքէին բոցեղէն լեզուներ։ Բարիզ էր։ Ու դարձեալ խորհեցայ որ Մուրատ Դ.ի օրերէն ի վեր ալ ոգ հնարքերուն է քարիւղին գոյութեամբ։ Բոցերը «կի՜ւր-կի՜ւր»—կի՜ւր» ձայն հանելով կը պոռթկային։ Եւ ժողովուրդը կը կարծէր թէ Սուրբ Պապա Կիւրկիւրին է որ բոց կ'արձակէ։ Այդ օրը բոխտ չունեցայ Պապա Կիւրկիւրը տեսնելու. [illegible] 20 տարի վերջ, ոսկեղէն, տեսայ, պատկերը։ Ֆրանսերէն Vu պարբերաթերթը կը հրատարակէր Մուսուլի քարիւղի հորերուն նկարները, քարտէսները, եւ այդ առթիւ ցոյց կուտար նաեւ «Պապա Կիւրկիւրի քարիւղի հորերը»։ Հրաչագործ Սուրբ Կիւրկիւրի լուսանկարը այդ պատկերն էր։ Ծարտարարուեստը կամ քաղաքակրթութիւնն էր, որ գծեր էր հրաշագործին այդ պատկերը»։

Երբ մարդ կ'ընէ բարեկամիս այս խօսքերը, ես կ'ըսէի թէ Սղերդի քարիւղի հորերն ալ այդ ձեւով անտես պիտի մնային, եթէ Թուրքիա կատարած չըլլար մեծ յեղափոխութիւնը, եթէ արդի Թուրքիան հասկցած չըլլար քարիւղին արժէքը։

Տոլար եւ ոսկի ունեցողներուն

Կառավարութիւնը հրամանագիր մը հրատարակեց, որով կը [illegible] Ֆրանսահպատակները եւ Ֆրանսական կամ օտար բարոյական անձնաւորութիւնները (ընկերութիւններ եւ խմբակցութիւններ) յունիս 30էն առաջ Պանք տը Ֆրանսի յանձնել ամերիկեան եւ քանատական տոլարները, կամ տոլարի հաշուեցնիթաց մը բանալ Ֆրանսայի մէջ հաստատուած դրամատան մը մէջ։

Ուրիշ հրամանագրով մը, Ֆրանսացի եւ օտար բարոյական անձնաւորութիւնները, Ֆրանսայի, Ալժերիոյ, գաղթավայրերու եւ հովանաւորեալ երկիրներու մէջ պարտաւոր են Պանք տը Ֆրանսի կամ պաշտօնապէս նշանակուած հաստատութեանց յանձնել, յունիս 30էն առաջ, ձուլ ոսկիները եւ ոսկեդրամները, եւ ընդհանրապէս չբանուած ոսկեղէն առարկաները։ Հրամանագիրը որ հրատարակուեցաւ մայիս 21ին, կ'աւելցնէ թէ բացառութիւններ կրնան ըլլալ արհեստական պէտքերու համար։ Թերացողները պիտի պատժուին։

ՈՒՐԻՇ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՄԱՍԻՆ

*** Բոլոր պարտարահները փակուեցան Սէնի նահանգին մէջ, ոստիկանութեան հրամանով։ Անթելի կայաններուն մէջ ալ շարք մը սահմանափակումներ հաստատուեցան, եւ մասնաւորապէս կրճատուեցաւ [illegible] բանին։

*** Լոնտոնի ամերիկեան դեսպանը յանձնարարեց իր հպատակներուն իրենց երկիրը դառնալ, որքան կարելի է շուտ, համաձայն արտաքին նախարարութեան հրահանգին։ Չորս-հինգ հազար Ամերիկացիներ կան Անգլիոյ մէջ, չատերը տեւական բնակիչ։

*** Անգլիոյ արտաքին նախարարը պաշտօնական զեկոյց մը հրատարակեց որով կը յայտարարէ թէ կառավարութիւնը միւսքէն չանցներ ամբաստանել ազատ քաղաքներ, ինչ որ ալ ըլլայ Գերմանիոյ քաղաքականութիւնը։ Այս առթիւ կը հերքէ Գերմանիոյ կարգ մը վերագրումները, դիտել տալով թէ Գերմանիա կ'ուզէ պետինք պատրուակ, նոյն տեսակի միթոցները գործելու համար Անգլիոյ դէմ։

*** Լոնտոնի հանրային պարտէզներուն բոլոր երկաթեայ ցանկապատները վար կ'առնուին, սպառազինութեանց շինութեան յատկացուելու համար։ Նոյն գործողութիւնը կը կատարուի ամբողջ Անգլիոյ մէջ, եւ կը յուսան հաւաքել թոն մեծաղ ճարել։— Կարպեր եւ չաքարի բաժինը նորէն պիտի կրճատուի Անգլիոյ մէջ, Տանըմարքայի եւ Հոլանտայի գրաւման հետեւանքով։ Շատ մը թատրոններ փակուեցան։ Ամբողջ Լոնտոն միայն պատերազմի մասին կը մտածէ։

*** Գելժիական կառավարութեան անդամներուն մէկ մասը Փարիզ եկաւ, այստեղէն գործելու համար, մասնաւորապէս հոգալու գաղթականներու տեղաւորման առթիւ։

*** Ռուզվելթընէն կը հեռագրեն թէ նախագահ Րուզվէլթի եւ Մուսոլինիի միջեւ փոխանակուած նամակներէն որ եւ է մէկը հրատարակուած չըլլալով, վերջին գիրերն ալ պիտի չհրատարակուին։

*** Աթէնքէն վճռապէս կը հերքեն պուլկարական թերթերու այն լուրը թէ քաղաքական բանակցութիւններ կը կատարուին Յունաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ։

*** Անգարայէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը 80 միլիոն տոլարի նոր փարկ մը պահանջեց ազգ. պաշտպանութեան համար։ Մինչեւ հիմա քուէարկուած բացառիկ վարկերուն գումարը կը հասնի 200 միլիոն տոլարի։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ 17—22 տարեկան սկսնակ աղջիկ օրիորդ մը, նախընտրաբար Ֆրանսական ազգութիւն ունեցող։ Գրել «Ցառաջ»ի։

Զանազան լուրեր օդուան դէպքերու մասին

ՇԱՔԱՐԻ ՏՈՄՍԸ պիտի հաստատուի յունիս 1էն սկսեալ։ Հացի տոմսին գործադրութիւնը յետաձգուած է։

ՋՈՒԻՑԵՐԻՈՑ Դաշնակցային Խորհուրդը հրամանագիր մը հրատարակեց, որով կը հրաւիրէ զինուորական ծառայութենէ ազատ քաղաքացիները, եւ 16էն 20 տարեկան երիտասարդները կամաւոր արձանագրուիլ, տեղական պաշտպանութեան համար։ Այս տարրերէն կազմուած վաշտերը պիտի գործեն անկարգելներով եւ օդանաւերով կատարուած ձեռնարկներու եւ խափանարար արարքներու դէմ։ Ամէն գիւղի եւ քաղաքի մէջ պահակախումբեր պիտի կազմուին, բանակին տեղը բռնելու համար։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ճարտարագործական եւ օդանաւային հաստատութեանց ներկայացուցիչները ժողով մը գումարեցին, փութացնելու համար օդանաւերու շինութիւնը։ Նախագահ Րուզվէլթ առաջարկած էր տարեկան արտադրութիւնը հասցնել 50.000ի։ Հանրային կարծիքը համաձայն է այս առաջարկին, եւ հիմա միջոցներ կը խորհուին, զայն իրականացնելու համար։ Նոր գործարաններ պիտի հաստատուին երկրին մէջ, մինչեւ 30 հատ, եւ ինքնաշարժներ պիտի արտադրէ ամսական հարիւր օդանաւ։ Ներկայ արտադրութիւնը կը հաշուեն տարեկան մօտ 36.000 օդանաւ, իսկ նոր միջոցներով կը յուսացուի 15.000 եւս արտադրել։ Հաւանական է որ օրական աշխատանքը բարձրանայ 24 ժամուան։

4000 ԱՐԻՆՆԵՐ (սկաուտ), 14—19 տարեկան, գործի լծուած են Փարիզի մէջ, օգնելու համար Ֆրանսայի հիւսիսային նահանգներէն եւ Պելժիքայէն հասած փախստականներու։ Ֆրանսացի սկաուտներու միութիւնը ունի 76.000 անդամներ, որոնց 7—8000ը կը գտնուին Փարիզ։

ԳԱՀԻՐԷԻ արքայական մօտիկները եւ ուրիշ թանկագին գանձեր այլուր փոխադրուեցան, ապահովութեան համար։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ. ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R C Seine 376 286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : GOBelins 15 - 70

17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՅՄԱՆՆԵՐ —	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՈՒՐԲԱԹ 24 ՄԱՅԻՍ — VENDREDI 24 MAI 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4357

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ԸՆԹԱՑՔԸ

Սպարապետին յայտարարութիւնը մեծ տպաւորութիւն գործեց ինչպէս դաշնակից երկիրներուն, նոյնպէս արտասահմանի մէջ։ Իրազեկներու կարծիքով, Զօր. Վէկան անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առած է, փոխելու համար ճակատամարտին ընթացքը. Մէկ-երկու օրէ ի վեր թուլցած կ'երեւայ գերմանական յառաջխաղացութիւնը։ Նոր սպարապետին յայտարարութիւնը կը յիշեցնէ Ֆոշի արգանչանը. «J'attaque».

Ամերիկա հետզհետէ աւելի կը հետաքրքրուի Դաշնակիցներուն ճակատագրով։ Կարգ մը երեսփոխաններ կ'առաջարկեն որ Մ. Նահանգները Դաշնակիցներուն տրամադրութեան տակ դնեն իրենց նաւատորմը, կամ ուղղակի ծախեն իրենց օդանաւերը եւ մարտանաւերը։ Փարիզի թերթերը միշտ կը յիշեցնեն թէ Ամերիկա չի կրնար անտարբեր մնալ այս պատերազմին մէջ, քանի որ Գերմանիոյ յաղթանակը պիտի վտանգէ ոչ միայն քաղաքակրթութիւնը, այլ եւ սպառնալիք մը պիտի դառնայ Մ. Նահանգներուն համար։ Այս չարժումին գլուխն անցած է «Թայմզ», որ Իտալիոյ ալ կը յիշեցնէ թէ միայն Դաշնակիցներուն յաղթանակով կրնայ գոհացնել իր պահանջները։

Մուսոլինի կը շարունակէ քար լռութիւն պահել, մինչ զինուորական պատրաստութիւններ կը շարունակուին Պալքաններու մէջ։ ...

...

ծութեան համար։ Ուրիշ մը իր պաշտօնին գլուխը մնաց, մինչ զրահաւորներ անցեր քանդած էր։ Պաշտօնեայ մը սպանուեցաւ իր խուցին գլուխը, եւ բոլորը վիրաւորուեցան։ Ցրուիչ մը սպաննուեցաւ երբ նամակները կը բաժնէր ռմբերու տեղատարափին տակ. »

Նամակատուները բաց պիտի մնան կիրակի առտուները։

ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Օրէնքը խուճապ անկէ ժամէն

Մայիս 22ը աննախընթաց թուական մը կը բանայ Մեծն Բրիտանիոյ պատմութեան մէջ. Այդ օրը Խորհրդարանը միայն մէկ ժամ վիճաբանելով, ընդամէնը երեք ժամուան մէջ քուէարկեց օրէնք մը, որով բացարձակ լիազօրութիւններ կը տրուին Չըրչիլի դահլիճին։ Կառավարութիւնը իրաւունք ...

ՍՊԱՐԱՊԵՏԻՆ ՎՍՏԱՀՈՒԹԻՒՆԸ ՅԱՂԹԱՆԱԿԻ ՄԱՍԻՆ

ՉԸՐՉԻԼ ՆՈՐԷՆ ՓԱՐԻԶ ԵԿԱՒ

Կացութիւնը ծանր է դեռ, բայց ոչ տագնապալի

Զեկոյց թիւ 523, մայիս 22, առաւօտ (266րդ օր) — Թշնամին իր ճնշումը շարունակեց գէպի ծովեզերք, արշաւներ կատարելով մեքենաշարժ փոքր զօրամասերու միջոցաւ։ Արաս մեր ձեռքն է այժմ։ Լաւնի մէջ թշնամին կրակ տեղացած ըլլալով մեր ճակատին ետեւը հաստատուած երեք քաղաքներու վրայ, փոխադարձաբար մենք ալ կրակեցինք գերմանական ճակատին ետեւը հաստատուած երեք քաղաքներու վրայ։

Զեկոյց թիւ 524, իրիկուն — Ցերեկուան ընթացքին կռիւները շարունակուեցան Հիւսիսի եւ Գիւժիոյ մէջ։ Ոչ մէկ կարեւոր դէպք ճակատի մնացեալ մասին վրայ։

Բրիտանական աղբիւր կը ծանուցանէ թէ Ֆրանսական հողին վրայ մըղուած ... ճակատամարտը ... հասած է իր տագնապալի շրջանին։ Թշնամին ...

...

Մեծ գործունէութիւն կը տիրէ Մանշի մէջ ...

Մայիս 22ին թշնամին կրակ տեղաց նաեւ Մանշի ֆրանսական նաւահանգիստներուն վրայ ...

... ... թէ արգաչ. օդատորմիղը ռմբակոծեց բազմաթիւ թշնամի զօրամասեր, երկաթուղիներ, մթերանոցներ եւ կամուրջներ, Էզօ լա Շափէլի, Նամիւրի եւ Տինանի շրջաններուն մէջ եւ Մէօզի վրայ։ Սէտանի շրջանին մէջ կատարուած արշաւներու ընթացքին վար առնուեցան վեց օդանաւեր, վեց ընդհարումներու միջոցին։ Նոյն օրուան ընթացքին վար առնուած օդանաւերուն թիւն է 20։

«ԵԹԷ ՄԵՐ ԱՄՐՈՂ ԴԻՄԱՆԱՆՔ ...»

Նոր սպարապետը, Զօր. Վէկան, քննական պտոյտ մը կատարելով ռազմաճակատին վրայ, վերադարձաւ Փարիզ։ Այս առթիւ վարչապետը հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրաւ մամուլին.

— «Սպարապետը վերադառնալով ճակատէն, ըսաւ ինծի. — Կատարելապէս վստահ եմ, եթէ ամէն մարդ կատարէ իր պարտականութիւնը, դաժան կորովամտութեամբ»։ Քաղաքային բնակչութիւնը պէտք չէ անհանգիստ մնայ ... գերման մեքենաշարժ զօրամասերու արշաւներէն, որ կը յիշեցնեն երբեմնի հեծելազօրքի արշաւները. անոնց յանդգնութիւնը շատ սուղի կրնայ նստիլ։ Քաղաքացիները պէտք է մնան իրենց գործին գլուխը։ Արտաքրութեան օրէնք նուազում տկարութիւն մըն է հայրենիքին համար։ Այս խմաստով ...

...

ԱՆԳԼԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Պ. Չըրչիլ Փարիզ եկաւ ...

...

ԵՐԿՈՒ ԲԱՆԱԿՆԵՐՈՒՆ ԴԻՐՔԵՐԸ

...

«Դաշնակիցներուն պարտութիւնը Թուրքիոյ պարտութիւնն է»

»»» . «««

Ականաւոր ակնարկագիր ժէնռ Թաւօ, որ վերջերս պտոյտ մը կատարեց Պալքաններու, Սուրիոյ, Իրաքի եւ Իրանի մէջ, Անգարա հանդիպելով, ուշադրութեան ընդունուած է նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւի կողմէ։

Գրագէտ ակնարկագիրը անցեալ տարի կծու բողոքներ հրատարակած էր Սանճաքի լքումին առթիւ, բայց կը պատմէ թէ Թուրքերը քէն չէին պահած եւ լաւ ընդունելութիւն գտաւ Անգարայի մէջ։ Ահաւասիկ նախագահ Իսմէթի յայտարարութեանց ամփոփումը «Փառի Սուառ»էն.

— «Սանճաքի խնդիրը կարգադրուած ըլլալով, ոչ մէկ բան կը բաժնէ մեր երկու երկիրներ եւ մեր բարեկամ համաձայնութիւնը խաղաղութեան յաւագոյն պայմանն է Մօտաւոր Արեւելքի մէջ («եւ մեր ամէնէն պատուաւոր ... արեւելեան Եւրոպայի մէջ», կ'աւելցնէ Պ. Թաւօ)։ Կրնա՞ք պատկերացնել թէ՝ օրուան այս ժամուն ի՞նչ պիտի ըլլար պալքանեան երկիրներու, Ռումանիոյ, Եուկոսլաւիոյ, Յունաստանի եւ նոյն ինքն Պուլկարիոյ վիճակը, սեղմուած՝ Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ, եթէ Թուրքիա յայտարարած չըլլար թէ հաստատապէս Դաշնակիցներու կողմը կը մնայ, պահպանելու համար արեւելեան ...

...

1.300.000 ԶԻՆՈՒՈՐ ԶԷՆՔԻ ՏԱԿ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Պուքրէշէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը զօրաշարժ յայտարարեց մայիս 22ին։ Ընդհ. սպայակոյտը հրամայեց պահեստիներուն իրենց զունդերուն միանալ 24 ժամէն։ Արձակուրդ առած զինուորներուն ալ հաղորդուեցաւ հրամանը։ Այս զօրաշարժով Ռումանիա կազմ եւ պատրաստ կ'ունենայ 1.300.000 զինուոր։ Զօրաշարժին պատճառ կը համարուի խորհրդային զօրքին համախմբումը Հունգարիոյ սահմանին վրայ։ Ուրիշ խօսքով, կը վախ -

...

մփոյ եւ Հիւսիսային-արեւելեան Ֆրանսայի դաշնակից ուժերը բաժնելով Սոմի եւ էնի ֆրանսական բանակներէն։ Այս երկու դաշնակից բանակները ...

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՄԵՔԵՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

Զօր. Գրոսէ այսպէս կը ներկայացնէ մեքենական պատերազմը :—

Հակառակ յեհական պատերազմին, Լեհ զինուորական գործողութիւնները տեղի ունեցան նախորդ պատերազմին գործողութիւններէն բոլորովին տարբեր ձեւով մը, եղան շատեր որ չհամոզուեցան թէ պատերազմի նոր եղանակ մըն է ստեղծուած։ Անոնք կը պնդէին թէ Լեհաստանի յարձակումը բացառիկ էր, թէ այդ երկիրը կառչած կը մնար 1914ի մեթոդներուն, թէ շատ քիչ էին մեքենական զէնքերը՝ … … ընդհակառակն իր ամբողջ ուժը տուած էր հեծելազօրքին, վերջապէս մեծ յոյսեր դրած էր իր սքանչելի հետեւակազօրքին վրայ՝ շարժուն բանակներու գործողութիւններ կատարելու համար, ճիշդ ինչպէս 26 տարի առաջ։ Բոլորովին անհիմն չէին այս դիտողութիւնները։ Բայց անոնք եզրակացնելով կը պնդէին թէ Գերմանները չէին կրնար պատերազմական նոյն մեթոդները գործադրել եւ արդիւնք արշաւներ կատարել արեւմտեան ճակատին վրայ.

Երբ գերմանական մեքենաչարժ երկու զօրաբոյն, մէկ ամիսէն պակաս ու կարճ ժամանակի մէջ, արագօրէն յարձակեցան Նորվեկիոյ Կաւսդրան-գասոյ եւ Օսթէնդալ կոչուած յետագային հովիտներն ի վեր, այդ տեսակէտն ունեցողները վերադասելով … թեան ներքարկեցին իրենց ըմբռնումները։ Քիչ վերջ, յարձակելով Հոլլանտայի, Պելժիոյ եւ Լիւքսէմպուրկի վրայ, Գերմանները սկսան արշաւել ճիշդ ինչպէս Լեհաստանի մէջ։

Թէեւ այլ զրահապատ մեքենաչարժ զօրաբաժինները յառաջ կը տանէին, մինչ անոնց ետեւէն քամիոններով կը փոխադրուէր հետեւակազօրքը։ Արագօրէն եւ կարճ ժամանակի մէջ անակնկալ յաջողութիւններ կ'ունենային,— այսպէս անցան Ալպերի ջրանցքը, որու վրայ հիմնուած է Պելժիոյ պաշտպանութեան դրութիւնը, իրենց առջեւէն քշելով պելժիական … պաշտպանները, արդէն հանդիպելով անոնց … … ի մէջ ստուած Հասան Մէզը, ճեղք բացին Ֆրանսական ամրութեանց մէջ։

Դէպքերը այնքան խօսուն են, որ կարելի չէ այլեւս աչքերը գոցել, — այո, մեքենական պատերազմը բացառիկ պարագայ մը չէ, արկած մը չէ, այլ արդիական իրողութիւն մըն է։

Ճիշդ է որ Գերմանները չհնարեցին այս մեթոդը։ Անոնք սակայն օրինակելով զանազան նուաճումներ, բառ երեւոյթին երկրորդական, կատարելագործեցին, ընդհանրացուցին, գործնականացուցին եւ պատերազմի աճեցն մեթոդ մը վերածեցին։ Այսպէս զրահապատ մեքենաչարժ զօրաբաժիններու կազմութեան գաղափարը առին Անգլիացիներէն, զարգացուցին եւ հսկայ ուժ մը կազմեցին՝ զայն օգտագործելու համար պատերազմի բոլոր գործողութիւններուն մէջ։ Սպանիոյ մէջ ուսումնասիրեցին ցածէն թռչելու եղանակին առաւելութիւնները եւ այսպէս ստեղծեցին օդամարտի ահարկու զէնք մը։ Ամերիկացիներուն հետեւելով, կատարելագործեցին օդանաւերու ուղղահայեաց վայրէջքը. եւ այդ ուղղութեամբ մարզելով հազարաւոր օդանաւորդներ, մեծ յաջողութիւններ ձեռք ձգեցին :

Եւ ահա փաստը ցոյց տուաւ որ զէնքի այդ երեք ձեւերը միացնելով իրարու՝ կարելի է պատերազմական ահարկու ուժ մը ստեղծել։ Մեքենական այսպիսի զէնքերու դէմ պաշտպանութենէ զրկուած երկիր մը ծանր հետեւանքներու կ'ենթարկուի։ Նոյն իսկ եթէ երկիր մը օդանաւային յարձակումներու դէմ պաշտպանութեան միջոցներ, յարձակող հրասայլերը խորտակող զէնքեր ունի, մեծ դժուարութիւններու կը բախի, երբ համերաշխ չեն գործեր այդ զէնքերը :

Հետեւաբար, պէտք է այլեւս ընդունիլ որ պատերազմի նորագոյն ձեւն է բանակներուն առջեւէն յառաջ վարել զրահապատ մեքենաչարժ զօրամասեր, որոնք իրենց կարգին պիտի յառաջանան ցածէն թռչող, նոյնիսկ ուղղահայեաց վայրէջքներ կատարող օդանաւերու ամպի մը տակ, անոնց պաշտպանութեամբ :

Մեքենաչարժ զօրաբաժինները եւ օդային տորմիղները պէտք չէ յառաջապահ նկատել, ոչ ալ հետախուզիչ, այլ գործիքներ որոնք առաջին բախումը պիտի կատարեն, խորտակելու համար ամէն ընդդիմութիւն, … համար՝ ջղագրգռօրէն յարձակողական զօրութեամբ օժտուած, իրարմէ անկախ խումբերով գործելու ընդունակ :

Անոնց ետեւէն կը յառաջանայ հետեւակազօրքը, ոտքով կամ փոխադրակառքերով, օգտուելու համար մեքենաչարժ զօրաբաժիններու յաջողութիւններէն. հետեւակազօրքին կ'ընկերանայ հրետանին։ Ցամաքային այս բանակը պէտք է պաշտպանել մեքենաչարժ զօրաբաժիններու … յարձակումներուն եւ օդանաւերու կրակին դէմ, այդ նպատակով՝ բանակին պէտք է ընկերացնել հրասայլ եւ օդանաւ խորտակող զէնքեր :

Զրահապատ զօրաբաժիններու եւ յառաջինթաց օդանաւերու գործակցութիւնը շատ քիչ անգամ կը խզուի։ Պատերազմի այս զէնքերուն դերն է թափանցել թշնամի գիծերէն ներս, ճեղք բանալ ու խանգարել թիկունքի զինուորական կազմակերպութիւնը։ Անոնց արագ եւ յանկարծական յարձակումը կարելի է խորտակել ամուր ճակատ մը կազմելով՝ օդանաւերու դէմ գործող թնդանօթներով եւ հրասայլեր ջախջախող զէնքերով։ Այնպէս որ ճակատամարտները կրնան առնել զանազան ձեւեր,— երբեմն մենամարտ երկու թշնամի զրահապատ բանակներու մէջ, երբեմն զրահապատ զօրաբաժիններու եւ յառաջամարտ օդանաւերու կողմէ յարձակում դիրք մնացած կամ յառաջ շարժող զօրքին վրայ, երբեմն զանազան ճակատամարտներ հրասայլերու բախումով եւ հրետանիի մասնակցութեամբ :

Կարգ մը զինուորականներ երկար ատեն մերժեցին ընդունիլ, որ կարելի է պատերազմ մղել միայն զրահապատ ուժերով, անոնց տեսակէտն այն է թէ պատերազմին յաջողութիւնը կախում ունի բոլոր տեսակ զէնքերու ներդաշնակ եւ հաշուուած գործակցութենէն, իւրաքանչիւր զէնքի տալով իր անկախ գործունէութեան պայմանները։ Այս մեծ օրէնքը չէ կորսնցուցած իր արժէքը, բայց պէտք է նկատի առնել այն իրողութիւնը թէ արագաշարժ եւ արդիական հզօր զէնքեր ցոյց տուին որ մեծ դեր կրնան խաղալ պատերազմի մէջ։ Ամայական գետիններու վրայ ժամական 15 քիլոմեթր, իսկ հարթ ճամբաներու վրայ ժամական 30 քիլոմեթր … … … ժամական 500 քիլոմեթր սուրացող օդատորմիղի մը առջեւ կարելի չէ կոխել հանել հետեւակազօրքը որ կը քալէ ժամական 1 կամ 2 քիլոմեթր : Այսուհանդերձ կարելի է օգտագործել մեքենաչարժ փոխադրակառքերով արշաւող հետեւակազօրքը, … համար հրասայլերու յարձակումին.

Եզրակացնելով, կրնանք ըսել թէ զինեալ ուժերու գործակցութիւնը կը կատարուի երկու ասպարէզի վրայ.

… զօրաբաժիններ եւ յառաջամարտ օդատորմիղը կը գործեն միասնաբար: Այս … … եւ ռմբաձիգ օդանաւեր, պաշտպանելու համար ճակատը խորտակող գործողութիւնները։ Երկրորդ՝ հետեւակազօրքը, հրետանին, հրասայլերը, զինուորական ճարտարագիտութիւնը, օդանաւորդութիւնը կը գործակցին՝ մղելու համար ընդհանուր պատերազմ մը :

Գերմանիա կ'ուզէր Ռուսերուն ծախել Թուրքիան

ԽՄԲ.— Երէկ տպեր էինք Հիւսէյին Ճահիտի յօդուածաշարքին Ա. մասը: Ահաւասիկ երկրորդը: Ռուս իշխանուհին է որ կը շարունակէ ցարին գրած նամակը.—

Ինծի հետ խօսողները դիւանագէտներ չեն, բայց բարձր դիրք մը կը գրաւեն։ Անոնք Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ վեհապետները անձամբ կը ճանչնան եւ անոնց հետ կը յարաբերին։ Այս առթիւ կը յիշեմ իշխան Լոպանովը որ Ձեր Վեհափառութեան եւ Ռուսիոյ խնամ … կապուած եւ հաւատարիմ էր։ Ան որքան շատ կողմնակից էր երեք կայսրերուն բարեկամութեան, երեք կայսրերու զինակցութեան։

Հոս, դարձեալ կը ներկայացնեմ. ինչպէս որ Ռուսիոյ դէմ ո եւ է վրէժխնդրութիւն չկայ, նոյնպէս թշնամական զգացում ալ գոյութիւն չունի։ Զիս տեսնելու եկող երեք անձերը Ռուսիա բնակած են. Ռուսիան կը ճանչնան ու կը սիրեն զայն։ Ճափոնի եւ Ֆրանսայի դէմ ալ ո եւ է հակառակ զգացում եւ ցասում չկայ։ Սակայն Անգլիոյ դէմ վրէժխնդրութիւնը շատ մեծ է։

Վեհափառ, վերը գրածներս ձեզի ներկայացնելու … … չկրցայ տեսնել մէջը։ Անոնք ինծի յայտնեցին պահու մը ըսուած են, որ առանց Ձեր Վեհափառութեան ոչ Գերմանիոյ, ոչ ալ Աւստրիոյ մէջ մէկ ներկայացուցիչը չէր գտնուեր։ Եթէ ասկէ ընելով թերի մը գործած եմ, Ձեր Վեհափառութեան ներում շնորհելը կը խնդրեմ։

Բացարձակ է թէ, Ձեր Վեհափառութեան խաղաղութեան ի նպաստ ակերը բացայայտ ըլլալով, ձեզի մտերիմ եւ վստահութիւնը վայելող անձի մը միջոցաւ երբ ուզուի համոզուած զոյացնել վերեւ գրածներուս մասին, ինծի հետ տեսակցող անձերը ամէն բան պիտի կրնան կրկնել օտար երկրի մը մէջ: Այս երեք անձերը դիւանագէտ չեն, այլ պարզապէս երկու թշնամի երկիրներուն արժանաւոր են »:

×

Ահա Գերմաններուն Ռուսերուն ժամանակի հաշտութեան առաջին առաջարկը այս նամակով տեղի կ'ունենայ։ Երկուստեք պատերազմի մէջ գտնուելով, Գերմանները Ռուսիոյ կայսերական պալատին պատկանող եւ պալատին վստահելիներէն կնոջ մը փորձի պաշտօն յանձնած են։ Կը նշանակէ թէ ձեռքի տակէ սակարկութիւն մը ծայր տուած է։ Ռուսերը ոիրաչահելու համար մեծագոյն պատարը Նեղուցները պիտի ըլլան։ Գերմանները, հասկցնելու համար թէ այս մասին Ռուսերը գոհ պիտի թողուն, իբր միջնորդ գործածած կնոջ՝ «Զանազանելն ինչ պիտի ըլլայ » հարցումին, «Անմիջապէս որ Ռուսիոյ կայսրը փափաք յայտնէ, անջրպետ պիտի ըլլայ» պատասխանելով, դէպի Թուրքիոյ իրաւունքներուն սահմանափակումը քայլ մը նետած կ'ըլլան։ Թէ սակարկութիւնը ինչպէս կատարուած է, պիտի հասկնանք սորբեւ հրատարակուած փաստաթուղթերէն.—

Պերլին, 14 — 27 Մայիս 915

« Վեհափառ Տէր,

Ձեր Վեհափառութեան անգամ մը եւս գրել կը համարձակիմ։ Այս անգամ կը գրեմ Պերլինէն ուր հրաւիրուած եմ (աւելի ճիշդը Քլայն Վարթէնշթայնէն եկած տարին գլխ): Գերմանիոյ մէջ գերի պահուած պարմիկս ցոյց տալ պատրուակեցին. բայց իրականին մէջ նպատակը հնարաւորութիւն տալ է որպէսզի Ձեր Վեհափառութեան ներկայացնեմ Պերլինի մէջ ունեցած տեսակցութիւններս :

Ձեր Վեհափառութեան ծանօթ է թէ, Օգոստոսէն ի վեր Քլայն Վարթէնշթայնի մէջ քիչ շատ բանտարկուած եմ. պարտէզէն դուրս ելլել արգիլուած էին. մինչդեռ Պերլինի մէջ կատարելապէս ազատ եմ եւ ամէն կ'օգտուիմ. Պերլինի եւ Գերմանիոյ մէջ ոչ մէկ օտարի ունեցած իրաւունքները կը վայելեմ :

Վիլհէլմ կայսրը տեղեակ է Ձեր Վեհափառութեան եւ կայսրուհիին ինծի հանդէպ ունեցած համակրանքին, իրաւական տեսակէտով վայելած առանձնաշնորհներուս։ Ուրեմն կը տանջուիմ Ռուսիայէն հեռացած եւ այս դժուարին վայրկեաններուն անոր օգտակար չկարենալ ըլլալուս համար.

Սակայն թերեւս ապառնային գնահատանքը այսպէս է եւ Հայրենիքէս հեռու գտնուելուս հակառակ դարձեալ անոր պիտի կրնամ ծառայել: Ահա այս նպատակով է որ, ըսածներս իմացնելու համարձակութիւն կ'ունենամ: Դեռ փետրուարի վերջերը, ինչպէս գրած էի Ձեր Վեհափառութեան, հաշտութեան մասին խօսելու համար, Քլայն Վարթէնշթայնի մէջ զիս տեսնելու եկած էին։

Այժմ կատարած բոլոր տեսակցութիւններս, ժամանակի ընոյթ ունենալով հանդերձ, դիւրութեամբ կը հասկցնեն որ, Ռուսիոյ հետ հաշտութեան փափաքը շատ զօրացած է։ Բազմաթիւ անձեր զիս տեսնելու եկան: Մասնաւորաբար, արտաքին նախարար Եակով զոր երկար ատենէ ի վեր կը ճանչնամ, քանիցս այցելեց ինծի եւ ներկայ կացութեան մասին երկարօրէն խօսեցաւ: Անմիջապէս աւելցնեմ թէ, անոր փափաքովն ու տեղեկութեամբը կ'իմացնեմ այդ տեսակցութիւնները։ Ֆրանսերէն խօսելուս համար, զանոնք նոյն լեզուով բառ առ բառ ներկայացնել կը ջանամ: Պիտի տեսնուի թէ, Գերմանիա պատերազմը կարելի եղածին չափ շուտ վերջացնել եւ Ռուսիոյ ոչ թէ թշնամին, այլ բարեկամն ու զինակիցը ըլլալ կ'ուզէ :

Խ. Միութեան ժողովուրդը

Մոսկուայի … … տեղեկութիւնները կը հրատարակէ.

Համաձայն 1939ի մարդահամարին, Խ. Միութեան մէջ Ռուսերու թիւն է 99 միլիոն, կամ 58.41 առ հարիւր: Երկրորդ տեղը կը գրաւեն Ուկրայնացիները 28 միլիոն, կամ 16.6 առ հարիւր: Երրորդ տեղը՝ Ճերմակ Ռուսերը, 5.3 միլիոն կամ մօտ 3 առ հարիւր:

Ուրեմն ռուսական ցեղին պատկանող երեք ժողովուրդներու ընդհանուր թիւն է 132.5 միլիոն, գրեթէ 78 առ հարիւրը ընդհանուր բնակչութեան :

Այս մարդահամարին մէջ չեն մտնիր վերջերս Լեհաստանէն Խ. Ռուսիոյ կցուած հողամասի Ճերմակ Ռուսերը եւ Ուկրայնացիները: Խ. Միութեան միւս Սլաւոն ժողովուրդներու թուական պատկերը հետեւեալն է.—

Լեհեր՝ 627 հազար, Պուլկարներ՝ 113.5 հազար, Չեխեր եւ Սլովակներ՝ 27 հազար:

Ուրեմն Խ. Միութեան բոլոր Սլաւոն ժողովուրդներու թիւն է 133.3 միլիոն կամ ընդհանուր թիւի հարիւրին 79էն աւելի :

Միւս ժողովուրդներու թիւը.— Ուզբէկներ՝ 4.8 միլիոն, Թաթարներ՝ 4.3 միլիոն, Ղազախներ՝ 3.1 միլիոն, Հրեաներ՝ 3 միլիոն, Ազէրիներ՝ 2.3 միլիոն, Վրացիներ՝ 2.2 միլիոն, ՀԱՅԵՐ՝ ԵՐԿՈՒ ՄԻԼԻՈՆ ՀԱՐԻՒՐ ՅԻՍՈՒՆ ՀԱԶԱՐ, Մորտվիններ՝ 1.45 միլիոն, Չուվաշներ՝ 1.4 միլիոն, Տաճիկներ՝ 1.2 միլիոն, Քրգիզներ՝ 900 հազար, Լեռնականներ՝ 850 հազար, Բաշկիրներ՝ 800 հազար, Թիւրքմէններ՝ 800 հազար : Ամէնէն փոքր թիւը կը ներկայացնեն Արաբները 22 հազար, եւ Ասորիները՝ 20 հազար :

Խնայեցէ՛ք թուղթը

ԱՅԼԵՒՍ ԹՈՒՂԹԻ ՄԷՋ ՊԻՏԻ ՉՓԱԹԹՈՒԻՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԸ

Մայիս 22ին հրատարակուած հրամանագիր մը կ'արգիլէ փաթթումի յատուկ (emballage)' թուղթերու գործածութիւնը եւ կը յանձնարարէ աւելի աժան թուղթ գործածել ամէն տեսակ տպագրութեանց եւ գրութեանց համար :

Այսուհետեւ խանութներու մէջ ծախուած ոը եւ է առարկայ պիտի չյանձնուի թուղթով կամ խաւաքարտով (քարթոն) փաթթուած : Սակայն, մինչեւ յունիս 15, խանութպանները պիտի կրնան, գնորդին պահանջումով եւ միայն այն պարագային երբ քանի մը առարկաներ կը գնուին, բոլորը միասին փաթթել թերթ մը թուղթի, թղթէ պայուսակի կամ խաւաքարտէ տուփի մէջ:

Թուղթին սպառումը կրճատելու համար, վարչութիւնները եւ անհատները այսուհետեւ պէտք է գործածեն տողերու բացուածքը, գրութիւնը սկսիլ կարելի եղածին չափ վերէն, գործածել թուղթին երկու երեսները: «Քաթալոկներու եւ ծանուցում » տետրակներու հրատարակիչները պէտք է փոխեն տողերու շարուածքը կամ տառերու չափը, խնայելով 60 առ հարիւր թուղթին ծանրութենէն :

Ուրիշ հրամանագրի մը համաձայն, հին թուղթեր կրնան գնել միայն հին թուղթի վաճառականները եւ օրինաւոր հնահաւաքները (շիֆոնիէ): Այն թուղթի գործարանատէրերը որոնք հին թուղթեր կը հաւաքէին կամ կը գնէին իրենց յաճախորդներէն, արտօնուած են շարունակելու մինչեւ յունիս 15 :

Վարչութիւնները, առեւտրական հաստատութիւնները եւ անհատները պարտաւոր են հաւաքել հին թուղթերը, որոնց վաճառումը պարտաւորիչ է :

Այսուհետեւ արգիլուած է աղբամաններու մէջ նետել թուղթերը նոյն իսկ եթէ աղտոտ են: Ամէն շէնքի մէջ, տանտիրոջ ձեռքով եւ անոր ծախքով պիտի դրուին երկու ամաններ, հին թուղթերը հաւաքելու համար: Այս ամաններէն մէկը պարտաւորիչ կերպով պիտի վերապահուի հին թերթերու (բացի ճմրթկուած հրատարակութիւններէ կամ հանդէսներէ եւ թերթերէ)։

ԵՐԲ ՈՐ ՊԻՏՔ ՈՒՆԵՆԱՔ

ԳԱՂԹ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ ԾԻ Օ-ՑԻՍ, 15 Rue Jean Goujon (Հայոց Եկեղեցի)։ Բաց է Գշ., Դշ., Եշ., եւ Շբ. օրերը, ժամը 10—12.30։

ՏԻ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ, 3 Rue Cacheux, Courbevoie (Seine):

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆ, 11 Square Alboni.

UNION FRANCO - ARMÉNIENNE, 8 Rue Bossuet (10):

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme — Paris (13)
Le Gérant : H. STEPHAN

ցուի որ Ռուսերը Պեսարաբիա արշաւեն: Պաշտօնապէս կը հաղորդուի թէ զօրաշարժը միայն 30 օրուան համար է :

*** Կոմս Չիանօ, Իտալիոյ արտաքին նախարարը, Ալպանիա գնաց, քննական պտոյտ մը կատարելու համար, ընկերակցութեամբ ալպանական գործերու վարիչին :

*** Եուկոսլավիոյ կառավարութիւնն ալ արտակարգ միջոցներ ձեռք առաւ ապահովութեան համար: Արգիլուած են հրապարակային ժողովները, մթնոլորտային կացութեան գնկուցումները եւն.:

Ցուռնատանի վերջապետը երկար խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ ապայակոյտին հետ. ապա Թագաւորին ներկայանալով, տեղեկութիւններ հաղորդեց կացութեան մասին:

21էն 55 տարեկան Ֆրանսուհիները կամաւոր

Ազգ. պաշտպանութեան նախարարութիւնը հրահանգ մը հրատարակեց, որուն համաձայն 21էն 55 տարեկան Ֆրանսուհիները կրնան կամաւոր արձանագրուիլ, իբրեւ օժանդակ ծառայելու համար ներքին զօրաշարքերու, ի բուն բանակին մէջ,— ապայակոյտ, ատամնաբուժութիւններ հրետաձիգ եւ ամրաշէն ուժերու, կառախումբ, մատակարարութիւն, առողջապահական վարչութիւն: Ներքին ճակատին վրայ ոը եւ է յանձնառութիւն պիտի չընդունուի պրասեննակի, զինուորական ծառայի, տանտիրուհիի եւ բանուորուհիի պաշտօններու համար: Այն Ֆրանսուհիները որ կ'ուզեն կամաւոր արձանագրուիլ, պէտք է խնդրագիր մը գրեն իրենց նահանգապետին, պարզ թուղթի վրայ : Լրացուցիչ տեղեկութեանց համար կրնան դիմել նահանգապետութեանց :

*** Պաշտօնաթերթը հրամանագիր մը հրատարակեց, որուն համաձայն առ նուազն 16 տարեկան ամէն քաղաքացի կրնայ կամաւոր արձանագրուիլ վեց ամսուան համար եւ նորոգել զայն: Այս կամաւորները պիտի ծառայեն իբրեւ պահակներ ներքին պաշտպանութեան, պիտի կրնան զէնք եւ ռազմանիւթ ունենալ, պիտի ստանան սաղաւարտ եւ բազկապան մը G. T. սկզբնատառերով եւ ռազմական զօրքի հրամանատարութեան կնիքով: Այն տղաները որ համազգեստ ունին, պիտի կրնան գործածել, իսկ միւսները իրենց սովորական հագուստին վրայ նշանը պիտի կրեն բազկապանին վրայ :

*** Հրամանագիր մըն ալ հրատարակուեցաւ մասնաւոր ծառայութեանց յատկացուած քաղաքացիներու համար (affectés spéciaux): Այս կարգի քաղաքացիները ենթակայ են բանակի կարգապահութեան եւ անոր պատժական օրէնքներուն: Հրամանագիրը կը վերաբերի անոնց որ մասնագիտական ծառայութեանց սահմանուած են ճարտարագործութեան, հողագործութեան, առեւտրական ասպարէզներուն եւ հանրային վարչութեանց մէջ, կը վերաբերի նաեւ Չեխերուն եւ Լեհերուն, բայց ոչ անոնց որ կը ծառայեն մասնաւոր զօրախումբերու մէջ :

ՈՒՐԻՇ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՄԱՍԻՆ

*** Առջի օր հեռաձայնի հաղորդակցութիւնները ընդհատուեցան Լոնտոնի եւ Փարիզի միջեւ, ինչպէս կը գրեն տեղական թերթերը, իսկ յետոյ Լոնտոնի, Ցիւրիխի, Եուկոսլավիոյ, Իտալիոյ եւ Հունգարիոյ միջեւ: Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութիւնը որ եւ է լուր չունի Պրիւքսէլի եւ Լա Հէյի դեսպաններէն, մայիս 16էն ի վեր:

*** Ամերիկեան Կարմիր Խաչը հեռագրով 500.000 տոլար ղրկեց Ֆրանսա, օգնելու համար Ֆրանսացի եւ պելճ փախստականներու, որոնք Փարիզ կը հասնին հազարներով: Նախագահը հինգ միլիոն հաշուելով Պելժիայէն, Հոլանտայէն, Լիւքսէմպուրկէն եւ Ֆրանսայի հիւսիսային շրջաններէն փախած կիներու, մանուկներու, ծերունիներու թիւը, կը թելադրէ օգնութեան հասնիլ :

ՁԵՐ ՊԱՐԵՆԱՏՈՄՍԸ ապահովեցէք օր առաջ, պահանջելով դռնապանէն կամ դիմելով ուղղակի քաղաքապետարան: Թէեւ հացի տոմսին գործադրութիւնը յետաձգուած է, բայց մի մոռնաք որ պարենատոմսերը միայն մէկ տեսակ ապրանքի չեն վերաբերիր: Շաքարի սահմանափակումը պիտի գործադրուի յունիս 1էն, ինչպէս գրեր էինք երէկ: Մարդ գլուխ 750 կրամ շաքար պիտի բաժնուի ամէն ամիս :

Հոգեհանգիստ Մեծ Պատերազմի զինուորներու յիշատակին

Նախկին Պատերազմիկ Հայ Սպայից Միութեան նախաձեռնութեամբ հանդիսաւոր հոգեհանգստի պաշտօն պիտի կատարուի, Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյն մէջ, Կիրակի 26 մայիս, ի յիշատակ հայկական բանակի զօրավար ՆԱԶԱՐԲԵԿԵԱՆԻ եւ բոլոր հայ հրամանատարներու, սպաներու, զինուորներու եւ կամաւորներու, որոնք Մեծ Պատերազմի ընթացքին ինկան Կովկասեան եւ ուրիշ ճակատներու վրայ, հայրենիքի ազատագրութեան համար: Մասնաւոր աղօթք պիտի կատարուի նաեւ կենաց պահպանման համար բազմահազար հայ զինուորներու, որոնք քաջաբար կը մասնակցին ներկայ պատերազմին, բարձր պահելով հայ մարտիկի անունը :

Լաւ գործաւորներ կ'ուզուին

ՊԼԵՈՆ ԱՌՄէով շինութեանց համար կ'ուզուին լաւ հայ գործաւորներ, — մանէօվր օրմանթէ եւ մանէօվր չարփանթէ: Ամէն օր կրնան ներկայանալ Ալֆորվիլի հոգեւոր հովիւ Դաւիթ-եան քահանային, իսկ կիրակի առաւօտ եկեղեցին :

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :—: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : GOBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 ՅԵՐԹՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ — ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ .... 150 ֆրանք 75 ֆրանք 40 ֆր
Անգլիա եւ Իտալիա .... 265 ֆրանք 140 ֆրանք
Ուրիշ երկիրներ 215 ֆրանք 110 ֆրանք

25 ՄԱՅԻՍ SAMEDI 25 MAI 1940

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4358

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՁԵՐ ՁԻՂԵՐԸ ԵՒ ԱՆՈՆՑ ԱՐԻՒՆԸ

« Կը վախնամ, կը վախնայ » — ո՛րքան յաճախադէպ են այս կանչերը, պատերազմէն ի վեր

Առաջին օրերու խուճապէն վերջը, որուն հանդարտութիւն կը տիրէր ամենուրեք ի վեր։ Եւ ահա նորէն մտավախութեան շարժումներ։

Ճակատամարտին սաստկութեան հետ, թուլցե՛ր են փափուկ ջիղերը։ Մինչ ամբողջ Եւրոպան ջիղերու պատերազմի մը բռնուած է, ոմանք կը լարէ, կը պրկէ, կ'ամրացնէ իր ջիղերը, տակը մնացած բազմութիւններ իրենց օրհնեալ ջիղերու մասին կը մտածեն։

Կը հարցնենք այդ փափկասուն պարոններուն եւ տիկիններուն.— Ձեր ջիղերը ունի՞ն կ'արժեն քան տաք արիւնը այն միլիոնաւոր երիտասարդներուն — եւ հազարաւոր հայ կորիւններուն — որոնց արիւնը կը տրորուի պայթուցիկներու, թնդանօթներու, գնդացիրներու, օդանաւերու եւ հրասայլերու գեհենային կրակին տակ, Մայիս 10էն ի վեր, գիշեր ցերեկ

Գիշերը անկողին ունիք, առտուն կանուխ ձեր գործին գլուխն էք։ Եթէ երբեմն ահազանգը հնչէ, պաշտպանողական միջոցներ չեն պակսիր։ «Վաղը ի՞նչ պիտի ըլլայ» հարցուցած ատեն, ձեր միտքը չի՞ յիշեր ռազմադաշտը, ուր հարիւր հազարաւորներ չեն գիտեր թէ ո՛ր կրակը պիտի նետուին մէկ վայրկեանէն միւսը։

Գոնէ ուժ առէք անոնց կրակոտ աչքերէն, երբ կը փայփայէք ձեր նկուն ջիղերը։

Հառաչանքները, մտավախութիւնները ոչ արեւ կրնան փրկել, ոչ ալ ջիղ։ Միակ ապեղանին հոգեկան կորովն է,— պաղարիւն։— Շ.

Արգիլուած է ձեռնամուխ առանց պարապետութեան հրամանին

Դաշնիճեին պատերազմական խորհուրդը անցի օր ժողով գումարելով, զինուորական եւ քաղաքական կացութիւնը քննելէ վերջ, ստուգուորական գրաւեցաւ փախստականներու հարցով։ Այս առթիւ կատարեալ համանութիւն յայտնեց պարապետութեան որոշումին, որուն համաձայն ոք եւ է քաղաք պիտի չպարպուի առանց պարապետութեան գրաւոր հրամանին։ Գալով Փաթէլի եւ փարիզեան շրջանին, որոշուեցաւ որ, միշտ համախորհուրդ պարապետին հետ, բացի այն վարչական պաշտօնատուններէն որոնք այլուր փոխադրուեցան պատերազմին սկիզբը, ո եւ է պետական պաշտօնեայ չհեռանայ իր պաշտօնավայրէն։ Այս որոշումը կը վերաբերի նաեւ բոլոր ճարտարարուեստներուն, բացի այն պարագային երբ անհրաժեշտ համարուի ազգ. պաշտպանութեան գործարաններու նոր ճիւղեր հաստատել։

*** Վրդովիչ լուրերու դէմ նոր պզգարարութիւններ ուղղուեցան զինուորական իշխանութեան կողմէ։ «Դիւրաւ ըլլալ որ թշնամի մեքենաչարժ զօրամասեր մեկուսացեալ հետազօտութիւններ կատարեն մեր գիծերուն մէջ, շատ հեռուները յառաջանալով։ Այս զօրախումբերը ոչնչացման դատապարտուած են, եթէ ամէն մարդ պահէ իր պաղարիւնը։ Ամէն պարագայի մէջ, անոնց գործողութիւնը չի կրնար արդարացնել զանազան զրոյցներ թշնամիին յառաջխաղացութեան մասին։ Զինուորական իշխանութիւնը հրամայած է ոստիկանութեան պատժել անոնք որ գիտակցաբար կամ անգիտակցաբար կը վտանգեն երկրին գիմադրութեան կարողութիւնը եւ կը դիւրացնեն թշնամիին գործողութիւնը, այսպիսի լուրեր տարածելով կամ զանոնք օգտագործելով, իրենց պարտականութեանէն խուսափելու համար»։

*** Վոժիրայի նահանգապետը արգելափակեց մօտ 40 նախկին համայնավարներ, որոնք խլրտումի նշաններ կը ցուցնէին։ Լոռիանի զինուորական հրամանատարը, ծով-ծովակալ, հրատարակ ժողովուրդը եւ մասնաւորապէս նախկին ռազմիկները ոստիկանութեան ծառայելու այն անձերը որ վրդովիչ զրոյցներ կը տարածեն։ «Անցած է ներողամտութեան ժամանակը։ Անհրաժեշտ է որ բոլորն ալ միանան, հետապնդելու համար խռովարարները եւ հայրենիքին թշնամիները»։

*** Թէենսի դպրանոցը Լիւսոն (Վանտէ) փոխադրուեցաւ, թեմական վարչութեան հետ, ինչպէս կը հաղորդեն տեղական թերթերը.

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ

Ամբողջ աշխարհ ապշահար կը դիտէ Անգլիոյ մէջ կատարուած արմատական փոփոխութիւնը,— բացարձակ լիազօրութիւն կառավարութեան, օգտագործելու համար երկրին պաշտպանութեան բոլոր միջոցները, մարդկային թէ նիւթական։ Նոր օրէնքով, վեր ի վայր կը շրջուի Անգլիոյ աւանդական սահմանադրութիւնը, որ բացարձակապէս անձեռնմխելի հռչակած է անհատին ազատութիւնը։ Ամէնէն նշանակալից պարագան այն է որ լիազօրութեան այս օրէնքը ներկայացուց եւ ուժգնօրէն պաշտպանեց աշխատաւորական առաջնորդը, Էթլի։ Աղքատ եւ հարուստ, բոլորն ալ ենթակայ են այս օրէնքին։ Կառավարութեան գլխաւոր նպատակն է դարկ տալ արտադրութեան, բայց, ինչպէս դիտել կուտայ «Թանս», նախատեսուած միջոցներուն մէջ կը գտնուին ռազմագիտական պահանջներ,— օրինակ՝ ի հարկին տեղափոխել այս կամ այն քաղաքին բնակչութիւնը, քանդել զանազան կալուածներ, զօրաշարժի ենթարկել դիտնականները, տնտեսագէտները եւն.։

Կառավարութիւնը գործի ձեռնարկած է արդէն, ձեռքն ունենալով ուրիշ բացառիկ օրէնք մը.— Պայքար լրտեսներու եւ դաւաճաններու դէմ։ Այս օրէնքին քուէարկութենէն 10 — 12 ժամ վերջը, Ներքին նախարարը յայտարարեց թէ ձերբակալուած է հարիւրապետ Ռէմսի, պահպանողական երեսփոխան մը 1931էն ի վեր, որ կռուած է Ֆրանսայի մէջ 1914ին եւ ծառայած պատերազմական նախարարութեան՝ 1917էն 1918։ Կալանաւորը բանտարկուած է բերդի մը մէջ, համաձայն այն օրէնքին որ կառավարութեան իրաւասութիւն կուտայ հետապնդել ո եւ է ընկերակցութիւն կամ անհատ, եթէ յարաբերութիւններ ունի թշնամիին հետ կամ ենթակայ է օտար ազդեցութեան ։

Ուրիշ խուզարկութիւններ եւ ձերբակալութիւններ ալ կատարուեցան նոյն օրը։ Կալանաւորներուն մէջ կը գտնուին Անգլիոյ ֆաշական կազմակերպութեան վարիչը, Մոզլի եւ իր օգնականը, ճօն Բըքէթ։ Խուզարկութիւններ կատարուեցան կազմակերպութեան կեդրոնին մէջ եւ ձերբակալուեցան 11 հոգի եւս, որոնց մէկը կին։ Այս կազմակերպութիւնը պատերազմին սկիզբէն ի վեր կը խանգարէր Չէյմպըլէնի եւ Չըրչիլի բանախօսութիւնները եւ ուրիշ ժողովներ, «խաղաղութիւն կ'ուզենք» աղաղակելով։

Ներքին նախարարը յայտարարեց թէ խիստ հսկողութեան տակ առնուած են ֆաշականները, համայնավարները եւ ուրիշ կասկածելի կազմակերպութիւններ։ Երկրէն արտաքսուեցան 167 իռլանտացի յեղափոխականներ։ Երեսփ. ժողովէն պահանջուեցաւ քննութիւն բանալ, հաստատելու համար թէ ո՛ր խմբակցութիւնները դրամ կը ստանան արտասահմանէն։ Ուրիշ բազմաթիւ քաղաքացիներ ալ պիտի ձերբակալուին ։

ԹՆԴԱՆՕԹԸ Կ'ՈՐՈՏԱՅ ՄԱԺԻՆՕՅԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՄԱՆՇ

ԱՐԻՒՆՈՒՇՏ ԿՌԻՒՆԵՐ ԱՄԻԷՆԻ ԵՒ ՔԱՄՊՐԷԻ ՇՈՒՐՋԸ

Անգլիա հաշտութիւն պիտի չկնքէ

Զեկոյց թիւ 525, մայիս 23, առաւօտ (267րդ օր) — Հիւսիսի մէջ կռիւը կը շարունակուի ամենամեծ ուժգնութեամբ։ Կը հաստատուի թէ յառաջացած ենք մինչեւ Քամպրէի շրջականները։ Հրետաձգութիւնը սաստկացաւ ճակատի միւս զանազան կէտերուն վրայ, մասնաւորապէս Աթինյիի, Լոնկույոնի մէջ եւ Նիտի հիւսիսային կողմը։

Զեկոյց թիւ 526, իրիկուն.— Բազմաթիւ կռիւներ տեղի ունեցան հիւսիսային շրջանի զանազան կէտերուն վրայ։ Մեր յառաջապահ զօրախումբերը Ամիէնի արուարձանները հասան։ Սըտանի հարաւակողմը ձախողեցաւ թշնամի յարձակում մը, որ սկսած էր բուռն հրետաձգութեամբ։ Հրետաձգութիւն Լոնկույոնի եւ Մոզէլի միջեւ։ Մեր ռմբաձիգ օդատորմիղը տենդագին կը գործէ գիշեր ցերեկ։ Մայիս 22ի իրիկուան դէմ մեր հետապնդիչ օդատորմիղը նահանջելու ստիպեց թշնամի ռմբաձիգներու չորս խումբեր որոնց իւրաքանչիւրը կը բաղկանար մօտ քսան օդանաւերէ։ Անոնք կը փորձէին ուղղաձիգ յարձակիլ մեր ճակատին վրայ։ Առ նուազն ութ թշնամի օդանաւեր վար առնուեցան այս ճակատամարտի ընթացքին։ Մեր բոլոր օդանաւերը վերադարձան ։

Զեկոյց ծովային նախարարութեան. 23 մայիս.— Հիւսիսային ծովուն, հոլանտական կղզիներուն մէջ եւ Ֆլանտրի ափերուն վրայ կատարուած գործողութեանց ընթացքին կորսուեցան ... Թորփիլանաւը եւ պաշտպանուած նաւ մը, «Նիկէր»։ Վերջին երկուքին նաւաստիները փրկուեցան։ Միւս բոլոր մարտանաւերը, որոնք յաճախակի յարձակում կրած էին թշնամի օդանաւերու կողմէ — չատերը վար առնուած — կը շարունակեն մասնակցիլ գործողութեանց ։

Բրիտանական զեկոյց. 23 մայիս.— Գերմանները յարձակեցան Էսքոյի գիծքին վրայ, քանի մը տեղերէ, առանց յաջողութեան, բացի Օտընաւէն, ուր ճամբայ մը բացին երէկ իրիկուն։ Արասի ճակատին վրայ բուռն կռիւներ տեղի ունեցան եւ մենք յաջողեցանք պահել մեր դիրքերը Արասի եւ Փալոնի միջեւ։ Թշնամին յաջողեցաւ այս շրջանէն անցնիլ զրահապատ զօրամասեր որոնց կը հետեւէին մեքենաչարժ զօրախումբեր։ Այս վերջինները յաջողեցան հասնիլ ծովեզերքի մօտակայ շրջանը։ Միջոցներ ձեռք առնուեցան կենսական կէտերը պաշտպանելու համար այս ջոկատներուն դէմ։ Ֆրանսայի հիւսիսային արեւելեան շրջանին մէջ օդանաւային կարեւոր գործունէութիւն մը կը նշմարուի։ Գերմանական ստուարաթիւ ռմբաձիգ եւ հետապնդիչ օդանաւեր վար առնուեցան հակօդային պաշտպանութեան մարտկոցներուն եւ ինքնաշարժ թեթեւ դէնքերու միջոցաւ ։

*** Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մայիս 23ի նիստին մէջ վարչապետը յայտարարեց թէ գերման մեքենաչարժ զօրամասերը, որոնք արշաւներ կը կատարէին դէպի ծովափ, հասած են Աբվիլ եւ թէ բուռն կռիւներ տեղի ունեցած են Պուլոնյի շուրջը։ «Ծանկութին կանուխ է ըսելու համար թէ ի՛նչ պիտի ըլլայ այս կռիւներուն արդիւնքը, բայց անոնք լուրջ հանգամանք ունին։ Զօր. Վէկան, պարապետը, կը վարէ գործողութիւնները որոնց կը մասնակցին դաշնակից բոլոր բանակները, կացութիւնը վերահաստատելու եւ շարունակական ճակատ մը կազմելու համար։ Այս պահուն դժուար է ըսել թէ որ կէտերը թշնամիին ձեռքը կը գտնուին։ Ծանօթ է գերմանական ռազմավարութիւնը,— քանի մը մեքենաչարժ թեթեւաշէն զօրախումբեր քշել դէպի յառաջացեալ կէտ մը, յայտարարել թէ այդ կէտը գրաւած են, յետոյ լքել զայն։ Վերջապէս, հակառակ Գերմաններու ծանուցման, մենք ոչ եւ է լուր չունինք Տուվրի վրայ փորձուած յարձակումի մը մասին»։

Պ. Չըրչիլ իր խօսքը վերջացուց անգամ մը եւս յայտարարելով թէ կատարեալ համաձայնութիւն կը տիրէ Մեծն Բրիտանիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ ։ Այս առթիւ շեշտեց թէ «կը նորոգէ եւ կը կրկնէ» նախորդ վարչապետ Պ. Չէյմպըլէնի կողմէ տրուած այն խոստումը թէ հաշտութիւն պիտի չկնքուի Գերմանիոյ հետ, առանց Ֆրանսայի համաձայնութեան եւ գործակցութեան։ (Պ. Չէյմպըլէն այս խոստումը տուած էր պատերազմին պայթումէն քիչ վերջը)

ՆԵՐԿՈՒ ԲԱՆԱԿՆԵՐՈՒՆ ԴԻՐՔԵՐԸ ԵՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ԸՆԹԱՑՔԸ

Տեղական թերթերը հետեւեալ տեղեկութիւնները եւ տեսութիւնները կը հրատարակեն զինուորական կացութեան մասին. —

Նացիներու գործողութեանց նպատակն է կտրել Բելճիոյ դաշնակից բանակին եւ հիւսիսային Ֆրանսայի բանակներուն կապը եւ միեւնոյն ատեն թնդանօթի հեռաւորութեամբ հասնիլ Անգլիոյ։ («Ն. Ե. Հերըլտ», մնացեալը գրաքննուած)։ Նոյն աղբիւրին համաձայն, պատերազմին ամէնէն կատաղի օրերէն մէկն էր մայիս 23ը. Ֆրանսացիները մտեցան Քամպրէի, եւ իրենց յառաջապահ զօրախումբերը կը գտնուէին Ամիէնի շրջականները։ Ապվէվիլ Գերմաններուն ձեռքն է։ Կռիւներ կը մղուին Պուլոնյի մէջ եւ շուրջը։ Կռիւները շարունակուեցան Մանշէն մինչեւ Լոնկույոն, Մաժինոյի գծին վրայ, Լիւքսէմպուրկի մօտ. Բրիտանական օդատորմիղը անընդհատ ռմբակոծեց Գերմանիոյ հաղորդակցութեան գիծերը եւ զինուորական նշանակէտները, գիծերուն ետեւէն։ Գերմանները ռմբակոծեցին Մանշի նաւահանգիստները։ (Գրաքննուած)։ Թնդանօթը կ'որոտայ երկար եւ անկանոն ճակատի մը վրայ, որ կը տարածուի Մանշէն մինչեւ Մաժինոյի գծին շրջականները։ Դաշնակիցները հակայարձակումի ձեռնարկեցին իրենց ամբողջ ուժով։ Մանրակրկիտ պարագայ մը կը համարուի Գերմաններու ժամանումը ֆրանսական կարեւոր նաւահանգիստը՝ Պուլոնյը։ Գերմանները հաղորդեցին թէ քաղաքը ինկած է, բայց ֆրանսական պարապետութիւնը ... այս լուրը, իսկ Չըրչիլի յայտարարութենէն կ'երեւայ թէ կռիւներ տեղի կ'ունենան Պուլոնյի շուրջը ։

Մանրամասն տեղեկութիւններ կը պակսին ֆրանսական յարձակումներու մասին, բայց, ինչպէս պաշտօնական զեկոյցն ալ կը հաստատէ, բազմաթիւ են այդ յարձակումները։ Այս արիւնոտ ճակատամարտին մէջ, երկու կողմերն ալ կը ջանան փոխադարձաբար պաշարել բանակները։ Դաշնակիցները կ'ուզեն Գերմանիոյ զրահապատ եւ մեքենաչարժ զօրաբաժինները անջատել գլխաւոր բանակէն, իսկ թշնամին կը ձգտի փակել Բելճիոյ դաշնակից բանակներուն նահանջի ճիծը։ Գերմանիոյ մեքենաչարժ զօրամասերը արշաւելով զանազան վայրեր, կը քանդեն հեռաձայնի գիծերը։ Այս արշաւները խափա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՄԻՇՏ ԿԸ ԿԱՍԿԱԾԻՆ ՌՈՒՍԻԱՅԷՆ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ

Երէկ ամփոփեր էինք ակադեմական Ժէօոժ Թառոյի տեսակցութիւնը Թուրքիոյ հանրապետութեան նախագահին հետ։ Ֆրանսայի ակադեմականը տեսակցած է նաեւ Սարաճօղլուի հետ, ինչպէս կը հեռագրէ Անգարայէն, «Փարի Սուառ»ի։

Ակադեմականը կարգ մը տեղեկութիւններ հաղորդելէ վերջ Սարաճօղլուի մասին, որ «արանցելի կը խօսի մեր լեզուն եւ Թուրքիոյ ամէնէն ժողովրդական նախարարներէն մէկն է», կը պատմէ իր խօսակցութիւնը ։

— « Գիտէք մեր դիրքը, բսաւ արտաքին նախարարը։ Մենք յանձնառութիւններ ունինք Պալքանեան Համաձայնութեան, Ռումանիոյ, Յունաստանի եւ Եուկոսլավիոյ հետ, ուրիշ յանձնառութիւններ ալ, գրեթէ յարանման, ունինք մեր հարեւան Իրանի, Իրաքի եւ Աֆղանիստանի հետ։ Միւս կողմէ համաձայնութիւններ կնքած ենք Մեծն Բրիտանիոյ եւ Ֆրանսայի հետ Թուրք ժողովուրդը հաւատարիմ ժողովուրդ մըն է։ Պէտք ունի՞մ բսելու թէ՝ ինչ հանգամանքներ ալ ներկայանան, ան պիտի կատարէ իր խօսքը։ Մենք նոյնքան փարած ենք խաղաղութեան որքան ո եւ է մէկը, բայց կարգ մը պատահականութիւններ ալ չեն վախցներ մեզ»։

Գրողը թղթակիցը յետոյ կը պատմէ թէ Սարաճօղլու չի հաւատար անմիջական վտանգի մը։ «Ի՞նչ պիտի շահին Գերմանները եթէ Ռումանիոյ վրայ խոյանան։ Նոյնիսկ եթէ ջախջախուէին, Ռումանացիները միշտ ժամանակ պիտի ունենան հրկիզելու իրենց նաւթահորերը եւ Գերմանները ստամանական քարիւղէն պիտի զրկուին առ նուազն մէկ տարի։ Նոյնը Եուկոսլավիոյ համար, ուրկէ Գերմանները կը ստանան բազմաթիւ արտադրութիւններ։ Ինչո՞ւ կազմալուծեն այս շուկաները »։

Պ. Թառօ խօսակցութիւններ ունեցած է նաեւ թուրք խմբագիրներու, երեսփոխաններու եւ ուրիշներու հետ, մասնաւորապէս Ե. Միւթեան հետ եղած յարաբերութեանց մասին։ Իր խօսակիցներէն մէկը պատմեր է.

— « Նոր վերադարձայ Մոսկուայէն, եւ դեռ անցի օր անվերջ պոչեր տեսայ փուռներուն առջեւ ...»։

Եզրակացնելով, ակադեմականը կը գրէ.— Ինչպէս Իրաքի եւ Իրանի մէջ, Թուրքիոյ մէջ ալ ամէն տեղ զգացի խոր կասկածամտութիւն մը Ե. Միութեան հանդէպ։ Կարելի է ըսել թէ այդ զգացումը բնածին է այս բոլոր ազգերուն համար։ Քանի տարի մը առաջ այդ զգացումը քիչ մը մեղմացած էր, երբ կարծեցին թէ Ե. Միութիւնը թօթափած է ցարական աշխարհակալութիւնը։ Ֆինլանտական խնդիրը առիթ քան արթնցուց զայն, ապացուցանելով թէ խորհրդային իշխանութիւնը չէ հրաժարած նախկին Ռուսիոյ որեւէ մէկ փառասիրութենէն։ Գերմանիոյ կողմէն ալ սպառնալիքը նոյնքան մեծ ... պալքանեան ժողովուրդներուն համար։ Բոլորն ալ կը զգան, բայց ոչ ... այնքան որքան Թուրքերը։ Կարճ խօսքով, Թուրքիոյ եւ Ֆրան... ... ... կացութիւնը այսօր շատ ալ տարբեր չէ Գանունի Սիւլէյմանի ... ... Ա.ի օրուան կացութենէն։ Երկուքին շահն ալ նոյն բանը կը ... — փակել գերմանականութեան ճամբան։ Եթէ նախորդ պատերազմին մէջ Թուրքիա Գերմանիոյ կողմը անցաւ, պատճառը այն է որ Թուրքերը մեր դիմակիցներն էին եւ այդ կողմէն վտանգը աւելի առերեւութական կ'երեւար։ Այսօր այդպէս չէ։ Ամէն բան դէպի մեզ կը մղէ Թուրքիան։ Եւ դաշնակիցները չէ որ Թուրքիա կը պատրաստուի լուռ ու մունջ։ Ան կը զօրացնէ իր դիրքերը խորխորատներ մէջ, ամէն տեղ գետիններ կը պատրաստէ օդանաւերու տեղաւորման համար, զօրացնելու կը վարժեցնէ իր բանակը եւ շարունակ ռազմանիւթ կը ստանայ Դաշնակիցներէն, որոնք անշուշտ կը դրկեն առատաձեռնօրէն։ Թուրքերը, արեւելեան Եւրո... ... ի եւ արեւմտեան Ասիոյ ամէնէն նուազ Արեւելքցիները, իրենց մեթոտիկ գիտով եւ կարգապահութեամբ կը զանուին այդ բոլոր ազգերուն գլուխը, ճակատելու ... ... »

*** Եուկոսլավիա իր օդակայաններէն վերցուց բազմաթիւ օդանաւեր, որպէսզի չխարտակուին թշնամի ռմբակոծութեանց հետեւանքով, ինչպէս եղաւ Հոլանտայի մէջ։

ՄԵՐ ՕՐԸ

[illegible]

ՆՈՐ

1.— ՍՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺ, ամսաթերթ, հրատարակութիւն Հայաստանի կրթ. գործավարութեան, առաջին թիւ։ Բովանդակութիւն.— «Պրակտիկայի խմբագրականը՝ «Կոմունիստ երիտասարդներու միութիւնը եւ դպրոցը» խորագրով,— «Ստալինի մանկավարժական - տեսական մեկնումները», գրեց՝ Փրոֆ. Մ. Սանթրոսեան,— «Մանկավարժական գաղափարները Վերածնութեան դարաշրջանում», գրեց՝ Փրոֆ. Ա. Շաւարշեան,— «Ցարուհի ... », գրեց ... Հր. Բաղդեան. ինչպէս նաեւ յօդուածներ պատմութեան, աշխարհագրութեան, թուաբանութեան, ... մասին։

2 ԿՐԹԻԿԱ, գործ Միք. Նալ- [illegible]

3.— ՌՈՒՍ - ԹՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ (1877 — 1878), գործ Ա. [illegible]

4.— [illegible]

... բանիչական տան մէջերուն, այս չէր հասարին մէջ պակաս չէն թերութիւններ, որ կը նուազեցնեն տպագրութեան արժէքը։

5.— ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, պատրաստ հրատարակութեան համար։ Գրեցիք թէ վերջերս հրատարակուեցաւ «Փիլիսոփայական բառարան» մը, թարգմանուած Ռուսերէն եւ Ռուսերէնի գործին վրայէն։

6.— [illegible]

7 [illegible]

8. [illegible]

Գերմանիա կուզէ Թուրքիան

Գ.

Թուր խմբագրութիւն կը շարունակէ։

— «Հոս ամէն մարդ համամիտ է թէ աշխարհը կենսական հարց մըն է Գերմանիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ, որոնք այսօրուան առեւտրական կապերով միացած են ... [illegible]

[illegible]

Գաւառացի երկարելը ... համար վտանգ մը կը նկատուի։ Միացերու մէջ շատ լաւ տեղ կը բռնէ Թուրքիոյ Ֆրանսան լեզու չուզելը։ Բայց այս կէտին մէջ ալ Գերմանիա կ'ըմբռնէ Թուրքիոյ համար պատուոյ հարցը։ Արդար համաձայնութեան մը համար դժուարութիւն պիտի չյարուցանէ։

Հոս նոր լեռնական թագաւորութեան մը ստեղծելու գաղափարը չկայ։ Կայսերի թագաւորութեան մը երկպառակութեան ... [illegible]

[illegible]

Վերադարձ ... պէտք է Թուրքիա ... [illegible]

[illegible]

Օտար կանանց կամաւոր լեգէոնը

Ֆրանսայի Օտար Կամաւորուհիներու Լեգէոնը կոչ մը ըրած է ... [illegible]

— «Օտարուհիներ, այն պահուն երբ Ֆրանսան ... [illegible] ... 1939 նոյեմբեր 29ին ... [illegible]

[illegible]

ՀԱՍՑԷ.— Légion des Femmes Etrangères Volontaires en France, 42, Rue de Bassano (8)։

[illegible]

Le Gérant ... [illegible]
Imprimerie A. DER-HAGOPIAN, 7, Rue Damesme ... [illegible]

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : GOBelins 15 - 70

17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆԵՐԸ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԿԻՐԱԿԻ 26 ՄԱՅԻՍ

DIMANCHE 26 MAI 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4359

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՕՐԻ ԽՕՍՔ

ԻՆՔՆԱՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

Զինքերու եւ Երակներու պատերազմի մասին խօսած ատեն, աճառափիկ տարեդարձ մը, — Մայիս 28:

Արդարեւ, ի՞նչ եղերական զուգադիպութիւն,— ճիշդ այն պահուն երբ մեծ ու փոքր ազգեր անհատ, աննախընթաց, աշխարհատարած ճակատամարտի մը բռնուած են, յանուն աշխարհակալութեան կամ ֆիզիքական գոյութեան։

Ժամանակը չէ խորհելու Մայիս 28ի պատմութեան մէջ։ Ո՛վ չի գիտեր, չէ սորված զայն. այնքան տարուան հանդիսաւոր տօնակատարութիւններէն եւ յիշատակութեան հրատարակութիւններէն վերջ։

Բայց, ժամանակն է անգամ մը եւս յիշեցնելու թէ ինչ որ ամբի ունեցաւ այն ատեն, պարզապէս աշխարհին մէջ, կը ներկայացնէր մէկ մանրանկարը այսօրուան զարհուրելի ցնցումներուն,— պայքար ինքնապաշտպանութեան, ուրիշ խօսքով ազատութեան։

Ի՞նչպէս կարելի է ապահովել ու եւ է ժողովուրդի ճակատագիրը, ինքնուրոյնութիւնը, առանց ազատութեան եւ ... մը հողի։ Ուրիշ ամէն փաստ կամ փլայութիւն մէկդի դնելով, այսօր խակ չի՞նք տեսներ, արիւնաշատ ճակատամարտներու մէջ, նոյն տարրական ճշմարտութիւնը։

Գրեթէ առանց հասած է թիւը այն ժողովուրդներուն որ կորսնցուցին իրենց ազատութիւնն ու անկախութիւնը, դառնալով ստրուկներ, բռնակալ ճամբով հրասայլերու, դրահապատ եւ մեքենայացած զօրքերու, միլիոնաւոր բանակներու։

Դժուա՞ր է նախատեսել թէ ինչ անակնկալներ կրնան ծնիլ ... արիւնալից արհաւիրքէն։ Սակայն է միայն մէկ բան,— աշխարհը եւ մասնաւորապէս Եւրոպան չի կրնար վերջնապէս խաղաղիլ, առանց նոր կարգուսարքի մը։

Ճիշդ է որ ճակատամարտը կը մղուի հզօրներու միջեւ, բայց անոր ելքէն կախում ունի նաեւ փոքրերուն, տկարներուն ճակատագիրը։ Եւ այդ ճակատագիրը միշտ ալ պիտի մնայ խախուտ, խոցելի, առանց ինքնապաշտպանութեան,— ազատութեան։

Ա՛յս է խորհուրդը ոչ միայն Մայիս 28ին, այլ եւ ներկայ օրերուն։— Շ

ՎՃՌԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԸ

ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐԸ ԿԸ ՋԱՆԱՆ ՓԱԿԵԼ 40 ՔԻԼՈՄԵԹՐԻ ՃԵՂՔ ՄԸ

Կատաղի կռիւներ արեւելեան ափունքին

Զեկոյց թիւ 527, մայիս 24, առաւօտ (268րդ օր).— Հիւսիսային շրջաններուն մէջ թշնամին կը ջանայ առատկացնել իր ճնշումը։ Սոմի գծին վրայ մեր զինուորները ամրապէս կը պահեն իրենց գրաւած դիրքերը։ Օդային հարուածներով թշնամին շարունակեց իր յարձակումները, առանց գնահատելի յառաջխաղացութիւն մը կատարելու, հակառակ իր գործածած միջոցներուն։

Զեկոյց թիւ 528, իրիկուն — Հակառակ այն կատաղի կռիւներուն որ կը մղուին քանի մը օրէ ի վեր հիւսիսի մէջ, մասնաւորապէս Քամպրէի եւ Արասի շրջաններուն մէջ եւ որ ծաւալած են մինչեւ Սէն Քանթէնի եւ Փերոնի շրջանները, ասկայն կարելի չեղաւ ամբողջական եւ անընդհատ ճակատ մը վերահաստատել մեր գծին վրայ։ Օդային հարուածներով, այս առտու հաւաքուած գերմանական յարձակումը կատարուեցաւ հզօր միջոցներով։ Մեր հակայարձակումը բացայայտ յաջողութեան մը յանգեցաւ։ Մեր հետեւակը եւ օդանաւերը մեծ գործունէութիւն ցոյց տուին, շարունակելով նեղել թշնամի զօրքին կռնակը։ Մեր հետապնդիչ օդատորմիղը շարունակելով հանդերձ իր պաշտպանողական գործունէութիւնը, թնդանօթի կրակով յաջողութեամբ յարձակեցաւ թշնամի զրահապատ եւ մեքենայացած զօրախումբերու դէմ։

... [illegible] ... բանակը մայիս 24ին.— Երկար գործունէութեան մը ընթացքին, որ սկսաւ առտուն արշալոյսին եւ շարունակուեցաւ մութը կոխելէ վերջ, մեր հետապնդիչ օդանաւերը վար առին 23 թշնամի օդանաւեր եւ անգործածելի դարձուցին ուրիշ 26 հատ։ Նկատի առնելով հիւսիսային Ֆրանսայի մէջ տիրող պայմանները, տարակոյս չկայ թէ այս օդանաւերուն մեծ մասը կորսուած է։

Զեկոյցը այս առթիւ մանրամասնութիւններ կը հաղորդէ անգլիացի օդաչուներու ... [illegible] ... եւ Պելճիոյ մէջ, յարձակեցան հրասայլերու եւ մեքենայացած ... վրայ։ Անգլիական հինգ օդանաւեր չեն վերադարձած։ Անգլիական ռմբաձիգները թշնամի ճակատին կռնակը մտնելով, Պելճիոյ հարաւակողմը եւ Մէզի վրայ, մեծ վնասներ պատճառած են երկաթուղիներու, մասնաւորապէս Շարլըռուայի մէջ. Ուղղակի զարնուած են կամուրջներ Նամիւրի մէջ եւ ուժգնօրէն ռմբակոծուած գերմանական համախմբումները՝ էնի հիւսիսակողմը։ Ուրիշ զօրաւոր օդատորմիղներ Գերմանիա մտնելով, մեծ վնասներ պատճառած են հաղորդակցութեանց գիծերուն։

*** Լոնտոնէն կը հաստատեն թէ գերմանական օդատորմիղը մեծ գործունէութիւն կը ցուցնէ Անգլիոյ հարաւային արեւելեան ափերուն վրայ եւ թէ փարոս - նաւ մը կրակի բռնուեցաւ։

ԴՐՈՒԹԵԱՆ ԸՆԹԱՑՔԸ

Տեղական թերթերու զինուորական աշխատակիցները կը հաստատեն թէ ճակատամարտը կատաղօրէն կը շարունակուի Արասի եւ Քամպրէի շրջաններուն մէջ, տարածուելով մինչեւ Սէնթ Օմէր, որ կը տիրապետէ Տէնքըրքի, Քալէի եւ Պուլոնյի ճամբաներուն վրայ։ Հիւսիսային շրջանի դաշնակից ուժերը հասած են Գանտ եւ կը ջանան արծանի մէջ առնել գերման զօրքը։ Առջի օր 25 մղոնի կամ 40 քիլոմեթրի անջրպետ մը մնացած էր այն գծին վրայ որով դէպի Մանշ յառաջացող գերման ջոկատները կապուած են գլխաւոր բանակին։ Գերմաններն ալ իրենց կարգին կը ճգնին պաշարել հիւսիսային բանակը, որ կը բաղկանայ պելժիական, ֆրանսական եւ անգլիական զօրամասերէ։ Ֆրանսական շրջաններու մէջ կը հաւաստեն թէ Պուլոնյը եւ Քալէ չեն ինկած եւ կռիւները կը շարունակուին երկու նաւահանգիստներէն դուրս։ Գերման մեքենայացած զօրամասերը կը ջանան Պուլոնյը մտնել հարաւային շրջանէն։ Թշնամի զօրախումբերու կողմէ արշաւներ կը կատարուին Ծոմերկըզի զանազան կէտերուն վրայ եւ միայն Թէթեւագէն հեծելանոտրդ ջոկատներ կը գործեն Փա տը Քալէի շրջանին մէջ։

Գերմանական օդանաւեր կրակի բռնած ըլլալով Մէցը, Ֆրանսացիները անմիջապէս պատասխանեցին, ռմբակոծելով գերմանական քաղաք մը։

Մանրամասնութիւններ կը պակսին այն կատաղի կռիւներու մասին որ կը մղուին քանի մը օրէ ի վեր. Ժն. Է. Հէրրիոտի, տեսութեան համաձայն, դաշնակից բանակին գիծը կ'երկարի Շէլտէն (Հիւսիսային ծով, Պելժիա) մինչեւ Վալանսիէն եւ Քամպրէ, յետոյ դէպի հարաւ արեւելք, մինչեւ Արաս։ Էթանբլէն Արաս (հիւսիս) եւ Ապվիլէն Փէրոն (հարաւ) տարածութիւնը մասամբ գրաւուած է Ֆրանսացիներու, մասամբ Գերմաններու կողմէ։

Տեղական թերթեր կը գրեն թէ գերմանական հարիւրաւոր հրասայլեր խորտակուած, 100աւոր յառաջապահներ սպաննուած կամ գերի բռնուած են։ Դարձեալ հարիւրաւոր օդաչուններ (փառաշիւթիստ, աշխատակից մը կ'առաջարկէ անկարդ...) եւ զաւադիրներ ձերբակալուած են ոստիկանութեան եւ պահակազօրքերու կողմէ։ Այս առթիւ կը հաւաստեն թէ «հինգերորդ գունդը» խիստ հսկողութեան տակ ըլլալով, չի կրնար մեծ գործունէութիւն ցուցնել Ֆրանսայի մէջ։

Պերլինէն չէզոք երկիրներ հասած լուրերու համաձայն, գերման սպայակոյտը պատերազմին բախտը կը դաւաճէ այս վճռական ճակատամարտէն, եւ ատոր համար ալ պատրաստ նետած է անհամար նոր զինուորներ եւ աչագին քանակութեամբ զէն ու զրահ, թնդանօթ եւ հրասայլ։ Այս օդնական ուժերուն կէն ունին կամ եղբայր մը՝ թշնամի բանակին մէջ։ Լոնտոնի մէջ ձերբակալուեցաւ գերման հարիւրապետ Ֆոն Ռինթէլէն որ հոն կը բնակէր տարիներէ ի վեր, իբրեւ հակահիթլէրական։

ՔԵՆԴԻ ԵՒ ՄԱՀՈՒԱՆ ՊԱՅՔԱՐ

Անգլիոյ թագաւորը կը խօսի անցեալ յառաջ խաղալ եւ այսօր

Կայսրութեան ... [illegible] ... մը խօսեցաւ, հետեւեալ բովանդակութեամբ.

— «Այլեւս գաղտնիք չէ թէ Գերմանիոյ նպատակն է բանի ուժով խորտակել աշխարհի բոլոր ազգերը։ Միայն հողային նուաճումներ չէ որ կը հետապնդեն մեր թշնամիները, այլ վերջնական եւ կատարեալ պարտութիւնը մեր կայսրութեան եւ անոր ներկայացուցած բոլոր արժէքներուն, յետոյ տիրապետութիւն աշխարհի վրայ։ Մեզի համար գիւղին չէր հաւատալ թէ այսքան չարաննենք ծրագիրներ կրնան տեղ գտնել մարդկային ուղեղին մէջ։ Բայց չատանց անցած է տարակոյսի ժամանակը։ Բոլորին համար ալ ծրագիրը բացորոշ է այսօր։ Կեանքի եւ մահուան պայքար մըն է բոլորիս համար։ Պարտութիւնը պիտի նշանակէր կործանումը մեր ճանչցած աշխարհին, իր անհատացումը ստրուկներու ատակ։ Թող ոչ ոք իր միտքին անցնէ թէ իմ վստահութիւնս թուլցած է, երբ ձեզի կ'ըսեմ թէ որքան վտանգաւոր կացութեան մը մէջ կը գտնուինք։ Պէտք է գինուիլ քաջութեամբ, վճռականութեամբ, չարքաշութեամբ եւ անձնազոհութեամբ։ Այս վսեմ յատկութիւններն են որ կը ցուցնեն մայր-երկրին զաւակները, անդրծովեան զինուորներու ... ... չարքերը, ցամաքային, ծովային եւ օդային կռիւներուն մէջ։ Մեր զինուորներուն հետ կող կողի կը կռուին մեր դաշնակցին՝ Ֆրանսայի զինուորները եւ անոնց հետ՝ Լեհերը, Նորվեկիացիները, Պելժերը եւ Հոլանտացիները, ժողովուրդներ որոնց խաղաղասէր երկիրները կրեցին արշաւանքին բոլոր արհաւիրքները։ Այս ճակատագրական ժամուն, մեր աչքերը դարձնենք առ Աստուած, ինչպէս ըրած են մեր նախահայրերը դարերու ընթացքին։ Ես խնդրեցի որ յառաջիկայ կիրակին հռչակուի ազգային աղօթքի օր։ Անշուշտ մեր անդրծովեան եղբայրներն ալ պիտի միանան մեր աղօթքներուն։ Մէկ սիրտ, մէկ հոգի կազմելով, խոնարհաբար մեր դատը յանձնենք Աստուծոյ եւ խնդրենք որ մեզի կարողութիւն շնորհէ արիաբար պաշտպանելու իրաւունքը, այնպէս ինչպէս կ'ըմբռնենք մենք։ Մեր պարտականութիւնը կատարենք իբրեւ մէկ մարդ, արիաբար եւ տոգորուած անսասան վճռականութեամբ, ժպիտը մեր շրթունքներուն վրայ եւ մեր գլուխը բարձր. այն ատեն պիտի յաղթենք Աստուծոյ օգնութեամբ»։

*** Հետապնդումները, խուզարկութիւնները եւ ձերբակալութիւնները կը շարունակուին ամբողջ Անգլիոյ մէջ, խափանելու համար որ եւ է խռովայոյզ գործունէութիւն։ Ֆաշական կուսակցութեան ուրիշ անդամներ ալ ձերբակալուեցան։ Խորհրդարանին մէջ յայտարարուեցաւ թէ «հինգերորդ գունդի» վտանգաւոր կորիզ մը կը գործէ Իրլանտայի մէջ։ Ներքին նախարարութիւնը արգիլեց համայնավարական թերթ մը, որ տարբերուած էր այսօրուան համար։ Առջի գիշեր անծանօթներ յայտարարութիւններ փակցուցին Լոնտոնի պատերուն վրայ, ծանուցանելով թէ անթելի նոր կայան մը հաստատուած է։ Քարոզչութեանց նախարարութիւնը անմիջապէս տեղեկագրեց որ նոր կայանը հաստատուած է Գերմանիոյ մէջ։ Կառավարութիւնը մասնաւորապէս կը դրաւէ լրտեսական գործունէութեամբ։ Լորտերու ժողովին մէջ պահանջուեցաւ Անգլիոյ անթելի կազմակերպութենէն հանել այն պաշտօնեաները որ գերման...

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆ

Թուրքիա կրնայ 8—900,000 զինուոր հանել

Ակադեմական ժէխամ Քառօ շարունակելով իր թղթակցութիւնները Փարիզի Սուարի մէջ, կը պատմէ իր տեսակցութիւնը Թուրք ուսանողի մը ... Անգարայի միջնաբերդին մէջ։ Ակադեմականը գովելով հանդերձ Անգարայի գեղեցիկ համայնապատկերը եւ զայն խորհրդանշան մը նկատելով ... Թուրքիոյ, կը զարմանայ թէ Մ. Քէմալ ինչո՛ւ այնտեղ հաստատեց ... քաղաքը, երբ իր տրամադրութեան տակ ունէր գանազան Իսթանպուլ, կայսրերու եւ Սուլթաններու քաղաքը։ Եւ կը յիշէ Աթաթիւրքի վերագրուած խօսք մը,— «Ես երկու մեծ սխալներ գործեցի կեանքիս մէջ,— Անատոլիա եւ Անգարայի ընտրութիւնը»։ Ուսանողը կը պատասխանէ.

— «Թոյլ տուէք ամուսնութիւնը։ Այդ գործին մէջ միակ դատաւորը ... է։ Ինչ կը վերաբերի Անգարայի, ձեր յիշած խօսքը, ենթադրելով որ ... բական է, տեսակ մը սրախօսութիւն է։ Նախ, երբ Անգարան իր յեղափոխական կառավարութեան կեդրոն ընտրեց, ուրիշ ճար չունէր. Պոլիսը այն ատեն գրաւուած էր Դաշնակիցներուն կողմէ։ Գիտի բաւէ թէ Լօզանի դաշնադրէն վերջը, երբ մեծ պետութիւնները ճանչցան թրքական նոր պետութիւնը ... նոր ձգել Անգարան. բայց այդպէս չըրաւ, եւ իրաւունք ունէր։ Իսթանպուլ ... խակ եւ խակ թրքական քաղաք մը չէ։ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի բոլոր ժողովուրդները հոն իրար կը խառնուին դարերէ ի վեր, ինչպէս եւ բոլոր ազդեցութիւնները։ Այստեղ, Անգարայի մէջ, մենք բուն երկրին սրտին մէջ ենք. հոս կան Թուրքեր, միայն Թուրքեր. Թագաւորութեան մասին չեմ ... այս տեսակէտէն կացութեան գերազանցութիւնը աչքի կը զարնէ։ ... Ծովէն, մայրաքաղաքը ապահով է թշնամի ռումբերէն, եւ հաստատուած ... լով Անատոլուի կեդրոնը, դժուարամատչելի լեռներու միջեւ, կրնայ դիմադրել բոլոր յարձակումներուն, ո՛ր կողմէն ալ գան... Ու ... ընտրութիւնը սխալ չէ. ան իրապէս կը համապատասխանէ «Ծառի ... Առաջնորդին գաղափարին,— Թուրքիան ամփոփել ինքն իր մէջ, մէկդի ... հին երազները, աշխարհակալութեան տենչերը որ պատճառ եղան իր կործանումին։ Մենք այլեւս չենք խորհիր կայսրութիւն մը ունենալ Եւրոպայի ... Ասիոյ մէջ, ոչ ալ Իսլամութեան պետերը հանդիսանալ։ Մ. Քէմալի ... երազը եղաւ մեզ փրկել հինցած մաշած երազներէն, վերածելով ... այն երկիրը որ իր բուն հայրենիքը կը կազմէ, Թուրքիան, միայն Թուրքիա։ Այս պարզ գաղափարը դարձաւ իր ընդհանուր գաղափարը։ Կարծեն ... եղաւ որ յղացաւ զայն, եւ այս կը կազմէ իր ինքնատիպ գիծը Իթթիհատականներէն՝ Մահմուտ Շէվքէթներու, Թալէաթներու, Ճէմալներու, ... վարներու, Էնվէրներու մէջ, այն բոլոր յեղափոխականներուն մէջ որ հեղինակներն եղան 1908ի յեղափոխութեան, որկէ ծագեցան մեր շատ մը դժբախտութիւնները...» (Ակադեմականը համամտութիւն կը յայտնէ)։ Ան ... լորը թերեւս խնայուէին, եթէ Մ. Քէմալ Իթթիհատի մէջ գտնուէր ... ... որուն արժանի էր իր ազնուութեամբ եւ խոր գործնականութեամբ ... ընկերները կը նախանձէին եւ կը խորհէին տարբեր գործեր յանձնել իրեն ... Զգուած, ան բաժնուեցաւ կանուխէն, միայն իր զինուորի ասպարէզին ... ունելու համար»։

Այդ պահուն խումբ մը զինուորներ մարզանքի ձեռնարկած ըլլալով, Ֆրանսացի ակադեմականը ուշադրութեամբ կը դիտէ զի ծնէ զինուորն ... եւ Թուրք ուսանողը կը շարունակէ.

— «Անհատապէս այն զինուորները որոնց կը հրամայէր Աթաթիւրք։ Պատերազմի ատեն կրնանք առնուազն հանել 800.000 — 900.000 այսպիսի զինուորներ։ Նախորդ պատերազմին մէջ անոնք անօգուտ չեղան Գերմանիոյ համար. նորին մէջ անարժէք բան պիտի չըլլար իր կողքին ունենալ զանոնք»։

*** Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը դրօշի տակ հրաւիրեց պահեստի սպաներու եւ զինուորներու կարգ մը դասեր, մայիս 28ին, ասպեական մարզանքները կատարելու համար։ Միւս կողմէ Ապահովութեան Տեսչութիւնը կարգ մը միջոցներ ձեռք առաւ, խստացնելով հսկողութիւնը այն օտարականներուն որ Յունաստան կը մտնեն կամ հոն կը բնակին 1936 ... էն սկսեալ։

*** Դանուբի միջազգային յանձնաժողովը որոշեց ուժեղ ընդլայնել ... խստացնել գետին հսկողութիւնը։

*** Վերջին լուրերու համաձայն, Իտալիա հաւաստիքներ տուած է պալքանեան պետութեանց թէ պիտի յարգէ հաստատուած դրութիւնը։— Իտալական երեք նաւեր յետաձգեցին իրենց մեկնումը Ճենովայէն։— Տեղական թերթերը կը հաստատեն թէ Ճիպրալթարէն պարպուած կիներու եւ մանուկներու առաջին կարաւանը Ֆրանսական Մարոք հասած է։

մէկ մասը տեղափոխուած է Զուիցերիոյ սահմանագլուխէն։

« Ժուռնալի զինուորական աշխատակիցը, Զօր. Տիւվալ կը կարծէ թէ մեքենայացած զօրամասերու դերը վերջացած է։ «Այժմ հետեւակազօրքի գունդեր կը յարձակին մեր գծին վրայ, Շէլտի երկայնքը։ Այստեղ պիտի վճռուի ճակատամարտը եւ ոչ թէ Պուլոնյի մէջ։ Սոմի ֆրանսական ... ... [illegible] ... երբ կը տարենալ յաղթանակ մը շահին հիւսիսի մէջ, Գերմանները ամբողջապէս պարտուած պիտի ըլլան. իսկ եթէ Գերմանները յաղթական հանդիսանան, ... մեր, ոչ ալ Անգլիոյ պարտութիւնը վերջնական պիտի ըլլայ։ Հետեւաբար անհրաժեշտ է այս ռազմագաշար նետել մեր բոլոր պահեստի ուժերը, առանց նկատի առնելու ուրիշ հաւանական ճակատներ»։

«Թանի զինուորական աշխատակիցն ալ գիտել կուտայ թէ ճնախաձեռնութիւնը այլեւս ամբողջովին Գերմաններուն չի պատկանիր։ Սակայն է թէ հզօր ճիգ մը պիտի կատարուի, միացում հաստատելու համար անգլօ-ֆրանսական բանակներուն միջեւ, հիւսիսի մէջ, ինչ որ կատարելապէս ապահովուած չէր ... [illegible] ... թշնամիին արշաւանքի յառաջխաղացութեան դէպի վերին Սոմի հիւսիսային արեւելեան կողմը»։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ էջ)

GIORIA VICTIS!

Եօթ Մայիսեան արիւնհոսութիւնները վերջ, Մայիս 28ին հաստատուեցաւ անկախ Հայաստան մը Արարատեան մէյնաշխարհին ու Գեղամայ ծովուն միջեւ …

Տասը չորս հազարամեայ ազգ մը որ եղած էր խաւարին մէջ ցոլացող ազատութեան ու գիտութեան ճրագներ, կրնա՞ր անհետանալ պատմութեան բեմէն… Փոքրասիական թագաւորութիւններ, Մարերու ու Գամերեաններու, հայ ժողովուրդը անոնց անհետացումէն վերջը դեռ պանծաց իր Երուանդունեաց, Արտաշէսեանց, Արշակունեաց, Բագրատունեաց ու Ռուբինեան արքաներով …

Ցեղերը կ'անմահանան, երբ քաղաքական գծնդակ կացութեան մը յաջորդէ հայրենիքին անկախութիւնը ։ Այսպէս եղած է Հայաստան իր բոլոր պատմութեան մէջ ։

Նայիրեան առաջին պարտութիւնուրուն յաջորդած էր Արամէին փոքր Ուրարտուն, Ասորական կրկնակի ոտնձգութիւններուն յաջորդած էր Արգիշտիի կայսրութիւնը, Երուանդ Ա.ի անդրանիկ անյաջողութեան յաջորդած էին Տիգրան Ա.ի քաջութիւնները, Սելեւկեան ոտնձգութեանց յաջորդած էր Արտաշէսեան Հայաստանի փառաւոր շրջանը, Պարթեւական շահատակութիւններուն յաջորդած էր Մեծն Տիգրանի փառաւոր կայսրութիւնը՝ որմէ դուրս Կապադովկիան ու Հռովմայեցիները եւ որուն խոնարհեցան Սելեւկեանք ու Երուսաղէմն իր թագաւորով ։ Եւ այսպէս Արշակունեաց անկումին ու Վարդանանց պարտութեան յաջորդեց Բագրատունեաց զարմանալի Հայաստանը, ու Դաւիթ Բ.ի գերութեան յաջորդեց Թորոս Ա.ի ազատութիւնը, ու Լեւոն Ե.ին պարտութեան յաջորդեց Մայիս 28ի Հանրապետութիւնը ։

Նախ պնդութիւն ու յետոյ յաղթութիւն !

Gloria Victis! Փառք պարտուածներուն …

Մարդկային ցեղերէն, կովկասեան Սպիտակ ցեղին «արիական» բաժանումը միշտ զատորոշուած է Սեմական ու Քամեան ցեղերուն գործունէութիւններուն մէջ… Քամեաններու բնութեան նախապատմականին մեծագործութեամբ, մինչ Եգիպտոսի բուրգերը ու Սփինքսը, իսկ Սեմականները մշակեցին միաստուածութիւնը եւ աշխարհի երեք կարեւոր միաստուածեան կրօնքները առեղծեցին,— քրիստոնէութիւնը, հրէութիւնը եւ մահմետականութիւնը ։

Իսկ արիականները մշակեցին իրական քաղաքակրթութիւնը, քաջարիական պարթեւականութիւնը ու աշխարհի ամէն հայրենասիրութեան, ազատասիրութեան ու փիլիսոփայութեան մեծ օրինակները ։

Հայ ազգն ալ կը պատկանի կովկասեան ցեղին արիական բաժանումին, ու աշխարհի կերտած է ընծայել արիականներու յատուկ բոլոր առաքինութիւնները ։

Բայց գիտնանք ճանչնալ մեր ազգը ։ Սիրենք համերաշխութեան անբաժանութիւնը ու արժեցնենք միութեան իրականութիւնը ։ Սիրենք մեր ժողովուրդը եւ յարգենք մեր ազգային հերոսները ։

Պէտք է գիտնանք թէ Թերի Հայ մը շատ աւելի կ'արժէ քան ուրիշը ։

Որքան այժմէական են Սահակ Պարթեւ կաթողիկոսին յետոյայ բաները զոր արտասանեց 428ին, երբ հայ նախարարները Նախընտրեցին պարսիկ իշխանը փոխան Թերի Հայ թագաւորին ․

— «Քաւ լիցի մատնել զայլոց գիժ մոլորեալ ոչխար, փոխանակել գիժ ախտացեալ ոչխար ընդ առողջ գազանի, որոյ առողջութիւնն է մեզ պատուհաս »։

Աշխարհի բոլոր ազգերը ունին իրենց յիշատակելի օրերուն օրը ինչպէս Ցեյները մարտ 21ը, ու Ֆրանսացիները Յուլիս 14ը ։

Մենք Հայերս ալ ունինք Մայիս 28ը, Հայաստանի անկախութեան ու պետականացման հրաշափառ թուականը, որ հայ ազգին յարատեւութեան ապացոյցը եղաւ ։

Ողջոյն Հայաստանի Հանրապետութեան ։

ՆՈՒՊԱՐ ՄԱՔՍՈՒՏԵԱՆ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Ժամանակ, ապրուստ

Կեանքը տարապայման սղած է, ամէն երկրի մէջ, գրեթէ առանց բացառութեան ։

Ու ամէն մարդ կը խօսի, բնականաբար կանխատեսելով, ապրուստի սղութենէն ։

Այս գանգատը ազդրմած հոգի հայրեր ալ ունէր ։ Կ'ըսէր ․

— Երանեալ մեծ հօրս ժամանակը քառասուն հաւկիթը մէկ փարայի կ'առնէին ։

Այն բարեբախտ օրերուն գոյութիւն ունի եղեր մէկ փարան, նոյնիսկ նուազ արժէք ունեցող դրամ մը՝ փուլը ։

Հաւանաբար հայրիկիս պապն ալ կ'ըսէր, իր կարգին գանգատելով ․

— Հայրիս ապրած ժամանակ քառասուն հաւկիթը մէկ փուլի կ'առնէին ։

Անկէ առաջ ալ, ապահովաբար, քառասուն հաւը կ'առնէին մէկ փուլի ։

Հաւին գալով, շատ գանգատելու չէ ։ Հիմակուան փեսացուներէն շատերը հաւը կ'առնեն, վրան ալ քանի մը հարիւր հազար Ֆրանք կը առանան ․

Քանի մը խորհուինք անցեալին խաւարութեան մէջ՝ ապրուստի աժանութեան անհաւատալի երեւոյթները աւելի կը գտնուինք ։ Այլ խնդիր թէ այդ երանելի օրերուն ալ անօթիներ ու գանգատողներ կային ապրուստի սղութենէն ։ Աւաղ, մարդիկ ամէն ապրանքի առջեւ պարկայ մը՝ այսինքն գին մը գրած են ու այդ բարձր գին ներս մտնելու համար մամռնալ պէտք է ։ Հին գիներու մասին փոքրիկ գաղափար մը կրնանք ունենալ Աւետարանէն ․

Աղքատ որբեւայրին երկու լումայ տուաւ ։ Մէկ լումա հաւասար է մէկ փարայի ։ Կ'երեւի հարուստ մը իբրեւ ողորմութիւն կուտար մէկ նաքարատ կիտ՝ հաւասար երեք ֆարայի եւ կամ լուսաւոր պարազային մէկ դանկ հաւասար տասներկու փարայի ։

Իւրաքանչիւր Հրեայ, հռովմէական տիրապետութեան շրջանին, կը վճարէր երկդրամեան տուրքը ։ Երկդրամեանը դրուշ է ։ Յիսուս եւ Պետրոս Սիմոն միասին վճարեցին, Կափառնայումի մէջ, իրենց տուրքը՝ մէկ ստատեր՝ այսինքն վեց դրուշ, երկու քաղաքացիի համար ։

Յիսուսի հետեւորդներէն առակէն կ'իմանանք որ հինգ մնաս կամ հինգ տասը տաղանդը փոքրիկ դրամագլուխ մըն էր ։ Մէկ մնասը հաւասար է հարիւր տրախմիի = երեսուն Ֆրանք ։ Ուրեմն 150 — 300 Ֆրանքը չափազանց գումար մըն էր այն օրերուն ։

Վերջապէս Յիսուս ծախուեցաւ Յուդայէն կոզմէ երեսուն արծաթի (հրէական սիկղ դրամը) ։ Այսինքն՝ 360 դրուշի կամ նախապատերազմեան երեք անգլիական ոսկիի ։ Ինչ աժանութիւն ․ ․

Աւելի մօտենալով մեր ժամանակին մէջ, կը հանդիպինք ուսանելական գիներու ։

Հեյլէն գաւառին գրականութեան վարպետներէն կառուկ բերդ։ Արեւմտեանի գործերուն մէջ (Պէրպէրեան ․․․) կը հանդիպինք քանի մը գիներու ։ Երբ Ֆրանսական ֆրանքի կ'երևէնէր այդ գները, անհաւատալի աժանութեան մը առջեւ պիտի գտնուէինք ։ Անհամար օրինակներ, քանի մը հատ ։ Ձոյները հինէն ի վեր տեղ կը սիրեն ձուկն ու գինին (քաղաքի մէջ ․․․) ․ ․ ․ բերք լիտրն հոռ թարմ աղերը (սարտին) կ'արժէր մէկ Ֆրանք ։ Հարիւր լիտր գինին՝ տասը Ֆրանք ։ Պորտագանն ու բազուկ արքայութիւն ․․․

Հարիւր ․․․ երեք Ֆրանք ։ Ոտքը կայքալ՝ մէկ Ֆրանք ։ Կաոր մը միսը կամ խուրձ մը բանջարեղէնը (ընտանիքի մը բաւելու չափ), ․․․

Միջակ բնակարան մը (երեքչորս սենեակ, մէկ խոհանոց, բոլոր խորշեր, ախոռ, պարտէզ, ձեղնախուց ու ․․․ անկէ) տարեկան վարձքն էր՝ երեսունհինգ Ֆրանք ։ (Հիմա անէ ըլլար՝ տուն մը գրքերուս համար կը վարձէի, տուն մը ձեռագիրներուս համար, տուն մըն ալ պարզապէս ձուկ տապկելու համար, որպէսզի սեփական բնակարանս չհոտի) ։

Հայատառ, ․․․, կոշիկի ու գլխարկի տարեկան ծախքն էր վաթսուն Ֆրանք ։

Ընտանիք մը տարին հարիւր եօթանասունհինգ Ֆր․ի պէտք ունէր բարեկեցիկ կեանք մը ապրելու համար ։

Արհեստաւորի կառավարութիւններէն մէկուն գործող անձերէն հայր մը կը յայտարարէ թէ իր երեք հոգիէ բաղկացող ընտանիքը կ'ապրեցնէր օրական կէս Ֆրանքէն քիչ մը պակաս ծախսելով ։

Պէրիկլէսի դարը եղած է ուրեմն ոչ միայն գրական – գեղարուեստական ․․․, այլ նաեւ տնտեսական յաղթանակի ժամանակ ։

Անշուշտ բոլ այնմ կը շահէին, այն օրերուն ։ Հիմա արհեստաւոր մը հարկաւ շատ աւելի կը շահի ։ Սակայն այն օրերուն աւելի լայնութեան եւ առատութեան մէջ էին ։ Այն ատեններուն հարուստները անշուշտ հիմակուան մեծատուններուն քով մի ջակութիւններ էին ։ Սակայն այն օրերուն պահանջները քիչ էին ։ Վերջապէս այն օրերուն չկար աշխատող մը որ մէկ սենեակի մէջ ապրէր եւ ուտելիքը գնէր կէս քիլոյով ։ Նիւթապաշտութիւնը, հիմա, նոր բարբարոսութիւն մը եղած է ։ Ցէյնեք այս առթիւ Յիսուսի լուսախօսքերէն մին ․

— « Մի՛ դիզէք գանձեր երկրի վրայ, ուր ցեցը եւ ժանգը կ'ապականեն ամէն բան ու գողերը պատերը ծակելով կը կողոպտեն ։ Դիզեցէք գանձեր երկնի մէջ, ուր ոչ ցեց կայ, ոչ ապականիչ ժանգ, ոչ ալ պատ ծակող եւ կողոպտող գողեր ։ Քանզի ուր որ է ձեր գանձը՝ ձեր սիրտերն ալ պիտի ըլլան նոյն տեղը »։

Ու ապագային, ո՞վ գիտէ գիները ուր պիտի հասնին ։ Այն օրերուն պիտի ըսեն ․

— 1940ին հացը երեք Ֆրանք եւ քանի մը սանթիմի կ'առնէին եղեր, մէկ քիլօն ։

Ուրիշ մը պիտի ըսէ — երեք Ֆրանքով ինչ կ'առնուի հիմա ։ Առաջին խօսողը պիտի պատասխանէ

— Բայց երեք Ֆրանքնոց գոյութիւն չունի ։ Ամենափոքր արժէք ներկայացնող դրամը 100 Ֆրանքնոցն է ։

Մաղթենք որ մեր թոռները իրենց սուղ գնելիք հացը ունեն, խաղաղութեան մէջ․ իսկ իրենց սուղ գնելիք գինին խմեն, իրական քաղաքակրթութեան մը մէջ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

Մայիս 28

Հայաստանի Հանրապետութեան խորհուրդին մեծութիւնը ըմբռնելու համար՝ անհրաժեշտ է որ մեր նորագոյն պատմութիւնը կարդանք, ուշի ուշով ․․

Ժողովուրդի մը ազատութիւնը նուէր չի կրնար ըլլալ ։ Ամէն ժողովուրդ սախպուած է պայքարիլ, իր արիւնը եւ կեանքը տրամադրել, որպէսզի ազատութեան շղթերը փշրէ ։

Այս գիտակցութեամբ եւ վճռականութեամբ, 1918 մայիսին, հայ ժողովուրդի արթուն զաւակները՝ աշխատաւորը, գիւղացին, արհեստաւորը․ մտաւորականը, կղերը, կինը, որբ ․․․, ․․․ հերոսը՝ հայ ․․․ ու Փէտային բոլորը համախմբուած էին Արարատեան դաշտը ։ Կեանքի եւ մահուան կռիւ էր ։ «Զարխի Փալաքը Մասիսի ստորոտն էր», վայ անոր որ թաւալումին զոհ պիտի երթար ։ Մէկ կողմը՝ Թուրքը, իր կանոնաւոր եւ անհաշիւ զօրքով, ․․․ աւելի զօրաւոր, սուլ ժամթերքը եւ պարէնաւորում ։ Ատոր, միւս կողմը՝ հայ ժողովուրդը, դեռ նոր վերադարձած մէկ միլիոն զոհերու յաղթականութենէն, չարչարուած, յոգնած, մաշած, դուրսի աշխարհէն խլուած, զուրկ պարէնաւորումէ եւ ․․․, սակայն բարձր տրամադրութեամբ եւ տակուն հաւատքով ։ Իր ոտքին տակ բղխուած հայրենի հողը կար, իւրաքանչիւր թիզը իր քրտինքով եւ արիւնով ․․․ ։ Ցեղոյ, դեռ թարմ էր Աւարայրեան սպանդին պատգամը ։

Հայոց աշխարհի հինաւուրց հսկաները կարծես իրարու ձայն էին տուած, հաւաքուելու մայր հողի վրայ, մեր պատմութեան վեց հարիւր տարուան հանգիստ գլանը շրջելու համար ։

— « Մեր հայրենիք թշուառ անտէր ․․․ »

— « Համոզուած ենք որ միայն զէնքով կայ Հայուն փրկութիւն »։

— Իւրաքանչիւր Հայ երեքի դէմ պիտի կռուի ։

Եւ հրաձգութիւն, ռումբ, թնդանօթի որոտում, աւեր, մահ ․․․ ։ Դիրքէ դիրք խոյանք, դիրկընդխառն կռիւ, կոկորդ կոկորդի ։

Մայիսեան առաւօտ մը հուժկու թնկուցներ եւ առնական բազուկներ պատմութեան անիւները անիւը շրջեցին ։ Եւ ողջ մնացողները, յաղթանք աղաղակեցին ․

— « Մեր հայրենիք ազատ անկախ ․․․ »։

Մինչ մեռածները ձայն կը բանէին ։

Պատուի հայ զինուոր, մեր բիւրաւոր նահատակներուն, որոնք ազատութեան կայծը ձեռքէ ձեռք հասցուցին մինչեւ յաղթանակ, ափ մը հող պարգեւելով ։

Ցարգանք անոնց ։

Կ․ ՏՕՆԻԲԵԱՆ

ՁԱՅՆ ՄԸ ՊՐԻՒՍԷԼԷՆ

Անցի օր մեր խմբագրատունը եկաւ երիտասարդ բանաստեղծ Մ․ Իշխան, Ամերիկահայ Հ․ Կ․ Խաչի սանը, որ մանկավարժութիւն կ'ուսանէր Պրիւսէլի համալսարանին մէջ ։

Մեր ընկերը Գերմաններու մուտքէն քանի մը օր առաջ հեռացած ըլլալով Պելժիոյ մայրաքաղաքէն, իբրեւ Ֆրանսական հովանաւորեալ (Լիբանանեան հպատակ), պելժ փախստականներու հետ նաեւ նստած եւ եկած է Ֆրանսա ։ Կը պատմէ թէ Նուպարեան սաներն ալ պատրաստուած էին հեռանալու, բայց չի գիտեր ինչ եղած են ։ Միւս Հայերը կը մնային իրենց տեղերը, երբ ինք հեռացաւ, մանաւանդ անոնք որ ընտանիք ունէին ։ Ընկերը տեղեկութիւններ հաղորդելով մեր բոլոր ծանօթներու մասին, մեկնեցաւ Արտէշ, համաձայն անցագրին վրայ նշանակուած հրահանգին ։

Բանակցութիւններ Իտալիոյ եւ Ռուսիոյ հետ

Քանի մը շաբաթէ ի վեր բանակցութիւններ կը կատարուին Իտալիոյ եւ Դաշնակիցներուն միջեւ, բարեփոխելու համար պաշարման գործողութիւնները ։ Ինչպէս կը յիշուի, Իտալական կառավարութիւնը բողոքած էր զանազան խառնութեանց դէմ ։ Դաշնակիցները կ'ուզեն որոշ բարեփոխումներ կատարել, առանց թուլցնելու պաշարումի ծրագրին գործադրութիւնը ։ Արդէն իսկ միջոցներ ձեռք առնուած են, որոնց շնորհիւ Իտալիան նպաստաւոր դիրքի մը մէջ կը գտնուի ։

Լոնտոնէն բարձր պաշտօնատար մը գնաց Հռոմ, մասնաւորապէս այս հարցին քննութեան համար ։ Երկու կողմերն ալ բարեացակամութեամբ տոգորուած են եւ կը յուսան գոհացուցիչ ելքի մը յանգիլ ։ Դաշնակիցները նկատի առնելով Իտալիոյ տնտեսական պահանջները, չեն ուզեր վնաս պատճառել․ իրենց միակ նպատակն է Գերմանիան զրկել նախանիւթերէ ։

*** Լոնտոնի խորհրդային դեսպանը նոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Անգլիոյ արտաքին նախարարին հետ ։ Երեսփ․ ժողովին մէջ աշխատաւորական մը հարցուց թէ կառավարութիւնը անմիջական միջոցներ ձեռք առա՞ծ է բարւոքելու համար Խ․ Միութեան հետ եղած յարաբերութիւնները ։ Արտաքին նախարարութեան ներկայացուցիչը պատասխանեց — Այո՛ ։

Անգլեւսուս առեւտրական բանակցութիւնները շարունակելու համար, անգլիական կառավարութիւնը կը խորհի պատուիրակութիւն մը ղրկել Մոսկուա ։ Այս մասին տեսակցութիւն մը ունեցան Անգլիոյ արտաքին նախարարը եւ Լոնտոնի խորհրդային դեսպանը ։

Ռազմական խնդիրներ Ամերիկայի մէջ

Պատերազմին սաստկացումէն ի վեր, լուրջ խմորումներ կ'երեւան Մ․ Նահանգներուն մէջ ։ Նախ հետզհետէ կը զօրանայ Դաշնակիցներուն աւելի մեծ օգնութիւններ հասցնելու շարժումը ։ Երկրորդ, Մ․ Նահանգները իրենց անհրաժեշտ կը դտնեն զօրացնել իրենց ազգ․ պաշտպանութիւնը, վիթխարի գումարներ տրամադրելով սպառազինութեանց ։ Ներակոյտը 75 ժողովականներու միաձայնութեամբ քուէարկեց 1.474.000.000 տոլարի նոր վարկ մը, նաւատորմին համար ։ Բանակին համար ալ առանձին պիտի քուէարկուի 132 միլիոն տոլար ։ Նաւատորմը պիտի ունենայ 2970 օդանաւ ։ Արժմ 1800 ունի եւ 933 հատ ալ նոր կը շինուին ։ Վերջապէս 45 միլիոն պիտի տրամադրուի ցամաքային կայաններու, 65 միլիոն՝ նաւաշինութեան, 35 միլիոն՝ զրահաւորումի եւ ռազմամթերքի, վեց միլիոն ալ՝ երեք մարտանաւեր արդիական սպառազինութեամբ օժտելու համար ։ Նաւազներու թիւը 145.000էն պիտի բարձրանայ 170.000ի ։

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն թէ զինուորական վարժութեանց ակումբին կողմէ բանաձեւ մը քուէարկուեցաւ, որով կ'առաջարկուի պարտաւորիչ զինուորութիւն հաստատել եւ կիներն ալ զօրաշարժի ենթարկել, իբրեւ օժանդակներ ։ Ընկերակցութիւնը յանձն կ'առնէ տասը հազար օդաչուներ պատրաստել այս ամառ ։

Ուրիշ հեռագիր մը համաձայն, ընդհ․ դատախազ Ճէքսըն առաջարկած է արձանագրել Մ․ Նահանգներու բոլոր օտարականները եւ հսկողութիւն կատարել կասկածելիներու վրայ ։

*** Նախագահ Րուզվէլթ ճառ մը պիտի խօսի այսօր, կիրակի, շեշտելով ազգ․ պաշտպանութիւնը զօրացնելու անհրաժեշտութիւնը ։ Ամբողջ երկիրը ջղագրգիռ վիճակի մը մատնուած է ։ Մասնաւոր կոմիտէներ կը կազմուին գլխաւոր քաղաքներու մէջ, բարոյական եւ նիւթական աջակցութիւն ընծայելու համար Դաշնակիցներուն ։ Թէեւ նախագահ Րուզվէլթ չյաջողեցաւ խառն դահլիճ մը կազմել, բայց բոլոր հանրապետական առաջնորդները համաձայն են Նախագահին արտաքին քաղաքականութեան ։

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն թէ նախագահը կը խորհի դատական նախարարութեան յանձնել Ներգաղթի վարչութիւնը ։ Այս լուրը մեծ ապաւորութիւն գործեց օտար շրջանակներու մէջ ։

Հոգեհանգիստ Մեծ Պատերազմի զինուորներու յիշատակին

Նախկին Պատերազմիկ Հայ Սպայից Միութեան նախաձեռնութեամբ հանդիսաւոր հոգեհանգստի պաշտօն պիտի կատարուի, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, Կիրակի 26 մայիս, ի յիշատակ հայկական բանակի սպարապետ ՆԱԶԱՐԲԷԿԵԱՆի եւ բոլոր հայ հրամանատարներու, սպաներու, զինուորներու եւ կամաւորներու, որոնք Մեծ Պատերազմի ընթացքին ինկան Կովկասեան եւ ուրիշ ճակատներու վրայ, հայրենիքի ազատագրութեան համար ։ Մասնաւոր աղօթք պիտի կատարուի նաեւ կենաց պահպանման համար բազմահազար հայ զինուորներու, որոնք քաջաբար կը մասնակցին ներկայ պատերազմին, բարձր պահելով հայ մարտիկի անունը ։

Պատարագի սկիզբը ժամը 10ին, հոգեհանգիստ՝ ժամը 11.30ին ։ Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը ։

ՁԳՈՒՇԱՑԷՔ ՍՈՒՏ ԼՈՒՐԵՐԷՆ

Երէկ հեռուեալ ազդարարութիւնը հրատարակուեցաւ, պաշտօնական աղբյուրներու առթիւ ․— Իրաւասու աղբիւրէ կը զգուշացնեն Ֆրանսացի եւ օտար հանրութիւնը կարգ մը տեղեկութեանց դէմ որ ուղղակի կամ անուղղակի տարածուած են գերմանական քարոզութեան կողմէ, Ֆրանսայի կացութեան մասին ։ Մասնաւորապէս անհիմն են խռովայոյզ շարժումներու կամ խռովութեանց մասին շրջած լուրերը, որոնց հեղինակները պարագային համեմատ դայն կը կապեն ուրիշ լուրի մը հետ,— իբրև թէ կառավարութիւնը պիտի լքէ Փարիզը ։ Փարիզ կամ դասաւ բնակող ամէն անկողմնակալ դիտող կրնայ ընդհակառակն, հաստատել այն պաղարիւնը եւ հայրենասիրական վճռականութիւնը որով ազգը կ'ընդունի հիւսիսէն հասած փախստականներու հոսանքը, իբրեւ հետեւանք թշնամի օդատորմիղին ոմբակոծութեանց, ինչպէս եւ հանրային վարչութեանց բնականոն գործունէութիւնը եւ պարէնաւորման կանոնաւորութիւնը ։

ՈՒՐԻՇ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՄԱՍԻՆ

*** Կառավարութիւնը արտօնեց ծրարներ ղրկել պատերազմական գերիներուն, պայմանաւ որ մէկ քիլոյէն աւելի ծանրութիւն չունենան ։ Այս ծրարները տուրքէ ազատ պիտի ըլլան եւ կրնան պարունակել ախորժելի ուտելիքներ որ չեն փճանար ճամբան ։ Արգիլուած է արժէքաւոր առարկաներ, նամակներ, կամ թղթատարական քարտեր, թերթեր եւն․ դնել անոնց մէջ ։

*** Զուիցերիական թերթերը կը գրեն թէ ընդարձակ պատսպարաններ շինուած են Պերլինի փապուղիներուն մէջ (մեթրօ), վերջին քանի մը ամիսներու ընթացքին ։ Այս ցանցին շնորհիւ, ժողովուրդը պիտի կրնայ մէկ թաղէն միւսը երթալ, օդանաւային արշաւանքներու ատեն ։ Տեսակ մը ստորերկրեայ քաղաք ։ Հիւանդանոցներուն տակ ալ գործողութեանց սրահներ շինուած են, ինչպէս եւ նոր պատսպարաններ՝ կառավարական գլխաւոր շէնքերուն տակ ․ Օտար թղթակիցներ այցելելով Պերլինի ստորերկրեայ պատսպարանները, կը վկայեն թէ անոնք օժտուած են բոլոր արդիական կատարելութիւններով ։

*** Հազարաւոր կիներ կը բանին Անգլիոյ զինագործարաններուն մէջ, մասնաւորապէս նոր դրութեամբ օգնուելու շինելով ։ Դեռ հազարաւորներ ալ պիտի առնուին ։ Վարիչները ջերմապէս կը գնահատեն կիներու ճարտարութիւնը ։

ԿԱՍԿԱԾԵԼԻՆԵՐՈՒ հետապնդումը կը շարունակուի ամէն օր ։ Ոստիկանութիւն ոստիկաններ պաշարելով Շան զ'Էլիզէի, Օփերայի, Սէն Լազարի, Փիկալի, Քարթիէ Լաթէնի եւ ուրիշ մեծ պողոտաներու սրճարանները, կը քննեն բոլորին թուղթերը, այր ըլլան թէ կին ։

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ Ֆրանսա եկած առեն պարտաւոր են ոչ միայն կանոնաւոր անցագիր ունենալ, այլեւ սահմանագլուխը անցնիլ յատկապէս նշանակուած կէտէն, հակառակ պարագային անկանոն կամ գաղտնի ներս մտած պիտի համարուին եւ պիտի պատժուին ։

ԽՏԱՑԵԱԼ ԿԱԹԻ վաճառումը արգիլուեցաւ մայիս 22էն սկսեալ, Սէնի նահանգին մէջ ։ Այս կաթը վերապահուած է միայն հիւանդներուն եւ ծծկեր երախաներուն ։ Հիւանդներէն պիտի պահանջուի բժշկական վկայագիր մը, վաւերացուած թաղին ոստիկանութենէն, իսկ երախաներուն համար՝ վկայական մը քաղաքապետէն ։

ԱԶԳ․ ՊԱՐԳԵՒԱՇԱՇԻՆ 10րդ վիճակահանութիւնը, որ յետաձգուած էր, պիտի կատարուի մայիս 29ին, Օքսէրի մէջ ։

ԹՐՈՑՔԻԻ ՏՈՒՆԻՆ ԴԷՄ յարձակում մը կատարուեցաւ Մեքսիկայի մէջ, քսան անծանօթներու կողմէ որոնք զինուած էին ատրճանակներով եւ հրացաններով ։ Այս առթիւ հրացանաձգութիւն մը տեղի ունեցաւ յարձակողներուն եւ պահակներուն միջեւ ։ Անծանօթները առեւանգեցին Թրոցքիի ամերիկացի քարտուղարը, ոտքէն վիրաւորեցին անոր թոռը, իսկ աքսորական բոլշեւիկն ալ վիրաւորուեցաւ ․․․ ։ Թրոցքի Չեկային կը վերագրէ այս մահափորձը ։

Le Gerant : H. STEPHAN
Imprimerie A – DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

ՕՐԱԹԵՐԹ. ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :–: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : GOBelins 15 - 70

17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.— ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

Ֆրանսա եւ Գաղութներ ... 150 ֆրանք 75 ֆրանք 40 ֆր

Անգլիա եւ Իտալիա ... 265 ֆրանք 140 ֆրանք

Ուրիշ երկիրներ ... 215 ֆրանք 110 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 28 ՄԱՅԻՍ MARDI MAI 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4360

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

»»» · «««

Ամէն տարի ՄԱՅԻՍ 28ին Սփիւռքի տարագիր հայութիւնը հոգեկան պատանք կը զգայ տօնելու այն անմոռանալի օրը, երբ հայ ազգը վեց դարու ստրկութենէ վերջ հռչակեց իր անկախութիւնը եւ պաշտօնապէս հիմնեց Հայաստանի Հանրապետութիւնը՝ իր պատմական հայրենիքին մէկ մասին վրայ:

Մեր հայրենակիցները ամէն տարի հանդիսաւորապէս տօնելով այս պատմական թուականը, յարգանքի եւ երախտագիտութեան ջերմ զգացումներով տոգորուած՝ կ՚ոգեկոչեն յիշատակը այն հերոսներուն եւ նահատակներուն, որոնք իրենց անձին զոհաբերութեամբ եւ արիւնով իրականացուցին հայ ժողովուրդին դարաւոր երազը:

Ցնծութեան եւ ուրախութեան օր է միանգամայն Մայիս 28ը:

Փարիզի եւ Ֆրանսայի հայաբնակ քաղաքներուն մէջ, Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութեան նախաձեռնութեամբ, տարիներէ ի վեր վայելուչ հանդիսաւորութեամբ կը տօնուի Հայաստանի Անկախութեան տարեդարձը:

Այս տարի մեր Անկախութեան Տօնը կը զուգադիպի այնպիսի օրերու, երբ մարդիկ սիրտ եւ տրամադրութիւն չունին ուրախութիւններ սարքելու: Հետեւաբար այս անգամ մեր զգացումները պիտի արտայայտենք ոչ թէ հրապարակային տօնական հանդէսներով, այլ մտամփոփ եւ երկիւղած յարգանքով հանդէպ այն բոլոր հերոսներուն եւ նահատակներուն, որոնք ստեղծեցին Մայիս 28ը:

Այս Ցնծութեան օրուան առթիւ միաժամանակ մեր մտածումները պէտք է երթան դէպի այն հազարաւոր հայ քաջ զինուորները, որոնք ներկայիս կը կռուին զանազան ռազմաճակատներու վրայ: Անոնց ալ կ՚ուղղենք մեր ջերմ մաղթանքներն ու յարգանքը:

Համաշխարհային նոր տագնապը մեր ժողովուրդին ալ պարտադրեց նոր զոհողութիւններ:

Պահե՛նք անսասան մեր հաւատքը՝ թէ լուսաւոր օրեր վերապահուած են մեր ազգին:

Կեցցէ՛ Հայաստան: Կեցցէ՛ հայ ազգը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ուշագրաւ շարժումներ Թուրքիոյ, Եգիպտոսի, Իտալիոյ եւ Ամերիկայի մէջ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը «վտանգաւոր շրջան» հռչակեց ներկայ ժամանակը, մասնաւոր հրամանագրով մը որ հրատարակուեցաւ մայիս 26ին, կիրակի: Տեսակ մը պաշարման վիճակ:

Նախարարական խորհուրդին մէջ, վարչապետը հերքեց այն լուրը թէ որ եւ է զէնք ծաղած է Եգիպտոսի եւ իտալական Լիբիոյ սահմանին վրայ: Ցետոյ աւելցուց թէ «Եգիպտոս դուրս չի մնար այն վտանգէն որ կը սպառնայ ամէն երկրի» եւ լաւ թէ խորհրդարանը նիստ պիտի հրաւիրէ, եթէ կացութիւնը աւելի ծանրանայ: Կիրակի օր խաւարումի փորձեր կատարուեցան ամբողջ Եգիպտոսի մէջ:

*** Իտալիոյ դիրքը կատարեալ հանելուկ մը դարձած է: Կառավարութիւնը բացարձակ լռութիւն կը պահէ, սակայն իրողութիւն է որ ամէն կողմէ ռազմողական եւ ուրիշ միութիւններ կոչեր կ՚ուղղեն, որպէսզի Փաշական Իտալիան ալ մասնակցի պատերազմին: Մուսոլինի նոր խորհրդակցութիւն մը կատարեց իր զօրավարներուն հետ, ազգ. պաշտպանութեան մասին: Կոմս Չիանօ վերադարձաւ Ալպանիայէն, կրակոտ ճառեր խօսելէ վերջ: Անձնական ինքնաշարժներու գործածութիւնը արգիլուած է մայիս 31էն սկսեալ: Ամէն Իտալացի որ 200 քիլոյէն աւելի բամպակ կամ 300 քիլոյէն աւելի բուրդ ունի, պէտք է յայտարարէ կառավարութեան:

*** Մ. Նահանգներու մէջ յարաճուն անձկութեամբ կը հետեւին Եւրոպայի դէպքերուն: Թերթերը կ՚ազդարարեն թէ եւրոպական պատերազմը համաշխարհային պատերազմի մը կը վերածուի եւ կրնայ տարածուիլ մինչեւ ամերիկեան ջուրերը: Ծերակուտական Փիփըր բուռն պայքար մը բացած է, կարելի եղածին չափ շատ օդանաւեր ճարելու համար Դաշնակիցներուն: Ուրիշ մը կ՚առաջարկէ 10.000 կառաւորներ ղրկել Ֆրանսա: Նախկին Նախագահ Հուվըր ճառ մը խօսելով, ըսաւ թէ Մ. Նահանգները կրնան ստիպուիլ երկրորդ անգամ փրկելու Եւրոպան: «Բայց այս անգամ պէտք է մեր խօսքն ըսենք հաշտութեան բանակցութեանց ատեն»: Նախագահ Րուզվէլթ ալ խօսելով ցուցահանդէսի մը բացման առթիւ, ազդարարեց.— «Մենք պէտք է պատրաստ մը կեցուած ըլլանք բոլորովին տարբեր անկէ զոր կ՚առաջարկէ եւրոպական ազգ մը»:

*** Պատերազմի դաշտին վրայ ինկած առաջին երեսփոխանը եղաւ Ֆէլիքս Կառ, ծնած 1899ին: Դասապետ էր Սուրիոյ մէջ, արժէքաւոր լրագրող, պատմաբան եւ օրէնսգէտ: Քաջածանօթ էր նաեւ Մօտաւոր Արեւելքի դէպքերուն եւ կարօտի գիրք մը բանեց Սանճաքի հարցին առթիւ: Սպաննուեցաւ Հոգեգալուստի երկուշաբթի օրը, երբ կը փորձէր ետ առնել թշնամիին ձեռքը անցած կամուրջ մը: Իր զինուորները յաջողեցան մարմինը գտնել եւ Ֆրանսա փոխադրել: Պատերազմական խաչ ստացած էր թէ նախորդ պատերազմին եւ թէ այս անգամ:

Սպաննուած է նաեւ «Փարի Սուար»ի թղթակիցը, Անտոլ Թիէրի, ճարտարագէտ, որ կը ձգէ երկու տարեկան տղայ մը:

*** Զինուորական համազգեստներ գնելու համար, հին թէ նոր, այսուհետեւ քաղաքացիները պարտաւոր են ապացուցանել իրենց ինքնութիւնը: Դերձակները, հանդերձեղէնի վաճառականները եւ հնավաճառները պարտաւոր են մասնաւոր տետրակ մը պահել, արձանագրելով բոլոր անոնք որ զինուորական զգեստներ կամ կտորներ կը գնեն: Եթէ յաճախորդը չկարենայ փաստաթուղթերով ապացուցանել իր ինքնութիւնը, պէտք է անմիջապէս լուր տալ ոստիկանութեան:

ԴԺՈԽԱՅԻՆ ԿՐԱԿ ԵՐԿՈՒ ԿՈՂՄԷՆ

ԹՇՆԱՄԻՆ ԱՀՌԵԼԻ ԿՈՐՈՒՍՏՆԵՐ ԿԸ ԿՐԷ

Պայքարը խիստ. կռիւ Քալէի համար

Զեկոյց թիւ 529, մայիս 25, առաւօտ (269րդ օր) — Երէկ իրիկուան դէմ ամրացուցինք մեր դիրքերը Սոմի վրայ եւ բաւական թիւով գերիներ բռնեցինք այդ գործողութեանց ընթացքին: Գիշերուան ընթացքին ոչ մէկ դէպք ընդհանուր ճակատին վրայ:

Զեկոյց թիւ 530, իրիկուն.— Հիւսիսի մէջ կացութիւնը կարեւոր փոփոխութիւն մը չկրեց: Մեր զինուորները կը կռուին ուժգնութեամբ մը եւ վճռականութեամբ մը զոր կը սրէ թշնամիի ճիգին սաստկութիւնը եւ ծանր կորուստներ կը պատճառեն Գերմաններուն, բոլոր ընդհարումներու ընթացքին. Էնի եւ Սոմի միջեւ գործունէութիւնը շատ բուռն է եւ վերջին օրերու ընթացքին մենք տիրապետեցինք թշնամիին:

Զեկոյց թիւ 531, մայիս 26, առաւօտ, (270րդ օր) — Թշնամին քանի մը յարձակումներ կատարեց մեր հիւսիսային ճակատին վրայ: Այս յարձակումները ձախողեցան: Սոմի մէջ մեր կատարած տեղական գործողութիւնները նպաստաւոր ելք ունեցան մեզի համար եւ անցքի նոր կէտեր գրաւեցինք գետակին վրայ: Էնի եւ Մէօզի միջեւ բուռն հրետաձգութիւն երկու կողմէն: Թշնամի զօրաւոր յարձակում մը ետ մղուեցաւ Մոնմէտիի շրջանին մէջ:

Զեկոյց թիւ 532, իրիկուն.— Կռիւը նոյն սաստկութեամբ կը շարունակուի Սոմի վրայ, ուր զօրացուցինք մեր յառաջխաղացութիւնը եւ հիւսիսային ճակատին վրայ: Թշնամին վերջին օրերու ընթացքին կարեւոր միջոցներ կուտակած ըլլալով Գուլոնյի շրջանին մէջ, յաջողեցաւ գրաւել քաղաքը կատաղի պայքարէ մը վերջը որ շարունակուեցաւ փողոցներուն մէջ: Էնի եւ Մէօզի միջեւ մղուած վերջին կռիւներու ընթացքին, կը հաստատուի, մասնաւորապէս գերիներու վկայութիւններէն, թէ թշնամին շատ ծանր կորուստներ կրած է մեր թնդանօթներու եւ գնդացիրներու կրակէն: Գործողութեան ընթացքին, տեսանք որ գերման հետեւակազօրքի ամբողջ խումբեր հնձուած են տեղին վրայ: Մեր հետապնդիչ օդանաւերը եւ Հակօդային մարտկոցները [illegible] մեր թիկունքի կայաններուն վրայ յարձակող թշնամի ռմբաձիգներու հետ, ցիրուեցան բըին զանոնք եւ ծանր կորուստներ պատճառեցին:

15 ԶՕՐԱՎԱՐՆԵՐ ՊԱՇՏՕՆԱՆԿ.— Զօր. Վէկան սպարապետ նշանակուած ըլլալով մայիս 19 թուակիր հրամանագրով, կարեւոր փոփոխութիւններ կատարուեցան վերին հրամանատարութեան մէջ, ինչպէս կը հաղորդէ վարչապետական զեկոյց մը: Մինչեւ հիմա պաշտօնանկ եղած են 15 զօրավարներ, որոնց մէջ կը գտնուին բանակի, զօրաբանակի եւ զօրաբաժնի հրամանատարներ, իսկ ուրիշ գնդապետներ զօրավարութեան բարձրացման սպասման:

«Փըթի Փարիզիէն» կը գրէ այս առթիւ.— «Բանակի եւ զօրաբանակի հրամանատարներ, որոնց ֆիզիք. յոգնութիւնը հաստատուած էր գերման յարձակողականէն ի վեր, հանգստեան կոչուեցան: Ուրիշներ ալ իրենց հրամանատարութենէն զրկուեցան զանազան պատճառներով եւ իրենց տեղ նշանակուեցան աւելի ձեռնհաս սպաներ: Պատերազմը միշտ մաղել կուտայ: 1914ին ալ այսպէս եղաւ: Պատերազմը չի նմանիր խաղաղութեան ժամանակի մեծ ռազմափորձերուն: Երբ հակառամարտը պայթի, քաղաքական պաշտպանութիւնները եւ զպրոցի բարեկամութիւնները արժէք չունին այլեւս: Թաղմաշէտը, ռազմավարը, վարիչն է որ կը յաղթէ»:

Անգլիոյ մէջ ալ կարեւոր փոփոխութիւններ կատարուեցան: Զօր. Ճօն Տիլ, որ նշանաւոր հանդիսացած էր 1914 — 1918ի պատերազմին եւ Պաղեստինի մէջ, նշանակուեցաւ նախագահ Ֆրանսայի դաշնակից բանակներու սպայակոյտին, իսկ ներկայ հրամանատարը, Զօր. Այրընսայտ նշանակուեցաւ սպարապետ Անգլիոյ ցամաքային ուժերուն, Զօր. Քըրք հանգստեան կոչուած ըլլալով: Զինուորական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կ՚ընծայեն Զօր. Այրընսայտի անուանումին, չէշտելով նոր սպարապետին անժխտելի արժանիքները, կորովը եւ վճռականութիւնը:

Զօրակոչը անընդհատ կը շարունակուի Անգլիոյ մէջ: 1912ին ծնած զինուորցուները, կամ անոնք որ 25 տարեկան եղած են ապրիլ 28էն ի վեր, կը կազմեն պատկառելի թիւ մը, 325.259 հոգի: Այս նոր զօրագասով երկու միլիոնի կը հասնի Անգլիոյ զինուորներուն թիւը, պատերազմէն ի վեր: Միւս կողմէ կառավարութիւնը կը խորհի դրօշի տակ առնել 18 — 19ուկէս տարեկան տղաքը, ներքին պաշտպանութեան համար: Երբ այս պատանիները 20 տարեկան ըլլան, ուղղակի բանակ պիտի փոխադրուին:

ՍՊԱՐԱՊԵՏԻՆ ՔՆՆԱԿԱՆ ՊՏՈՅՏԸ. - Զօր. Վէկան, որ սպարապետութիւնը ստանձնած էր մայիս 20ին, յաջորդ օրը օդանաւ նստելով ճակատ գնաց, աչքէ անցընելու համար, ընկերակցութեամբ ուրիշ օդանաւի մը եւ պաշտպանութեամբ վեց սաւառնակներու: Հազիւ ռազմադաշտ հասած, գերմանական հակօդային մարտկոցները կրակ բացին, պաշտպանելու համար մեքենաշարժ զօրամաս մը: Քիչ մը աւելի անդին, գերմանական երեք օդանաւեր երեւցան, բայց ֆրանսական վեց օդանաւերը ետ քշեցին զանոնք: Սպարապետը օդակայան մը իջնելով, հիւղակի մը մէջ հիւրասիրուեցաւ ձուաձեղով եւ սուրճով: Ցետոյ մեկնեցաւ մօտակայ քաղաք մը եւ տեսնուեցաւ Պելժիոյ թագաւորին հետ որուն կ՚ընկերանային իր գլխաւոր նախարարները եւ զինուորական խորհրդականը: Իր պաշտօնը վերջացնելէ եւ գոհունակութիւն յայտնելէ ետք, սպարապետը Փարիզ վերադարձաւ ծովու ճամբով: Երբ ծովեզերեայ քաղաք մը կը մտնէր, թշնամի օդանաւերը կրակ տեղացին յաջորդաբար: Զօր. Վէկան մարտանաւ մը նստաւ, մինչ հրդեհներ կ՚երեւային արձակուած ռումբերէն: (Մաթէն):

Վարչապետ Պ. Ռէյնօ կիրակի օր Լոնտոն երթալով, խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ Պ. Չըրչիլի հետ եւ Փարիզ վերադարձաւ իրիկուան դէմ:

ԱՂՕԹՔ ՅԱՂԹՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ.— Կիրակի օր հանդիսաւոր աղօթքներ կատարուեցան Անգլիոյ մէջ, համաձայն թագաւորին յանձնարարութեան.

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ԶԳՈՒՇԱՑԷՔ, ԼՌԵՑԷՔ, ՀՆԱԶԱՆԴԵՑԷՔ ՕՐԷՆՔՆԵՐՈՒՆ

Ազդարարութիւններ, խրատներ, խստութիւններ

Կառավարութիւնը, պետական անձերը եւ թերթերը ամէն օր ազդարարութիւններ կ՚ուղղեն եւ նոր օրէնքներ կը ծանուցանեն, ի խնդիր ներքին ապահովութեան եւ ազգ. պաշտպանութեան: Մասնաւորապէս կը յանձնարարենք մեր հայրենակիցներուն ուշադրութեամբ հետեւիլ այդ ազդարարութեանց եւ հրահանգներուն. մանաւանդ հիմա որ Սէնի շրջանն ալ պատերազմական գօտի է. Օրինազանցութիւն մը, անզգոյշ քայլ մը, մինչեւ անգամ խօսք մը կամ կատակ մը կրնան մինչեւ զինուորական ատեան առաջնորդել, յանգելով բանտարկութեան կամ արգելափակման:

Ահաւասիկ վերջին ազդարարութիւններն ու տեղեկութիւնները.—

Համաձայն Փարիզի շրջանին զինուորական հրամանատարութեան հրահանգին (1940 մայիս 2) Սէնի նահանգէն կրնան հեռացուիլ ընդհանրապէս այն օտարականները եւ հնհպատակացած Ֆրանսացիները որոնց գործունէութիւնը կասկածելի կ՚երեւայ: Հեռացման դատապարտուածները եւ է անձ կրնայ դատապարտուիլ մինչեւ քսան տարի տաժանակիր աքսորանքի, համաձայն պատժական օրէնքի 83րդ յօդուածին:

*** Վարչապետութեան գրասենեակէն կը հաղորդեն.— Մեր գիծերուն ետին եւ նոյնիսկ ճակատի գօտին մէջ անկարգութիւն սերմանելու համար, Գերմանները կը ջանան թռուցիկներով կամ հեռաձայնով հրամաններ կամ հրահանգներ տարածել, ֆրանսական իշխանութեան մը, մինչեւ անգամ վարչապետին եւ ազգ. պաշտպանութեան նախարարին ստորագրութեամբ: Կը յիշեցնենք թէ յանուն իշխանութեան կամ կառավարութեան որ եւ է հրաման թռուցիկներով չի հաղորդուիր քաղաքային բնակչութեան. հետեւաբար պէտք է կասկածով ընդունիլ այն հրամանները որ կ՚արձակուին հեռաձայնով, կասկածելի անձերու կողմէ:

*** Պէլֆորի շրջանին նահանգապետը կ՚ազդարարէ պանդոկատէրերուն, գինեպաններուն, ճաշարանատէրերուն եւ ամէն տեսակ հանրային հաստատութիւններ բանեցնողներուն, սափրիչներու, խանութպաններու թէ պատասխանատու են իրենց հաստատութեանց մէջ լսելի կերպով արտասանուած նահանջական, երկիւղալի կամ նպաստաւոր խօսքերուն համար:

*** Անցեալ շաբթուան ընթացքին Փարիզի մէջ ոստիկանները այցելեցին 2000 սրճարաններ եւ պանդոկներ, անոնց մէջ կամ ճամբան հարցաքննեցին մօտ 62.000 հոգի: Այս հարցաքննութեանց հետեւանքով ձերբակալուեցան աւելի քան 500 հոգի, որոնց մէջ կան 334 կասկածելի օտարականներ: Անոնք անմիջապէս փոխադրուեցան արգելափակման կայաններ: Ներքին նախարարը Փարիզի զինուորական կառավարիչին եւ ոստիկանութեան [illegible] հետ այցելեց Գերմաններու արգելափակման կայանները, անձամբ ստուգումներ կատարելով:

*** Փէրփինեանի մէջ ձերբակալուեցան փախստական համայնավար խմբագիր Կապրիէլ Փէրիի կինը, նախկին երեսփոխան Անտրէ Մարթիի առաջին կինը եւ մայրը, ինչպէս եւ ուրիշ կին մը: Զորս ալ արգելափակման կայան փոխադրուեցան:

*** Գերմանները միշտ նոր հնարքներ կը մտածեն, դաշնակից ժողովուրդներու բարոյական կորովը խախտելու համար: Ահա վերջին երկու գիւտերը,— սուլիչ օդանաւ եւ սուլիչ ռումբ: Ալպէրի ջրանցքին եւ Մէօզի յարձակման ատեն, որուն կը մասնակցէին բազմաթիւ գերման օդանաւեր, Ֆրանսացի եւ պելճ զինուորները ափ ի բերան մնացին, տեսնելով որ առաջին սաւառնակները զարհուրելի ժխոր մը կը յարուցանեն. կարծես հարիւրաւոր ազդարար սուլիչներ էին որ մռնչէին: Ցետոյ, առաջին խոյանքէն վերջը, կը սկսէր գնդացիրի եւ ռումբերու կրակը: Ու այսպէս շարունակ: Երկրորդ գիւտն է սուլիչ ռումբը կամ թորփիլը: Ռումբին յարմարցուցած են խուլարարդէ խողովակ մը որուն հնչիւնը սուլիչի մը կը վերածեն զայն. Այս ռումբերը ինկած ատեն, խողովակը սուր ձայն մը կը հանէ, խուճապ ստեղծելով: Հաւանելի է թէ թշնամին կ՚ուզէ կրկնապատկել ռումբին ազդեցութիւնը, զորքը ամբարձ ցնցելով, իսկ բնակչութիւնը խուճապի մատնելով եւ փախցնելով զարնուած քաղաքէն:

Նոր հրահանգներ պարենատոմսերու մասին

Պարենատոմսերու բաշխումը պիտի վերջանայ յունիս 1ին: Շատ մը արուարձաններու եւ բուն քաղաքին մէջ բաշխումը կը կատարուի տունէ տուն, իսկ հոն ուր ժողովուրդը շատ ցրուած է, մասնաւոր կեդրոններ նշանակուած են:

Սէնի նահանգապետութիւնը հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց.— Պարենատոմս ունեցողները թող որ եւ է դիմում չկատարեն ոչ քաղաքապետութեանց, ոչ ալ ոստիկանական տեսչութեանց, ինքնութեան թուղթի վերածելու համար պարենատոմսը: Անոնք որ, ֆրանսացի կամ օտար, Սէնի նահանգը ապաստանած կամ տեղափոխուած են, կրնան հիմակուընէ պարենատոմս պահանջել դիմելով, Փարիզի մէջ, պարենատոմսի վարչութեան, 3bis Rue Mabillon, իսկ արուարձաններու մէջ՝ քաղաքապետութեանց:

Պարենատոմս ունեցողները կրնան յունիս 1էն սկսեալ շաքարի յունիսի բաժնին համար փոխանակել իրենց տոմսին կցուած կտրոններու յուլիսի թիւ 7 կտրօնը: Անոնք որ յունիս 1էն սկսեալ տակաւին պարենատոմս չեն ստացած, կրնան առժամապէս ստանալ շաքարի տոմսեր տասը օրուան համար, դիմելով, Փարիզի մէջ՝ պարենատոմսի վարչութեան, 3bis Rue Mabillon, իսկ արուարձաններու մէջ՝ իրենց բնակավայրի քաղաքապետութեան:

Հացի պարենատոմսին գործադրութիւնը յետաձգուած եւ սպառողներու դասակարգումը նոր քննութեան մը ենթարկուած ըլլալով, շահագրգիռներուն կը ծանուցուի.—1. Ոչ Փարիզի պարենատոմսի վարչութեան, ոչ ալ արուարձաններու քաղաքապետութեանց դիմել, դիտողութիւններ ներկայացնելու համար իրենց A. T. կամ V. դասակարգումին համար: Կ՚ընդունուին միայն պարենատոմսի կազմութեան կամ հացի տոմսերու բաշխումին մէջ եղած սխալներու վերաբերեալ դիտողութիւններ.— 2. Ուշադրութեամբ պահել իրենց բաժնուած հացի տոմսերը զոր պիտի կրնան գործածել յառաջիկային, նոր հրահանգներու վրայ:

ՄԱՍՈՒՆՔՆԵՐՈՒ ԱՌՋԵՒ

(Ամփոփուած Ցուսաբերի խմբագրականէն)

Այս մասունքներէն մէկը՝ Վահան Տէրեանն է, միւսը՝ Թորգոմ պատրիարքը. երկու մեծ դէմքեր մեր ժամանակակից ազգային ու գրական պատմութեան մէջ. երկուքն ալ, անժամանակ անհետացած այս աշխարհէն։

Տէրեանի քերթուածը մեծ չուք մը յաւելցներ բանաստեղծին գրական փառքին վրայ, որ մեծ է արդէն։ Ամբողջական նոր գրականութեան առաջնորդներէն է Տէրեան, իր չուն֊չովը, զգացումներու մաքրիմ, քըն֊քոյշ ու ջերմ գորովովը եւ վերջապէս իր նոր ու պայծառ ոճովը։ Կարելի է ըսել թէ իրմով կը սկսի նշմարիտ բանաստեղծութիւնը արեւելահայ գրականութեան մէջ, եթէ Թումանեանը տանք առանձնայատուկ ժողովրդական բանաստեղծութեան կալուածին։ Բայց, այս մասին չէ մեր խօսքը, այլ այն կերպարանքի մասին, որ քերթուածին տողերէն կը յառնու։ Այդ կերպարանքը, անշուշտ, հարազատ բանաստեղծի մըն է, բայց մանաւանդ ջերմ, խորազգած եւ հպարտ հայրենասէրի մը. հայրենասէր բանաստեղծի մը՝ որ իր հայրենիքը եւ իր ցեղը կ'երգէ նշմարիտ տողերով եւ անսուտ հաւատքով, դարերու պատմութիւնը խտացնելով իր ոսկեղէն տողերուն մէջ։ Այս բանաստեղծը՝ որ իր հայրենիքը կ'երգէ, չմոռնանք, որ համայնավար մըն էր, անհայրենիք, անազգ եւ որպէս թէ ապազգային մը, միջազգայնական մը։ Եւ ապահովաբար, այդ պատճառով ալ չէր հրատարակուած այս կտորը։

Քերթուածը չունի վերնագիր, բայց պիտի վայելէր անոր տալ «Հայաստան» բառը, դարերու ոսկի փուշին վրան, արցունքի, վիշտի ու դիւցազնութեան երկիր. —

Շատ է տեսել երկիրն իմ ցաւ ու արհաւիրք
Լաց է այնտեղ ամէն երգ եւ աղբ՝ ամէն գիրք։
Դիրուած եմ մենք ո՛չ ստրուկ — գերուած մի արծիւ,
Չարութեան դէմ վեհափառ միշտ, վատի դէմ ազնիւ։
Բարբարոսներ շատ կը գան ու կ'անցնին անհետ
Արիւնալած խօսքը մեր կը մնայ յաւէտ։
Չի հասկանայ ձեր հոգին ե՛ւ ծոյլ, ե՛ւ օտար,
Ցանկալի է մեր երկիրը, սուրբ է ամէն քար։

Ցանկալի ու սուրբ, որովհետեւ ոչ մէկ երկիր այնքան արդար եղած է որքան Հայոց երկիրը, ոչ մէկ երկիր այնքան անարդարութիւն տեսած է, որքան Հայոց աշխարհը։

Ցանկալի ու սուրբ, որովհետեւ քար առ քար, Հայոց աշխարհը իր լուսաւոր զաւակներուն արիւնովը լուացուած է։

Ի՞նչ ուրախութիւն, որ այս քանդուած արիւնը խօսեր է ու կը խօսի համայնավար բանաստեղծին երակներուն մէջ իսկ։ Հայրենիքն է, հայրենիքի գաղափարը որ իր արքայական վրէժը կ'առնէ ապազգային վարդապետութիւնէն, անոր հետեւորդներուն բերնովն իսկ Հայոց աշխարհի եւ հայ ցեղի փառքը երգելով եւ պաշտամունքի հրաւիրելով հայութիւնը եւ պարկը։

Երկրորդ մասունքը գերազանցօրէն հայ ու հայապաշտ պատրիարքի մըն է, երկարաշունչ քերթուած մը, «Հաւքար աղեակ», ուր նմանապէս նոր, աւելի զուենդ կերպարանք մը կը յայտնուի, քան կը թուէր ունենալ մեծ եկեղեցականը, ի կենդանութեան։

Հոս ալ չունինք գրական մասնագիտութիւններ, բայց ունինք գերազանց հրճուանքը հաստատելու մէկ ուրիշ [illegible] համոզումներով եւ զգացումով հաւատ գիմագծութեամբ։ Դիմագծութիւն մը՝ որ վեր կը մնայ առօրեայ կեանքի, վարչական հոգերու եւ հեղինակութիւններէն, [illegible] յառնող դէմքէն եւ կը յայտնուի իր չութեամբը բերեւ մեծ հաւատացեալ մը իր հայրենիքին, ցեղին ու անոր ճակատագրին հանդէպ. —

Դրօ՛շ դժբախտ, կարմիր - կապոյտ ու դեղին,
Ո՛րուն մէջ խոց յոյսը պահ մ'յանձնուած,
Մէջդ պարուրէ, մեր հառաչանքն եւ ցաւ,
Մե՛րն ես, մեզի պէտք է օր մը, Ծովէն
Դարձընես զանոնք, երբ Ազգն համոյրէն
Պահանջէ քեզի յանձնածն այդ աւանդ,
Դառնան իր կեանքին, իր հոգւոյն մանաւանդ։

Իր այս պաշտամունքը Հայոց դրօշին, Եռագոյնին հանդէպ, որ այնքան հալածուեցաւ նոյն աւքիններուն գրիչէ, ուր այս հրեղէն տողերը երկնուած են, կատակ մը կը մնայ արդարեւ հայրենասէրին կողմէ իր ժողովուրդին ձգուած։ Ի՞նչ կարեւորութիւն ունի այլեւս այն՝ որ այդ հաւատքը, այդ յոյսը զգացումները եւ հայրենասէրի այդ խորունկ պաշտամունքը, ճիշդ ատենին հրապարակ չեն դրուեր եւ սահմանուեր են լուռ մահուան հրատարակութեան։

Մահկանացու են մարդիկ, բայց անմահ իրենց ոգիովը, իրենց խօսքովն ու հաւատքովը, երբ անոնք իրենց էութեան խորերէն կը բխին ու կը ցոլեն յաւիտենական զգացումներ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Զարեհ Քէօթահեալեան եւ Տէր եւ Տիկին Ստեփան Մարկոսեան փոխան ծաղկեպսակի, յիսունական (50) ֆրանք կը նուիրեն Հայ Կապոյտ Խաչին, Այրի Տիկին Տիգրանուհի Կարապետեանի մահուան առիթով։

ՀԻՒԱՆԴԱԳԱՀՈՒԹԵԱՆ դասընթացք, Հ. Կարմիր Խաչի Օգն. Մասնաճիւղի, 15 Rue Jean Goujon, Փարիզ, 29 Մայիս առաւօտեան ժամը 10.30ին։ Կը դասախօսէ Տոքթ. Կոպայեան, նիւթ՝ «Վարակիչ հիւանդութիւններ, ապանեխում»։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Երջանիկ մայրեր

Այս խորագրին տակ, «Խորհ. Հայաստան» (Ապրիլ) կը գրէ

Բազմազաւակ մայրերուն նիւթական օժանդակութիւն տալու մասին կառավարութեան որոշումը գործադրուելով, Ալավերդիի շրջանին մէջ այս երջանիկ մայրերուն տրուած է 1.974.000 րուբլի։ 1936ին՝ 40.000 րուբլի, 1937ին՝ 622 հազար րուբլի, 1938ին՝ 486 հազար րուբլի, 1939ին՝ 706 հազար րուբլի։ Այս տարի, առաջին երեք ամիսներու ընթացքին, 120 հազար րուբլի։

Թումանեան գիւղին բազմազաւակ մայր մը, Շահբիբան Ցավոլեան, ստացաւ 18 հազար րուբլի։ Ծաթեր գիւղէն Աստղիկ Ցարութիւնեան՝ 20 հազար րուբլի։ Այրում գիւղէն Ցաթմա՝ 12 հազար րուբլի։

ՄԱՅԱԿՈՎՍԿԻԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Բանաստեղծ Մայակովսկիի մահուան 10րդ տարեդարձին առթիւ, Երեւանի կրթական եւ հանրային հաստատութիւններուն մէջ տեղի ունեցան գրական - գեղարուեստական հաւաքոյթներ։ Դասախօսութիւններ ըրին Բ. Ցովհաննիսեան, Տ. Հախումեան, Խ. Այվազեան, Ն. Զարեան, Գ. Բորեան, Գ. Աբով, Բ. Կարապետեան, Խ. Հրաչեան, Հր. Գօգոսեան, Մ. Կորիւն, Հ. Մկրտիչեան, Հ. Ղանալանեան, Ա. Ցարութիւնեան, Ա. Արաւուչեան, Ա. Բայանդուր

Կազմուեցաւ նաեւ յոբելենական մարմին մը, հանդիսաւորապէս տօնելու համար ռուս բանաստեղծին յիշատակը։

ՔԻՄԻԱԿԱՆ ԱՐՀԵՍՏԱՆՈՑ

Երեւանի քիմիական արհեստանոցը վերջին երեք տարիներու ընթացքին մեծ չափով բարձրացուց իր արտադրութիւնը։ Սօտինձի, օճառի եւ այլ նիւթերու արտադրութեան վրայ, արհեստանոցը անցեալ տարուընէ ի վեր սկսած է խուսքարա պատրաստել։ Հայաստանի բոլոր անկիւններէն թուղթի անպէտ մնացորդներ կը հաւաքուին եւ այդ նիւթերով կը պատրաստուի բաւական արժէքաւոր խուսքարա մը, որ կը ղրկուի ոչ միայն Հայաստանի, այլեւ Վրաստանի, Ազրպէյճանի, Թուրքմէնիստանի, Տաճիկիստանի մէջ։

Արհեստանոցը տարեկան կ'արտադրէ մօտ մէկ միլիոն րուբլի արժէքով խուսքարա։ Այս խուսքարային [illegible] արհեստանոցին մէջ մասնաւոր բաժին մը կը պատրաստէ տուփեր եւ ազու խաղալիկներ։ Արհեստանոցը պիտի ունենայ բաժին մըն ալ, որ պիտի պատրաստէ կաւար (անգլերէն՝ շիֆեր), — նոր խուսքարա, շուրը նաւթով ծեփուած տախտակներ, ջուրին անթափանց, ծածկելու համար տանիքները։ Ամերիկայի մէջ շատ կը գործածուի այս։ Պատրաստութիւնը շատ աժան է։

Արհեստանոցը ունի նաեւ ձէթի արտադրութեան բաժին մը, որ ձէթ կը հանէ կտաւատի հունտէն, խաղողի կորիզներէն եւ այլ իւղատու նիւթերէ։ Այս տարի արհեստանոցը պիտի արտադրէ մօտ 400 հազար րուբլի արժէքով ձէթ։

Դարձեալ, արհեստանոցը ունի ֆըլիսիթի բաժին մը, — միջատները (լու, փայտոջիլ) ոչնչացնելու յատուկ հեղուկ մըն է, որ կը պատրաստուի զալմացեան եւ կովկասեան երիցուկով։

Բոլոր այս արտադրութիւններէն աւելի, արհեստանոցը կ'աշխատի ուժ տալ թուղթի արդիւնաբերութեան։ Այդ թուղթը պիտի պատրաստուի թուղթի աւելցուկներով ու ցնցոտիներով։ Առաջին փորձերը շատ յաջող էին։ Ներկայիս կը կատարուի մեքենական սարքաւորումը։ Այս տարի արհեստանոցը պիտի տայ 150 թոն թուղթ, գալ տարի 4 անգամ աւելի։ Ցառաջիկային թուղթի արդիւնաբերութեան համար պիտի օգտագործուին բրինձի եւ բամպակի ցօղուններ։

Ամբողջ արհեստանոցին տարեկան արտադրութիւնը պիտի արժէ 2 միլիոն 300.000 րուբլի, եւ բոլոր այդ արտադրութիւնը՝ բերեւ աղբ նետուած անպէտ նիւթերէ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Կիրովականի մէջ կը շինուի հիւսուածեղէնի մեծ գործարան մը, որու վրայ պիտի ծախսուի 5 միլիոն րուբլի։

** Թղթատարական եւ հեռագրական վարչութիւնը որոշած է հեռախօսի կեդրոններ հաստատել 59 գիւղերու մէջ։

** Նոր դեղարաններ պիտի բացուին Թալինի, Ղափանի, Միկոյեանի, Սիսիանի, նոյնպէս Երեւանի մէջ, — շինութեանց յատկացուած է 400.000 րուբլի։

[illegible] Արագածի լանջերէն սկիզբ կ'առնէ Թալինի ջրմուղ մը, որ աչունէն սկսեալ խմելու ջուր կուտայ Զիթհանք, Մեհրեքան եւ այլ գիւղերու։ Շուտով այս ջրմուղէն ջուր պիտի ստանան նաեւ [illegible] գիւղեր

** 12 շրջաններու մէջ, որոնց կարգին՝ Բասարգեչար, Մարտունի, Ն. Բայազետ, Ապարան, Ախտա, այս տարի պիտի ցանուի 2000 հեկտար դալմացեան եւ կովկասեան երիցուկ [illegible] (դաւրմա), մասուր (շիպովնիկ), աղբաղրուկ (վալերիան), իբրեւ արժէքաւոր դեղաբոյսեր։ Պիտի ցանուի նաեւ հազարալանդած կոչուած խոժային բոյսը, որ կը գործածուի թէ դեղագործութեան, թէ կերպասագործութեան եւ թէ անուշի արդիւնաբերութեան մէջ։

** Սեւանի լճի ափին, համանուն գիւղէն ոչ շատ հեռու, ձեռնարկուած է նոր ու բարեկարգ նաւակայանի մը [illegible], նաւակայանը պիտի ունենայ պանդոկ, ճաշարան եւ մարզարանք։

** Երեւան սկսաւ տօնել թատերագիր Անուշաւան Վարդանեանի ծննդեան 60ամեակը եւ գրական գործունէութեան 35ամեակը, յոբելենական հանդէսներ սարքելով եւ թատերագրին գործերը ներկայացնելով։ Որոշուեցաւ հեղինակին գործերէն երկուքը հրատարակել պետական [illegible]

Զանազան լուրեր օդուան դէպքերու մասին

ԿԱՄԱՒՈՐ գրաւելով հպատակութիւն ստանալու եւ յետոյ բանակին մէջ ծառայելու համար օրէնք մը հրատարակուած էր անցեալ շաբթու։ Նոր հրամանագրի մը համաձայն, այս որոշումը կը վերաբերի միայն սահմանամերձ պետութեանց հպատակներուն, հետեւաբար Ռուսերը, Թումանացիները եւ ուրիշներ, (անշուշտ նաեւ Հայերը) չեն կրնար օգտուիլ։

ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ԴԷՄ հետապնդումները կը շարունակուին յարատեւ խստութեամբ։ Զինուորական ատեանը ամէն օր վճիռներ կ'արձակէ, ամբաստանեալները դատապարտելով 5էն մինչեւ երկու տարի բանտարկութեան, ծանրագոյն պարագաներու մէջ՝ 8 — 10 տարի։ Միեւնոյն ատեն կը հետապնդուին անոնք որ կը մերժեն հպատակիլ պարտաւորիչ աշխատանքի օրէնքին։ Անցեալ օր 8—10 ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցան խումբ մը բանուորներ, այս ամբաստանութեամբ։ Շատ մը համայնավարներ ձերբակալուեցան Շարանթ - էնֆէրիէօրի մէջ։

ՄԱՏՐԻՏԻ անգլիական դեսպան նշանակուեցաւ Սըր Ս. Հօր, նախկին նախարար մը որ վերջերս կը վարէր օդանաւային նախարարութիւնը։ Մադրիտի դեսպանութիւնը մեծ արժէք ունի այս միջոցին, նկատի առնելով Սպանիոյ դիրքը Միջերկրականի մէջ։ Ինչպէս յայտնի է, ֆրանսական դեսպանութիւնն ալ մարաջախտ Փէթէն կը վարէ, փոխ-վարչապետութեան կոչուելէ առաջ։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ երեսփ. ժողովը բանաձեւ մը քուէարկեց, որուն համաձայն գործադրիչութեան նպաստէն կը զրկուին հիթլէրականները եւ ազգայնականները։ Այս առթիւ դատական նախարարութեան ընդհ. քարտուղար յայտարարեց թէ պատերազմին սկիզբէն ի վեր կառավարութիւնը մասնաւոր ուշադրութեամբ կը հետեւի «հինգերորդ գունդի» գործունէութեան։ Եւ պահանջեց բոլոր քաղաքացիներէն չմիանալ այն կազմակերպութեանց որոնց դրամական աղբիւրները, վարիչները եւ պատասխանատու անձերը ծանօթ չեն։

ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՕՐԵՆՔԸ խստօրէն պիտի գործադրուի Ֆրանսացիներու եւ օտարականներու համար։ Անսաստողները տուգանքի պիտի դատապարտուին առաջին առթիւ։ Եթէ յանցանքը կրկնուի, պիտի դատապարտուին բանտարկութեան։ Անոնք որ ինքնութեան թուղթ չունին, պիտի ձերբակալուին, օտար ըլլան թէ Ֆրանսացի։

ԳԱՀԱՆՈՑ ՁՈՒԿԵՐԸ, որոնք այնքան անհրաժեշտ են բանակին, ինչպէս եւ քաղաքացի ժողովուրդին պարենաւորման համար, այսուհետեւ վիճակին քննութեան պիտի ենթարկուին, կառավարութեան հսկողութեամբ։

ԱՆԹԵԼԻ ՆՈՐ ԿԱՅԱՆ ՄԸ կը բանի մայիս 27էն ի վեր (Radio Paris II, երկայնութիւն 1293)։ Ներկայ ուժը 40 քիլովաթ է, բայց մօտերս պիտի բարձրանայ 80ի։

ՎԱՏԻԿԱՆԻ արտաքին գործերու վարիչը նամակներ ուղղելով Վատիկանի օտար դեսպաններուն, խնդրեց անյապաղ իմացնել թէ կ'ուզե՞ն Հռոմ մնալ կամ վերադառնալ, եթէ իրենց երկիրները պատերազմի մտնեն Իտալիոյ հետ։ Եթէ չեն ուզեր հեռանալ, պապական իշխանութիւնը տեղ պիտի ճարէ բոլորին համար ալ, Վատիկանի մէջ։

ԽԱՆ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ, որ Փարիզի մէջ ծանօթ է իր կազմած նուագախումբով, պատժական 4րդ ատեանին կողմէ դատապարտուեցաւ երկու տարի բանտարկութեան։ Տեղական թերթերը կը գրեն թէ ամբաստանեալը դեռ նոր գործի մտած էր մեծ հաստատութեան մը մէջ, իբրեւ բանուոր, եւ անտեղի խօսքեր եւ խորհրդածութիւններ կ'ընէր կացութեան մասին, զայրոյթ պատճառելով իր ընկերներուն։ Այս վերջինները քանի մը անգամ զինք յորդորեր էին լռել, բայց որովհետեւ Առաքելեան մտիկ չէր ըներ, լուր տուին ոստիկանութեան։ Դատարանին մէջ ամբաստանեալը առարկեց թէ իր խօսքերը սխալ հասկցած են, բայց անօգուտ։ «Ժուռնալ» կը գրէ այս առթիւ. — «Վերջերս յառած ատեն իշխանը ժողոնցաւ... Անշուշտ աւելի ծանր պատիժի մը կը սպասէր»։

ՄԱՅԻՍ 10էն ի վեր Ֆրանսա հասած բոլոր օտար փախստականները, առնուազն 15 տարեկանէն սկսեալ, պէտք է մինչեւ մայիս 31 ոստիկանութեան ներկայանան, իրենց ինքնութիւնը հաստատելու համար։ Օրինական տուեալներէն վերջը միայն պիտի արտօնուին Ֆրանսա բնակելու։ Ցունիս 1էն վերջ, Հոլանտայէն, Պելճիքայէն եւ Լիւքսէմպուրկէն եկած ո եւ է փախստական որ Ֆրանսա մտած է մայիս 10էն ի վեր եւ այս ձեւակերպութիւնը չէ կատարած, պիտի արգելափակուի, ինչ հպատակութիւն ալ ունենայ։

ՀԱՆՐԱԿԱՌՔԵՐՈՒ երթեւեկը, որ դադրած էր պաշտօնեաներու փոխադրութեան եւ ուրիշ անմիջական պէտքերու համար, վերսկսաւ երկուշաբթի օր, 62 գիծերու վրայ։ Միւսներն ալ պիտի վերահաստատուին հետզհետէ

ժերը կարգ մը նահանջներ կատարած ըլլալով։ Ֆրանսական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ գերման սպարապետութիւնը զօրաբաժիններ քաշած է Զուիցերիոյ սահմանագլուխէն եւ Զիկֆրիտի գիծէն, զօրացնելու համար իր բանակը Սանոթ հեղքին վրայ։ Այս գծի ճակատամարտին մէջ, Գերմանները յարձակեցան խիտ շարքերով եւ հազարաւորներ հնձուեցան Դաշնակիցներու կրակէն։ Գերմանները կը ջանան անընդհատ գիծ մը հաստատել Արասէն մինչեւ Քալէ։

«Փըթի Փարիզիէնի» զինուորական աշխատակիցը պարզելով զինուորական կացութիւնը, կը գրէ — Ոչ մէկը կրնայ երեւակայել Գերմաններու գործածած միջոցներուն ուժգնութիւնը, հասնելու համար իրենց յարձակողական երրորդ նպատակին, — գրաւել ծովային ճակատը, Պուլոնյէէն Օսթանտ, մէջն առնելով Քալէն, Տէօնքէրքը եւ Զէպրիւքէն (Հոլանտա)։ Անոնք իրենց առաջին նպատակին հասան Քարինեանէն մինչեւ Մոպէօժ, այն օրը երբ ճեղքելով Ֆրանսական դիրքերը, մեզի պարտադրեցին շարժուն պատերազմը զոր շատոնց պատրաստած էին մեծ ուշադրութեամբ։ Մայիս 15ին, Արթուայի մէջ, իր մեքենաշարժ ուժերուն միջոցաւ պայթեցնելով ծանօթ խոր չին յատակը, թշնամին հասաւ երկրորդ նպատակին։ Այժմ թշնամի ուժերը արիւնոտուշտ կռիւի մը բռնուած են Օսթանտի շրջականերէն մինչեւ Վալանսիէնի շրջանը եւ ահաւոր կորուստներ կը կրեն ամէն կողմ։ Ֆլանտրի դաշնակից բանակներուն բարոյական կորովը խորտակելու համար, անոնք հարիւրաւոր հրասայլեր առաջարկել նետած են, բազմապատկած են հետեւակազօրքի յարձակումները, օդանաւային բուռն ռմբակոծութիւններ կատարած, հնարքներ սարքած են։ Բոլորն ալ ի զուր։ Ֆրանսացիները, Անգլիացիները եւ Պելժերը չեն ազդուիր ոչ եւ է բանէ։ Անոնք կը դիմադրեն ամէն բանի, — ռումբ, ամէն տեսակ պայթուցիկներ, հրասայլի գրոհներ։ Անոնք որ պիտի վերադառնան ռազմադաշտէն, տեսած պիտի ըլլան ամբողջական պատերազմ մը։ Բայց մենք ալ ամբողջական պատերազմ կը մղենք։ Անգլիացիները սաստիկօրէն կը ռմբակոծեն ամէն բան, թշնամի բանակներուն կռնակը, մթերանոցները, համախմբումները, գրահապատ զօրամասերը, մեծ արդիւնքներ ձեռք բերելով։ Դժոխքը կը շարունակուի։ Դեռ քանի՞ օր պիտի տեւէ։ Ոչ մէկը կրնայ նախատեսել»։

*** Պատերազմական գօտի հռչակուեցան. — 1. Զինուորական Գ. շրջանը (Սէն Էնֆէրիէօր, Էօր, Քալվատոս եւ Մանշ) — 2. Զինուորական Դ. շրջանը (Օրն, Էօր է Լուար) — 3. Զինուորական Ե. շրջանը (Լուարէ) — 4. Զինուորական Ը. շրջանը (Իօն)։

Ուէսթմինսթըրի աբբայարանին մէջ աղօթողութեանց ներկայ էին թագաւորը եւ թագուհին, Հոլանտայի թագուհին, Չըրչիլ եւ ուրիշ երեւելիներ։ Արքեպիսկոպոսը քարոզ մը խօսելով, յայտարարեց — «Որքան ալ անհարկու ըլլայ մեքենական պատերազմը զոր Գերմանիոյ Առաջնորդը կը պատրաստէ տարիներէ ի վեր, մարդը միշտ աւելի հզօր է քան մեքենան։ Ազատ մարդուն ոգին աւելի հզօր է քան ստրկացումը այն մարդոց որ պարզ ակռաներն են մեքենային»։ Նոյն աղօթողութիւնները կատարուեցան ամբողջ բրիտանական կայսրութեան մէջ։

Փարիզի մէջ ալ 30.000 հաւատացեալներ հանդիսաւոր աղօթքներ կատարեցին, պաշտպանութիւնը խնդրելով Ս. Ժընըվիէվի (Գենովաբէ) որ Լիւթեթիան փրկած էր Հոներու ձեռքէն, 451ին։ Փարիզի արքեպիսկոպոսին փոխանորդը ողեկոչելով Ֆրանսայի բոլոր սուրբերն ու սրբուհիները, աղաղակեց. — «Ցաղթութիւն շնորհէ մեզի, Տէր»։ Ժողովուրդը կը կրկնէր այս բառերը եւ ուրիշ աղօթքներ։

*** Զօր. Վէյկանէն, օդանաւային ուժերու ընդհ. հրամանատարը, հետեւեալ օրակարգը ուղղեց. — «Սպաներ, ենթասպաներ, տասնապետներ եւ զինուորներ օդանաւային ուժերու, պատերազմին սկիզբէն ի վեր, մանաւանդ 15 օրուան ճակատամարտէն ի վեր, դուք ձեր ուժերը տրամադրեցիք առանց հաշուելու, գիշեր ցերեկ, յաղթականօրէն ճակատելով թիւով գերազանց թշնամիի մը դէմ։ Ես գիտէի թէ կրնամ վստահիլ ձեզի։ Այսօր, վճռական է պահը. մեր երկինքը պէտք է Ֆրանսական մնայ։ Թէեւ թեւի մեր Դաշնակիցներուն հետ, այս երկինքին մէջ որոնք այնքան փառքեր տեսած են, Կինէմէրի երկինքին մէջ, հետեւողութեամբ ձեր անդրանիկներուն, դուք նորէն յաղթութիւն պիտի արձանագրէք»։

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆԸ — Անգլիոյ օդանաւային նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ արքայական օդատորմիղը շարք մը կարեւոր գործողութիւններ կատարեց կամուրջներու, նաւակամուրջներու եւ թշնամի մեքենաշարժ զօրամասերու դէմ, Պուլոնյի ճամբուն վրայ, շաբաթ, կիրակի եւ երկուշաբթի։ Ճամբան կրակի բռնուեցաւ պարենաւորման կառաւան մը, 15 վայրկեան անընդհատ։ Մօտ 200 ռումբեր արձակուեցան, 1500էն մինչեւ 30 մեթր բարձրութեամբ. Վեց թշնամի օդանաւեր իրենց կարգին յարձակում գործեցին եւ մէկը խորտակուելով գետին ինկաւ։ Լիսի կամուրջները, որոնց [illegible] վրայ, նոյնպէս յարձակում կրեցին։ Նոյն աղբիւրին համաձայն, տասը թշնամի օդանաւեր վար առնուած են Ֆրանսայի ծովեզերքին վրայ, իսկ Անգլիացիները կորսնցուցած են միայն մէկ օդանաւ։

Թշնամի օդանաւեր յարձակեցան Քէնթի շրջանին եւ Անգլիոյ հարաւային արեւելեան ափերուն վրայ, քաղաքացիներ վիրաւորելով։ Անգլիական օդանաւերը կրակ ձգած ըլլալով Ռոթէրտամի քարիւղի մթերանոցներուն վրայ, մեծ վնասներ պատճառեցին։ Օդաչու մը կը վկայէ թէ մթերանոցները կը վառէին երբ ինք հասաւ։

ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԵԱՆՑ ԸՆԹԱՑՔԸ — Ինչպէս կը հաստատեն պաշտօնական դեկոյցները եւ վերջին հեռագիրները, Դաշնակիցները ամուր կառչած են իրենց դիրքերուն։ Վերջին 48 ժամուան ընթացքին դաշնակից հրետանին եւ գնդացիրները կրակ տեղացին գերմանական ճեղքին վրայ, մինչեւ Մանշի ափերը, սարսափելի կորուստներ պատճառելով։ Պուլոնյի միջնաբերդը ինկաւ, կատաղի կռիւներէ վերջ, որ շարունակուեցան փողոցներուն մէջ, եւ հիմա Գերմանները կը կռուին Տէօնքէրքի եւ Քալէի համար, ուժգին դիմադրութեան մը հանդիպելով։ Գերմանները օդնական զինուոր կը հասցնեն Կամպրէի եւ Փէռոնի միջեւ բացուած ճեղքէն, դէպի Մանշ, հանդիպելով բուռն կրակի մը։ Գերմանները կը ճգնին ալ կող'էն զարնել հիւսիսի դաշնակից բանակը եւ պաշարել հոլանտական, պելժիական, անգլիական եւ ֆրանսական զօրագունդերը, ճեղքին փակումէն եւ այդ բանակներուն Սոմի եւ Էնի ուժերուն միացումէն առաջ։ Գերմանները գրաւած են Վիմիի պատմական կամուրջը, Պել-

Le Gérant : H. STEPHAN
Imprimerie A – DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : GOBelins 15 - 70

17, Rue Dameame, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 · (ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՀԱՄԱՐ) Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ — ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

Ֆրանսա եւ Գաղութներ 150 ֆրանք 75 ֆրանք 40 ֆր.

Անգլիա եւ Իտալիա 265 ֆրանք 140 ֆրանք

Ուրիշ երկիրներ 215 ֆրանք 110 ֆրանք

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

MERCREDI 29 MAI 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4361

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՊԵԼԺԻՈՅ ԲԱՆԱԿԸ ԱՆՁՆԱՏՈՒՐ ԵՂԱՒ

ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ՀԵՏ

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԾԱՆՐԱԿՇԻՌ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Վարչապետը երէկ առտու ժամը 8.30ին հետեւեալ ծանրակշիռ յայտարարութիւնը ըրաւ ռատիոյով

— « Պարտաւորուած եմ ծանր դէպք մը ծանուցանել։ Այս գիշերուընէ սկսեալ չենք կրնար յոյս դնել պելժիական բանակին վրայ։ ԺԱՄԸ 4ԷՆ Ի ՎԵՐ ՊԵԼԺԻԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԸ ԱՆՁՆԱՏՈՒՐ Է ԵՂԱԾ ԹՇՆԱՄԻԻՆ։ Գաղտագողի առտու ջին օրէն, երբ թշնամի ուժերը մեր բանակներուն մէջ մտան, հիւսիսի կողմը մնացին երեք բանակներ, պելժիականը, բրիտանական զօրամասերը եւ մեր քանի մը զօրաբաժինները, հրամանատարութեամբ Զօր. Պլանշարի։ Այս ուժերը կը պարենաւորուէին Տէնքէրքէն։ Այժմ Պելժերը անձնատուր եղած են առանց պայմանի եւ առանց լուր տալու մեզի, իրենց զինակից բանակներուն, բանալով Տէնքէրքի ճամբան։ Լէոփոլտ թագաւորը, որ 18 օր առաջ մեզ օգնութեան կանչած էր, առանց բան մը ըսելու այդ ճակատի ընդհ. հրամանատար Զօր. Պլանշարի, կը հրամայէ իր բանակին զէնքերը վար դնել։ ԱՅՍ ԱՐԱՐՔԸ ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ԴԷՊՔ ՄԸՆ Է ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ։ Եւ սակայն, պելժիական [illegible] յայտարարած եւ վաւերացուցած է մեզ թէ իր բոլոր միջոցներով պիտի շարունակէ պահել իր գործակցութիւնը մեզի հետ։

Հիմա ֆրանսացի եւ անգլիացի զօրքերը մինակնին կը շարունակեն դիմադրութիւնը։

Ըսած էի թէ մութ օրեր պիտի անցնինք։ Ահա եկան այդ օրերը։ Բայց ինչ որ ալ ըլլան անոնք, մեր հաւատքը երբեք պիտի չսակսի. Մենք կը խորհինք մեր զինուորներուն վրայ որոնց հերոսական դրսեւորութիւնը միացած մեր երիտասարդ սպաներուն անձնուիրութեան հետ, ստանձնելով մեր ուժերը, պիտի փրկեն նոր Ֆրանսան։ Մենք վստահութիւն ունինք մեր բոլոր զօրքին վրայ, պիտի տոկանք, եւ որովհետեւ պիտի տոկանք, պիտի յաղթենք »։

Մ. Նախագահին նախազգուշ կոչը.— «Փորձերը կը սպասեն մեր ապագային»

Նախագահ Ռուզվելթ ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, անգամ մը եւս շեշտեց ազգ. պաշտպանութեան զօրացնելու անհրաժեշտութիւնը։ «Ես մէկ վայրկեան իսկ պիտի չվարանիմ, յաւելուածական գումարներ պահանջելու համար։ Արդէնմաց, մեզմէ հեռաւոր պատերազմի շրջանին մէջ, մինչ պէտք է յիշենք թէ ինչ որ արդիական է այսօր, աղքատ եւ գործնական, կրնայ անպէտ դառնալ եւ մաշիլ վաղը։ Մեր մէջ կան մարդիկ որ համոզուած են թէ կրնանք պահպանել մեր ֆիզիքական ապահովութիւնը, քաշուելով մեր ցամաքային սահմաններուն մէջ,— արեւելքէն՝ Ատլանտեան, արեւմուտքէն՝ Խաղաղական, [illegible] քաղաքականութիւն մը պարզապէս պիտի ծառայէ դրու բանալու ամբողջ յարձակման։ Անոնք որ իրենց աչքերը փակած են, անոնք որ չեն ըմբռներ մօտեցող փոթորիկին կարեւորութիւնը, անոնց համար վերջին երկու շաբաթները դէպքերը խորտակեցին շատ մը պատրանքներ։ Անոնք այլեւս կորսնցուցին այն ինքնախաբութիւնը թէ մենք շատ հեռու ենք եւ մեկուսացած, ապահով այն վտանգներէն որոնցմէ ուրիշ ոչ մէկ երկիր ապահով է։ Կարգ մը շրջանակներու մէջ այս բիրտ սթափումը խուճապային երկիւղի փոխուած է։ Ես չեմ բաժներ ոչ այդ պատրանքները, ոչ ալ այդ վախերը»։

Նախագահը ուրիշ անասութիւններ ալ պարզելէ վերջ, նորէն յիշեց թէ կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առած է, 50.000ի հասցնելու համար օդանաւերու տարեկան արտադրութիւնը։ Ցեառոյ ապացուցեց թէ Թոյլ պիտի չտան որ միլիոնատէրներու նոր խումբեր կազմուին։ Վերջապէս զգուշացուց [illegible] դէմ, եւ եզրակացնելով, յայտարարեց.

— « Անխուսափելի է եւ վսեմ մեր պարտականութիւնը։ Ես գիշեր ցերեկ կ'աղօթեմ խաղաղութեան վերահաստատման համար մեր աշխարհին մէջ որ խելագարած է։ Գիտեմ որ դուք ալ կ'աղօթէք ինծի հետ։ Վստահ եմ թէ մեր պաղատանքները կը բարձրանան դէպի ամենակալն Աստուած, բոլոր ազգերու, կիներու եւ մանուկներու սիրտերէն։ Թող Աստուած բուժէ մարդկութեան վէրքերը եւ սիրտերը »։

Նոր կանոնագիր թերթերու եւ հանդէսներու համար

Պաշտօնաթերթը երէկ հրամանագիր մը հրատարակեց, թերթերու եւ պարբերականներու հրատարակութեան համար։ Պատերազմի ընթացքին արգիլուած է որ եւ է նոր օրաթերթ կամ պարբերաթերթ հրատարակել, առանց ժամանակաւոր արտօնութեան։ Եղած թերթերը չեն կրնար աւելցնել իրենց տպագրութեանց թիւը կամ հրատարակութեան յաճախութիւնը (եթէ շաբաթը մէկ անգամ լոյս կը տեսնէ, չի կրնար երկու - երեք անգամ հրատարակուիլ եւն.)։

Օրաթերթերը թուղթ պիտի ստանան սովորական ծաւալի մը համապատասխան քանակութեամբ, շաբաթը հինգ օր երկու էջ, երկու օր ալ չորս էջ հրատարակուելով։ Պարբերականները պէտք է կէս առ կէս կրճատեն իրենց սովորական ծաւալը կամ էջերու թիւը, յունիս 1էն սկսեալ։

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԹԵԱՆ, Փարիզի զինուորական Գ. ատեանին կողմէ, չորս բանուորներ, իսկ ուրիշ երկու հոգի ալ՝ քանի տարի բանտարկութեան։ Դատավարութիւնը տեղի ունեցաւ դռնփակ։ Անոնք ամբաստանուած էին թէ խափանարար ձեռնարկներ կատարած էին օդանաւային գործարանի մը մէջ, չափազանց բարակցնելով այն արոյրէ թելը որ օդանաւին շարժիչ մեքենան կը կապէ վառիչին (carburateur)։ Այս խարդախութեան հետեւանքով, վառելանիւթը կաթկթելով, կրնար հրդեհ յառաջ բերել։ Արդարեւ, այդպէս շինուած օդանաւ մը բռնկած էր, դատճառ դառնալով օդաչուին մահուան եւ քննութեան ատեն ուրիշ խաթարեալ գործիքներ ալ երեւան հանուած էին։ Այս խարդախութիւնը կատարուած էր գաղտնի ժողովէ մը վերջ որուն մասնակցեր էին վեց բանուորները (Ժուռնալ)։ Զորս մահապարտներէն Լէոն եւ Անտուէ Լրպօ եղբայրներ են, նոյնպէս Մարսէլ եւ Ռոժէ Ռանպօ։ Միւս երկուքը ամառ ազատեցան, վերջին պահուն խոստովանած կամ փախցած ըլլալով։ Վճիռը արձակուեցաւ հրապարակաւ, դռնփակ խորհրդակցութենէն վերջը

ԹՇՆԱՄԻՆ ԿԱՏԱՂՕՐԷՆ ԿԸ ՅԱՐՁԱԿԻ ԱՌԱՆՑ ՀԱՇՈՒԵԼՈՒ ԿՈՐՈՒՍՏՆԵՐԸ

ԱՐԻՒՆՈՈՒՇՏ ԿՌԻՒՆԵՐ ՔԱԼԷԻ ԴՈՒՌՆԵՐՈՒՆ ԱՌՋԵՒ

Ռ. զմ. զինուորական ճակատից ժողովս. ձախակողմեան մ. սպ

Ձեկոյց թիւ 533, Մայիս 27, առաւօտ (271րդ օր).— Հիւսիսի մէջ թշնամին կը շարունակէ իր յարձակումները, մանաւանդ Մէնէնի շրջանին մէջ։ Ֆրանսական եւ դաշնակից զինուորները կը շարունակեն իրենց յառաջխաղացութիւնը։ Կռիւները ծայր աստիճան բուռն հանգամանք ունին. Գերմանները ապարդիւ կը նետեն բազմաթիւ եւ հզօրապէս սպառազինուած զինուորներ, առանց նկատի առնելու իրենց կորուստները։ Վալանսիէնի շրջանին մէջ, գիշերուան ընթացքին նախապէս որոշուած գիծի մը վրայ քաշեցինք այն զինուորները որ հաստատուած էին Էսքոյի վրայ։ Սոմի, Էնի [illegible] կատին վրայ եւ Արեւելքի մէջ կարեւոր դէպքեր չպատահեցան։

Ձեկոյց թիւ 534, իրիկուն.— Հիւսիսի մէջ, գերմանական յարձակումներ կատարուեցան պելժիական բանակի ճակատին դէմ, Հիւսիսային Ծովու եւ Մէնէնի շրջանին միջեւ։ Բրիտանական զինուորները յաջողութեամբ յարձակեցան թիկունքէն դիմացանց թշնամիին մը դէմ, Լա Պասէ Լիսի շրջանին մէջ։ Սոմի վրայ տեղական գործողութիւններ կատարուեցան մեր զօրքին կողմէ, վառօդ ուրապէս, օդատորմիղին ազդու աջակցութեամբ։ Էնի արեւելեան կողմը թշնամին յարձակեցաւ յամառօրէն։ Հրետանիի ուժերու եւ հետեւակազօրքի ճակատամարտը, որ սկսած էր անցեալ գիշեր, շարունակուեցաւ ցերեկուան մեծ մասին մէջ։ Ճակատամարտը շատ սուղի նստաւ թշնամիին եւ մենք պահեցինք մեր դիրքերը։

*** Բրիտանական վերջին զեկոյցին համաձայն, ծանր ռմբաձիգներ եւ հետապնդիչ օդանաւեր անընդհատ կը շարունակեն իրենց գործողութիւնները թշնամի հողերու վրայ։ Անոնք յաջողութեամբ յարձակած են Հոլանտի ափին եւ հաղորդակցութեանց ճամբաներուն վրայ։ Կրակի տրուած են մթերանոցներ եւ պարենաւորման պաշարներ։ Երկու բրիտանական ռմբաձիգ օդանաւեր վար առնուած են այդ գործողութեանց ընթացքին։ Գործակցելով ֆրանսական օդատորմիղին հետ, բրիտանական ռմբաձիգ օդանաւերը գիշեր ցերեկ շարունակեցին իրենց յարձակումները թշնամի մեքենայացած ուժերու, ռազմանիւթի մթերանոցներու եւ հրետանիներու վրայ։ Այս օդանաւերէն չորսը մէջտեղ չկան։ Նոյն աղբիւրին համաձայն, 40 թշնամի օդանաւեր վար առնուած կամ ծանրապէս վնասուած են մայիս 27ին, իսկ Անգլիացիները կորսնցուցած են միայն հինգ օդանաւ։

Նիւ Եորքէն հասած հեռագրի մը համաձայն, Օսթանտի (Պելժիա) ամերիկեան հիւանդանոցը ռմբակոծուելով քարուքանդ եղած է գերման. օդատորմիղին կողմէ։ Երկու հարիւր հիւանդներ եւ բոլոր պաշտօնեաները, ըժիշկ թէ հիւանդապահ, սպաննուած են։ Ցարձակումները կատարուած են յաջորդական ալիքներով, եւ թշնամի օդանաւերը պայթուցիկ եւ հրձիգ ռումբեր ձգած են, հակառակ Կարմիր Խաչի նշանակին եւ ամերիկեան դրօշին որ որոշապէս կ'երեւային տանիքին վրայ։ Միւսներուն մէջ կը գտնուէին բազմաթիւ փախստականներ որոնք հոն ապաստանած էին։ Այս դէպքը մեծ դայրոյթ [illegible] մէջ։

ԳԻՐԴԱՊՆՈՒԹԵԱՆՑ ԸՆԹԱՑՔԸ.— «Մաթէնի» զինուորական աշխատակիցը պարզելով զինուորական կացութիւնը, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ.

— « Ամէնէն աչառու, ամէնէն ազմկալի դրուագը կատարուեցաւ այն [illegible] կատին վրայ զոր բռնած են մեր պելժ դաշնակիցները, այսինքն Լիսի վրայ, Քուրթրէի եւ Մէնէնի միջեւ։ Առանց նկատի առնելու իրենց կորուստները, խոյանալով դէպի բաց գերեզմանը, մինչ հեծուած զինուորներուն տեղ անմիջապէս նորեր կը հասնէին եւ գունդերը գունդերուն կը յաջորդէին, Գերմանները ճակատամարտը չդադրեցուցին գիշերը եւ դայն շարունակեցին երէկ (27 մայիս)։ Պելժիական բանակը հարկադրուեցաւ նահանջ մը կատարել Քուրթրէի եւ Մէնէնի հարաւային արեւմտեան կողմը եւ հաւանաբար Մէնէնէն ալ անդին. Միւս կողմէ կռիւները ծաւալած են Հիւսիսային ծովուն եւ Մէնէնի միջեւ։ Երէկ ըսինք թէ Վալանսիէնի երկու կողմէն ֆրանսական զօրքին դէմ կատարուած յարձակումները ետ մղուած են եւ թշնամին աչառուն կորուստներ կրած է։ Սակայն, ապարապետութիւնը նկատելով որ այս բանակը շատ սրածայր դիրքի մը մէջ կը գտնուի, հրամայեց լքել Վալանսիէնը եւ քաշուիլ դէպի արեւմուտք, նախապէս պատրաստուած դիրքերու վրայ. Այս գործողութիւնը կատարուեցաւ կանոնաւորապէս, մայիս 26էն 27ի գիշերը։ Հիւսիսի բանակները քայլ առ քայլ քշուելով դէպի արեւմուտք, 10 — 12 օրէ ի վեր, հետզհետէ ի վիճակի կը գտնուին ահագին մէջնաբերդի մը դերը կատարելու։ Ահա թէ ինչու կ'ըսեն թէ կռիւները հետզհետէ զարգանալով, պաշտպանողական ճակատամարտի մը հանգամանքը կ'առնեն Ֆլանտրի մէջ։ Ո՞ւր պիտի հաստատուի այս մէջնաբերդին սահմանը։ Ծովա՞փը, քանի որ Պուլոնյըն թշնամիին ձեռքն է։ Արդարեւ, կը ծանուցուի թէ սուսերամարտ զօրամաս մը յառաջ կը խաղայ դէպի Քալէ եւ թէ շատ բուռն կռիւներ տեղի կ'ունենան քաղաքէն ոչ շատ հեռու։ Ուրեմն կացութիւնը քիչ մը տագնապալի է այս կողմէն։ Ամէն պարագայի մէջ, հակառակ դաշնակից ուժերու կատաղի, հերոսական դիմադրութեան, հակառակ Գերմաններու ահագին կորուստներուն, մարդկային թէ նիւթական — թնդանօթ, զրահապատ մեքենաներ, օդանաւեր - կացութիւնը ծանրակշիռ հանգամանք ստացած է այդ կողմէն։ Այս պատճառով, Անգլիացիները ապարդէն դանելու համար, յարձակեցան [illegible] սիս Լիսի վրայ, Աէնթ Օմէրի հարաւակողմը, թիւով գերազանց թշնամիի մը վրայ եւ մեծ յաջողութիւն շահեցան. Ուրեմն գերման ուժերու որ կ'ուղղուէին դէպի արեւելք - արեւմուտք, պելժիական բանակին հանդէպ բռնած է հիւսիս — Մէնէնի ծովային ճակատը, իսկ դէպի հարաւ՝ անգլիական բանակին հանդէպ»։

«Ն. Ե. Հէրըլտ»ի աշխատակիցը կը գրէ Գերմանները անցած են Լիսը, որ վերջին բնական խոչընդոտն էր Ֆլանտրի դաշնակից բանակներու, Պելժիոյ Օսթանտ եւ Զէպրուկէ նաւահանգիստներուն միջեւ։ (Այս գետը ներսը Քալէն գէթ կը գտնուի Պուլոնյըի եւ Լիլի կէս ճամբուն վրայ, եւ դէպի հիւսիս արեւելք կը հոսի մօտ 100 մղոն, միանալու համար Շէլտին, Կանի մէջ)։ Գերմանները կատաղի կռիւներ մղեցին Մէնէնի մօտ, ճեղքելու համար ձախ թեւը որ կը պաշտպանէ պելժիական նաւահանգիստները 12 մղոն դէպի Իփրի արեւելեան կողմը եւ հինգ մղոն դէպի հիւսիս Թուրքուանէն, Ֆրանսայի ամէնէն հիւսիսային քաղաքը այն եռանկիւնին որ կազմուած է Թուրքուան, Ռուպէ եւ Լիլ քաղաքներէն։ (ԽՄԲ.— Մնացեալը դանց կ'առնենք, նկատելով որ պելժիական բանակը անձնատուր եղած է արդէն, ինչպէս հաղորդեց վարչապետը երէկ առտու ժամը 8.30ին, ձայնասփիւռ ճառով մը)։

Պուլոնյըի անկումին առթիւ, մասնագէտներ դիտել կուտան թէ միջնաբերդը շինուած էր քաղաքը պաշտպանելու համար ծովէն եւ ոչ թէ ցամաքէն, այնպէս որ իր մեծ թնդանօթները անպէտ էին հրասայլերու առջեւ։ Հրասայ[illegible]

Ինչպէս կ'երեւայ, գերման հրամանատարը, Զօր. Ռայխընաու, վճռած է իր մեքենայացած զօրաբաժինները քշել դէպի հիւսիս, Մանշի ափերուն վրայ։ Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, առջի օր ծովեզերը Գերմաններու ձեռքն էր Աբպէվիլի շրջանէն մինչեւ կէս մը Պուլոնյըի եւ Քալէի միջեւ։ Այս վերջին քաղաքը ամենամօտ նաւահանգիստն է Անգլիոյ դիմաց։

*** Տեղական թերթերուն մէջ հրատարակուած լուրի մը համաձայն Գերմանիոյ օդանաւային նախարարութեան վիճակագրական ճիւղը մայիս 19ին հաղորդած է թէ 1060 օդանաւեր կորսուած են մայիս 10էն 17 — յարձակողականին առաջին շաբաթը. Այս օդանաւերուն 957ը շինուած էին ամենավերջին գրութեամբ, իսկ 103ը հին դրութեամբ։ Նոյն աղբիւրին համաձայն, 1522 գերման օդաչուներ անգործութեան դատապարտուած են մայիս 10էն 17։ Ասոնց 431ը վիրաւորուած, ուրիշներ սպաննուած կամ կորսուած են։ Դաշնակիցները կը պնդեն թէ իրենց օդանաւային կորուստները գերմ. նախանին միայն մէկ երրորդը կը կազմեն, ուրեմն 350 հատ։

ԻՏԱԼԻՈՅ ԺԱՄԸ ՀՆՉԱԾ Է

Լուրերը միշտ հակասական են Իտալիոյ դիրքի մասին։ Մէկ - երկու է վեր թերթերը չափաւորութեան խրատներ կուտան. բայց կարգ մը իրադարձութիւններ ուրիշ տպաւորութիւն կը գործեն։

Այսպէս, վերջին լուրերու համաձայն զինուորական պատրաստութիւնները յառաջ կը տարուին շտապօրէն. Մուսոլինիի հրամայից սպառողութեանց գործարաններուն փութացնել արտադրութիւնը։ Հռոմի [illegible] գետեղներ յանձնարարեց բոլոր հպատակներուն հեռանալ Իտալիայէն. ուրիշ նոր խորհրդակցութիւն մը կատարեց զինուորական վարիչներուն հետ։ Առջի օր ներկայ եղաւ մարմնամարզական ցուցահանդէսի մը եւ նոտաւ ամն մը վրայ որուն վերեւ կը ծածանէր խաչով դրօշ մը, մէկ [illegible] — « Մի [illegible]

Պետական նախարար Ֆարինաչչի, որ ֆաշականութեան ծայրայեղութիւնը կը ներկայացնէ, հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրաւ Ֆիրէնցէյի մէջ.

— « Իտալիոյ տեղը Հիթլէրի հերոսական Գերմանիոյ կողմն է, որ կռուի հասարակաց թշնամիին դէմ»։

Հռոմէն կը հեռագրեն թէ ուսանողները ազմկալի ցոյցեր [illegible] վենետիկ պալատին առջեւ, ջերմապէս ծափահարելով Առաջնորդը. ուրիշ պատշգամէն երեւցաւ, ուսանողները սկսան աղաղակել.

— « Պատերա՛զմ, պատերա՛զմ, միջամտութի՛ւն ..

Նոյն բովանդակութեամբ յայտարարութիւններ փակցուած էին [illegible] բոլոր փողոցներուն մէջ (Էջօռ)։

Հռոմի «Վոչէ տ'Իթալիա» թերթին մէջ Կայտա յօդուած մը հրատարակելով, կը բացատրէ թէ Իտալիա Գերմանիոյ կ'օգնէ անշարժութեամբ պահելով 1.200.000 դաշնակից զինուորներ իտալական սահմաններուն եւ իր գաղթավայրերուն մէջ։

Գահիրէէն կը հեռագրեն թէ Մասուր Արեւելքի բանակները [illegible] գլխաւոր դիրքերը Պաղեստինի, Սուրիոյ եւ Աֆրիկէի զանազան [illegible] մէջ։ Եգիպտոս ամէն միջոց ձեռք առած է որ եւ է անակնկալ [illegible]

Մալթայի ամերիկեան հիւպատոսը յանձնարարեց բոլոր հպատակներուն հեռանալ կղզիէն, կարելի եղած [illegible] շուտ։

Պոլսէն շոգենաւ մը հասաւ Իտալիա, բազմաթիւ Իտալացիներով։ Ուրիշներ ալ կը հեռանան Թուրքիայէն։

*** «Թան տի Խթաքիքի» կը հեռագրէ.— Հռոմի մէջ ընդհանուր տրամադրութիւնն այն է թէ գործելու ժամը հնչած է Իտալիոյ համար. [illegible] կարծիքը ազդուած է պատերազմական արտադրութիւններով։ Պաշտօնական շաբաթաթերթը, «Ռէլացիոնէ Ինթէրնացիոնալի» իր վերջին խմբագրականին խորագիրը դրած էր հետեւեալ խօսքերը.— «Վճիռներու ժամն կու»։ Ցոյցուածոյները քննելով միջազգային կացութիւնը, կը յայտարարէ թէ ժամը հասած է եւ թէ այլեւս տեղ չկայ վարանումի եւ այն հիւանդներու համար որ կը շարչրկուէին քաղաքական մտահոգութիւններով. Այս դիրքորոշ պահուն իտալացի ժողովուրդը կը սպասէ Մուսոլինիի հրամանին, ճեղքելու համար այն ճամբան որ իր սահմած կայսրութեան պիտի բերէ զարգացում եւ ապահովութիւն, իսկ իտալացի ժողովուրդին՝ բարօրութիւն եւ զօրութիւն »։

*** Անգլիական մասնաւոր պատուիրակ մը, որ Հռոմ գրկուած էր բանակցելու համար պաշարման օրէնքի մեղմացումին համար, Լոնտոն վերադարձաւ, ներկայացնելու համար Իտալիոյ պայմանները։ Կ'ըսուի թէ առաջարկները կրնան հիմ ծառայել համաձայնութեան մը համար. Երկու կառավարութեանց ներկայացուցիչները այժմ կը քննեն [illegible] ները։

ՌԱԶՄԱԿԱՆ ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ձիւնաւորմեան կացութիւնը

[illegible] Գերմանիոյ մեծ յարձակողականէն [illegible] երկու շաբաթ անցած է արդէն [illegible] թենէն բան մը չեն կորսնցուցած. Ընդհակառակն ։

[illegible] համար, ջանանք ամփոփ [illegible] ակնարկ մը կատարել, մինչեւ [illegible] ունեցած գործողութիւններու [illegible] մասին ։

[illegible] առաջին երեք օրերուն, [illegible] կառավարութիւնը թա [illegible] առանձնաբար Հոլանտայի եւ [illegible] պէլճիքայի գիծին ։ Պատերազմին չորրորդ օրը արդէն Հոլանտան ընկճուած, զէնքը վար դրաւ ։ Իսկ պէլճիկական ճակատի վրայ, Գերմանացիներ Լիէժը կ'անցնին, կը հասնին [illegible] մինչեւ մօտ, սպառնալով Պրիւքսել [illegible]

[illegible] չորրորդ օրը, Մայիս 15ին, [illegible] կ'անձնայ Մէզի կատաղի կռիւը ։ Գերմանացիները առաջարկ կը նետեն [illegible] հրասայլերու եւ [illegible] [illegible] մեծաղայն մասը, ինչպէս [illegible] ամբողջական օդատորմիղ մը, [illegible] կը թռնելով ռումբ կը թափեն [illegible] զօրամասերու վրայ ։ Գերմանացիները կը յաջողին Մէզը անցնիլ [illegible] Սեդան եւ Մէզիէռի միջեւ ։ Իսկ քիչ [illegible] Արիւերը անոնք կը տիրեն [illegible] Սոմանին եւ Լոնկվիին ։

Մայիս 15 — 17 գերմանական մեքենայացած եւ զրահապատ զօրամասերը [illegible] կողմէ կը յառաջանան դէպի [illegible] Մոպէօժ, իսկ միւս [illegible] Ալէնի եւ Վէրվէնի վրայով, ու [illegible] հասնելով Լանի ։

Մայիս 18ին, դաշնակից բանակներու [illegible] ձգեն Պրիւքսէլը եւ կը քաշուին դէպի արեւմուտք ։ Իսկ դէպի [illegible], Գերմանացիները առելի կը [illegible] ճանաչ դէպի Ֆրանսական հողը, առելի խորացնելով եւ լայնցնելով իրենց բացած խորշը, ու կարմելով Սէն Քանթէն, Լա Ֆէր, Լան, Թիւ [illegible] Մօնմէտի յայն ճակատը ։

Մոտքերը զանազան ու արմիւնոց [illegible] ու կը յաջորդեն ։ Ֆրանսական [illegible] անտարբութիւնը չի յաջողիր [illegible] նոր մնայուն եւ որոշ ճակատ մը ։ Սպարապետ Կամըլէն կոչում իր [illegible] հրամանը — Իւրաքանչիւր [illegible] պէտք է մեռնի իրեն յանձնուած [illegible]

Մէկ օր վերջը, Զօր. Վէկան կը [illegible] բոլոր ռազմաճակատներուն ։ Մայիս 20 — 21, Պելճիոյ դաշնակից [illegible] կը շարունակէ իր նահանջը դէպի Հարաւ արեւմուտք ։ Գերմանացիները ընդհատել [illegible] իրենց յառաջխաղացումը դէպի [illegible] Փարիզ, կ'ուղղուին դէպի [illegible] նշանակէտ ունենալով Ապէվիլ — Համոյց ղլխաւոր հաղորդակցութեանց — ձգտելով հասնիլ մինչեւ ծով եւ արգելք ըլլալ միաժամանակ հիւսիսային եւ հարաւային դաշնակից բանակներու միացման ։ Արդարեւ մայիս 21ին Գերմանացիները կը գրաւեն Ամիէնը եւ անոր [illegible] կէ ալ յառաջանալով կը հասնին Ապվիլ, ու մինչեւ ծովեզերք ։

Մայիս 22էն ի վեր, զինուորական գործողութեանց ծանրութեան կեդրոնը փոխադրուած է Արաս - Քամպրէ — Վալանսիէն եռանկիւնին շուրջ ։ Այնտեղ շատ բուռն եւ բախտորոշ ճակատամարտ մը կը մղուի երկու հակառակորդներու միջեւ ։ Գերման հրամանատարութիւնը իր գերագոյն ճիգը կը թափէ, կղզիացնելու համար հիւսիսային դաշնակից բանակը, արգիլելու որ ան հասնի Ամիէն եւ Փէրոն՝ միանալու համար իր պլխաւոր բանակին. Եթէ յաջողի այս ռազմախաղը, անգամուած ըլլալով 50 քիլոմեթր տարածութեան մը վրայ, [illegible] է ոչնչանալու, դաշնակից երկու բանակներուն մէջ [illegible]

Գերմանական պատերազմի նոր մեթոտներու մասին, շատ բան կը գրուի ։ Այդ մասին մենք ալ յաճախ կը խօսինք այս էջերուն մէջ ։ Բայց կ'արժէ քանի մը ամփոփումներ կատարել ։

Ամէնէն առաջ պէտք է արձանագրել, որ վերջին երկու շաբթուան կռիւներու ընթացքին մեծամար եղաւ մնայուն ճակատ մը ստեղծել ։ Ճակատը հաւ կրակի գիծը փոխադրուեցաւ շարժուն եղաւ ։ Ու առիկա առաւելաբար շնորհիւ հակառակորդի զրահապատ եւ մեքենայացած զօրամասերուն. Անոնք կը յառաջանան ամենուրեք, յաճախ զօրամասերու թիկունքը, խուճապ առեղծելով խառնաշփոթութեան մէջ ։ Ասկէ զատ, մեծ դեր կը կատարեն իրենց «Շթիւքաս» կոչուած ռմբաձիգ օդանաւերը, որոնք շատ վար կ'իջնան ու գնդացիրի առատ կրակով մը կը հնձեն [illegible] հակառակորդ զօրամասերէն, ու անմիջապէս կարգերով նոյն վայրը կը հասնին իրենց հետեւակազօրքը ։

Պէտք է արձանագրել նաեւ, որ այս 15 օրուան ընթացքին, գերման սպայակոյտը, աւելի նուազ պաշարողական ռազմախաղեր կատարեց ։ Ընդհակառակն ան, Պելճիոյ թէ Ֆրանսայի մէջ, ընդհանրապէս ճակատներէն դարձաւ, ու ճակատներու մէջտեղէն ճեղքեր կամ խորշեր բացաւ ։

Շատով տեսնաստես պիտի ըլլանք այս վճռական գործողութիւններուն [illegible] նոր ստուարաթուղթ կարողին եւ հանգամանքին ։

Տ. ԲԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՈՒՆՋԻ

Իզմիրցի Պ. Գէորգ Ս. Աւետիքեան 150 ֆրանք կը տրամադրէ, իր ողբացեալ կնոջ՝ ՊԵՐՃՈՒՀԻի մահուան երրորդ տարելիցին առթիւ ։ Յանձնեցինք Տր. Կ. Խաչին, [illegible] համար անոնք զինուորներու անհրաժեշտ պէտքերուն ։

*** Տիկին Ս. Տէր Դաւթեան փոխան ծաղկեպսակի 50 ֆրանք կը նուիրէ Շավիլի եկեղեցիին եւ 50 ֆրանք Կ. Խաչին, հայ զինուորներուն օգնութեան համար ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հայկական խաղեր

«Խորհ. Հայաստան» կը գրէ (21 Մարտ) —

Արուեստի գործերու վարչութիւնը երգի մրցում մը բացաւ, — յօրինել երեք երգեր, 1.— Սթալինի մասին, 2.— Հայրենիքի մասին, 3.— Հայկական քայլերգ ։ Այս երգերը պէտք է եղանակաւորուին երգչախումբի, համանուագի, փողային նուագախումբի, ժողովրդական նուագարաններու, անհատ նուագածուներու յատուկ ձեւերով ։

1.— Մրցումին նպատակն է «Հայաստանի երաժիշտները կապել լիարժէք երաժշտական գեղարուեստական երգացանկ ստեղծելու գործին» ։

2.—Մրցումին ներկայացուած գործերը պէտք է գրուած ըլլան պարզորոշ եւ յանձնուին անոնց կցելով երգին լրիւ բնագիրը ։

3— Երգերուն գրական բնագիրը պէտք է առնել Գրողներու Միութենէն ։

4.— Երաժշտական բնագիրները պէտք է ներկայացուին Երաժիշտներու միութեան, մինչեւ Սեպտեմբեր 1 ։

5.— Ցաղօղած երգերուն հեղինակները պիտի ստանան.

Ա. մրցանակի արժանացողը 3000 րուբլի ։

Բ. մրցանակի արժանացողը 2000 րուբլի

Գ. մրցանակի արժանացողը 1000 րուբլի

6.— Այն երգերը, որոնք գրուած են առանց նուազակցութեան, միայն մեղեդի շարադրութեամբ, կը ստանան սահմանուած մրցանակին 50 առ հարիւրը ։

7.— Բանաստեղծներու [illegible] համար մրցումին պիտի տայ, իբրեւ [illegible] — 500 րուբլի ։

8.— Մրցանակի [illegible] գործերը կը վերադարձուին Արուեստի Գործերու Վարչութեան կողմէ ։

9.— Մրցումին մասնակցիլ ուզողները կրնան դիմել Երաժիշտներու միութեան, ստանալու համար բնագիրը, ինչպէս նաեւ անհրաժեշտ փաստաթղթային նիւթերը ։

10.— Մրցումին արդիւնքը կը հաղորդուի Սեպտեմբեր 15ին ։

Ժիւրիին կազմը — Նախագահ՝ Գ. Բուդաղեան, անդամներ՝ Հ. Դանիէլեան, Շ. Տալեան, Փրոֆ. Կ. Սարաջեւ, Զ. Վարդանեան, Վ. Սամուէլեան, Ա. Ցովհաննէսեան ։

ՆԿԱՐԻՉ Փ. ԹԵՐԼԷՄԷԶԵԱՆԻ

ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Այս ամիս, Երեւանի մէջ կը տօնուի նկարիչ Փանոս Թէրլէմէզեանի ստեղծագործական կեանքի 40ամեակը եւ ծննդեան 75ամեակը ։

Թէրլէմէզեան մրցանակով աւարտած է Փարիզի Նկարչական ակադեմիան ։ Ցետոյ մտած Փեթերպուրկի նկարչական ակադեմիան ։

Տաղանդաւոր նկարիչին նիւթերը հարուստ են եւ բազմազան ։ Ունի մեծարժէք կտաւներ ։ 40 տարիներու ընթացքին, արտադրած եւ ցուցադրած է բազմաթիւ գործեր. 1901ին, առաջին անգամ Փարիզի ցուցահանդէսին կը ներկայացնէ «Բրիտանացի բանուորուհին» նկարը ։ 1913ին կը մասնակցի Միւնիխի համաշխարհային ցուցահանդէսին, ու կը ստանայ ոսկի շքանշան ։ Այնուհետեւ բազմաթիւ ցուցահանդէսներ կը կազմակերպէ Թիֆլիզի, Պոլսոյ, Նիւ Եորքի, Լոս Անճելըսի, Սան Ֆրանչիսկոյի մէջ եւ այլուր ։ 1928ին Ամերիկայէն կը փոխադրուի Հայաստան, ուր կը մնայ վերջնապէս ։ Հայաստանի կառավարութիւնը Թէրլէմէզեանի տուած է ժողովրդական նկարիչի կոչում, իսկ հայկական արուեստի տասնօրեակին առթիւ՝ «աշխատանքի կարմիր դրօշ» շքանշանը ։

Այս յոբելեանին առթիւ Երեւանի մէջ տեղի պիտի ունենայ ցուցահանդէս մը, ու պիտի տպուին իր կարգ մը գործերը ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

** Գարնանացանի ընթացքին, հողագործ աշխատաւորութեան բժշկական օգնութիւն հասցնելու նպատակով, կառավարութիւնը դաշտ ղրկեց հետեւեալ բժիշկները, — Փրոֆ. Ա. Ցակոբեան, բժիշկներ Գ. Միրզոյեան, Ե. Աքամէլեք, Հ. Տիգրանեան, Բ. Թարայեան, Հ. Աստուածատրեան, Վ. Մայրապեանեան, Ա. Զմշկեան, Թ. Բուլախչեան, Ա. Վարդանեան, Կ. Գրիգորեան, Գ. Սրուանձեան, Հ. Նահապետեան, Վ. Օհանեան, Ժ. Մարգարեան ։

** Երեւանի հարաւային պողոտային վրայ բացուեցաւ կարի երրորդ արհեստանոցը, արդիական սարքով ու կահաւորումով ։

** Լէնինականի հարաւային արուարձանին մէջ [illegible] կիմինարի նոր ու մեծադրծարանի մը շինութեան, որու համար պիտի ծախսուի 00.000 րուբլի

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Ս. Դաւթեան եւ ամուսինը բժ. Տ. Դաւթեան կը յայտնեն Փարիզի Հ. եկեղեցիին վարչութեան եւ [illegible] ու [illegible] բոլոր, գոլիններուն, որոնք սիրայօժար եւ պատշաճ հանդիսաւորութեամբ կատարեցին Հ. Հ. Խորէնդաբանին անդամ եւ գրագիտուհի Տիկին ՊԵՐՃՈՒՀԻ ԽԱՐԱՉԵԱՆԻ յուղարկաւորութեան արարողութիւնը, [illegible] Հայ Գրողներու Միութեան Նախագահ Պ. Ա. Զօպանեանի իր գեղեցիկ դամբանականին համար, բոլոր միութիւններու եւ կազմակերպութեան ներկայացուցիչներուն, ինչպէս եւ բոլոր անոնց որոնք անձամբ կամ նամակով ցաւակցութիւն յայտնեցին եւ փոխանակ ծաղկեպսակի իրենց նուէրներով յարգեցին անոր յիշատակը ։

Զինուոր եղբօր համար

Պ. Թադէոս Շահպազեան, իր զաւկին՝ Մովսէսի ծննդեան տարեդարձին առթիւ (22 մայիս), հարիւր ֆր. կը նուիրէ Ֆ. Կ. Խաչին, հայ զինուորներու օգնութեան համար ։

Զանազան լուրեր օտար դէպքերու մասին

ԼՈՆՏՈՆԷՆ մասնաւոր պատուիրակութիւն մը գնաց Մոսկուա, առեւտրական բանակցութիւններ վարելու համար ։ Անգլիա պատրաստ է առեւտրական համաձայնութիւն մը կնքելու, պայմանաւ որ Ս. Միութիւնը նկատի առնէ պատերազմը եւ Ռուսիա ղրկուած ապրանքները չծառայեն Գերմանիոյ օգնելու ։ Իսկ Մոսկուա չընդունիր որ կաշկանդուին իր ներածումներն ու արտածումները երրորդ պետութեան մը հետ, բայց կը խոստանայ Անգլիայէն ստացած ապրանքները չտրամադրել անոր թշնամիներուն ։

ԵՐԹԵՒԵԿԻ մասին հրատարակուած նոր հրամանագիրը կը պարունակէ նաեւ հետեւեալ տրամադրութիւնները. Այսուհետեւ մանաւանդ այն օրինազանցը որ չի կրնար օրինաւոր փաստաթուղթով մը ապացուցանել թէ իրաւունք ունէր մտնելու այն շրջանը ուր բռնուեցաւ, պարտաւոր է իր նկած տեղը վերադառնալ ամէնէն կարճ ճամբով ։ Ամէն օտարական կամ ուրիշ որ եւ է անձ որ Ֆրանսական հողին վրայ կը շրջի առանց ապացուցանելու իր ինքնութիւնը, պիտի ձերբակալուի եւ առժամապէս վար պիտի դրուի, սպասելով քննութեանց արդիւնքին ։ Եթէ օրինազանցը չարժամար է, կրնայ ղրկուիլ իր արտօնագիրէն ։

ԹՈՒՂԹԻ ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԵԱՆ համար նոր միջոցներ ձեռք առնուեցան Անգլիոյ մէջ ։ Մասնաւորապէս արգիլուած է նոր պարբերականներ, կարգ մը ազդեր եւ շրջաբերականներ տպել ։ Սահմանափակումներ հաստատուած են նաեւ կապոցի թուղթերու համար ։ Խանութպանները իրաւունք չունին թուղթի մէջ փաթթելու ծախուած ապրանքները, եթէ բացարձակապէս անհրաժեշտ չէ ։ Վերջապէս արգիլուած է թուղթէ առարկաներ շինել. — թաշկինակ, անձեռոց, սփռոց, պնակ, ծածկոց, ետիկէթթ եւն. ։ Կը յիշուի թէ Ֆրանսայի մէջ ալ խիստ սահմանափակումներ հաստատուած են, որոնք պիտի գործադրուին յունիս 15էն սկսեալ ։ Օրաթերթերը լոյս կը տեսնեն երկու էջ, շաբաթաթերթերը՝ չորս կամ վեց էջ ։

ՀԱՆԴԻՍԵՐՁԵՂԷՆԻ տուներն ալ հրաւէր ստացան աջակցելու ազգ. պաշտպանութեան, զինուորական հագուստներ հայթայթելու համար ։

ՁԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ նամակներուն առաքումը կամ յանձնումը պիտի չարունակուի, նոյնիսկ պատերազմական գործողութեանց ընթացքին, ինչպէս հաղորդուեցաւ պաշտօնապէս ։ Միջոցներ ձեռք առնուած են առաքումները փութացնելու համար, թէկուզ յապաղումներ միշտ ալ կրնան պատահիլ, իբրեւ հետեւանք ռազմական գործողութեանց ։

ՌՈՒՄԱՆԱԿԱՆ ՔԱՐԻՒՂԸ մեծ քանակութեամբ եւ օր առաջ Գերմանիա հասցնելու համար, միջոցներ ձեռք առնուեցան ռումանական կառավարութեան կողմէ, որ փոխարէնը ապառազինութիւններ կը ստանայ ։ Կնքուած պայմանագրին համաձայն Գերմանիա պէտք է 130.000 թոն քարիւղ ստանայ ամէն ամիս ։ (Ռումանիոյ քարիւղի ամսական արտադրութիւնն է 500.000 թոն) ։ Ապրիլին ղրկուած է միայն 75.000 թոն, թէեւ փոխադրութեան միջոցները վերահաստատուած են ։ Մայիսին առաքումը պիտի հասնի 90000 թոնի, բայց Գերմանիա անուրջակի կը ձգէ, աւելի մեծ քանակութեամբ եւ արագ ստանալու համար, քանի որ Ֆրանսական ճակատի պատերազմական գործողութիւնները օրական 20.000 թոն քարիւղ սպառել կուտան Գերմանիոյ ։ Դաշնակիցներն եւ չէզոք երկիրներն ալ մեծ քանակութեամբ ռումանական քարիւղ կը [illegible] են

ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ՃԱՓՈՆ առեւտրական դաշնագիր մը կնքած են, ճափոնական մասնաւոր պատուիրակութեան միջոցաւ որ ջերմ ընդունելութիւն գտաւ Հռոմի մէջ ։ Կարգ մը թերթեր կը հաւաստեն թէ դաշնագիրը տրամադրութիւն մը կը պարունակէ, որուն համաձայն Ճափոն անհրաժեշտ ապրանքները պիտի ճարէ Եթովպիոյ, «եթէ դժուարութիւններ ծագին Իտալիոյ եւ Եթովպիոյ [illegible] հաղորդակցութեան մէջ» ։

ԻՏԱԼԻՈՅ Թագաւորը Աւստրիան մանուկը նուիրեց մարաջախտ Կէօրինկի, գերմանեւիտալական պայմանաւոր դաշինքին տարեդարձին առթիւ ։ Իտալիոյ ամենաբարձր պատուանշանն է այս եւ զայն ունեցողը թագաւորին զարմիկը կը դառնայ ։ Թագաւորը եւ Մուսոլինի շնորհաւորական հեռագիրներ ուղղեցին գերման մարաջախտին, գնահատելով անոր թափած ջանքերը՝ երկու երկիրներուն բարեկամութիւնը ամրապնդելու համար ։

ՊՈՒԼԿԱՐԱԿԱՆ կառավարութիւնը արգիլեց տեսարաններ յուսանկարել գիւղերու եւ քաղաքներու մէջ, իբրեւ զգուշութիւն զաւառական գործառնու [illegible]

ԵԳԻՊՏՈՍԻ կառավարութիւնը դադրեցուց իր առեւտրական յարաբերութիւնները Հոլանտայի, Լիւքսէմպուրկի եւ Պելճիոյ գրաւեալ մասերուն հետ ։ Պրիւսէլի ամերիկեան դեսպանէն խնդրուեցաւ պաշտպանել Եգիպտոսի շահերը Պելճիոյ մէջ ։

ՏԱԱԸ ՏԱՐԻ բանտարկութեան դատապարտուեցաւ Մարսէյ Վիլյո, որ մասնաւոր պաշտօն մը ստացած ըլլալով Սէն է Մառնի մէկ շաքարագործարանին մէջ, հակաֆրանսական խօսքեր արտասանած էր ։ Առաւելագոյն պատիժն է այս, նմանօրինակ յանցանքներու համար ։ Ուրիշ ձերբակալութիւններ կատարուեցան նոյն մեղադրանքներով ։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Կ. ԽԱՉԸ կեդրոն մը բացաւ Փարիզի մէջ, օգնելու համար պատերազմի զոհերուն ։ Մ. Նահանգներուն մէջ կազմակերպութիւնը ձեռնարկած է տասը միլիոն տոլար հաւաքելու ։ Առ այժմ դրամ կը բաժնուի ֆրանսացի, պելճիքացի եւն. փախստականներու ։ Հեռագրուած է Ամերիկա, որպէսզի հագուստ, կօշիկ, անկողին, խոհանոցի առարկաներ, դեղեր եւն. ղրկեն ։

ԼԻՈՆԻ մէջ ձերբակալուեցան 15 հոգի, որոնց մօտ գտնուած էին գաղտնի թռուցիկներ եւ ապագրական նիւթեր ։ Հարցաքննութենէն վերջ բոլորն ալ յանձնուեցան զինուորական ատեանին ։

ԱՆԳԼԻՈՅ աշխատաւորական կուսակցութենէն հրաժարեցաւ Լորտ Փոնսոնպի, համաձայն չըլլալով անոր վարած քաղաքականութեան ։ Լորտը պատերազմին սկիզբէն ի վեր հաշտութիւն կը քարոզէ ։

ԱՆԻՒՐՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՄԱՍԻՆ

*** Տանրմէկ օր Գերմանիոյ մէջ վար զրուելէ վերջ, Փարիզ հասան 103 [illegible] ապանական եւ հիւպատոսական պաշտօնեաներ ։ Ասոնց 9-ը պելճիքացի են, [illegible] ուած են Գերմանիոյ մէջ, փոխանակուելու համար Գերմաններու հետ ։

*** Իտալիոյ Մեծ Պատերազմին մասնակցութեան 25րդ տարեդարձին առթիւ, որ տօնուեցաւ մայիս 24ին, մամուլը կը բացատրէ թէ հակասութիւն [illegible] Իտալիոյ ներկայ դիրքին եւ այն դիրքին միջեւ որ 1915 առիպեց Դաշնակիցներուն միանալու ։ Թերթերու կարծիքով, Իտալիա իր ազգ. միութիւնը [illegible] բնական սահմանները ապահովելէ վերջ, այժմ ստիպուած է հում նիւթեր եւ տեղ գտնել իր յաւելեալ բնակչութեան համար ։ «Իտալիա գտնուելով արեւմտեան պետութեանց գերակայութեան առջեւ, բնականաբար Գերմանիոյ կողմն է, քանի որ ան ալ կը ջանայ նոր կարգուսարք մը հաստատել» ։

ԱՅՆ ԿԻՆԵՐԸ որ կը ծառայեն իբրեւ պետական պաշտօնեայ, իրաւունք ունին ձգելու իրենց գործը, առանց արտօնութեան ։ Վերջերս յաճախադէպ դարձած ըլլալով գործալքումները, աշխատանքի Նախարարը ազդարարութիւն մը ուղղեց ։ Խիստ պատիժներ պիտի կրեն անոնք որ կը լքեն իրենց գործը կամ անոնք որ գործ կուտան այս կարգի դասալիքներու ։

ԴԻՍՊԱՆԱԿԱՆ կարեւոր փոփոխութիւններ կատարուեցան ։ Վլատիմիր տ'Օրմէսոն, «Ֆիկառօ»ի խմբագրապետը նշանակուեցաւ Վատիկանի դեսպան, Պերլինի նախորդ դեսպանը՝ Պ. Քուլոնտր՝ Բեռնի դեսպան, Պ. Փէտութոն՝ Պուքրէշի դեսպան եւն. ։

ՊՈՒՔՐԷՇԷՆ կը հաղորդեն թէ ռումանական կառավարութիւնը արգիլեց [illegible] Ծովէն այն բոլոր նաւերուն որոնք զէնք եւ պայթուցիկներ կը փոխադրեն Դ. Նուբի վրայ, Գրայլայէն Սեւ ծով ։ Այս կարգի նիւթերու փոխադրութիւնը արտօնուած է միայն գետեզերեայ երկիրներուն համար ։

ՏԷՍԻՆ — Այրի Տիկին Վ. Թոզաթլեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Քէօսէեան, Այրի Տիկին Ֆ. Քէօսէեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Քէօսէեան (Հայաստան), Տէր եւ Տիկ. Ցովնան Գասապեան (Հայաստան), Տէր եւ Տիկ. Ա., Տէր եւ Տիկին Կ., Տէր եւ Տիկին Ղ., Տէր եւ Տիկին Ս., Տէր եւ Տիկին Ն. Թոզաթլեան ընտանիքներ (Ցունաստան), Այրի Տիկին Ա. Ինճէեան (Ցունաստան), Այրի Տիկին Մ. Հայրապետեան (Ցունաստան), Տէր եւ Տիկին Ե. Ժամկոչեան (Ցունաստան), Տէր եւ Տիկին Հ. Ժամկոչեան (Ցունաստան), Տէր եւ Տիկին Մ. Գէորգեան (Ցունաստան), Տէր եւ Տիկին Գ. Համբարձումեան (Ցունաստան), Տէր եւ Տիկին Ս. Քէօսէեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Ինճէեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Սէֆէրեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Գապազճեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Գապազճեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Ժամկոչեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Մ. Սամուէլեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Փ. Փիլիկեան (Հայաստան), սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն դառնաղէտ մահը իրենց քեռորդւոյն, մօրաքրոջորդւոյն, հօրեղբօրորդւոյն, մօրեղբօրորդւոյն, քեռայրին, քենեկային եւ ազգականին՝

ԱՐՏԱՇԷՍ ԹՈԶԱԹԼԵԱՆԻ

որ կնքեց իր մահկանացուն 15 մայիս, չորեքշաբթի երեկոյեան ժամը 5ին, 52 տարեկան հասակին ։

Ցուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ 17 մայիս, ուրբաթ առաւօտ ժամը 10ին, Տէսինի Հայոց եկեղեցիին մէջ, ուրկէ մարմինը փոխադրուեցաւ տեղւոյն գերեզմանատունը ։

ՇՒՅՑԱՐԻԱ ԵՒ ՊԱՏՈՒԱՍՏԻ աշխատանոցներուն մէջ ծառայող անձերը եւ իրենց պատրաստած արտադրութիւնները խիստ քննութեան պիտի ենթարկուին, համաձայն նոր հրամանագրի մը ։

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆ Լիլի, Վալանսիէնի եւ հիւսիսային կարգ մը քաղաքներու ոստիկանապետները ։

Պ. Աբրահամ Պոռաճեան, Տէր եւ Տիկին Սիմոն Սէֆէրեան եւ աղջիկները՝ Նեկտար, Վարսենիկ եւ Անահիտ (Օտեսա), Տէր եւ Տիկին Պետրոս Խնկիկեան եւ զաւակները (Պուքրէշ), Տէր եւ Տիկին Փիլիպպոս Պոռաճեան (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկ. Ցակոբ Քացախեան (Պոլիս), Այրի Տիկ. Ամպէր Զահրճեան եւ զաւակը՝ Հրանտ (Նիւ Եորք), ինչպէս նաեւ Քիպրիթեան եւ Գալուստեան ընտանիքները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի կնոջ, աղջկան, քրոջ, քրոջ աղջկան, հարսին եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՄԱՆՆԻԿ ՊՕՌԱՃԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ մայիս 27ին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան ։

Ցուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի 29 Մայիս, չորեքշաբթի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 52 Rue Hoche, Bagnolet (Seine), ուրկէ հանգուցեալին մարմինը պիտի փոխադրուի Պանեէօյէի գերեզմանատունը ։

ԾԱՆՕԹ — Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբր այդ նկատել ։

Le Gerant : H. STEPHAN
Imprimerie A – DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :—: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : GOBelins 15-70
17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678-63 ([illegible] ՀԱՄԱՐ) Métro : TOLBIAC

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 30 ՄԱՅԻՍ
JEUDI 30 MAI 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4362

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ վարչապետներուն յայտարարութիւնները

Երէկ հաղորդեր էինք վարչապետին ձայնասփիւռ ճառը, որ ... կը կոչէր Լէոփոլտ Գ.ի արարքը: Պ. Փոլ Ռէյնօ այս առթիւ ... ճակատի զինուորները: «Մէկ օր, այս 18 օրուան ճակատամարտի ընթացքին, անոնք հազար օրինակներ տուին հերոսութեան: Ֆրանսայի երիտասարդ զօրավարները, որոնք հազիւ հինգերուն տեղը անցած էին, արդէն պսակուած են փառքով: Մեր զօրավարները եւ զինուորները կը կռուին ... մը որուն վրայ կախուած է վաղուան ... երկրը եւ որ վաղը ... պիտի ... աշխարհի... Մենք պիտի տոկանք նոր գիծին վրայ զոր հաստատած է մեր մեծ սպարապետը, Վէյկան, կատարեալ համախորհրդութեամբ մարաջախտ Փէթէնի հետ, Սոմի եւ Էնի վրայ: Եւ որովհետեւ պիտի տոկանք, պիտի յաղթենք»:

Նոյն օր ճառ մըն ալ Անգլիոյ վարչապետը խօսեցաւ, Երեսփ. ժողովին մէջ: Հաղորդելով օրուան դէպքը, Չըրչիլ յայտարարեց.

— «Պելժիոյ Թագաւորը երէկ գերման սպարապետութեան զրկեց բանագնաց մը, որ խնդրեց դադրեցնել թշնամութիւնները պելժիական ճակատին վրայ: Ֆրանսական եւ բրիտանական կառավարութիւնները անմիջապէս հրահանգներ ղրկեցին իրենց զօրավարներուն, որպէսզի չհամակերպին այդ ձեռնարկին եւ շարունակեն գործողութիւնները: Սակայն գերման սպարապետութիւնը ընդունեց պելժիական առաջարկը եւ պելժիական բանակը դադրեցուց իր դիմադրութիւնը այս առտու ժամը 4ին: Ես միտք չունիմ առաջարկելու որ փորձենք դատաստան կազմել Պելժիոյ Թագաւորին արարքին վրայ, իբրեւ սպարապետ պելժիական բանակին: Այդ բանակը արիաբար կռուեցաւ, ծանր կորուստներ կրելով եւ պատճառելով: Պելժիական կառավարութիւնը չհամաձայնեցաւ Թագաւորին արարքին եւ ինքզինքը հռչակելով միակ օրինաւոր կառավարութիւնը Պելժիոյ, հանդիսաւորապէս հաղորդեց թէ վճռած է շարունակել պատերազմը ձեռք ձեռքի Դաշնակիցներուն հետ որոնք Պելժիոյ օգնութեան հասան անոր ամէնէն վտանգաւոր վայրկեանին: Անշուշտ շատ ծանր է բրիտանական եւ ֆրանսական բանակներուն կացութիւնը, քանի որ անոնք այժմ տաժանելի պայքարի մը բռնուած են, պաշարուած երեք կողմերէ եւ օդէն: Պելժիական բանակին անձնատուութիւնը մեծապէս կ'աւելցնէ անոնց սպառնացող ծանր վտանգը. բայց զինուորները կարգի են հոյակապ եւ կը կռուին ամենամեծ կարգապահութեամբ եւ ուժգնութեամբ: Կը յուսամ յայտարարութիւն մը ընել ձեզի ընդհանուր կացութեան մասին, երբ կարելի ըլլայ գնահատել կատարուած տաժանելի պայքարին արդիւնքը: Մինչ այդ, պէտք է պատրաստուիլ աւելի ծանր եւ տաժանելի օրերու»:

Վարչապետը վերջացուց անսասան վստահութիւն յայտնելով «մեր թշնամիներու վերջնական պարտութեան մասին»:

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

»»» · «««

Ինչպէս կը յիշուի, Էջմիածնի կաթող. տեղապահը հեռագրած էր յունիս 30ին յետաձգել Կիլիկիոյ կաթողիկոսին ընտրութիւնը, սպասելով իր նամակին:

Մօտ երկու ամիս անցաւ այդ թուականէն ի վեր եւ ոչ մէկ գիր հասած է Էջմիածինէն: Անպատասխանի մնաց նաեւ երեք շաբաթ առաջ Երուսաղէմի Պատրիարքին կողմէ ղրկուած հեռագիրը:

Նկատի ունենալով որ այլեւս կարելի չէ յետաձգել ընտրութիւնը, առանց տեղի տալու շարք մը անպատեհութեանց, Տեղապահ Սարաճեան արք. որոշած է ընտրութիւնը կատարել Մայիս 30ին (այսօր) եւ այս պարագան հեռագրած է Էջմիածին, ու ի գիտութիւն: Տեղապահը Սուրիոյ մարզպանութեան եւս հաղորդած է այս որոշումը:

ՈՒՐԻՇ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՄԱՍԻՆ

*** «Քանտիտ» շաբաթաթերթը իր վերջին թիւով ալ կը պահանջէ անխնայ պատժել դաւաճանները (22 մայիս).— «Մեղկութեան ժամանակը անցած է: Դժբախտութիւնը այն է որ այդ անբարոյական թուլութիւնները տեւեցին մինչեւ գերմանական խուժումը: Երբ փոթորիկը անցնի, երբ յաղթանակը շահինք եւ կարենանք ըսել թէ մինչեւ ո՛ւր հասած էր դաւաճանութիւնը, Ֆրանսան պիտի սարսռայ: Համայնավարական դաւաճանութիւնը մերկացնելով, կորովի միջոցներ պահանջելով օտար արշաւանքին դէմ, մենք դեռ շատ վար կը մնանք ճշմարտութենէն: Թանկագին ժամանակ մը կորսուեցաւ, բայց դեռ ժամանակ կայ գործելու: Մենք մահապատիժ պահանջեցինք դաւաճաններուն համար: Թերեւս ոմանք պիտի գնդակահարուին երբ լոյս տեսնեն այս տողերը: Ով որ դաւաճանութեան յանցանքի վրայ կը բռնուի, պէտք է գնդակահարուի երկու ժամէն, ինչ որ ալ ըլլայ իր տարիքը, սեռը, դիրքը: Ֆրանսացիները, Ֆրանսացիներու ահագին մեծամասնութիւնը Պ. Մանտէլէն կը սպասեն որ անխնայ գործէ»:

*** Զուիցերիոյ թերթերը կը գրեն թէ Գերմանիոյ Նախորդ գահաժառանգին անդրանիկ տղան, որ ծանրապէս վիրաւորուած էր մայիս 23ի կռիւներուն մէջ, մեռած է մայիս 27ին, դաշտային հիւանդանոցի մը մէջ: Անգլիոյ Թագաւորին զարմիկներէն մէկն ալ, լորտ Քէմպրիճ, կորսուած կը համարուի:

*** Փարիզի ռուս սոցիալ դեմոկրատներու օրկանը, «Նովի Միր» (Նոր Աշխարհ), որուն վարիչն է Պ. Դան, կոչ մը ուղղելով Խ. Միութեան աշխատաւորներուն, կը հրաւիրէ բոլոր կարելի միջոցներով աջակցիլ, ապահովելու համար «ժողովրդապետութեանց յաղթանակը բարբարոս հիթլէրականութեան դէմ: Դուք, իբրեւ քաղաքացիները ձեր երկրին, իբրեւ աշխատաւորներ, պէտք է բարձրացնէք ձեր ձայնը, ստիպելու համար խորհրդային կառավարութիւնը որ խզէ իր ամօթալի զինակցութիւնը հիթլէրական աւազակներուն հետ, որպէսզի Խ. Միութիւնը մտնէ այն զանգուածին մէջ որ պատերազմ կը մղէ այդ աւազակներուն դէմ, որպէսզի կարմիր բանակը փրկուի հիթլէրական ոճիրներու օժանդակի եւ մեղսակցի ամօթալի դերէն, նուիրուելու համար ժողովուրդներու ազատութեան յեղափոխական գործին»:

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԵՒ ԻՆՉՈ՞Ւ ՆԱՀԱՆՋԵՑ ՊԵԼԺԻՈՅ ԹԱԳԱՒՈՐԸ

300,000 ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ ԱՆՁՆԱՏՈՒՐ

Ֆրանսա-անգլիական գունդերը կը մարտնչին հերոսաբար

Զեկոյց թիւ 535, մայիս 28, առաւօտ (272րդ օր).— Զինուորական կացութիւնը ծանրացաւ հիւսիսի մէջ, անպատմելի եղանակով մը, իբրեւ հետեւանք Պելժիոյ Թագաւորին անձնատուութեան, քանի որ անոր բանակը կը կռուէր բրիտանական եւ ֆրանսական զինուորներուն հետ միասին: Այս վերջինները դիմաւորելով նոր կացութիւնը, կը շարունակեն կռուիլ: Ոչ մէկ կարեւոր դէպք ճակատի մնացեալ մասին վրայ:

Զեկոյց թիւ 536, իրիկուն.— Շնորհիւ Պելժիոյ Թագաւորին տուած որոշման, թշնամին զօրացուց իր ճնշումը հիւսիսի մէջ, ուր բրիտանական եւ ֆրանսական զինուորները կը շարունակեն կռիւը նոյն վճռականութեամբ: Կռիւները կը շարունակուին Սոմի մէջ, զարգանալով ի նպաստ մեր զօրքին: Մեր ռմբաձիգ օդատորմիղը գիշեր ցերեկ շարունակեց իր գործողութիւնը թշնամի օդակայաններու եւ զօրամասերու վրայ: Ոչ մէկ կարեւոր դէպք ճակատի մնացեալ մասին վրայ:

« ԴԱՇՈՅՆԻ ՀԱՐՈՒԱԾ ՄԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԿՌՆԱԿԻՆ »

Պելժիոյ Թագաւորին անձնատուութիւնը, զոր հաղորդած էինք երէկ, վեր ի վայր շրջեց հիւսիսային շրջանի կացութիւնը: Տեղական թերթերը անխնայ կը դատապարտեն Լէոփոլտ Գ.ը, զայն կոչելով «դաւաճան, դրուժան, դաւաճան, եւայլն», եւ ներկայացնելով իբրեւ կատարեալ հակապատկերը իր հօրը՝ Ալպէր Ա.ի: «Մաթէն» Պելժիոյ Թագաւորին արարքը կ'անուանէ «դաշոյնի հարուած մը Ֆրանսայի կռնակէն»: Այս առթիւ թերթին խմբագրապետը, Սթէֆան Լօզան, հետեւեալ պատմութիւնը կը պատմէ.

— «Այո՛, աննախընթաց իրողութիւն մը: Լայփցիկի մէջ, երբ Սաքսոնները ճակատամարտին երրորդ օրը ձգեցին փախան Ռուսերուն միանալու համար, գոնէ մեզ օգնութեան կանչած չէին երկու շաբաթ առաջ, իրենց երկիրը պաշտպանելու համար: Եւ, դաւաճանութեան իրիկունը, ինչպէս կը պատմէ Մառպօ, երբ Սաքսոնիոյ դժբախտ Թագաւորը իր պալատին պատշգամը ելաւ, պոռաց իր սպաներուն եւ զինուորներուն.

— «Սպաննեցէ՛ք զիս, վասնզի: Սպաննեցէ՛ք ձեր Թագաւորը, որպէսզի վկայ չըլլայ ձեր անպատուութեան»:

«Այդ շրջանին, կը պատահէր որ բանակ մը անպատուէ իր Թագաւորը: Այսօր Թագաւորներն են որ կը փորձեն անպատուել իրենց բանակը»:

Ուրիշ թերթեր ալ նոյն լեզուն կը գործածեն, մանաւանդ անոր համար որ անգլօ-ֆրանսական գունդերը անտանելի, նոյնիսկ տագնապալի վիճակի մը մատնուած են, այս անձնատուութեան հետեւանքով:

Մանրամասնութիւններ կը պակսին անձնատուութեան պարագաներու մասին: Փարիզի արմատական օրկանը, «Լ'Էօվռ»ը երէկ հետեւեալ խորագիրը հրատարակած էր.— «Դաւաճանութեան ծալքերը»: Բայց հազիւ 25 տող նիւթ կ'երեւայ, մնացեալը ամբողջովին գրաքննուած ըլլալով: «Փըթի Փառիզիէն» հեռագիր մը հրատարակած էր Նիւ Եորքէն, ներկայացնելով Պելժիոյ արտաքին նախարար Պ. Սփաքի յայտարարութիւնը ամերիկեան գործակալութեան մը: Ահաւասիկ բովանդակութիւնը.—

Թուրնէի մօտ, Վինտոտալի դղեակին մէջ էր որ Թագաւորը շաբաթ օր, գիշերուան ժամը 5ին իբրեւ սպարապետ որոշեց հրամայել բանակին որ դադրեցնէ կռիւը: Փաթորկալի տեսարան մը վերջը Թագաւորին եւ չորս նախարարներու միջեւ, այս վերջինները.— վարչապետ Փիէրլօ, ազգ. պաշտպանութեան նախարար Զօր. Տընիս, ներքին նախարար Վանտէրփորթէն եւ արտաքին նախարար Սփաք մեկնեցան դղեակէն, իրենց կատարեալ անհամաձայնութիւնը յայտնելով անձնատուութեան մասին եւ իրենց որոշումը՝ շարունակելու պատերազմը: Որքան գիտէ կառավարութիւնը, Լէոփոլտ Թագաւորը տակաւին ազատ է եւ գերի չէ բռնուած Գերմաններու կողմէ, բայց դահլիճը այլեւս բան մը չի գիտեր անոր մասին, շաբաթ օր գիշերուան ժամը 5էն ի վեր: Այդ պահուն Թագաւորը հրաւիրեց նախարարները իր քով մնալ եւ յայտնեց թէ տեղին վրայ պիտի մնայ, ինչ որ ալ պատահի: Այս առթիւ ըսաւ թէ անձնատուր ըլլալով իրաւունք պիտի պահանջէ պելժիական դղեակի մը մէջ բնակելու, ծովեզերքին մօտ: Նախարարները անկարելին փորձեցին, համոզելու համար Թագաւորը որ Ֆրանսա կամ Անգլիա երթայ, հրամանատարութիւնը ձգելով սպայակոյտին. բայց Թագաւորը մերժեց, վճռապէս յայտարարելով թէ չուզեր հեռանալ պելժիական հողէն:

Պ. Սփաքի յայտարարութեան համաձայն, Պելժիոյ ոսկի պահեստը, մօտ 30 — 40 միլիոն ֆրանսական ֆրանք, ամբողջովին փրկուած է եւ պիտի ծառայէ նիւթապէս օգնելու Դաշնակիցներու դատին: Արտաքին նախարարը վերջացնելով իր յայտարարութիւնը, շեշտեց թէ Թագաւորը երբեք իրաւասութիւն չունի անջատ հաշտութեան մը մասին բանակցելու Գերմանիոյ հետ: Օրինակ, չի կրնար ձգել պելժիական Քոնկոյի կամ հայրենիքին մէկ մասը, առանց նախարարական խորհուրդին հաւանութեան:

ԱՆՁՆԱՏՈՒՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ.— Բոլոր թերթերն ալ մտահոգութեամբ կը հետեւին ճակատի կացութեան, քանի որ երեք բանակները միասին կը մարտնչէին գերմանական պաշարման դէմ: Հարուածը ծանր է մանաւանդ անոր համար որ անգլօ-ֆրանսական գունդերը տասը օրէ ի վեր կը կռուէին Լիլլի առջեւ, իրենց կռնակը ծովուն տուած: Ինչպէս կը բացատրէ Զօր. Տուպէ, «Թագաւորը դաւաճանելով իր աւանդական պարտականութեան, թշնամիին յանձնեց իր զինուորները, եւ խայտառակօրէն դուռները այն միջնաբերդին ուր այնքան քաջութեամբ կը կռուէին ֆրանսական եւ անգլիական զինուորները: Այս զինուորները քանի մը օր առաջ կոտնցուցած էին իրենց ռազմագիտական նահանջը Էսքոյի վրայ, պաշտպանելու համար Պելժիոյ այն հողը ուր անցեալ գիշեր տեղի ունեցաւ պատմութեան ամենամեծ դաւալքութիւնը: Այս դէպքը տեղի ունեցաւ ճիշդ այնտեղ ուր, 1914ին, Ֆրանսացիները եւ Անգլիացիները հաւաքեցին պելժիական բանակը եւ փրկեցին Իզերը, Տիքսմուտը եւ Նիւփորթը: Զօր. Պլանշառի բանակները իր կորովի առաջնորդութեամբ կը կռուին թշնամիի մը դէմ որ զանոնք ուժգնօրէն կը ճնշէ ամէն կողմ: Այն պահուն երբ, առանց ազդարարութեան, ամբողջովին անզգամաւորեցաւ իրենց ձախ թեւը, անոնք տեղաւորուած էին, կիսաշրջանակի ձեւով, Բուրպուրկի արեւմտեան կողմէն Վալանսիէնի, Քամպրէի, Արասի, Սէնթ Օմէրի եւ Քալէի մէջ: Անշուշտ այժմ կը ջանան նոր եւ նուազ լայն ճակատ մը կազմել: Մէկ բան ստոյգ է. անոնք ամէն բան պիտի փորձեն տակաւին օգնելու համար հայրենիքին փրկութեան, մինչեւ իրենց ուժերուն սահմանը»:

«Փըթի Փառիզիէն»ի զինուորական աշխատակիցն ալ վերլուծելով կացութիւնը, կը գրէ.— «Պելժիական բանակը, զոր իր սպարապետը թշնամիին յանձնեց, դեռ ունենալու էր մօտ 15 զօրաբաժին, այսինքն իբր 300.000 զինուոր: Նախապէս այս բանակը կը բաղկանար 18 զօրաբաժիններէ, եւ ուրիշ զօրաբաժիններ ալ հաշուելով, կը հասնէր 21ի: Տասնըհօթը օրուան ճակատամարտին մէջ, պելժիական բանակը կորսնցուցած էր կարգ մը զօրամասեր, գերի ինկած կամ ցիրուցան եղած անդին: Ան բաւական ծանր կորուստներ կրած էր, սպանեալ թէ վիրաւոր. այնպէս որ ի վերջոյ իջած էր վերոյիշեալ թիւին: Ունենալով լաւ հրամանատարութիւն, աջակցութեամբ Դաշնակիցներու, ան կրնար, պարտաւոր էր ընծայել դիմադրութիւն մը որուն դժուար էր յաղթել: Իր Թագաւորը այլապէս անօրինեց: Երրորդ զինակցին յանկարծական անհետացումը ծայր աստիճան ծանր կացութիւն մը ստեղծած է միւս երկուքին համար»:

Միւս թերթերն ալ տագնապալի կը գտնեն կացութիւնը, թէեւ անգլօ-ֆրանսական գունդերը կը մարտնչին հերոսաբար, հրամանատարութեամբ Զօր. Պլանշառի, որ վարպետ ռազմագէտ մըն է, 63 տարեկան: «Ն. Ե. Հէրըլտ»ի աշխատակիցն ալ 300.000 հաշուելով անձնատուր եղած պելժիական բանակին թիւը, կը կարծէ թէ շատեր կրնան հպատակած չըլլալ Թագաւորին հրամանին: «Զինուորական տեսակէտով, քանդուած կ'ըլլայ հիւսիսային թեւը, Լիս գետին վրայ, Մէնէնէն — Լիլլի վերեւ — Կան եւ Զէպրուկէ: Բրիտանական եւ ֆրանսական գունդերը կը գտնուէին խորշի մը մէջ շրջապատուած Քալէէն եւ Վալանսիէնի մօտակայ կէտէ մը՝ արեւմտեան եւ հիւսիսային կողմերէն, իսկ հարաւային գիծը անորոշ կը մնայ: Գերմանները կը ճնշեն Լիլլի վրայ: Անգլիացիները յարձակեցան Հազէպրուքի վրայ: Պերլին կը պարծենայ թէ պիտի ընկղմէ » եւ է փոխադրանաւ որ զինուորներ կ'առնէ հիւսիսի պաշարուած բանակէն: Բրիտանական օդատորմիղը ամէն ճիգ կը փորձէ խորտակելու համար պաշարումը»:

*** Լէոփոլտ կ'իշխէր վեց տարիէ եւ երեք ամիսէ ի վեր, յաջորդած ըլլալով իր հօրը, Ալպէր Ա.ի, որ հերոսացաւ Մեծ պատերազմին մէջ եւ արկածի մը զոհ գնաց լեռը բարձրացած ատեն, Նամիւրի մօտ: Անձնատուր եղած պահուն կը գտնուէր Պրիւժի մօտ: Իր զաւակները, իշխանուհի Շարլոթ, 13 տարեկան, իշխան Պոտուան, 9ուկէս տարեկան եւ իշխան Ալպէր, վեց տարեկան, կը գտնուին Փուաթիէ, դղեակի մը մէջ: Տեղական թերթերը կը գրեն թէ իշխանուհին իր հօրը որոշումը լսած ատեն լացաւ, իսկ տղաքը չէին հասկնար եղածին իմաստը:

ՊԵԼԺԻՈՅ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՆՈՐ ԲԱՆԱԿ ՄԸ ԿԸ ԿԱԶՄԷ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Դատապարտութեան խօսքեր թագաւորին դէմ

Անձնատուութեան որոշումէն անմիջապէս վերջը, Պելժիոյ նախարարները, որոնք Փարիզ կը գտնուին, ապօրէն հռչակեցին անոր արարքը եւ հանդիսաւորապէս յայտարարեցին թէ Պելժիա պիտի շարունակէ կռուիլ, նոր բանակ մը կազմելով Ֆրանսայի մէջ: Նախարարները ժողով գումարեցին պելժիական դեսպանատան մէջ, եւ վարչապետը ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ, հետեւեալ բովանդակութեամբ.

— «Պելժեր, անտեսելով կառավարութեան հանդիսաւոր եւ միաձայն խորհուրդը, Թագաւորը անջատ բանակցութիւններ կատարեց թշնամիին հետ եւ համաձայնեցաւ: Պելժիա ապշահար պիտի մնայ այս արարքէն. բայց մէկ մարդու սխալը չի կրնար ամբողջ ազգին վերագրուիլ: Մեր բանակը արժանի չէ այս ճակատագրին: Այս օրէնքի արարքը օրինական արժէք չունի. ան յանձնառութեան տակ չի դներ երկիրը: Պելժիական սահմանադրութեամբ, զոր պահպանել ուխտած է Թագաւորը, բոլոր իրաւասութիւնները ազգին կը պատկանին: Թագաւորին կողմէ կատարուած ոչ մէկ գործ չի կրնար ի զօրու ըլլալ, եթէ ստորագրուած չէ նախարարի մը կողմէ: Բացարձակ է այս սկզբունքը, հիմնական կանոն մը մեր պետական հաստատութեանց գործունէութեան համար: Թագաւորը խզելով այն կապը որ զինքը կը կապէ ժողովուրդին, ինքզինքը դրաւ արշաւող պետութեան իշխանութեան տակ. առայժմ, ան այլեւս չի կրնար կառավարել: Ուրեմն սպաները եւ պաշտօնատարները ազատ են հնազանդութեան պարտականութենէն զոր կը պարտադրէր իրենց հաւատարմութեան երդումը»:

Վարչապետը յետոյ բացատրեց թէ մինչեւ խորհրդարանին գումարումը Թագաւորին գործադիր իշխանութիւնը պիտի վարեն նախարարները, յանուն ազգին եւ թէ կառավարութիւնը իր պարտականութիւնը պիտի կատարէ պաշտպանելու համար երկրին անկախութիւնը եւ հողային ամբողջութիւնը, Դաշնակիցներուն հետ միասին:

Այս ճառը ֆլամաներէնի ալ թարգմանուեցաւ, որպէսզի բոլոր Պելժերը հասկնան: Երկու օրէ ի վեր Փարիզի անթենը անընդհատ կը խօսի, ի սփիւռս աշխարհի տարածելով Պելժիոյ ազատ նախարարներուն եւ ուրիշ ներկայացուցիչներու յայտարարութիւնները:

Կառավարութիւնը արդէն ձեռնարկած է նոր բանակ մը կազմելու Ֆրանսայի մէջ: Թագաւորը անձնատուր եղաւ, բայց Ֆրանսայի մէջ կը գտնուին երկու միլիոն Պելժեր, ամբողջ ազգին մէկ չորրորդը: Միջոցներ ձեռք առ-

(Շարունակութիւնը [illegible] էջ)

Միլիոնաւոր գաղթականներու հոգը

Վիճխարի գործի մը լծուած է Ներկայիս գաղթականները հիւրըն-կալող կառավարական մարմինը։ Ա-մէն օր անընդհատ, գաղթականները կարաւաններով փարիզ կը հասնին, առժամեայ կայաններու մէջ կը պատսպարուին եւ յետոյ գէպի հա-րաւ կը ղրկուին։ Տեղական թերթե-րը լեցուն են գաղթականներուն ցոյց տրուած օժանդակութեան, գաղթա-կաններուն ողբերգական ճամբորդու-թեան նկարագրութիւններով,— ա-նոնց պատմութիւնը երբեմն կը յիշե-ցնէ հայկական տարագրութեան պատկերները ։

« Փըթի Փարիզիէն» կը հրատարա-կէ տեսակցութիւն մը Պ. Շումանի հետ, որ վարիչն է գաղթականներու սպասարկութեան, վարչապետին հո-վանաւորութեան տակ ։

— Մայիս 10էն ի վեր, կ՚ըսէ Պ. Շուման, Հոլանտայէն, Պելժիքայէն ու Լիւքսէմպուրկէն, ինչպէս նաեւ Ֆը-րանսայի հիւս. նահանգներէն հասած գաղթականներուն թիւը կ՚անցնի ե-րեք միլիոնը ։ Միայն Լիւքսէմպուր-կէն հասնողներուն թիւն է 70.000 ։ Մէկ մասը տակաւին ճամբուն վրայ է։ Ճիշդ է թէ անգլիական կառավա-րութիւնը եւս պատրաստակամու-թիւն յայտնեց ապաստան տալու Պելժիոյ եւ Հոլանտայի գաղթական-ներուն, բայց թէքնիք պատճառներով չկրցաւ մեծ օգտակարութիւն մը ու-նալ, եւ գաղթականներու հսկայ զան-գուածը ապաստան գտաւ Ֆրանսայի մէջ ։

Մեր առաջին մտահոգութիւններէն մին եղաւ սահղծել տեղեկատու գրա-սենեակ մը, ուր կարենան գիմել ա-մէն անոնք որ կորսնցուցած են իրենց զաւակը, կինը, կամ մայրը ։ Ցետոյ կայաններ սահղծուեցան Փարիզի մէջ, առժամապէս օթեւան եւ սնունդ տալու համար գաղթականներուն,— օրական տասնեակ հազարներով ճաշ պէտք էր տալ անոնց։ Ցետոյ բաշխել զանոնք մեր նահանգներուն վրայ ու ճամբու դնել դէպի հարաւ։ Այսպէս, Լիէժի գաղ-թականները ղրկուեցան Նօրվէր, Թիոնվիլի գաղթականները՝ Ռուշֆօր, Լանի գաղթականները՝ Մայէն։ Երե-ւակայեցէք որ երբեմն ղրկուած գաղ-թականներուն թիւը աւելի շատ է քան հիւրընկալող գաւառին բնակչու-թիւնը։ Ցեռագայի անշուշտ պիտի սրբագրուին այդ բաշխումները, այժմ էականը զանոնք հեռացնել է։

Այս հսկայ բազմութիւնները, պա-տերազմի գաշտէն մեկնելով հաղշ-տայ, խճողած էին ճամբաները եւ դժուարութիւն կը պատճառէին զին-ուորական գործողութիւններուն ։ Կառքերով, քալելով, ինքնաշարժով ա-նոնց մէջ, յաճախ անասուններու ճամբով մը կը սահղծէին, ուրիշներ հե-ռախօսով պարագայի հրահանգ կու-տային, եւ ժողովուրդը գիշերով կամ ցերեկով կը սփռուէր քանի մը քի-լոմեթր ճամբայ կտրել, հասնելու համար առաջին կայարանը։ Միւս կողմէ թշնամի օդանաւերը հանգիստ չէին տար այս դժբախտ շարժուն բազմութեան, հարուածելով բարբա-րոսօրէն։ Այնպէս որ ճամբաներուն վրայ գաղթականներուն կարաւան-ները խուճապի կը մատնուէին, մայ-րը իր զաւակը կը կորսնցնէր, հայրը

Անկարգները

ԽՄԲ.— Այս բառը ալ, «անկորդ», կը գործածենք փորձի համար, ինչ-պէս օդաշրջիկը, մինչեւ յարմարա-գոյն բառին ստեղծումը ։

«Լ'Օրորը» թերթին մէջ Ժիլ Պիւ-րէ կը գրէ թէ անկորդութիւնը (parachutisme) ֆրանսական յղացում է։ Արդարեւ, օդանաւորդ Էվրար, 1918-ին, գինադադարէն քանի մը շաբաթ առաջ, անկարգելով քանի մը զին-ուոր իջեցուց Արտէնի լեռնաշխարհին մէջ, զինուորական քանդումներ կա-տարելու համար։ Իր կարգին ամե-րիկացի զօրավար մը, Միչէլ, առա-ջարկեց օգի ճամբով մէկ զօրաբաժին ուժ փոխադրել գերմանական բանա-կին թիկունքը ։

Խորհրդային Միութեան մէջ եւս ռուս զօրավարները մեծ կարեւորու-թիւն տուին անկորդութեան, որ ըն-կաւ յառաջդիմել։ Կը յիշեմ, 1936ին Գուքրէշի մէջ հանդիպեցայ Խորհր-դարանի օդանաւային յանձնախումբի անդամներուն, որոնք նոր կը վերա-դառնային Մոսկուայէն, ուր ներկայ եղած էին օդանաւային հրաշալի փորձերու, մասնաւորաբար իրենց հիացումին առարկայ դարձեր էին անկորդներու ճարտար խաղերը։ Տար-րի մը առաջ եւ ալ բախտը ունեցեր էի տեսնելու անկորդներու (փարա-շիւթիստ) նուաճումները։

Սխոզհոլմի թերթերէն մին եւս, նախ կը պատմէ թէ ինչպէս Գերմա-նացիները անկարգելով Լա Հէյի եր-կինքէն վար իջեցուցին փոքրիկ ինք-նաշարժ մը, զոր անկորդները պիտի օգտագործէին սուեանդելու համար Հոլանտայի Թագուհին՝ եթէ փախած չըլլար 15 վայրկեան առաջ, յետոյ կ՚աւելցնէ թէ անկորդներու բանակին առաջին փորձը կատարած է մարա-ջախտ Թուխաչեւսքի, որ ծրագրած էր 100.000 անկորդներէ բաղկացեալ բանակ մը սահղծել։ Խորհրդային իշխանութիւնը մեծ հետաքրքրու-թիւն ցոյց տուաւ այս ծրագրին մա-սին, եւ սկսաւ փորձեր կատարել, մարզանքներ ընել, յաճախակի շին-ուած աշտարակներէ անկորդելով վար նետուիլ, (ԽՄԲ.— Հայաստանի մէջ եւս այս մարզանքներով պատ-րաստուեցան եւ ախոյեան հռչակուե-ցան, ոչ միայն այր, այլ եւ կին քաղ-մաթիւ անկորդներ)։ Ռուսիա շուտով մարզեց մօտ 60.000 անկորդներ, բայց յետագային այս մարզանքները կանգ առին, անմիջապէս որ լուրեցաւ թէ Թուխաչեւսքի Գերմանիոյ հաղորդած է անկորդներու բանակի մը կազմու-թեան իր ծրագիրը ։

իր վիրաւոր զաւակը կը լքէր ։

Առաջին կայարանը հասնողներուն մէջ շատեր կային որ իրենց յոգնու-թենէն ու սարսափէն կերպարանա-փոխուած, քուրջ դարձած էին։

Կարելի չէ նկարագրել ամէնուն տառապանքը, մէկը միւսէն աւելի սարսափելի ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Դպրոցասէր Տիկնանց ընկերու-թեան 61րդ տարեդարձին առթիւ, յառաջիկայ յունիս 2ին, կիրակի, պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի մատուցուի Հայոց ե-կեղեցիին մէջ (15, Rue Jean Goujon), ի յիշատակ հանգուցեալ անդամուհի-ներուն։ Կը հրաւիրուին բոլոր հա-մակիրները եւ սանուհիները։

ԼՈՒՐԵՐ ԹՈՒՐՔԻԱՅԷՆ

Պոլսոյ պատրիարքը կոչ մը ուղ-ղած է ժողովուրդին, որպէսզի օգ-նէն Թուրքիոյ օդանաւային միու-թեան ։ « Իբրեւ հոգեւոր պետ եւ երկրին շահերուն հաւատարիմ ու անձնուէր քաղաքացի, ամէնուն հետ գոհունակութեամբ կը դիտուած Թուրք Օդային Միութեան հայրենա-նուէր ճիգերն ու արգիւնաւոր ձեռ-նարկները, Թուրք քաջարի երիտա-սարդութեան մէջ օդանաւորդու-թեան փափաքը արծարծելու եւ ա-նոնց մէջ զօրացնելու հայրենիքին սէրը ։ Հետեւաբար, մեծ կարեւորու-թեամբ կը յանձնարարեմ մեր Գեր. Քարոզիչ Հայրերուն եւ յարգելի Ա-ւագերէց եղբայրներուն եւ բոլոր հո-գեւորական դասուն, որ իբրեւ երկ-րին հաւատարիմ քաղաքացիներ, յանախակի եւ ամէն հանդիսութեանց առթիւ եկեղեցիներու մէջ քարոզեն եւ յորդորեն մեր բարեպաշտ ժողո-վուրդը, որ ամէն անհատ անդամ արձանագրուի Թուրք օդային միու-թեան, եւ ըստ կարողութեան, իր նիւթական տեւական մասնակցու-թիւնը բերէ այս հայրենասիրական բարձր գործին »։

••• Թուրքիոյ Ազգ. Մեծ Ժողովը քուէարկեց այն օրինագիծը որով յա-ւելումներ կ՚ըլլան ուղղակի եւ ան-ուղղակի տուրքերու վրայ ։

Այս օրէնքին համաձայն, օրէնքի հրատարակութեան թուականին, վա-ճառատուները, գործարանները, մթերանոցները զանուած եւ յաւել-եալ տուրքի ենթակայ ապրանքներու մասին յայտարարեր պիտի տրուին եւ այս մասին ճշդուած տուրքը ճշդումի յաջորդ ամիսէն սկսեալ երեք ամ-սուան ընթացքին հաւասար մասնա-վճարներով պիտի վճարուին ։

Շախխոտի եւ ըմպելիներու վրայ հետեւեալ յաւելումները եղած են.

— Շախխոտի տեսակներէն նախա-պէս զանձուած տուրքէն կէսինը, օ-դիի, զօնեաքի, լիքէօրի իրենց շիշե-րուն համաձայն 3, 4 եւ 6 դրշ. գինիի լիտրին 2 դրշ., գարեջուրի լիտրին 8 դրշ. եւ շամփանեայի ու վիսքիի շի-շերէն 50 դրշ. յաւելեալ տուրք պիտի զանձուի ։

Լուցկիի տուփէն տասը փարա եւ կայծքարի խրտուանչիւրէն մէկ դրշ. յաւելեալ տուրք պիտի զանձուի ։

••• Թրքական ոսկին 2220 դրշ.ի բարձրացած էր անցեալ շաբթու ։

ՊՈԼՍՈՅ ԽՆԱՄԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՓԱԿՈՒԱԾ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն.— Խնամատարութիւնը երկու օրէ ի վեր փակուած է եւ գործունէու-թեանը վերջ դրուած։ Քննութիւն կը կատարուի կառավարութեան կողմէ։ Իբր խնամատարութեան տեսնա-պետ Լեւոն Սարգիսեանի կողմէ եւ Խնամատարութեան կնիքով կուսա-կալութեան ներկայացուած դիր մը վրայ քննութիւն բացուած է Խնամա-տարութեան հանգամանքի մասին, եւ այս առթիւ լսուած են Խնամատա-րութեան նախկին եւ ներկայ անդամ-ները։ Կը քննուին նաեւ Խնամատա-րութեան կեդրոնէն տրուած թուղ-թերը ։

5335 ՖՐԱՆՔ ՄԱՐՈՔԷՆ

ՔԱԶԱՊԼԱՆՔԱ, 20 Մայիս.— Սի-րելի «Յառաջ», Մարոքի հայ հա-մայնքի վարչութիւնը այս անգամ եւս պարտաճանաչ՝ հանգանակութեան ձեռնարկ մը կատարեց, ի նպաստ Ֆրանսահայ զինուորներու թշուառ ընտանիքներուն։ Արդիւնքը, 5335 Ֆրանք, ձեր միջոցաւ կը ղրկէ Ֆրան-սահայ Կապոյտ Խաչի վարչութեան, բաժնել տալու համար։

Մարոքահայը իր զինուոր եղբայր-ներուն օգնութեան մասնակցելով, միեւնոյն ժամանակ օգնած կ՚ըլլայ իր երկրորդ հայրենիքին, քանի որ ա-պատ է մնացած զինուորագրութենէ։ Իր փափաքն է որ հանգանակուած գումարը յատկացուի զինուորներու չքաւոր ընտանիքներուն եւ զաւակնե-րուն։ Ուղեցինք այս կերպով մասամբ մը մխիթարել հայ զինուոր հայրերը իրենց պայքարին մէջ։ Հանգանակու-թեան մասնակցած են.—

Քազապլանքայէն.— Աւետիս Զա-քրեան 1250 ֆրանք, Զարեհ Պէրկա-մալի 1000, Յակոբ եւ Արամ Գալ-թաքեան եղբ. 250, Մարտիկ Շաքար-եան 150, Ազատ Սիւրմէնեան 100, Մարաքէշի Կարպիսը 200 Ֆրանք ։

Ռապաթէն.— Թագւոր Անանեան 150, Վահէ Տէյիրմէնճեան 150, Յով-հաննէս Դաղանճեան 200, Յարու-թիւնեան եղբարք 150 ։

Մէքնէսէն.— Յարէթ Գոյօեան 200, Յարութիւն Վարդովեան 100, Սիմոն Քէչէմճեան 200, Անդրէաս Փափազ-եան 100 ։

Մազականէն.— Խորով Ղուկաս-եան 150, Սեպուհ Տօնիկեան 150։

Մօկատորէն.— Երուանդ Դարապի-լիքեան 100։

Դարէլպայ Քազապլանքայէն.— Յա-կոբ Սարգսեան 100, Գուրգէն Սա-լիպեան 200, Վահէ Փափազեան 100, Յովհաննէս Դուրեան (Sog) 100, Հրիսփ Թագւորեան 100, Արշակ Տէ-յիրմէնճեան 100, Վահան Մարգար-եան 20, Գ. Գանձեան 15։ Ընդհ. գումար 5335 Ֆրանք ։

Ա. Զաքրեան

Զինուորներու համար

••• Գ. Թագւոր Շահպազեան 50 Ֆր. կը տրամադրէ, «Յառաջ» ղը-կելու համար հայ զինուորներու, փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Մանի-նէ՛կ Բաբուճակեանի մահուան առ-թիւ։

••• Լիոնէն Գ. Կ. Քէլէկեան, իր փոքրիկին՝ Ալիսի միջոցաւ (8 տա-րեկան) հարիւր Ֆրանք կը տրամա-դրէ Ֆր. Կ. Խաչին, զինուորներու համար։ Երրորդ անգամ է որ այս սրտցաւ հայրենակիցը պարտաճա-նաչութեան օրինակ մը կ՚ընծայէ կարգ մը ջոջերու, «որոնք ի վիճակի են յիշատակելի տալու »...

••• Փարիզէն Օր. Վ. Ն. 30 Ֆրանք կը նուիրէ Ֆ. Կ. Խաչին, հայ զին-ուորներու օգնութեան համար։

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme — Paris (13)
Le Gérant : H. STEPHAN

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Շավիլի եւ Ի-սիի ընկերները իրենց ցաւակցութիւ-նը կը յայտնեն, ընկերուհի Սաթե-նիկի, ընկեր թժ. Տէր Դաւթեանի եւ բոլոր պարագաներուն, ընկերուհի ՊԵՐՃՈՒՀԻի մահուան առթիւ։

Ֆր. Կ. Խաչի եւ «Համազգային»ի Շավիլի մասնաճիւղերու վարչու-թիւնները իրենց խորին ցաւակցու-թիւնները կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին թժ. Տէր Դաւթեանի եւ զաւակներուն, տարաբախտ Տիկ. ՊԵՐՃՈՒՀԻ ԲԱՐ-ՍԵՂԵԱՆի մահուան առթիւ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Ա. ԹԷՐԶԻՊԱՇԵԱՆԻ
Երկրորդ երկասիրութիւնը
ՆՈՒՊԱՐ

Ծոխ հատոր մը (384 էջ), Ազգային Դատի եւ Բարեգործականի գիծերով զուարթ եւ հիւթեղ պատմուածքներու շարք մը, տեսակ մը ֆիլմ մը, որուն մէջ իրարու կը յաջորդեն ժամանա-կակից անցքերը եւ անձերը։

Գինը՝ Ֆրանսա, գաղութներ եւ Պալքաններ՝ 30 Ֆրանք, Միացեալ Նահանգներ՝ մէկ տոլար։ Դիմել հե-ղինակին՝ 17, Rue de l'Arrivée, Enghien les Bains (S. et O.) եւ կամ Պարսամեան գրատունը, 46 Rue Richer, Paris։

Ձեր պարէնատոմսը ստացէք մինչեւ յունիս 1

Շաքարի տոմսերուն գործադրութիւնը պիտի սկսի յունիս 1ին, ինչպէս գրած էինք արդէն։ Այս առթիւ պաշտօնապէս կը հաղորդուի.—

1.— Ամէն սպառող յունիս 1ին պէտք է ունենայ իր անհատական պարէ-նատոմսը, որուն կցուած է եռամսեայ կտրօններու թերթ մը դեղին գոյնով, ապրիլ, մայիս, յունիս ամիսներու համար։ Այս թերթին թիւ 2 կտրօնը պիտի ներկայացուի խանութպաններուն որոնք պիտի կտրեն զայն, փոխան շաքարի բաժնին ։

2.— Մասնաւոր պատճառներով, միայն Սէնի նահանգին պարէնատոմսե-րուն կցուած է Բ. վեցամսեայի կտրօններու թերթը, վարդագոյն (սոմոն)։ Յուլիսի թիւ 7 կտրօնը պիտի գործածուի իբրեւ շաքարի տոմս յունիս ամ-սուան համար ։

3.— Թիւ 2 դեղին կտրօնը, ինչպէս եւ թիւ 7 վարդագոյն կտրօնը արժէք ունին ամբողջ երկրին համար։ Հետեւաբար սպառողները կրնան զանոնք ներ-կայացնել իրենց ուզած նպարավաճառին։

4.— Այն սպառողները որ պարէնատոմս չեն ստացած մինչեւ յունիս 1, պէտք է իրենց ինքնութեան թուղթերով ներկայանան իրենց բնակավայրի քաղաքապետութեան, ուր իրենց պիտի տրուին մասնաւոր տոմսեր, վարդա-գոյն, յունիս ամսուան շաքարի բաժնին համար։

նուած են նոր բանակին կազմակերպութեան համար,— մօտ 500.000 հոգի։ Այս բանակին գլխաւոր մասը պիտի կազմեն Պելժիոյ երկրապահ զինուորնե-րը, 300.000 հոգի, 35 — 45 տարեկան, որոնք Ֆրանսա եկան գերմանական արշաւանքին հետեւանքով։ Մնացեալ 200.000ը պիտի կազմեն երեք դասեր, որոնք երբեք դրօշի տակ առնուած չեն եւ կը բաղկանան 18, 19 եւ 20 տարե-կան երիտասարդներէ։

Կարգ մը թերթեր դիտել կուտան թէ Թագաւորին անձնատուութեան հրամանը ստորագրուած է ոչ թէ սպայակոյտի նախագահին՝ Զօր. Միքէլի, այլ փոխանորդին կողմէ։ Կը կարծուի թէ Զօր. Միքէլս մերժած է ստորա-գրել։ Կ՚ըսուի թէ Թագաւորը անձնատուր եղած ատեն իր քով կը գտնուէին Թագուհին, մայր Թագուհին եւ Թագաւորին կրտսեր եղբայրը։ Պելժիոյ կա-ռավարութիւնը անմիջապէս հեռագիր մը ուղղելով պելժիական Քոնկոյի կուսակալին, հրամայեց անտեսել Թագաւորին անձնատուութիւնը ։

••• Տեղական թերթերը կը գրեն թէ անձնատուութեան լուրը մեծ յու-զում պատճառեց Փարիզի Պելժերուն մէջ։ Շատերը չէին հաւատար լուրին, երբ անթելը անընդհատ կը բանէր եւ թերթերը խոշոր խորագիրներով կը ծա-նուցանէին զայն։ Պելժ յառաջորդները կ՚աղաղակէին,—«Թագաւորը մեռաւ, կեցցէ՛ Պելժիան»։ Փարիզի պելժիական թերթը, «Լա Մէօզ», կը յայտարա-րէր.— «Թագաւորը դաւաճանեց Պելժիոյ»։ Նախարարները եւ ուրիշ ներկա-յացուցիչներ, մօտ հարիւր հոգի, Ալպէր Ա.ի յիշատակարանը այցելելով, արտայայտ ցոյցեր կատարեցին։ Սուգի դրօշ պարզուած էր արձանին վրայ ։ Վարչապետը ծաղկեպսակ մը դրաւ յանուն կառավարութեան, յետոյ ազօթք-ներ եղան եւ բոլոր Պելժերը խոնարհեցան յիշատակարանին առջեւ, աղաղա-կելով.— «Կեցցէ՛ Ալպէր, կեցցէ Պելժիա»։

ՄԸՆՓԼՈՆԻ ՃԵՊԸՆԹԱՑԸ առժամապէս դադրեցաւ, Մայիս 26էն սկսեալ, ճամբորդներու թիւը անբաւական ըլլալով։ Միւս կառախումբերը սովորակա-նին պէս պիտի բանին Իտալիոյ եւ Մոտանը Արեւելքի միջեւ։

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ՆՈՐ ԶՕՐԱԿՈՉ.— Այն երիտասարդները որ իրենց տարիքով կը պատ-կանին 1939/3ի դասին եւ 1940ի զօրադասին (1919 հոկտ. 1էն 1920 դեկտ. 31ի միջեւ ծնած երիտասարդներ), ինչպէս եւ բոլոր անոնք որ դրօշի տակ պէտք է առնուին այդ զօրադասին հետ,— զօրաթողեալներ, ազատ ձգուածներ, յե-տաձգուածներ, որոշ դասի պատկանող պահեստներ են — եւ այլեւս ի-րենց սովորական վայրը չեն բնակիր, պէտք է անմիջապէս իրենց ներկայ հասցէն հաղորդեն իրենց զինուորագրութեան գրասենեակի հրամանատարին, նշանակելով իրենց ծնունդի վայրը եւ թուականը։ Անոնք պէտք է անմիջապէս ներկայանան իրենց բնակած շրջանի ոստիկան-զօրքի հրամանատարութեան, յայտարարելու համար իրենց բնակավայրի փոփոխութիւնը։ Թերացողները պիտի հետապնդուին իբրեւ դասալիք, համաձայն զինուորագրութեան օրէն-քին ։

ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ ամէն օր կը զօրացնէ ինքնապաշտպանութեան միջոցները։ Նոր միջոցներ ձեռք առնուեցան օտարականներուն դէմ։ Հրամանագրի մը համաձայն, նահանգի մը մէջ բնակող օտարական մը չի կրնար ուրիշ նահանգ մը երթալ, առանց զատական պաշտօնատան կամ ոստիկանութեան հրամանին։ Օտարներու հպատակութեան պայմաններն ալ խստացած են։ Միւս կողմէ, շատ մը վայրերու մէջ վար առնուած են ճամբաներու նշանացոյցները եւ քի-լոմեթրի վերաբերեալ ձողերը, մէկ խօսքով ամէն ինչ որ գաղափար կազմել կուտայ աշխարհագրական դիրքի եւ ուղղութեան մասին։ Ցիւրիխի մէկ շըր-ջանին մէջ որոշուած է եկեղեցիներու զանգակները օգտագործել միայն զին-ուորական նպատակներու համար։ Եթէ բոլոր զանգակները միաժամանակ հնչեն, կը նշանակէ թէ տագնապը հնչած է։

ԼՐՏԵՍՈՒԹԵԱՆ, ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԵԱՆ կամ ուսարասութեան յանցանքնե-րով մահուան դատապարտուած քաղաքացիներու վերաքննութեան դիմում-ները պիտի քննուին 24 ժամէն, վերջ տալով ձգձգողական ձեւակերպու-թեանց։ Հետեւաբար վճռաբեկ ատեանը յաւելուածական նիստեր պիտի գու-մարէ ։

ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ բանակը պատերազմական վիճակի մէջ պիտի դրուի, նկա-տի առնելով կացութեան ծանրացումը։ Արդէն դրօշի տակ առնուած են պա-հեստները եւ կամաւորները եւ նոր արձանագրութիւններ պիտի կատարուին։ Միջոցներ ձեռք առնուած են օդանաւային յարձակման դէմ ։

ՊԵԼԺԻՈՅ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ համար կեդրոնական գրասենեակ մը հաստատուեցաւ Փուաթիէի մէջ։ Անոնք որ տեղեկութիւններ կ՚ուզեն, պէտք է գրեն դպրոցին հասցէով, Rue d'Oléron։ Այս առթիւ կը ծանուցուի թէ 16 — 35 տարեկան Պելժիացիները, որոնք Ֆրանսա եկած են Գերմաններուն ձեռքը չիյնալու համար, պիտի զինուորագրուին պահեստի գունդերու մէջ ։

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՒ «Կազէթ տ'Անուէնս»ի նախկին խմբագրապետը, Շարլ Փրէվօ։ Այս թերթը Գերմաններու կողմէ կը հրատարակուէր 1914—1918ին։

ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ ՀԸՏԱՊՆԴՈՒՄՆԵՐԸ կը շարունակուին կասկածելիներու դէմ։ Ձերբակալուած ֆաշականներու թիւը հասած է 80ի։ Ներքին նախարա-րը հրամայեց արգելափակել 16էն 60 տարեկան բոլոր գերման եւ աւստրիացի կիները եւ աղջիկները, Մէն կղզիին մէջ։ Ասոնք նախապէս Ա. Բ. Գ. դասերու բաժնուելով, ազատ ձգուած էին, կանոնաւորապէս ոստիկանութեան ներկա-յանալու պայմանաւ։ Միայն Լոնտոնի մէջ ասոնց թիւը 1500էն աւելի էր ։ Ձերբակալուեցան երկուշաբթի առտու կանուխ։ Ոստիկաններ ներկայանալով Գերմանուհիներուն, որոնց շատերը ապաստանեալներ են, հրամայեցին բեռները կապել եւ իրենց հետեւիլ։ Այցերը արգելափակուած էին երկու շաբաթ առաջ։

173.000 ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐ կը գտնուին նախակրթարանները, Փարիզի եւ Սէ-նի նահանգին մէջ։ Մայիս 1էն 17 հաւանաբար Փարիզէն հեռացած են 12.283 աշակերտներ, որոնց 3600ը այլուր փոխադրուած են վարչական իշխանու-թեան կողմէ, իսկ տրուարձաններէն հեռացած են 22.656 աշակերտներ։ Համ-դադութեան ատեն, օրինակ 1938 հոկտեմբերին 407.928 աշակերտներ կային։

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
Téléphone : GOBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)
Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.— ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 Ֆրանք	75 Ֆրանք	40 Ֆր
Անգլիա եւ Իտալիա	265 Ֆրանք	140 Ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 Ֆրանք	110 Ֆրանք	

ՈՒՐԲԱԹ 31 ՄԱՅԻՍ VENDREDI 31 MAI 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4363

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՕՍՔ

TAISEZ-VOUS!, MÉFIEZ-VOUS!

Քանի կը սաստկանայ պատերազմը, այնքան աւելի գոյն եւ շեշտ մը ստանայ այս ազդարարութիւնը.— Զգուշացէ՛ք. լռեցէ՛ք :

Արդէն իսկ յայտարարութիւններ փակցուած են պատերու վրայ, հանրային վայրերու թէ խանութներու մէջ: Պատկերներն ու խորհրդանշաններն ալ կը բազմապատկուին ամէն օր. Նոյնիսկ մանրանկար ցուցահանդէսներ կազմուած են, եւ գինուորները իրենց պատկերներ կը գծեն, զգաստացնելու համար բնագողները, շատախօսները, թեթեւամիտները :

Ցարմուհին մեծամեծ կ'ազնեն թերթերն ալ, մէջը նորութիւններ մատնելով. Իսկ վարչական եւ չարագործութեանց նախարարութիւնը պարբերաբար ազդարարութիւններ կ'ուղղեն, զգուշ թէ բերանացի, հրամանագիրներով եւ անթելով :

Ցարմուհը աւելի կանուխ սկսաւ Անգլիոյ մէջ, ուր նախարար մը վերջերս «չատախօս մեծերու» կը կոչէր անոնք որ անզգոյշ խօսքեր կ'արտասանեն կամ բանդիտութիւն կը ծախեն:

«Զգուշացէք, լռեցէք» նորատպարակում մը ծագիլ սկսած է արդէն : Անշուշտ երբեմն պարտադրութիւն մըն ալ պիտի ծլի անոր բովանդակը, ոչ միայն Մանշի երկու ափերուն վրայ, այլ եւ աւելի հեռուները: Ամէն ասր որ կը փախնան թշնամի արշաւանքէ, գաւառանութենէ, «Տրոմզաղայի ձիւղէն կամ «Հինգերորդ գունդէն» (Այս վերջին բացատրութիւնը առաջին անգամ գործածուեցաւ Սպանիոյ մէջ, բնորոշելու համար ներքին դաւադիրները: Երբ Զօր. Ֆրանքօ Մատրիտի վրայ կը քալէր չորս գունդերով, կարծիքները կ'ըսէին թէ ունի հինգերորդ գունդ մըն ալ, որ զարմանալի կը սպասէ պաշարուած մայրաքաղաքին մէջ, գործի ձեռնարկելու համար պատեհ ժամուն: Գերմանները այս մեթոտն ալ մանրակրկիտութեամբ վերածելով, յաջողութեամբ գործադրեցին Նորվեկիոյ, Տանիմարքայի եւ Հոլանտայի մէջ, եւ հիմա բոլոր երկիրներն ալ խիստ անցած են, «Հինգերորդ գունդ» որսալու համար):

Մեր աստղիկ բազմութիւններ հեռաւոր կամ անգամ շունին այս խնդիրներուն հետ: Ոչ ալ որ եւ է պատճառ մատնութեան մատնուելու:

Եւ սակայն, պարտաւոր են մեր ալ լսել սրտում արդանչանք.— Méfiez - vous! Taisez - vous! Զգուշացէ՛ք: Լռեցէ՛ք:

Երկու բառերն ալ, Ֆրանսերէն թէ հայերէն, բացատրութեան չեն կարօտիր: Ամէնէն համրին ալ կը հասկնայ անոնց իմաստը :

Երբ հիւրընկալ երկիրը աճուոր երկունքի մը բռնուած, իր զաւակներուն անգամ չի խնայեր, երբ աքսորի, 5 — 10 տարի բանտարկութեան, մինչեւ անգամ մահապատժի վճիռներ կ'արձակուին ամէն օր, երբ յայտնի եւ գաղտնի ատեաններ օրն ի բուն հետապնդումներ, ստուգումներ, աչալրջութիւններ կը կատարեն, առանց ազգի, սերիքի, սեռի կամ դասակարգի խտրութեան, կը նշանակէ թէ որ եւ է զանցառութիւն կամ անհոգութիւն կրնայ փորձանք բանալ մէկ օրէն միւսը :

Արթնութիւն՝ ամէն բանէ առաջ: Լռութիւն՝ խօսքի եւ շարժումներու: Զգուշութիւն՝ բանավէճերէ, որոնք ի վերջոյ կը յանգին բանդիտութեան մարգաններու:

«Պատերը ականջ ունին» հայկական առածն է: Բայց աճա անդամներն իրենք են որ կը յիշեցնեն ամէն օր:

Կայ ուրիշ մը եւս, թուրք հայկական,— «Լման խօսք...»:— Շ.

Երթեւեկի օրէնք եւ ուրիշ կարգադրութիւններ

Երթեւեկի զինուորական զբաղմունքը շրջաբերական մը հրատարակեց, հետեւեալ բովանդակութեամբ.— 1. Նորէն կը յիշեցնենք թէ Սէնը, Սէն է Ուազը եւ Մէլէօնի գաւառակը մէկ վարչական շրջան կը կազմեն. հետեւաբար այդ նահանգներուն մէջ բնակող Ֆրանսացիները եւ օտարականները կրնան ազատօրէն երթեւեկել այս շրջագծին մէջ, պարզապէս հաստատելով իրենց ինքնութիւնը — 2. Մինչեւ յունիս 10 երկարաձգուած է այն պայմանաժամը որու միջոցին վերջերս զինուորական գօտի հռչակուած նահանգներուն մէջ բնակող Ֆրանսացիները կրնան ներքին շրջանները երթալ - գալ, առանց երթեւեկի արտօնագիր ցուցնելու — 3. Պելժիացի, Հոլանտացի եւ Լիւքսէմպուրկցի փախստականները իրենց վերջնական կայանը երթալու համար երթեւեկի արտօնագիրէ ազատ են մինչեւ յունիս 10, սակայն պարտաւոր են ապացուցանել իրենց ինքնութիւնը եւ հպատակութիւնը :

*** Ներքին նախարարին հրամանով, մայիս 30էն սկսեալ սրճարանները, ճաշարանները, թատրոնները, սինէմաները պէտք է փակուին գիշերուան ժամը 10.30ին, Փարիզի եւ Սէնի նահանգին մէջ:

*** Ռամիկանութեան վերատեսուչը, համախորհուրդ Փարիզի զինուորական կառավարիչին հետ, հրաման մը հրատարակեց որուն համաձայն ամէն տեսակ հրավէններու վաճառումը արգիլուած է Սէնի նահանգին մէջ :

*** Վարչապետը առջի օր ունեցած բնդունեցաւ աշխատանքի նախարարը, որուն կ'ընկերանային գործատիրական եւ աշխատաւորական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները, Աշխատանքի Դաշնակցութենէն մինչեւ Ֆրանսայի գործատէրերու ընդհ. Դաշնակցութիւնը: Աշխատանքի նախարարը վարչապետին ներկայացուց այս բոլոր կազմակերպութեանց կողմէ ստորագրուած յայտարարութիւն մը, որով յանձն կ'առնեն համերաշխօրէն գործակցիլ եւ զարկ տալ արտադրութեան, մինչեւ վերջնական յաղթանակ: Այս առթիւ ձայնասփիւռ ճառեր խօսեցան աշխատանքի նախարարը, Աշխատանքի Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարը՝ Ժուհօ եւ ուրիշներ, շեշտելով կնքուած համաձայնութեան արժէքը :

ՆԱՐՎԻԿԸ (Նորվեկիա), որ Գերմաններուն ձեռքն էր ապրիլ 9էն ի վեր, ինկաւ Դաշնակիցներու գրաւման տակ, ինչպէս կը ծանուցանէ Անգլիոյ պատերազմական նախարարութիւնը: Գերմանական զեկոյցն ալ կը հաստատէ այս տեղեկութիւնը: Երկու կողմերն ալ նաւեր եւ օդանաւեր կորսնցուցած են վերջին կռիւներու ընթացքին :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏ ԵՐԵՔ ՃԱԿԱՏԻ ՎՐԱՅ

ՓՈՏԻ ԿՐՆԱ՞Ն ԾՈՎ ՀԱՍՆԻԼ

Նաւատորմն ալ կը գործակցի Տէօնքէրքի առջեւ

Զեկոյց թիւ 537, մայիս 29, առաւօտ (273րդ օր).— Մեր զինուորները հիանալի քաջութեամբ կը դիմադրեն հիւսիսի մէջ, թշնամիին կատաղի ճիգերուն: Կարգ մը տեղեկութիւններու հիման վրայ կրնանք հաստատել թէ երէկուան եւ այս գիշերուան կռիւներու ընթացքին Գերմաններու կրած կորուստները մանաւանդ ծանր են: Սոմի եւ էնի վրայ տեղական գործողութիւններ կատարուեցան յաջողութեամբ: Ետ մղուեցաւ թշնամի արշաւ մը Շաթօ - Փորսիէնի հարաւային արեւմտեան կողմը: Էնի արեւելեան կողմը կարեւոր գործունէութիւն տեղի չունեցաւ գիշերուան ընթացքին :

Զեկոյց թիւ 538, իրիկուն.— Հիւսիսային Ֆրանսայի մէջ կռուող Ֆրանսական եւ անգլիական զինուորները բացառապէս բուռն պայքար մը կը մղեն հերոսութեամբ մը որ արժանի է իրենց աւանդութեանց: Տասնըհինգ օրէ ի վեր անոնք ճակատամարտ կը մղեն, մեր գլխաւոր բանակներէն անջատուած՝ գերման զօրաշարքերու կողմէ որոնք յարանակ կ'աճին: Անդադար յարձագրման ... հետ կրելով երկու կողերու վրայ, արեւելքի եւ արեւմուտքի մէջ, անոնք ի վէջ ի վեր կուգան թշնամիին հետ, արիաբար կը պաշտպանեն, կը կռուին հողին, հակայարձակումներ կը կատարեն նոյնքան յամառութեամբ որքան քաջութեամբ: Մինչ անոնք կը ճակատէին այս գրոհներուն դէմ, դաշնակից բանակը, որ, ուղղակի հրամանատարութեամբ Լէօփոլտ Գ. թագաւորին, կը պաշտպանէր Էսքոյի եւ Օսթանտի հիւսիսային արեւելեան շրջանի գիծերը, իր թագաւորէն հրաման առաւ զէնքերը վար դնելու կռիւը, թշնամիին առջեւ բանալով Իփրի, Տիքսմիւտի եւ Տէօնքէրքի ճամբան: Ասոր վրայ, մեր զինուորները, հրամանատարութեամբ զօրավարներ Պլանշառի եւ Փրիուի եւ սերտ գործակցութեամբ Զօր. Կորթի բրիտանական բանակին հետ, առիթ ունեցան դիմադրութեան յարաճուն վտանգ մը: Այս ծանրակշիռ հանգամանքներուն մէջ անձկուն վճռականութիւն մը ցոյց տալով, անոնք կը ջանան շարժիլ դէպի ծովափ, ի դէն կատաղի կռիւներու: Ֆրանսական նաւատորմիղը հզօր աջակցութիւն մը կ'ընծայէ անոնց, պաշտպանելով նաւահանգիստները եւ հաղորդակցութեան միջոցները: Հրամանատարութեամբ ծովակալ Աբրիալի, նաւատորմը խիստ բազմաթիւ մարտանաւերով կը ջանայ պահպանել Տէօնքէրքի ամրացեալ բանակատեղին եւ անոր հետ կապուած զօրքը: Ցամաքային եւ ծովային օդատորմիղները կը գործակցին ամէն վայրկեան: Սոմի ճակատին վրայ մեր զինուորներուն կողմէ կատարուած յամառ յարձակումի մը շնորհիւ այսօր նուաճեցինք ամբողջ մը զոր թշնամին գրաւած էր գետին հարաւակողմը: Այս առթիւ քանի մը հարիւր գերիներ բռնեցինք: Ոչ մէկ կարեւոր դէպք ճակատի միացեալ մասին վրայ :

ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԵԱՆՑ ԸՆԹԱՑՔԸ.— Ինչպէս կը հաստատեն պաշտօնական զեկոյցներն ալ, աննախընթաց ճակատամարտ մըն է որ կը մղուի հիւսիսային ճակատին վրայ, հերոսական մարտնչումներով: Գնդ. Ֆաբրի կը գրէ թէ Զօր. Պլանշառի հերոս զինուորները կը կռուին չորսի դէմ մէկ համեմատութեամբ: «Անոնք իրենց բախտը կը փորձեն դէպի ծով, աքանչելի վճռականութեամբ մը եւ հաստատակամ դասերն ի սպառ կը գնեն ինչ որ մնացած է իրենց իրքեւ ուժ»:

Կռիւը կը մղուի երեք ճակատի վրայ: Պելժիոյ թագաւորին անձնատուութենէն վերջ, Գերմանները Իփրէն յառաջ խաղացին դէպի հիւսիս - արեւմուտք եւ դէպի հարաւ - արեւմուտք, Դաշնակիցներու գլխաւոր բանակը կտրելու համար ծովէն: Ֆրանքօ-անգլիական ուժերը կը ճգնին գերմանական արշաւը կասեցնել 50 մղոն գծի մը վրայ, Լիլ - Տէօնքէրք ճամբուն հիւսիս - արեւմտակողմը: Սոմի եւ էնի հարաւային ափերուն վրայ հաստատուած Ֆրանսական բանակը կը ճնշէ գերմանական բանակին վրայ, որպէսզի թշնամի ուժեր չքաշէ հիւսիսէն, բայց զինուորական մասնագէտներ շատ ալ յուսալի չեն գտներ որ կարենայ ուղղակի օգնութեան հասնիլ հիւսիսային բանակին: Կռիւները կատաղօրէն կը շարունակուին Տէօնքէրքի մօտ, ուր բրիտանական օդաչուները վար առին 22 գերմանական օդանաւեր, առանց մէկ հատ կորսնցնելու: Ֆրանսացի նաւաստիներ կը պաշտպանեն Տէօնքէրքը աջակցութեամբ նաւատորմին: Գերմանական օդանաւերը երեք - չորս օրէ ի վեր կը ռմբակոծեն այս նաւահանգիստը: Վերջին լուրերու համաձայն, Ֆրանսական փոքրաթիւ ուժեր դեռ կը դիմադրեն Քալէի մէջ.

Թագաւորին անձնատուութենէն վերջը: Հիւսիսային բանակին վերջապահ զօրամասերը կը կռուին Լիլի մէջ, Ֆրանսայի հինգերորդ մեծ քաղաքը, որ վտանգուած է Ռուպէի եւ Թուրքուանի հետ :

Զօր. Պլանշառի եւ Զօր. Կորթի հետ, այս գործողութիւնները կը վարէ Զօր. Փրիու, որ 61 տարեկան է եւ ընդհ. քննիչը Ֆրանսական հեծելազօրքին: Զօրավարը առջի օր մերձնաշարժ զօրագունդի մը հետ յուսահատական փորձ մը կատարեց, փրկելու համար դէպի ծով քշուած բանակը: Տեղական թերթի մը տեսութեան համաձայն, գերմանական բանակը Իփրէն դէպի հարաւ-արեւմուտք կը յառաջանայ, Քէմմէլ եւ Քասէլ լեռներէն, պաշարելու համար գլխաւոր բանակը, իսկ անգլեւ-ֆրանսական ուժերը կը ջանան կասեցնել զայն Լիլ - Տէօնքէրք ճամբուն վրայ: Զօր. Փրիուի նպատակն է բանալ հաղորդակցութեան գիծերը Տէօնքէրքի հետ :

«Փըթի Փարիզիէն»ի զինուորական աշխատակիցը նորէն կը յիշեցնէ թէ «Դաշնակիցներուն կացութիւնը ծայր աստիճան տաղնապալի է: Գերմանները սաստկացուցած են իրենց ճնշումը արեւմուտքէն եւ հարաւէն: Անոնք դէպի Տէօնքէրք կը խուժեն արեւելքէն եւ արեւմուտքէն, գրաւելու համար նաւահանգիստը, դաշնակից ուժերու ամբողջութեան կամ մէկ մասին ժամանումէն առաջ: Ընդհ. հրամանատարը, Զօր. Պլանշառ, աքանչելի աջակցութեամբ Զօր. Կորթի (անգլիացի) եւ Զօր. Փրիուի, կը փորձէ ամէն գնով ճամբայ մը բանալ: Արեւելքէն Գերմանները անցած են Իփրէնէր, արեւմուտքէն գրաւած են Քասէլը եւ Քէմմէլի սարը: Ծովային ճակատը, որ մեր ձեռքն է, խիստ կրճատուած է: Ֆրանս. եւ անգլիական զօրաբաժինները, որոնք Ֆլանտրի առհարկու ճակատամարտին բռնուած են մայիս 15էն ի վեր, գրեթէ կէսը կը ներկայացնեն այն բանակներուն որ կը ճակատէին թշնամիին դէմ, Լէօփոլտ Գ.ի դաւաճանութենէն առաջ: Կ'ըմբռնէք թէ որքան տաղնապալի կացութեան մը մէջ կը գտնուին անոնք, այդ օրէն ի վեր: Անգլիացի զինուորները եւ մեր նոր զինուորները կը կռուին կատաղի վճռականութեամբ, պատրաստ մեռնելու թէ ինչ կրնայ պատահիլ վաղը կամ միւս օր: Անոնց բամ են թէ ինչո՛ւ պէտք է անցնիլ: Եւ պիտի անցնին»:

Ցիչէ՛ինք թէ «անցնելու» այս պայքարին մէջ հերոսաբար կը մաքառին

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆ

Տարտանէլի խնդիրը, Իտալիա եւ Ռուսիա

Պելկրատի թերթերը կը գրեն թէ Ս. Միութիւնը լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւի Տարտանէլի հարցին, նկատելով որ խաղաղական մամուլը այդ խնդիրն ալ արծարծել սկսած է: Մոսկուայի մէջ այն կարծիքն ունին թէ պատերազմը վճռական շրջանի մը մէջ մտած է եւ Ս. Միութիւնը պիտի հարկադրուի իր խօսքն ըսելու, մանաւանդ որ կարգ մը հրատապ խնդիրներ ուղղակի կը շահագրգռեն Ռուսաստանը: Այս առթիւ կը հաստատեն թէ խօսակցութիւններ տեղի ունեցած են Իտալիոյ հետ, Գերմանիոյ միջնորդութեամբ, սակայն յետոյ ընդհատուած են: Հիմա որ Իտալիա Տարտանէլի խնդիրն ալ կը շօշափէ, Ս. Միութիւնը կը յիշեցնէ թէ երբեք չուզեր խառնուիլ եւրոպական պատերազմին, եթէ սահմանափակուի պատերազմիկներու հաշիւներուն կարգադրութեամբ: Իսկ եթէ պատերազմը դպչի Ռուսիոյ շահերուն, Մոսկուա ձայնը պիտի բարձրացնէ, զանոնք պաշտպանելու համար :

Մոյթով յայտարարած է Մոսկուայի հունգարական դեսպանին թէ Ս. Միութիւնը պիտի յարգէ Հունգարիոյ չէզոքութիւնը: Դարձեալ Մոսկուայէն կը հերքեն այն լուրը թէ Ս. Միութիւնը կ'ուզէ օգտուիլ կացութենէն, լուծելու համար իր վճռելի խնդիրները զրացիներուն, մանաւանդ Ռումանիոյ հետ: Բայց եւ այնպէս, Ռումանիա կը շարունակէ իր պատրաստութիւնները, զէնքի տակ առնելով պահեստի բանակը:

*** Համէն կը հեռագրեն թէ թերթերը կը շարունակեն կոչել ուղղել Թունուզի, Քորսիքայի եւ Նիսի մասին, եւ ապել Միջերկրականի քարտէսը, որուն վրայ խոշոր կզզագծներ կ'երեւան Ճիպրալթարի, Սուէզի եւ Տարտանէլի մէջ: Ասով կ'ուզեն ապացուցանել թէ Իտալիա բանտարկուած է Միջերկրականի մէջ: «Ճորրիէրէ տէլլա Սէրա» կ'արտատպէ Մուսոլինիի մէկ ճառը, զոր խօսած է 1921ին եւ ուր կ'ըսէր.—«Ճակատագրական է որ Միջերկրականը մեզի վերադառնայ: Մենք նորէն կը բարձրացնենք կայսրութեան դրօշը»:

Իտալական թերթերը կը շարունակեն փառաբանել Գերմանիոյ նոր յաղթանակները, միեւնոյն ատեն քննադատելով պելժիական կառավարութեան առած որոշումները :

*** Թուրքիոյ վարչապետը ճառ մը խօսելով Անգարայի մէջ, Օդանաւային Միութեան 7րդ տարեդարձին առթիւ, ազդարարեց թէ «անհրաժեշտ է որ Թուրքիա զարկ տայ օդանաւային ուժերու զարգացման, բոլոր կարելի միջոցներով»: Այս առթիւ բացատրելով օդանաւային ուժերու դերը ամբողջ աշխարհի մէջ, յայտարարեց.— «Երկրին պաշտպանութեան կամ յարձակումի կարողութիւնը կախում ունի օդանաւային ուժէն»:

*** Պուքրէշէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը մասնաւոր միջոցներ ձեռք առաւ, շարժման մէջ դնելու համար երկրին բոլոր անտեսական աղբիւրները: Ի հարկին ազգ. անտեսութեան նախարարութիւնը պիտի սահմանէ կարգ մը անհատական հաստատութեանց շահագործումը, զարկ տալու համար մասնաւորապէս քարիւղի արտադրութեան: Միւս կողմէ, ազգ. պաշտպանութեան եւ ներքին գործերու նախարարութիւնները կարգ մը հրամանագիրներ հրատարակեցին, նոր խստութիւններ հաստատելով օտարականներու համար, մանաւանդ քարիւղաբեր շրջաններու մէջ: Օտարականներուն արգիլուած է մտնել այդ շրջանները, ինչպէս եւ Քոնսթանցայի եւ Ճուրճէվոյի նաւահանգիստները: Քարիւղի հաստատութեանց մէջ աշխատող օտարականները պիտի արձակուին :

Գերմանուհի մը եւ Ֆրանսացի մը մահուան դատապարտուած

Զինուորական Գ. ատեանը մահուան դատապարտեց փախստական Գերմանուհի մը, պարոնուհի Ֆոն Այնէմ, աղջիկը համանուն զօրավարին որ նշանաւոր հանդիսացած էր Մեծ Պատերազմին մէջ: Այս երկրորդ լրտեսուհին է որ մահուան կը դատապարտուի պատերազմէն ի վեր: Առաջինը, Քարմէն Մորի, զուիցերիացի կին մը, դատապարտուած էր ապրիլ 28ին եւ կը սպասէ նախագահական վաւերացման :

Պարոնուհին Ֆրանսայէն փախաւ երբ իր մեղսակիցները, երեք Ֆրանսացիներ եւ Աւստրիացի մը ձերբակալուեցան Փարիզի մէջ, պատերազմէն քիչ առաջ: Երեք մեղսակիցներէն Կաստոն Ամուրէլ եւս դատապարտուեցաւ մահուան: Այս Ֆրանսացին Ծերակոյտին պաշտօնեան էր եւ պաշտօնին բերումով իր ձեռքը կ'անցնէին զինուորական գաղտնիքներ: Ամբաստանեալը կ'ըսէ թէ օգնած էր օտար պետութեան մը, Ֆրանսայի վրայ յարձակելու համար: Աւստրիացին, Լէոն Հիրշ, դատապարտուեցաւ տասը տարի բանտարկութեան եւ 20.000 ֆրանք տուգանքի: Ա. Օպէն, փարիզեան թերթի մը խմբագիրը, դատապարտուեցաւ հինգ տարի բանտարկութեան, որովհետեւ պայմանագիր մը կնքած էր օտար պետութեան մը գործակալին հետ, առանց լուր տալու կառավարութեան: Չորրորդ ամբաստանեալը, Ժիւլիէն Փուարիէ, փարիզեան պաշտօնեայ ուրիշ փարիզեան թերթի մը, մնացած էր Սանթէի բանտին մէջ, առամօրեքի հիւանդութեան մը հետեւանքով :

Ամբաստանեալները դատապարտուեցան նաեւ պետութեան վերադարձնելու հետեւեալ գումարները,— Պարոնուհի Ֆոն Այնէմ՝ 2.357.000 ֆրանք, Օպէն՝ 220.000, Հիրշ՝ 323.000 ֆրանք :

«Յառաջ»ի Մատենադարանը

Զգայախաբութեան մասին

Փրոֆ. Կ. Ազաջանեան վերջերս հրատարակեց գիտական կարեւոր աշխատութիւն մը, Introduction à l'Etude Expérimentale du Problème de l'Hallucination,— յառաջաբանը գրած է փրոֆ. Լ.— Լավասթին, որ գործին հետ միաժամանակ կը ներկայացնէ փրոֆ. Ազաջանեանի կեանքը։

Ազաջանեան ծնած է Թիֆլիսի մէջ։ Բաքուայի զաւակ։ Միջնակարգ կրթութիւնը ստացած իր ծննդավայրին մէջ։ 1896ին կը մտնէ Ս. Փեթերսպուրկի բժշկական համալսարանը, զոր կ'աւարտէ 1901ին։ Զգարանութիւնը մասնագիտութիւն ընտրելով իրեն՝ կ'աշխատի Փրոֆ. Բեխտերեւի մօտ, եւ 1904ին կը ներկայացնէ իր թէզը՝ «Տեսողութեան կեդրոնային կեդրոնը»։ 1907ին, եւ անկէ վերջ քանի մը անգամ, ուսումնական կատարելութեան կողմէ կը ղրկուի արտասահման,— Պերլինի մէջ, նախ կ'աշխատի Փրոֆ. Օփփէնհայմի ջղաբանութեան կլինիքին մէջ, յետոյ Փրոֆ. Ցիհէնի մտային հիւանդութեանց կլինիքին մէջ։ Միաժամանակ կ'ուսումնասիրէ ոճրային հոգեխտաբանութիւնը։ Փրոֆ. Եաքոպսոնի մօտ կը պատրաստէ նոր աշխատութիւն մը,— «Մարդկային ուղղակին կորիզներու մասին», զոր կը հրատարակէ Պերլինի Գիտութեանց Ակադեմիան։ 1913ին կը նշանակուի փրոֆեսոր մտային եւ ջղային հիւանդութեանց, Վարշաւայի ուսումնական համալսարանին մէջ։ Պատերազմէն վերջ՝ Փարիզ, ուր կը նուիրուի գլխաւորապար տեսողութեան վերաբերեալ հարցերու ուսումնասիրութեան։ 1935ին կը հրատարակէ «Կեդծ պատկերներու փորձնական ուսումնասիրութեանց նպաստակն ու եղանակը»,— տեսակ մը ներածական՝ զգայախաբութեանց ուսումնասիրութեան նուիրուած ներկայ աշխատութեան։

Hallucinationը հայերէնի մէջ թարգմանուած է զգայախաբութիւն, զգայախաբութիւն, ցնորք, բանդագուշանք կամ պատրանք։ Մասուցանօրէն վերջինն է ճիշդը։ Բայց հոգեբանական եւ ախտաբանական ընդունուած տեսակէտներու համաձայն՝ նախընտրելի է առաջինը։ Արդարեւ, զգայախաբութեան եւ պատրանքին (illusion) միջեւ գոյութիւն ունի սահմանկցութիւն մը, որ չփոթութիւն կը ստեղծէ յաճախ։ Թերեւս ալ այդ պատճառով հոգեբանները եւ ախտաբանները չեն կրցած համաձայնիլ՝ որոշապէս սահմանելու համար զգայախաբութիւնը։ Ոմանք զգայախաբութիւնը կը համարին ախտաբանական երեւոյթ, մինչ ուրիշներ զատորոշում մը կը կատարեն՝ ախտաբանականը (hallucinose) բաժնելով հոգեբանականէն (hallucination)։ Օրաթերթի մը մէջ, որ ժողովրդական լսարան մըն է, կարելի չէ քննութեան առնել հոգեբաններու եւ փիլիսոփաներու չափազանց խորթին բացատրութիւնները զգայախաբութեան երեւոյթին մասին, բայց գրախօսականը համարելով ոչ թէ առեւտրական ծանուցում՝ այլ նպաստ մը հրապարակ նետուած աշխատութեանց, եւ զգայարանքներու մասին կատարած երկար ուսումնասիրութիւններէս մեկնելով՝ կ'ուզեմ ճշդել Փրոֆ. Ազաջանեանի գիրքը գիտական այդ վիճաբանութեանց մէջ։

Ինչպէս Տոքթ. Լատոն կը գրէ(1), հակառակ Բլօյի, Էյի, Բէրոյի, Լէրմիթի, Վան Պոկաէրթի, Տալպիէգի արժէքաւոր աշխատութիւններուն՝ զգայախաբութեան հարցը կը մնայ անլոյծ, մութ եւ խորհրդաւոր։ Ի՞նչ հարկ այս վկայութեան, առէք եւ բաղդատեցէք Թէնի, Հօֆտինկի, Թուսթանի, Լաչրի, Վունտի, Հէրբէի, Ճէյմսի, Խոքիոլի, Պայեարժէի, Պրիէր տը Պուամոնի, Եասփէրսի, Պօլէնի, Սէրճիի տեսակէտները, եւ արդէն կատարեալ կը դառնայ քաոսը։ Եւ դեռ կան հեղինակներ, որոնք նոր նոր բաժանումներ կը ստեղծեն,— զգայախաբութիւն եւ կեղծ-զգայախաբութիւն, (Քանտինսքիի այս բաժանումը կ'ընդունին Վունտ եւ Ճէյմս, իսկ Ազաջանեան լաւ որ կը մերժէ)։ Ծիրախտաբար կարելի չէ հոս դէմ առ դէմ արձանագրել այս հռչակաւոր գիտնականներուն տեսակէտները, ցոյց տալու համար թէ ինչքան կը հակասեն իրարու, ինչքան հեռու կը կանգնին իրարմէ՝ զգայախաբութեան սահմանները ճշդելու ժամանակ։ Գաղափար մը տալու համար այս քաոսին մասին, կը բաւէ յիշել որ Թուբէն կը մերժէ հոգեբանական պատկերներու (image) գոյութիւնը,— պատկերը էական հէնք մըն է զգայախաբութեանց մէջ,— մինչ Լէօն Տոտէ նախն բովանդակութիւնը կը կազմէ ժառանգական պատկերներով։

Փրոֆ. Ազաջանեան չի հետաքըրքրուիր այս վէճերով, զգայախաբութիւնը կ'առնէ իբրեւ ախտաբանական երեւոյթ, (նոյնիսկ երբեմն գերազանցօրէն ախտաբանական,— ինչ որ շատ ճիշդ չեմ գտներ,— այնքան որ, ինչպէս Հայոէլպէրկի համալսարանին փրոֆեսորը, Լասփէրս, Agnosieի վերաբերեալ ախտաբանական երեւոյթները (2) կը կոչէ զգայախաբութեանց): Իր գլխաւոր նպատակն է փորձնական բարդ քննութիւններէ անցընել զգայախաբութեան էութականները։ Եւ ցոյց կուտայ վերլուծական այնպիսի խղճմտութիւն մը, ըսենք՝ կիրք մը,— այսաեղ է իր միակ թերութիւնը,— որ գինք կը կերպարանափոխէ՝ նմանցնելով քնաշըրջիկի, թափառայած մէկու մը, որ չուրջը եւ հեռուները փնտռտուք մը կը կատարէ անվերջ։ Կ'ոստոստէ, կը մագլի, կը հեռանայ, կը կորսուի։ Զի սիրեր նստիլ, իր մօտ կանչել նիւթերը, հաւաքել ու համախմբել առարկաները, ընդհանրականն կը սարքուի անոնց հետ։ Անկէ՝ համադրական ոգին պակասը իր մէջ։

Փրոֆ. Ազաջանեան սքանչելի վերլուծող մըն է (analyste), բայց ոչ համադրող մը (synthétiste)։ Ահա թէ ինչու դժուար է բաժանել իր վարդապետութիւնը, իր փիլիսոփայութիւնը, իր տեսակէտը։ Փրոֆ. Ազաջանեան պատրաստուած գիտնական մըն է եւ լայնօրէն մշակուած միտք մը, իբրեւ կատարի կարգացող՝ ծանօթ է բազմալեզուեան մատենադարաններու,— այնպէս որ իրմէ կը սպասուի կազմել իր գիտական անհատականութիւնը եւ չինել իր մասնորական արձանը։

Փրոֆ. Լէնէէլ-Լավասթին, իր յառաջաբանին մէջ այդ աշխատանքն է որ կը փորձէ կատարել՝ յայտարարելով թէ Ազաջանեան «ջերմեռանդ associationiste մըն է»։ Ոչ, կը սխալի մեծանուն փրոֆեսորը։ Այդ սխալը կը ծագի անկէ որ Փրոֆ. Ազաջանեան աշակերտն է Բեխտերեւի(3), որուն մեթոտը ծանրապէս կը ճնշէ հայ գիտնականին վրայ։ Բայց, իբրեւ քահանայի զաւակ, Ազաջանեան իր հոգիին մէջ կը մտնէ ընազանցական կլիմայի մը պայմանները, որոնք կը բաբեխնեն այս associationismeը, կամ ինչպէս կ'ըսեն՝ հոգեբանական atomismeը։ Երկու այդ հակադիր դըրութիւններուն տակ, Փրոֆ. Ազաջանեան կը քալէ դէպի dualismeը,—առոր խոստովանութիւնը կը գտնենք իր այս գիրքին մէջ (էջ 83), ուր հայ ուժերու տիրապետութիւնը աղրող, ջլախտաբոյժը կ'ընդունի «անծանօթ կենդանի նիւթին վրայ»։

Փրոֆ. Ազաջանեանի այս գործը, իբրեւ փորձնական ուսումնասիրութիւն, կարեւոր նպաստ մըն է զգայախաբութեանց հարցին վերլուծման։ Պիտի թելադրէի գիտնական հեղինակին, որ իբրեւ պատկերազարդ լրացում՝ ձեռնարկէր զգայախաբութեանց եւ դեգաբուեսութիւնաւ յայտաբերութեան ուսումնասիրութեան։ Սքանչելի գործ մը պիտի ըլլար ներկայացնել զգայախաբութեանց դերը գրական, նկարչական եւ այլ գեղարուեստական ստեղծագործութեանց մէջ,— օրինակի համար՝ ստամոքսի կամ անօթութեան զգայախաբութիւնը Ֆլոպէրի «Սալամպօյ»ին մէջ(4),

(1) Dr. Aug. Ladon,— Les apparitions de Belgique (էջ 45), ուսումնասիրութիւն մը որ քննութեան կ'առնէ մասնաւոր համաճարակ մը, Ս. Կոյսի տեսիլք եւ կրօնական զգայախաբութեանց ենթակայ բազմաթիւ Պելժերու պատմութիւնը։

(2) Հոգեբուժական պարագաներու մէջ պէտք է կասկածով ու վերապահութեամբ ականջ դնել հիւանդներու արտայայտութեանց, եւ ինչպէս Տոքթ. Փորաք կը գրէ՝ հոգեբուժութիւնը բարեխառնել բնախօսութեան եւ հոգեբանութեան նպաստով, եւ ոչ թէ ամէն բան բացատրել ախտաբանութեամբ միայն։ Երբ կ'աշխատէի հոգեբոյժ Տոքթ. Փորէքի մօտ, հիւանդ կին մը իմծի կը գանգատէր թէ իրեն սեփական գործարան չունի։ Իմ բժշկապետս տարբեր ձեւով կը բացատրէր asomatognosieի այս պարագան։ Նոյն դիտողութիւնը ըսեմ անդամահատեալներու մասին,— երբ ուժէն ամբողջ ձեռքը կտրուած մէկը կը գանգատի թէ կը ցաւի իր գոյութիւն չունեցած միջնամատը, ցաւին տեղը ճշդելու անկարողութիւնը չի կրնար զգայախաբութիւն կոչուիլ, եթէ ենթական զգայախաբութեան տրամադիր խառնուածք չունի։

(3) Ռուս փրոֆէսորին գործերէն մեզի ծանօթ են La Psychologie objective եւ L'Activité psychique et la Vie, փրանսերէն թարգմանութեամբ։

(4) Տոքթ. Մօսոյի իր La Physiologie de l'Esprit գործին մէջ կը պատմէ Ֆլոպէրի զգայախաբութիւնը,— «Տիկին Պովարի»ի հեղինակը իր թունաւորուած հերոսուհիին տառապանքը նկարագրած ժամանակ՝ թոյնին համը կը զգար իր բերնին մէջ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ելեկտրական ուժ

«Խորհ. Հայաստան» (8 ապրիլ) կը գրէ թէ Ապրիլ 4ին, Երեւանի մէջ, խորհրդակցութիւն մը կատարուեցաւ երկրին ելեկտրական ուժերը խնայելու հարցին մասին։ Այս խորհրդակցութեան կը մասնակցէին զանազան գործավարութեանց, տնտեսական կազմակերպութեանց, ելեկտրական կայաններու վարչութեանց ներկայացուցիչները։

Խորհրդակցութիւնը բացաւ գործավարներու խորհուրդին փոխ-նախագահ Գ. Աղբալեան։ Զեկուցումը դէտ Բ. Թէքիմեան, յանուն Հայաստանի ելեկտրական կայաններու վարչութեան, զեկոյց մը կարդաց՝ ցոյց տալով հայկական ելեկտրական ուժին աճումը եւ անոր յաջորդութիւնը երկրին արդիւնաբերութեան հետ։ Ցետոյ խօսք առին 30 հոգի։

Ընդհանուրին կարծիքն այն էր, որ հակառակ Քանաքեռի, Երեւանի, Ձորագետի, Լէնինականի եւ տասնեակ մը փոքր ելեկտրակայաններու արտադրած ուժին, այդ ելեկտրակայանները տակաւին ի վիճակի չեն օրէ օր աճող արդիւնաբերութեան, գիւղատնտեսութեան եւ հանրային սպասարկութեան պահանջները լրացնելու։ Հայաստանի ելեկտրական ուժերուն ծաւալումը ներկայացնելու համար, կը բաւէ բաղդատել 1913ի թիւերուն հետ, համեմատութիւնը 1675 անգամ բարձր է այժմ։

Եւ սակայն, եթէ այսքան ծաւալուն ելեկտրական ուժը պակաս կուգայ, պատճառներէն մէկն ալ այն է որ խնայողութեամբ չի գործածուիր։

Մասնաւորաբար Երեւանի զանազան գործարաններուն, Ալավերդիի ձուլարանին, Լէնինականի մանարանին մէջ։

Խորհրդակցութեան մասնակցողները, Ս. Վարդանով, Ա. Աղոյեան, Մ. Լերեզեւ, Ցովհաննիսեան, Բաբախանեան, Սոլինսկի, Ա. Սարգսեան, կարեւոր թելադրանքներ ըրին եւ ի վերջոյ ընտրուեցաւ հինգ հոգինոց յանձնախումբ մը, միջոցներ ձեռք առնելու համար ելեկտրական ուժի խնայողութեան մասին։

Հոստոսական զգայախաբութիւնը Պօպէրի մէջ, ձայնաւորներու գոյնի զգայախաբութիւնը Ռէմպոյի մէջ, տեսողական զգայախաբութիւնը Շէյքսփիրի «Համլէթ»ին մէջ, պատկերներու զգայախաբութիւնը Ժէրար տը Ներվալի գործերուն ու կեանքին մէջ։

Մեր այս պահանջը իր արդարացումը կը ստանայ Փրոֆ. Ազաջանեանի լայն հմտութենէն եւ անխոնջ պրպտումներէն, միեւնոյն ժամանակ անկից որ փոքրիկ հայ ժողովուրդը կը սիրէ պարծիլ թէ ունի, առեւտրական րժիշկներու անխուսափելի բազմութենէն զատ, գիտնական բժիշկներ, որոնք հայ միտքին նպաստը ընծայ կը բերեն բարձր բժշկագիտութեան, ի փառս humanismeին։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՊԱՅՔԱՐ ԿՐՕՆՔԻՆ

ԵՒ ... ՍԱՏՈՒԹՈՑ ԴԷՄ

Զատկական տօներուն առթիւ, Ստալին հրամայեց սաստկացնել պայքարը կրօնքին եւ իր գլխաւոր մրցակիցին՝ Աստուծոյ դէմ։ Այսպէս «Խորհ. Հայաստան»ի մէջ (21 մարտ) Գ. Դաղումեան կը հրատարակէ յօդուած մը, որ կը պահանջէ «բարելաւել հակակրօնական աշխատանքները»։

Դաղումեան կը գրէ թէ կոմունիստ կուսակցութեան 18րդ համագումարին մէջ որոշուեցաւ քանդել գրամատիրութեան ամէնէն վտանգաւոր մնացորդը՝ կրօնքը մարդոց հոգիներուն մէջէն։ Այդ ուղղութեամբ Հայաստան կարեւոր աշխատանքներ է կատարած։ Ներկայիս Հայաստանի մէջ կը գործեն 1215 անաստուածեան միութեան բջիջներ, որոնց կ'անդամակցին աւելի քան 65000 հոգի, գործօն անաստուածներ։ Անցեալ տարի կազմակերպուեցան 716 հակակրօնական դասախօսութիւններ ունենալով 65373 ունկնդիրներ։

Կ'արժէ յիշատակել, քաջալերելու համար, անաստուածեան Միութեան հետեւեալ բջիջները,— Երեւանի 16րդ դպրոցի բջիջը, զոր կը վարէ Ա. Սարգարեան, իր անդամներուն թիւը 204էն բարձրացուց 587ի։ Եւ այս՝ երեք ամսուան մէջ։ Կազմակերպեց 10 հակակրօնական դասախօսութիւն, որոնց ներկայ էին 2686 աշակերտներ։ Դպրոցին մէջ գոյութիւն ունի «անաստուածներու անկիւն» մը, որ կահաւորուած է հակակրօնական ճոխ նիւթերով։ Այս բջիջը կը հրատարակէ հակակրօնական պատի թերթ մըն ալ, միեւնոյն ժամանակ պայքար կը մղէ աշակերտներու ծնողքներուն մօտ։

Աստուծոյ եւ կրօնքին դէմ օրինակելի պայքար մը կատարած են նաեւ Երեւանի Ստալինեան թաղամասի բջիջը, զոր կը վարէ Դ. Դարբինեան, Լէնինականի բջիջը, զոր կը վարէ Ա. Վարդանեան, ինչպէս նաեւ Ալավերդիի, Աշտարակի, Սեւանի բջիջները։

Գոհացուցիչ չեն սակայն այս աշխատանքները։

Ցայտնի է որ, կը գրէ Դաղումեան, Հայաստանի կարգ մը վայրերուն մէջ մարդիկ տակաւին կը կատարեն կրօնական ծէսեր, սովորութիւններ, տօներ։ Օրինակ, Աղիզբեկովի գաւառին Մարտիրոս գիւղին մօտ կը գտնուի «Մարիամ Սուրբ Աստուածածին» անունով ծիսավայր մը, որուն յատակը ցեխ կը գոյանայ առաջբերելեալ ջուրերու պատճառով։ Մօտակայ գիւղերու բնակիչները կ'երթան կ'աղօթեն այդտեղ, ցեխը բուժիչ նիւթ համարելով՝ կը քսեն իրենց աչքերուն, շրթունքին, վէրքերուն։ Տեղական բնակչութիւնը նման բուժական յատկութիւն կը վերագրէ նաեւ «Ջերմանք» կոչուած սրբավայրին։ Վաղարշապատի մէջ, բամպակ հաւաքելու ժամանակ, չարաթապահներ կային որ աշխատանքէ չգացին եւ բերքը ծրարէն պակաս հաւաքուեցաւ։

Եւ այս երեւոյթը պատահական չէ։ Վաղարշապատի վանքը դարեր շարունակ հանդիսացած է կղերականներու որջ։ Թէեւ աշխատաւորութիւնը շատոնց երես ցոյց չի տար վանքերուն, բայց եւ այնպէս կղերականներուն մէկ մասը կը շարունակէ սեւ գործը։ Ժամանակ է որ Վաղարշապատի կուսակցական մարմինները իրենց ձեռքն առնեն հակակրօնական պայքարը։ Պէտք է գիտնալ որ, կը գրէ «Պրաւդա», հակակրօնական պայքարը պետական գործ է։

Եւ Դաղումեան առաջարկը կը կանչէ զանազան դպրոցներ, որ լծուին այդ պայքարին։

Օր. ՄԱՔՐՈՒՀԻ Գ. ՆԻԶԱՄԵԱՆ

եւ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՈՒՆՑԵԱՆ

Նշանուած

Վեցին 26 Մայիս 940 Փարիզ

Մայիս 28ի առթիւ

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս Հայաստանի անկախութեան տարեդարձին առթիւ կիրակի օր Փարիզի Հայոց եկեղեցին մէջ, նախաձեռնութեամբ Հայ Սպայից Միութեան, հոգեհանգստեան յատուկ պաշտօն կատարուեցաւ ի յիշատակ հայկական բանակի սպարապետ Զօր. Նազարբէկեանի եւ բոլոր հայ հրամանատարներու, սպաներու, զինուորներու եւ կամաւորներու, որոնք ինկան Սարդարապատի, Ղարաքիլիսայի եւ Բաշաբարանի կռիւներուն մէջ եւ ուրիշ ճակատներու վրայ, հայրենիքի ազատագրութեան համար։

Ներկայ էին Հ. Հ. Պատուիրակութեան, Հայ Պաշտ. Կեդր. Ցանձնաժողովի, Ֆրանսական Բանակի Նախկին Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութեան, «Յառաջ»ի, Հայ Սպայից Միութեան, Հայ Կամաւոր եւ Մարտիկներու Միութեան, Եկեղեցւոյ վարչութեան, Հայ Երիտ. Միութեան, եւն. ներկայացուցիչները։ Հոգեհանգստեան առնեն հանդիսաւորապէս եկեղեցի բերուեցաւ ֆրանսական բանակի նախկին հայ կամաւորներու հայկական դրօշակը, որուն առջեւ բարեւի կեցան Հայ Արիները։

Մեզի կը հաղորդեն թէ Հայ Սպայից Միութեան անդամներէն տասը հոգի դրօշի տակ առնուած են ներկայիս՝ ֆրանսական բանակին մէջ։ Վերջերս ճակատ մեկնող հայ զինուորներ եկեղեցին մէջ հաղորդութիւն առած են՝ հանդիսաւորապէս համբուրելէ վերջ հայկական եռագոյնը։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Դպրոցասէր Տիկնանց ընկերութեան 61րդ տարեդարձին առթիւ, յառաջիկայ յունիս 2ին, կիրակի, պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի մատուցուի Հայոց եկեղեցին մէջ (15, Rue Jean Goujon), ի յիշատակ հանգուցեալ անդամուհիներուն։ Կը հրաւիրուին բոլոր համակիրները եւ առնուհիները։

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme — Paris (13)
Le Gérant : H. STEPHAN

նաեւ բազմաթիւ հայ զինուորներ։ Տեղական թերթերը դրուատներ կը հրատարակեն անհատական կամ խմբական քաջագործութեանց մասին։ Հատ մըն ալ մենք արձանագրենք,— Հայ զինուոր մը, բնդանօթաձիգ, միմակը խորտակած է գերմանական չորս հրասայլեր, վերջին կռիւներու ընթացքին։ Եւ դեռ ինչ պատմութիւններ...

*** Պելժիոյ խորհրդարանին անդամները բացառիկ նիստ մը պիտի գումարեն այսօր, ուրբաթ, Լիմոժի մէջ, ճշդելու համար Պելժիոյ նոր սահմանադրութիւնը, Լէոփոլտ Գ.ի իրաւական դիրքը եւ կազմակերպելու պելժ. նոր բանակը։ Այժմ 50 պելժ երեսփոխաններ եւ ծերակուտականներ կը գտնուին Լիմոժի քաղաքապետարանի պարտարահին մէջ, ուր կը պառկին ատախտակամածին վրայ։ Կը յուսացուի թէ ժողովականներուն թիւը հարիւրի պիտի հասնի, երբ նիստը բացուի։

*** Փարիզի զինուորական շրջանակներուն մէջ Գերմանիոյ կորուստները կը հաշուեն մինչեւ 500.000, մէկ ապանեալ համրելով եօթը վիրաւորի դէմ, իսկ Դաշնակիցներու կորուստը կը հաշուեն գերմանականին մէկ հինգերորդը, այսինքն 100.000 հոգի։

*** Պաշտօնաթերթը կարգ մը պաշտօնանկութիւններ եւս հրատարակեց,— ոստիկանապետ, քաղաքապետ եւայլն, բոլորն ալ հիւսիսային շրջաններէն։ Մեղադրանքը այն է թէ «լքած են իրենց պաշտօնները, պարզապէս հրամանը ստանալէ առաջ, հետեւաբար թերացած իրենց պարտականութեան մէջ»։

*** Երկու օդաչու եղբայրներ, զաւակները Զօր. Տէնէի, սպաննուեցան պատերազմին մէջ,— մէկը մայիս 13ին, միւսը 25ին, օդանաւային հետապնդութենէ մը վերադարձած ատեն։

*** Անգլիական կառավարութիւնը որոշեց այլուր փոխադրել 18 ծովեզերեայ քաղաքներու մանուկները։ Տեղափոխութիւնը պիտի կատարուի կիրակի օր։ Լոնտոնի շրջանէն ալ 8000 մանուկներ այլուր պիտի փոխադրուին նոյն օրը, ապահովութեան համար։

Ամերիկան ալ կը խստացնէ օրէնքները

Մ. Նահանգներու ծերակոյտին դատական յանձնաժողովը միաձայնութեամբ վաւերացուց օրինագիծ մը որ կը տրամադրէ արձանագրել եւ մատնագրոշմի ենթարկել բոլոր օտարականները։ Այս գործողութիւնները պիտի կատարուին նամակատուներու միջոցաւ եւ պէտք է լրանան չորս ամսուան մէջ, սկսելով օրէնքի յայտարարութեան թուականէն։ Օտարական մը երբ իր բնակավայրը փոխէ, պարտաւոր է արձանագրութիւն մը կատարել։ Նորեկ օտարականներն ալ մատնադրոշմի պիտի ենթարկուին, Ամերիկա մտնելէ առաջ։ Մինչեւ տասը հազար տոլար տուգանք եւ տասը տարի բանտարկութիւն նախատեսուած է անոնց համար որ կը խաթարեն բանակին հաւատարմութիւնը կամ խռովայոյզ հրատարակութիւններ կը բաժնեն զինուորներուն, անհնազանդութեան մղելով։ Արգիլուած է նաեւ կառավարութեան տապալումը պահանջել բռնանալի թէ գրաւոր կամ անթելով։ Պիտի աքսորուին այն օտարականները որ ուրիշ օտարականներ կը քաջալերեն Ամերիկա մտնել ապօրէն միջոցներով։

*** Նախագահը ազգ. պաշտպանութեան խորհուրդ մը կազմեց, գործադրելու համար սպառազինութեանց նոր ծրագիրը, որ արտակարգ համեմատութիւններ ստացած է պատերազմէն ի վեր։

*** Գնդ. Լինտպէրկ վտարուեցաւ Մ. Նահանգներու նախկին ռազմիկներու պատուակալ անդամակցութենէն, որ իրեն շնորհուած էր 1927 մայիսին, երբ Ամերիկայէն Եւրոպա թռաւ օդանաւով։ Երիտասարդ օդաչուն վերջերս ճառ մը խօսելով, չէզոքութիւն կոչած էր Ամերիկացիներու իրարանցումը պատերազմի մասին։ «Մ'վ կ'ուզէ յաղթէ, դուք ձեր գործին նայեցէք», կ'ըսէր Լինտպէրկ, անտեղի գտնելով արշաւանքի վախերը։ Այս արտայայտութիւնը բուռն ցասում պատճառեց եւ շատեր ողջէ կոչեցին օդաչուն։ Այժմ ալ բարոյական պատիժ մը կը տրուի։

Ազգ. վիճակահանութեան պարգեւները

Ազգ. պարգեւախաղի 10րդ շարքին վիճակահանութիւնը տեղի ունեցաւ չորեքշաբթի օր, Օգսէրի մէջ։ Հինգ միլիոնի մեծ պարգեւը շահեցաւ 946.421 թիւը։

Հետեւեալ երկու թիւերէն իւրաքանչիւրը շահեցաւ մէկ միլիոն ֆրանք.— 699.574 եւ 685.854։

Հետեւեալ չորս թիւերէն իւրաքանչիւրը շահեցաւ 500.000 ֆրանք — 440.235, 781.993, 866.069, 928.348։

46.185 վերջացող թիւերը շահեցան հարիւր հազար ֆրանք։

44.150 վերջացող թիւերը շահեցան 50.000 ֆրանք։

06.710 վերջացող թիւերը շահեցան 50.000 ֆրանք։

4007 վերջացող թիւերը շահեցան 10 հազար ֆրանք։

081 վերջացող թիւերը շահեցան հինգ հազար ֆրանք։

51 վերջացող թիւերը շահեցան հազար ֆրանք։

2 վերջացող թիւերը շահեցան 220 ֆրանք։

7 վերջացող թիւերը շահեցան 110 ֆրանք։

ՊՈԼՍԷՆ կը հեռագրեն թէ դատ բացուեցան երեք գրատուններու դէմ, հիթլէրական օրկանը ծախած ըլլալով (Ֆոլքիշէր Պէօպախթէր)։ Այս թերթին երկու յաջորդական թիւերը բուռն յարձակումներ կը պարունակէին թրքական կառավարութեան դէմ։ Գրատուններէն երկուքը գերմանական են։

ԽՈՒՄԲ ՄԸ ԹՈՒՐՔ երեսփոխաններ Անգլիա գացած ըլլալով, այցելեցին Փոթսմութի զինուորական նաւահանգիստը եւ այս առթիւ տեսնուեցան այն թուրք ուսանողներուն հետ որ կը մարզուին այնտեղ։